KAASAEGSEST REVISIONISMIST

Archives ARH

2-43568

A-22211

KAASAEGSEST REVISIONISMIST

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1958

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
43568

ARHIIVKOGU

EESSÕNA

Uue ägeda sõjakäigu kommunistlike ja töölisparteide vastu võttis imperialistlik reaktsioon ette pärast seda, kui NLKP XX kongressi ajaloolised otsused avasid tee töölis- ja demokraatliku liikumise uuele, võimsale tõusule. Lääneriikide valitsevad ringkonnad seadsid endale eesmärgiks juhtida maailma üldsuse tähelepanu kõrvale peamistest küsimustest, mis partei XX kongress oli üles tõstnud.

Imperialistlik reaktsioon hakkas korraldama ideoloogilist diversiooni. Võltsides isikukultuse küsimust ja moonutades Ungari sündmuste tõelist iseloomu, püüdsid rahvusvahelise reaktsiooni jõud kommunistlikke ja töölisparteisid üksteisest eraldada ja eemale kiskuda.

Imperialistliku reaktsiooni eesmärke teenib kaasaegne revisionism.

Moskvas 14.—16. novembril 1957. aastal toimunud sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioonis on öeldud, et praegustes tingimustes peavad kommunistlikud parteid «peamiseks ohuks revisionismi, teiste sõnadega, parempoolset oportunismi kui kodanliku ideoloogia avaldust, mis paralüseerib töölisklassi revolutsioonilist energiat ja nõuab kapitalismi säilitamist või taastamist. Kuid ka dogmatism ja sektantlus võivad kujutada peamist ohtu ühe või teise partei üksikutel arenguetappidel. Iga kommunistlik partei teeb kindlaks, milline neist ohtudest on talle antud ajal peamiseks ohuks».

Kommunistlikud parteid võitlevad seega kahel rindel — revisionismi ja dogmatismi vastu. Viimane avaldus selles, et üks osa kommuniste ei osanud loobuda sektantlikest töömeetodeist, vananenud skeemidest ja šabloonidest, et nad ei osanud arvestada kiiresti muutuvat olukorda ja kasutada kõiki võimalusi selleks, et tugevdada partei mõju rahvahulkades.

Revisionism kui üks oportunismi avaldumisvorme ülemaailmses töölisliikumises tekkis juba möödunud sajandi viimasel veerandil kodanluse relvana, mida ta kasutas võitluses revolutsioonilise marksismi levimise vastu. Saksa bernšteinlased ja kautskistid, vene «ökonomistid» ja menševikud ning teised reformismi esindajad töölisliikumises, tegutsedes marksismi pooldajate sildi all, revideerisid tegelikult marksismi. Nende peamised jõupingutused olid juba tol ajal suunatud sellele, et likvideerida peamine marksismis — õpetus proletariaadi diktatuurist.

Kaasaegne revisionism avaldub kõigepealt imperialismi agressiivse olemuse kinnimätsimises ja kapitalistliku süsteemi ees lõmitamises, nii kommunistlike parteide juhtiva osa eitamises kui ka katsetes likvideerida marksistlik-leninlikke parteisid, klassivõitluse põhiliste seaduste eitamises ja klasside koostöö propageerimises, nii proletariaadi diktatuuri leninliku teooria üldise tähtsuse eitamises kui ka partei ülesehitamise leninlike printsiipide revideerimises ja demokraatlikust tsentralismist lahtiütlemises, aga ka proletaarsest internatsionalismist loobumises ja «rahvusliku kommunismi» positsioonidele libisemises.

Kaasaegsed revisionistid eitavad NLKP ja rahvusvahelise kommunistliku liikumise kogemuste tähtsust, püüavad kommunistlike parteide vahelisi sidemeid nõrgendada ja nende vahel lahkhelisid tekitada, rõhutavad rahvuslikke iseärasusi ning vaikivad maha kommunistliku ja töölisliikumise üldised seaduspärasused.

Niisiis on revisionismi peamiseks mõtteks loobumine sotsialismi eest peetavast võitlusest, kapituleerumine kapitalismi ees.

Kaasaegset revisionismi väljendab kõige täielikumalt Jugoslaavia Kommunistide Liidu programm, mis võeti vastu hiljuti toimunud Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressil.

Ajaleht «Ženminžibao» — Hiina Kommunistliku Partei Keskkomitee häälekandja — avaldas 5. mail 1958 juhtkirja, milles on öeldud: «Praeguses uues rahvusvahelises olukorras, kus parempoolsete sotsialistide revisionismi paralüseeriv osa töölisklassi ja kõigi töötajate hulgas päevast päeva nõrgeneb, vastabki Jugoslaavia revisionis-

tide poolt esiletõstetud programm just nimelt imperialistide, eeskätt ameerika imperialistide nõudmistele.»

Kommunistlikud ja töölisparteid näevad otsustavas võitluses oportunismi ja tema eriliigi — revisionismi — vastu vajalikku tingimust töölisklassi ja sotsialismi lõplikuks võiduks, seal aga, kus rahvad on asunud sotsialistlikule arenemisteele — vajalikku tingimust sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna edukaks ülesehitamiseks.

Parempoolsetel oportunistidel ei läinud korda õõnestada kommunistlike ja töölisparteide ühtsust, üksikuid rahvademokraatia maid Nõukogude Liidust ning kogu sotsialismileerist eemale kiskuda.

Kommunistlikud ja töölisparteid tulid neist katsumustest auga välja. Parteide vabanemine ebakindlaist, oportunistlikest elementidest tugevdas parteisid.

Kommunistlikud parteid astuvad praegu samme selleks, et oma ridu ideoloogiliselt ja organisatsiooniliselt veelgi tugevdada, et oma positsioone rahvahulkades kindlustada.

Üldkokkuvõttes suureneb ülemaailmsest kommunistlikust liikumisest osavõtjate arv pidevalt.

Käesolevasse artiklite kogumikku on võetud mõningad nii Nõukogude Liidu kui ka Euroopa ja Aasia rahvademokraatia maade ajakirjanduses, samuti mõnedes kapitalistlike maade kommunistlike parteide väljaannetes avaldatud materjalid, mis annavad ülevaate kaasaegse revisionismi kohta.

Need artiklid näitavad meie töötajaile seda määratu suurt ohtu, mida kujutab endast kaasaegne revisionism, tõstavad meie töötajate võitlusvõimet ja valvsust võitluses marksismile-leninismile võõra ideoloogia vastu, kasvatavad töötajaid rahvaste sõpruse ja proletaarse internatsionalismi vaimus.

INTENSIIVISTADA VÕITLUST KODANLIKU JA REFORMISTLIKU IDEOLOOGIA VASTU

Kahe diametraalselt vastandliku ideoloogia — sotsialistliku ja kapitalistliku ideoloogia vaheline võitlus läbib kogu kaasaegset rahvusvahelist elu. Progressiivne, humaanne, teaduslik marksistlik-leninlik maailmavaade seisab monopolistliku kapitalismi reaktsioonilise, inimvihkava, ebateadusliku maailmavaate vastas.

Marksism-leninism on saavutanud silmapaistvaid võite, ta on demonstreerinud oma suurt jõudu ja elulisust. Marksistlik-leninliku õpetuse lipu all on ligi miljard inimest saavutanud võidu revolutsioonilises võitluses ning ehitab edukalt sotsialistlikku ja kommunistlikku ühiskonda. Üha laiemalt levib marksism-leninism kapitalistlike riikide töölisklassi hulgas, asumaade ning hiljuti endalt koloniaalikke heitnud maade rahvahulkades. Teadusliku sotsialismi ideed on vastu pidanud kõigile ajaloo katsumustele. Ja kuidas imperialismi ideoloogid ka ei kisendaks marksismi, kommunismi olematust «kriisist», kommunistlik liikumine kasvab ja tugevneb, marksismi-leninismi teooria koondab oma lipu alla uusi miljoneid inimesi.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei lahendab koos vennasparteidega loovalt uusi programmilisi küsimusi, arendades ning rikastades marksistlik-leninlikku teooriat. Ülemaailmse proletariaadi kommunistliku avangardi ideoloogiline võitlus tugineb sotsialistlike maade maailmaajaloolistele saavutustele riikliku, üldrahvaliku tööstuse arendamisel, põllumajanduse kollektiviseerimisel, teaduse, tehnika ja kultuuri õitseleviimisel, rahvahulkade materiaalse heaolu tõstmisel. Nõukogude Liidu, rahva-Hiina, Euroopa ja Aasia rahvademokraatia maade üha uued saavutused kutsuvad esile sümpaatia kasvu nende maade vastu kõigi maade laialdastes töölisklassi ja töörahva hulkades. Sotsialismi võidud materiaalse tootmise

valdkonnas suurendavad sotsialismi eesrindlike ideede ülekaalu vana maailma iganenud ideede üle, annavad näitliku õppetunni sotsialismi üleolekust.

Kapitalism kui sotsiaalne ja majanduslik süsteem diskrediteerib end rahvahulkade silmis üha rohkem. Kõik selle, millega kapitalism, kui ta oli alles tõusuteed sammuvaks süsteemiks, püüdis sajandite vältel ideoloogiliselt rahvaid kaasa tõmmata, on ta ise muutnud oma vastandiks: liberalismi asemele on tulnud kogu poliitilise elu allutamine militariseeritud politseiriigile, kodanlikku demokraatiat piiratakse alatasa ning ta on hävitamise ohus, rahvusliku sõltumatuse ja suveräänsuse ideed mõnitatakse ning see heidetakse kõrvale ookeanitagusele diktaadile kuulekate Lääne-Euroopa riikide valitsevate ringkondade poolt.

Ajaloo poolt hukkumisele määratud kapitalistlik süsteem ei ole enam suuteline esitama niisuguseid ideid, mis suudaksid vaimustada ja kaasa tõmmata miljoneid inimesi. Kas saab hulki paeluda militarism, mis kasutab inimgeeniuse saavutusi inimeste hävitamise vahendite tootmiseks? Kas saab hulki vaimustada perspektiiv vastu minna hävitavale sõjale, mille eesmärgiks on säilitada ja jäädvustada ühe inimese ekspluateerimist teise inimese poolt?

Ajaloo seisukohalt on kapitalism end ammendanud ning ta peab loovutama koha uuele, sotsialistlikule süsteemile. Kuid monopolistlik kapital avaldab raevukat vastupanu. Ta avaldab ikka veel laostavat mõju kapitalistlike maade elanikkonnale, omades tohutuid materiaalseid propagandavahendeid, ta tegutseb pettuse ja sotsiaalse demagoogia abil, segades valitsusaparaadi kaudu otseselt vahele ideoloogilisse võitlusse ja kasutades oma agentuuri. Olukorras, kus teadusliku sotsialismi ideed tungivad üha sügavamale töörahva teadvusse, tugevdab monopolistlik kapital rahvahulkade ideoloogilist mõjutamist, kasutab eriti rafineeritud vorme maskeerimiseks ja petmiseks, levitab laimu sotsialismi kohta.

Neis tingimustes seavad kommunistlikud parteid enda eesmärgiks intensiivistada võitlust kodanliku ideoloogia vastu, et samm-sammult vabastada laiu rahvahulki kodanlike ideede mõju alt. Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamine oma deklaratsioonis märkis, et «sellepärast omandab

esmase tähtsuse rahvahulkade marksistlik-leninliku kasvatamise intensiivistamine, võitlus kodanliku ideoloogia vastu, sotsialismi ja kommunistliku liikumise aadressil tehtava imperialistliku propaganda vale ja laimu paljastamine, sotsialismi, rahu ja rahvaste sõpruse ideede laialdane propageerimine arusaadavas ja veenvas vormis».

Tuleb märkida, et kommunistide püüdlus kindlustada kahe süsteemi rahulikku kooseksisteerimist ei võta päevakorrast maha ideoloogilise võitluse küsimust, vaid vastupidi, nihutab ideede võitluse ühele esikohtadest. Ideede võitlusest loobumine tähendaks tegelikult kapituleerumist monopolistliku kapitali ideoloogia ja reaktsiooni ees, lähendaks sõjaohtu. Sealjuures vaidlus ideede vahel, vaidlus ajaloo arenguteede üle, selle üle, missugune süsteem on parem — kas sotsialistlik või kapitalistlik — ei vii ning iseendast ei saagi viia sõjale, vaid seda vaidlust tuleb ning võib lahendada rahulikul teel, majandusliku ja ideoloogilise võistluse käigus. Võidab see idee, milline võidab endale inimteadvuse poolehoiu, leiab tunnustuse rahvahulkades.

Marksismi-leninismi eest peetav võitlus kohustab meid tegema alati ning kõigil juhtudel selgepiirilist vahet kodanluse ideoloogide vaadete ning teadusliku sotsialismi seisukohtade vahel. Rahu kaitseks toimuvast üldrahvalikust liikumisest võtavad teatavasti osa kapitalistlike maade väga laialdased elanikkonna kihid. Küllaltki palju on ka kodanlikke õpetlasi, kes on uue maailmasõja ettevalmistamise vastu, kaitsevad aktiivselt rahu, asuvad reas rahvusvahelistes küsimustes progressiivsel seisukohal. Me austame neid kodanlikke majandusteadlasi, ajaloolasi, filosoofe, kes sõltumatult oma teoreetilistest vaadetest astuvad välja sõja vastu, kuid see ei tähenda kaugeltki seda, et me nõustume nende teoreetiliste kontseptsioonidega kapitalismi kaitseks, sotsialismi vastu.

Oma tegevuses rahva enamuse võitmisel rahu, demokraatia ja sotsialismi poole põrkavad kommunistlikud parteid kokku töörahva hulgas levinud arvukate teadusevastaste vaadete ja illusioonidega selle kohta, milliste vahenditega saavutada paremat tulevikku. Need vaated ja illusioonid peegeldavad seda, millisel määral töörahva hulgad on allutatud monopolistliku kodanluse ideoloo-

giale või kuivõrd on neile avaldanud mõju mahajäänud, väikekodanlikud vaated. Võitlus valitsevate klasside ideoloogia vastu ei oleks nii raske, kui reformistid, oportunistid oma kokkuleplaslike teooriatega ei kallutaks töölisklassi õigelt teelt kõrvale.

Rahvusvahelise töölisliikumise ees seisab ülesanne tugevdada oma ridade ühtsust, ületada tööliste hulgas esinev lahkheli, lõhe. Kuid see ei tähenda sugugi seda, et tuleb loobuda parempoolsete sotsialistide liidrite ideoloogiliste kontseptsioonide kritiseerimisest, vaid vastupidi, eeldab seda. Kriitika, arvamuste kokkupõrkamine ideoloogilistes küsimustes ei takista põrmugi kontakti loomist kommunistide ja sotsialistide vahel võitluses rahu ja demokraatia eest, töölisklassi huvide eest.

Marksismi-leninismi õpetuse puhtuse ja järelikult selle efektiivsuse eest võitlemine nõuab selget vahetegemist Marxi-Lenini õpetuse järjekindlate pooldajate teoreetiliste vaadete ning nende inimeste vaadete vahel, kes sõnades lasevad end selle õpetuse pooldajatena paista, tegelikult aga sellest lahti ütlevad. Milles seisab põhiline erinevus marksistide-leninlaste ja kaasaegsete revisionistide vahel? Esimesed tahavad jääda järjekindlaiks marksistideks-leninlasteks, arendades marksismi-leninismi põhiseisukohti vastavalt muutuvaile tingimustele ja eri maade rahvuslikele iseärasustele ning viies edasi teaduslikku sotsialismi teooriat, dialektilist materialismi ja Marxi-Lenini poliitilise ökonoomia õpetust. Teised heidavad Marxi-Lenini õpetuse olulised küljed kõrvale, lähevad ülitähtsais teoreetilistes küsimustes üle kodanluse ja reformismi poole.

Kaasaegne revisionism kommunistlike ja töölisparteide ridades on proletariaadile ja kommunismile võõra ideoloogia avaldus. Revisionismi allikaks on kodanlik ja väikekodanlik mõju, kapituleerumine imperialismi poolt tuleva surve ees. Revisionistid ütlevad lahti proletariaadi diktatuuri ideest, heidavad kõrvale õpetuse töölisklassi ja tema marksistlik-leninliku partei juhtivast osast sotsialistlikus revolutsioonis ning sotsialismi ja kommunismi ülesehitamisel, libisevad kodanliku liberalismi positsioonidele. Revisionismile on samuti iseloomulik proletaarse internatsionalismi printsiipidelt, sotsialistliku leeri ühtsuse printsiipidelt taganemine, üleminek natsionalistlikele positsioonidele. Dogmatismivastase võitluse

sildi all tehakse katset laimata kommunistlike parteide leppimatut suhtumist marksismist-leninismist taganemisse. Revisionism halvab töölisklassi revolutsioonilist energiat. Revisionismi peamiseks mõtteks on loobumine sotsialismi eest peetavast võitlusest, kapituleerumine kapitalismi ees.

Samuti on kahjulikud dogmatism ja sektantlus. Dogmatism oma ühekülgsuse ja mõtte tardumusega raskendab marksismi-leninismi teooria arendamist ning selle loovat rakendamist konkreetsetes muutuvates tingimustes, asendab konkreetse olukorra tundmaõppimise tsitaatide ja tähenärimisega, põhjustab partei irdumist rahvahulkadest, see aga ei võimalda töölisklassil võitu saavutada. Marksism-leninism nõuab klassivahekordade ja iga ajaloolise momendi konkreetsete iseärasuste kõige täpsemat, objektiivset arvestamist. See on absoluutselt vajalik nõue poliitika igasuguse teadusliku põhjendamise seisukohalt. Meie õpetus pole dogma, vaid tegevusjuhend, ütlesid alati Marx ja Engels. Sellepärast ongi marksistid niisuguste «vormelite» päheõppimise ja tühipalja kordamise vastased, mis võivad paremal juhul üksnes kavandada üldiseid ülesandeid ning paratamatult muutuvad, olenevalt ajaloolise protsessi iga eri perioodi konkreetsest majanduslikust ja poliitilisest olukorrast. Hoiatades dogmatismi eest, kirjutas Lenin juba töölisliikumise koidikul Venemaal: «Ei saa dogmatismi olla seal, kus doktriini kõrgeimaks ja ainsaks kriteeriumiks võetakse tema vastavus ühiskondlik-majandusliku arenemise tõelisele protsessile» (Teosed, 1. kd., lk. 267).

Hiljuti toimunud kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamine rõhutas vajadust saavutada otsustav võit revisionismi ja dogmatismi üle kommunistlike ja töölisparteide ridades. Nagu nõupidamine märkis, on kaasaegsetes tingimustes peamiseks ohuks revisionism, kuid dogmatism ja sektantlus võivad ühe või teise partei arenemise üksikuil etappidel kujutada samuti peamist ohtu; iga kommunistlik partei teeb kindlaks, milline oht on talle antud ajal peamiseks ohuks. Marksistlik-leninliku teooria printsiipidest kinnipidamine on töölisklassi võidu ja sotsialismi eduka ülesehitamise vältimatuks tingimuseks.

See Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei juhtiv osa ülemaailmses kommunistlikus liikumises, mis on leidnud

üldist tunnustust, kohustab meie partei teaduslikku kaadrit pöörama erilist tähelepanu kaasaja aktuaalsete teoreetiliste probleemide läbitöötamisele, intensiivistama ideoloogilist võitlust marksismile vaenulike kontseptsioonide vastu. Marksismi loov edasiarendamine annab purustava hoobi kodanluse ideoloogide surnud doktriinidele ning nende vaadete elluviijatele töölisliikumises.

Ideoloogilise võitluse ühe tähtsaima rindelõigu moodustab kaasaegsele kapitalismile antava hinnangu küsimus. Kõiki antimarksiste — kodanluse ideoloogе, parempoolseid sotsialiste, kommunismist taganenud revisioniste ühendab püüd ilustada kaasaegset kapitalismi, varjata kapitalistliku korra ekspluataatorlikku, rahvavastast olemust. Asjatult püüdes õigustada oma aja äraelanud kapitalistliku korra pikalevenivat eksisteerimist, halvata laialdaste rahvahulkade tungi ühiskondliku korralduse uute, sotsialistlike vormide poole, levitab monopolistlik kapital igasuguseid versioone «kapitalistideta kapitalismist». Parempoolsed sotsialistid riputavad sellele võltsteooriale külge sotsialismi sildi, klerikaalsed parteid aga annavad sellele religioosse värvingu.

Tänapäeval on marksismi vastaste keskel kõige laialdasemalt käibel väide, nagu oleksid kapitalistlikud riigid «sotsiaalse hüvangu riikideks». Inglise leiboristliku partei ühes programmilises deklaratsioonis «Tööstus ja ühiskond» väidetakse paljasõnaliselt, et «on saavutatud sotsiaalse, majandusliku ja poliitilise võimu kaugeleulatuv ümberjaotamine». Austria Sotsialistliku Partei uue programmi projekt püüab igati varjata kaasaegse kodanliku riigi tõelist, ekspluataatorlikku olemust.

Sellega seoses ei saa jätta märkimata, et Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei mõnede liikmete «uus seisukoht», nagu oleks Ameerika majandus stabiilse iseloomuga, kujutab endast vana parempoolse oportunismi teooria uut väljaannet, mille järgi Ameerika Ühendriigid olevat erandlikus olukorras, ning see kaldub tegelikult samuti kapitalismi ülistamisele.

Arvamus, nagu oleks kapitalism muutnud oma olemust, lakanud olemast kapitalism, on pahupidi pööratud peegelpilt monopolistliku riigikapitalismi tegelikust võimust. Selle võltsteooria koostisosad — «omandi demokratiseerimine», «revolutsioon tuludes», «tootmise juhti-

mise üleminek kapitalistide käest tehnokraatia kätte», «poliitilise võimu difusioon, killustumine», «klassidest kõrgemal seisev üldise hüvangu riik» — elavad parasiitidena kaasaegse kapitalismi vääralt tõlgendatavatel uutel nähtustel ning neid kasutatakse vanade teooriate propageerimisel, millede järgi kapitalismi arenemisega likvideeritavat klassid ning nürinevat klassivastuolud.

Tegelikult aga tähendab monopolistliku riigikapitalismi tugevnemine monopolide võimsuse edasist kasvu, majandusliku ja poliitilise võimu kontsentreerumist nende kätte, riigi kasutamist monopolide poolt kitsalt omakasupüüdlikel eesmärkidel töölisklassi, talurahva, eesrindliku intelligentsi, väike- ja keskettevõtjate huvide kahjuks. Siit tuleneb ka paratamatult kõigi kapitalismi klassivastuolude teravnemine.

Kodanluse avalikud ideoloogid, oportunistid, nende järel aga ka kaasaegsed revisionistid spekuleerivad oma tegevuses sellega, et tänapäeval võimulolev monopolistlik kodanlus osas kapitalistlikes maades kasutab formaalselt demokraatlikke juhtimismeetodeid. Jäetakse tähele panemata asjaolu, et avalikult terroristlike fašistlike valitsemismeetodite rakendamist takistavad demokraatlikult meelestatud rahvahulkade kasvanud aktiivsus ning tõelise demokratismi triumf sotsialistliku leeri maades, see aga innustab rahvahulki võitlema reaktsiooni ja fašismi vastu. Manöövreid, mida monopolistlik kodanlus on sunnitud teostama, kujutavad tema kaitsjad kui demokraatia õitsengu ajastu algust. Sellega püüavad nad uinutada rahvahulkade valvsust, kelle aktiivsest tegutsemisest oleneb tee tõkestamine fašismile ning kes ei lase imperialistlikul reaktsioonil purustada töölis- ja demokraatlikku liikumist.

Kaasaegse kapitalismi ülistajate üheks «argumendiks» on viimase neljakümne aasta jooksul mõnedes kapitalistlikes maades ilmunud sotsiaalseadusandlus ning osa töölisklassi materiaalse taseme teatud tõus. Kuid kapitalismile kiidulaulu lauljad vaikivad surnuks peamise põhjuse, mille tõttu kapitalistidel tuli nõustuda järeleandmistega, — nad vaikivad sellest, et töölisklass on need järeleandmised kapitalilt välja kiskunud sihikindlate, ägedate lahingute käigus. Sotsialistlike maade edusammud innustavad kapitalistlike maade töörahva hulki avaldama vastupanu ekspluateerijate survele. See sunnib

monopolistlikku kodanlust nõustuma oma võimu säilitamise huvides sotsiaal-majandusliku iseloomuga järeleandmistega.

Pidades võitlust töölisklassi otseste majanduslike huvide ning demokraatlike õiguste eest, esitades sealjuures nõudmise avaldada sellel eesmärgil survet kodanlikele valitsustele, heidavad kommunistlikud parteid ühtlasi kõrvale monopolistliku kapitali poolt levitatava ning sotsiaaldemokraatia poolt toetatava illusiooni, nagu oleksid võimalikud põhilised muutused töölisklassi olukorras selle tõttu, et kodanlik riik segab end majandusse üha rohkem vahele.

Monopolistliku kapitali ja sotsiaaldemokraatia esindajate katsetele eitada Marxi teesi töölisklassi vaesumisest kapitalismi tingimustes vastandavad kommunistid tegeliku olukorra, kus proletariaadi eksisteerimise kindlustamatus suureneb, eriti selle tõttu, et monopolid kasutavad riigiaparaati töölisklassile pealetungimiseks. Paljastades võltsteooria selle kohta, nagu sõltuks töölisklassi materiaalne olukord kapitalismi tingimustes tööviljakuse tõusust, näitavad kommunistid, et tehnilised muudatused, mis on seotud tootmise automatiseerimisega ja elektroonika juurutamisega, viivad ekspluateerimise suurenemisele, töö intensiivistamisele, tööpuuduse kasvule, sellele, et osa töölisi kaotab oma kvalifikatsiooni, järelikult aga langeb ka nende reaalpalk. Kommunistid selgitavad väsimatult laiadele rahvahulkadele, et kapitalismi tingimustes töölisklassi elu lakkamatu halvenemise tendentsile avaldavad vastumõju proletariaadi väsimatu võitlus ja sotsialistliku maailma edusammud, millised hoiavad monopoliste ja nende riiki tagasi, sunnivad nõustuma töölisklassile tehtavate üksikute järeleandmistega.

Kogu kapitalismi ajaloo kestel pole kunagi veel esinenud nii rafineeritud sotsiaalse demagoogia vorme, mida nüüd kasutavad monopolide ideoloogid. Nendest vormidest on kõige enam levinud paternalismi («isaliku hoolitsuse») ja tootmises kehtestatud «humaansete» suhete jutlustamine, mida kinnitavad niisama demagoogilised teod, üksikutele tööliste gruppidele (enamasti kõrge kontsentratsiooniga suurtootmises) teatud privileegide süsteemi loomine. Kõike seda tehakse tööliste vahel lõhe tekitamiseks ja nende positsioonide nõrgestamiseks. Monopolistliku kapitali õõnestustegevuse paljastamine

on tööliste klassiteadvuse kasvatamise tähtsaks järjekordseks ülesandeks.

Oma aja ära elanud korra ideoloogid püüavad leida toetust talurahvalt. Kommunistid, kaitstes töötava talurahva, farmerite huve, paljastavad kapitalismi ideoloogide täiesti väärad väited «väiketootmise püsivusest» ning näitavad, et on täiesti alusetu ettekujutus, nagu astuks kaasaegne monopolistliku kapitali riik välja väiketootmise kaitseks. Tegelikult toimub praegu talurahva diferentseerumise protsess, tema keskkihtide laostumise ja vaesumise ning kehvtalurahva proletariseerumise protsess, samuti see protsess, mille käigus monopolid kihutavad talupoegi maalt minema, palju intensiivsemalt kui kunagi varem. Ainult talurahva liit töölisklassiga, töölisklassi juhtimisel ühise vastupanu avaldamine monopolistlikule kapitalile loob reaalsed võimalused töötava talurahva päästmiseks viletsusest ja laostumisest.

Kommunistid omistavad erilise tähtsuse sellele, et võitu saada kapitalistlike maade intelligentsi hulgas levinud illusioonidest, nagu kindlustaks kaasaegne kapitalism intelligentsile «isikuvabaduse», «loominguvabaduse», juhtiva seisundi ühiskonnas. Kommunistid selgitavad kannatlikult intelligentsi laialdastele kihtidele, et ainult siis, kui intelligents asub proletariaadi ja teadusliku sotsialismi positsioonidele, leiab ta oma koha praegu toimuvas kahe süsteemi vahelises ajaloolises vaidluses, et ainult sotsialism kindlustab tõelise isiku- ja loominguvabaduse.

Kodanlike riikide elanikkonna hulgas tehtavas kapitalismi ideoloogilises propagandas on silmapaistev koht «Lääne» vastandamisel «Idale», väidetel, et «läänetsivilisatsioon» on ühtne, mis kohustavat loobuma rahvuslikust suveräänsusest ning looma rahvustest kõrgemalseisvaid majanduslikke ja poliitilisi organeid ning võime. Lääne-Euroopa integratsiooni jutlustamine tähendab tegelikult katset vaimselt desarmeerida Lääne-Euroopa rahvaid, et neid majanduslikult ja poliitiliselt allutada Ameerika imperialismile, takistamatult ajada «külma sõja» poliitikat ning elanikke ideoloogiliselt ette valmistada uueks maailmasõjaks.

Märkides, et monopolistlik riigikapitalism suurendab materiaalseid eeldusi sotsialismi loomiseks, heidavad kommunistid samal ajal kõrvale oportunistliku teooria,

nagu areneks kapitalismi rüpes sotsialism. Kommunistid ei samasta sotsialismi jõudude kasvu, proletariaadi klassiteadlikkuse suurenemist, proletariaadi kommunistliku avangardi tugevnemist, seda, et ta võidab endale töötava elanikkonna hulgas üha arvukamalt poolehoidjaid, see on sotsialismi eest võitlejate jõudude kasvu oportunistliku väitega, nagu toimuks kujuteldav «sotsialismi elementide kasv kapitalismis».

Ajaloo arengu selgepiirilise perspektiivi annavad NLKP XX kongressi printsipiaalsed seisukohad mitmesuguste maade sotsialismile ülemineku vormide kohta, selle kohta, et on võimalik kasutada sotsialismile ülemineku rahulikke vorme, sealhulgas ka parlamentlikku teed, võites kätte kindla enamuse parlamendis, kes toetub massilisele revolutsioonilisele liikumisele. Rahvusvahelises olukorras toimunud põhjalikud muutused on tekitanud uued tingimused sotsialismi võiduks. Praegu on tööliskiassil ning tema avangardil, kommunistlikul parteil, reas kapitalistlikes riikides võimalus töölis- ja rahvarinde loomise alusel ning mitmesuguste parteidega ja ühiskondlike organisatsioonidega kokkuleppe ja poliitilise koostöö teiste vormide alusel teostada revolutsioon rahulikul teel, ühendada rahva enamus, kätte võita riigivõim ilma kodusõjata, tagada põhiliste tootmisvahendite üleminek rahva kätte. Kuid vajalikuks eeltingimuseks on tööliste ja kõigi töörahva hulkade revolutsioonilise klassivõitluse arendamine monopolistliku suurkapitali vastu, reaktsiooni vastu, otsustava vastulöögi andmine oportunistlikele elementidele, parlamendi muutmine kodanliku demokraatia organist tõelise rahvavõimu tööriistaks. Sotsialismile ülemineku eeltingimuseks on ikka ja alati riigivõimu kättevõitmine proletariaadi poolt tema marksistliku partei juhtimisel, proletariaadi diktatuuri kehtestamine selle ühes või teises vormis ning monopolistidelt äravõetud tootmisvahendite muutmine selle võimu abil üldrahvalikuks, riiklikuks omanduseks, samuti sotsialistlike ümberkujunduste elluviimine.

Marksistid-leninlased pole kunagi pidanud relvastatud ülestõusu võitlusvormi igasugustes tingimustes kohustuslikuks vormiks. Kuid samuti pole kahtlust selles, et juhul kui ekspluataatorlikud klassid tarvitavad rahva kallal vägivalda, päästavad valla kodusõja, tekib vaja-

dus teise perspektiivi — sotsialismile mitterahuliku ülemineku järele.

NLKP XX kongressi poolt mitmesuguste maade sotsialismile ülemineku vormide küsimuse käsitlemine, mille on omaks võtnud kogu rahvusvaheline kommunistlik liikumine, eitab nii dogmaatilist kujutlust selle kohta, nagu oleks vägivald vältimatult vajalik alati ning kõigil juhtudel, kui ka oportunistlikku kujutlust selle kohta, nagu kulgeks klassivõitlus kaasaegse kapitalismi tingimustes alanevas joones, mis tagavat märkamatu ülemineku sotsialismile, sissekasvamise sotsialismi.

Ideoloogilise võitluse ülitähtsaks rindelõiguks on sotsialistliku ülesehitustöö probleemid, küsimus uue ühiskonna ülesehitamise teedest, vormidest ja meetoditest. Teadusliku sotsialismi ideede triumf muudab ta vaenlased pööraselt raevunuiks. V. I. Lenin märkis: «Kui kodanluse poolt töölistele avaldatav ideeline mõju langeb, lööb kõikuma, nõrgeneb, on kodanlus kõikjal ja alati kasutanud ja kasutab ka edaspidi kõige pöörasemat valet ja laimu» (Teosed, 20. kd., lk. 446).

Teadusliku sotsialismi ideede halvustamise kodanlikud meetodid on muutunud rafineeritumaks, kusjuures kodanluse ideoloogid mõnikord maskeerivad end, esinedes sotsialismi kaitsjatena. Selle näiteks on kodanliku ajakirjanduse kampaania «sotsialismi kaitseks» kontrrevolutsioonilise mässu ajal Ungaris.

Viimasel ajal on tulnud ilmsiks veel üks kodanliku propaganda võte: kallaletungid sotsialistlikule korrale... utoopilise sotsialismi positsioonidelt. Maadele, kes ehitavad sotsialismi konkreetses ajaloolises olukorras, esitatakse provokatsioonilisi nõudmisi teostada üleöö «võrdsus», mida pealegi kujutatakse väikekodanlikult, ja lahti ütelda riiklikust tsentralisatsioonist laialipillatud kogukondade kasuks jne.

Monopolistliku kodanluse ideoloogid, oportunistid, revisionistid vaidlevad vastu sotsialistliku süsteemi üleolekule kapitalismist. Nad püüavad nõrgendada rahvahulkades usku sotsialismisse, eitavad kapitalismist väljalangenud maades kehtestatud korra sotsialistlikku iseloomu, mustavad sotsialistlikku demokraatiat, sotsialistlike maade tõelist humanismi ja rahuarmastust. Nad suunavad tule teaduslikult põhjendatud ja elu poolt tõestatud printsii-

bile, et riiklik omandus on töölisklassi valitsemise tingimustes üldrahvalik, sotsialistlik omandus, ning kui proletariaat võtab võimu enda kätte, siis selle riigi osatähtsus, mille olemus on muutunud, mis on saanud proletaarseks riigiks, mitte üksnes ei vähene, vaid vastupidi, tohutult kasvab.

Püüdes halvata kapitalistlike maade rahvahulkade üha kasvavat teadlikku tungi sotsialismi poole, «avastasid» kodanluse ideoloogid ning eriti vihast raevunud renegaadid, nagu poleks Nõukogude Liidus... sotsialistlikke suhteid, vaid on mingisugune «eliit» ning antagonism mitmesuguste sotsiaalsete jõudude vahel. Seda sotsialismi vaenlaste laimu aitab paljastada meie ühiskonna sotsioloogia küsimuste põhjalik läbitöötamine, nagu küsimus töölisklassi, kolhoositalurahva, intelligentsi kohast ja osast nõukogude ühiskonnas, nende moraalsest ja poliitilisest ühtsusest, juhtide ja rahvahulkade vahekorrast eesmärgiühtsuse baasil, nende vahel vaheseinte puudumisest.

Imperialismi ja tema agentuuri üheks kõige rafineeritumaks võitlusvormiks on katsed lõhkuda sotsialistlikku maailmasüsteemi seestpoolt, lõhkuda sotsialistlike maade, kommunistlike ja töölisparteide ühtsust ning neid omavahel tülli ajada. Püüdes nõrgestada sotsialistlikku maailmasüsteemi, tugevdada kapitalismi rahvusvahelisi positsioone, unistavad vaenlased sellest, et kommunistid asuksid otsima mingisuguseid täiesti «uusi», kunstlikke sotsialismile viivaid teid iga maa jaoks eraldi, Nõukogude Liidu, Hiina ja teiste maade suured sotsialistliku ülesehitustöö kogemused matta aga unustusehõlma. Kuid need arvestused on määratud läbikukkumisele. Vaenlaste sepitsustest aru saanud kommunistlikud ja töölisparteid annavad neile otsustava vastulöögi, seisavad kindlalt marksismi-leninismi positsioonidel ning ei lase end õigelt teelt kõrvale kallutada.

Sotsialismile viiv peatee on juba rajatud. Ei ole vajadust otsida juba leitud, kogemuste ja elu enda poolt kontrollitud printsiipe, kuigi sotsialistliku ülesehitustöö vorme ja meetodeid on tarvis täiustada, kohandada, rikastada, väsimatult edasi arendada vastavalt iga maa, iga rahva tingimustele. Üks asi on iseärasuste arvestamine, teine aga — oma põhiolemuselt teistsuguste, erinevate teede otsimine.

Hiljuti toimunud kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamised demonstreerisid ülemaailmse kommunistliku liikumise vaadete ühtsust sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö põhiküsimustes. NSV Liidu ja teiste sotsialistlike maade kogemused on täielikult kinnitanud marksistlik-leninliku teooria selle seisukoha õigsust, et sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö protsessid rajanevad reale peamistele seaduspärasustele, mis on omased kõigile maadele, kes on asunud sotsialismi teele. Need seaduspärasused ilmnevad kõikjal, kuigi on olemas väga mitmekesiseid ajalooliselt väljakujunenud rahvuslikke iseärasusi ja traditsioone, mida endastmõistetavalt tuleb tingimata arvesse võtta.

Ühtlasi on tarvis loovalt rakendada sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö üldisi printsiipe olenevalt iga maa konkreetsetest ajaloolistest tingimustest ega tohi teiste maade kommunistlike parteide poliitikat ja taktikat mehaaniliselt kopeerida. Rahvuslike iseärasuste ignoreerimine proletariaadi partei poolt viib ta paratamatult elust ja rahvahulkadest irdumisele ning tekitab kahju sotsialismiüritusele. Kuid ka nende iseärasuste osatähtsuse ülehindamine ja eemaldumine marksismi-leninismi üldistest tõdedest sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö küsimuses rahvuslike iseärasuste ettekäändel tekitab vältimatult sotsialismiüritusele samuti suurt kahju.

Kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamistest osavõtjad deklareerisid, et nad peavad vajalikuks ühtaegu võidelda mõlema tendentsi vastu, kindlalt kinni pidada ühelt poolt marksismi-leninismi üldiste tõdede ning teiselt poolt oma maade revolutsiooni ja ülesehitustöö konkreetse praktika ühendamise printsiibist, loovalt rakendada sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö üldisi seaduspärasusi vastavalt oma maade konkreetsetele tingimustele, üksteiselt õppida ja kogemusi vahetada. Elus järeleproovitud sotsialistliku ülesehitustöö üldiste seaduspärasuste loov rakendamine ning eri maades sotsialismi ülesehitamise vormide ja meetodite mitmekesisus on sotsialistlike maade kommunistlike ja töölisparteide kollektiivne panus marksismi-leninismi teooriasse.

«Rahvusliku kommunismi» loosung, mille esitasid

imperialismi ideoloogid ning millest revisionistid, kes eitavad kapitalismilt sotsialismile ülemineku peamiste, üldiste joonte ja seaduspärasuste olemasolu, agaralt kinni haarasid, kujutab endast sotsialismi vaenlaste õõnestustegevuse tööriista. Kuhu viib lõpuks revisionismi tee, nende tee, kes on asunud «rahvusliku kommunismi» seisukohtadele, seda on näha Džilase ja Imre Nagy näite varal, kes jõudsid välja sotsialismiürituse, oma maa ja rahva rahvuslike huvide otsese reetmiseni.

Sotsialismi vaenlaste arsenali kuulub samuti võte vastandada proletariaadi diktatuurile demokraatia selle kodanlikus käsitluses. «Puhta demokraatia» loosungi, millega Kautsky, esseerid ja menševikud opereerisid noore Nõukogude Venemaa ja proletariaadi diktatuuri vastu, transformeerisid kaasaegsed revisionistid «integraalse demokraatia», «liberaalse kommunismi» loosungiks. Absoluutselt mitte midagi uut «integraalses demokraatias» ega «liberaalses kommunismis» ei ole: see on juba ammu tuntud seisukoht, mis eitab proletariaadi diktatuuri paratamatust ning ühiskonna elu juhtimise vajadust töölisklassi ja tema avangardi — kommunistliku partei poolt sotsialismi ja kommunismi ülesehitamisel. Töölisklassile on võimu kättevõitmine ainult revolutsiooni alguseks, mitte aga selle lõpuks. Pärast võimu kättevõitmist kerkivad töölisklassi ette tõsised ülesanded rahvamajanduse sotsialistliku ümberkujundamise ja sotsialismi majandusliku ja tehnilise baasi loomise alal. Kukutatud kodanlus aga püüdleb alati restauratsiooni poole; kodanluse, väikekodanluse ning nende intelligentsi mõju ühiskonnas on ikka veel suur. Sellepärast aga nõuab küsimuse «kes keda» — kas kapitalism või sotsialism — lahendamine küllalt pikka aega, mille kestel on vajalik ning paratamatu proletariaadi diktatuuri üks või teine vorm.

Kõik rahvusvahelised kogemused, mis on omandatud ülemineku-ajajärgu sotsialistliku riigi ehitamisel, eriti Ungaris toimunud kontrrevolutsioonilise mässu õppetunnid, annavad tunnistust sellest, et töölisklass peab oskama kaitsta oma võimu sise- ja välisvaenlaste vastu, et töörahva riik peab juhtima sotsialismi ülesehitamist, arendama ja süvendama sotsialistlikku demokratismi.

Imperialismi ideoloogid, kes on igasuguste natsionalistlike eelarvamuste kammitsais, püüavad külvata šovi-

nismi ja natsionalismi mürgiseid seemneid, et vastu seada üht maad teistele sotsialistlikele maadele. Lenin astus otsustavalt välja nende vastu, kes sõnades tunnustasid internatsionalismi, tegelikult aga selle reetsid. Võideldes sügavalt sissejuurdunud väikekodanlike natsionalistlike eelarvamuste vastu, kirjutas Lenin: «Väikekodanlik natsionalism kuulutab internatsionalismiks rahvuste üheõigusluse tunnustamise, ja see ongi kõik, säilitades (kõnelemata juba sellise tunnustamise puhtpaljasõnalisest iseloomust) puutumatuna rahvusliku egoismi» (Teosed, 31. kd., lk. 124). Sotsialistliku internatsionalismi printsiipidele ustavad kommunistlikud ja töölisparteid võitlevad rahvusliku piiratuse ja isoleerituse vastu.

Suur on Nõukogude Liidu maailma-ajalooliste edusammude mõju rahvusvahelisele kommunistlikule ja töölisliikumisele, rahvusliku ja sotsiaalse vabanemise eest võitlevatele rahvastele. Sellepärast suunavadki imperialistlikud ringkonnad ja nende agentuur, rünnates sotsialistlikke maid, nende ühtsust, marksismi-leninismi ideid, oma peamised jõupingutused Nõukogude Liidu vastu. Rahvusvaheline töölisklass, kommunistlikud parteid peavad oma pühaks kohuseks tugevdada internatsionaalseid sidemeid, igati toetada Nõukogude Liitu, Hiina Rahvavabariiki, kõiki sotsialistlikke maid, tugevdada revolutsiooniliste jõudude ühtsust.

Sotsialistliku revolutsiooni, sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise ülesannete eduka lahendamise tagatiseks on see, et kommunistlikud ja töölisparteid kaitsevad kindlalt oma ridade marksistlik-leninlikku ühtsust, ei luba fraktsioone ega rühmitusi, mis õõnestaksid seda ühtsust. Seda õpetavad kõik rahvusvahelise kommunistliku liikumise kogemused. Ja ei ole sugugi juhus, et kõik töölisklassi vaenlased suunavad pealöögi kommunistlike parteide vastu, eitavad marksistlik-leninliku partei juhtivat osa, eitavad proletaarse internatsionalismi põhimõtteid, nõuavad partei ehituse leninlikest põhiprintsiipidest ja eelkõige demokraatlikust tsentralismist lahtiütlemist, nõuavad kommunistliku partei muutmist revolutsioonilisest võitlusorganisatsioonist millekski diskussiooniklubi taoliseks.

Tähtsaks ideoloogilise võitluse rindelõiguks on küsimus suhtumisest ise-

seisva arenemise teele asunud nõrgalt-arenenud maadesse. Imperialismi koloniaalsüsteemi lagunemisega vihaleaetud monopolistliku kapitalismi ideoloogid ja nende agentuur püüavad mustata sotsiaalset ja riiklikku korda maades, kes «julgesid» heita endalt koloniaalikke ning astuda iseseisva arenemise teele. Sotsiaaldemokraadid, kellele minevikus alati oli iseloomulik asumaade rahvaste rahvusliku vabadusvõitluse ignoreerimine, on jõudnud juba nii kaugele, et nad ideoloogiliselt õigustavad kolonialismi, toetavad kodanlikku laimu, mis on adresseeritud iseseisva eksisteerimise teele asunud maade vastu. Austria Sotsialistliku Partei programmi projektis aga koguni kuulutatakse, et nimetatud maade industrialiseerimine ja riikliku tööstuse tõus kujutavat endast rahvavastast üritust, riigikord olevat seal fašistlik, nende maade suveräänsuse ja sõltumatuse püüdlustele aga antakse hinnang, nagu kujutaksid need endast sõjaohtu teiste riikide suhtes!

Objektiivselt on kujunenud olukord niisuguseks, et poliitilise ja majandusliku sõltumatuse kaitsmine tõukab nõrgaltarenenud maid riigikapitalismi arendamise teele. Endastmõistetavalt ei saa panna võrdsusmärki Aasia ja Aafrika maades riiklike ettevõtete tekkimise ja sotsialistlike suhete arenemise vahele. Kuid oleks väär mitte näha nendes maades riigikapitalismi baasil toimuva majandusliku arengu tohutut progressiivset tähtsust. Tehes ranget vahet sotsialismi marksistliku käsituse vahel ning mõnedes Aasia maades levinud mittemarksistliku käsituse vahel, mille järgi sotsialism ei ole mitte eriline tootmisviis, milleni jõutakse proletariaadi juhtimisel, vaid mingisugune ühiskondlik heaolu, rõhutavad kommunistid samal ajal nende vaadete teatavat progressiivset iseloomu, kuivõrd nende koostisosadeks on antiimperialism, antifašism, rahvusliku vabastuse idee, riiklike ettevõtete arendamine, rahuarmastav välispoliitika.

Ei saa jätta arvesse võtmata ka seda tähtsat fakti, et kaasaegsetes tingimustes on nõrgaltarenenud maadel vaja arendada majanduslikke suhteid sotsialistliku leeri maadega, kellega koos koloniaalikkest vabanenud maad moodustavad rahutsooni.

Kommunistid märgivad, et on olemas põhjalik erinevus imperialistlike riikide šovinistliku, koloniaalse nat-

sionalismi ning rõhutud ja koloniaalikkest vabanenud Aasia ja Aafrika maade, samuti Ladina-Ameerika sõltuvate riikide rahvaste natsionalismi vahel, milles on üldemokraatlik sisu, rõhumise vastu suunatud protest.

Kommunistid astuvad välja nii selle fakti alahindamise vastu, et rida Aasia ja Aafrika maid on vabanenud, et nad on puruks rebinud ahelad, mille kandmine tähendas nende otsest, vahetut poliitilist sõltuvust imperialismist, kui ka selle alahindamise vastu, et nüüd on tegemist kolonialismipoliitika teiste vormidega, mida kasutavad peamiselt Ameerika Ühendriigid.

Imperialism on imperialism, ta püüab taastada vanu ja kasutada uusi kolonialismi vorme. Nende maade sõltumatuse kindlustamine ja kaitsmine, kes on saavutanud poliitilise iseseisvuse, on võimalik ainult imperialismi vastu võitlemise teel. Sellepärast ei lõpegi imperialistlike riikide ja imperialismist lahkulöönud maade vaheline võitlus sellega, kui on likvideeritud koloniaalrežiim, saavutatud riiklik sõltumatus, vaid mõnikord see isegi teravneb.

Kaasaja põhiprobleemiks on uue maailmasõja ohu vältimine ning küsimus — kas sõda või rahu — moodustab ideoloogilise võitluse ühe tähtsaima rindelõigu.

Kaasaja nõudeks on pidada leppimatut võitlust igasuguste katsete vastu põhjendada sõdade fataalset paratamatust, katsete vastu välja astuda kahe vastandliku sotsiaalse süsteemi kooseksisteerimise vastu. Agressiivsete sõdade, teiste rahvaste rõhumise ideoloogiale vastandavad kommunistid rahuliku kooseksisteerimise ja rahvaste sõpruse ideoloogia.

Sõjatehnika praeguse arenemistaseme tingimustes tooksid imperialistide katsed valla päästa maailmasõda endaga kaasa enneolematud, katastroofilised purustused. Kuigi pole kahtlust selles, et imperialistlike ringkondade poolt vallapäästetav uus sõda toob endaga kaasa sõdu tekitava korra, see on kapitalistliku korra hukkumise, ning võidu saavutab sotsialistlik kord, ei püüa kommunistid võitu saavutada niisugusel teel. Kommunistid ei ole kunagi püüdnud ega püüa ka tulevikus oma eesmärke saavutada niisuguste kohutavate vahenditega. See on moraalivastane ning vastuolus kommunistliku, tõeliselt humaanse maailmavaatega.

Imperialistid ja nende agentuur levitavad väljamõeldisi sotsialistlike maade olematust agressiivsusest. Tänapäeval, kus sotsialistlike riikide leeri tugevus, sotsialismi teaduslikud ja tehnilised saavutused on muutnud jõudude vahekorra sotsialismi kasuks, kui on põrmu varisenud vaenlaste ennustused «ülemaailmse kommunismi krahhist», lasevad imperialismi ideoloogid uuesti käiku muinasjutu «punasest imperialismist».

Järjekindel rahuarmastav välispoliitika, mida teostavad Nõukogude Liit ja kõik sotsialistlikud riigid, kellel oma iseloomu tõttu ei ole ega saagi olla mingisuguseid agressiivseid eesmärke, lükkab ümber kõik sotsialismi vaenlaste katsed takistada sotsialistlike maade (kelle lipukirjaks on rahu) mõju ja autoriteedi kasvu.

Kommunistlikud parteid lükkavad ümber maailmavalitsemisele pretendeerijate laimavad väljamõeldised selle kohta, nagu valmistuksid sotsialistlikud riigid agressiooniks «revolutsiooni väljakutsumise» eesmärgil, nagu segaksid sotsialistlikud riigid vahele teiste maade siseasjadesse. Mitte kunagi pole marksistid-leninlased pidanud sõda sotsialistliku revolutsiooni vältimatuks tingimuseks ning alati on nad käsitlenud revolutsiooni kui igal kapitalistlikul maal esinevate klassivastuolude arenemise tulemust.

Lükates ümber militarismi ideoloogide väljamõeldised sõja paratamatusest, astuvad marksistid-leninlased samuti välja ka revisionistide püüdluste vastu sõjaohtu vähendada. Niisugune püüdlus tähendab tegelikult teha katset varjata imperialismi agressiivset olemust, Ameerika Ühendriikide monopolistlike ringkondade erilist vaenulikkust rahu kindlustamise suhtes. Selle fakti konstateerimisest, et sõda pole paratamatu, ei tulene veel sugugi, et puudub sõjaoht, et rahvusvaheline imperialism Ameerika Ühendriikidega eesotsas ei valmistu uueks maailmasõjaks. Aga just säärase sofistikaga tegelevad praegu revisionistid, jättes tähele panemata peamise: sõja vältimise võimalus on tingitud sellest, et maailmas on olemas võimsad jõud, kes võitlevad sõjaohu vastu, kuid samal ajal selle ohu igasugune vähendamine demobiliseerib rahu eest võitlejaid ning on kasuks nendele, kes tahavad sõda valla päästa.

Vabastada kapitalistlike maade töörahva hulkade enamus kapitalistliku ideoloogia laostava mõju alt tähendab

viia rahvahulkadesse sotsialismi, rahvusvahelise töölisklassi ühtsuse ideoloogiat, proletaarse internatsionalismi, rahuliku kooseksisteerimise, rahvaste võrdõiguslikkuse ja sõpruse ideoloogiat. See on ülitähtis ülesanne. Sellest ongi tingitud asjaolu, et tuleb olla bolševistlikult leppimatu vaenuliku ideoloogia suhtes, kaitsta marksistliku teooria puhtust iga liiki reformistide ja revisionistide poolt ettevõetavate katsete vastu seda teooriat moonutada. Ideoloogilises kahevõitluses sotsialismi ja kapitalismi vahel jääb võit, täielik ja lõplik võit, sotsialismi maailmavaatele.

Ajakirjast «Kommunist» nr. 2, 1958

VENNALIKE KOMMUNISTLIKE PARTEIDE VÕITLUS KAASAEGSE OPORTUNISMI VASTU

D. Ševljagin

Hiljutised kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamised ja nende poolt vastuvõetud dokumendid — deklaratsioon ja rahumanifest — on maailma tööliskirjanduse ja demokraatliku kirjanduse üldise hinnangu järgi määratu suure tähtsusega sündmused. Avaldatud dokumentide sisu, mis miljonite kommunistide poolt palavalt vastu võeti ja heaks kiideti, lükkab täielikult ümber kodanlike propagandistide laimavad väljamõeldised ülemaailmse kommunistliku liikumise «lagunemisest», ta «kriisist».

Deklaratsioonist ja rahumanifestist juhindudes teevad kommunistlikud parteid ja töölisparteid tähtsat ning tulemusrikast tööd marksismi-leninismi edasiarendamiseks ja ta loovaks rakendamiseks uutes tingimustes, kus sotsialism on kujunenud maailmasüsteemiks, kus kapitalistlikus maailmas laieneb tööliskiassi ja tema avangardi — kommunistlike parteide — poolt juhitav demokraatlik liikumine rahu ja sotsiaalse progressi eest, kus on käimas määratu suure tähtsusega protsess — kolonialismi likvideerimine. Püüdes loovalt rakendada marksismi-leninismi õpetust nendes omapärastes tingimustes, mis on iseloomulikud igale maale, igale maailma piirkonnale, mis erineb oma ajaloolise saatuse poolest, oma majanduslike, poliitiliste ja kultuuriliste iseärasuste poolest, kasutavad kommunistid kogu sotsialismi maailmasüsteemi rikkalikke kogemusi, tugevdavad oma internatsionaalseid sidemeid, kindlustavad oma ridade ühtsust ja monoliitsust. «Rahvusvahelise kommunistliku liikumise kõik kogemused õpetavad, et sotsialistliku revolutsiooni, sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise ülesannete eduka lahendamise vältimatuks tagatiseks on see, et kommunistlikud ja töölis-

parteid kaitsevad otsustavalt oma ridade marksistlik-leninlikku ühtsust, ei luba fraktsioone ega rühmitusi, mis õõnestavad seda ühtsust.» (Deklaratsioon.)

*

Kõik rahvusvahelise kommunistliku liikumise sõjajärgsed kogemused näitavad, et reaktsiooni võitlus kommunistlike parteide vastu on muutunud organiseeritumaks ja võtnud rafineerituma kuju. Lobisedes näilistest «kriisidest» kommunistlikes parteides, ei unusta rahvusvaheline reaktsioon kunagi täiustamast oma meetodeid kommunistliku liikumise tagakiusamisel, rakendab järjest uusi võtteid sellest liikumisest osavõtjate jälitamisel. Seal, kus reaktsioonil ei jätku jõudu kommunistlike parteide otseseks keelamiseks, organiseerivad valitsevad ringkonnad kommunistide ja nende pooldajate «lojaalsuse kontrolli», vallandamist ja teisi diskrimineerimise vorme. Laialdaselt on organiseeritud kommunistlike parteide õõnestamine seestpoolt, reetjate ja renegaatide värbamine.

Kõik kommunistlike parteide eksisteerimise ja tegevuse aastad kajutavad endast pidevat ahelat ägedaid lahinguid proletariaadi klassivaenlasega, reaktsiooni jõududega. Iga töölisklassi edusamm kapitalistlikes maades tehakse suurte jõupingutuste ja ohvrite hinnaga ning eeskätt just proletariaadi eesrindliku väesalga — kommunistide — jõupingutuste ja ohvrite hinnaga.

Eriti ägeda sõjakäigu kommunistlike parteide ja töölisparteide vastu võttis aga reaktsioon ette 1956. aasta jooksul, ja see fakt, et sõjakäik sai uut hoogu kohe pärast NLKP XX kongressi, näitab selle pealetungi tõelisi eesmärke.

Reaktsiooni jõud arendasid raevukat kommunismivastast kampaaniat selleks, et vältida oodatavat rahvusvahelise pinevuse lõdvenemist, kutsuda esile «külma sõja» uue teravnemise, püüda töölisliikumise ja demokraatliku liikumise tõus nurja ajada. Kohe pärast kommunistliku partei keelamist Lääne-Saksamaal 1956. aasta augustikuus langes hoopide rahe ka teiste kapitalistlike maade kommunistlikele parteidele. Eriti suureks läks tagakiusamine Egiptuse vastu ettevõetud imperialistliku agressiooni päevil ja Ungaris toimunud kontrrevolutsioonilise mässu ajal.

Repressioonide, politsei poolt korraldatavate jälitamiste, fašistlike pogrommide, reaktsioonilise ajakirjan-

duse ja raadio poolt levitatavate väljamõeldiste laine tabas paljude maade kommunistlikke parteisid siis, kui nad korraldasid tõsiselt ümber oma tööd ja pidasid diskussioone küsimustes, mis tekkisid seoses sellega, et Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei marksismile-leninismile võõra isikukultuse hukka mõistis ja selle tagajärgede kõrvaldamisele asus.

Tulemused, mida paljudes vennasparteides toimunud diskussioon andis, olid üldiselt väga positiivsed. Eranditult kõik kommunistlikud parteid väljendasid oma täielikku solidaarsust NLKP otsuste ja järeldustega tänapäeva arenemise tähtsamate küsimuste alal, samuti isikukultusest ülesaamise küsimuste alal. Need otsused stimuleerisid kommunistlike parteide loovat initsiatiivi, hõlbustasid neil tehtud tööd kriitiliselt analüüsida ja poliitilist joont uues olukorras välja töötada. Siseparteiline töö elavnes tunduvalt, kommunistide aktiivsus tõusis. Parteilise juhtimise leninlike põhimõtete järjekindla elluviimise alusel paranes kommunistide töö rahvahulkades ja muutus painduvamaks.

Kommunistlikud parteid pidid tähtsaid rahvusvahelisi ja rahvuslikke probleeme ning töölisliikumise ülesandeid käesoleval etapil arutama olukorras, kus oli käimas reaktsiooni terror. Kuid ka võõrad mõjud ei jäänud sisse tungimata. Arutamise käigus võis märgata ka ideelisi kõikumisi ühe osa kommunistide hulgas. Mõnedes parteides tõstsid pead oportunistlikult meelestatud elemendid, kes püüdsid oma revisionistlikke vaateid kommunistide hulkadele avalikult peale suruda. Reaktsioon andis oma propagandaorganite kaudu revisionistidele suurt abi, andis neile hoogu parteivastaste fraktsiooniliste rühmituste kokkuklopsimiseks. Kõige suuremad kisakõrid revisionistide hulgast said kodanliku ajakirjanduse «päevakangelasteks», neil oli suur edu «suurilmasalongides».

Kommunistlikel parteidel tuli võidelda kahel rindel — revisionismi vastu ja dogmatismi vastu. Viimane avaldus selles, et üks osa kommuniste ei osanud loobuda sektantlikest töömeetodeist, vananenud skeemidest ja šabloonidest, et nad ei osanud arvestada kiiresti muutuvat olukorda ja kasutada kõiki võimalusi selleks, et tugevdada partei mõju rahvahulkades.

Dogmatism aheldab parteide loovat tegevust, määrab need rahvahulkadest isoleerimisele. Eriti sageli esineb

dogmatismi ja sektantlust nende parteide töötajate hulgas, kes on kaua aega olnud või on praegugi veel sügaval põranda all ega ole suutnud luua kindlaid ning pidevaid sidemeid rahvahulkadega, nende reaalse eluga, kes ei ole suutnud põhjalikult tundma õppida nende vajadusi ja huvisid. Need kommunistid, kes on nõrgalt seotud rahvahulkadega ja töölisliikumisega, kes on sulgenud end oma mõttekaaslaste kitsasse ringi, muutuvad järk-järgult tähenärijateks, asendavad tegeliku elu ja reaalsete olukordade tundmaõppimise tsitaatidega ning muudavad marksistliku teaduse põhimõtted dogmaks, oodates passiivselt, millal «revolutsiooni kell lööma hakkab». Dogmatism ja sektantlus pidurdavad partei poliitilist aktiivsust, tekitavad poliitilist jõuetust. Sektantlusse takerdunud partei ei suuda juhtida rahvahulkade võitlust, viia töölisklassi üritust võidule. Sellepärast võivad ühe või teise proletaarse partei üksikutel arenemisetappidel dogmatism ja sektantlus kujuneda peamiseks hädaohuks.

Kommunistlikud parteid mõistavad dogmatismi ja sektantluse hukka, annavad neile vastulöögi. Viimasel ajal aga, kasutades ettekäändena võitlust dogmatismi vastu ja marksismi-leninismi näiliselt loova arendamise eest, on tegelikult hakatud tema tähtsamaid aluseid kõige avalikumalt revideerima. Proletariaadi diktatuuri tugevdamise ja kommunistlike parteide juhtiva osa kindlustamise pooldajaid, keda alles hiljuti nimetati «stalinistideks», püütakse nüüd kohati teha dogmaatikuteks, konservaatoriteks, sektantideks.

«Revisionism ehk parempoolne oportunism on kodanlik ideoloogiline vool, ta on dogmatismist palju ohtlikum,» rõhutas sm. Mao Tse-dung oma kõnes Kõrgema Riikliku Nõupidamise 11-ndal laiendatud istungil 27. veebruaril 1957. «Revisionistid, parempoolsed oportunistid, on sõnades marksismi poolt, nad ründavad ka «dogmatismi». Kuid see, mida nad ründavad, ongi just kõige põhilisemad marksismi teesid.»

Revisionism kui üks oportunismi avaldumisvorme ülemaailmses töölisliikumises tekkis juba möödunud sajandi viimasel veerandil kodanluse relvana, mida ta kasutas võitluses revolutsioonilise marksismi levimise vastu. Saksa bernšteinlased ja kautskistid, vene «ökonomistid» ja menševikud, «austromarksistid» Austrias ja teised reformismi esindajad töölisliikumises, tegutsedes mark-

sismi pooldajate sildi all, revideerisid tegelikult marksismi, püüdes võtta sellelt suurelt õpetuselt tema revolutsioonilise sisu. Nende peamised jõupingutused olid juba tol ajal suunatud sellele, et likvideerida peamine marksismis — õpetus proletariaadi diktatuurist. Marksistlik-leninlikule klassivõitluse teooriale seadsid reformistid vastu ja seavad temale praegugi vastu klasside koostöö, klassihuvide «harmoonia» idee. Oma sotsiaalselt olemuselt on revisionism kodanluse poolt töölisklassile avaldatava mõju tulemus, töölisliikumisse kodanliku ideoloogia sissetungimise tulemus.

Oportunistlike kõikumiste esinemine töölisklassi parteis vähendab tema võitlusvõimet, halvab revolutsioonilist energiat, kutsub esile sabassõrkimise ohu ja ähvardab parteid nihutada paremale, reformismi positsioonidele. Kommunistlikud parteid näevad otsustavas võitluses oma ridades esineva oportunismi ja tema eriliigi — revisionismi — vastu vajalikku tingimust töölisklassi ja sotsialismi lõplikuks võiduks, seal aga, kus rahvad on asunud sotsialistlikule arenemisteele — vajalikku tingimust sotsialistliku ühiskonna edukaks ülesehitamiseks.

Revisionismi elavnemist kommunistlikus liikumises võis viimasel ajal otseselt märgata siis, kui parteides arenesid loovad diskussioonid töölisliikumise arenemise küsimustes, eeskätt sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialismi ehitamise perspektiividest iga maa rahvuslikes tingimustes. Marksistlik-leninliku analüüsi relva küllaldaselt valdamata said mõned kommunistid kapitalismilt sotsialismile rahuliku ülemineku võimalikkuse teesist niiviisi aru, et see tähendab rahuliku, parlamentliku arenemistee universaalsust ja isegi kohustuslikkust eranditult kõigi kapitalistlike maade suhtes. Otsides «sotsialismile viivat rahvuslikku teed», mis peab selle vaate pooldajate arvates ilmtingimata silma paistma oma uudsuse ja originaalsuse poolest ega tohi korrata teiste maade kogemusi, lahkusid nad marksismi-leninismi positsioonidelt ja sattusid oportunismi rappa. «Sotsialismile viiva rahvusliku tee» otsimise sildi all püüavad nad marksistlik-leninliku õpetuse põhilisi seisukohti revideerida, teda oma vaadete ja kontseptsioonidega «sobitada», kõike seda aga, mis marksismis-leninismis nende kontseptsioonide kitsastesse raamidesse ei mahu, kuulutada «oma aja ära elanuks», «vananenuks».

Oportunistidel on kombeks iga kord, kui tormiliselt arenevas ühiskonna elus leiab aset uus pööre, kisendada marksistlike parteide tegevuse ideoloogiliste ja organisatsiooniliste aluste «vananemisest». Selle asemel, et suunata kõik jõud elu poolt kontrollitud ja vankumatute marksismi-leninismi aluste loovaks rakendamiseks vastavalt uuele olukorrale, kuulutavad oportunistlikult kõikuma kalduvad inimesed enesekindlalt, nagu oleksid need alused või mõned neist vananenud ning kuuluksid asendamisele teiste seisukohtadega. Lähemal vaatlemisel aga osutuvad need «uued seisukohad» vaid reformismi algteadmisteks.

Klassivõitluse raskused, vennasparteide üksikud äpardumised tõukasid mõningaid ebakindlaid kommuniste väärale teele — partei peajoone kui terviku õigsuses kahtlemise teele, likvidaatorluse teele.

On täiesti selge, et igasugused oportunismi ja revisionismi avaldumisvormid revolutsiooniliste parteide ridades on reaktsioonile alati kasulikud. Veel rohkem: nagu kommunistlikes parteides toimunud diskussiooni tulemused näitasid, tulenevad revisionistlikud väljaastumised väga sageli otseselt nendest ideoloogilistest diversioonidest, mida reaktsioonilised jõud töölisliikumise ja kommunistliku liikumise ridades ette võtavad. Kapitalistlikes maades töötavad kommunistlikud parteid ja töölisparteid välja niisuguse poliitika, mille alusel luuakse kaugeleulatuvad liidud ja sidemed väike- ja keskkodanlusega, nad arendavad hoogsamalt oma tööd selleks, et sisse seada koostöö sotsiaaldemokraatlike parteidega ja nende elanikkonna kihtidega, kes seni lähevad veel koos katoliiklike, radikaalsete ja teiste kodanlike parteidega. Nendes tingimustes võib kodanliku ideoloogia ja eriti just reformistliku ideoloogia surve suureneda; võib tekkida hädaoht, et kõikuv osa kommunistidest satub parempoolse oportunismi mõju alla. Järelikult on võitlus oportunismi vastu ka edaspidi tähtsaks ülesandeks kommunistlikus liikumises.

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate Moskva nõupidamisest osavõtjad, arutanud töölisliikumises ja kommunistlikus liikumises esinevate oportunistlike voolude vastu võitlemise küsimusi, tunnistasid üksmeelselt, et tänapäeva tingimustes on peamiseks ohuks revisionism, teiste sõnadega, parempoolne

oportunism, mis on kodanliku ideoloogia avaldumisvorm, kodanlik ideoloogia aga halvab töölisklassi revolutsioonilist energiat, nõuab kapitalismi säilitamist või taastamist.

Sotsialistliku süsteemi maades püüavad ekspluataatorlike klasside jäänused sotsialismi eduka ülesehitamise nurjaajamise eesmärgil ära kasutada väiksemadki puudused ja raskused, mida võimulolevad kommunistlikud parteid ja töölisparteid peavad nendes maades ületama. Koos sellega on olemas ka raskusi, mis tekivad seoses imperialismi alalise survega väljastpoolt, sest imperialism püüab sotsialismi jõude õõnestada, neid üksteisest lahutada ja ükshaaval hävitada. Imperialistid, püüdes ette valmistada tingimusi kapitalismi restaureerimiseks sotsialistlikes maades, tahavad kõigepealt halvata kommunistlikke parteisid ja töölisparteisid, olles teadlikud sellest, et tugevad ning monoliitsed marksistlik-leninlikud võitluspartei suudavad alati igasuguseid sisemise reaktsiooni rünnakuid nurja ajada. Oma peamise lootuse panevad imperialistid ideoloogilisele pealetungile marksismi-leninismi vastu, levitades selleks mitmesuguseid parempoolseid oportunistlikke, revisionistlikke ja natsionalistlikke ideesid ning vaateid.

Julget kriitikat, mida töölisklassi parteid vigade ja puuduste kohta tegid, hindasid parempoolsed oportunistid kui sisemist nõrkust; nende parteide poolt siseparteilise demokraatia edasiseks laiendamiseks tarvituselevõetud abinõusid aga püüdsid nad omamoodi ära kasutada. Parempoolsed oportunistid astusid sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide peajoone vastu välja, püüdes sellega õõnestada nende ühtsust ja iga rahvademokraatia maad Nõukogude Liidust ning kogu sotsialistlikust leerist eemale kiskuda. Eitades sotsialistliku korra demokratismi ja jutlustades «absoluutse vabaduse ja demokraatia» sisseseadmisest, tegutsesid parempoolsed oportunistid tegelikult kodanliku demokraatia režiimi taastamise ja kapitalismi restaureerimise kasuks. Rahvademokraatia maades astusid parempoolsed oportunistid välja Lenini õpetuse vastu, nimelt selle õpetuse vastu, mis kõneleb paratamatust teravast klassivõitlusest pärast seda, kui töölisklass on võimu enda kätte võtnud, nad astusid välja proletariaadi diktatuuri ajaloolise paratamatuse vastu, selle juhtiva osa vastu, mida

töölisklass ja tema marksistlik-leninlik partei sotsialismi ja kommunismi ülesehitamises etendab; nad eitasid ülemaailmse töölisliikumise ja kommunistliku liikumise ühtsuse ja monoliitsuse vajalikkust, sotsialistlike maade ühtsuse ja monoliitsuse vajalikkust.

Teatavasti arendas Hiina Kommunistlik Partei 1957. aasta maikuus võitlust tööstiili kordaseadmise eest, kutsudes töötajaid endale abiks, et kõrvaldada kõik need takistused, mis pidurdavad liikumist sotsialismile. See üleskutse tekitas suure loomingulise tõusu kommunistide ja parteitute hulgas; tehti suur hulk ettepanekuid ning kriitilisi märkusi ja avaldati mitmesuguseid soove. Teisiti võtsid partei üleskutse vastu parempoolsed kodanlikud elemendid, kes maskeeritud kujul tegutsesid demokraatlikes parteides ja kohati isegi Hiina Kommunistliku Partei enda organisatsioonides. Nad püüdsid veeretada Hiina Kommunistlikule Parteile vastutuse kõigi puuduste eest, nõudsid tema «lahkumist» ja teiste parteide võimuletulekut pariteetsetel alustel Hiina Kommunistliku Parteiga. Parempoolsed seadsid enda eesmärgiks õõnestada Nõukogude Liidu autoriteeti ja muuta Hiina Rahvavabariigi välispoliitikat. Bürokratismi vastu võitlemise sildi all alustasid nad pealetungi proletariaadi diktatuuri vastu.

«... Me peame hukka mõistma parempoolsete elementide revisionistlikud vaated, kes näevad marksismi üldises tões ja Nõukogude Liidu eesrindlikes kogemustes dogmat ja eitavad neid ...», ütles sm. Tšou En-lai oma ettekandes Hiina Ülemaalise Rahvaesindajate Kogu neljandal istungjärgul. «Tuleb täie selguse ja kindlusega öelda, et ka edaspidi tahame me tõsiselt õppida Nõukogude Liidult, õppida kõigilt sotsialistlikelt maadelt... Faktid tõestavad, et rahvusvahelist sotsialistlikku solidaarsust, mis on rajatud proletaarse internatsionalismi ja rahvusliku võrdõiguslikkuse printsiipidele, ei suuda lõhkuda mingisugused provokatsioonid.»

Parempoolsete elementide väljaastumised said otsustava vastulöögi. Hiina Kommunistlik Partei kutsus üles töötajaid kaitsma sotsialistlikku arenemisteed, puruks lööma parempoolseid kodanlikke elemente, kes olid paljastanud oma kontrrevolutsioonilise olemuse. Liikumine tööstiili parandamise eest ja võitlus parempoolsete vastu võimaldasid saavutada seda, et Hiina Kommunistlik Par-

tei veelgi rohkem karastus, et tema positsioon rahva hulgas tugevnes ning kommunistide teadlikkus ja distsipliin veelgi tõusid.

Saksa Demokraatlikus Vabariigis hakkasid parempoolsed oportunistid Ungaris toimunud sündmuste mõjul demagoogiliselt nõudma «demokratiseerimist» ning kriitika tegemise sildi all põhjendamatult kiruma kehtivat korda. 1956. aasta lõpul läksid käiku majandusteadlaste Behrensi, Benari ja Viewegi revisionistlikud ja likvidaatorlikud teooriad tööstuse ja põllumajanduse arenemise perspektiivide kohta, mis olid tegelikult suunatud sotsialistliku ülesehitustöö ulatuse piiramisele. Behrens ja Benari astusid välja teooriaga, mille kohaselt «riik sureb välja» juba sotsialismile ülemineku ajajärgul, eitasid riigi juhtivat osa sotsialistliku majanduse loomises. Vieweg töötas välja «agraarprogrammi», mille olemus seisis selles, et on vaja loobuda sotsialistlikest ümberkujundustest Saksa Demokraatliku Vabariigi põllumajanduses, likvideerida masina-traktorijaamad, anda jõukatele majapidamistele rohkem abi jne.

Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei Keskkomitee 30. pleenum (1957. aasta jaanuarikuus), mis toimus võõra ideoloogia vastu võitlemise tähe all, mõistis hukka Behrensi, Viewegi jt. revisionistlikud vaated, millega püüti töölisklassi partei juhtivat osa sotsialismi ülesehitamises vähendada, ja kutsus üles pealetungile partei ridades esineva sotsiaaldemokraatliku oportunismi vastu, marksistlik-leninliku õpetuse puhtuse eest.

Sotsialistlike maade tingimustes võib tõsist hädaohtu kujutada endast kodanlik natsionalism, mida rahvusvaheline imperialism ja tema agentuur kõigiti suureks puhub. Püüdes šovinismi, kitsalt natsionalistlikke tundeid ja ikka veel esinevaid rahvusliku vihavaenu igandeid sotsialistlike maade ühtsuse õõnestamiseks ära kasutada, seadsid imperialismi ideoloogid üles niinimetatud «rahvusliku kommunismi» loosungi. Selle ideoloogilise diversiooni eesmärk seisis selles, et provotseerida lõhet sotsialistlikus leeris kommunistlike parteide üksteisele vastuseadmisega, likvideerida sotsialistlikud saavutused ja lõpptulemusena taastada kapitalistlik kord. Just sellele teele püüdsid Ungarit viia Imre Nagy ja tema käsilased.

Kuid sellel ideoloogilisel diversioonil ei olnud edu. Sotsialismi ülesehitamise ideed said üldise tunnustuse ja

toetuse osaliseks kõigi rahvademokraatia maade elanikkonna valdava enamuse hulgas. Töötajad, kes on heitnud endalt kapitalismi ahelad, veenduvad iga päev sotsialistliku süsteemi eelistes. Seda silmas pidades hakkavad vaenulikud jõud, ekspluataatorlike klasside riismed ja reaktsioonilised natsionalistlikud elemendid end maskeerima, püüavad oma õõnestustööd teha heasoovlike inimeste ja isegi sotsialismi eest võitlejate sildi all. Puhudes üles rahvuslikke tundeid ja vanast ühiskonnast päritud harjumusi ning vaateid, peatumata mitte mingisuguste laimu ja võltsimise võtete ees, püüavad need vaenlased halvustada kõike, mis antud riigis on tehtud või mida seal praegu tehakse, külvata umbusaldust teiste sotsialistlike maade kogemuste vastu. Just niiviisi talitasidki «Petõfi ringist» osavõtjad Ungaris, samuti mõned autorid, kes kirjutasid artikleid praegu suletud Poola nädalaväljaandes «Poprostu». Sõnades astusid niisugused inimesed välja samuti sotsialismi eest, kuid niisuguse «sotsialismi» eest, kus riik ei sega vahele ühiskonna elu arenemisse, kus ei ole riiklikku planeerimist, kus ei ole töölisklassi partei juhtivat osa. Marksismi-leninismi õpetuse revideerimist reas küsimustes püüdsid nad maskeerida arutlustega sellest, et nad otsivad erilist, «rahvuslikku» teed sotsialismile. Sealjuures käisid sellega sageli kaasas laimavad kallaletungid Nõukogude Liidu aadressil ja tema poolt sotsialistlikus ülesehitustöös omandatud ajalooliste kogemuste vastu.

Vastates neile, kes oma kallaletungide peamiseks märklauaks seadsid poola ja nõukogude rahva sõpruse, kirjutas Poola Ühinenud Töölispartei Keskkomitee liikmekandidaat Jerzy Putrament väga õigesti ajalehes «Przegląd Kulturalny» (nr. 6, 1957. a.): «Need meie följetonistid, kes nii muretult marksismi-leninismi aluseid «ümber lükkavad» näiliselt «tõelise» sotsialistliku revolutsiooni nimel, peaksid teadlikud olema kas või ainult sellest, et niisugused nende naljategemised on võimalikud tänu sellele, et NSV Liit on meie naaber, sest kui puhtteoreetiliselt kujutada endale ette Poolat kapitalistlikus ümbruses, siis tarvitseks neil ainult teha vaksapikkune hüpe, ja meil oleks kõige ehtsam kapitalistlik interventsioon.»

Natsionalistlikud tendentsid, mis on suunatud kommunistliku liikumise lõhestamisele, sotsialismileeri nõrgen-

damisele, said juba oma algusest peale kõige otsustavama vastulöögi kõigilt ideeliselt vankumatutelt ja võitluses karastatud kommunistidelt. Silmas pidades seda kahju, mida «rahvusliku kommunismi» teooriate levimine võib tekitada sotsialistlikule ülesehitustööle ja töötajate kasvatamisele sotsialistliku internatsionalismi vaimus, astusid kommunistlikud parteid üksmeelselt ja otsustavalt võitlusse nende vaenulike teooriate kandjatega, paljastasid neid ning näitasid, et niisuguste teooriate tõelisteks autoriteks on imperialismi ideoloogid. Selle tulemusena osutus «rahvusliku kommunismi» idee ise täielikult kompromiteerituks ja ta ei kõlvanud enam hästi isegi kodanlikul propagandal kasutada.

Lenin rõhutas temale omase ettenägelikkusega, et võitlus natsionalismi vastu omandab üha suurema tähtsuse sedamööda, kuidas sotsialistlik kord laieneb edaspidi reale maadele, ületab ühe riigi piirid. «Võitlus selle pahe vastu,» kirjutas Lenin, «väga sügavale juurdunud väikekodanlike rahvuslike eelarvamuste vastu kerkib seda rohkem esiplaanile, mida aktuaalsemaks kujuneb ülesanne muuta proletariaadi diktatuur rahvuslikust (s. o. niisugusest, mis eksisteerib ühel maal ega suuda määrata maailmapoliitikat) internatsionaalseks (s. o. vähemasti mitme eesrindliku maa proletariaadi diktatuuriks, mis suudab avaldada otsustavat mõju kogu maailma poliitikale)» (Teosed, 31. kd., lk. 124). Nüüd ongi saabunud see maailma ajaloo periood, kus sotsialism on kujunenud maailmasüsteemiks, mis suudab avaldada otsustavat mõju kogu maailma poliitikale. Võitlus, millest rääkis Lenin, võitlus rahvusliku egoismiga, rahvusliku piiratusega, mis avalduvad nii natsionalismi vormis kui ka suurriikliku šovinismi vormis, omandab nendes tingimustes määratu suure tähtsuse.

Meie partei on võidelnud ja võitleb ka praegu igasuguste suurriikliku šovinismi avaldumisvormide vastu, kui need peaksid esinema meie suhetes teiste maade ja rahvastega. Ei saa juttugi olla mingisugusest nõukogude kogemuste pealesurumisest teistele sotsialistlikele maadele. Need rikkalikud kogemused räägivad ise enda eest, ja see, kes tahab jõuda sotsialismile, ei lähe mööda nendest kogemustest, mis on sotsialistlikus ülesehitustöös meie maal nelja aastakümne jooksul omandatud.

Sotsialistlike maade vaheliste suhete printsiibid on

leidnud oma kujuka väljenduse sotsialistlike maade kommunistlike parteide nõupidamise deklaratsioonis. Kõigi nõukogude inimeste kohuseks on rangelt kinni pidada nendest printsiipidest, alati meeles pidada Lenini sõnu selle kohta, et «miski ei pidurda nii palju proletaarse klassisolidaarsuse arenemist ja kindlustumist kui rahvuslik ebaõiglus, ja mitte millegi suhtes ei ole «solvatud» natsionaalid nii hellad kui võrdsuse tunde suhtes ja selle võrdsuse rikkumise suhtes, sündigu see rikkumine isegi hooletusest, kas või isegi nalja pärast, oma seltsimeeste proletaarlaste poolt selle võrdsuse rikkumise suhtes» (Teosed, 36. kd., lk. 556—557, v. k.).

Igakülgselt ja süstemaatiliselt võidelda suurriikliku šovinismi ja rahvusliku piiratuse igasuguste avaldumisvormide vastu, igasuguste katsete vastu, millega tahetakse ühte sotsialistlikku maad teistele vastu seada — see ülesanne on säilitanud ja säilitab ka praegu suure tähtsuse. Sotsialistlike maade rahvaste ühtsus on rajatud täielikule võrdõiguslikkusele, rahvuslike tunnete ning iseärasuste vastastikusele austamisele, sotsialistliku internatsionalismi põhimõtetele. Need põhimõtted on meie partei juba algusest peale seadnud NSV Liidu ja rahvademokraatia maade vaheliste suhete aluseks. Otsustavalt parandades minevikus sel alal tehtud vigade tagajärgi, pööravad Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja kõik sotsialistlike maade kommunistlikud parteid määratu suurt tähelepanu rahvaste laialdasele ja igakülgsele kasvatamisele sõpruse, võrdõiguslikkuse ja teiste sotsialistlike maade rahvastest lugupidamise vaimus, kogu maailma proletariaadi ja töötajatega solidaarsuse vaimus.

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide nõupidamine andis suure panuse marksismi-leninismi teooriasse, käsitledes oma deklaratsioonis põhjalikult sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö üldiste seaduspärasuste küsimust ning rõhutades vajadust nende loovaks rakendamiseks iga maa konkreetsetes ajaloolistes ja rahvuslikes tingimustes. See panus etendab kahtlemata esmajärgulist osa mitte ainult nende maade seisukohalt, kes on juba astunud sotsialistlikule arenemisteele, vaid annab ka hindamatut abi rahvastele, kes astuvad sellele teele tulevikus. Kommunistlike parteide vastastikuste suhete ja sotsialistlike maade rahvaste vastastikuste suhete põhimõtted, nagu need deklaratsioonis on esita-

tud, ja nende põhimõtete üksmeelne heakskiitmine nende maade rahvaste poolt võtavad igasuguse aluse imperialistide lootuselt sotsialistliku leeri lõhenemisele. Nõupidamise poolt vastuvõetud põhimõtted aitavad kahtlemata veelgi rohkem koondada ja tihedamalt ühendada kommunistlikke parteisid ja kõiki sotsialistlike maade rahvaid, veelgi rohkem konsolideerida nende võimsat leeri — ülemaailmse rahu ja progressi jõudude kantsi.

*

Kaasaegne revisionism püüab kaotada marksistlik-leninliku õpetuse revolutsioonilist vaimu, astudes välja proletaarse revolutsiooni ja proletariaadi diktatuuri ajaloolise paratamatuse vastu, töölisklassi revolutsioonilise partei juhtiva osa vastu. Tegelikult aga kordavad kaasaegsed revisionistid vana, marksistide poolt puruks löödud sotsiaaldemokraatliku reformismi algelisi väiteid. See kergendab kahtlemata revisionistlike vaadete täielikku purukslöömist.

Revolutsiooniline marksism ei ole põhimõtteliselt reformide vastu; veel rohkem, võideldes kapitalismi hävitamise ja sotsialistliku revolutsiooni võidu eest, tunnistavad kommunistlikud parteid vajalikuks ka võitluse reformide eest. Kuid reformid kujutavad endast vaid «revolutsioonilise klassivõitluse kõrvaltulemust» (L e n i n), nad ei saa asendada kapitalismi revolutsioonilist kukutamist. Sellest tähtsast marksismi-leninismi teesist lahtiütlemine on olnud ja jääbki nii vana kui ka kaasaegse revisionismi iseloomulikuks jooneks.

Seoses majandusliku konjunktuuri ajutise tõusuga reas kapitalistlikes maades ja tänapäeva tehnika arenemisega on revisionistid hakanud kinnitama, et on saabunud kapitalistliku ühiskonna olemuse enda kvalitatiivse muutumise ajastu. Olukorras, kus monopolistlik kontsentratsioon suureneb, kus riik majanduse alal järjest rohkem vahele segab, ja muudes tänapäeva imperialismi nähtustes näevad oportunistid protsessi, mille käigus kapitalism pidavat järk-järgult, evolutsiooni korras muutuma sotsialismiks. Sealjuures räägivad nad kapitalistliku ühiskonna antagonistlike klassivastuolude kadumisest, samuti ka sellest, et töölisklass saavat nüüd võimaluse otseselt toot-

misprotsessi kaudu kujuneda juhtivaks poliitiliseks jõuks ja tulla lõppude lõpuks võimule.

Mõned kaasaegsed revisionistid, püüdes proletariaati võimu eest peetavast võitlusest ja proletaarsest revolutsioonist eemale kiskuda, rakendavad alatut võtet — hirmutamist... aatomirelvaga. Nii näiteks väidab prantsuse renegaat Hervé oma brošüüris «Revolutsioon ja fetišid», et kui ühel maal peaksid isegi välja kujunema soodsad objektiivsed ja subjektiivsed tingimused töölisklassi võimuletulekuks, siis peaks ta sellest siiski keelduma hirmust aatomipommi ees, sest aatomipomm on Hervé arvates sulgenud tee revolutsioonile. Tegelikult aga ei suuda mitte mingisugused edusammud sõjatehnika arenemises peatada sotsiaalset progressi, ei suuda vältida sotsialistlikku revolutsiooni. Sellest kõnelevad kõik inimkonna kogemused, kõik revolutsioonide kogemused.

Hervé ideed, mis peegeldavad väikekodanlase loomalikku hirmu revolutsiooni ees, on leidnud poolehoidu ka teiste maade väikekodanliku intelligentsi teatava osa hulgas. Haaratuna nähtavasti sellestsamast kartusest, leiutas poola publitsist Osmanczyk isegi mõiste «positiivne revisionist», kelle teeneks olevat see, et ta «rahu huvides» vabatahtlikult loobub praegustel ärevatel aegadel revolutsioonidest ja hoolitseb kõigiti selle eest, et imperialistidel ei oleks tarvis kasutada aatomipommi. «Maailmas, mida on haaranud hirm kolmanda maailmakonflikti ees,» kirjutab Osmanczyk, «on tekkinud enesesäilitamise tendents, mis põhimõtteliselt õige tendentsina püüab vältida igasuguseid äkilisi pöördeid, ükskõik missugusele poole — kas reaktsiooni või revolutsiooni poole... Positiivne revisionism tuleneb ju tänapäeval armastusest sotsialismi vastu ja ta peab silmas vajadust laiendada ja parandada neid teid, mis viivad maailma sotsialistliku korra poole.»

Kaasaegsed revisionistid orienteeruvad täielikult parlamentarismile. Nende seisukohalt ei ole rahulik tee sotsialismile lihtne võimalus, mis avaneb ainult teatud tingimustes ja eeskätt proletariaadi ning tema liitlaste eduka revolutsioonilise võitluse tulemusena, vaid ainuke ja kohustuslik tee kaasaegses kapitalistlikus ühiskonnas. Lükates tagasi proletariaadi diktatuuri kehtestamise vajaduse, moonutavad nad selle diktatuuri olemust, rõhutavad ainult ühte tema külge, nimelt vägivalda, ja vaiki-

vad maha tema peafunktsiooni — organisaatorliku ja kasvatusliku funktsiooni.

Nagu käesoleva sajandi alguse vanad reformistid, nii esinevad ka paljud kaasaegsed oportunistid marksismi pooldajate maski all ning jätkavad bernšteinlaste ja menševike tööd, kusjuures nad enda arvates lähtuvad vajadusest loovalt edasi arendada teaduslikku sotsialismi teooriat vastavalt uutele ühiskonna arenemise tingimustele. «Marksistlike põhimõtete ja ajalooliste kogemuste valguses,» ütles näiteks itaalia revisionist A. Giolitti Itaalia Kommunistliku Partei VIII kongressil 1956. aasta detsembrikuus, «on vaja revideerida Lenini teooriat võimu kättevõitmisest.»

Oma brošüüris «Reformid ja revolutsioon» (mis ilmus 1957. aasta aprillikuus) püüdis Giolitti tegelikult kaasaegse revisionismi vaateid kokku võtta. Nagu teiste maade revisionistid, nii eitab ka tema proletariaadi diktatuuri idee rakendatavust Itaalia tingimustes. Tema seisukohalt on proletariaadi diktatuur samuti vägivalla sünonüüm, ta näeb temas ainult vägivalda, ja sellepärast on ta arvamisel, et seda saab rakendada ainult majanduslikult mahajäänud maades.

Teistes kommunistlikes parteides leiduvate revisionistide eeskujul seab Giolitti proletariaadi diktatuuri demokraatiale vastu. Ta lahutab kunstlikult proletariaadi hegemoonia proletariaadi diktatuurist ja seab need mõisted teineteisele vastu.

«Proletariaadi hegemoonia ja proletariaadi diktatuur on erinevad kontseptsioonid,» ütleb Giolitti. «Erinevad on ka võimu kättevõitmise teed ja meetodid, mis vastavad kummalegi neist kontseptsioonidest. Hegemoonia tähendab tegelikult tootlike jõudude teadlikkust ja organiseerimist, ning nende hulgas eeskätt töölisklassi teadlikkust ja organiseerimist, kes hakkab teostama oma juhtivat osa tootmisprotsessis, luues sellega tingimused poliitilise võimu demokraatlikuks kättevõitmiseks kodanlikus, majanduslikult arenenud ja demokraatia abil valitsetavas riigis.»

Töölisklassi poliitilise juhtimise olemuse enda moonutamine, proletariaadi diktatuuri olemuse moonutamine on olnud ja jääbki mitmesuguste revisionistlike, oportunistlike vigade ja kõikumiste aluseks. Juba möödunud sajandi lõpul tuli Engelsil võidelda selle «päästva hirmu» vastu,

mida, nagu ta kirjutas, tundsid sõnade «proletariaadi diktatuur» puhul väikekodanlikud kihid, kes olid kapitalistide propaganda mõju all. Kodanlik propaganda püüab ka tänapäevani kunstlikult esile kutsuda seda «hirmu» töölisklassi poliitilise juhtimise ees, selle eesrindliku klassi juhtimise ees, kes toob inimkonnale vabanemise, rahvastele vabaduse, kõigi nende loovate jõudude õitsengu. Kandes segadust proletariaadi diktatuuri küsimustesse, etendavad Giolitti ja teised kaasaegsed revisionistid tegelikult kodanlike propagandistide käsilaste osa.

Kodanlik-natsionalistlikud, oportunistlikud elemendid tegid rünnaku ka Kanada Progressiivses Töölisparteis. Nad püüdsid luua seal parteivastaseid rühmitusi, mis seadsid enda eesmärgiks igati väärata parteid marksistlik-leninlikelt positsioonidelt ja muuta ta tavaliseks sotsiaalreformistlikuks parteiks. Juba progressiivse töölispartei Rahvusliku Komitee pleenumil 1956. aasta maikuus püüdsid parteivastased, töölisklassist irdunud elemendid eesotsas Rahvusliku Komitee Täitevkomitee endise liikme Joseph Salsbergiga suruda parteile peale oma revisionistlikke vaateid. Selle rühma poliitiline platvorm seisis järgmises: progressiivne töölispartei olevat kaotanud oma mõju Kanada töörahva hulkades ja ta ei suuda oma praegusel kujul töölisliikumist kuidagi mõjutada. Sellepärast on vaja muuta ta poliitiliseks assotsiatsiooniks, mis on oma iseloomult lähedane Kanada sotsiaaldemokraatlikule parteile.

Viidates riigis valitsevale «uuele olukorrale», püüdsid Guy Caronne, Salsberg, Smith ja teised revisionistid tõestada, et Kanada jõuab sotsialismile evolutsioonilise arenemise tulemusena, et proletariaadi diktatuuri idee on Kanada töölisklassile võõras. Rahvusliku Komitee pleenumil puhkes progressiivse töölispartei juhtkonna ja opositsionääride vahel äge võitlus, enamus Täitevkomitee liikmetest eesotsas sm. Tim Buckiga kritiseeris teravalt Salsbergi, Smithi ja teiste lõhestavat tegevust. Täitevkomitee uue koosseisu valimisel said kodanlikud natsionalistid lüüa ja kukkusid hääletamisel läbi.

1956. aasta detsembrikuus kutsuti uuesti kokku progressiivse töölispartei Rahvusliku Komitee pleenum. Ka sellel pleenumil jätkasid Salsberg, Binder ja Smith partei lõhestamise katseid. Nõudes Kanadas niisuguse «uue marksistliku» partei loomist, mis ei oleks end «kompro-

miteerinud» Nõukogude Liidu Kommunistliku Parteiga loodud «sidemetega» ja kujutaks endast «puhtakujulist Kanada parteid», lootsid nad suurema osa pleenumi liikmetest endaga kaasa viia. Kuid ka sel korral lõhestajad eksisid ja said tõsiselt lüüa.

Partei VI kongressi eel teatasid reformistid ja likvidaatorid eesotsas Salsbergiga avalikult, et kompromiss ei ole võimalik ja et nad kavatsevad otsustavalt võidelda Rahvusliku Komitee enamuse vastu. Selle avaldusega ja oma parteivastaste ning antimarksistlike väljaastumistega kongressieelse diskussiooni ajal olid parempoolsed ennast paljastanud. Partei lihtliikmed nägid, et kogu parempoolsete ja nende pooldajate tegevus on suunatud partei laostamisele. Provintside parteikonverentsid, kus kongressi delegaadid valiti, näitasid, et valdav enamus delegaatidest olid Salsbergi rühmituse otsustavad vastased. Kindlalt astusid selle rühmituse vastu välja niisuguste provintside nagu Briti Kolumbia, Saskatchewani, Manitoba ja Ontario provintsi parteiorganisatsioonid. Viimastel nädalatel enne kongressi lõi parempoolsetest lahku Toronto linna parteiorganisatsioon, mida parempoolsed pidasid oma kindlaks tugipunktiks, ja kukutas kõik parempoolsete poolt üles seatud kandidatuurid läbi. Seega, vastavalt kongressi lähenemisele, võttis parteis ülekaalu marksistlik enamus, parempoolsete mõju aga langes järjest.

Kongressil, mis avati 19. aprillil 1957 Toronto linnas, viibis 171 delegaati ja ligi 300 külalist. Opositsiooni esindas seal arvuliselt väike, kuid väga käratsev rühm, kuhu kuulusid Salsberg, Smith, Binder, Lifshits ja teised.

Oma poliitilises ettekandes teatas progressiivse töölispartei peasekretär sm. Tim Buck täiesti põhjendatult, et valdav enamus partei liikmetest kiitis kongressieelse laialdase diskussiooni käigus partei peajoone heaks. Kohalikud parteiorganisatsioonid ja partei lihtliikmed teatasid täiesti selgesti, et progressiivset töölisparteid kui Kanada kommunistide parteid on vaja säilitada ja kindlustada. Nad kinnitasid oma ustavust marksismi-leninismi põhimõtetele, demokraatliku tsentralismi ja proletaarse internatsionalismi põhimõttele.

Sm. Tim Bucki ettekande ja poliitilise resolutsiooni projekti põhjal arenesid teravad läbirääkimised. Revisionist Salsbergi ja tema mõttekaaslaste katsed kongressile

oma poliitilise resolutsiooni varianti peale suruda kukkusid täielikult läbi. Juhtivate organite valimistel kukutati opositsionääride kandidaadid hääletamisel läbi, ja varsti pärast kongressi pidid opositsiooni peamehed partei ridadest lahkuma. Kongress oli arvamisel, et progressiivne töölispartei peab ka edaspidi kujutama endast leninlikku tüüpi parteid. Läbirääkimistel sõnavõtnud delegaadid teatasid, et nende poolt esindatavad parteiorganisatsioonid on ustavad marksismi-leninismi põhimõtetele ja võitlevad otsustavalt töölisliikumise ühtsuse eest, tuginedes sealjuures võitlusele rahu eest, Kanada rahva rahvuslike huvide eest, sotsialismi eest. Sellest annavad tunnistust ka kongressi otsused. Vastuvõetud poliitilises resolutsioonis rõhutatakse, et progressiivne töölispartei on töölisklassi marksistlik partei ja «ta aluseks on põhimõte, et kõikide maade töölised on solidaarsed oma ühises võitluses rahu ja sotsialismi eest».

*

Analüüsides rahvusvahelist olukorda, sotsialismi ja kapitalismi jõudude paigutust maailma areenil ja eri maades, jõudis NLKP XX kongress järeldusele, et sotsialismile ülemineku vormid võivad olla mitmesugused, ja et muuhulgas on võimalik selleks kasutada ka rahulikku teed. XX kongressi järeldustega olid kõik marksistlik-leninlikud parteid kogu maailmas täiesti solidaarsed. Kommunistlike parteide Moskva nõupidamisest osavõtjad seadsid need järeldused deklaratsiooni sellekohase osa aluseks.

Ei oleks õige piirata kapitalismilt sotsialismile rahuliku, demokraatliku arenemise võimalikkust ainuüksi parlamentliku tegevuse raamidega, samastada kogu ülesannet, mis näeb ette rahva enamuse võitmist sotsialistliku arenemise poole, võitlusega selle eest, et saada valimistel häälteenamus ja vastavalt sellele suurem osa kohtadest parlamendis.

Ajaloolised kogemused näitavad, et võimul olev kapitalistide klass on küllalt kogenud selleks, et olenevalt poliitiliste jõudude paigutuses asetleidnud muutustest kohandada kogu parlamentaarse süsteemi mehhanismi oma huvidele. Lisaks sellele ei lase tegelikult reas maa-

des kehtiv valimissüsteem töölisklassil ja tema organisatsioonidel parlamendi tööd otseselt mõjutada. Seal aga, kus valitsevate kodanlike parteide positsioone hakkab töölispartei või pahempoolsete parteide blokk reaalselt ohustama, pannakse tavaliselt kehtima mingisugune võltsitud valimisseadus, mis kunstlikult vähendab rahva esindust parlamendis, muudab enamuse vähemuseks jne.

Erinevalt reformistidest, kes sõlmivad igasuguseid kompromisse ning tehinguid kodanlusega ja on alati valmis ohverdama töötajate huvid selleks, et saada endale sooje kohti ja läbi viia mitmesuguseid parlamentlikke kombinatsioone, on kommunistidel enamus parlamendis vajalik selleks, et muuta parlament rahva tõelise tahte tööriistaks, organiks, kelle kaudu viiakse läbi ja kindlustatakse sotsiaalmajanduslikud ümberkujundused rahva enamuse huvides. Selleks, et muuta see paljudes maades traditsiooniline kodanliku demokraatia asutus rahva tõelise tahte avaldamise organiks, on vaja teha aktiivset ja hoolsat tööd rahvahulkade organiseerimiseks ja enda poole võitmiseks, on vaja kasutada kõiki võitlusvorme.

On tarvis südilt ja järjekindlalt võidelda kehtivate konstitutsiooniliste seaduste ja valimisseaduste demokratiseerimise eest, parlamentidele seadusandluse alal, valitsuse ja politsei kontrollimise alal jne. laialdaste õiguste andmise eest. Kommunistid on väga hästi teadlikud sellest, et igasugune tegevus parlamendis võib olla efektiivne ja anda tulemusi ainult siis, kui ta tugineb rahvahulkade organiseeritud revolutsioonilisele liikumisele. Piirata kogu asja niinimetatud «jõudude vaba mänguga» parlamendis, samuti parlamendis tehtavate kombinatsioonidega, tähendaks juba ette anda end kodanluse armu alla, tähendab juba ette langeda «parlamentlikku kretinismi», millest reformistlikud liidrid on jäädavalt nakatatud.

Peamiseks garantiiks, et oleks võimalik praktiliselt läbi viia põhjalikke sotsiaalseid ümberkujundusi rahulikul teel parlamendi ärakasutamisega, on lõppkokkuvõttes see poliitiline juhtimine, mida teostab töölisklass eesotsas oma avangardiga, nende võime ühendada enda ümber, sotsialismi eest võitlemise loosungite all, töötav talurahvas ja kõik teised demokraatlikud rahva jõud, anda otsustav vastulöök oportunistlikele ja kokkuleplas-

likele elementidele ning kindlustada kontrrevolutsiooni lüüasaamine.

Edasi, on täiesti võimalik, et seal, kus töölisklassi ja tema liitlaste parteid saavad demokraatlikel valimistel häälteenamuse, võtab kodanlik reaktsioon tarvitusele kõik abinõud selleks, et mitte lasta neid võimule, ta ei alistu enamuse otsusele enne, kui ta ei ole ära proovinud, nagu omal ajal hoiatas Lenin, viimases meeleheitlikus lahingus, reas lahingutes oma üleolekut. Kui seda võimalust ei arvestata ega tehta ettevalmistusi reaktsiooni jõududele vastulöögi andmiseks, siis oleks see väga suur viga. Jõu tarvitamist võib esile kutsuda ekspluateerijate vastupanu rahva enamuse vabale tahteavaldusele, klassivõitluse aste ja teravus võitnud proletariaadi poolt oleneb aga sellest iseloomust ja vormidest, kuidas reaktsioon rahva tahtele vastupanu avaldab. Selles küsimuses erinevad kommunistid järsult parempoolsetest sotsiaaldemokraatidest, kes eitavad jõu tarvitamist ekspluataatorlike elementide vastu isegi siis, kui on olemas reaalne oht, et töölisklass oma kättevõidetud positsioonid täielikult kaotab.

Seega on kapitalismilt sotsialismile ülemineku rahulik tee ainult võimalik, kuid ta ei ole sugugi ainus tänapäeva tingimustes, nagu seda kujutavad endale ette revisionistid. Vastupidi, reas kapitalistlikes maades ei pruugi niisugust võimalust olla, või siis töölisklassi võitlust, mis on alustatud rahulike meetoditega, ei ole võimalik otsustava võiduni viia kontrrevolutsioonilise vägivalla tõttu, mida valitsev klass rakendada ähvardab. Tuleb silmas pidada, et kapitali valitsemise tingimustes sõltub võitlusvormide valik mitte ainult ja mitte niivõrd töölisklassist. Reaktsioonilised jõud võivad temale peale suruda niisugused võitluse tingimused, kus jõu tarvitamine tema poolt kujuneb paratamatuks. Niisugustes tingimustes võib vägivalla rakendamine töölisklassi ja tema liitlaste poolt olla ainsaks vahendiks, mis võimaldab revolutsiooni võidukalt lõpule viia.

NLKP XX kongressi järeldustes rõhutati, et reas kapitalistlikes maades, kus kapitalism on veel tugev, kus tema käes on määratu suur sõjavägi ja politseiaparaat, on klassivõitluse järsk teravnemine proletariaadi poolt võimu kättevõitmisel paratamatu. Lähtudes nendest kahest võimalusest — võimu kättevõitmise rahulikust

teest ja mitterahulikust teest —, peavad töölisklass ja tema revolutsiooniline avangard tundma kõiki võitlusvorme, kasvatama töörahva hulki otsustavaks revolutsioonilisek tegevuseks valmisoleku vaimus, olema valmis selleks, et kasutada rahulikke ja mitterahulikke, parlamentlikke ja mitteparlamentlikke vorme võitluses klassivaenlase vastu.

Kommunistid tunnistavad võimalust kasutada kapitalismilt sotsialismile üleminekuks rahulikku teed, kuid see endastmõistetavalt ei tähenda sugugi, et sotsiaalse pöörde läbiviimise rahulik protsess eitab pärast kodanluse võimu kukutamist vajadust proletariaadi diktatuuri ühe või teise vormi järele.

Lenin rääkis selle tee mitmekesisusest, mis viib inimkonna kapitalismilt sotsialismile. Kuid see tee ise, üleminek kapitalistlikult korralt ühiskonnale, kus ei ole ekspluateeritavaid ja ekspluateerijaid, ei ole võimalik ilma töölisklassi poliitilise juhtimiseta. Selles seisab proletariaadi diktatuuri küsimuse olemus, sotsialistliku revolutsiooni peamine seaduspärasus. Proletariaadi diktatuuri vormid aga, olenevalt ühtedest või teistest konkreetsetest tingimustest, võivad olla mitmesugused.

Proletariaadi diktatuuri ei saa sotsialistlikule demokraatiale vastu seada, sest ainult töölisklassi juhtimise tingimustes saab võimalikuks demokraatia kõrgeim võim, tema tõeline õitseng. Riiki, kus juhtimine on töölisklassi käes, valitsevad rahvahulgad ise, kes näitavad üles suurt demokraatlikku aktiivsust. Töölised, talupojad, kõik töötajad, kes moodustavad elanikkonna valdava enamuse, kasutavad ükskõik missuguse proletariaadi diktatuuri vormi tingimustes täielikult kõiki demokraatlikke õigusi. Sedamööda, kuidas sotsialistlik maailmasüsteem tugevneb, kuidas sotsialismi jõud kasvavad, langeb ära vajadus demokraatia piiramise järele, demokraatlikud õigused garanteeritakse kõigile kodanikele, nende hulgas ka endistele ekspluateerijatele, demokraatia kujuneb kõikehõlmavaks. Järelikult ei ole jutt sellest, et töölisklassi diktatuuri põhimõte on «vananenud» või et ta ei sobi arenenud kapitalistlike maade jaoks, vaid sellest, et osata loovalt rakendada seda suurt miljonite inimeste ajalooliste kogemuste poolt kontrollitud põhimõtet tänapäeva tegelikkuse konkreetsetes tingimustes.

Et revisionistlike teooriate kohaselt on kommunistlike

parteide ülesandeks osa võtta tavalisest võitlusest parlamendimandaatide eest, lootes kunagi saavutatavale häälteenamusele, siis revideerivad revisionistid ka leninlikke põhimõtteid partei ehitusest. Peamisi rünnakuid võetakse ette demokraatliku tsentralismi põhimõtte vastu; see põhimõte kõlbab revisionistide arvates ainult väikesearvulise elukutseliste revolutsionääride partei jaoks, kes valmistab tööklassi ülestõusule. Demokraatliku tsentralismi asemel nõudsid Brasiilia, Suurbritannia, Kanada, Ameerika Ühendriikide ja teiste maade kommunistlikes parteides leiduvad revisionistid «demokraatliku juhtimise» põhimõtte vastuvõtmist, vähemusele fraktsioonide organiseerimise õiguse andmist, enamuse poolt vastuvõetud otsuste tagasilükkamist ja neile mitteallumist, «võitlemist enamuseks muutumise eest». Marksismi-leninismi vastu võitlemise loogika enda jõul jõudsid mõned revisionistid järeldusele, et kommunistliku partei nimetust ennast on tarvis muuta ja kujundada ta mingisuguseks diskussiooniklubiks.

Nagu «rahvuslikud kommunistid» rahvademokraatia maades, nii ka revisionistid kapitalistlike maade kommunistlikes parteides võitlevad selle eest, et nende parteid lahkuksid rahvusvahelisest kommunistlikust liikumisest, et nad kõigepealt katkestaksid sidemed Nõukogude Liidu Kommunistliku Parteiga. Oma praktilise tööga parteides püüdsid nad parteidevahelisi sidemeid kõigiti nõrgendada, esile kutsuda lahkhelisid kommunistlike parteide vahel, asendada olemasolevad tihedad sõpruse ja vastastikuse usalduse sidemed «kooseksisteerimise vormiga ja seltsimeheliku kriitika vabadusega». Seltsimeheliku kriitika sildi all kiruti neilgi juhtudel küllaltki sageli kõiki kogemusi ja võeti ette ilmselt laimavaid kallaletunge rea kommunistlike parteide ja eriti NLKP kui kommunistliku liikumise juhtiva jõu aadressil.

Rööbiti oma rünnakutega marksismile-leninismile, demokraatlikule tsentralismile ja partei distsipliinile, esitavad kommunistlike parteide ridades leiduvad parempoolsed oportunistid ühtaegu veel nõudmisi «kriitikavabaduse» andmiseks jne. Sealjuures käsitavad nad «kriitikavabadust» kui fraktsioonilise võitluse täielikku seadustamist, demokraatliku tsentralismi põhimõtte täielikku kaotamist. «Anarhiasse langemata,» nõudis ultimatiivselt praegu Prantsuse Kommunistlikust Parteist

väljaheidetud kirjanik J.-F. Rolland oma kirjas, mis avaldati kodanlikus nädalaväljaandes «Express» 9. novembril 1956, «tuleb läbi viia efektiivne liberaliseerimine, s. o. tuleb tunnustada voolusid ja nende õigust väljendada partei organites oma arvamusi.»

Suurbritannia Kommunistlikus Parteis esitas partei XXV kongressi materjalide ettevalmistamise komisjoni koosseisu kuuluv parempoolne vähemus (Peter Cadogan, Christopher Hill, Malcolm Macuen) — selle komisjoni moodustas Suurbritannia Kommunistliku Partei Täitevkomitee, partei XXV kongress toimus aga 1957. aasta aprillikuus — kongressile partei «demokratiseerimise» ettekäändel terve nõudmiste programmi. Seoses sellega, et Inglise parteis ja teistes vennasparteides leiduvate revisionistide sõnavõtud ja «argumendid» demokraatliku tsentralismi põhimõtte vastu tegelikult mitte millegagi üksteisest ei erine, on võib-olla kasulik selle vähemuse ettekandes esitatud põhiseisukohtadel peatuda mõnevõrra üksikasjalisemalt. Seal öeldi:

««Demokraatlik tsentralism» oli III Internatsionaaliga ühinemise tingimus, ja Lenin pani oma ühinemise tingimuste projektis erilist rõhku sellele, et parteis peab valitsema tsentralism, «raudne distsipliin», «mis on lähedane sõjaväelisele distsipliinile», et ta suudaks toime tulla revolutsiooni, kodusõja ja imperialistliku sõja ajajärgu ülesannetega.

Meie oleme arvamisel, et sõjaväelise distsipliini lähedal seisva «raudse distsipliini» kontseptsioon, kuigi see oli vajalik Nõukogude Liidu Kommunistlikule Parteile Lenini ajal ja analoogiliste olukordade puhul teistes maades, ei sobi meie partei jaoks või tänapäeva Inglismaal valitsevate tingimuste seisukohalt.

... Niisugune «raudne distsipliin» on võimalik väikesearvulises elukutseliste revolutsionääride parteis, kuid ta ei ole mõeldav massilises parteis, mida me loodame luua, ja teda ei saa praktiliselt meie tingimustes sisse seada...

Sellepärast me soovitame Täitevkomiteele: a) Et lisaks kohalike organisatsioonide koosolekutest osavõtmisele oleks üksikutel partei liikmetel õigus kongressi eel teistega kokku tulla poliitiliste küsimuste arutamiseks või poliitiliste avalduste ettevalmistamiseks tingimusel, et

ringkonnakomiteed niisugustest koosolekutest informeeritaks.

b) Et lisaks partei ajakirjanduse veergude andmisele toimetajate poolt väljavalitud materjalide jaoks, tunnistaks Täitevkomitee üksikute partei liikmete või rühmade õigust iseseisvalt avaldada materjale vaidlusalustes küsimustes ja levitada neid materjale kohalike organisatsioonide hulgas.

c) Et diskussiooni organiseerimisel tunnistaks Täitevkomitee kohalike organisatsioonide õigust kutsuda teistest kohalikest organisatsioonidest vähemuse vaateid väljendavaid kõnelejaid, kui nad seda soovivad» jne.

Üks selle kolmiku liikmetest, nimelt Macuen, kirjutas oma artiklis «Aitab juba vankri seadmisest hobuse ette» (ajakiri «World News» 3. novembrist 1956): «Me võime vastu võtta Lenini kontseptsiooni uut tüüpi parteist, välja arvatud demokraatlik tsentralism... «Demokraatlik tsentralism» koos oma kangekaelse nõudmisega allutada vähemus enamusele, alamad organid kõrgematele ... on võõras Inglise töölisklassi traditsioonidele ega ole meile praegustes tingimustes vajalik.»

Brasiilia Kommunistlikus parteis nõudsid revisionistid kommunistliku partei juhtivast osast loobumist ja põhjendasid seda oma nõudmist sellega, et tänapäeva Brasiilias valitsevates tingimustes töölisklass ei saa etendada iseseisvat osa ja et kõik tema jõupingutused tuleb sellepärast suunata rahvusliku kodanluse toetamisele. Revisionist Pinto soovitas «kõhklemata kõrvale heita kõik vanad mõisted kommunistlikust parteist kui töölisklassi eesrindlikust väesalgast» ja luua niisugust tüüpi partei, nagu seda on India Rahvuskongress.

Lõhe loomist taotlevate revisionistlike vaadete agara propageerijana Brasiilia Kommunistliku Partei ridades astus välja üks ajalehe «Imprensa Popular» toimetajaid Peralva. Oma artiklites «Partei juhtiva tuumiku mitteaktuaalsusest» ja «Vähemuse õigustest» rõhutas ta, et parteis võib enamuse kõrval eksisteerida vähemus, kellele «peab jääma õigus kaitsta oma arvamusi, oma vastupositsioone ja seisukohti». Vähemusele tuleb Peralva arvates tagada võimalus «igal ajal vabalt esineda partei tegevuse ja tema otsuste või isegi partei programmi kriitikaga».

Viimasel ajal Brasiilia Kommunistliku Partei juhtivate

organite poolt tarvituselevõetud ja kohalike parteiorganisatsioonide hulgas toetust leidnud abinõud partei ühtsuse kaitsmiseks ja tema ridades leiduvate revisionistide paljastamiseks aitasid olukorda parandada ja tehtud vead kõrvaldada. 1957. aasta augustikuus toimunud Brasiilia Kommunistliku Partei Keskkomitee pleenum näitas, et valdav enamus partei kaadrist on monoliitne ja seisab kindlalt marksistlik-leninlikel positsioonidel, et partei puhastab intensiivselt oma ridu võõrastest elementidest — oportunistlikest ja proletariaadivastastest elementidest.

Kui algas diskussioon parteitöö küsimustes Ameerika Ühendriikide Kommunistlikus Parteis, siis suurendasid ka siin parempoolsed oma aktiivsust diskussiooni käigus, püüdes parteile oma vaateid peale sundida. Deklareerides, et kogu maailm on astumas rahuliku kooseksisteerimise uude ajajärku, et on algamas pööre relvastumise võidujooksult võistlusele majanduslikul alal ja teistes sfäärides, tegi partei Rahvusliku Komitee liige, New Yorgi ajalehe «Daily Worker» toimetaja John Gates ja teised revisionistlikud elemendid järelduse, et Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei, mis loodi revolutsioonilise situatsiooni ajal, on Ameerika töölisliikumise seisukohalt juba läbikäidud etapp ja et see liikumine vajab nüüd teistsugust organisatsiooni, mis on kohandatud uuele olukorrale. Niiviisi põhjendasid parempoolsed oma teesi, mille järgi on vaja kommunistlik partei muuta parteituks poliitilise tegevuse assotsiatsiooniks, loobuda demokraatlikust tsentralismist, partei sidemetest rahvusvahelise kommunistliku liikumisega jne.

«Diskussiooni Bülletäänis» (nr. 2, 1956) kirjutas artikli «Usalduse taastamise tee» autor William Norman (kommunistliku partei New Yorgi organisatsioonist): «Minu arvates on vaja läbi viia kõige resoluutsemaid muudatusi, ja nimelt kujundada meie partei ümber mittepartei-liseks organisatsiooniks — poliitilise tegevuse assotsiatsiooniks. Mõned arvavad, et see tähendab marksistlikest positsioonidest loobumist. Kuid meie organisatsiooni marksistlikku iseloomu ei saa määrata tema organisatsioonilised vormid . . .

Peamised muudatused peavad seisma järgmises:

1. Ümberkujundatav organisatsioon peab oma nimetuse «kommunistlik» asendama mõne teise nimetusega.

2. Demokraatliku tsentralismi põhimõte tuleb tagasi lükata.

3. On vaja loobuda partei monoliitse ühtsuse ideest.

4. Organisatsiooni avangardset osa tuleb käsitleda realistlikult; avangardse osa asemel tuleb tagada juhtiv osa.»

Samas bülletääni numbris avaldati Kalifornia osariigi parteiorganisatsiooni töötaja William Schneidermani artikkel, milles öeldi: «Me peame kujunema tõeliselt demokraatlikuks parteiks, kes nõuab otsustavalt lahkulöömist põhimõtetest, millele rajanes meie organisatsioon minevikus. Poliitika tuleb kindlaks määrata pärast seda, kui on toimunud laialdane diskussioon, kusjuures on vaja silmas pidada erinevaid arvamusi. Õigus lahkarvamistele peab jääma jõusse ka pärast otsuste vastuvõtmist.»

1956. aasta juulikuus ilmus ajalehes «Daily Worker» A. B. Magili artikkel, milles seati üles küsimus: «Kas demokraatlik tsentralism on üks marksistlik-leninliku teooria põhiprintsiipidest?» Ja artikli autor vastas: «Minu arvates ei ole.» Oma seisukohta põhjendades väitis ta, et «demokraatlik tsentralism, mille Lenin ja bolševike partei välja kuulutas, oli spetsiifiliste vene tingimuste produkt». Demokraatlikku tsentralismi võib Magili arvates «rakendada ainult niisuguste tingimuste olemasolul, nagu erakordne majanduslik mahajäämus, poolfeodaalsed sotsiaalsed suhted, absoluutne diktatuur ja demokraatia puudumine».

Artiklis, mis on avaldatud sellessamas ajalehes 13. juulist 1956, väidetakse, et «demokraatlik tsentralism on parteiorganisatsiooni põhiprintsiibina halb...», toob endaga kaasa seda, et «tuhanded paremad sotsialismi eest võitlejad meie maal demokraatlikest hulkadest isoleeruvad. Demokraatlik tsentralism tuleb asendada demokraatliku enamuse valitsemisega».

New Yorgis 1957. aasta veebruarikuus toimunud Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei XVI kongress lükkas tagasi parempoolsete oportunistide ettepanekud, kinnitades Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei ustavust marksismi-leninismi ja proletaarse internatsionalismi põhimõtetele. Kongress näitas, et ameerika kommunistid ja eriti tööstusrajoonide parteiorganisatsioonid tahavad kommunistlikku parteid marksistlik-leninlikul alusel tugevdada ja kommunistliku partei osa Ameerika

Ühendriikide poliitilises elus suurendada. «Kongress kinnitab, et Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei eksisteerib edasi,» öeldakse resolutsioonis «Partei nimetusest ja vormist». «Meie peamine eesmärk seisab selles, et kommunistlikku parteid tugevdada, ümber korraldada ja kindlustada ning ta isoleeritud olek likvideerida. Kongress ei ole nõus partei muutmisega poliitiliseks või haridusalaseks assotsiatsiooniks.»

Kongressi poolt vastuvõetud resolutsioonis rõhutatakse, et marksismi-leninismi põhimõtted on alati olnud ja jäävad ka edaspidi kommunistliku partei juhtivateks põhimõteteks. Kongress kinnitas ameerika kommunistide ustavust tööliste rahvusvahelise solidaarsuse ideedele, ustavust proletaarse internatsionalismi suurele põhimõttele. Kongress juhtis tähelepanu vajadusele võidelda otsustavalt kahel rindel: pahempoolse sektantluse vastu ja parempoolse oportunismi vastu.

Kongressi resolutsioon kujutab endast Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei tegevuse konkreetset ja üksikasjalist programmi eelseisvaks perioodiks. Näiteks välispoliitiliste probleemide alal seab partei enda peamiseks ülesandeks võitluse rahu eest, rahvusvahelise pinevuse lõdvendamise eest, aatomisõja ettevalmistamise vastu, «külma sõja» elustamise katsete vastu. Ameerika kommunistid kutsuvad üles Ühendriikide töölisklassi ja kogu rahvast võitlusele «Kesk-Ida suhtes rakendatava Eisenhoweri-Dullese provokatsioonilise doktriini vastu».

Sisepoliitika alal seab resolutsioon üles järgmise peamise ülesande: ohjeldada monopole, läbi viia poliitiliste jõudude uus demokraatlik paigutus ja jõuda niikaugele, et töölisklass täielikult aru saaks «vajadusest luua sotsialistlik majandus, mis on ainuke vastus tema ees seisvatele probleemidele». Kongressil konstateeriti, et praegu on tekkimas tingimused, kus saab võimalikuks luua monopolidevastane koalitsioon, mille eesotsas on töölisklass ja mis hõlmab ametiühinguliikmete, farmerite, neegrite, väike-ettevõtjate, teaduse ja kultuuri alal töötajate laiu kihte.

Tähtis koht resolutsioonis antakse partei ülesannetele neegrite õiguste eest võitlemise alal. Sealhulgas rõhutatakse vajadust demokratiseerida lõunapoolsed osariigid ning tugevdada neegrite ja valgete ühtsust. Erilist tähelepanu pööratakse neegritest tööliste ja valgete tööliste liidu

tugevdamisele nende võitluses monopolide pealetungi vastu.

Kongressil ei viidud võitlust parempoolsete oportunistide vastu lõpuni; see aga avaldas partei edasisele tööle negatiivset mõju. Kokkuleplaslikud elemendid jätkavad ikka veel oma fraktsioonilist tegevust. Sellele vaatamata võivad XVI kongressi poolt vastuvõetud tähtsad otsused, eriti aga mõlemad resolutsioonid, nii partei eksisteerimise kui ka tema tegevuse ja ülesannete kohta, tõsiselt kaasa aidata partei tervete elementide, marksistlik-leninlikel positsioonidel seisvate elementide võidule.

Kaasaegsete revisionistide võitlus kommunistliku partei organisatsiooniliste aluste vastu toob täie selgusega esile revisionistide ideede väikekodanliku iseloomu. Nende seisukohalt kujutab demokraatlik tsentralism endast kahe vastastikku teineteist eitava mõiste mehaanilist ühendust. Ometi on tsentralism ja demokraatia marksistlik-leninlikus demokraatliku tsentralismi põhimõtte käsituses lahutamatud, neid ei saa teineteisest eraldada, nad tingivad vastastikku teineteist. Demokraatlik tsentralism tagab igale kommunistile partei töö kogemuste ja ta ülesannete vaba ning loova arutamise, võimaluse võtta kõige aktiivsemalt osa partei poliitilise joone väljatöötamisest, vastavalt uutele nõudmistele ja muutunud olukorrale. Partei ühtne kollektiivne tahe töötatakse välja parteis toimuva demokraatliku diskussiooni protsessis ning väljendub enamuse poolt vastuvõetavais otsustes. Fraktsioonilisus, vähemuse võitlus enamuse poolt vastuvõetud otsuste vastu ei ole kooskõlas demokratismi mõiste endaga ja tähendab anarhistlikku pretensiooni ignoreerida enamuse tahet, sundida temale peale oma tahe, tähendab järelikult eitada demokraatiat, mille demokraatliku tsentralismi põhimõte garanteerib.

Siseparteiline demokraatia võimaldab kõigil partei liikmetel esile tuua oma vaated, võtta osa kollektiivsest arutamisest ja otsuste vastuvõtmisest, tähendab kõigi partei organite aruandlust ja valitavust alt kuni üles, kriitika ja enesekriitika arendamist, partei ja laiade rahvahulkade vaheliste sidemete igakülgset tugevdamist. Tsentralism tähendab partei programmi ja põhikirja ühtsust, juhtimise ühtsust, seda, et ühtne distsipliin ja enamuse poolt vastuvõetud otsused on kõigile kommunistidele kohustuslikud. Demokraatlik tsentralism tagab parteile tahte ja

tegevuse ühtsuse, hea organisatsioonikindluse ja võitlusvõime.

Oportunistide nõudmised demokraatlikust tsentralismist loobumise kohta ei tähenda midagi muud kui võimaluste loomist õõnestustöö vabaks tegemiseks parteis endas, partei õõnestamiseks sel teel, et arendatakse fraktsioonilist võitlust eesmärgil kätte võita «vähemuse õigus taotleda enamuseks muutumist». Tegelikult on siin jutt uutest katsetest kiskuda revolutsiooniline proletariaadi partei alla, tavaliste kodanlike parteide tasemele.

«Kes endal meelega silmi ei sule,» kirjutas Lenin oma teoses «Mis teha?», «see peab paratamatult nägema, et uus «kriitiline» suund sotsialismis ei ole midagi muud kui o p o r t u n i s m i uus teisend. Ja kui inimeste üle otsustada mitte selle hiilgava mundri järgi, mis nad ise endile on selga pannud, mitte selle efektse hüüdnime järgi, mis nad ise endile on võtnud, vaid selle järgi, kuidas nad toimivad ja mida nad tõepoolest propageerivad, siis saab selgeks, et «kriitikavabadus» on oportunistliku suuna vabadus sotsiaaldemokraatias, vabadus muuta sotsiaaldemokraatia demokraatlikuks reformide parteiks, vabadus juurutada sotsialismi kodanlikke ideid ja kodanlikke elemente» (Teosed, 5. kd., lk. 317).

Võimalus teatud tingimustel sotsialismile rahulikul teel üle minna ei eita sugugi töölisklassi revolutsioonilise partei, ühtse distsipliini tõttu monoliitseks kujunenud töölisklassi partei olemasolu, vaid teeb selle veelgi rohkem vajalikuks. Sellel teel nõuavad klassivõitluse raskused, õige ja paindliku taktika valimise ülesanded ja olukorra keerukus kommunistlikult parteilt väga suurt monoliitsust ja tahte ning tegevuse ühtsust. Igasugune fraktsioonilisus «kriitikavabaduse» sildi all, nagu sellest kaasaegsed revisionistid aru saavad, nõrgendab aga parteid, võtab temalt võitlusvõime.

«Meie ei anna inimestele, kelle väljaastumised parteis endas tuletavad meelde meie vaenlaste rünnakuid väljaspool parteid,» ütles sm. Thorez oma aruandes Prantsuse Kommunistliku Partei XIV kongressile 1956. aasta juulikuus, «õigust «vabadusele» propageerida meie ridades oma õõnestavaid, kommunismivastaseid vaateid. Me oleme pigemini nõus vabadusega seada need inimesed väljapoole parteid. Ma küsin teilt, seltsimehed, mis saaks meie parteist, mis saaks prantsuse töölisliikumisest,

kui meie arvamuste «vabaduse» ettekäändel annaksime tegevuse vabaduse omaenda ridades Doriot'le ja teistele renegaatidele.»

Juhindudes marksismi-leninismi ideedest, tõrjusid kommunistlikud parteid ja töölisparteid edukalt tagasi parempoolsete oportunistlike, revisionistlike elementide rünnakud ja tulid tõsistest katsumustest välja veelgi rohkem karastatuna. Kommunistlike parteide vennalik solidaarsus, rahvusvahelise kommunistliku liikumise ühtsus tugevnes veelgi rohkem, millest annavad tunnistust Moskvas 1957. aasta novembrikuus toimunud nõupidamiste tulemused.

Revisionismile on antud hävitav hoop, kuid ta ei ole veel lõplikult puruks löödud. Pärast otserünnakute nurjumist võivad parempoolsed oportunistid katsuda nüüd teha oma musta tööd — võidelda marksismi-leninismi vastu, sotsialismi vastu — rafineeritumate meetoditega, igasuguste kavalate maskide all. Sellepärast jääb võitlus revisionismi vastu ka praegusel ajal kommunistlike parteide ja töölisparteide peaülesandeks. Need parteid peavad oma pühaks kohuseks otsustavalt kaitsta marksistlik-leninliku teooria puhtust, võidelda kõigi nende vastu, kes nõrgendavad rahvusvahelist töölisliikumist, tema ühtsust ja monoliitsust.

Revolutsiooniline marksismi-leninismi õpetus on rajanud endale tee ja kindlustunud ülemaailmses töölisliikumises, teaduses ja kultuuris, pidevalt võideldes kodanliku idealismi, oportunismi ning teiste vaenulike maailmavaadete ja voolude vastu. Kõigis lahingutes on marksism-leninism välja tulnud võitjana. Ta on võitnud endale uusi pooldajate hulki, veelgi rohkem karastunud ja revolutsioonilise proletariaadi võitlusrelvana vahedamaks muutunud. Nagu minevikus, nii ka kaasaegsel etapil püüavad töölisklassi vaenlased rünnata marksistlik-leninliku teooria aluseid endid, õõnestada usku tema võimsusesse ja elujõusse. Marksistide ülesanne seisab selles, et anda otsustav vastulöök sellele uuele ideoloogilisele diversioonile, mida iga liiki oportunistid ette võtavad.

Kogu maailma kommunistid on ustavad suurele marksismi-leninismi ideoloogiale, nad arendavad ka edaspidi teda loovalt edasi, vastavalt uutele ajaloo käigus omandatud kogemustele, arvestades sealjuures töölisliikumise arenemise rahvuslikke iseärasusi, nad peavad ka edas-

pidi järjekindlat võitlust tähenärimise ja dogmatismi vastu.

Marksism-leninism on kommunistliku liikumise ideeliseks aluseks ja võimsaks relvaks. Igasuguste selle relva nüristamise katsete halastamatu paljastamine on vajalikuks eelduseks, et võitlus töölisklassi suure ürituse eest — kommunismi eest — saaks edukalt areneda.

Ajakirjast «Kommunist» nr. 18, 1957

TEADUSEVASTASED KLASSIDE JA KLASSIVÕITLUSE TEOORIAD TÄNAPÄEVA KODANLIKUS SOTSIOLOOGIAS

V. Semjonov

Sõjajärgsel aastakümnel nihkuvad kodanlikus sotsioloogias üha enam esiplaanile klasside ja klassivõitluse probleemid. See on ka arusaadav. Neis tingimustes, kus kapitalismi vastuolud teravnevad, töötajate klassivõitlus üha hoogustub, nende poliitiline teadlikkus kasvab ja kommunistlike parteide ühtsus tugevneb, on kodanlikud teadlased sunnitud neile probleemidele erilist tähelepanu pöörama. Selleks sunnib neid ka see fakt, et eksisteerib sotsialistlik leer ja eelkõige Nõukogude Liit, kus ei ole antagonistlikke klasse ning kus kõigi klassivahede järkjärgulise likvideerimise küsimust tegelikult lahendatakse. Nüüd «ületavad» klassiprobleemistikku käsitlevad tööd «arvuliselt kõik teised tööd» kodanlikus sotsioloogias, nagu tunnistas «Ameerika Sotsioloogia Ajakiri» («American Journal of Sociology») 1953. aastal.

See ulatuslik kirjandus peab silmas kaht poliitilist põhieesmärki: esiteks, kõigi abinõudega ilustada tänapäeva kapitalistlikku tegelikkust ja, teiseks, halvustada töötajate silmis marksistlikku klasside ja klassivõitluse teooriat. Iseloomustades mitmesuguste kodanlike klassiteooriate olemust, ütles ameerika sotsioloog James Mackie otseselt: «Nende teoretiseeringute ainsaks tähtsaks suunaks on — nende antimarksism» («American Journal of Sociology» nr. 4, 1953, lk. 364). Kodanlus ei säästa vahendeid kõikvõimalike teadusevastaste klassiteooriate reklaamimiseks ja «populariseerimiseks», neid eksporditakse kõigisse kapitalistliku maailma osadesse. Ameerika monopolistlik kodanlus, kes juhib ideoloogilist sõjakäiku marksismi vastu, samuti töölisklassi ja kõigi töötajate vastu peetavat võitlust, kutsub oma õpetatud käsilaste

suu kaudu andma Ameerika Ühendriikide «liitlaste» käsutusse «kõik tegevusjuhendid, mida need sotsiaalteaduselt saada võivad» («American Journal of Sociology» nr. 4, 1953, lk. 326).

1. Kodanlike «sotsiaalse stratifikatsiooni» teooriate teadusevastane olemus

Marksistlik-leninliku klasside ja klassivõitluse teooria aluseks on ühiskonna sotsiaalse jagunemise olemuse teaduslik käsitus, ühiskonna klasside teaduslik defineerimine. Marksism-leninism lähtub sellest, et inimeste vahel olemas olevad klassivahed läbivad ühiskonna kõiki elukülgi: materiaalseid suhteid, tootmissuhteid; elutingimusi, elu-olu; ideoloogilisi suhteid ja ideoloogiat; inimeste huve ja taotlusi; nende elulaadi ja vaimset kultuuri; ühiskondlikku hingelaadi. Kuid marksism ei piirdu klassivahede igakülgse iseloomu paljasõnalise konstateerimisega. Iga nähtuse tunnetamisel on kõige tähtsam näha väliste avalduste ja iseloomustuste katte tagant asja sisemist olemust, tema tekkimise ja arenemise allikat. Marksism tegi põhjaliku analüüsi teel kindlaks, et ühiskonna klasside objektiivne alus peitub erinevustes inimeste vahel nende koha järgi materiaalsete suhete, tootmissuhete süsteemis. «... Ühiskonna klassid on igakord tootmis- ja vahetussuhete, lühidalt oma epohhi majanduslike suhete saadused...» (Friedrich Engels, Anti-Dühring, 1954, lk. 24).

Ajalooliselt tekivad klassivahed siis, kui ilmnevad erinevused inimeste suhetes tootmisvahenditega. Nimelt see külg on tootmissuhete süsteemis peamine, ning sellepärast ta lõppkokkuvõttes määrabki ja kutsubki esile kõik teised klassivahed. Sellele vastavalt eeldab ka klasside hävitamine kõigepealt seda, et tuleb likvideerida inimeste ebavõrdsed suhted tootmisvahenditega. «Hävitada klassid tähendab seada kõik kodanikud ühesugustesse suhetesse... tootmisvahenditega» (V. I. Lenin, Teosed, 20. kd., lk. 126).

Kodanlik teadus on pidanud ja peab seniajani ägedat võitlust ühiskonna klassideks jagunemise aluste marksistliku definitsiooni vastu. Asi seisab selles, et ühiskonna klasside olemuse käsitusest sõltub klasside ja klassivõit-

luse arenemise käsitus ja tõlgendus. Klasside teaduslikust käsitusest tulenevad paratamatult järgmised järeldused: «1) et klasside eksisteerimine on seotud vaid tootmise arenemise teatud ajalooliste faasidega, 2) et klassivõitlus viib paratamatult proletariaadi diktatuurile, 3) et see diktatuur ise moodustab vaid ülemineku igasuguste klasside hävitamisele ja klassideta ühiskonnale» (K. Маркс, Ф. Энгельс, «Избранные письма». Госполитиздат, 1947, lk. 63).

Sotsiaalse jagunemise küsimustele on tänapäeva kodanlikus teaduses pühendatud mitmesugused «sotsiaalse stratifikatsiooni» teooriad. Termin «stratifikatsioon» tuleb sõnast «stratum» — kiht, lade geoloogilises kivimis. Kodanlike sotsioloogide mõistes tähendab «sotsiaalne stratifikatsioon» ühiskonna «sotsiaalset kihistumist». Nagu öeldakse ameerika «Sotsioloogilises sõnastikus», on see «ühiskonna horisontaalne jagunemine täiesti kindlateks ja identseteks kihtideks, nagu seda on klass, kast ja status» (H. Fairchild, «Dictionary of Sociology», New York, 1944, lk. 309).

On arusaadav, et ühiskonna klassideks jagunemise olemusel saab olla ainult üks teaduslik seletus. Selleks ongi klasside marksistlik käsitus. Kodanlikus teaduses aga ei ole kunagi olnud ega ole ühiskonna sotsiaalse jagunemise olemuse kohta vaadete ühtsust. Kodanlikus teaduses leidub selle küsimuse kohta palju seisukohti. Kui kodanlike teadlaste hulgas, nagu märgib ameerika sotsioloog G. Pfautz, «on mingil määral üksmeelt sotsiaalse stratifikatsiooni kui ebavõrdsuse süsteemi defineerimisel, siis peaaegu mingisugust üksmeelt ei ole küsimuses: ebavõrdsus milles?» («American Journal of Sociology» nr. 4, 1953, lk. 393).

On olemas kontseptsioonid, mis avalikult eitavad ühiskonna klassideks jagunemise majanduslikku alust. Paljud kodanlikud sotsioloogid näevad sotsiaalse jagunemise alust inimeste ideede ja hingelaadi, huvide ja teadvuse, hariduse ja vaimse kultuuri, elulaadi ja käitumise erinevustes. Seades klasside aluseks taolised tuletatud erinevused, pööravad kodanlikud teoreetikud nähtused pea peale.

Seniajani on veel käibel kontseptsioonid, mis kuulutavad ühiskonna klassideks jagunemise aluseks erinevused

inimeste bioloogilises «väärtuses», päritolus, rassilises kuuluvuses. Säärastel «tõlgendustel» saab veelgi vähem olla ühist teadusega. Lenin rõhutas, et «ü l d s e bioloogiliste mõistete ülekandmine ühiskondlike teaduste alale on f r a a s» (Teosed, 14. kd., lk. 305).

Kuid bioloogilised ja psühholoogilised kontseptsioonid ei ole praegu enam valitsevas seisundis: võitluses marksismi vastu püüavad kodanlikud ideoloogid sagedamini lähtuda klassideks jagunemise materiaalsete aluste võltsimistest, andes klasside kohta mitmesuguseid teadusevastaseid, niinimetatud «ökonomistlikke» tõlgendusi. Üheks neist on kontseptsioon, mille järgi klassivahede alus peitub tuluallikais või tulu suuruses. Sellele vastavalt nimetatakse ka klasse endid «klassideks tulu järgi», «tuluklassideks» jne. See kontseptsioon sai nimetuseks «jaotuskontseptsioon», kuna ta ei võta klasside aluseks erinevusi tootmissfääris, vaid jaotussfääris. Selle kontseptsiooni pooldajad asendavad põhjuse tagajärjega, seavad esiplaanile sekundaarse, tuletatu, ja nihutavad tagaplaanile primaarse, peamise. «Otsida mitmesuguste ühiskonnaklasside põhilist eraldustunnust tuluallikas, tähendab asetada esikohale jaotussuhted, mis aga tegelikult on tootmissuhete tulemuseks,» kirjutas V. I. Lenin (Teosed, 6. kd., lk. 233).

Teine levinud «ökonomistlik» teooria väidab, nagu oleks ühiskonna klassideks jagunemise aluseks erinevused inimeste tegevus- ja kutsealades. Vastavalt sellele seisukohale moodustab teatud kogum inimesi kutse- või tegevusalade järgi konkreetse «rakendatuse grupi», mis ei kujuta endast midagi muud kui klassi. Sellest tulenevalt nimetatakse neid klasse endid «klassideks tegevusalade järgi», «rakendatuse klassideks» jne. Kuid tegevusalade erinevus ei saa mingil määral olla ühiskonna klasside aluseks. Mitte sellepärast ei kuulu inimesed eri klassidesse, et nad teevad erinevat tööd, vaid vastupidi, sagedamini tegelevad nad erineva tööga just sellepärast, et nad kuuluvad eri klassidesse. Sealjuures ei lange klassivahed hoopiski ühte kutsealade erinevustega. Kapitalistlikus ühiskonnas ei ole näiteks «põlluharijate» klassi, on aga olemas mitmesugused klassid, nagu suurmaaomanikud, talupojad, samuti põllutöölised, kes kuuluvad proletariaadi hulka.

Paljud kodanlikud sotsioloogid defineerivad klasse nii-

suguste elu-olustikuliste joonte järgi, nagu elamutüüp, elukoht, samuti ka muude kolmandajärguliste tunnuste järgi. Näiteks Heyner jaotas Mexico linna elanikkonna klassideks ... korteris telefoni olemasolu põhjal. Kõik, kel oli olemas telefon, sattusid «kõrgemasse» klassi («Social Forces», XXVI, 1948, lk. 381—390). A. Duval jõudis selleni, et kuulutas klassikuuluvuse kriteeriumiks ... indiviidi välimuse!

Põhiline vastandlikkus kõigi kodanlike «sotsiaalse stratifikatsiooni» teooriate ja marksistliku klasside definitsiooni vahel seisab selles, et marksism-leninism toob esile kõige peamisema — erinevused inimeste vahel nende koha järgi materiaalsete suhete süsteemis ja eelkõige nende suhetes tootmisvahenditega; kodanlikud ideoloogid aga ignoreerivad seda külge ja esitavad sotsiaalse kihistumise alusena tuletatud, samuti igasuguseid mitteolulisi, teise- ja kolmandajärgulisi erinevusi inimeste vahel. Juhindudes positivismi puudulikust meetodist, on kodanlikud sotsioloogid võimetud tungima sügavale ja avastama klasside tõelisi aluseid. Nad hõljuvad nähtuste pealispinnal.

Seda, et kodanlikud kontseptsioonid on vastuolus teadusega ja pinnapealsed, ei suuda varjata ka mitmesugused klasside eklektilised tõlgendused, mis on viimasel ajal kodanlikus kirjanduses väga ulatuslikult levinud. Säärased on teooriad, mis defineerivad klasse mitme niisuguse tunnuse järgi, mis on ühendatud ühte kompleksi, või «indeksisse», «punktide loendisse», nagu nende teooriate autorid seda ise väljendavad. Nii näiteks oli ameerika tuntud kodanlik sotsioloog Lloyd Warner üks esimesi, kes soovitas oma «klassiindeksit», mis koosneb rakendatuse, elamutüübi, elukoha ja tuluallika kriteeriumidest. Warneri poolt soovitatud ühiskonna sotsiaalse struktuuri defineerimise meetod on sotsioloogia-alases kirjanduses laialdaselt levinud. Reas maades kerkisid esile kümned ja sajad Warneri poolehoidjad. Osa neist kopeeris pimesi Warneri «indeksit», teised tegid sellesse igasuguseid «täiendusi» ja «parandusi», kolmandad leiutasid oma, «originaalsed» «indeksid». Viimaste arvu võib loendada kümnetega. Kodanlikud teoreetikud koostavad kriteeriumide komplekse kahest, kolmest, neljast, viiest, seitsmest ja isegi kümnest punktist: siia kuulub nii haridus kui ka kultuuritase, kirikusse kuuluvus, ema tööalane seisund, osavõtt

ühiskondlikust tegevusest, hääldamine, moraalne pale jne. — ühe sõnaga, inimeste kõige erinevamad omadused, nende seisundi kõige väiksemad jooned ja joonekesed.

Säärased klasside «indeksid» on täiesti väärad, sest need kujutavad endast täiesti erinevate, sageli üksteisega seostamatute ja üksteisest mittetulenevate teisejärguliste või tuletatud, klasside põhialuseid ignoreerivate tunnuste juhuslikku eklektilist ühendamist üheks tervikuks. Lenin märkis, et kui «võetakse kaks või rohkem eri definitsiooni ja ühendatakse need täiesti juhuslikult... siis saame eklektilise definitsiooni, mis näitab ära eseme mitmesugused küljed, ja muud midagi» (Teosed, 32. kd., lk. 74).

Niisama teadusevastased on tänapäeva kodanlikus sotsioloogias laialdaselt levinud niinimetatud «mitmemõõtmelise stratifikatsiooni» eklektilised teooriad, mis toovad korraga esile mitu iseseisvat ühiskonna sotsiaalse jagunemise süsteemi. Võttes aluseks saksa kodanliku sotsioloogi Max Weberi (1864—1920) töö, arvavad taoliste teooriate pooldajad, et «sotsiaalne stratifikatsioon» ei ammendu ühiskonna jagunemisega «majanduslikeks» kihtideks tulu või rakendatuse tunnuse järgi. Nad panevad ette jaotada ühiskonda ka «sotsiaalsete» ja «poliitiliste» tunnuste järgi. Kui «majandusliku» kihistumise tulemuseks on klass, ütlevad nad, siis «sotsiaalne» kihistumine annab «prestiižigrupi» või «statuse grupi», «poliitiline» kihistumine viib aga «võimugruppide», «vägevuse gruppide» või parteide väljaeraldamisele. Vastavalt nende teooriatele on kõik need kolm «stratifikatsiooni süsteemi» sealjuures omavahel nõrgalt seotud ega sõltu üksteisest. Seega eitavad «mitmemõõtmelise stratifikatsiooni» pooldajad üldse seda määravat tegurit, mis on ühiskonna klassideks jagunemise aluseks, ja omistavad ühiskondliku elu eri külgedele ühesuguse tähtsuse.

Kodanlikud «sotsiaalse stratifikatsiooni» teooriad, mis võtavad sotsiaalse kihistumise aluseks erinevused kutsealades, «prestiižis», päritolus, elukohtades jne., loovad niiviisi «baasi» selleks, et tunnistada inimeste vahel valitseva sotsiaalse ebavõrdsuse «likvideerimatust». Kuigi paljud kodanlikud teoreetikud räägivad klasside «kadumisest» kodanlikus ühiskonnas, siiski kuulutavad nad sotsiaalse ebavõrdsuse süsteemi tervikuna igaveseks ja ühiskonnale kohustuslikuks. Nii peavad ameerika sotsioloogid C. Davis ja W. Moor «sotsiaalset stratifikat-

siooni» «kõigi komplitseeritud ühiskondade funktsionaalseks paratamatuseks». «Stratifikatsioon on iseloomulik kõigile ühiskondadele,» kordab neid J. Hertzler, samuti kordavad seda paljud teised kodanlikud sotsioloogid. Seega tehakse katset ühelt poolt õigustada kapitalismi ekspluataatorlikku iseloomu, teiselt poolt aga tõendada, nagu oleks ka sotsialistlikus ühiskonnas, kus ei ole antagonistlikke klasse ja klassipiirid järk-järgult kaovad, sotsiaalset ebavõrdsust võimatu likvideerida. Selles on nende kodanlike sotsiaalse kihistumise kontseptsioonide peamine reaktsiooniline mõte, mis laovad ühte hunnikusse sotsiaalse ebavõrdsuse erinevused, ka niisugused erinevused, mis ei varja endas mingit klasside ebavõrdsust.

«Sotsiaalse stratifikatsiooni» teooriate põhjendamatus on niivõrd ilmne, et nüüd on seda sunnitud tunnistama ka paljud kodanlikud sotsioloogid. S. Lipsett, R. Bendix ja W. Form märgivad näiteks, et «rakendatus kui konstantne» ühte või teise klassi kuulumise «kriteerium on põhjendamatu». Mõned sotsioloogid ei pea klassi defineerimisel sobivaks «tulualika» kriteeriumi. Paljud arvavad, et elamutüüpi ja elukohta kui klassikuuluvuse kriteeriumi «ei saa rakendada linnade uurimisel». G. Pfautz, P. Hutt ja rida teisi võtavad kahtluse alla Warneri «indeksi» «praktilise efektiivsuse». Seda enam kaheldakse hariduse, korteris telefoni olemasolu, välimuse ja muudes taolistes «kriteeriumides». O. Duncan ja J. Artis, analüüsides mitmesuguseid «sotsiaalse stratifikatsiooni» teooriaid, tulevad järeldusele, et ükski kasutusel olev sotsiaalse kihistumise meetod «ei anna lõplikku vastust» («Rural Sociology», XVI, 1951, lk. 17—29).

Katsed vastandada marksistlikule õpetusele klassidest mitmesuguseid «sotsiaalse stratifikatsiooni» teooriaid saavad pankroti osaliseks.

2. Kodanlik müüt klasside «kadumisest» kapitalistlikus ühiskonnas

«Sotsiaalse stratifikatsiooni» teooriad on aluseks tänapäeva kodanlikus teaduses kõige rohkem levinud müütidele, sealhulgas kaasaegses kapitalistlikus ühiskonnas klasside «kadumise» müüdile.

Iseloomustades kapitalistlikku formatsiooni, näitasid

Marx ja Engels veenvalt kapitalistliku tegelikkuse faktide varal, et kodanluse epohh «on klassivastuolusid lihtsustanud: ühiskond lõheneb ikka enam kaheks suureks vaenulikuks leeriks, kaheks suureks, teineteise vastas seisvaks klassiks — kodanluseks ja proletariaadiks» (К. Маркс и Ф. Энгельс, Соч., т. 4, lk. 425).

Vastukaaluks sellele väidavad kodanlikud sotsioloogid ja neile järelekiitvad oportunistid ja revisionistid, nagu ei oleks praegune kapitalistlik ühiskond enam lõhestatud kaheks peamiseks klassiks — kodanluseks ja proletariaadiks, — et tänapäeva tingimustes proletariaat ikka enam «kodanlustuvat» ja «deproletariseeruvat», mistõttu kodanluse klass ja proletariaadi klass omavahel «võrdsustuvat» ja järk-järgult «kaduvat».

Rida Ameerika Ühendriikide kodanlikke sotsiolooge kuulutab, et Ameerika ühiskond muutub klassideta ühiskonnaks. Seesama toimuvat ka teistes kapitalistlikes maades. Lääne-Saksamaa professor S. Landshut kinnitab, et Lääne-Saksamaal, Ameerika Ühendriikides ja Inglismaal «klassideks lõhestatud ühiskonda enam ei eksisteeri» («Gewerkschaftliche Monatshefte» nr. 8, 1956, lk. 454). Niinimetatud «Sotsialistlik liit» Inglismaal deklareerib samuti, et nüüd on Inglismaal «klassistruktuur muutunud. Meie ühiskond ei ole enam lõhestatud kaheks eri klassiks, mis on teineteisest kuristikuga eraldatud» («Socialism», 1952, lk. 39).

Väide klasside «kadumisest» peamistes kapitalistlikes maades rajaneb vääral alusel. Lähtudes oma teadusevastastest klasside tõlgendustest, esitavad kodanlikud sotsioloogid igasuguseid osalisi ja ebaolulisi muutusi tuludes, rakendatuses, hariduses, riietuses, elulaadis jne. «klassides» toimuvate muutustena, mis viivad nende «võrdsustamisele» ja järkjärgulisele «kadumisele».

«Industrialiseeritud ühiskondades,» ütleb Pennsylvania ülikooli sotsioloogiaprofessor Jessy Bernard, «erinevused inimeste vahel tulude, hariduse, tegevuse ja tarbimise alal... ikka enam vähenevad» («Transactions of the Third World Congress of Sociology», 1956, III, lk. 26). Sellest põhjendusest teeb ta järelduse, et kapitalistlikes maades klassivahed «võrdsustuvad» ja klassid järk-järgult «kaovad».

Laialdaselt on kodanlike teadlaste hulgas käibel «kapitali demokratiseerimise» ja «omandi difusiooni» teooria,

mille järgi klassid kaduvat selle tõttu, et elanikkonna hulgas levitatakse aktsiaid ning et niiviisi muutuvad töötajad omanikeks ja kapitalistideks. Faktid aga annavad tunnistust sellest, et aktsiate väljalaskmise teel ei pillu kapitalistid oma omandit elanikkonna hulka laiali, vaid vastupidi, koondavad endi kätte rikkusi aktsionäride väikeste säästude juurdetõmbamise arvel. «Suurkapital, liites väikeste osade kaupa endaga kõigisse maailma äärtesse laialipillatud aktsionäride väikekapitalid, muutus veel võimsamaks» (V. I. Lenin, Teosed, 19. kd., lk. 178). Ühe või mitme aktsia omandamisega, samuti nagu auto, külmutuskapi jne. ostmisega, ei muutu tööline kaugeltki veel kapitalistiks. Ta jääb tööliseks seni, kui ta müüb oma töötõudu kapitalistile ja viimane teda ekspluateerib.

Kodanlikud teoreetikud püüavad veenda, nagu kaoksid klassid siis, kui üksikutel isikutel ja inimeste gruppidel võrdsustatakse elamutüüpide ja elukoha erinevused. Jätame nende südametunnistusele väite näiteks East Harlemis (New Yorgi rajoon, kus asuvad urkad) elavate tööliste ja luksuslikes villades elavate pankurite korteritingimuste võrdsustamisest. Kuid kas pole selge, et kui tööline saavutakski korteritingimuste paranemise, kui ta, oletame, elaks isegi ühes rajoonis Fordiga, siis ei lakkaks ta seetõttu ometi olemast tööline ega muutuks kapitalistiks? S. Landshut näeb ühte klasside kadumise «tõendit» Lääne-Saksamaal selles, et raudteevagunites on nüüd nelja klassi asemel ainult kaks klassi (esimene ja teine) või ei ole üldse niisugust jaotust. Ent kuidas see võib viia ühiskonna klasside likvideerimisele, jääb mõistatuseks.

««Töötavate hulkade» kontseptsioon muutub naeruväärseks,» ütles III ülemaailmsel sotsioloogia kongressil apellatsioonitult Jessy Bernard. Miks siis? Nagu selgub, sellepärast, et «on peaagu võimatu näha erinevust tänavariietuses tööliste grupi ja bisnessmenide grupi vahel». See on kujukas näide Jessy Bernardi ja teiste sääraste sotsioloogide kontseptsioonide teadusevastasest iseloomust, kes püüavad muutusi riietuses, välisilmes, elukohas, raudtee klassivagunite süsteemis jne. esitada kui tõendeid ühiskonna klassistruktuuris toimuvatest muutustest.

Vastavalt kodanlike teoreetikute vaadetele puudutavad

kõik need muutused «majandussüsteemi», mis määratleb ühiskonna «klasse». Ülejäänud kahes stratifikatsiooni süsteemis — «sotsiaalses» ja «poliitilises» — kodanlikud sotsioloogid niisuguseid muutusi ei märka. Siit tuleneb teadusevastane järeldus, et «kadunud» klassivahede asemele tulevad grupivahed. «Termin «sotsiaalne klass» ... hakkab kõlama vanamoeliselt,» ütleb UNESCO sotsiaalteaduste osakonna direktor T. Marshall. Tema arvates klass marksistlikus mõistes «areneb funktsionaalsete huvigruppide struktuuriks» («Transactions of the Third World Congress of Sociology», 1956, III, lk. 15). Kuid ka sellele, nagu väidavad kodanlikud teoreetikud, ei jää «võrdsustumise» protsess peatuma. Ka erinevused gruppide vahel järk-järgult «kaovad» ja nende asemele tulevad individuaalsed erinevused. «Tänapäeval,» ütleb Lääne-Saksamaa sotsioloog Herman Port, «sotsiaalsed erinevused ikka enam tasanduvad ja jäävad järele vaid individuaalsed erinevused» («Bulletin des Presse und Informationsamtes der Bundesregierung» nr. 42, 1954, lk. 342—343).

Kõigi sääraste väidete teadusevastane iseloom on silmanähtav. Marksism ei eita üksikute muutuste võimalusi tulude, hariduse, tarbimise, rakendatuse jne. alal kapitalistliku ühiskonna tingimustes. Sellised muutused ei ole mitte ainult võimalikud, vaid ka paratamatud, kuivõrd kapitalistlik ühiskond ei seisa paigal, kuivõrd temas alaliselt toimub klasside ja üksikute elanikkonna gruppide võitlus: töölised võitlevad palga tõstmise eest, paremate hariduse saamise võimaluste eest jne. Kuid neil muutustel võib olla vaid kvantitatiivne, piiratud iseloom klasside säiliva kvalitatiivse ebavõrdsuse raames või need võivad puudutada ainult üksikuid isikuid ja inimeste gruppe. Kui ei likvideerita ebavõrdsust suhetes tootmisvahenditega, siis ei saa töörahvaklassid loota võrdsust kodanlusega tulude või tarbimise, hariduse või korteritingimuste alal. Kuna ei haridus, tulud, rakendatus ega riietus ei ole iseendast klasside määravaiks tunnusteks, siis ka üksikud kvantitatiivsed muutused neis valdkondades ilma muutusteta inimeste suhetes tootmisvahenditega ei saa mingil määral tõestada klasside «võrdsustumist».

Tegelikkus lükkab ümber kodanliku teaduse väljamõeldised klasside «kadumisest» kapitalistlikes maades. Ta tõestab vankumatult vastupidist: polarisatsiooni inten-

siivistumist kapitalistliku ühiskonna peamiste klasside — kodanluse ja proletariaadi vahel. Kodanlus koos teda teenindava ja arvuliselt suureneva riigiaparaadiga moodustab endiselt kapitalistliku ühiskonna ühe pooluse — üha rikastuva kapitalistide klassi «kõigi oma kaitsjate ja priileivasööjatega...» (V. I. Lenin, Teosed, 20. kd., lk. 50). Teisel poolusel — proletariaadi leeris — toimub kapitalistliku ühiskonna kõigi teiste sotsiaalsete gruppide hulgas töölisklassi erikaalu absoluutse ja suhtelise suurenemise protsess. Kodanluse enda statistika andmed annavad tunnistust sellest, et proletariaadi read järjekindlalt kasvavad. Toome näiteks arvud, mis iseloomustavad palgatööliste arvu muutumist peamiste kapitalistlike maade tööstuses, transpordis, ehituse ja side alal (tuhandetes):

Riigid	1937. a.	1950. a.	1955. a.
Ameerika Ühendriigid	15 838	22 166	23 865
Inglismaa	9 941[1]	12 930	13 816
Prantsusmaa[2]	5 442	5 997	6 022[3]
Saksa Föderatiivne Vabariik[4]	7 554[1]	8 610	10 809[3]
Neljas riigis kokku	38 775	49 703	54 512

Neis andmetes ei ole arvestatud töötuid, samuti nende perekonnaliikmeid ja tööliste perekondi. Sellest hoolimata näitavad need kujukalt kapitalistlike maade töölisklassi ridade järjekindlat absoluutset kasvu. Teised andmed räägivad sellest, et Ameerika Ühendriikides, Inglismaal, Prantsusmaal ja Saksa Föderatiivses Vabariigis suureneb viimaste aastakümnete jooksul lakkamatult ka proletariaadi suhteline erikaal nii isetegeva elanikkonna kui ka kogu elanikkonna hulgas. Nii toimusid Ameerika Ühendriikides, ameerika majandusteadlase J. Landbergi (Washingtoni ülikool) andmeil, viimase 80 aasta jooksul järgmised tööstustööliste erikaalu muutused rakendatud elanikkonna hulgas (protsentides):

[1] 1938. aasta andmed.
[2] Ilma side alal töötajateta.
[3] 1954. aasta andmed.
[4] Ilma ehituse alal töötajateta.

1870. a.	1880. a.	1890. a.	1900. a.	1910. a.	1920. a.	1930. a.	1940. a.	1950. a.
26,6	30,4	32,4	35,3	38,2	42,4	37,9	39,3	42,9

Kuid kapitalistliku ühiskonna lõhenemist antagonistlikeks klassideks ei väljenda mitte ainult nende klasside arvuline koosseis ega nende erikaal kogu elanikkonna hulgas. Kapitalistlikus ühiskonnas ei toimu mitte mingisugust «võrdsustumist» kodanluse ja proletariaadi vahel natsionaalse rikkuse, omandi, säästude, aktsiate ja tulude jaotamisel. See muudab täiesti alusetuks väljamõeldised töölisklassi «kodanlustumisest» ja «deproletariseerumisest», samuti «tulude revolutsioonist», mis toimuvat reas kapitalistlikes maades.

Vastavalt ametlikule statistikale on 1 protsent Ameerika Ühendriikide elanikkonnast koondanud enda kätte kuni 55 protsenti, viimaste andmete järgi aga juba 59 protsenti kogu Ameerika natsionaalsest rikkusest. Elanikkonna selle osa käes on 65—70 protsenti kõigist aktsiaist. Üks kümnendik osa sellest väikesest monopolistide käputäiest on haaranud enda kätte 35 protsenti kõigist aktsiaist (J. K. Butters, L. E. Thompson, L. L. Bollinger, «Effects of Taxation: Investment by Individuals», Boston, 1953, lk. 25). Samal ajal 87 protsenti Ameerika elanikkonnast valdab ainult 8 protsenti natsionaalsest rikkusest. 1955. aastal valdas 7,4 protsenti Ameerika Ühendriikide perekondadest 65,4 protsenti kõigist tuludest, 92,6 protsenti perekondadest — põhiliselt töötajate hulgad — said ainult 34,6 protsenti tuludest. Nende perekondade arv, kelle sissetulekud on minimaalsed, kasvab pidevalt. Ameerika kongressi andmete järgi oli 1948. aastal Ameerika Ühendriikides 4 020 000 perekonda, kes elasid täielikus viletsuses, 1954. aastal oli neid aga juba 4 269 000. Praegu saab peaaegu 60 protsenti Ameerika perekondadest elatusmiinimumist madalamat sissetulekut, sealhulgas üle 9 miljoni perekonna ei saa isegi 2000 dollarit aastas, s. t. nende sissetulekud on ametlikust elatusmiinimumist kaks-kolm korda väiksemad.

Inglismaal, nagu on öeldud leiboristliku partei programmdokumendis 1956. aasta oktoobrist, oli ligikaudu

1 protsendi Inglismaa elanikkonna valduses 50 protsenti, viimaste ametlike statistika andmete järgi aga 56 protsenti kogu natsionaalsest rikkusest. Samal ajal on enamikul Inglismaa elanikkonnast olemas vaid kõige hädavajalikumad elatusvahendid, ligikaudu 2 miljonil inimesel ei ole isegi seda ja nad on sunnitud paluma «vajaduse» järgi kerjuslikke toetusi. 1924. aastal said Inglismaa töötajad 45 protsenti natsionaalsest tulust, 1948. aastal 40,5 protsenti, 1954. aastal aga kõigest 39,6 protsenti. Kapitalistide osa tuludes vastavalt suurenes. Samasugune on olukord ka teistes kapitalistlikes maades. «Kuristik rikaste ja vaeste vahel süveneb,» nagu tunnistab jaapani kodanlik ajaleht «Mainitsi».

Kapitalismimaades kodanluse ja proletariaadi klassi olemasolu ja polarisatsiooni faktid on niivõrd silmanähtavad, et neid on sunnitud tunnistama need kodanlikud teadlased, kes veel arvestavad tegelikkust. Niisuguse tunnistuse oli Ameerika Ühendriikide suhtes sunnitud tegema objektiivsete andmete analüüsi põhjal näiteks J. Landberg (vt. «Social Forces» nr. 2, 1955, lk. 129). Sotsioloogid J. Rumney ja J. Maier ütlesid otseselt, et kõik Euroopa kapitalistlikud maad on mitte ainult kaheks peamiseks klassiks jagunenud, vaid et ka väited klasside puudumisest Ameerika Ühendriikides ei ole samuti õiged (J. Rumney and J. Maier, «The Science of Society», London, 1953, lk. 143).

Seega osutuvad kodanlike ideoloogide väited klassivahede «võrdsustumisest» ja klasside «kadumisest» kapitalistlikes maades põhjendamatuiks.

3. Kodanlik müüt kapitalismi üleminekust «klassideta ühiskonnale» «keskklassi» kasvu teel

Tänapäeva kodanlikus teaduses on laialdaselt levinud teooria kapitalismi ülemineku kohta «klassideta ühiskonnale» niinimetatud «keskklassi» suurenemise teel. Kodanlikud ideoloogid püüavad veenda, nagu oleks Marxi poolt ettenähtud seaduspärasus, mille järgi üleminek kapitalismilt klassideta ühiskonnale toimub proletariaadi diktatuuri kehtestamise kaudu, juba «vananenud». Kaasaegse kapitalismi ees avanevat kadestusväärne perspektiiv: üleminek «klassideta ühiskonnale» isevoolu teel selle

tulemusena, et «keskklass» absorbeerib kodanluse ja proletariaadi ning seega kujuneb «keskklassi ühiskond». «Industrialiseeritud ühiskondade ajalugu,» väidab Jessy Bernard, «näib arenevat «klassideta» ühiskonna suunas, kuid mitte seda teed mööda, mida nägi ette Marx... «Klassideta» ühiskond ei tule üleminekuaja proletariaadi diktatuuri kaudu, vaid keskklassi tohutu suure kasvu teel, kellel on tendents absorbeerida temast madalamal asuvad klassid» («Transactions of the Third World Congress of Sociology», 1956, III, lk. 26—27).

«Keskklassi» teooriat propageerivad nüüd kümned kodanlikud ideoloogid Ameerika Ühendriikides, Inglismaal, Prantsusmaal, Lääne-Saksamaal ja teistes maades, samuti oportunismi ja parempoolse sotsialismi teoreetikud, nagu leiborist J. Cole, fabiaan C. Crossland ja teised. Selle kodanliku müüdi iseloomujooneks on see, et nüüd on ta ülendatud ametlikuks doktriiniks reas kapitalistlikes riikides, esmajärjekorras Ameerika Ühendriikides: legend «keskklassist» on «rahvakapitalismi» kodanliku doktriini aluseks.

«Keskklassi teooria rajaneb ikka sellelsamal teadusevastasel «sotsiaalse stratifikatsiooni» kontseptsioonil. Samuti nagu teisi «klasse» kaasaegses kapitalistlikus ühiskonnas, nii defineeritakse ka «keskklassi», ilma et arvestataks inimeste suhteid tootmisvahenditega, nende kohta tootmissuhete süsteemis. Kõige sagedamini kasutatakse defineerimiseks rakendatuse või tulu «kriteeriumi», samuti ka rohkearvulisi klassi «indekseid». Selle tõttu osutub «keskklass» täiesti juhuslikuks kategooriaks, kuhu kuulub kõige mitmesugusemate ühiskonna klasside ja sotsiaalsete gruppide esindajaid. Kuna aga kodanlikud sotsioloogid juhinduvad mitmesugustest klasside «kriteeriumidest», siis on ka «keskklassid» neil erinevad: ühtedel kuuluvad neisse ühed elanikkonna grupid, teistel aga täiesti teised.

Näiteks Ameerika Ühendriikides kuuluvad rahandusministeeriumi määratluse järgi «keskklassi» hulka isikud ja perekonnad, kelle tulud moodustavad 6000—25 000 dollarit aastas. Peale selle arvati niinimetatud «keskklassi ladviku» hulka ka isikud, kelle tulud moodustavad 25 000—100 000 dollarit, ja niinimetatud «keskklassi» alamkihtide hulka isikud, kelle sissetulekud on 3200—6000 dollarit aastas. «Keskklassi» raamide säärase

meelevaldse defineerimise tõttu osutusid sinna arvatuks ohvitserid, vabakutselised, osa jõukaid farmereid, niinimetatud «administraatorid ja isikud, kes töötavad endale» (väikeomanikud, käsitöölised, vürtspoodnikud jne.), kontori- ja äriteenijad ning suur osa kõrgesti kvalifitseeritud töölisi. «Keskklassi» alamkihtide hulka kanti ligikaudu pooled kvalifitseeritud töölistest, rohkem kui üks kolmandik kontori- ja äriteenijaist ja väikeettevõtjaist, üks kuuendik kõigist farmereist ja teised inimeste kategooriad; kõrgemate kihtide hulka aga peaaegu kõik korporatsioonide direktorid, bisnessmenid, maaomanikud ning teised suur- ja keskkodanluse esindajad, kelle kätte «on koondunud riigi majandusliku võimsuse põhiline osa» (Г. Стейн, «Мир, построенный на долларе», 1954, lk. 197).

Niisama meelevaldselt defineerivad «keskklassi» kodanlikud teoreetikud, kui nad võtavad kriteeriumiks tegevusala. Ameerika sotsioloog R. Senters arvas Ameerika Ühendriikide «keskklassi» hulka väiksemad bisnessmenid, farmiomanikud, õpetajad ja professorid, juhatajad, müüjad, teenistujad, tehnikud, meistrid («American Journal of Sociology» nr. 6, 1953, lk. 543—555). Leiborist J. Cole arvas «keskklassi» hulka Inglismaal samuti kõige mitmesugusemate sotsiaalsete gruppide liikmeid, alates ettevõtjatest (välja arvatud suurimad) ja lõpetades müüjate ja masinakirjutajatega. Taani sotsioloog J. Havemen arvab «keskklassi» hulka kõik kvalifitseeritud töölised. Veel lihtsamalt toimis Lääne-Saksamaa sotsioloog Helmut Schelsky: oma Lääne-Saksamaal laialdaselt reklaamitud raamatus arvab ta selle «klassi» hulka igaühe, «kes ise end peab keskklassi liikmeks, olenemata tema tõelisest seisundist» (H. Schelsky, «Die Wandlungen der deutschen Familie in der Gegenwart», Hamburg 1954).

Pole imestada, et sääraste subjektiivsete võtete tulemusena arvatakse «keskklassi» hulka peaaegu kogu kapitalistlike maade elanikkond. Kuid kas on vaja tõestada, et niisuguseid «keskklasse» tegelikkuses üldse ei ole ega saagi olla?

Pärast väära «keskklassi» kontseptsiooni loomist ei olnud kodanlikel ideoloogidel raske «põhjendada» teooriat, nagu viiks «keskklassi» arenemine kõigi ülejäänud klasside absorbeerumisele ja seega klassideta ühiskonnale. «Argumentidena» viitavad nad jällegi kapitalistlike

maade elanikkonna hulgas toimuvaile osalistele muutustele tulude jaotamises, tegevusalades jne.

Ametlike andmete järgi suurenes näiteks ajavahemikul 1947—1954 3000—7500-dollarilise aastase sissetulekuga Ameerika perekondade arv, s. o. nende perekondade arv, kes meelevaldselt arvatakse «keskklassi» koosseisu, 36 protsendilt 52 protsendini ehk 16 protsendi võrra («Federal Reserve Bulletin», juuni, 1955, lk. 609). Kuid see kriteerium, mis oma metodoloogilise olemuse poolest on ebaõige, osutus pealegi veel faktide seisukohalt põhjendamatuks, sest see väljendab nominaaltulude, mitte aga reaaltulude kasvu. Enamiku Ameerika perekondade rahalised sissetulekud tõepoolest suurenesid selle seitsme aasta jooksul 34,3 protsendi võrra («Federal Reserve Bulletin», juuni, 1955, lk. 609), kuid ka Ameerika perekonna elatusmiinimum suurenes sel ajavahemikul 37 protsendi võrra («Labor Fact Book» nr. 9, lk. 52, nr. 12, lk. 32). See oli eelkõige hindade tõstmise ja elukalliduse üldise tõusu tagajärg. Seega osutus sissetulekute kasv fiktsiooniks: see jäi peaaegu 3 protsendi võrra maha elatusmiinimumi kasvust.

Sedasama võib öelda ka teise «argumendi» — tegevusalade muutuste kohta. Viimaste aastakümnete jooksul võib kapitalistlikes maades märgata teenistujate, tehniliste spetsialistide ja vabakutseliste arvu kasvu. Eriti kasvab ametnikkonna, armee, politsei ja kogu riigiaparaadi arvuline koosseis, mis peab kindlustama kodanluse võimutsemist. Selles näeb kodanlik teadus selle «tõendit», nagu oleksid need elanikkonna grupid hakanud etendama määravat osa kapitalistlike maade ühiskondlikus elus, nagu oleksid need maad muutunud «keskklasside ühiskondadeks», «teenistujate ühiskondadeks», mis liiguvad «klassideta ühiskonna» suunas. Nii näiteks väidab P. Drooker, sotsioloog New Yorgi ülikoolist, et viimase 50 aasta jooksul on Ameerika ühiskond muutunud «teenistujate ühiskonnaks», kus palkajad olevat kadunud («American Journal of Sociology» nr. 4, 1953, lk. 358).

Kodanlikud ideoloogid püüavad kogu ajaloo käiku «keskklassi» teooria seisukohalt revideerimisele võtta. Nii kinnitab ameerika majandusteadlane Henry Grayson, et ühiskond, vältides mitmesuguseid arenemisfaase, jõuab «keskklassi lõplikule võidule», kes absorbeerib teatava osa proletariaadist. Ameerika Ühendriike kujutab Grayson

ideaalse «keskklassi»-ühiskonnana. «Tänapäeva Ameerikas,» kirjutab ta, «oleme kõik keskklassi liikmed» (H. Grayson, «The Crisis of the Middle Class», 1955, New York, lk. 51—52, 98).

Sääraste võltsväidete abil püüavad kodanlikud ideoloogid sisendada töötajatesse mõtet selle kohta, nagu võiks kapitalism «omaenda teed kaudu», tootmisvahendite eraomandust hävitamata ja proletariaadi diktatuuri kehtestamata, muutuda «klassideta ühiskonnaks». «Keskklassi» teooria eesmärgiks on kallale kippuda sotsialismimaadele, kelledele meelevaldselt omistatakse mingite administraatoritest ja teenistujatest «uute valitsevate klasside» loomist, kes töötajaid ekspluateerivat. Sealjuures kasutatakse igasuguseid laimavaid kirjutisi, nagu näiteks Džilase raamat.

Kodanlikud sotsioloogid püüavad kodanliku ühiskonna «keskklassi» mõistet ennast segaseks ajada. Marx, Engels ja Lenin nimetasid «keskmisteks» klasse ja sotsiaalseid kihte ainult nende seisundi järgi antagonistliku ühiskonna peamiste klasside suhtes. Seoses sellega asetasid nad «keskklassi» mõistesse eri juhtudel erineva konkreetse ja ajaloolise sisu. Rääkides näiteks XVII sajandi Inglismaast, nimetas Engels «keskklassiks» kodanlust, kellel oli tol ajal vahepealne seisund «kõrgema seisuse» (aristokraatia) ja «alama seisuse» (rahvahulkade) vahel (vt. Фридрих Энгельс, «Развитие социализма от утопии к науке», Госполитиздат, 1948, lk. 18). Alates kodanluse võimuletulekust nimetab Marx «keskmisteks» niisuguseid klasse, «mis seisavad ühelt poolt tööliste ja teiselt poolt kapitalistide ja maaomanike vahepeal...» (К. Маркс, «Теории прибавочной стоимости», 1957, II, lk. 578). See on linna väikekodanluse klass ja talupoegade klass. «Keskseisused: väiketööstur, väikekaupmees, käsitööline ja talupoeg» (К. Маркс и Ф. Энгельс, Соч., т. 4, lk. 434).

Peale linna väikekodanluse ja talupoegade on vahepealne seisund suurkodanluse ja proletariaadi vahel ka teenistujail, tehnilistel spetsialistidel ja teistel intelligentsi kihtidel, kes aga ei moodusta iseseisvat ühiskonna klassi, vaid kujutavad endast erilisi sotsiaalseid kihte. Ja oleks vale nimetada neid kodanluse sotsioloogide järgi «uueks keskklassiks», nagu seda teevad mõned teadlased, kes peavad endid marksistideks.

Kapitalistlikus ühiskonnas nende klasside ja kihtide väljaeraldamine, kes on vahepealses seisundis ühelt poolt kodanluse, kelle valduses on peaaegu kõik tootmisvahendid, ja teiselt poolt neist tootmisvahendeist täiesti ilma jäetud klassi — proletariaadi vahel, on täiesti õiguspärane. Sotsialistliku ühiskonna suhtes aga, kus antagonistlikud klassid on juba likvideeritud, ei ole «keskmiste» klasside või sotsiaalsete kihtide mõiste nende vahepealse seisundi mõttes ühiskonna vastandlike pooluste vahel üldse rakendatav.

Ühtede või teiste klasside ja kihtide üldine iseloomustus sellelt seisukohalt, et nad on vahepealses seisundis kapitalistliku ühiskonna peamiste klasside vahel, ei või mingil viisil asendada iga niisuguse klassi ja sotsiaalse kihi olemuse konkreetset analüüsi. Nende olemus, mis määratakse nende konkreetse koha järgi materiaalse tootmise süsteemis, ei ole hoopiski ühesugune, millest tuleneb järeldus, et neil klassidel ja kihtidel on erinevad arenemistendentsid kapitalismi tingimustes, et neil on erinevad funktsioonid ja erinev osatähtsus kapitalismi arenemisel ja sotsialistlikule ühiskonnale üleminekul.

Mis puutub talurahvasse ja väikekodanlusse, siis kapitalismi arenemise protsessis «uhutakse» nad üha enam «laiali», mille tagajärjel üks, kõige väiksem osa läheb üle kodanluse ja suurmaaomanike koosseisu, teine, kõige suurem osa aga proletariaadi koosseisu. «See on seaduseks, et majandusliku arenemise protsessis... käsitööline — või talupoeg, kes toodab omaenda tootmisvahendite abil, muutub vähehaaval kas väikekapitalistiks, kes juba ekspluateerib võõrast tööd, või jääb oma tootmisvahenditest ilma (viimast juhtub sagedamini...) ja muutub palgatööliseks» (К. Маркс, «Теории прибавочной стоимости», IV том «Капитала», ч. I, 1955, lk. 394). Antud protsess ei tähenda hoopiski seda, et käsitöölised ja talupojad peavad üldse kaduma. Kapitalism vajab teatud määral väiketootmist. Talupoegade klass ja linna väikekodanluse klass ei ole oma koosseisult homogeensed. Neisse kuuluvad talupojad ja linna väiketootjad, kes kasutavad palgatööd või töötavad iseseisvalt. Nii näiteks koosneb talurahvas kulakuist, eri tüüpi keskfarmeritest, kehvtalupoegadest jne. Töötavad talupojad saavad tunda rõhumist linna ja küla suurkapitalistide poolt, mis tõukab neid koonduma töölisklassi ümber, luues seega baasi

töölisklassi liidule talurahvaga ja linna väiketootjatega. Oma seisundi ja huvide poolest seisavad töölistele kõige lähemal need talupojad ja käsitöölised, kes asuvad proletaarse seisundi piiril.

Teenistujate ja tehniliste spetsialistide kihtides ning teistes intelligentsi kihtides, kes erinevad talurahvast ja linna väikekodanlusest oma olemuse, s. o. oma koha poolest tootmises, toimub kapitalismi arenemisega vastupidine protsess — nende arvu lakkamatu suurenemise protsess, mida märkis juba Marx. Niisugune tendents on tingitud ühelt poolt tootmise arenemisest, mis vajab üha rohkemal arvul tehnilisi spetsialiste ja tootmisaparaadi töötajaid. Nii tuli Ameerika Ühendriikides 1890. aastal üks insener 290 tööstustöölise kohta, 1948. aastal — 75 töölise kohta, 1953. aastal aga iga 60 töölise kohta. Teiselt poolt klassivõitluse teravnemine ja kodanluse taotlus oma võimu säilitada ja tugevdada põhjustavad nende isikute arvu kasvu, kes on riigiteenistuses, sunniaparaadis või kes täidavad ideoloogilisi funktsioone.

Ameerika Ühendriikides suurenes teenistujate, majateenijate, riigiametnike ja vabakutseliste erikaal kogu isetegeva elanikkonna hulgas ajavahemikul 1900—1940 18,2 protsendilt 28,6 protsendile. Riigiaparaadi arvuline koosseis suurenes Lääne-Saksamaal 1954. aastaks 1938. aastaga võrreldes 1,8 miljonilt inimeselt 2,4 miljoni inimeseni, Ameerika Ühendriikides ajavahemikul 1937—1955 aga 3,7 miljonilt inimeselt 6,9 miljoni inimeseni. Veel suuremal määral kasvab kapitalistlikes maades viimastel aastatel relvastatud jõudude, politsei, vanglaaparaadi, luure ja vastuluure arvuline koosseis.

Kuid teenistujate, tehniliste spetsialistide ja teiste intelligentsi kihtide arvuline kasv ei anna iseendast tunnistust sellest, et nad on muutunud kapitalistliku ühiskonna otsustavaks jõuks, nagu seda väidavad kodanlikud ja parempoolse oportunismi teoreetikud. Kuna intelligents ja teenistujad ei kujuta endast iseseisvat klassi, siis ei saa nad etendada iseseisvat, veel enam aga määravat osa ühiskonna arenemises. Need sotsiaalsed kihid on võitlusobjektiks kapitalistliku ühiskonna peamiste klasside — proletariaadi ja kodanluse vahel. Kodanlusega, nagu märgib Marx, liitub kõige tihedamalt antud kihtide parasiitlik osa: riigiametnikud, sõjaväelased, politseiteenistujad, papid, kohtunikud, advokaadid jne. Intelligentsi ja

teenistujate teise osa hulgast leiab proletariaat endale üha arvukamaid liitlasi. See on eelkõige maksev kirjanike, tehniliste spetsialistide, väiketeenistujate ja teiste vaimse töö alal töötajate kohta.

See fakt, et teenistujad, tehnilised spetsialistid ja teised intelligentsi kihid ei etenda iseseisvat ja määravat osa ühiskonna arenemises, ei tähenda aga sugugi, et nad oleksid passiivsed. Elanikkonna nende gruppide esindajad etendavad kapitalistliku ühiskonna peamiste klasside võitluses aktiivset ja üha kasvavat osa. Sidudes oma huvid teatava klassi huvidega, täidab intelligents tähtsaid ideoloogilisi, organisatsioonilisi ja juhtivaid funktsioone. Ta töötab välja ühe või teise klassi ideoloogia, väljendab tema klassihuvisid teoreetiliselt.

Kommunistlikud parteid ja töölisparteid, saades aru antud kihtide tähtsusest ja osast ühiskonna arenemises, rajavad oma töö teenistujate, tehniliste spetsialistide ja teiste intelligentsi kihtide hulgas niiviisi, et isoleerida ja paljastada nende kihtide seda osa, kes aktiivselt teenib valitsevat klassi, et maksimaalselt tugevdada liitu nende kihtide progressiivse osaga, kes toetab töölisklassi sotsiaalseid, majanduslikke ja poliitilisi nõudmisi, ning teenistujate, intelligentsi ülejäänud osa kõikumist ületades ühineda nendega niisugustes kõige üldisemates küsimustes, nagu rahu säilitamine, võitlus demokraatlike nõudmiste ja õiguste eest, kodanikuvabaduste eest. Hinnates koostöö võimalust tööliste, teenistujate ja intelligentsi vahel, kirjutas prantsuse marksist Robert Delisle, et nüüd on olemas objektiivsed tingimused «nende keskkihtide ja töölisklassi liiduks monopolistliku suurkapitali vastu» («Economic et Politique» nr. 28, 1956, lk. 67).

Teenistujate ja intelligentsi kihtide arvuline kasv ei saa olla samuti selle tõendiks, et «keskklass» «absorbeerib» kapitalistliku ühiskonna ülejäänud klassid ja eelkõige proletariaadi, nagu seda kinnitavad kodanlikud sotsioloogid. Ilma töölisklassita ja põllumajanduses töötajateta oleks teenistujate, intelligentsi ja vabakutseliste kihi eksisteerimine lihtsalt võimatu.

Kodanlik teooria «keskklasside» arenemisest kui kapitalismi «klassideta ühiskonnale» ülemineku «uuest teest» on täiesti teadusevastane ja reaktsiooniline. Tema täielik mittevastavus kapitalistliku tegelikkuse faktidega on niivõrd silmanähtav, et sellest on sunnitud nüüd lahti ütle-

ma ka mõned kodanlikud teadlased. «Ameerika kujutamine ühiskonnana, kus «igaüks on keskklassi liige», kestis kaua aega pärast seda, kui see ei vastanud enam majanduslikule ja sotsiaalsele tegelikkusele,» ütles Kurt Meier kolmandal ülemaailmsel sotsioloogia kongressil («Transactions of the Third World Congress of Sociology», 1956, III, lk. 71). On selge, et Ameerika Ühendriigid ei ole kunagi olnud «keskklassi» ühiskond.

Müüt «keskklassidest» ja nende arenemise teedest, mis on peamiste kapitalistlike riikide ametliku doktriini mõõtmeteni üles puhutud ja mida on intensiivselt õhutanud paljud oportunistid ja reformistid, on viljatu katse marksismi teotada, omistades kapitalismile mingisuguseid «klassideta ühiskonnale» ülemineku «uusi teid».

4. Müüt kapitalistlikus ühiskonnas klassivõitluse asendumisest «sotsiaalse mobiilsusega»

Kodanlike sotsioloogide kõige armastatumaks ideeks on see, nagu asenduks kapitalistlikes maades klassidevaheline võitlus ikka enam niinimetatud «sotsiaalse mobiilsusega».

«Sotsiaalse mobiilsuse» all mõtlevad kodanlikud sotsioloogid inimeste igasuguseid ümberpaiknemisi ja ümberasetumisi nii sotsiaalsete kihtide piirides kui ka nende vahel. «Mobiilsus» kuulutatakse kaasaegsete «tööstuslike ühiskondade» peamiseks iseloomujooneks. «Kaasaegse industrialiseeritud ühiskonna nõuded on niisugused,» väidab ameerika sotsioloog N. Rogova, «et need võimaldavad võrdlemisi suurel määral vastastikuseid üleminekuid erinevate kihtide liikmete hulgas» («American Journal of Sociology» nr. 4, 1953, lk. 357). Kodanlike teadlaste arvates avaldub «mobiilsus» kõige kujukamalt Ameerika Ühendriikides. Võimalus jõuda «sotsiaalset eskalaatorit» mööda «ülespoole», ronida üles «redelil, mis viib tähtede juurde», muutuda kehvikust miljonäriks — see on L. Warneri järgi ühiskonna arenemise põhiline liikumapanev jõud Ameerika Ühendriikides. «Sotsiaalne mobiilsus on põhiliseks tõukejõuks nii töölisele kui ka valitsejale,» kuulutab ta (L. W a r n e r, American Life: Dream and Reality», Chicago, 1953, lk. 106). Inglismaad kujutatakse samuti vaba «sotsiaalse mobiilsusega» maana.

«... Kaasaegsel Inglismaal,» kirjutab näiteks lord Beaverbrook, «ei ole mingisuguseid takistusi selleks, et vaene tõuseks võimu ja hüvangu kõrgustele» (Beaverbrook, «Don't Trust to Luck», London, 1954, lk. 18). Tugeva «sotsiaalse mobiilsusega» ühiskondadeks kuulutatakse ka Lääne-Saksamaa, Prantsusmaa ja mõned teised kapitalistlikud maad.

Kodanlikud ideoloogid nimetavad kõiki neid maid «avatud ühiskondadeks» ehk «avatud klassisüsteemiga» ühiskondadeks, erinevalt «suletud ühiskondadest» ehk «suletud klassisüsteemiga ühiskondadest», kus ümberasetumine klasside vahel täiesti puudub. Säärase jaotamise tagapõhi saab mõistetavaks siis, kui pöörduda järelduste juurde, mida kodanlik teadus sealjuures teeb. Kodanlikud ideoloogid väidavad, et kõrgestiarenenud «mobiilsusega» «avatud ühiskondades» kaovad klassivastuolud ja -konfliktid iseenesest. «Liikuvas, avatud klassisüsteemis, nagu seda on meie oma,» kinnitab Hertzler, «... ei ole klassikonflikt pinev... Ühendriikides võtab klassikonflikt teatud vastuväite iseloomu» (J. Hertzler, «Society in Action», New York, 1954, lk. 275). Niisugustes kapitalistlikes maades, nagu väidavad kodanlikud teadlased, puuduvat klassivõitlus. Kodanlik sotsioloog S. Buchanan kinnitab, et «katsed leida Ühendriikides klassivõitlust ei anna üldse tulemusi» (S. Buchanan, «Essay in Politics», New York, 1953, lk. 41). Mitte väga kaua tagasi ütles aga Ameerika Ühendriikide president Eisenhower, et töölisliikumine Ühendriikides olevat «elavaks näiteks selle kohta, et Marxil ei olnud õigus», kuna ameerika töölised «ei ole tõmmatud klassisõtta».

«Mobiilsuse» ja «avatud ühiskondade» teooria sotsiaalsed klassieesmärgid on selged: ta peab kaitsma kapitalismi alustugesid, kapitalistlikus ühiskonnas eksisteerivat klassijaotust ja kogu kapitalismi sotsiaalset struktuuri. «Mobiilsuse» teooria eitab absoluutselt ühiskonna arenemise revolutsioonilist teed. «Mobiilsust» näevad kodanluse ideoloogid ette ainult kapitalistliku «korra» ja «ühiskondliku rahu» raamides. «Normaalne mobiilsus,» kuulutab J. Hertzler, «võtab tavaliselt rahuliku liikumise vormi sotsiaalset redelit mööda üles või alla, olles indiviidi või perekonna jõupingutuste ja saavutuste või nende puudumise tulemuseks.» Igast niisugusest «normaalsest» liikumisest kõrvalekaldumist peetakse «mobiilsuse» loomuse

enda rikkumiseks, sel juhul muutub «mobiilsus» ebanormaalseks, «spasmiliseks».

«Mobiilsuse» ja «avatud ühiskondade» teooria on suunatud sellele, et kapitalistlike maade töötajaid võitlusest oma eluliste õiguste ja huvide eest kõrvale juhtida. See on seesama reformism, seesama «klassikoostöö» ja klassireetmise teooria, ainult uue «õpetuse» sildi all. Sellepärast tõstavadki kodanlikud ideoloogid «mobiilsuse» ja «avatud ühiskondade» teooriat igati esile ning levitavad seda agaralt kapitalistlike maade elanikkonna hulgas.

Kodanlikud sotsioloogid jagavad «sotsiaalse mobiilsuse» «horisontaalseks» ja «vertikaalseks». «Horisontaalse» all mõtlevad nad vaid muutusi ühtedesse ja samadesse sotsiaalsetesse kihtidesse kuuluvate inimeste funktsioonides ja tegevuses. Kurikuulsa sotsioloogi Pitirim Sorokini sõnade järgi seisab see indiviidi üleminekus ühest sotsiaalsest grupist teise, kuid mis asub samal sotsiaalsel tasemel, samas sotsiaalses kihis. Toome niisuguse «mobiilsuse» näiteid: stenografist läheb ühe kindlustuskompanii juurest tööle teise kindlustuskompanii juurde; tööline Detroiti rajoonist läheb Fordi tehasest üle kompanii «General Motors» tehasesse, põllumajanduse spetsialist läheb ühest farmist üle teise farmi jne. Niisugune «horisontaalne mobiilsus» on tõepoolest kapitalistlikus ühiskonnas olemas, kuid see ei saa mingil viisil «asendada» klassivõitlust. See on niivõrd silmanähtav, et isegi kodanlikud sotsioloogid on sunnitud tunnistama, et ühtedest klassidest teistesse ülemineku võimalusi pakkuvat peamiselt «vertikaalne sotsiaalne mobiilsus», mis ei hõlma ümberpaiknemisi kihtide piirides, vaid kihtide vahel. «Vertikaalne sotsiaalne mobiilsus seisab indiviidi, perekonna või isegi suuremate gruppide ümberpaiknemises ühest kihist teise kihti sotsiaalse stratifikatsiooni püramiidis» (J. Hertzler, «Society in Action, lk. 237). «Vertikaalne mobiilsus» moodustabki kodanliku «sotsiaalse mobiilsuse» teooria peamise osa.

Kuid nagu juba nägime, käsitlevad kodanlikud teoreetikud kõiki neid «sotsiaalseid kihte», mille vahel toimuvat inimeste ümberpaiknemine, täiesti teadusevastaselt, subjektiivselt. Pole siis imestada, et nad niisuguseid ümberpaiknemisi, nagu kutseala vahetus, töötajate üleminek ühtedest tööstusharudest teistesse jne., esitavad ümberasetumistena klasside vahel.

Kodanlikud sotsioloogid väidavad, et «vertikaalse» ümberpaiknemise võimalused «klassist» «klassi» peituvad reas sotsiaalsetes institutsioonides, mis on omased «avatud» kapitalistlikule ühiskonnale, nagu seda on Ameerika Ühendriigid, Inglismaa ja teised. «Need institutsioonid funktsioneerivad nagu vertikaalse tsirkulatsiooni kanalid või teed — isegi nagu sotsiaalsed redelid või liftid» (J. Hertzler, «Society in Action», lk. 238). Niisuguseid «vertikaalse» sotsiaalse liikumise «kanaleid» on kodanlike teadlaste arvates kuus. Nendeks on «majanduslikud institutsioonid», s. o. kogu kapitalistliku ühiskonna majanduselu sfäär, siis armee ja kirik, mitmesugused «poliitilised institutsioonid», kuhu kuuluvad riigiaparaat, parteide aparaat ja kõik teised poliitilised asutused ja organisatsioonid, ning lõpuks abielu ja haridussüsteem.

Võib-olla kõige vanemaks kodanliku teaduse müüdiks on väide, nagu avaksid kapitalistlike maade ja kõigepealt Ameerika Ühendriikide «majanduslikud institutsioonid» töötajate ees õnneliku võimaluse saada ettevõtjaiks ja isegi miljonärideks. Niisuguste illusioonide levimisele on mõnevõrra kaasa aidanud sellised üksikud faktid, kus kapitalismi varasemal arenguperioodil Ameerika Ühendriikides muutusid töölised suurettevõtjateks. Fordi ja mõne teise miljonäri lugu on igati üles puhutud ja kirjeldatud kodanliku teaduse poolt kui «alamate» hulgast miljonäride hulka ümberasetumise «eeskuju». Ameerika töötajaile on tüütuseni sugereeritud, et igaüks neist võib saavutada sedasama. On isegi välja antud rohkesti raamatuid «retseptidega», «kuidas saada miljonäriks».

Säärased kodanlikud teooriad on ilmselt mõeldud proletariaadi ridade lõhestamiseks, sest need teooriad propageerivad tööliste üksikult tegutsemise ideed, et rabelda «ülespoole», ettevõtjate ridadesse, omaenda vendade-tööliste huvide arvel. Klassiteadlikud töölised hülgavad säärased «nõuanded» ning vastandavad neile ühtsuse ja ühise klassivõitluse loosungi. Pealegi räägib tegelikkus ja eelkõige Ameerika Ühendriikide tegelikkus, et see «ameerika unistus» inimeste edasinihkumisest «ülespoole» «majanduslike institutsioonide» vahendusel jääbki tühipaljaks unistuseks. Seda tunnistas näiteks suurettevõtja Theodor Quinn. «On naeruväärne ja eba-

aus öelda, et kõigil inimestel meie maal on võrdsed võimalused!» kirjutab ta raamatus «Gigantne bisness: demokraatia oht», mis ilmus New Yorgis 1953. aastal. Hiljuti ameerika sotsioloogide L. Warneri ja J. Abbeyclani poolt läbiviidud «mobiilsuse» analüüs ameerika bisnessis ja tööstuses 1928.—1952. aasta kohta näitas, et peaaegu täiesti puudub edasinihkumine alamkihtide hulgas suurettevõtjate, bisnessmenide ja nende isikute hulka, kes juhivad bisnessi ja tööstust. Nad olid sunnitud tunnistama, et ameerika bisnessis ja tööstuses kehtiv süsteem soodustab «ainult nende kasusid, kes asuvad kõrgetel tasemetel».

Ilmselt naeruväärsed on kodanlike teadlaste katsed esitada «õnnestunud» abielu, võimalust abielluda miljonäri tütrega või minna mehele miljonärile kui sotsiaalsel redelil «ülespoole» nihkumise vahendit. Sellised abielud leiavad aset vaid apologeetilistes romaanides ja filmides. Mis puutub niisugustesse «kanalitesse», nagu armee, kirik, «poliitilised institutsioonid» ja haridussüsteem, siis ka need ei saa olla ülemineku vahendiks kodanluse klassi, sest kapitalistiks saamiseks ei piisa hoopiski sellest, et astuda näiteks sõjaväeteenistusse või saada haridust.

Kuid kapitalismi tingimustes on töötaval inimesel väga raske ka haridust saada. Näiteks tänapäeval Prantsusmaal, nagu ütles III ülemaailmsel sotsioloogia kongressil Ida Berger, on kõrgemates koolides tööliste ja talupoegade laste protsent väga väike. Tohutult halvem on hariduse olukord asumaades. Kõik see annab tunnistust sellest, et ümberasetumine niinimetatud «mobiilsuse kanaleid» kaudu kannab kapitalistlikes maades piiratud iseloomu ja on suuremas osas maksev üksikute isikute ja gruppide kohta. Kuna aga need muutused ei kujuta endast üldse ümberasetumist klasside vahel, siis ei vii need mingil viisil klasside, klassivõitluse ja inimese ekspluateerimise hävitamisele.

Et kodanliku teaduse poolt kirjeldatud ülemineku võimalusi «alamatest» klassidest «kõrgematesse» kapitalistlikus tegelikkuses ei esine, sellest saavad aru ka kodanlikud teadlased ise. Nii oli ameerika sotsioloog Chinoy sunnitud tunnistama, et «kehvad on need alused, millele töölised võivad rajada lootusi nihkumiseks «ülespoole»» («Sociology and Social Research» nr. 3, 1956,

lk. 222). Kontrollimisel ei osutu Ameerika Ühendriigid, Inglismaa ja teised kapitalistlikud maad «vaba mobiilsusega» «avatud ühiskondadeks», vaid niisugusteks ühiskondadeks, kus miljonid töötajad on määratud ekspluateerimisele. Kapitalistlik ühiskond on «avatud» ainult valitsevatele klassidele.

Marksism ei eita seda, et kapitalistliku ühiskonna klasside vahel toimub ümberasetumine; veel enam, just marksism näitab selle ümberasetumise põhisuundi. Kapitalismi arenemisprotsessis toimub, nagu juba eespool öeldud, talurahva ja linna väikekodanluse hulgas kihistumine. «... Väiketootjate tühine enamik rikastub, «jõuab haljale oksale», muutub kodanlaseks, kuna rõhuv enamik kas täiesti laostub ning muutub palgatöölisteks või pauperiteks või jällegi elab alalõpmata proletaarse seisundi piiril» (V. I. Lenin, Teosed, 3. kd., lk. 10). Madalapalgaliste teenistujate ja teiste vaimse töö alal töötajate grupid valguvad samuti proletaarlaste ridadesse. Ja vastupidi, tööliste ja talupoegade hulgast põlvnevad isikud võivad sattuda linna väikekodanluse klassi, teatav osa nende lastest aga satub teenistujate, intelligentsi hulka. Osa proletaarlastest, talupoegadest ja põllutöölistest veereb laostumise tõttu lumpen-proletariaadi ja deklasseerunud elementide ridadesse. Peale nende üld- ja peasuundade on võimalikud ka teised — üksikud, ajutised ja juhuslikud — ümberasetumised kapitalistliku ühiskonna klasside ja sotsiaalsete kihtide vahel.

Faktid tõendavad, et sotsiaalne ümberasetumine kapitalimaades toimub eelkõige tööstusproletariaadi ridades. Väikeettevõtjate, käsitööliste, kodutööndajate ja väikekaupmeeste arv väheneb, kuna nad, suutmata vallutatud positsioone säilitada, lähevad suuremas osas üle proletariaadi koosseisu. Kurt Meieri andmeil moodustasid näiteks Ameerika Ühendriikides väikeettevõtjad ja käsitöölised 1870. aastal 11,4 protsenti rakendatud elanikkonnast, 1910. aastal 8,3 protsenti, 1950. aastal 6,4 protsenti ja 1954. aastal kõigest 6 protsenti. Inglismaal «ei ole käsitöölistel peaaegu mingit tähtsust, ja 1920. aastast vähenes väikeettevõtjate arv, kes ei kasuta palgatööd, $^1/_5$ võrra». (С. Аароновић, «Британский монополистический капитал», 1956, lk. 153—154.)

Kihistumise protsess toimub ka talupoegade hulgas. Kapitalistlik suurtootmine tõrjub ikka enam välja küla

väiketootjad, nad laostuvad, jäävad ilma elatusvahenditest ja lähevad linna, valgudes tööstustööliste ridadesse. Ameerika Ühendriikides «ajavahemikul 1870—1930 jättis iga kümne aasta jooksul 25—50 protsenti kõigist farminoortest farmi maha ja asus linna» («Secretary of Agriculture Henry A. Wallace, Annuol Report», 1938, lk. 3). Kurt Meieri andmeil moodustasid ameerika farmerid 1870. aastal 27,1 protsenti rakendatud elanikkonnast, 1910. aastal — 17,7 protsenti, 1950. aastal — 6,9 protsenti ja 1954. aastal — kõigest 5,9 protsenti. Prantsusmaal kaasneb nüüd väiketalupoegade laostumisprotsessiga see, et «väiketalupojad kas muutuvad põllutöölisteks või lahkuvad enamikul juhtudel külast ja muutuvad linnatöölisteks, või lõpuks ühes isikus on ühendatud tööstustööline ja tillukese maatüki peremees» (Maurice Thorez, «Uusi andmeid Prantsusmaa töörahva vaesumise kohta», lk. 58, v. k.). Inglismaal moodustasid farmerid, väikekaupmehed ja -ettevõtjad 1951. aastal kõigest 7,6 protsenti kõigist rakendatud perekonnapeadest. Rootsis intensiivistub samuti suur- ja keskfarmerite kasvu protsess väikefarmerite laostumise arvel. Laostunud farmerid lähevad tavaliselt linna, muutuvad tööstustöölisteks.

Neid nähtusi püüab kodanlik propaganda töörahva hulkade eest varjata. «Kuivõrd sotsiaalne alanemine sisaldab endas seda, mida vastavalt meie ühiskonna arusaamisele käsitletakse regressina, — siis seda alanemist laialdaselt ei reklaamita,» nagu tunnistavad ameerika sotsioloogid Davis, Gardner ja teised.

On arusaadav, et kapitalistlikus ühiskonnas reaalselt toimuv proletariaadi ridade suurenemise protsess ei vii klassivõitluse vaibumisele, vaid vastupidi, on üheks selle veelgi suurema teravnemise põhjuseks. Seda teravnemist põhjustavad tööliste ekspluateerimise suurenemine monopolistliku kapitali poolt, tugevnev majanduslik, sotsiaalne ja poliitiline rõhumine, monopolide pealetung töötajate elulistele õigustele ja kodanikuvabadustele, töötajate klassiteadlikkuse kasv. Just sõjajärgsel perioodil, mil kodanliku teaduse kinnitust mööda on «vertikaalne mobiilsus» saavutanud kapitalistlikus maailmas suurima ulatuse, klassivastuolud kapitalistlikes maades üha teravnevad, klassivõitlus aga hoogustub. Selle kujukaks tõendiks on streigiliikumise kasv kapitalistlikus maail-

mas. Toome andmed peamiste kapitalistlike maade kohta.

Streikide arv

Riigid	Keskmiselt ajavahemikul		
	1936—1940	1946—1950	1951—1955
Ameerika Ühendriigid .	2961	4109	4546
Inglismaa	935	1690	1917
Prantsusmaa	1220[5]	1649	2036
Kokku . .	5116	7448	8499

Kümne sõjajärgse aasta jooksul (1945—1954) suurenes streikide arv 11 kapitalistlikul maal (Ameerika Ühendriigid, Inglismaa, Prantsusmaa, Lääne-Saksamaa, Jaapan, Kanada, Austria, Rootsi, Belgia, Hollandi ja Argentiina) sõjaeelse kümne aastaga (1930—1939) võrreldes 1,5-kordseks, streigist osavõtjate arv 3,5-kordseks, kaotatud tööpäevade arv aga peaaegu 3-kordseks. Streigiliikumise iseloomujooneks sõjajärgsetel aastatel on streikijate järjekindlus ja püsivus, streikide kestus, solidaarsuse ja tegevusühtsuse kasv eri ametiühingute ja maa eri piirkondade vahel, tööliste ja talupoegade vastastikune toetus.

Töölisklassi võitlus väljendub mitte ainult majanduslikul alal, vaid ka üha otsustavamates väljaastumistes eluliste poliitiliste küsimuste alal. Nii näiteks on Prantsusmaa ja Itaalia töölisklass kommunistlike parteide juhtimisel saavutanud suuri võite parlamendi-, munitsipaal- ja teistel valimistel. Töölised, nende parteid ja ametiühingud peavad sihikindlat poliitilist võitlust monopolistliku kodanluse reaktsiooniliste abinõude vastu, astuvad ikka aktiivsemalt välja imperialistlike riikide võidurelvastumise ja sõjaliste avantüüride lõpetamise eest, rahvusvahelise pinevuse lõdvendamise ja rahvaste vahel püsiva rahu säilitamise eest.

Kapitalistlike maade töötajate majandusliku, poliitilise ja ideoloogilise klassivõitluse kasv sõjajärgsel perioodil lööb pihuks ja põrmuks kodanliku teaduse väljamõeldised klassivastuolude «likvideerimisest» kapitalistlikus maailmas ja klassivõitluse «asendumisest» «sot-

[5] Andmed ainult 1938. aasta kohta.

siaalse mobiilsusega». See ei saagi teisiti olla. Kapitalistliku ühiskonna peamiste klasside — kodanluse ja proletariaadi — huvid on vastandlikud ja lepitamatud, antagonism nende vahel võib kaduda vaid siis, kui töölisklass liidus talurahvaga, kõigi töötajatega saavutab sotsiaalse revolutsiooni tulemusena lõpliku võidu kodanluse üle ja likvideerib sotsialismi ülesehitamise käigus ekspluataatorlikud klassid.

*

Marksistliku klasside ja klassivõitluse teooria võltsimine, kodanlike ideoloogide katsed vastandada sellele teooriale oma väljamõeldisi «uutest tendentsidest», mis iseloomustavat klasside arenemist kaasaegse kapitalismi tingimustes, peavad silmas täiesti kindlat eesmärki: sundida töörahva hulki loobuma võitlusest oma eluliste huvide ja lõppeesmärkide eest, tõugata töölisi sellelt ainuõigelt teelt kõrvale «klassikoostöö», reetmise ja monopolistliku kodanluse huvidele tegeliku allumise teele. Selles peituvad kõigi võltside ja teadusevastaste klassiteooriate sotsiaalsed juured.

Kapitalistlike maade kommunistlikud parteid peavad sihikindlat võitlust nende reaktsiooniliste teooriate paljastamiseks. Suure panuse sellesse on andnud vennalike kommunistlike parteide juhtivad tegelased, teoreetikud-marksistid, samuti ka progressiivsed teadlased. Pole kahtlust selles, et kodanlike ideoloogide jõupingutused «ümber lükata» marksistlikku klasside ja klassivõitluse teooriat, mis on kogu inimkonna arenemise praktikaga läbi proovitud ja kõigi maade töölisliikumise kogemustega tõestatud, on määratud läbikukkumisele.

Ajakirjast «Kommunist» nr. 3, 1958

KAASAEGSE REVISIONISMI MÕNINGATEST JOONTEST

T. Timofejev

Võitluse intensiivistamine oportunismi kõigi eriliikide ja avaldumisvormide vastu on kaasaegse rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliikumise pakiliseks ülesandeks. Tugevdades oma ridu ideoloogiliselt ja karastades parteikaadrit marksismi-leninismi alusel, aktiviseerivad eri maade kommunistlikud vennasparteid võitlust kahe peamise oportunistliku tendentsi vastu: ühelt poolt revisionismi ja teiselt poolt dogmatismi, sektantluse vastu. Kuid käesoleval etapil kujutab kommunistlikule liikumisele *peamist ohtu revisionism*. See on täpselt ja selgesti rõhutatud 1957. aasta novembris Moskvas toimunud kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioonis. «Käesoleval etapil,» öeldakse deklaratsioonis, «omandab suure tähtsuse võitluse intensiivistamine oportunistlike voolude vastu töölis- ja kommunistlikus liikumises. Nõupidamine rõhutab, et on vaja otsustavalt üle saada revisionismist ja dogmatismist kommunistlike parteide ja töölisparteide ridades... Mõistes hukka dogmatismi, peavad kommunistlikud parteid praegustes tingimustes peamiseks ohuks revisionismi, teiste sõnadega parempoolset oportunismi...» [1]

Missugused on kaasaegse revisionismi juured ja olemus? Missugused on kaasaegse revisionismi peamised avaldumisvormid? Neid küsimusi puudutatakse käesolevas artiklis. Tuleb teha reservatsioon, et selles artiklis on juttu ainult kapitalistlike maade töölisliikumisest.

---

[1] Moskvas 14.—16. novembril 1957. aastal toimunud sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioon. Rahumanifest. Tallinn, 1957, lk. 12, 13.

*

Kaasaegsed revisionistid püüavad marksistlik-leninliku teooria põhiteese kummutada, «revideerida». Esinedes sageli marksismi-leninismi «loova arendamise» vale lipu all, kuulutavad nad marksismi-leninismi mõned põhiprintsiibid «vananenuks». See parempoolsete oportunistide ideoloogiline diversioon on tegelikult suunatud kommunistliku liikumise poliitika ja teooria kõigi põhiteeside vastu, marksistlik-leninlike parteide strateegia ja taktika vastu; see diversioon puudutas ühiskonnateaduste eri sfääre (poliitilist ökonoomiat, filosoofiat, ajalugu jt.).

Peamised, kõige tüüpilisemad kaasaegse revisionismi avaldumisvormid seisavad järgmises:

— kapitalismi apoloogia, käesoleval ajaloojärgul kapitalistliku korra põhiliste vastuolude «ületamise» ideede propageerimine;

— selle teooria jutlustamine, mille järgi kapitalism «kasvab rahulikult sisse» sotsialismi, klassivõitluse ja proletaarse revolutsiooni marksistlik-leninliku õpetuse revideerimine. Sealjuures moonutatakse NLKP XX kongressil esitatud teesi selle kohta, et proletariaat võib teatavatel juhtudel võtta riigivõimu enda kätte ilma kodusõjata, parlamendi ärakasutamise teel;

— kaasaegse imperialismi agressiivse loomuse varjamine, sõjaohu alahindamine. Käsitledes valesti teesi sõdade fataalse paratamatuse puudumisest käesoleval epohhil, võtsid mõned revisionistid seda teesi kui alust töölisliikumises heasüdamlikkuse meeleolude jutlustamiseks, samal ajal kui imperialistlikud ringkonnad teevad sõjalisi ettevalmistusi;

— niinimetatud «puhta demokraatia» idee propageerimine, kodanliku demokraatia idealiseerimine, kallaletungid proletariaadi diktatuurile, NSV Liidu ja rahvademokraatia maade riiklikule korrale;

— selle leninliku õpetuse revideerimine, mis käsitleb uut tüüpi proletariaadi partei organisatsioonilisi aluseid;

— proletaarse internatsionalismi positsioonidelt natsionalistlikele positsioonidele libisemine (niinimetatud «rahvuslik kommunism» jne.).

Tuleb märkida, et eriti laialdase iseloomu omandasid revisionistide rünnakud marksistlik-leninlikule õpetusele

sotsialistlikust revolutsioonist ja proletariaadi diktatuurist, demokraatliku tsentralismi leninlikule printsiibile, proletaarse internatsionalismi ideele ja mõnedele muudele marksismi-leninismi põhiteesidele.

Nii näiteks ütlesid John Gates (kes 1958. aasta jaanuaris astus välja Ameerika Ühendriikide Kommunistlikust Parteist) ja teised revisionistliku voolu esindajad Ameerika Ühendriikides, et kommunistid peavad praegu, «uues olukorras», muutma oma suhtumist kõigepealt kolmesse asjasse: marksistlik-leninlikku teooriasse, Nõukogude Liidusse ja demokraatliku tsentralismi printsiipidel ülesehitatud parteisse.

Kaasaegse revisionismi ideelis-teoreetilistest lähtepositsioonidest annab teatud ettekujutuse ka A. Levini ja P. Robertsoni artikkel, mis avaldati 1956. aasta oktoobris Ameerika ajakirjas «Political Affairs». Artikli autorid kinnitavad, et on olemas «absoluutne vajadus marksismi paljude aspektide ümberhindamiseks kaasaegse situatsiooni ja kaasaegsete kogemuste valguses. Marksismi,» kirjutavad autorid, «tuleb loovalt arendada ja *kui vaja, siis tuleb teda revideerida, isegi hoolimata sellest, et sellel sõnal on ebasoodus ajalooline tähendus... Ümberhindamist tuleb rakendada Marxi, Engelsi ja Lenini suhtes, mitte aga ainuüksi Stalini suhtes, nagu see praegu on väga moodne. Eriti vajalik,*» täpsustavad artikli autorid edasi, «*on diskussioon traditsioonilise marksismi kahe põhilise teesi — dialektika ja demokraatliku tsentralismi küsimuses, kusjuures viimane on Lenini põhivormel, mitte aga Stalini oma.*» [2]

Niisiis, üleminek marksismi-leninismi vastu suunatud kaudsetelt rünnakutelt, mis toimusid mõnda aega «stalinismi» kriitika lipu all, otsestele üleskutsetele «revideerida» ja «ümber hinnata» Marxi, Engelsi, Lenini õpetus tervikuna — selline on üks kaasaegse revisionismi iseloomujooni.

Tõsi küll, tuleb silmas pidada, et mitte kõik kaasaegsed revisionistid ei julge esineda nii otsekoheselt ja varjamatult. Mõned neist pingutavad tunduvalt rohkem jõudu selleks, et maskeerida oma kontseptsioonide oportunistlikku iseloomu.

Nii näiteks «kritiseerib» üks itaalia revisionismi

[2] «Political Affairs», October 1956, lk. 63 (meie kursiiv. — *T. T.*).

ideoloogе, Antonio Giolitti (kes 1957. aasta keskpaigani oli Itaalia Kommunistliku Partei ridades) oma raamatu «Reformid ja revolutsioon» (mis ilmus 1957. aasta aprillis) esimestel lehekülgedel näiliselt Bernsteini ja bernšteinlust.[3] Selles raamatus ei söandanud ta veel avalikult välja astuda Itaalia Kommunistliku Partei VIII kongressi otsuste vastu. Kuid kogu Giolitti raamatu sisu ja selle järeldused on tegelikult suunatud Itaalia Kommunistliku Partei joone vastu, partei otsuste ja seisukohtade vastu. Nagu Itaalia Kommunistliku Partei peasekretäri asetäitja sm. Luigi Longo oma hiljuti ilmunud töös «Uus ja vana revisionism» (mis on vastuseks A. Giolitti väljaastumisele) õigesti märgib, on Giolitti raamatus «esitatud majanduslike ja poliitiliste teeside aluseks revisionistlikud ja reformistlikud juured ning raamat tuleb likvidaatorlikele järeldustele».[4] (Mõningatest Giolitti revisionistlikest kontseptsioonidest tuleb üksikasjalisemalt juttu allpool.)

Võib viidata ka nende revisionistide käitumisele, kes tegutsevad Kanada töölisliikumises. Kui üks osa — neist kõige avameelsemad (nagu näiteks Guy Caronne) — otsekoheselt teatas enda lahkulöömisest marksismist, siis teine grupp revisioniste (Joseph Salsberg, Stuart Smith, Harry Binder jt.) tegutses algul teisiti. Esmalt püüdsid selle grupi esindajad vastu väita süüdistustele, et nad on revisionismist nakatatud. Nad püüdsid aktiivselt mõjutada parteid, muuta selle organisatsioonilist struktuuri ja selle poliitikat endale soovitavas vaimus. Pärast seda aga, kui neil ei õnnestunud seda saavutada, pärast seda, kui nad Kanada Progressiivse Töölispartei VI kongressil said lüüa (1957. aasta aprillis), otsustasid Salsberg ja teised revisionistid maskid ära võtta. Varsti pärast kongressi kuulutas Salsberg avalikult, et ta kavatseb asuda nende isikute «uue liikumise» etteotsa, «kes on kaotanud usu kommunismisse ja kes otsivad vastuvõetavat vahetust». Mida see «vahetus» endast kujutab, selgus üsna varsti. Astunud välja progressiivsest töölisparteist, hakkas Salsberg kõigest jõust kiitma

---

[3] Vt. Antonio Giolitti. Riforme e rivoluzione, Torino, 1957, lk. 7—11.

[4] Luigi Longo. Revisionismo nuovo e antico. Luigi Longo risponde ad Antonio Giolitti, Torino, 1957, lk. 11.

Kanada parempoolsete sotsiaaldemokraatide parteid.[5] See evolutsioon — revisionistlikest esinemistest kommunistlikes ridades kuni üleminekuni avalikele sotsiaalreformistlikele positsioonidele — on täiesti loogiline ja seaduspärane.

Niisiis omandab kaasaegne revisionism eri maades ühed või teised iseärasused ja varjundid. Eri juhtudel võivad revisionistid toetuda mitmesugustele probleemidele, mõnikord esitada «uusi» argumente. Kuid kogu nende «argumentatsiooni» kirevuse juures on kõigil kaasaegseil revisionistidel *palju ühist*, nimelt *peamises, põhilises*.

Kaasaegse revisionismi iseloomustamiseks on täiesti rakendatav järgmine V. I. Lenini märkus, mis on tehtud rohkem kui poole sajandi eest: «Muidugi, mitmesuguste parteide rahvuslikud iseärasused ja eri maade poliitiliste tingimuste ebaühtlus vajutavad oma pitseri, tehes saksa oportunismi täiesti erinevaks prantsuse omast, prantsuse oma itaalia omast, itaalia oma vene omast.» Kuid üheaegselt sellega, märkis Lenin, tuleb selgesti nähtavale, et «samalaadne on kõigi nende parteide põhiline jagunemine revolutsiooniliseks ja oportunistlikuks tiivaks», tuleb nähtavale, et «samalaadne on oportunismi mõttekäik ja tendentsid...»[6]. Selline samalaadsus ilmneb ka käesoleval ajal, hoolimata mitmesugustest rahvuslikest erivarjundeist, mis esinevad konkreetsetes revisionistlikes vooludes Ameerika Ühendriikides, Kanadas, Inglismaal, Prantsusmaal või Itaalias.

Selles mõttes võib ja tuleb rääkida kaasaegse revisionismi *rahvusvahelisest* iseloomust.

«Revisionism on internatsionaalne nähtus,»[7] kirjutas V. I. Lenin 1908. aastal. Kaasaegsed sündmused kinnitavad uuesti nende Lenini sõnade õigsust.

---

[5] Üksikasjalisemalt Kanada revisionistide seisukohtadest ja revisionismivastasest võitlusest Kanada kommunistlikus liikumises vt. Kanada Progressiivse Töölispartei peasekretäri sm. Tim Bucki sisukas artiklis «Partei pärast kongressi» («Marxist Review», August-September, 1957, Toronto, lk. 17—24). Selles artiklis rõhutab sm. Tim Buck muuhulgas: «Leninismivastase lipu heiskamise katse meie parteis lükati tagasi parteihulkade poolt. Sellele järgneva katse luua pseudomarksistlikku organisatsiooni võitluseks partei vastu ignoreeris töölisklass täielikult.»

[6] V. I. *Lenin*, Teosed, 7. kd., lk. 368—369.

[7] V. I. *Lenin*, Teosed, 15. kd., lk. 23.

Milles seisavad revisionismi elavnemise *peamised põhjused* kapitalistlike maade kaasaegses töölis- ja kommunistlikus liikumises?

Esiteks, see on selle tagajärjeks, et on tugevnenud kodanliku ja väikekodanliku, sotsiaaldemokraatliku ideoloogia surve töölisklassile ja järelikult proletariaadi parteidele. Teatavasti paljastas ja analüüsis V. I. Lenin kapitalistlike maade töölisliikumises esineva oportunismi ja revisionismi püsivaid sotsiaalseid juuri oma töös «Marksism ja revisionism». «Revisionismi paratamatus,» kirjutas ta, «on tingitud sellest, et tal on oma klassijuured kaasaegses ühiskonnas.» Igal kapitalistlikul maal, rõhutas sellega seoses Lenin, seisavad proletariaadi kõrval väikekodanluse laialdased hulgad. Töölisklassi read täienevad kogu aeg keskkihtidest tulnutega. Oma koosseisult pole töölisklass seega hoopiski homogeenne. «On täiesti loomulik,» osutas Lenin, «et väikekodanlik maailmavaade tungib ikka ja jälle esile laialdaste töölisparteide ridades.»[8] Tänapäeva tingimustes on revisionistlike vaadete leviku peamiseks toitvaks keskkonnaks ja allikaks töölisliikumises parempoolse sotsiaaldemokraatia reformistlik, oportunistlik ideoloogia, see tähendab väikekodanluse ideoloogia. Niisugused on kaasaegse revisionismi peamised s o t s i a a l s e d k l a s s i j u u r e d.

Teiseks, nagu näitab kogu rahvusvahelise töölisliikumise ajalugu, tekivad proletariaadi parteide ridades ühed või teised oportunismi eriliigid igal töölisliikumise uuel etapil, iga sündmuste järsu pöörde puhul, uute probleemide kerkimisel proletariaadi parteide ette. Sellele asjaolule juhtis tähelepanu V. I. Lenin[9]. Ülemaailmse kommunistliku ja töölisliikumise arengu uut etappi, mis algas pärast NLKP XX kongressi, iseloomustab marksistlik-leninlike parteide rea taktikaliste seisukohtade muutumine, mõningate uute printsipiaalsete küsimuste ülesseadmine, see, et kommunistlikud vennasparteid töötavad loovalt läbi sotsialismile ülemineku teed ja meetodid iga maa konkreetsetes tingimustes. Peale selle tähistasid viimast perioodi (1956.—1957. a.) enamikus kapitalistlikes maades järsud pöörded poliitilises elus, klassivõitluse vormide kiire muutumine. Teatavasti püüdsid reaktsioonilised ringkonnad kommunistlike

[8] V. I. L e n i n, Teosed, 15. kd., lk. 23, 24.
[9] Sealsamas, lk. 23.

parteide ühtsuse ja ideelis-poliitilise monoliitsuse õõnestamiseks aktiivselt kasutada Ungari sündmusi, samuti NLKP initsiatiivil alustatud Stalini isikukultuse kriitikat. Lasti käiku müüt niinimetatud «kommunismi kriisist». Kodanliku propaganda raevukale rünnakule ei pidanud üksikud kommunistid vastu. Niisugused on kaasaegse revisionismi peamised poliitilised allikad[10].

Kolmandaks, tuleb arvesse võtta, et sedamööda kuidas suurenevad maailma sotsialismijõudude edusammud, sedamööda kuidas ühelt poolt rahvusvahelisele areenile ilmuvad üha uued sotsialistlikud riigid, teiselt poolt aga reas kapitalistlikes maades muutuvad ikka reaalsemaks töölisklassi ja tema partei võimuletuleku perspektiivid, — on neis tingimustes võimalik ja, veelgi enam, on paratamatu edasine võitluse teravnemine revolutsiooniliste ja revisionistlike elementide vahel proletariaadi parteide ridades. *Seda nägid marksismi-leninismi klassikud ette.* Muide, V. I. Lenin juhtis sellele korduvalt tähelepanu. Pool sajandit tagasi kirjutas Lenin revolutsiooniliste marksistide võitlusest revisionistide vastu: «Seda, mida me nüüd tihtipeale üle elame ainult ideeliselt: vaidlused Marxi teoreetiliste parandamiste vastu, — seda, mis nüüd praktikas esile tungib ainult töölisliikumise üksikuis eriküsimustes taktikaliste lahkhelidena revisionistidega ja lõhedena sel pinnal, — seda tuleb töölisklassil veel tingimata läbi elada *võrratult suuremas ulatuses* siis, kui proletaarne revolutsioon teravdab kõik tüliküsimused, koondab kõik lahkhelid neisse punktidesse, millel on kõige otsesem tähtsus masside käitumise kindlaksmääramiseks, sunnib võitluse tuhinas eraldama vaenlasi sõpradest ja kõrvale heitma halbu liitlasi, et anda vaenlasele otsustavaid lööke.»[11] Meenutagem veel üht V. I. Lenini mõtet, mis on pärit 1920. aastast. Juhtides Kommunistliku Internatsionaali II kongressi jaoks kirju-

---

[10] Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei auesimees sm. William Foster märgib muuhulgas, et NLKP XX kongressil toimunud Stalini isikukultuse kritiseerimine avaldas suurt mõju «kogu maailma kommunistlikele parteidele. Sellega seoses tekkinud suur erutus ei kujutanud endast sugugi «lagunemise kriisi», nagu väitsid vaenulikud jõud (ja isegi mõned kommunistid), vaid oli «kasvu kriisiks», kuigi teravaks kriisiks» (vt. «Kommunist» nr. 15, 1957, lk. 67).

[11] V. I. Lenin, Teosed, 15. kd., lk. 24—25 (meie Kursiiv. — *T. T.*).

tatud teesides tähelepanu vajadusele võidelda natsionaal-oportunistlike kallakute vastu kommunistlike parteide ridades, rõhutas Lenin: «Võitlus selle pahe vastu, väga sügavale juurdunud väikekodanlike rahvuslike eelarvamuste vastu kerkib seda rohkem esiplaanile, mida aktuaalsemaks kujuneb ülesanne muuta proletariaadi diktatuur rahvuslikust (s. o. niisugusest, mis eksisteerib ühel maal ega suuda määrata maailmapoliitikat) internatsionaalseks (s. o. vähemasti mitme eesrindliku maa proletariaadi diktatuuriks, mis suudab avaldada otsustavat mõju kogu maailma poliitikale).» [12]

Neljandaks, revisionistlike tendentside elavnemisel kapitalistlike maade kaasaegses töölisliikumises etendasid teatavat osa ka *majanduslikud* põhjused. Asi seisab selles, et enamik kapitalistliku Lääne riike elas viimastel aastatel üle suhteliselt kõrge majandusliku konjunktuuri perioodi, ajutise tsüklilise elavnemise või tõusu faasi. See oligi pinnaks iga liiki reformistlike illusioonide ja revisionistlike vaadete levikule kapitalimaade teatava osa töörahva hulgas.

Ameerika Ühendriikide näite varal võib eriti selgesti näha seda seost, mis on olemas maa üldise majandusliku konjunktuuri ja töölisliikumises esinevate revisionistlike tendentside elavnemise vahel. 20-ndate aastate «õitsengu» perioodil tekkis Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei ridades Lowstone'i parempoolne oportunistlik kallak; 40-ndail aastail, see tähendab sõjalise «buumi» perioodil, tekkis Browderi oportunism; majanduse uue ajutise elavnemise tingimustes ilmusid uued revisionistlikud tendentsid töölis- ja kommunistlikus liikumises.[13]

Nagu XIX—XX sajandi vahetusel oli Saksamaa töösstuse kasv, samuti ka saksa tööliste teatud kihtide elutaseme tõus teatud määral majanduslikuks aluseks bernšteinluse tekkimisele (see andiski Bernsteinile põhjust

---

[12] V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 124.

[13] Selles suhtes peab nõustuma progressiivse ameerika autori H. Meyeriga, kes oma Ameerika Ühendriikide kommunistliku liikumise olukorrale pühendatud raamatus kirjutab, et viimasel ajal on Ameerika Ühendriikide Kommunistlikus Parteis ««avaldunud» parempoolse kallaku tendents kui «stabiilse» buumi, elutaseme üldise tõusu, aga ka makkartismi nõrgenemise ja rahvusvahelise pinevuse lõdvenemise tagajärg». (Vt. Hershel Meyer. The Krushchev Report and the Crisis in the American Left. New York, 1956.)

jutlustada teooriat marksismi «vananemisest» ja tema põhiteeside «rakendamatusest» Saksamaa konkreetsetes ja «omapärastes» tingimustes), nii on ka kaasaegse revisionismi (mis on kõige enam levinud kõrgestiarenenud kapitalistlike maade töölisliikumises, eelkõige Ameerika Ühendriikides) majanduslikuks baasiks umbes needsamad tegurid. ««Buumi» paralüseeriv ja eksiteele viiv mõju,» märkis sm. William Foster, «ilmneb ka kommunistliku partei ridades.» [14]

Niisiis pole raske märgata, et eksisteerib teatud kindel sarnasus kaasaegse revisionismi ja teiste, temale eelnenud oportunistlike voolude vahel. See sarnasus käib nii nende juurte, allikate kui ka konkreetsete avaldumisvormide kohta.

Kuid kaasaegsel revisionismil on ka rida *iseloomustavaid erinevusi.* Peamine neist seisab selles, et kaasaegne revisionism tekkis *uuel ajaloolisel epohhil,* mida iseloomustavad põhjalikud muutused maailmaareenil sotsialismijõudude kasuks (sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimine ja tugevnemine, kommunistlike parteide arvulise koosseisu ja mõju suurenemine, töölisliikumise üha suurenevad edusammud jne.). Neis tingimustes ei või kaasaegsed revisionistid sugugi mitte alati endale lubada marksismi-leninismi ideede vastu nii avalikult välja astuda nagu nende ideelised eelkäijad. Aru saades marksistlik-leninlike ideede populaarsusest laiades rahvahulkades, eelistavad nad oma *oportunistlikke vaateid maskeerida pseudokommunistliku rüüga.* Siit ongi pärit niinimetatud «rahvusliku kommunismi», «liberaalse kommunismi», «humanistliku sotsialismi» jne. loosungid.

Kuid hoolimata säärasest maskeeringust paistavad «uue» revisionismi tagant selgesti välja vana revisionismi — Bernsteini, Kautsky, O. Baueri oportunismi ja kaasaegse Sotsialistliku Internatsionaali ideoloogide reformismi eeslikõrvad. Selles on hõlpus veenduda, kui pöörduda kaasaegse revisionismi mõnede konkreetsete «argumentide» ja «kontseptsioonide» poole.

*

Üheks kaasaegsete revisionistide poolt toimepandava ideoloogilise diversiooni peamiseks suunaks on see, et

[14] «Kommunist» nr. 15, 1957, lk. 71.

püütakse eitada nii marksismi-leninismi poolt konstateeritud kapitalismi üldisi seaduspärasusi kui ka sotsialistliku revolutsiooni üldisi seaduspärasusi, mis on järele proovitud nüüd sotsialistlikku maailmasüsteemi kuuluvate maade töölisklassi eduka võitluse kogemustega.

Niisugust üldiste ajalooliste seaduspärasuste eitamist püüavad revisionistid varjata ja õigustada kõige sagedamini sääraste arutlustega. Kaasaegne kapitalism, ütlevad nad, on omandanud «uued jooned». Just sellepärast ongi alust rääkida kapitalismi «transformeerumisest», selle põhiliste vastuolude «ületamisest», eriti kriisiteooria «vananemisest», kapitalismi tingimustes proletariaadi relatiivse ja absoluutse vaesumise seaduse «vananemisest» jne.

Muidugi ei tohi ignoreerida mõningaid uusi nähtusi, mis praegu kapitalistlikus ühiskonnas aset leiavad. Eriti niisugused nähtused, nagu monopolistliku riigikapitalismi kiire arenemine, tootmise kasvav automatiseerimine ja sellest tulenevad sotsiaalsed tagajärjed, muutused töötajõu struktuuris jne., on võrdlemisi suure tähtsusega töölisliikumise tulevikuperspektiividele kapitalimaades. Neid kaasaegse kapitalismi uusi tendentse on marksistid-leninlased kohustatud arvestama.

Kuid loov marksism-leninism ja revisionism on diametraalselt vastupidised nähtused.

Mõistes hukka dogmatismi ja suhtudes loovalt tänapäeva uute nähtuste analüüsisse, juhinduvad marksistid-leninlased oma taktika ja strateegia väljatöötamisel reast üldistest, kõigile maadele omastest seaduspärasustest, mille on avastanud marksistlik-leninlik teooria.

Teisiti suhtuvad asjasse revisionistid. Noppides praeguse kapitalistliku tegelikkuse mitmekesistest faktidest välja ainult üksikuid külgi iseloomustavaid fakte, kinnitavad nad, nagu annaksid kapitalismi «uued jooned» alust rääkida kodanliku riigi «demokratiseerimisest», tema «planeerivast» osast majanduses, kapitalistliku korra «loomuse muutumisest», «klassivahede kustumisest» kapitalismimaades jne.

Seda liiki revisionistlike kontseptsioonide leviku peamiseks allikaks on parempoolse sotsiaaldemokraatia ideoloogia. Selle esindajad on viimastel aastatel oma tegevust tunduvalt aktiviseerinud. Nii näiteks avaldasid kaasaegse Sotsialistliku Internatsionaali juhtiva partei,

Inglise leiboristliku partei ideoloogid 1956.—1957. aastal rea «teoreetilisi» töid, mille eesmärgiks oli revideerimisele võtta kapitalismi ja imperialismi marksistlik-leninlik analüüs, põhjendada niinimetatud «uue sotsialismi» teooriat. Eriti mainime raamatut «XX sajandi sotsialism» (välja antud 1956. aastal niinimetatud «Sotsialistliku Liidu» poolt, mis kuulub leiboristlikku parteisse), Gaitskelli brošüüri «Sotsialism ja natsionaliseerimine», Stratchey raamatut «Kaasaegne kapitalism» (1956. a.), Crosslandi raamatut «Sotsialismi tulevik» (1956. a.), kogumikku «Rahvusvahelised fabiaanlikud esseed» (1957. a.). Sellega seoses võiks viidata ka Austria Sotsialistliku Partei uue programmi projektile, mille 1957. aasta lõpul koostas Benedict Kautsky (Karl Kautsky poeg).

Enamik sotsiaaldemokraatlikke autoreid lähtub eeldusest, nagu oleks kaasaegse kodanliku riigi üritustel, mis tegelikult ei ulatu välja monopolistliku riigikapitalismi raamidest, «sotsialistlik» iseloom. Nad propageerivad ideed «majanduskriiside ületamise» võimalikkusest kaasaegse kodanliku riigi organite tegevuse tulemusena. Parempoolse sotsiaaldemokraatia ideoloogid arendavad niinimetatud «segamajanduse» teooriat, mille järgi sotsialism olevat täiesti ühtesobitatav tootmisvahendite kapitalistliku eraomanduse säilitamisega.[15]

Pole raske mõistatada, milline on nende marksismivastaste niinimetatud «uue sotsialismi» võltsteooriate tõeline tähendus, mis praegu on küllalt laialdaselt levinud sotsiaalreformistlikes ringkondades. Nende peamine eesmärk on rajada ideoloogiline, «teoreetiline» baas kaasaegse sotsiaaldemokraatia parempoolsete liidrite reeturlikule kursile, mis on suunatud sellele, et lahti ütelda võitlusest tõelise sotsialismi eest, kapitalistliku ühiskonna sotsialistlikuks ühiskonnaks revolutsioonilise ümberkujundamise eest.

Üksikud, kõige ebakindlamad elemendid kapitalistlike maade töölis- ja kommunistlikus liikumises andsid suuremal või vähemal määral järele sellele sotsiaalreformistlikule ideoloogiale. Toome rea näiteid.

Rääkides uue tehnika juurutamisest kaasaegsesse kapitalistlikku tootmisse, ütlevad mõned Lääne-Euroopa revi-

[15] Vt. näiteks «Twentieth Century Socialism. The Economy of To-morrow», by Socialist Union, London, 1956, lk. 121—130, 146—148.

sionistid (näiteks A. Giolitti Itaalias), et kapitalimaade töölisklass pidavat «lülituma» tehnilisse progressi. Esiteks, niisugune küsimuse ülesseadmine mätsib ilmselt kinni need negatiivsed tagajärjed, mille toovad proletariaadile automatiseerimine ja muud tehnilised uuendused kapitalismi tingimustes. Kuid vähe sellest. Teiseks, revisionistid kinnitavad, et töölisklassi «samastamine» tehnilise progressiga kapitalistlikus tööstuses muudab iseenesest, nagu väljendab Giolitti, «töölisklassi tootmisviisi hegemooniks (?!) ja asetab töölisklassi ühiskonna arenguprotsessi keskpunkti» [16].

Teiste sõnadega, Giolitti ja teiste revisionistide järgi tuleb nii välja, nagu oleks proletariaadil ainult vaja end «samastada» «tehnilise progressiga» (see tähendab aktiivselt toetada monopolistide poolt praegu teostatavat tootmise ratsionaliseerimist ja automatiseerimist), kui ta otsekohe — ilma klassivõitluseta! — kindlustab endale ühiskonna «hegemooni», juhi seisundi.

Säärased revisionistlikud kontseptsioonid kujutavad endast mõningate parempoolse sotsialismi «teooriate» ilmset kordamist, millede olemus seisab selle kinnitamises, et praegu, kaasaegse kapitalismi tingimustes, niinimetatud «teise tööstusrevolutsiooni» käigus suurenevat töölisklassi poliitiline osa ja mõju stiihiliselt ja mehaaniliselt.

Kapitalistlike maade vennalikud kommunistlikud ja töölisparteid annavad otsustava vastulöögi neile kahjulikele reformistlikele ideedele. Itaalia Kommunistliku Partei peasekretär sm. Togliatti, esinedes partei VIII kongressil (1956. aasta detsembris), mõistis hukka revisionistide väited, «nagu võiks praegu ainuüksi tootlike jõudude arengust tekkida uus olukord, mille puhul võib liikuda ja jõuda sotsialismile ilma revolutsioonilise avangardi aktiivse vahelesegamiseta». Ta rõhutas, et «see seisukoht on täiesti väär». Sm. Togliatti ütles: «Tootlike jõudude arenemisest tulenevad uued tingimused meie võitluseks, kuid ei tulene muidugi mingit rahulikku liikumist rahulikule, utoopilisele kapitalismi sotsialismiks ümberkujunemisele, mille näiteid pole seni veel kusagil olnud... Võib kiiremini jõuda meie eesmärkide saavutamisele, kuid mitte mingil juhul ei saa liikuda sotsialis-

[16] Vt. Luigi Longo. Revisionismo nuovo e antico, lk. 34.

mile ilma töölisklassi avangardi revolutsioonilise võitluseta.» [17]

Puudutades kaasaegse kapitalismi uusi nähtusi, esitavad revisionistid ka teesi mingisugusest kapitalistliku majanduse «plaanipärasest» ja «kriisideta» arenemisest monopolistliku riigikapitalismi kasvu tulemusena. Seda liiki kontseptsioonid on nüüd käibel paljude kapitalistlike maade revisionistidel, eriti Ameerika Ühendriikides. Sääraseid vaateid propageerib näiteks John Gates. Rääkides «suurtest muutustest» kaasaegses ühiskonnas, kinnitab Gates, et uus majanduskriis ei olevat enam paratamatu, et Ameerika Ühendriikide kapitalistliku majanduse tingimustes võib teda (see tähendab kriisi) «vältida» [18]. Neile Gatesi väidetele vastu vaieldes kirjutas sm. Eugene Dennis: «... Nähtavasti arvab Gates, et kapitalism on iseenesest niivõrd radikaalselt muutunud, et ta põhilised vastuolud on lahendatud või neid võib lahendada ja et järelikult ei ole tsüklilised kriisid enam paratamatud» [19].

Tees kaasaegse kapitalismi «kriisideta» iseloomust, mõningate tema põhiliste vastuolude «ületamisest» oli revisionistidele vajalik selleks, et eitada revolutsiooniliste ümberkujunduste vajadust kapitalistlikus ühiskonnas. Nii näiteks ütleb Gates, et töölisklassi võitlus Ameerika Ühendriikides hakkab kandma ainuüksi «evolutsioonilist» iseloomu ja põhjustab lõppude lõpuks kapitalismi mingisugust «transformeerumist».

See pole midagi muud kui vanade bernšteinlike teooriate pisut uuendatud variant, mille järgi olevat võimalik töötajate stiihilise, evolutsioonilise võitlusega teostada kapitalistliku korra järkjärgulist «transformeerumist», see tähendab kindlustada kapitalismi «sissekasvamist» sotsialismi.

Muidugi pole sääraseil kontseptsioonil midagi ühist tuntud teoreetilise teesiga, mille esitas NLKP XX kongress, samuti teised kommunistlikud parteid (sealhulgas ka Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei), et töölisklass ja tema avangard võivad tänapäeva tingimustes teatud juhtudel võtta enda kätte riigivõimu ilma kodu-

---

[17] «Itaalia Kommunistliku Partei VIII kongressi materjalid (Rooma, 8.—14. detsembril 1956. a.)». Tõlge itaalia keelest. M., 1957, lk. 95—96 (v. k.).

[18] Vt. «Political Affairs», November 1956, lk. 45—46.

[19] «Political Affairs», January 1957, lk. 40.

sõjata — parlamendi ärakasutamise teel. Sotsialistliku revolutsiooni rahulik teostamine ei eita, vaid vastupidi, eeldab töötajate klassivõitluse tugevnemist ja selle lakkamatut arenemist. Sealjuures on täiesti selge, et niisugune proletariaadi ja laiade rahvahulkade klassivõitlus ei tohi kanda stiihilist, «evolutsioonilist» iseloomu, vaid töölisklassi enamiku (keda toetavad tema liitlased) teadliku võitluse iseloomu, sotsialismi ja kõigepealt põhiliste tootmisvahendite ühiskondliku omanduse kehtestamise eest peetava teadliku võitluse iseloomu.

Astudes välja mõningate põhjapanevate, põhiliste marksismi-leninismi printsiipide vastu, sotsialistliku revolutsiooni üldiste seaduspärasuste vastu, püüavad revisionistid loomulikult vähendada NSV Liidu ja teiste sotsialistliku leeri maade revolutsiooniliste kogemuste rahvusvahelist tähtsust.

Eriti tungivad nad sealjuures kallale marksistlik-leninlikule õpetusele proletariaadi diktatuurist. Nii väidab üks Kanada revisionismi peamisi esindajaid Guy Caronne: «Proletariaadi diktatuur kujutab endast kanadalaste seisukohalt välismaist ja ebademokraatlikku nähtust. Sedasama,» jätkab ta, «võib öelda ka üheparteilise valitsemisvormi kohta.» [20] Teine Kanada revisionist, Joseph Salsberg, kutsus samuti kommuniste üles kummutama «proletariaadi diktatuuri kontseptsiooni», mis on domineerinud «nii pika aja vältel Nõukogude Liidus, samuti ka paljudes rahvademokraatia maades». Sealjuures püüdis Salsberg neid revisionistlikke ideid varjata viitamisega proletariaadi diktatuuri «stalinliku kontseptsiooni» negatiivsetele külgedele.

Kritiseerides neid Salsbergi ja teiste revisionistide avaldusi, märgivad Kanada kommunistid õigesti, et ei tohi ära segada kahte eri küsimust: küsimust Stalini vigadest, mis ta tegi eriti oma tegevuse viimasel perioodil (mis, muide, NLKP enda initsiatiivil tõsise kriitika osaliseks said), ja küsimust sellest, kas töölisklassil, kes on võimule tulnud, on vaja proletariaadi diktatuuri või mitte. «Proletariaadi diktatuuri teooria,» rõhutatakse ühes artiklis, mis on avaldatud Kanada Progressiivse Töölispartei ajakirjas, «esitati Karl Marxi poolt palju aastaid enne seda, kui ilmus Stalin.» [21]

[20] Vt. «National Affairs Monthly», Toronto. April 1957, lk. 10.
[21] «National Affairs Monthly». April 1957, lk. 12.

Oma oportunistlike kontseptsioonide «põhjendamiseks» armastavad kaasaegsed revisionistid viidata Lääne-Euroopa ja Ameerika maade «spetsiifilistele tingimustele».

On vastuvaieldamatu, et töölisklass ja eri maade marksistlik-leninlikud parteid ei saa oma tegevuses arvesse võtmata jätta — ja tegelikult võtavadki arvesse — iga rahvuse ajaloolise, majandusliku ja poliitilise arengu iseärasusi. Nimelt sellele — iga maa rahvusliku spetsiifika loovale arvestamisele — suunavadki kommuniste NLKP XX kongressi ajaloolised otsused, Hiinas, Prantsusmaal, Itaalias, Ameerika Ühendriikides, Inglismaal ja teistes maades hiljuti toimunud parteikongresside otsused, samuti ka Moskvas 1957. aasta novembris toimunud kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamiste dokumendid. Kuid see ei tähenda sugugi, et võib lasta unustusehõlma vajuda sotsialismi eest peetava võitluse põhilisi, universaalseid seaduspärasusi, mis tulenevad marksistlik-leninlikust teooriast ja on omased kõigile maadele.

Sellest hoolimata eelistavad revisionistid, esile tuues küsimuse esimest külge, ignoreerida selle teist külge.

Niisugust võtet armastavad revisionistid väga kasutada näiteks Ameerika Ühendriikide töölisliikumises. Nende poolt propageeritavad ideed Ameerika kapitalismi «erandlikkusest» on tegelikult parempoolsete oportunistide (nii endiste kui ka praeguste) kõigi tähtsamate väljaastumiste «teoreetiliseks» aluseks Ameerika Ühendriikide Kommunistlikus Parteis, alates loustonismist ja brauderismist ning lõpetades kaasaegse revisionismiga.[22]

«Ameerika erandlikkuse» idee kaasaegsed propageerijad, samuti kui nende eelkäijadki, kinnitavad, nagu oleksid mõningad Marxi ja Lenini poolt avastatud kapita-

---

[22] Ei ole näiteks juhuslik, et Norman Shrank (üks aktiivsemaid ameerika revisioniste), öeldes, et Ameerika Ühendriikide kommunistid peavad põhiliselt «toetuma Ameerika tingimustele, Ameerika iseloomujoontele ja Ameerika iseärasustele», kutsus üles rehabiliteerima Browderit ja tema oportunistlikku kontseptsiooni «Ameerika erandlikkusest». Muuhulgas kirjutas Shrank 1956. aasta suvel: «Tuleb hinnata Browderi panust... 1945. aastal toimunud kongressil heitsime me üle parda palju väärtuslikku...» (vt. «Party Voice», New York, June 1956, Nr. 3 (Discussion Supplement), samuti ka «Party Voice», July 1956).

lismi ja imperialismi põhilised seadused Ameerika Ühendriikide tingimustes «rakendamatud».

Revisionistid püüavad ühel või teisel kujul «põhjendada» teesi, nagu oleks leninism põhiliselt «puht vene» nähtus. Teiste sõnadega, revisionistid püüavad vähendada marksismi-leninismi rahvusvahelist iseloomu. Nad püüavad tegelikult eitada seda üldtuntud tõsiasja, et leninism on imperialismi ja proletaarsete revolutsioonide ajastu marksism, et leninismis on kehastust ja üldistust leidnud mitte üksnes vene töölisliikumise, vaid ka kogu rahvusvahelise töölisliikumise kogemused.

Joseph Clark (ameerika ajalehe «Daily Worker» rahvusvahelise osakonna endine toimetaja, kes 1957. aastal Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei ridadest välja astus) püüdis näiteks reas artiklites marksismi kunstlikult lahutada leninismist, eitada viimase universaalset iseloomu, kujutades asja tegelikult nii, nagu oleksid leninismi põhimõtted «sobimatud» Lääne kõrgestiarenenud kapitalistlike maade konkreetsetes tingimustes. Umbes samasuguseid vaateid püüdsid revisionistid arendada ka Kanadas, Inglismaal ja teistes kapitalistlikes maades.

Kuid see on ju vana kulunud sotsiaaldemokraatlik laul! Selle autoriks olid juba K. Kautsky, O. Bauer ja teised reformismi «tugisambad». Praegu kordavad seda uuesti (mitmendat korda juba!) kaasaegsed revisionistid.

Ja siin pole midagi imestada. Asunud marksismi-leninismi põhiprintsiipide vastase võitluse teele, laenavad revisionistid paratamatult põhilised ideed pankrottijäänud parempoolse sotsiaaldemokraatia poliitilisest ja ideoloogilisest arsenalist.

*

Ideoloogia ja poliitika alal esineva parempoolse oportunismi loogiliseks tagajärjeks on revisionistlikud kõhklused ja kõikumised *organisatsioonilises* sfääris, partei ehituse küsimustes. «Oportunism programmis,» märkis V. I. Lenin, «on loomulikult seotud oportunismiga taktikas ja oportunismiga organisatsioonilistes küsimustes.»[23]

Kaasaegsed revisionistid — olgu see Ameerika Ühendriikides või Kanadas, Inglismaal või Itaalias, või teistes

[23] V. I. Lenin, Teosed, 7. kd., lk. 364.

kapitalistlikes maades —, vaatamata kõigile erinevustele iga maa tingimustes ja oportunismi «rahvuslikes» varjundites, ilmutavad hämmastavat ühetaolisust järgmises punktis: *peaaegu kõik* nad ründavad demokraatliku tsentralismi printsiipi — marksistlik-leninliku partei organisatsioonilise struktuuri aluste alust.

Missuguseid põhilisi «argumente» sealjuures esitatakse? Peatume neist mõningatel, kõige rohkem levinutel.

Esimene argument. Demokraatliku tsentralismi printsiip, väidavad revisionistid, kõlbab ainult parteile, kes tegutseb kas illegaalsetes tingimustes või sõja ja vägivaldse revolutsiooni tingimustes. Praegu aga, ütlevad nad, kuivõrd kurss on võetud sotsialismile viiva rahuliku, parlamentliku tee kasutamisele, pole enam vajadust ühtse, distsiplineeritud partei järele.

Nii näiteks ütleb A. Giolitti oma raamatus «Reformid ja revolutsioon»: «Kui perspektiiv ei seisa enam poliitilise võimu vägivaldses kättevõitmises enne struktuuriliste reformide läbiviimist, siis ei ole poliitilise võimu kättevõitmise otsustavaks teguriks enam organisatsioon, mis on tugevasti tsentraliseeritud ja ette valmistatud kodanliku riigi organite ründamiseks väljastpoolt...»[24]

Umbes samasuguseid vaateid arendavad revisionistid ka Inglismaa töölisliikumises (Hill, Cadogan jt.), selle niinimetatud «vähemuse ettekande» autorid siseparteilise demokraatia küsimuses, mis esitati läbivaatamiseks Suurbritannia Kommunistliku Partei XXV kongressile (1957. aasta aprillis). See ettekanne sisaldas muuhulgas ettepanekuid selle kohta, et kaasaegsetes tingimustes lubada eri rühmituste ja fraktsioonide olemasolu kommunistlikus parteis, et tühistada vähemuse enamusele allumise reegel parteielus ja lahti ütelda reast teistest demokraatliku tsentralismi seisukohtadest[25].

Veel kaugemale läksid Ameerika ja Kanada revisionistid. Viidates «uuele olukorrale», tegid nad tegelikult ettepaneku oma maa kommunistlikud organisatsioonid laiali saata ja asendada need mingite ebamääraste, «mitteparteiliste», puhtpropagandistlike organisatsioonidega.

Revisionistide poolt esitatava ülaltoodud argumendi paikapidamatus on enam kui selge.

---

[24] Antonio Giolitti, Riforme e rivoluzione, lk. 42.

[25] Vt. «Communist Party, 25th Congress Report», London, 1957, lk. 43, 52—55.

Rahvusvahelise töölisliikumise pikaajaline ajalugu õpetab, et töölisklassil on alati vaja distsiplineeritud monoliitset parteid: nii revolutsioonitormide perioodil kui ka «rahuliku» arengu perioodil, mil toimub proletariaadi ettevalmistamine ja tema jõudude kogumine tulevasteks suurteks lahinguteks. Seda on korduvalt rõhutanud marksismi-leninismi rajajad. Näiteks märkis Friedrich Engels kirjas pahempoolsele taani sotsialistile H. Trierile 18. detsembril 1889. a.: «Selleks, et proletariaat oleks otsustaval momendil küllalt tugev ja võiks võita, on vaja — Marx ja mina kaitsesime seda seisukohta alates 1847. aastast —, et ta rajaks iseseisva klassipartei, mis seisaks kõigist teistest parteidest eraldi ja nende vastas.» [26] Märgime, et Engels ei kirjutanud neid sõnu sugugi mitte revolutsiooniliste lahingute ajal, vaid perioodil, mis V. I. Lenini sõnade järgi oli Läänes «rahuliku» ettevalmistuse ajajärguks tulevaste ümberkujunduste ajastule.[27]

On kohane pöörduda ka Venemaa revolutsioonilise töölisliikumise rikkalike kogemuste poole. Ükski teine maa maailmas pole tundnud niisugust revolutsioonilise võitluse vormide mitmekesisust kui Venemaa XX sajandi esimestel aastakümnetel. Ükski maa ei elanud sel perioodil läbi nii kiiret legaalse ja illegaalse liikumise vahetust, samuti rahuliku, parlamentaarse tegevuse vahetust avalike relvastatud heitlustega proletariaadi ja kodanluse vahel. Kuid sellest hoolimata pole bolševike partei iialgi — isegi kõige soodsamate legaalsete töötingimuste perioodil — alahinnanud siseparteilise distsipliini ja selle aluse — demokraatliku tsentralismi printsiipi.

Selles oli Vene kommunistide partei — uut tüüpi partei — edusammude üks peamisi põhjusi. Mitte juhuslikult ei rõhutanud V. I. Lenin: «Ainult bolševismi ajalugu *kogu* tema olemasolu ulatuses suudab rahuldavalt seletada, kuidas ta suutis proletariaadi võiduks vajaliku raudse distsipliini luua ja selle kõige raskemaiski tingimustes säilitada.» [28]

Kuid mitte üksnes ajalugu, vaid ka töölisliikumise kaasaegsed ülesanded annavad tunnistust sellest, et ainult

---

[26] K. Marx ja F. Engels, Teosed, XXVIII kd., lk. 170 (v. k.).
[27] Vt. V. I. Lenin, Teosed, 18. kd., lk. 544.
[28] V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 8.

demokraatliku tsentralismi printsiipidest juhindudes võivad kommunistlikud parteid edukalt tegutseda. On näiteks täiesti kindel, et praegu, kus reas kapitalistlikes maades võivad tekkida võimalused parlamendi kasutamiseks sotsialismile üleminekuks (kuid tingimata samaaegse massilise võitluse arendamisega väljaspool parlamenti), on neis tingimustes vaja töörahva hulkade juhtimist proletariaadi partei poolt mitte nõrgendada, vaid veelgi tugevdada ja parandada. Seda aga ei saa tagada ilma partei ehituse edasise täiustamiseta, mille aluseks on demokraatlik tsentralism. Viimasel ajal paljudes kapitalistlikes maades toimunud kommunistlike parteide kongressid pöörasid sellele küsimusele suurt tähelepanu. Nii kiitis Prantsuse Kommunistliku Partei XIV kongress (1956. aasta juulis) vastuvõetud teesides heaks partei Keskkomitee tegevuse, mis oli suunatud partei elu ja parteilise juhtimise leninlikest normidest rangemale kinnipidamisele, kollektiivse juhtimise printsiibi elluviimisele, kriitika ja enesekriitika veelgi ulatuslikumale arendamisele. Ühtlasi rõhutas kongress, et tuleb teostada niisugust kurssi, et «kriitikavabadust ei segataks ära töölisklassi parteisse kodanlike ideede tungimise vabadusega» [29]. Itaalia, Inglise, Kanada ja teiste maade kommunistlike parteide kongressidel vastuvõetud dokumentides juhiti samuti tähelepanu vajadusele tänapäeva tingimustes säilitada ja täiustada demokraatliku tsentralismi printsiipe kui marksistlik-leninliku partei organisatsioonilist alust.

Teine argument. Revisionistid kinnitavad, et demokraatlik tsentralism olevat «venelaste väljamõeldis», mis olevat «võõras» Lääne töölisliikumise traditsioonidele. Nii räägivad näiteks Kanada, Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja mõnede teiste maade revisionistid.

Kuid ka siin moonutavad nad ilmselt tõde. On teada, et V. I. Leninile kuulub tõepoolest demokraatliku tsentralismi printsiibi kui *uut tüüpi* proletariaadi partei ühe tähtsama aluse igakülgse põhjendamise ajalooline teene.

Kuid esiteks, kas ei toonud demokraatliku tsentralismi äärmiselt olulisi elemente esile juba Marx ja Engels? Teadusliku sotsialismi rajajad ei tõestanud proletariaadi

---

[29] «Prantsuse Kommunistliku Partei XIV kongress (Havre, 18.—21. juulil 1956. a.)», M., 1956, lk. 188—189 (v. k.).

organiseerimise vajadust distsiplineeritud klassiparteisse mitte üksnes teoreetiliselt, vaid aitasid ka kogu oma praktilise tegevusega kaasa niisuguse partei loomisele. Marx ja Engels rajasid proletariaadi partei poliitilised ja organisatsioonilised alused vastavalt *monopolismieelse* kapitalismi ajastule. Marxi ja Engelsi poolt juhitavate proletariaadi organisatsioonide dokumentides, esmajoones Kommunistide Liidu põhikirjas ja I Internatsionaali dokumentides esitati proletariaadi partei ülesehitamise organisatsiooniliste põhimõtete *põhivisandid* (tsentralisatsioon, distsipliin, vähemuse allumine enamusele jne.). Neid printsiipe kaitses Marx resoluutselt, eriti I Internatsionaali Londoni konverentsil (1871. a.) ja Haagi kongressil (1872. a.), kus ta pidas aktiivset võitlust bakuuninlaste, inglise oportunistide ja teiste desorganiseerivate elementide vastu, kes propageerisid anarhiat ja väikekodanlikku lodevust organisatsioonilistes küsimustes.[31]

Teiseks, kas mitte see leninlik õpetus *uut tüüpi* parteist, mis jätkas ja uues ajaloolises olukorras — imperialismi ajastul — arendas Marxi õpetust proletariaadi parteist, ei kajastanud *kogu* rahvusvahelise (mitte aga üksnes Vene) töölisliikumise elulisi vajadusi ega üldistanud selle kogemusi?

Et selles veenduda, tarvitseb vaid pöörduda V. I. Lenini tuntud teoste «Mis teha?» ja «Üks samm edasi, kaks sammu tagasi» poole, kus on näidatud uut tüüpi partei ideoloogilised ja organisatsioonilised alused. Need Lenini tööd sisaldavad korduvaid viiteid Saksa, Prantsuse ja teiste Lääne-Euroopa töölisparteide praktikale. Märkides, et «põhimõttelised jooned, mis on omased oportunismile organisatsioonilistes küsimustes (autonomism, härrasehk intelligentlik anarhism, hvostism ja žirondism), on märgatavad mutatis mutandis (vastavate muudatustega) kõigis kogu maailma sotsiaaldemokraatlikes parteides...»[32], viitas V. I. Lenin eriti poleemikale marksis-

[31] Vt. näiteks «Rahvusvahelise Tööliste Ühingu Üldpõhikiri», mis kiideti heaks Internatsionaali Londoni konverentsil, samuti ka Haagi kongressi resolutsioon Internatsionaali organisatsioonilise kodukorra kohta, mis võeti vastu hoolimata bakuuninlaste tugevast vastupanust. Muide, see resolutsioon suurendas tunduvalt Peanõukogu volitusi (K. Marx ja F. Engels, Valitud teosed, I kd., 1957, lk. 301—303.)

[32] V. I. Lenin, Teosed, 7. kd., lk. 363.

tide ja revisionistide vahel saksa sotsiaaldemokraatia ridades. Nii avaldas 1904. aastal Karl Kautsky (kes tol ajal astus veel reas küsimustes välja kui marksist) partei ajakirja «Die Neue Zeit» veergudel artikli, mis oli suunatud ägeda oportunisti W. Heine pihta, kes oma parteis astus välja tsentralismi ja distsipliini vastu. V. I. Lenin toob Kautsky artiklist heakskiitvalt ära need kohad, kus Kautsky jälgib «oportunistliku autonomismi» desorganiseerivat osa eri maade töölisparteides [33]. Sealjuures rõhutas Lenin: «Mitte ainult Saksamaal, vaid ka Prantsusmaal ja Itaalias kaitsevad oportunistid kõigest väest autonomismi, partei distsipliini nõrgendamist, tema viimist nullini, kõikjal viivad nende tendentsid *desorganisatsioonile*, «demokraatia põhimõtte» moonutamisele *anarhismiks*.» [34]

Edasi, kas kommunistlike parteide loomine enamikus kapitalistlikes maades (alates 1918.—1920. aastast) ja nende järgnevad edusammud, nende mõju tohutu kasv rahvahulkades ei ole näitlikuks tõendiks uut tüüpi proletariaadi partei leninliku õpetuse rahvusvahelisest tähtsusest ja üldisest rakendatavusest.

Ja nüüd, seades üles oma tegevuse edasise aktiviseerimise ülesandeid, rõhutavad lääneriikide kommunistlikud parteid partei ehituse leninlike printsiipide vankumatust. Nii märkis Kanada Progressiivse Töölispartei peasekretär sm. Tim Buck õigesti, andes partei VI kongressil (1957. aasta aprillis) vastulööki revisionistide väljaastumistele organisatsioonilistes küsimustes, et rahvahulkades tehtavale partei tööle uue, laiema aluse loomine ja partei siirdumine uude arengufaasi on võimalik «igaveseks Lenini nimega seotud poliitiliste ja organisatsioonilistе põhimõtete parema rakendamise teel» [35].

Selle võitluse õppetundidel, mida V. I. Lenin pidas uut tüüpi proletariaadi partei rajamise eest ja demokraat-

---

[33] Kuid see teatavasti ei seganud K. Kautskyt peagi välja astumast menševike oportunistliku seisukoha kaitseks organisatsioonilistes küsimustes ja keeldumast avaldada «Die Neue Zeit» veergudel talle saadetud Lenini artiklit «Üks samm edasi, kaks sammu tagasi» (vastus Rosa Luxemburgi artiklile «Vene sotsiaaldemokraatia organisatsioonilised küsimused», milles esitati valesti Lenini ja bolševike seisukohti VSDTP II kongressi ajal ja pärast seda).

[34] V. I. Lenin, Teosed, 7. kd., lk. 365—366.

[35] Kanada Progressiivse Töölispartei VI kongressi materjalidest (vt. «Kommunist» nr. 10, 1957, lk. 92).

likule tsentralismile toimepandud revisionistlike kallaletungide vastu, oli ja on määratu suur printsipiaalne tähtsus mitte üksnes Vene, vaid ka kogu rahvusvahelisele töölisliikumisele.

Kolmas argument. Demokraatlik tsentralism, ütlevad kaasaegsed revisionistid, tähendavat partei lihtliikmete «tahte mahasurumist», siseparteilise demokraatia rikkumist.

Näiteks kujutavad inglise revisionistid asja nii, nagu oleksid parteis demokraatia ja tsentralism teineteise suhtes «antagonistlikud». Itaalia revisionist Giolitti püüab samuti siseparteilist demokraatiat tsentralismile *kunstlikult vastandada.* Tegelikult püüab ta demokraatlikku tsentralismi tagasi viia paljale tsentralismile, «bürokratismile» [36].

Kuid see on ju kõigi oportunistide vana, kulunud võte! Algul moonutavad nad jämedalt demokraatliku tsentralismi idee olemust ennast (kujutades viimast mingi «diktatuuri» ja «bürokratismina»), seejärel aga asuvad kõigest jõust ründama seda nende endi poolt väljamõeldud peletist.

Meenutagem kas või neid «diktaatorluses» süüdistamisi, mida omal ajal Marxile ja Engelsile esitasid bakuuninlased [37], samuti ka teised oportunistid [38], kes olid tsentralismi ja distsipliini sisseseadmise vastu I Internatsionaali ridades. Või meenutagem samasuguseid süüdistusi, mille esitasid V. I. Leninile Martov, Axelrod ja teised menševismi ideoloogid partei põhikirja ja teiste organisatsiooniliste küsimuste arutamise ajal VSDTP II kongressil. Menševikud püüdsid oma oportunismi organisatsioonilistes küsimustes varjata demagoogiliste fraasidega selle kohta, et nad suhtuvad vaenulikult «bürokraatlikku»

---

[36] Vt. Luigi Longo, Revisionismo nuovo e antico, lk. 60—62.

[37] Kirjas A. Bebelile (20. juunil 1873. a.) kirjutas Friedrich Engels, rääkides bakuuninlaste käitumisest pärast Internatsionaali Haagi kongressi, kus nad organisatsioonilistes küsimustes said lüüa: «Nüüd karjuvad sektantlikud tülinorijad... meie kohta, et meie oleme inimesed, kes teistega läbi ei saa, diktaatorid!» (K. Marx ja F. Engels, Teosed, XXVI kd., lk. 343, v. k.).

[38] Tuntud inglise oportunist Henry Hyndman andis XX sajandi algul välja raamatu, milles ta omistas Marxile ja Engelsile kavatsuse olla «isevalitsejateks» I Internatsionaalis. Need Hyndmani väited said Lenini terava kriitika osaliseks (vt. V. I. Lenin, Teosed, 17. kd., lk. 272).

ideesse, mille järgi partei tuleb üles ehitada ülalt alla, ja fraasidega oma eitavast suhtumisest «tsentralismi hüpertroofia» vastu jne.[39] V. I. Lenin paljastas veenvalt selle oportunistide demagoogia. «Mitte laialdase proletaarse võitluse kaitsjad,» kirjutas ta, «ei astunud § 1 ümber toimunud vaidlustes radikaalsete vandeseltslike organisatsioonide kaitsjate vastu, nagu arvasid sm. Martõnov ja sm. Axelrod, vaid *kodanlik-intelligentliku individualismi* pooldajad põrkasid kokku *proletaarse organisatsiooni ja distsipliini* pooldajatega.»[40]

Tegelikult peitub seesama nüüd nende kaasaegsete revisionistide kallaletungide taga, mis on suunatud demokraatliku tsentralismi leninliku põhimõtte vastu.

Marksistid-leninlased on alati tagasi lükanud ja lükkavad ka praegu tagasi katsed kommunistlike parteide ridades siseparteilist demokraatiat vastandada tsentraliseeritud juhtimisele.

Esinedes 1957. aasta aprillis Suurbritannia Kommunistliku Partei XXV (erakorralisel) kongressil ettekandega siseparteilisest demokraatiast, pühendas sm. John Muggon eripeatüki oma ettekandes küsimusele: «Miks me lükkame tagasi katsed revideerida demokraatlikku tsentralismi»[41]. Mõistes eriti hukka revisionistide taotluse kujutada demokraatiat ja tsentralismi parteis «antagonistlike» nähtustena, ütles sm. Muggon: «Kuidas suudab meie demokraatia ilma tsentraliseeritud juhtimiseta ühendada kõiki oma jõupingutusi ja suunata neid oma eesmärkide saavutamisele? Kuidas suudab meie tsentraliseeritud juhtimine ilma demokraatiata võita masside toetuse ja vältida bürokratismi?» Suurbritannia Kommunistliku Partei kongressil, samuti nagu teistegi vennalike kommunistlike parteide kongressidel, rõhutati õigesti, et kapitalismi tingimustes eksisteerib tõepoolest antagonism lihtliikmete hulkade ja keskjuhtkonna vahel, kuid — kodanlikes ja reformistlikes organisatsioonides. See antagonism on seaduspärane, kuivõrd selles peegeldub klassihuvide reaalne vastandlikkus. Kuid hoopis teine asi on kommunistlikus parteis. On tarvis otsustavalt hüljata, ütles sm. John

---

[39] Vt. V. I. Lenin, Teosed, 7. kd., lk. 188, 226, 231.

[40] Sealsamas, lk. 247.

[41] Vt. «Communist Party, 25th Congress Report», London, 1957, lk. 52—55.

Muggon oma ettekandes, «võltsparalleelid meie parteis valitseva olukorra ja sotsiaaldemokraatliku juhtimise all olevate töölisorganisatsioonide olukorra vahel» [42].

Paljud kaasaegsed revisionistid, astudes välja tsentraliseerimise ja range distsipliini vastu kommunistlike parteide ridades, pooldavad tegelikult kommunistlike parteide muutmist ebamäärasteks, amorfseteks II Internatsionaali sotsiaalreformistlike parteide taolisteks organisatsioonideks. Itaalia Kommunistliku Partei peasekretäri asetäitja sm. Luigi Longo, paljastades oma raamatus «Uus ja vana revisionism» A. Giolitti oportunismi organisatsioonilistes küsimustes, näitab täie õigusega, et tegelikult propageerib Giolitti niisuguse partei ideed, «mis on üles ehitatud vanade sotsiaaldemokraatlike parteide eeskujul» [43].

Kommunistide põhihulgad kapitalistlikes maades suutsid kiiresti aru saada, kuhu viivad ja mida tegelikult tähendavad kaasaegsete revisionistide rünnakud parteid käsitleva marksistlik-leninliku õpetuse vastu ja eriti demokraatliku tsentralismi printsiibi vastu.

Vennalike kommunistlike ja töölisparteide *kõigil* kongressidel, mis toimusid reas kapitalistlikes maades aastail 1956—1957, anti otsustav vastulöök revisionistide kallaletungidele marksistlik-leninliku partei organisatsioonilistele alustele ja leidis uut kinnitust rõhuva enamiku välismaa kommunistide ustavus partei ehituse leninlikele printsiipidele.

*

Rahvusvahelise töölis- ja kommunistliku liikumise kaasaegset etappi iseloomustab tema jõudude konsolideerumine, eri maade töötajate vahelise vennaliku solidaarsuse tugevnemine ja kommunistlike parteide vaheliste kontaktide ja koostöö edasiarenemine, kusjuures niisugused kontaktid võtavad väga mitmesugused vormid. Näiteks viimaste aastate vältel muutusid üheks laiaulatuslikuks rahvusvaheliste proletaarsete sidemete vormiks kahepoolsed kohtumised vennalike kommunistlike parteide esindajate vahel, selleks et vahetada arvamusi aktuaalsetes probleemides, samuti vastastikune delegatsioonide vahetamine jne.

[42] «Communist Party, 25th Congress Report», London, 1957, lk. 53, 54.

[43] Luigi Longo, Revisionismo nuovo e antico, lk. 73.

Uueks tähtsaks teetähiseks rahvusvahelise kommunistliku liikumise arengus olid 64 kommunistliku partei ja töölispartei esindajate nõupidamised, mis toimusid 1957. aasta novembris Moskvas. Nende nõupidamiste — maailma töölisliikumise ajaloos kõige laialdasemate ja esindajate-rohkemate selletaoliste kohtumiste — tööst võttis osa 13 sotsialistliku maa parteid, 28 parteid teistest Euroopa ja Aasia maadest, 23 parteid Ameerika mandri, Aafrika ja Austraalia maadest. Nõupidamiste ajaloolised dokumendid annavad tunnistust rahvusvahelise kommunistliku liikumise edasisest ideelisest koondumisest ja ühtsuse tugevnemisest.

Kommunistlike ja töölisparteide vaheliste vennalike suhete tugevnemise aluseks on proletaarse internatsionalismi põhimõtted, marksistlik-leninliku õpetuse järeleproovitud põhimõtted.

Neis tingimustes omandab üha suurema tähtsuse võitlus iga liiki revisionistlike moonutuste ja proletaarse internatsionalismi põhimõtetest kõrvalekaldumiste vastu. V. I. Lenin rõhutas juba 1920. aastal: «... Juba täiesti kapitalistlikes riikides, kus on olemas töölisparteid, kes on tõepoolest proletariaadi eelväeks, on esimeseks ja kõige tähtsamaks ülesandeks võidelda internatsionalismi mõiste ja poliitika oportunistlike ja väikekodanlik-patsifistlike moonutamiste vastu.» [44] On arusaadav, et nüüd, kus rahvusvaheline töölis- ja kommunistlik liikumine elab üle uue võimsa tõusu perioodi, kasvab selle ülesande tähtsus veelgi.

Kaasaegsed revisionistid kutsuvad üles «ümber hindama» küsimust NSV Liidu juhtivast osast maailma sotsialistlikus leeris ja NLKP avangardsest osast rahvusvahelises kommunistlikus liikumises.

Andes vastulööki säärastele revisionistlikele väljaastumistele, rõhutavad eri maade kommunistlikud vennasparteid, et Nõukogude Liit ja NLKP on maailma kommunistliku liikumise keskuseks ja juhtivaks jõuks mitte kellegi soovi kohaselt, mitte mingisuguste kunstlike abinõude tõttu, vaid loomulike ajalooliste olukordade tulemusena.

Näiteks 1957. aasta 25. novembril ajalehes «Ženminžibao» avaldatud artiklis, mis oli pühendatud kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise

---

[44] V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 124.

dokumentidele, märgivad hiina kommunistid: «Nõukogude Liidu kui monoliitsuse keskuse osa on ajalooliselt kujunenud objektiivne fakt, mitte aga kellegi poolt välja mõeldud. Nõukogude Liit on maailmas esimene ja kõige võimsam sotsialistlik riik, Nõukogude Liidu Kommunistlikul Parteil on suhteliselt kõige täielikumad, kõige rikkalikumad ja kõige karmimate katsumustega kontrollitud kogemused. Sotsialistliku leeri (mille eesotsas on Nõukogude Liit) monoliitsuse tugevnemine, rahvusvahelise kommunistliku liikumise (mille keskuseks on Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei) monoliitsuse tugevnemine vastab mitte üksnes sotsialistlike maade rahvaste ja rahvusvahelise proletariaadi huvidele, vaid ka kogu maailmas rahu ja progressi huvidele, kogu inimkonna huvidele.» [45]

Ometi püüavad mõned revisionistid neile vaieldamatuile tõdedele vastu vaielda.

Ideelised kõikumised ja kõhklused selles tähtsas printsipiaalses küsimuses põhjustasid seda, et üksikud ebakindlad elemendid (peamiselt intelligentsi hulgast) Prantsusmaa, Itaalia, Ameerika Ühendriikide, Kanada, Inglismaa ja teiste kapitalistlike maade töölisliikumises asusid valele, natsionaal-oportunistlikule seisukohale Ungari sündmuste hindamisel. Edaspidi jätkas osa neist (näiteks H. Fast, J. Clark — Ameerika Ühendriikides, J. Salsberg ja mõned teised — Kanadas) Nõukogude Liidu sise- ja välispoliitika moonutatud, laimavat kujutamist [46]. Selles seisab niinimetatud «rah-

---

[45] «Pravda», 26. novembril 1957. a.

[46] Mingil määral leidis see kajastamist mõnedes artiklites rahvusvaheliste küsimuste alalt, mis avaldati mitte üksnes 1956. aastal, vaid ka 1957. aasta esimesel poolel (s. o. juba teatud aja möödumisel pärast Ungari sündmusi) ameerika ajalehes «Daily Worker». Selle ajalehe rahvusvahelise osakonna toimetajaks oli tol perioodil Joseph Clark. Nagu märgitakse Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei poolt avaldatud eriaruandes, mis oli pühendatud ajalehe tegevuse hindamisele nimetatud perioodil, ei rõhutatud reas selle artiklites, mis olid pühendatud Lähis- ja Kesk-Ida sündmustele, põhilisi erinevusi imperialistlike suurriikide (Ameerika Ühendriikide, Inglismaa) ja Nõukogude Liidu poliitika vahel selles rajoonis. Peale selle teostati väära joont sündmuste valgustamisel sotsialistliku süsteemi maades, samuti ka sündmuste valgustamisel rahvusvahelises kommunistlikus liikumises (vt. «An Evolution of the «Daily Worker» by Sub-Committee of National Committee», Communist Party, USA. «Political Affairs», September 1957, lk. 30).

vusliku kommunismi» ideoloogia üks konkreetseid avaldusi [47].

Kaasaegsed revisionistid püüavad eitada ka rahvusvahelises töölis- ja kommunistlikus liikumises omandatud kogemuste tähtsust antud maa töölisliikumisele. Nii ütles Norman Shrank (Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei New Yorgi organisatsiooni endine sekretär) 1956. aastal: «Rahvusvahelise marksistliku liikumise mõju meie parteile oli mitmes suhtes meie desorientatsiooni põhjuseks.» [48]

Vastates seda liiki oportunistlikele rünnakuile, näitavad paljud Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei tegelased õigesti, et minevikus partei poolt tehtud mõningate tõsiste vigade peamised põhjused ei tulene sugugi rahvusvahelise töölisliikumise kogemuste kasutamata jätmisest, vaid mõnikord nende kogemuste oskamatust, mitte küllalt loovast ja paindlikust rakendamisest Ameerika Ühendriikide konkreetsetes tingimustes. Sm. William Foster rõhutab, et «hoolimata vigadest, moonutustest, leninlike printsiipide ja praktiliste teeside ebaõigest rakendamisest Ameerika Ühendriikide tingimustes, suutis kommunistlik partei neist printsiipidest ja teesidest ammutada sellist jõudu, et ta muutus vaieldamatult palju võimelisemaks kasvuks ja palju võimelisemaks efektiivselt juhtima rahvahulki klassivõitluses kui ükski teine pahempoolne rühmitus. Ühendriikides toimuva kaasaegse klassivõitluse otsustavates ja karmides katsumustes näitas leninism selgesti oma elulisust ja vajalikkust ameerika töölisklassile... Eri maade erinevates tingimustes loovalt rakendatud marksismil-leninismil on universaalne tähtsus. Ühendriigid ei ole siin mingil määral erandiks» [49].

Tuleb märkida, et mõned revisionistid (näiteks Gates Ameerika Ühendriikides) teatasid otseselt igasuguse kontakti «mittevajalikkusest» antud maa proletariaadi partei ja teiste maade kommunistlike parteide, töölisparteide vahel.

---

[47] Sellega seoses võib tuua Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei auesimehe sm. W. Fosteri avalduse selle kohta, et Ameerika Kommunistliku Partei parempoolses kallakus tervikuna «avaldusid mõningad tendentsid «rahvusliku kommunismi» poole» (vt. «Kommunist» nr. 15, 1957, lk. 72).

[48] «Party Voice» Nr. 3, June 1956 (Discussion Supplement).

[49] William Foster, Oktoobrirevolutsioon ja Ameerika Ühendriikide töölisklass («Kommunist» nr. 15, 1957, lk. 70, 73).

Niisuguste ettepanekute peamine oht ja kahjulikkus seisab selles, et need on suunatud maailma sotsialismijõudude isoleerimisele, töötajate rahvusvahelise solidaarsuse sidemete nõrgenemisele, töölisklassi avangardi — proletariaadi parteide vaheliste normaalsete sidemete lõhkumisele.

Niisugune isoleerimine oleks eriti talumatu praeguses olukorras, kus maailma töölis- ja kommunistliku liikumise, kõigi rahuarmastavate jõudude esmajärguliseks ülesandeks on võitlus rahu säilitamise ja kindlustamise eest. On selge, et ainult sõja vältimise eest võitlevate jõudude monoliitsus suudab takistada selle vallapäästmist. Seda kinnitasid uuesti kujukalt viimase aja rahvusvahelised sündmused: imperialistliku agressiooni plaanide läbikukkumine Ungari ja Egiptuse suhtes (1956. a.), Süüria suhtes (1957. a.) jne. Ei maksa rääkidagi, kui suurt osa peab etendama rahvusvahelise töölis- ja kommunistliku liikumise ridade ühtsus imperialismi sõjaliste plaanide nurjaajamisel!

Hiljuti Moskvas toimunud 64 kommunistliku partei ja töölispartei esindajate nõupidamised ja see palav heakskiit, millega nõupidamiste tulemused kogu maailma kommunistide poolt vastu võeti, annavad veenvalt tunnistust maailma reaktsiooni nende lootuste luhtumisest, mis olid seotud sellega, et niinimetatud «rahvusliku kommunismi» loosungite ja iga liiki revisionistlike «teooriate» abil nõrgestada rahvusvahelise kommunistliku liikumise monoliitsust ja lõhkuda selle ühtsust.

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamisel vastuvõetud deklaratsioonis rõhutatakse:

«On väljaspool igasugust kahtlust, et töölisklassi tõhusa monoliitsuse saavutamiseks, kõigi töötajate ja kogu progressiivse inimkonna, kogu maailma vabadustarmastavate ja rahuarmastavate jõudude monoliitsuse saavutamiseks on kõigepealt vajalik tugevdada kommunistlike parteide ja töölisparteide endi monoliitsust, tugevdada monoliitsust kõigi maade kommunistlike parteide ja töölisparteide vahel.» [50]

---

[50] Moskvas 14.—16. novembril 1957. aastal toimunud sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioon. Rahumanifest, Tallinn, 1957, lk. 17.

Solidaarsuse edasises tugevnemises ja eri maade kommunistlike parteide vahelistes üha kasvavates vennalikes sidemetes peitub ülemaailmse kommunistliku ja töölisliikumise uute tulevaste edusammude ja võitude pant.

Praegune faas rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliikumise arengus on uue tõusu faasiks, maailma sotsialismijõudude järjekindla kasvu ja tugevnemise perioodiks.

Sotsialismi eest peetava kaasaegse võitluse üheks oluliseks koostisosaks on kommunistlike vennasparteide tegevus oma ridade ideoloogilisel ja organisatsioonilisel kindlustamisel, kommunistlikus liikumises esinevate iga liiki oportunistlike kõikumiste ja moonutuste ületamisel. Revisionism ja natsionaaloportunism on kaasaegse töölis- ja kommunistliku liikumise surmavaenlased. Edasine võitluse aktiviseerimine nende, marksismile-leninismile vaenulike voolude vastu, tõstab kahtlemata veelgi rahvusvahelise proletariaadi ja tema avangardi — kommunistlike parteide ja töölisparteide võitlusvõimet ning suurendab tema jõude.

Ajakirjast «Voprossõ Istorii KPSS» nr. 1, 1958

ÜLEMAAILMSE KOMMUNISTLIKU LIIKUMISE VÕITLUSPROGRAMM

B. Ponomarjov

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamine ning 64 maa kommunistliku partei ja töölispartei nõupidamine, mis toimusid 1957. aasta novembri keskpaiku Moskvas, on määratu suure poliitilise tähtsusega uue sõja ohu vastu võitlemisel, sotsialistliku leeri edasisel tugevdamisel ning rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliikumise edukal arendamisel, kogu inimkonna edasiliikumises rahu ja sotsiaalse progressi teel.

Hiljutine NLKP Keskkomitee pleenum märgib, et «1957. aasta novembris Moskvas toimunud kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamiste töö ja nende nõupidamiste otsused kujutavad endast maailma kommunistliku liikumise väga suurt edu. Nõupidamised demonstreerisid veenvalt sotsialistliku leeri ja kogu rahvusvahelise kommunistliku liikumise edasist ühtekoondumist marksismi-leninismi ideede alusel. Nõupidamiste tähtsamateks tulemusteks on kommunistide suurte ülesannete väljatöötamine ja deklareerimine nende võitluses rahu, demokraatia ja sotsialismi eest maailma ajaloo praegusel etapil, kogu rahvusvahelise kommunistliku liikumise konsolideerumine ja kommunistlike parteide sidemete edasine tugevnemine.»

Kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamised määrasid kindlaks rahvusvahelise kommunistliku liikumise võitlusprogrammi. Nõupidamistel vastuvõetud deklaratsioon ja rahumanifest on eeskujulikuks näiteks, kuidas tuleb marksismi-leninismi loovalt edasi arendada ja kaasaegsetes tingimustes rakendada. Nendes dokumentides on sügavalt analüüsitud kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajastu põhilisi seaduspärasusi, on kätte näi-

datud konkreetsed teed töörahva võitluseks: sotsialistlikes maades — sotsialismi ja kommunismi edukaks ülesehitamiseks, kapitalistlikes maades — rahvahulkade enamiku enda poole võitmiseks ja nende koondamiseks rahu, demokraatia ja sotsialismi eest peetava võitluse lipu alla.

Kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamised langesid kokku Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 40-nda aastapäeva pühitsemisega. Üldrahvalike pidustuste ajal sai kogu maailm teada sellest kõrgest hinnangust, mis anti NSV Liidu Ülemnõukogu juubeliistungjärgul, Moskva töötajate pidulikul koosolekul, vennalike kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamistel nõukogude rahva kangelaslikule tööle, mida ta on teinud maailma esimese sotsialistliku riigi 40-aastase olemasolu kestel. NLKP Keskkomitee esimene sekretär sm. N. S. Hruštšov tegi Ülemnõukogu istungjärgul peetud ettekandes kokkuvõtte NSV Liidu rahvaste kangelasliku võitluse ja töö suurejoonelistest tulemustest ning esitas meie maal kommunismi ülesehitamise perspektiivi. Nõukogude inimestel on õigus olla uhke oma tööle, oma igavesti püsima jäävatele kangelastegudele, mis ta Suures Isamaasõjas korda saatis, oma võitlusele maailma esimese kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest.

Sotsialistlike maade ja rahvusvahelise kommunistliku ning töölisliikumise esindajad rõhutasid, et NLKP ja nõukogude rahva edusammudel on otsustav tähtsus võitluses sõjaohu vastu, sotsialistliku leeri arenemises ja tugevnemises ning rahvusvahelises töölis- ja kommunistlikus liikumises. Oma sõnavõttudes väljendasid välismaa seltsimehed kõige südamlikumate sõnadega sügavat lugupidamist ja armastust nõukogude rahva vastu ning piiritut usaldust Nõukogude Liidu Kommunistlikule Parteile, nad tänasid palavalt sotsialistlikele maadele antava abi eest ja moraalse toetuse eest, mida osutatakse kõigile kommunistlikele parteidele ja töölisparteidele, nad soovisid NSV Liidu rahvastele uusi edusamme ja saavutusi kuulsusrikka Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei targal juhtimisel.

Isegi kõige ägedamad Nõukogude Liidu vaenlased on tänapäeval sunnitud tunnistama, et Moskva nõupidamised näitasid Nõukogude Liidu vankumatut autoriteeti, mis tal on kogu maailma töörahva silmis, näitasid vennas-

parteide vankumatut usku meie kommunistlikusse parteisse. Avaldatud dokumendid tulid kodanlikele propagandistidele ootamatult, need dokumendid pühkisid sootuks ära kodanlike propagandistide laimavad väljamõeldised selle kohta, et rahvusvahelises töölisliikumises toimub «eemaldumine» Nõukogude Liidu Kommunistlikust Parteist, et rahvusvahelises töölisliikumises valitseb «umbusaldus Moskva vastu».

Inglise ajaleht «Daily Telegraph» kirjutab: «Kes oleks võinud arvata möödunud aasta novembris, kui Ungari ja Poola sündmused haripunktil olid, et kõik kommunistlikud parteid, välja arvatud Jugoslaavia oma, on nõus alla kirjutama deklaratsioonile, mis kuulutab eesmärgid ühisteks.» Pole mingit kahtlust, jätkab ajaleht, et see oli «tähelepanuväärne Nõukogude Liidu autoriteedi ja prestiiži» demonstratsioon.

Üksmeelselt otsustasid nõupidamistest osavõtjad oma dokumentides fikseerida ja kinnitada teesi Nõukogude Liidu juhtivast osast sotsialistlike maade leeris ja Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei juhtivast osast rahvusvahelises kommunistlikus liikumises. Seda tehti välismaiste seltsimeeste endi algatusel.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee detsembripleenum märgib rahuldustundega, et NLKP XX kongressi järeldused ja teesid kaasaegse rahvusvahelise arengu tähtsamate põhimõtteliste küsimuste kohta on leidnud vennalikelt kommunistlikelt parteidelt täielikku toetust, mis annab tunnistust kogu rahvusvahelise kommunistliku liikumise ideelisest ühtsusest ja monoliitsusest. NLKP Keskkomitee pleenum märgib oma otsuses: «Nõukogude Liidu kommunistid, kogu nõukogude rahvas näevad oma internatsionaalset kohustust rahvusvahelise töölisliikumise ja kõigi maade töötajate ees selles, et edukalt ehitada kommunistlikku ühiskonda, tugevdada meie maa ja kogu sotsialistliku leeri võimsust, väsimatult võidelda rahu eest rahvaste vahel, tugevdada sõpruse ja proletaarse solidaarsuse sidemeid kogu maailma töötajate ja demokraatlike jõududega.»

Nõukogude Liidu jõu demonstratsioonil ja kõigi sotsialistlike maade ning kogu maailma kommunistlike parteide NSV Liidu ja NLKP ümber koondumise demonstratsioonil, mis nii ilmekalt avaldus 40-nda aastapäeva pühitsemise päevil ja vennalike parteide nõupidamistel, on esma-

järguline rahvusvaheline tähtsus. Monoliitsus, mis valitseb rahvusvaheliste sotsialismi jõudude vahel, kelle eesotsas seisab NLKP, avaldab tohutut mõju ka sotsialistlike maade ja kogu maailma kommunistlike parteide sisemistele protsessidele. Sotsialismi jõu ja võimsuse demonstratsioon innustab kõigi maade töörahvast rahu ja sotsialismi võidu eest võitlema ning mõjub kainestavalt kõigile neile, kes organiseerivad kallaletunge sotsialistlikele maadele ja hauduvad agressiivseid imperialistlikke plaane; see aitab rahvademokraatia maades veel enam kindlustada sotsialismi positsioone ja nende maade vahelist sõprustunnet ning vastastikust toetust, järelikult aitab see kaasa sotsialistliku ülesehitustöö ülesannete edasisele edukale lahendamisele; see soodustab kommunistlike parteide monoliitsust marksismi-leninismi, proletaarse internatsionalismi põhimõtete alusel, aitab edukalt laiendada võitlust revisionismi vastu, mis on praegusel ajal kommunistlike parteide ridades peamiseks ohuks, ning samuti ka dogmatismi ja sektantluse vastu.

Nõupidamiste iseloomu ja nende ajaloolise tähtsuse üle võib otsustada nende küsimuste järgi, mida seal arutati, ja nende peamiste ideede järgi, mis läbivad kogu deklaratsiooni ja rahumanifesti. Maailma kõigi maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajad, kes olid täiesti teadlikud oma vastutusest rahvaste saatuse eest, pöörasid erilist tähelepanu uue maailmasõja ohu vastu ja kogu maailmas püsiva rahu eest võitlemise probleemile; nad pöörasid erilist tähelepanu probleemile, kuidas laiu rahvahulki selle suure ülesande lahendamisele mobiliseerida. Nõupidamiste töös ja nõupidamistel vastuvõetud ajaloolistes dokumentides olid kõige tähtsamal kohal kogu maailma sotsialismileeri ja kõigi sotsialistlike maade edasise tugevdamise ja ühtekoondamise probleemid; töötati läbi nende maade sotsialistliku ülesehitustöö küsimused marksismi-leninismi poolt kindlaks tehtud üldiste seaduspärasuste alusel ja iga maa rahvuslikke iseärasusi arvesse võttes; NLKP XX kongressi otsuste alusel töötati edasi läbi küsimus sotsialismile ülemineku viisidest mitmesugustes maades, küsimus kommunistlike ja töölisparteide võitluse teedest ja vormidest, mida nad peavad kasutama rahvahulkade enda poole võitmiseks ja ühteliitmiseks, et võidelda rahu, demokraatia ja sotsialismi eest. Väga suure tähtsusega on kaasaegse revisionismi olemuse

paljastamine ja kommunistide mobiliseerimine võitluseks revisionismi kui peamise ohu vastu, samuti ka kommunistide mobiliseerimine võitluseks sektantluse ja dogmatismi vastu; nõupidamiste poolt ülestõstetud kommunistlike parteide ja sotsiaaldemokraatlike parteide vaheliste suhete probleem; töölisklassi ridade ühtsuse eest võitlemine igal maal eraldi ja rahvusvahelises mastaabis; kaasaegsetes tingimustes kommunistlike parteide vaheliste sidemete vormide väljatöötamine, arvesse võttes seda, et on tõsiselt vaja aktuaalseid probleeme kollektiivselt arutada, et on vaja konsultatsioone ja vennasparteide vahelist pidevat sidet selleks, et edukalt võidelda ühise asja eest.

Peamiseks ideeks, mis läbib kogu nõupidamiste tööd, on vennalike kommunistlike parteide ja töölisparteide monoliitsuse idee, võitlus nende ideelise ja organisatsioonilise tugevdamise eest marksismi-leninismi alusel, proletaarse internatsionalismi printsiipide alusel, võitlus marksistlik-leninliku teooria puhtuse eest, kõigi kommunistliku liikumise jõudude — kelle eesotsas seisab juhtiva jõuna Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei — konsolideerimine.

Peab ütlema, et viimasel ajal on mõned kommunistlikud parteid ja töölisparteid üle elanud palju raskusi ja katsumusi, mida põhjustas reaktsiooni pealetung, ühelt poolt eriti Ungari sündmuste ajal ja teiselt poolt revisionistlike elementide elavnemine parteide ridades. Need parteid, kes ilmutasid sündmuste hindamisel leninlikku printsipiaalsust, kes avaldasid leninlikku vankumatust kommunistide ridu segi lüüa püüdva vaenlase löökide all, kes oma kaadrit õigesti orienteerisid — need parteid kandsid kõige vähem kaotusi, said neile rasketel päevadel kõige vähem kahju. Kuid reas kommunistlikes parteides hakkas osa kommuniste, eriti intelligentsi hulka kuuluvaid, kõhklema. Reaktsiooniliste jõudude repressioonide ja tagakiusamise tagajärjel lahkusid ebaküpsed elemendid kommunistlikest parteidest, deserteerisid.

Mõningates kommunistlikes parteides tõstsid pead revisionistlikud elemendid, ilmnes kaadri nõrk marksistlik-leninlik ettevalmistus, selgus, et juhtivad organid ja häälekandjad on risustunud oportunistlike elementidega. Tõstsid pead natsionalistlikud elemendid. Rahvusvahelises kommunistlikus liikumises tekkis parempoolse kallaku

oht — revisionismi oht. Mõnedes kommunistlikes parteides astusid välja avalikud likvidaatorid. Tulid lagedale ka dogmaatikud, kes ei tahtnud aru saada NLKP XX kongressi otsuste erakordsest tähtsusest, kes ei tahtnud aru saada uute teoreetiliste ja poliitiliste järelduste vajalikkusest seoses sellega, et jõudude vahekord rahvusvahelisel areenil on muutunud sotsialismi kasuks. Kodanlik ajakirjandus tõstis kisa «kommunismi kriisist», lärmas sotsialistliku leeri lagunemisest. Imperialistlikud ringkonnad hakkasid teostama teatavaid plaane, mille eesmärgiks oli rahvademokraatia maade õõnestamine seestpoolt.

NLKP Keskkomitee detsembripleenum rõhutab, et «sotsialistlike maade kommunistlike ja töölisparteide esindajate ning 64 maa kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamised Moskvas tähistavad maailma kommunistliku ja töölisliikumise suurt ideelist ja poliitilist võitu. Sellel võidul on seda suurem tähtsus, et rahvusvaheline reaktsioon on viimasel ajal teinud palju pingutusi kommunistlikus liikumises lõhe tekitamiseks ja tema ridades segaduse esilekutsumiseks. Novembrinõupidamiste tulemused kujutavad endast otsustavat hoopi reaktsiooni nende plaanide pihta.»

Reaktsiooni lootus sotsialistliku leeri maade üksteisest eraldamisele ja «kommunismi kriisile» on luhta läinud. Näilise «kommunismi kriisi» asemel on kodanlik ajakirjandus nüüd sunnitud tunnistama, et imperialismileeris on olemas tõeline kriis. Inglise konservatiivne ajaleht «Yorkshire Post» konstateerib oma juhtkirjas, et Põhja-Atlandi blokk elab üle väga tõsist kriisi. «NATO kriis,» kirjutab ajaleht, «on Lääne igakülgse kriisi avaldus... Asi on selles, et NATO kriis pole mitte üksnes poliitiline ja sõjaline, vaid ka moraalne.»

Sotsialismimaade kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamine oli kõige esindajate-rohkem kõigist kokkusaamistest, mis nende parteide vahel on varem olnud. Kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate laialdasest nõupidamisest võtsid osa 64 vennaspartei delegatsioonid. Niisugust nõupidamist ei ole olnud Kominterni VII kongressist saadik, s. t. 22 aasta jooksul. Vahepeal on ülemaailmne kommunistlik liikumine tohutul määral oma ridu laiendanud, on haaranud kõik mand-

rid ja maad, on ideeliselt ja organisatsiooniliselt tugevnenud.

64 vennaspartei delegatsiooni osavõtt Moskva nõupidamistest, üksmeel, mida need avaldasid rahvusvahelise olukorra tähtsamate probleemide arutamisel, kõik see demonstreeris veenvalt ülemaailmse kommunistliku liikumise ühtsust ja monoliitsust.

*

Rahvusvahelise kommunistliku liikumise esindajate nõupidamised toimusid inimkonna ajaloo ühel kõige vastutavamatest momentidest. Pärast fašismi lüüasaamist Teises maailmasõjas on rahvusvahelisel areenil toimunud jõudude vahekorras hiiglasuur nihkumine sotsialismi kasuks. Määratu suured teaduse ja tehnika edusammud, aatomienergia kasutamine teevad inimkonnale võimalikuks uute materiaalsete hüvede omandamise, avavad uue parema elu perspektiivid kõigile inimestele. Kuid sellele on takistuseks imperialism, mis kasutab tootlike jõudude arengut sõja ja hävitamise jaoks.

Monopolistlik kapital mobiliseerib oma jõudusid ja ähvardab inimkonna tuumasõja leekidesse heita. Sotsialistlike riikide, kõigi kommunistlike parteide ja rahuarmastavate jõudude suur ajalooline missioon seisab selles, et takistada imperialismil seda uut kohutavat kuritegu toime panemast. Kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamised möödusid selle missiooni erakordsest tähtsusest täieliku arusaamise tähe all, selle tähe all, et mobiliseerida kõik rahu ja progressi jõud võitlusele sõja ja reaktsiooni jõudude vastu.

Kes võidab selles võitluses? Kas õnnestub imperialismil veel kord oma paratamatu hukkumise eel valla päästa maailmasõda või kasutatakse ära kõik olemasolevad objektiivsed võimalused selleks, et seda takistada? Töölisklassil ei õnnestunud ära hoida Esimest maailmasõda. Ära ei suudetud hoida ka Teist maailmasõda, hoolimata Nõukogude Liidu kõigist jõupingutustest. Tänapäeval ei võitle kolmanda maailmasõja ärahoidmiseks mitte enam üks, vaid juba kolmteistkümmend sotsialistlikku riiki, kuhu kuuluvad kaks niisugust suurriiki, nagu NSV Liit ja Hiina Rahvavabariik; sealjuures toetab nende riikide rahuarmastavaid jõupingutusi rahvusvaheline töölisklass,

kes on praegu võrratult paremini organiseeritud kui varem, massiline rahupooldajate liikumine, Aasia ja Aafrika rahuarmastavad maad ning tugevnev rahvuslik vabadusliikumine.

Sõja ja rahu saatus otsustatakse võitluses. Sõjajõud ei loobu oma plaanidest. Hiljuti püüdsid nad süüdata sõjaleeki Ungaris ja Suessi kanali piirkonnas, eile tahtsid nad seda teha Süürias ja on teadmata, kus nad alustavad oma uusi avantüüre homme. Peamisteks, kõige kardetavamateks sõjakolleteks on praegu Lähis- ja Kesk-Ida ning Lääne-Saksamaa. Lääne agressiivsed ringkonnad teevad uusi jõupingutusi selleks, et konsolideeruda, et jagu saada väga sügavatest vastuoludest, mis on olemas mitmesuguste kapitalistlike riikide vahel, et kindlustada NATO-t ja seda rahuarmastavatele riikidele vastu seada.

Niisuguses olukorras on rahumanifestil määratu suur rahvusvaheline tähtsus. Kommunistlikud parteid ja töölisparteid pöördusid kõigi hea tahtega inimeste poole ülla üleskutsega kindlustada ja kaitsta rahu ning demonstreerisid sellega oma suurt hoolitsust ja valmisolekut võidelda rahu ja rahvaste sõpruse eest. Manifest kinnitas veel kord käegakatsutavalt, et just kommunistid on kõige püsivamad ja järjekindlamad võitlejad uue sõja ohu vastu.

Praegu on agressiivsete jõudude kõige peamiseks motiiviks uute sõdade ettevalmistamise õigustamiseks nende võitlus niinimetatud «kommunismiohu» vastu. Imperialistlike riikide propagandaorganid teevad kõik selleks, et kommunism paistaks kapitalistliku maailma inimeste silmis agressioonina, kurikuulsa «isikuvabaduse» likvideerimisena, sel ajal kui kodanlik kord seda «isikuvabadust» garanteerivat jne. Kuid ikka rohkem inimesi kapitalistlikes maades mõistab, et kommunism kujutab endast otse vastupidist sellele, mis temast kodanlik ajakirjandus kirjutab. Kommunismi ideoloogia ja poliitika, kogu tema võitlus, mida ta organiseeritud rahvusvahelise liikumise näol peab juba peaaegu 40 aastat, on suunatud eesmärkide saavutamisele, mis langevad kokku kõigi rahuarmastavate, demokraatlike kihtide huvidega, iga rahva enamuse huvidega.

Mida pakuvad praegusel etapil kommunistid, missugused on nende ettepanekud? Deklaratsioonis ja rahumanifestis on nende platvorm selgesti esitatud. Ära hoida

tuumasõda, mis oleks kohutavaks õnnetuseks kogu inimkonnale; luua üldine julgeoleku süsteem; desarmeerimine; kasutada tootlikke jõudusid rahulikel eesmärkidel, inimkonna progressi huvides, suuremas osas kapitalistlikus maailmas veel praegu valitseva mahajäämuse ja viletsuse likvideerimiseks, mitte aga laastavateks sõdadeks; kõigi rahvaste majanduslik ja kultuuriline koostöö; erineva sotsiaalse korraga maade rahulik kooseksisteerimine; otsida kõrgemale ühiskonna arenguvormile — sotsialismile — ülemineku mooduseid, mis kõige rohkem vastaksid töörahva huvidele, sest sotsialism vabastab inimkonna laastavatest sõdadest, tööinimesed viletsusest ja vaesusest, — niisugune on selle platvormi sisu.

Moskvas vastuvõetud rahumanifest annab võimsa relva «kommunismiohu» võltsversiooni paljastamiseks. NLKP Keskkomitee detsembripleenumi otsustes on öeldud: «Nõupidamise dokumentides väljendatud kommunistide valmisolek koostööks kõigi parteidega, liikumiste ja üksikisikutega, kes astuvad välja rahu poolt ja sõja vastu, aitab kaasa kõigi rahuarmastavate, rahvuslike ja demokraatlike jõudude ühendamisele töölisklassi ümber, suurkapitali agressiivsete monopolistlike gruppide — relvastumise võiduajooksu peasüüdlaste, uue maailmasõja ettevalmistamise plaanide organiseerijate ja õhutajate — isoleerimisele.»

Rahumanifest pole patsifistlik rahu palumine. See on tugevate üleskutse. See on üleskutse aktiivsele võitlusele sõjaohu vastu. Manifesti tähtsus on väga suur sellepärast, et selle taga seisavad reaalsed võimsad jõud. Seal on Nõukogude Liidu jõud, kes näitas Maa kunstlike kaaslaste väljasaatmisega, et ta on kõige tähtsama kaasaegse relva alal kõigist teistest riikidest tükk maad ees. Manifesti taga seisavad Hiina Rahvavabariik ja kõik sotsialistlikud riigid, kõigi maade kommunistlikud parteid, kelle järel sammuvad paljud miljonid inimesed, rahuarmastavad riigid ja kõik inimesed, kes ei taha uusi sõdu.

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamise deklaratsioonis on antud praeguse rahvusvahelise olukorra sügav analüüs, on rõhutatud selle olukorra arenemise peamisi tendentse, on formuleeritud kommunistlike parteide ja kogu töölisliikumise põhilised probleemid. Rahvusvaheliste arenemisprotsesside

ning tööliskiassi ja kõigi progressiivsete jõudude võitluse laiahaardelise üldistuse põhjal väidab deklaratsioon, et meie ajastu peamiseks sisuks on kapitalismilt sotsialismile üleminek, millega tegi algust Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. Neljakümne aasta jooksul, mis Oktoobrirevolutsioonist on möödunud, on maailm põhjalikult muutunud. Imperialism on märksa kahanenud ja sotsialismimaailm on tunduvalt laienenud. Sotsialismi maailmasüsteemi kuulub nüüd 26 protsenti kogu maakera territooriumist, üle ühe kolmandiku maakera elanikkonnast ja ta annab peaaegu kolmandiku kogu maailma tööstustoodangust.

Imperialismi häbiväärse koloniaalsüsteemi lagunemine jõuab praegu oma lõppstaadiumi. Pärast sõda on endiste asumaade territooriumidele tekkinud 25 uut riiki. Kui enne Teist maailmasõda elas üle poole inimkonnast koloniaalses või poolkoloniaalses sõltuvuses, siis elab praegu alles jäänud asumaades veel ainult 160 miljoni inimese ümber, kusjuures needki intensiivistavad oma vabadusvõitlust.

Nõupidamine konstateeris, et imperialism — see rahvaste peamine vaenlane — on kaotanud oma endise võimu suurema osa maakera elanikkonna suhtes. Kapitalistlik süsteem käib alla, ta on mandumas. Imperialistlikud riigid on muutunud tunduvalt nõrgemaks, kui nad olid varem. Maailmapilt muutub pidevalt, ning just selles suunas, nagu Marx ja Lenin seda teaduslikult ette nägid, nimelt sotsialismi suunas.

Sotsialismi maailmasüsteemi tekkimine ja imperialismi koloniaalsüsteemi lagunemine on muutnud kapitalismi üldkriisi enneolematult teravaks. Deklaratsioonis on antud kapitalistliku majanduse olukorra hinnang, on ära näidatud kapitalismi parandamatud mädapaised ja pahed. Suhteliselt kõrge majanduslik konjunktuur, mis esialgu püsib mõnedes kapitalistlikes riikides, on tingitud ajutistest teguritest. Esmajoones on see tingitud relvastuse võidujooksust, majanduse militariseerimisest, põhikapitalisse tehtavate mahutuste kasvamisest. Nõupidamisel juhiti tähelepanu sellele, et nende ajutiste tegurite mõju on lõpule jõudmas. Kapitalistlik maailm on jõudnud tõsiste majanduslike raskuste ja vapustuste lävele.

Majanduslike raskuste suurenemise tingimustes kõvendavad monopolid survet tööliskiassile. Sõjajärgset peri-

oodi iseloomustab töö intensiivsuse ebatavaline tõus. Tegelikult on käimas töölisklassi praeguse põlvkonna elujõu röövmajanduslik raiskamine. Pärast sõda on tõeliseks nuhtluseks muutunud lakkamatu hindade tõus ja eriti kolossaalne maksude suurenemine; maksud neelavad Ameerika Ühendriikides, Inglismaal, Prantsusmaal ja mõningates teistes maades kolmandiku ja veelgi enam töötajate palgast. Paljudes kapitalistlikes maades pole palgad veel saavutanud sõjaeelset taset, töölisklass kannatab ikka tööpuuduse all. Miljonid töötajad, eriti asumaades ja sõltuvates riikides elavad äärmises viletsuses.

Kapitalistlike maade töörahvas intensiivistab võitlust oma majanduslike ja poliitiliste huvide kaitseks. Pärast teatavat langust aastail 1950—1954 hakkab streigiliikumine uuesti tõusma. 1956.—1957. aastal näitasid suurepärase visaduse ja võitlusvaimu eeskuju Itaalia, Prantsusmaa, Inglismaa, Jaapani, Brasiilia, Argentiina, Tšiili ja teiste maade töötajad. Alles 1957. aasta oktoobris toimusid Prantsusmaal metallurgiatööliste, ehitustööliste, elektri- ja gaasitööstuseala töötajate võimsad streigid, seejärel raudteelaste streik. 1957. aasta kevadest peale vapustavad Itaaliat suured streigid. Ägedaid streigivõitlusi peetakse Ladina-Ameerika maades. Argentiinas näiteks puhkes 1957. aasta oktoobri lõpul üldstreik, millest võttis osa ligi neli miljonit töötajat. See oli kõige suurem streik Argentiina ajaloos.

Niimoodi määrati nõupidamistel kindlaks kommunistlike parteide ja töölisparteide peajoon võitluses rahu eest ning samuti ka töölisklassi huvide kaitseks peetavas võitluses. Sel on suur tähtsus nende ühiskondlike ja poliitiliste jõudude aktiivsuse ning võitlusvõime tõstmisel, kes võitlevad ülalmainitud eesmärkide eest.

*

NLKP Keskkomitee detsembripleenumi otsuses on öeldud, et «deklaratsioon on kommunistlike parteide kollektiivsete kogemuste alusel marksismi-leninismi loova arendamise eeskujuks. Töölisliikumine leidis deklaratsioonis marksistlik-leninliku hinnangu kaasaegse rahvusvahelise olukorra jooksvatele probleemidele ja meie ajastu põhitendentsidele. Deklaratsioon üldistab sotsialistlike maade kommunistlike ja töölisparteide töökogemusi sotsialist-

liku maailmasüsteemi loomise ja tugevdamise alal. Ühtlasi on selles kokku võetud kapitalistlike maade töölisliikumise kogemused, samuti asumaade ja sõltuvate maade rahvaste rahvusliku vabatusvõitluse kogemused. Seega on deklaratsioonis läbi analüüsitud ja üldistatud kõik rahvusvahelise töölis- ja kommunistliku liikumise kogemused faktiliselt kogu sõjajärgsel perioodil».

Sotsialistlike maade kommunistlikel parteidel ja töölisparteidel lasub eriline ajalooline vastutus. Nad teostavad tegelikult marksismi-leninismi ideesid, nad tõestavad tegelikus elus sotsialismi tohutuid eeliseid. Kapitalistlike maade vennasparteide edusammud, nende autoriteet ja mõjuvõim olenevad suurel määral sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide tegevusest, sest need moodustavad kogu rahvusvahelise kommunistliku liikumise tuumiku. Mida suurem on sotsialismimaade kommunistlike parteide ja töölisparteide ühtsus, seda tugevamad ja monoliitsemad on kogu rahvusvahelise töölis- ja kommunistliku liikumise read.

Nõupidamise suur tähtsus seisab selles, et ta demonstreeris kommunistlike parteide ja töölisparteide vaadete ühtsust sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö põhiküsimustes.

Pärast sõda kerkis kommunistliku liikumise ette kaks täiesti uut probleemi, mida ei võinud olla enne, siis kui oli olemas üksainus sotsialistlik riik: esiteks, sotsialismi ehitamise üldiste seaduspärasuste ja eri maade rahvuslike iseärasuste vahekorra probleem ja, teiseks, sotsialistlike riikide vaheliste suhete probleem.

Juhindudes marksistlik-leninlikust õpetusest, proletaarse internatsionalismi ja leninliku rahvuspoliitika printsiipidest, lahendavad kommunistlikud parteid ja töölisparteid edukalt neid probleeme. Nende probleemide lahendamise kogemused on üldistatud nõupidamise deklaratsioonis ja on kollektiivseks panuseks marksismi-leninismi varasalve.

Põhimõttelise tähtsusega on sotsialistlikele maadele ja kogu maailma kommunistlikule liikumisele see fakt, et deklaratsioonis on formuleeritud need üldised seaduspärasused, millele on rajatud sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö protsessid kõigi sotsialismi teele asuvates maades. NLKP Keskkomitee detsembri-

pleenum märgib, et see seletus, mille andis deklaratsioon niisugustele küsimustele, nagu küsimus kõigile sotsialismi teele asuvatele maadele omastest sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö peamistest seaduspärasustest ja eri maade rahvuslike iseärasuste arvestamisest, sotsialistlike maade ühtsuse tugevdamise vajadusest ja sotsialistlike maade vastastikuste suhete printsiipidest, sotsialistliku maailmasüsteemi suurest ajaloolisest tähtsusest ja selle edasise tugevdamise vajadusest, eri maade sotsialismile ülemineku erinevatest vormidest —, et see seletus annab kommunistlikele parteidele võimsa teoreetilise relva võitluses sotsialismi võidu eest ja on hoobiks oportunistide pihta.

Marksism-leninism nõuab sotsialistliku ülesehitustöö üldiste põhimõtete loovat rakendamist, olenevalt iga maa konkreetsetest ajaloolistest tingimustest, nõuab, et ei kopeeritaks mehaaniliselt teiste kommunistlike parteide poliitikat ja taktikat. Deklaratsioon seab kommunistlike parteide ette ülesande — pidada võitlust nii rahvuslike iseärasuste ignoreerimise vastu kui ka nende iseärasuste tähtsuse liialdamise ja marksismi-leninismi üldistest põhimõtetest eemaldumise vastu.

Deklaratsioonis on fikseeritud põhimõtted, millele on rajatud sotsialistlike riikide omavahelised suhted. Need on täieliku võrdõiguslikkuse, territoriaalse tervikluse, riikliku sõltumatuse ja suveräänsuse austamise ning siseasjadesse mittevahelesegamise põhimõtted. Sotsialistlike riikide omavaheliste suhete lahutamatuks osaks on ka üksteise vennalik abistamine, ühised jõupingutused sotsialistlike saavutuste kaitseks ja võitluseks rahu säilitamise eest.

Eriti tugevasti rõhutab deklaratsioon, et sotsialismimaade vaheliste vennalike suhete ja sõpruse edasiseks tugevdamiseks on vajalik kommunistlike parteide ja töölisparteide marksistlik-leninlik internatsionalistlik poliitika, kõigi töötajate kasvatamine internatsionalismi ja patriotismi ühendamise vaimus, resoluutne võitlus kodanliku natsionalismi ja šovinismi iganditest jagusaamise eest. Patriotismi ja internatsionalismi ühendamine moodustab sotsialistliku leeri rahvaste koostöö vankumatu aluse. Vastavalt deklaratsiooni teesidele peavad kommunistlikud parteid ja töölisparteid kasvatama töörah-

vast kõigi sotsialistlike maade rahvaste, kogu maailma töörahva austamise, sõpruse ja nendega vennaliku koostöötamise vaimus. See on seda vajalikum, et imperialistlik kodanlus ja selle agentuur — revisionistid ning natsionalistlikud elemendid, kes pole veel relvi maha pannud, püüavad õhutada natsionalistlikke, šovinistlikke eelarvamusi, õõnestada sotsialistliku leeri ühtsust, nõrgendada kõigi maade töörahva internatsionaalseid sidemeid ja vennalikku solidaarsust.

Kahtlemata etendab deklaratsioon, milles on formuleeritud kommunistlike parteide ja töölisparteide ühised vaated tähtsamates sotsialismi ülesehitustöö ja sotsialistlike riikide omavaheliste suhete küsimustes, suurt osa edasises sotsialistliku leeri ühtsuse tugevdamises. Nõupidamiste tagajärjel muutus sotsialismi maailmaleer tugevamaks. Ühises deklaratsioonis on ära toodud mitte üksnes see, mis on juba tegelikult elus olemas, mis on meie rahvaste tööga ja võitlusega kätte võidetud. Selles võitlusdokumendis on kavandatud terve tulevikuprogramm, on ära näidatud helged tulevikuperspektiivid sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise edaspidisel teel.

Väga suure tähtsusega on kapitalistlike maade vennasparteide algatusel deklaratsiooni sissevõetud tees kõigi maade töörahva internatsionaalsest kohustusest sotsialistliku maailmaleeri suhtes. Deklaratsioonis on öeldud, et käesoleval ajal on kõikide maade töörahva eluliste huvidega kooskõlas see, et nad omalt poolt toetavad Nõukogude Liitu ja kõiki sotsialistlikke maid, kes peavad kinni kogu maailmas rahu säilitamise poliitikast ja on rahu ning sotsiaalse progressi kantsiks. Töölisklass, demokraatlikud jõud, kõigi maade töörahvas on huvitatud sellest, et kaitsta sotsialismi vaenlaste igasuguste intriigide eest ajaloolisi, poliitilisi ja sotsiaalseid saavutusi, mis on teoks saanud Nõukogude Liidus — esimeses ja kõige võimsamas sotsialistlikus riigis, Hiina Rahvavabariigis ja kõigis sotsialistlikes riikides.

Nõukogude Liidu ja kõigi sotsialistlike maade kommunistid omalt poolt näevad oma kohustust ülemaailmse töölis- ja kommunistliku liikumise suhtes selles, et teostada sotsialismi ja kommunismi ülesehitamist oma maades ning sel viisil tugevdada sotsialismi positsioone rahvusvahelises mastaabis, kindlustada marksistlik-leninlike parteide positsioone, tugevdada kõigi maade töölisklassi

usku oma jõusse. Sotsialistlike maade kommunistid kaitsevad rahu ja rahvaste julgeolekut, tõmbavad sellele kaasa laiu rahvahulki, kõik jõud, kes ei ole sõjast huvitatud. Sotsialistlike riikide kommunistlikud parteid peavad oma kohuseks propageerida sotsialismi edusamme kõigi maade rahvaste seas, levitada tõele vastavat informatsiooni oma riikide poliitika ja saavutuste üle. Proletaarse internatsionalismi printsiipidest juhindudes tugevdavad sotsialismileeri kommunistlikud parteid sidemeid kõigi kommunistlike parteidega ja püüavad osutada neile moraalset toetust võitluses sõjaohu vastu, töörahva huvide eest, demokraatia ja sotsialismi eest. Nad püüavad samuti ka laiendada sidemeid kapitalistlike riikide sotsiaaldemokraatlike parteidega ja ametiühingutega, taotledes töölisliikumise jõudude konsolideerumist tema huvide kaitseks ning imperialistlikule reaktsioonile ja agressioonile vastulöögi andmiseks. Nad peavad oma kohuseks tugevdada sidemeid rahvusliku vabadusliikumisega, kõikide jõududega, kes võitlevad imperialismi koloniaalsüsteemi hävitamise eest, rahvaste rahvusliku sõltumatuse eest.

Kõik kommunistlikud parteid ja töölisparteid kiidavad heaks sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsiooni, väljendavad üksmeelselt oma solidaarsust deklaratsioonis ja rahumanifestis esitatud poliitiliste ja teoreetiliste teesidega. Vennasparteid peavad praegu oma tähtsaimaks ülesandeks tutvustada laialdaselt deklaratsiooni ideesid oma maade töölisklassile ja laiadele töötavatele kihtidele ning ühendada nad nende ideede alusel.

*

Nõupidamine pööras suurt tähelepanu ülemaailmse kommunistliku liikumise olukorra ja kommunistliku liikumise ees seisvate ülesannete arutamisele. Rahvusvaheline kommunistlik liikumine on tunduvalt kasvanud, tõsised katsumused välja kannatanud ja läheb pidurdamatult edasi. 1935. aastal, Kominterni VII kongressi ajaks, oli rahvusvahelise kommunistliku liikumise ridades 3 141 000 kommunisti. Neist kapitalistlike maade kommunistlikes parteides 785 000 inimest. Praegu on 75 maa kommunistlikus parteis üle 33 miljoni kommunisti. Neist on sotsia-

listlike maade kommunistlikes parteides umbes 28,5 miljonit, kapitalistlike maade kommunistlikes parteides aga — üle 4,5 miljoni kommunisti. Oktoobrirevolutsiooni laine harjal organiseeritud liikumiseks muutunud rahvusvaheline kommunism kujutab enesest määratu suurt jõudu, mis avaldab järjest suuremat mõju ajaloo arenemise käigule.

Kommunismi peamiseks võiduks möödunud perioodil oli töölisklassi ja tema revolutsiooniliste parteide võimuletulek paljudes Euroopa ja Aasia maades. See tugevdas tunduvalt kogu rahvusvahelise töölis- ja kommunistliku liikumise positsioone.

Paljude kapitalistlike maade kommunistlike parteide suureks saavutuseks on see, et nad on tunduvalt laiendanud oma sidemeid rahvahulkadega, tugevdanud oma positsioone demokraatlikes organisatsioonides, mitmesugustes elanikkonna kihtides. Prantsusmaa, Itaalia, Indoneesia, India, Soome ja mõned teised kommunistlikud parteid on muutunud massilisteks töölisklassi parteideks, on hakanud etendama silmapaistvat osa oma maa poliitilises elus. Ülemaailmse kommunistliku liikumise hiilgavaks saavutuseks on see fakt, et kahel suurel kapitalistlikul maal — Prantsusmaal ja Itaalias — on kommunistlikud parteid sotsiaaldemokraadid kõrvale tõrjunud ja töölisklassi põhimassi enda poole võitnud, paljudes elulistes küsimustes aga toetab neid rahva enamus.

Sõjajärgse perioodi suureks saavutuseks on kommunismi jõudude kasv Aasia, Ladina-Ameerika, Lähis- ja Kesk-Ida ning Aafrika maades. Enne sõda oli enamuses neis laialdastes piirkondades kommunistlik liikumine embrüonaalses olukorras; suur partei oli olemas ainult Hiinas. Nüüd on väikeste marksistlike ringide asemel paljudes maades võrsunud massilised võitlusvõimelised parteid. Nii oli Indoneesia kommunistlikus parteis enne sõda kõigest mõnisada inimest; praegu on Indoneesia kommunistlikus parteis üle miljoni liikme ja tal on kindel positsioon Indoneesias. India kommunistlikus parteis oli enne sõda alla 5000 liikme; praegu on seal umbes 200 000 inimest. Mõjukateks parteideks on muutunud Jaapani, Brasiilia, Argentiina, Tšiili, Süüria ja Liibanoni ning paljud teised kommunistlikud parteid.

Enamusel kommunistlikel parteidel on läinud korda oma baasi massides tunduvalt suurendada ning seda ei saa enam kuidagi võrrelda sõjaeelse perioodiga. Piisab

järgmisest faktist. 20-nel maal — Prantsusmaal, Itaalias, Indias, Indoneesias, Soomes ja mujal — said kommunistid parlamendivalimistel kokku üle 33 miljoni hääle. Prantsuse kommunistliku partei poolt hääletab igal valimisel järjekindlalt veerand kõigist Prantsusmaa valijatest — s. o. üle 5 miljoni inimese; Itaalia kommunistliku partei poolt üle 6 miljoni, Soome kommunistliku partei poolt üle 430 000 (22 protsenti kõigist häältest), India kommunistliku partei poolt — üle 12 miljoni, Indoneesia kommunistliku partei poolt — umbes 7 miljonit inimest. Kommunistlike parteide mõju tunduvast laienemisest rahvahulkadele kõneleb ka marksistlik-leninliku kirjanduse väljaandmise ja kommunistlike ajalehtede tiraažide suurenemine.

Kui sõjaeelseil aastail peaaegu kõigis kapitalistlikes maades olid töölisliikumises võtmepositsioonid sotsiaaldemokraatia käes, siis on sõjajärgseil aastail olukord paljudes maades tunduvalt kommunistlike parteide kasuks muutunud. Sel ajal kui revolutsiooniliste parteide osatähtsus ülemaailmses töölisliikumises üldiselt vahetpidamatult kasvab, kahaneb reformistlike parteide osatähtsus järjest.

Kui kommunistlike parteide (kaasa arvatud NLKP) liikmete üldarv on sõjajärgsete aastate jooksul kasvanud 4,2 miljonilt rohkem kui 33 miljonile, siis enamiku sotsiaaldemokraatlike parteide koosseis pole selle aja jooksul kasvanud, vaid on isegi kahanenud. Üldse on praegu reformistlikel positsioonidel asuvates parteides umbes 12 miljonit inimest, kellest üle 6 miljoni moodustavad Inglise leiboristliku partei liikmed ja 1 miljoni — Austraalia leiboristliku partei liikmed. Kui Inglise ja Austraalia leiboristid sotsiaaldemokraatlike parteide liikmete üldarvust maha arvata, siis tuleb välja, et kogu ülejäänud maailma kohta jääb umbes 4,5 miljonit sotsiaaldemokraati. Sealjuures tuleb veel silmas pidada, et nii Inglise leiboristlikus parteis kui ka reas teistes sotsiaaldemokraatlikes parteides moodustavad liikmete põhimassi mitte individuaalsed, vaid niinimetatud kollektiivsed liikmed (peamiselt ametiühingud), kelle hulgas on nii reformismi poolehoidjaid kui ka vastaseid. Niisuguseid kollektiivseid liikmeid on: Inglise leiboristlikus parteis — üle 5,5 miljoni, Austraalia leiboristlikus parteis — umbes 90 protsenti, Rootsi sotsiaaldemokraat-

likus parteis (liikmete arv on 780 000) — üle 66 protsendi.

Tööliskiassi revolutsiooniliste parteide osatähtsuse suurenemisest ja reformistlike parteide osatähtsuse vähenemisest ülemaailmses töölisliikumises annavad tunnistust ka järgmised faktid. Kagu-Aasia, Lähis- ja Kesk-Ida ning Aafrika maade kommunistlike parteide arvuline koosseis on sõjajärgsete aastate jooksul kasvanud mõneltkümnelt tuhandelt poolteise miljoni inimeseni, aga nende maade sotsiaaldemokraatlike parteide koosseis ei ületa ka praegu 500 000 inimest.

Ladina-Ameerikas tegutseb praegu 20 kommunistlikku parteid, kuhu kuulub kokku üle 200 000 liikme. Nende maade sotsiaaldemokraatlike parteide ridades aga on Sotsialistliku Internatsionaali enese andmetel kõigest mõnikümmend tuhat liiget. Lääne-Euroopa maade kommunistlikud parteid jäävad liikmete üldarvult veel tunduvalt maha sotsiaaldemokraatlikest parteidest, kuid kommunistlike parteide liikmete arv kasvab iga aastaga ja läheneb juba 3 miljonile inimesele, mis on kaugelt rohkem, kui oli enne sõda. Mis puutub sotsiaaldemokraatlikesse parteidesse, siis terves reas maades, välja arvatud Inglismaa, Austria, Rootsi, Taani, Hollandi ja mõned muud maad, nad kas vähenevad või püsivad endisel tasemel. Prantsuse sotsialistliku partei liikmete arv näiteks vähenes aastail 1945—1955 339 000-lt 100 000-le liikmele. Saksamaa sotsiaaldemokraatliku partei liikmete arv oli 1948. aastal 890 000, 1956. aastal oli seal ainult 580 000. Belgia sotsialistlikus parteis oli enne sõda 600 000 liiget, praegu on ainult umbes 140 000.

Prantsusmaal, Itaalias, Indoneesias, Argentiinas ja reas teistes maades on kommunistlikud parteid juba reformistlikud parteid kaugele maha jätnud ja nende osatähtsus on töölisliikumises tunduvalt suurem kui sotsiaaldemokraatlike parteide osatähtsus. Soomes, Jaapanis, Uruguais ja mõningal teisel maal on kommunistlikud parteid oma liikmete arvu poolest sotsiaaldemokraatlikele parteidele peaaegu järele jõudnud. See on seda suurema tähtsusega, kui arvesse võtta, et kommunistidel tuleb elada ja töötada rasketes tingimustes, kus reaktsioon neid kogu aeg taga kiusab ja nende suhtes igasuguseid repressioone rakendab.

Kommunistlike parteide osatähtsuse ja rahvahulkadele

avaldatava mõju suurenemist tõendavad ka andmed kapitalistlike maade parlamendivalimiste tulemuste kohta. Kui sotsialistide poolt hääletab ikka veel umbes 66 miljonit valijat, siis said ainult nelja kapitalimaa (Prantsusmaa, Itaalia, India ja Indoneesia) kommunistlikud parteid viimastel aastatel parlamendivalimistel juba ligi 32 miljonit häält. Prantsusmaal, Itaalias, Indoneesias, Islandis ja Uruguais said kommunistid viimastel valimistel palju rohkem hääli kui sotsialistid. Soomes, Indias ja mõnel teisel maal saavad kommunistlikud parteid peaaegu niisama palju valijate hääli kui sotsiaaldemokraatlikud parteidki. Sealjuures on sotsialistidel pikaajalised parlamentliku võitluse kogemused ja neid toetavad sageli kodanlikud parteid; kommunistide vastu aga tehakse pöörast kampaaniat.

Kommunistlike parteide positsioonid tugevnevad järjekindlalt töölisklassi, töötavate talurahvahulkade, haritlaskonna, naiste, noorsoo jne. hulgas. Mitme maa, sealhulgas Prantsusmaa, Itaalia ja Indoneesia kommunistlikud parteid etendavad suurt osa oma maa ametiühingutes ja neil on suur mõju mitmesugustes demokraatlikes organisatsioonides.

Kuid, vaatamata kommunistliku liikumise tõsistele edusammudele paljudes kapitalistlikes maades, ei tohi unustada, et nende maade kommunistlikud parteid peavad veel tegema väga palju selleks, et töölisklassi ja teiste töörahva kihtide enamust enda poole võita. Paljudes kapitalimaades töötavad endiselt kommunistlike parteide vastu suured sotsiaaldemokraatlikud parteid ja samuti katoliiklikud ning muud kodanlikud parteid.

Viimase kümne aasta jooksul on meie seltsimeestel kapitalistlikes maades tulnud elada ja võidelda ägeda kommunismivastase hüsteerika olukorras; see hüsteerika on mõnikord, näiteks Korea sõja või Ungari sündmuste ajal muutunud õige tugevaks. Neil aastatel kehtestati mitmel maal eriti karmid kommunistidevastased seadused, organiseeriti kohtuprotsesse kommunistlike parteide üle, näiteks ameerika kommunistide liidrite üle, Saksamaa kommunistliku partei üle, paljudes maades aga kuulutati kommunistlikud parteid väljaspool seadust olevaks. Enamus vennasparteisid kapitalimaades — 33 parteid 62-st — on praegugi sunnitud töötama põranda all, kandma ränki ohvreid iga sammu eest oma võitluses.

Tuhanded kommunistid vaevlevad Hispaania, Portugali, Türgi, Iraagi, Kreeka ja teiste kapitalimaade vanglates ja koonduslaagrites.

Kallaletungid kommunistidele ja nende tagakiusamine saavutas erilise teravuse 1956. aastal. Pärast seda, kui NLKP XX kongressi ajaloolised otsused äratasid laialdast vastukaja kogu maailmas ja avasid tee töölis- ja demokraatliku liikumise uuele, võimsale tõusule, seadsid lääneriikide valitsevad ringkonnad endale eesmärgiks juhtida maailma avalikkuse tähelepanu kõrvale peamistelt küsimustelt, mis XX kongress oli üles tõstnud.

Ungari kontrrevolutsioonilise mässu ajal korraldati bandiitlikke kallaletunge Prantsuse, Itaalia, Austria, Hollandi ja teiste maade kommunistlike parteide ajalehtede toimetuste ja organisatsioonide ruumidele. Nagu enne Teist maailmasõda, nii esitati parlamentides seaduseelnõusid kommunistlike parteide ärakeelamise kohta, viidi läbi uus massiline kommunistide vallandamine, tugevnesid politseilised repressioonid.

Samal ajal hakkas reaktsioon korraldama ideoloogilist diversiooni. Võltsides isikukultuse küsimust, moonutades Ungari sündmuste tõelist iseloomu, püüdsid rahvusvahelise reaktsiooni jõud kommunistlikke parteisid üksteisest eraldada ja eemale kiskuda.

Kommunistlikud parteid ja töölisparteid tulid neist katsumustest auga välja. Parteide puhastamine ebakindlatest, oportunistlikest elementidest tugevdas parteisid. Kommunistlikud parteid astuvad praegu samme selleks, et oma ridu edaspidi ideoloogiliselt ja organisatsiooniliselt tugevdada, et oma positsioone rahvahulkades kindlustada.

Kokkuvõttes suureneb kommunistlikust liikumisest osavõtjate arv edasi. Nii on viimase aasta jooksul astunud Prantsuse kommunistlikusse parteisse 20 000 uut liiget, India kommunistlikusse parteisse — 70 000, Argentiina kommunistlikusse parteisse — umbes 30 000 jne. Kapitalistlike maade kõige massilisemas kommunistlikus parteis — Itaalia kommunistlikus parteis — on endiselt umbes 2 miljonit kommunisti.

Kommunistide mõju kasvab Idamaades ja Ladina-Ameerika maades. Brasiilia, Argentiina, Tšiili ja Uruguai kommunistlikud parteid innustavad ja organiseerivad töölisklassi ning talurahvahulkade võitlust elutaseme

tõstmise eest ja oma maa rahvusliku sõltumatuse eest. Neil kommunistlikel parteidel on omal maal õnnestunud luua laialdased rahvusrinded, mis ühendavad mitmesuguseid parteisid, rühmi ja organisatsioone.

Nende andmete valguses, mis annavad kujukalt tunnistust kommunistlike parteide liikmete arvu suurenemisest ja nende mõju kasvamisest, omandab veel suurema tähtsuse kommunistide üleskutse, millega nad pöördusid sotsiaaldemokraatlike parteide poole, kutsuda neid üles töölisliikumise ühtsusele, tegevusühtsusele.

Nõupidamisel rõhutati kommunistlike parteide ideoloogilise töö järjest kasvavat tähtsust. Praegu omandavad esmajärgulise tähtsuse rahvahulkade marksistlik-leninliku kasvatuse intensiivistamine, võitlus kodanliku ideoloogia vastu, sotsialistlike maade aadressil tehtava imperialistliku propaganda vale ja laimu paljastamine, sotsialismi ideede laialdane propageerimine arusaadavas ja veenvas vormis.

Eriti tähtsaks peeti nõupidamisel võitlust kommunistliku liikumise ridades esineva revisionismi ja dogmatismi vastu. Isikukultuse tagajärgedest ülesaamise protsessis on kommunistlikud parteid ja töölisparteid teinud ära suure töö dogmatismi kõrvaldamiseks, sest dogmatism viib tegelikust elust irdumisele, sektantlusele poliitikas. Võitlus dogmatismi ja sektantluse vastu tugevdab kahtlemata kommunistlike parteide sidemeid laiade töörahva hulkadega. See võitlus jääb ka edaspidi kommunistliku liikumise tähtsaks ülesandeks. Kuid dogmatismi hukka mõistes peavad kommunistlikud parteid praegustes tingimustes peamiseks ohuks revisionismi, s. o. parempoolset oportunismi. Deklaratsioonis on öeldud, et ka dogmatism ja sektantlus võivad olla peamiseks ohuks ühe või teise partei üksikutel arenguetappidel, et iga kommunistlik partei teeb ise kindlaks, kas see on revisionism või dogmatism, mis on talle antud ajal peamiseks ohuks.

Nõupidamine märkis, et nagu minevikus, nii ka praegu on revisionism rahvusvaheline nähtus. Oma sotsiaalselt olemuselt on revisionism selle tagajärg, et kodanlik ja reformistlik ideoloogia avaldab mõju ja survet osale töölisklassist, kommunistide ebakindlatele rühmadele.

Milles avaldub kaasaegne revisionism?

Kõigepealt imperialismi agressiivse olemuse kinni-

mätsimises ja vähendamises, uue maailmasõja ohu vähendamises, kuigi rahvusvaheline reaktsioon eesotsas Ameerika Ühendriikidega valmistab ette uut maailmasõda; kõige avameelsemate revisionistide juures aga avaldub revisionism — kapitalistliku majanduse ja kogu kapitalistliku süsteemi ees lömitamises. Teiseks, kommunistlike parteide juhtiva ja suunava osa eitamises, katsetes likvideerida marksistlik-leninlikke parteisid ja muuta nad mitteparteilisteks poliitilisteks assotsiatsioonideks (likvidaatorlus). Ameerika Ühendriikide ja Kanada kommunistlikes parteides leiduvad revisionistlikud elemendid kutsusid avalikult üles muutma parteid mitteparteilisteks «poliitilise tegevuse assotsiatsioonideks». Mõned Brasiilia kommunistliku partei natsionalistlikult häälestatud tegelased esinesid samuti likvidaatorlikelt positsioonidelt. Praegu on nad ennast juba paljastanud sellega, et astusid välja kommunistlikust parteist ja esinevad avalikult kodanlikelt positsioonidelt.

Kolmandaks, klassivõitluse põhiliste seaduste eitamises, klasside koostöö propageerimises ja jutlustamises, et kapitalism võib tootlike jõudude arenemise tagajärjel pikkamööda sotsialismiks muutuda, «majanduse demokratiseerimise» jne. jutlustamises, töölisklassi poolt võimu kättevõitmiseks peetavas võitluses teiste võitlusvormide eitamises peale rahulike parlamentlike või ametiühinguliste võitlusvormide. Niisugused revisionistlikud meeleolud ilmnevad peamiselt nende maade kommunistlikes parteides, kus sotsiaaldemokraatlik mõju on tugev ja kapitalismi arenemistase kõrge. Mõned revisionistid kuulutavad, et tootmisprotsessi arenemisest tulenevat niisugused tingimused, et kodanlus nõustuvat vabatahtlikult töölisklassi lülitamisega riigi juhtimise süsteemi, et sotsialismile olevat võimalik jõuda ilma revolutsioonilise avangardi aktiivse vahelesegamiseta.

Neljandaks, sotsiaaldemokraatlikele seisukohtadele libisemises, püüetes lähendada kommunistlike parteide programme ja poliitilisi seisukohti sotsiaaldemokraatlike parteide seisukohtadega, sotsiaaldemokraatliku ideoloogia kritiseerimisest loobumises, tuues ettekäändeks, et sotsialistidega on vaja kontakti tihendada.

Viiendaks, proletariaadi diktatuuri leninliku teooria üldise tähtsuse eitamises. Moonutades proletariaadi

diktatuuri olemust, rõhutavad revisionistid ainult üht proletariaadi diktatuuri külge — vägivalda, mis on iseloomulik eeskätt sotsialismi eest peetava võitluse algetapile, ja vaikivad maha proletariaadi diktatuuri väga tähtsad funktsioonid — organisatoorse ja kasvatusliku funktsiooni, vaikivad maha sotsialistliku demokraatia eelised kodanliku demokraatiaga võrreldes.

Kuuendaks, partei ülesehitamise leninlike printsiipide revideerimises, demokraatlikust tsentralismist lahtiütlemises, fraktsioonide vabaduse ja fraktsioonilise võitluse nõudmises. Revisionistid Brasiilia, Suurbritannia, Kanada, Ameerika Ühendriikide kommunistlikes parteides nõudsid, et vähemusele antaks õigus organiseerida fraktsioone ja lubataks vastuvõetud otsuseid kritiseerida. Nad püüdsid leninlikke organisatsioonilisi printsiipe asendada sotsiaaldemokraatlike printsiipidega.

Seitsmendaks, proletaarsest internatsionalismist lahtiütlemises ja «rahvusliku kommunismi» positsioonidele libisemises. Revisionistid eitavad NLKP ja rahvusvahelise kommunistliku liikumise kogemuste tähtsust, püüavad kommunistlike parteide vahelisi sidemeid nõrgendada ja nende vahel lahkhelisid tekitada, rõhutavad rahvuslikke ülesandeid ja vaikivad maha kommunistliku ja töölisliikumise üldised ülesanded.

Revisionistlikud tendentsid on enamasti levinud intelligentsi ja üksikute partei juhtivate töötajate hulgas, kes on töölisklassist irdunud. Kohalikes parteiorganisatsioonides tööliste ja talupoegade hulka kuuluvate kommunistide juures revisionistid tavaliselt toetust ei ole leidnud. Sageli algatati võitlust revisionismi vastu just kohalikes parteiorganisatsioonides.

Nõupidamine kinnitas täielikult NLKP XX kongressi järeldust, et kaasaegsetes tingimustes on võimalik kasutada parlamentlikku teed sotsialismile. Deklaratsioonis on rõhutatud, et see on võimalik ainult klassivõitluse laialdase ja pideva arendamise baasil, tingimusel, et töölisklass ja tema marksistlik eelvägi etendavad juhtivat osa.

Klassivõitluse ägeduse aste ei olene niivõrd proletariaadist, kui just reaktsiooniliste jõudude vastupanust. Kumb kahest reaalsest võimalusest — rahulik või mitterahulik üleminek — igal üksikjuhul teoks saab, see oleneb iga maa konkreetsetest ajaloolistest tingimustest. Et

deklaratsioon seda küsimust selgitab, siis on sellel väga suur teoreetiline ja poliitiline tähtsus. See juhib kommunistlike parteide tähelepanu sellele, et tuleb osata kasutada kõiki võitlusvorme — rahulikke ja mitterahulikke, parlamentlikke ja mitteparlamentlikke. See tuletab veel kord kõigile kommunistidele meelde, et töölisklassi tuleb kasvatada julgeteks ja otsustavateks tegudeks valmisoleku vaimus.

Nõupidamise käigus tõsteti üles tähtsaid küsimusi, mille lahendamine annab võimaluse laiendada kommunistlike parteide mõju töölisklassi, talurahva ja elanikkonna teiste kihtide hulgas. Need on kõigepealt järgmised küsimused: küsimus selle võitluse juhtimisest, mida töölisklass peab oma otseste majanduslike ja poliitiliste huvide eest; kommunistlike parteide tööst talurahva hulgas; kodanluse mitmesugustesse kihtidesse suhtumisest; sotsialistlike parteidega koostöötamisest.

Avaldatud deklaratsioonis on antud sügav analüüs sotsiaalsete jõudude uue paigutuse kohta, mis on praegu kujunemas kapitalistlikes maades. Töölisklassi ja rahvahulkade terav võitlus praegustes tingimustes on suunatud suurte monopolistlike rühmade kui uue sõja ettevalmistamise plaanide peamiste organiseerijate ja innustajate vastu. Selle kitsa monopolistide kliki huvid ja poliitika satuvad järjest rohkem vastuollu mitte ainult töölisklassi huvidega, vaid ka kõigi teiste kapitalistliku ühiskonna kihtide — talurahva, intelligentsi, linna väike- ja keskkodanluse huvidega. Kujunevad enneolematud objektiivsed eeldused selleks, et ühendada töölisklassi ja tema revolutsiooniliste parteide juhtimise all kõige laialdasemaid elanikkonna kihte.

Ülesandeks, mis seisab esimeses järjekorras, on võitlus töölisklassi ühtsuse eest. Nõupidamine märkis, et NLKP XX kongress tegi täiesti õigesti ja õigeaegselt järelduse, et sotsialistlike parteidega on vaja luua kontakt. Viimasel ajal paranevad võimalused sotsialistidega koos töötamiseks. Teatavasti mõistsid Inglise leiboristlik partei, Lääne-Saksamaa sotsiaaldemokraatlik partei, Jaapani ja teiste Aasia maade sotsialistid hukka Inglise—Prantsuse—Iisraeli agressiooni Egiptuse vastu ning on hakanud aktiivsemalt välja astuma desarmeerimise poolt. Lääne-Saksamaa sotsiaaldemokraatlik partei astus välja bundeswehri aatomirelvastamise vastu. Ing-

lise leiboristlik partei, Jaapani ja mõnede teiste maade sotsialistlikud parteid nõuavad termotuumarelva katsetamiste lõpetamist. Nõupidamisel öeldi, et kommunistid peavad, marksistlik-leninlikke põhiprintsiipe järjekindlalt kaitstes, avama lihtsotsialistile koostöö perspektiivi, näidates talle, et kommunistid on valmis sotsialistlike parteidega koos töötama nii rahu kaitsmise ürituses kui ka võitluses sotsialismile ülemineku eest.

Saades aru oma vastutusest rahvaste saatuse eest, ulatas kommunistlike parteide ja töölisparteide ülemaailmne koosolek käe sotsiaaldemokraatlikele parteidele, pöördus kõigi töölisliikumise väesalkade poole üleskutsega ühendada töölisklassi read ja jõupingutused selleks, et võidelda sõjaohu vastu ning anda vastulöök imperialismi reaktsioonilistele ringkondadele. Töölisliikumise kõigi kihtide ühtsus on praegu muutunud väga tähtsaks küsimuseks nii rahu säilitamise huvides kui ka töörahva eluliste õiguste ja vajaduste kaitsmise huvides. Elu näitab, et seal, kus töölisklass astub välja ühise rindena, kus mitmesugused ametiühingud, mis pooldavad mitmesuguseid poliitilisi parteisid, töötavad koos, — seal on ka edusammud suured.

See on läkitus, mille on avaldanud kommunistlike parteide ja töölisparteide ülemaailmne assamblee, — läkitus, mille on avaldanud tugevad ja autoriteetsed parteid, kellest paljud seisavad riikide eesotsas, millede elanike üldarv ulatub peaaegu miljardi inimeseni, parteid, kellel on väga suur mõju ja keda toetavad äärmiselt laiad töörahva hulgad kogu maailmas. Kommunistid esinesid tegevusühtsuse ettepanekuga ka siis, kui nad ei olnud nii tugevad kui praegu. Kuid nüüd, kui kommunistlike parteide jõud on kasvanud väga suureks, kui nad toetuvad NSV Liidu maailma-ajaloolise tähtsusega edusammudele, suurele paljumiljonilisele Hiina rahvale, sotsialistliku maailma leeri kogu jõule ja võimsusele, ei või see üleskutse vastukajata jääda, see peab panema mõtlema igaühe, kellel on kallid töölisklassi huvid, rahu huvid. NLKP Keskkomitee detsembripleenum rõhutab, et töörahva huvid, rahu, demokraatia ja sotsialismi eest peetava võitluse huvid nõuavad tungivalt, et kõik siirad sotsialistid, kõik töölisliikumisest osavõtjad ja töölisliikumise tegelased võtaksid kuulda seda läkitust, mis kutsub üles tegevusühtsusele.

Nõupidamine märkis, et töölisklassi ja talurahva liidu küsimus on rea Lääne-Euroopa maade, eriti aga asumaade ja sõltuvate riikide jaoks äärmiselt aktuaalne. Viimastel aastatel on paljud kommunistlikud parteid hakanud rohkem tähelepanu pöörama talurahva hulgas tehtavale tööle. Kommunistide poolt püstitatud loosung «Maa sellele, kes seda harib!» on talurahva seas väga populaarseks muutunud. Talurahvahulkade võitluse juhtimises on tunduvat edu saavutanud Itaalia, Prantsuse, Brasiilia, Indoneesia, India ja mõnede teiste maade kommunistlikud parteid.

Nõupidamisel märgiti uusi võimalusi, mis avanevad selleks, et tõmmata monopolistliku kapitali vastu võitlemise ühisrindesse kaasa mõningaid rahvusliku väike- ja keskkodanluse kihte. Lääne-Euroopas on need kihid sageli neutraliteedi- ja patsifistlike meeleolude kandjaiks. Neile toetuvad tavaliselt liberaalide, radikaalide ja teised parteid, keda rahvas veel usaldab. Kommunistid võivad koos nende kihtidega ühises rindes minna võitluses rahu ja oma maade rahvusliku sõltumatuse eest, andes vastulöögi välismaiste imperialistide kallaletungidele.

Kõigi kommunistlike parteide esindajate ühine arvamine on niisugune, et praegustes tingimustes on kujunenud soodsad võimalused selleks, et ühendada ühisrindesse kapitalistlike maade elanikkonna kõige erinevamaid kihte.

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamine rõhutas, et kõigi deklaratsioonis ja rahumanifestis üles tõstetud küsimuste lahendamise peamiseks eeltingimuseks on kommunistlike parteide endi tugevdamine, nende edasine koondumine marksismileninismi alusel ja kommunistlike parteide ridade organisatsiooniline kindlustamine. Tänapäeva tingimustes on väga tähtis luua tihedad sidemed vennasparteidega. Sellepärast ongi deklaratsioonis öeldud, et praegustes tingimustes on juhtivate tegelaste kohtumiste ja kahepoolse informatsiooni vahetamise kõrval otstarbekohane võimalust mööda korraldada kommunistlike parteide ja töölisparteide laialdasemaid nõupidamisi.

*

Nõupidamiste materjalide avaldamisest ei ole möödunud palju aega. Kuid isegi lühike aeg on näidanud, et nõupidamiste dokumendid on äratanud laialdast rahvusvahelist vastukaja.

Kommunistlikud parteid ja töölisparteid, kogu progressiivne inimkond võttis deklaratsiooni ja rahumanifesti vaimustusega vastu.

NLKP Keskkomitee pleenumi poolt 17. detsembril 1957 vastuvõetud otsuses on eriti rõhutatud:

«Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei näeb deklaratsioonis ja rahumanifestis tähtsaid dokumente, mis on Nõukogude kommunistidele tegevusjuhendiks... NLKP tugevdab ka edaspidi väsimatult vennalikke sidemeid kõigi kommunistlike ja töölisparteidega, tagab kõigi nõukogude inimeste kasvatamist nõukogude patriotismi ja proletaarse internatsionalismi lahutamatu ühendamise vaimus, sotsialistliku leeri maade rahvastega, kõigi maade töötajatega sõpruse pidamise ja nende austamise vaimus.»

Nõukogude rahvas kiidab üksmeelselt heaks kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamiste ajaloolised otsused, demonstreerib neil päevil veelgi tihedamat koondumist kommunistliku partei ümber, näitab oma valmisolekut tugevdada kangelasliku tööga veel enam meie suurt kodumaad ja tõsta tema kuulsust.

Kommunistlike parteide ja töölisparteide Moskva nõupidamiste edusammud sisendavad veendumust, et ülemaailmne töölis- ja kommunistlik liikumine saavutab uusi võite võitluses töölisklassi huvide eest, rahu, demokraatia ja sotsialismi eest.

Ajakirjast «V Pomoštš Polititšeskomu Samoobrazovaniju» nr. 12, 1957

MARKSISMI VÕITMATU JÕUD JA TEMA «ARVUSTAJATE» PANKROT

Ajalugu tunneb palju inimesi, kes on ühiskonna arenemises silmapaistvat osa etendanud. Kuid on võimatu ette kujutada inimkonna teenimise suurepärasemat näidet, kui seda on marksismi-leninismi rajajate — K. Marxi, F. Engelsi ja V. I. Lenini tegevus.

Nemad olid need, kes avasid töölisklassi silmad ja aitasid tal teadlikuks saada oma kohast ühiskonna elus, oma revolutsioonilisest osast. Nad varustasid töölisklassi, kõiki töötajaid mitte kunagi vananeva teoreetilise relvaga. Nad juhtisid ülemaailmset kommunistlikku liikumist, mis praegu täidab rõõmu ja uhkusega kõigi sotsialismi pooldajate südameid.

Teadusliku sotsialismi loomine on tihedalt seotud töötajate miljoniliste hulkade elu ja loominguga; teaduslik sotsialism aga on õpetus ühiskonna arenemise seadustest, õpetus proletariaadi ülemaailmsest ajaloolisest revolutsioonilisest missioonist, õpetus sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna ülesehitamisest kogu maailmas, õpetus sotsialismi ja kommunismi paratamatust võidust kogu maailmas. Marksism andis vastuse küsimustele, mida oli päevakorda tõstnud ühiskonna kogu arengukäik, ja just sellepärast valgustab ta kustumatu majakana juba rohkem kui sajandi jooksul kogu maailma töötajatele teed vabadusele ja õnnele.

*

Proletariaadi ja kodanluse vahelised antagonistlikud vastuolud ilmnevad kõigis ühiskondliku elu sfäärides, sealhulgas ka ideoloogia alal. Ja pole midagi imestada, et töölisklassi vaenlased on marksismi esimestest sammudest peale talle kallale tunginud, sest nad on aru

saanud, kui suureks ohuks on neile kommunistlik liikumine ja tema revolutsiooniline õpetus.

Alguses suurem osa kodanlikke ideolooge lihtsalt eitas marksismi, ennustades nii sellele kui ka proletaarsele liikumisele peatset hukku. Aga vaenlased arvestasid valesti. Marksism karastus ja tugevnes proletariaadi ajaloolistes klassilahingutes — Pariisi kommunaaride ennastsalgavates kangelastegudes, kolme Vene revolutsiooni tules, rahvusvahelise proletariaadi, kogu maailma töörahva revolutsioonilistes lahingutes. Teaduslik kommunism on meie päevil mitte ainult võitmatu teooria, vaid ühtlasi ka võidukas praktika: sotsialism on muutunud sotsialistlikuks maailmasüsteemiks, mis hõlmab rohkem kui veerandi maakera territooriumist ja umbes miljard inimest, kes on igaveseks lahti ütelnud kapitalismist.

Sotsialismi maailma-ajaloolised võidud on kaasa aidanud rahvusliku vabadusliikumise ennenägematule tõusule. Sõjajärgsel perioodil on peale Hiina Rahvavabariigi, Vietnami Demokraatliku Vabariigi ja Korea Rahvademokraatliku Vabariigi veel üle seitsmesaja miljoni inimese heitnud endalt koloniaalikke ja rajanud omaenda suveräänsed rahvusriigid. Pehkinud kolonialismi süsteem on lagunemas. Idamaa rahvaste sümpaatia on täielikult sotsialistlike riikide poolel, kes kaitsevad kõigi rahvaste võrdõiguslikkust ja sõprust.

Vanasti kuulutasid kodanlikud ideoloogid, et kui marksismil ongi tähtsust, siis ainult arenenud Euroopa maadele ja ainult teatud ajajärgul. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit, selle järel aga rahvarevolutsiooni võit Hiinas ja reas teistes maades näitas kogu maailmale käegakatsutavalt, et Marxi õpetus, mida arendas ja jätkas Lenin, — on rahvusvahelise proletariaadi, kõigi rõhutud ja ekspluateeritavate rahvahulkade lipp võitluses imperialismi ikkest vabanemise eest.

Kõigis maailmajagudes kasvavad demokraatia ja sotsialismi jõud. Praegu on 75 maa kommunistlikus parteis üle 33 miljoni kommunisti. Järjest rohkem inimesi asub marksismi-leninismi lipu alla, olles veendunud selles, et marksismi-leninismi ideed on õiged. Ja neis tingimustes, kus Marxi ideed tungivad sügavale laiadesse rahvahulkadesse, peavad kodanlikud ideoloogid muidugi marksismi arvesse võtma.

Isegi teadusliku sotsialismi vaenlased tunnistavad nüüd, et Marx oli «tõesti originaalne ja suur mõtleja, sotsialistlikest mõtlejatest suurim»,[1] et «Marx ... pani aluse kõige suuremale rahvahulkade liikumisele, mida ajalugu kunagi on tundnud»[2].

Kuid tehes neid sunnitud kummardusi marksismi poole, ei pane kodanlikud ideoloogid sugugi relvi käest, ei jäta marksismi vastu võitlemist. Nende peamised jõupingutused on suunatud Marxi õpetuse võltsimisele. Kapitalismi kaitsjad ronivad kas või nahast välja, püüdes varjata selle õpetuse revolutsioonilist sisu. Nad püüavad marksistliku õpetuse mõtet moonutada, püüavad marksismi kodanliku ideoloogia süsteemides ja koolkondades ära lahustada. Nad püüavad marksismi tavaliste väikekodanlike või kodanlike arusaamade raamidesse suruda, väites, et Marx oli utoopiline sotsialist, et tema õpetus on «XIX sajandi liberalismi ebaseaduslik ja mässuline produkt»[3]. Kuid need katsed on tehtud kõlbmatute vahenditega.

Marksismi tekkimine tähendas põhjalikku pööret, revolutsiooni filosoofias, poliitilises ökonoomias ning varasemates sotsialismi käsitlevates õpetustes. Marksistlik õpetus on terviklik ja harmooniline maailmavaade, mis ei sobi kokku mingi ebausuga ega kodanliku ikke kaitsmisega.

Marxi proletaarse sotsialismi teoreetiliseks aluseks on dialektiline materialism, mis on andnud rõhutud inimkonnale, eriti aga töölisklassile suure tunnetusvahendi ja revolutsioonilise tegevuse vahendi. Marxi ja Engelsi suurim teene seisab selles, et nad rakendasid dialektilist materialismi ka ühiskondlike nähtuste seletamiseks, lõid ajaloolise materialismi — teaduse ühiskonna arenemise seadustest. Marx ja Engels avastasid ühiskonna arenemise objektiivsed seadused, näitasid ühiskondlike formatsioonide arenemist kui loodusloolist protsessi, leidsid nende formatsioonide asendamise seadused, klassi-

---

[1] John Plamenatz, German Marxism and Russian Communism, London, 1956, lk. 5.

[2] Sidney Hook, Marx and the Marxists, New York, 1955, lk. 11.

[3] R. N. Carew Hunt, The Theory and Practice of Communism, London, 1957, lk. 82.

võitluse ja revolutsiooni seadused, põhjendasid rahvahulkade otsustavat osa ajaloos.

Lähtudes seisukohast, et majanduslik kord on ühiskonna baas, millel kerkib pealisehitus, pööras Marx erilist tähelepanu kapitalistliku ühiskonna majandusliku korra uurimisele.

Marxi majandusteaduslik teooria selgitas proletariaadi tõelise olukorra kapitalismi tingimustes, avas kapitalistliku ekspluatatsiooni olemuse. Marx näitas, et lisaväärtuse tagaajamine kapitalisti poolt, tema hundiaplus lisatöö järele toob kaasa töölisklassi julma ekspluateerimise, proletariaadi ja laiade töörahva hulkade viletsuse, konkurentsi, kriisid, klassivõitluse teravnemise. Suur, kujukalt ja vihaselt kirjutatud teaduslik töö — «Kapital», see on Marxi enese sõnade järgi kõige kohutavam mürsk, mis on kunagi kodanlase pähe langenud.

Avastades ühiskonna arenemise seadused, kapitalismi arenemise ja vältimatu hukkumise seadused, klassivõitluse ja revolutsiooni seadused, näitasid Marx ja Engels, et sotsialism ei ole utoopia, vaid kapitalistliku ühiskonna arenemise paratamatu tulemus. Vastupidiselt utopistidele, kes unistasid rahulikust sotsialismile üleminekust ilma klassidevahelise võitluseta ja revolutsioonita, põhjendasid Marx ja Engels teaduslikult klassivõitluse ja proletaarse revolutsiooni vältimatust ning proletariaadi diktatuuri vajalikkust, sest proletariaadi diktatuur on peamine tööriist vana ühiskonna ümberkujundamisel ja uue, klassideta kommunistliku ühiskonna ülesehitamisel.

Marxi õpetus töölisklassi maailma-ajaloolisest osast kapitalismi hauakaevajana ja kommunistliku ühiskonna loojana on innustanud ja innustab kõiki revolutsionääre rõhujate vastu võitlema. Sellepärast ajab see õpetus ka tänapäeval kõik töölisklassi vaenlased marru. Nad ei säästa jõudu ega raha marksismi vastu võideldes. Sealjuures on üks nende armastatumaid marksismi «ümberlükkamise» võtteid väide, nagu oleks marksism vananenud ega vasta enam tegeliku elu nõuetele. Oletame, ütlevad paljud kaasaegsed marksismi «arvustajad», et Marx oli tõepoolest «kaasaegse sotsioloogia isa», tema ajal tekkinud ühiskondlike suhete kõige sügavamate uurimuste autor.[4] Kuid «Kapitali» kirjutamisest on möö-

[4] R. N. Carew Hunt, Op. cit. lk. 82.

dunud umbes 100 aastat ja elu ning teadus on selle aja jooksul palju edasi läinud.

Jah, saja aastaga on elu tõepoolest palju edasi läinud. Kuid hoopiski mitte selles suunas, kuhu kapitalismi ideoloogid sooviksid. Ajalugu kinnitab täielikult, et Marxi õpetus kapitalismi hukkumise ja sotsialismi võidu ajaloolisest paratamatusest on õige.

Muidugi kerkib maailmas toimunud suurte muutuste tagajärjel inimkonna ja ühiskonnateaduse ette ka palju uusi küsimusi. Aga ka marksism ei seisa paigal. Ta on arenenud ja areneb uute ajalooliste kogemuste alusel, ülemaailmse töölis- ja revolutsioonilise liikumise arenemise alusel. Praeguse ajastu marksism — see on leninism.

Lenin kaitses marksismi revolutsiooni vaenlaste kallaletungide eest. Ta arendas marksismi vastavalt imperialismi ja proletaarsete revolutsioonide ajastu tingimustele, kus kapitalismi vastuolud olid jõudnud äärmise teravuseni ja töölisklassi ette oli kogu suuruses kerkinud kapitalismi kindluse otsese ründamise ülesanne. Leninism on uus etapp marksismis. Sealjuures toetub leninism marksismi vankumatule graniitvundamendile. Sellepärast ei saagi mõista leninismi, tundmata tema alust — marksismi.

Leninism on marksismi loov jätkamine kaasaegsel, imperialismi ja proletaarsete revolutsioonide ajastul, kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajastul. Lenin üldistas uutes tingimustes geniaalselt rahvusvahelise revolutsioonilise ja töölisliikumise kogemusi, kapitalismi hukkumise ja sotsialismi kindlustumise ajastu praktilisi kogemusi. Ta kaitses ja tõstis uuele, kõrgemale astmele kogu Marxi õpetuse — filosoofia, poliitilise ökonoomia, sotsialismi ja kommunismi õpetuse, ta relvastas Venemaa ja kogu maailma töölisklassi võitluseks kapitalismi kukutamise ja kommunismi võidu eest.

Monopolistliku kapitalismi sügava, igakülgse majandusliku analüüsi alusel näitas Lenin oma teoses «Imperialism kui kapitalismi kõrgeim staadium», et imperialism on monopolistlik, roiskuv, surev kapitalism, sotsialistliku revolutsiooni eelõhtu. Sellel uuel perioodil avaldus täie jõuga Lenini poolt avastatud kapitalismi majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtluse seadus, mis andis võimaluse imperialismi ahela läbi murda tema

nõrgemas lülis. Olles avastanud selle seaduse, näitas Lenin, et sotsialism võib võita esialgu mõnel maal või isegi ühel maal eraldi.

Lenini sotsialistliku revolutsiooni teooria, mis uut moodi käsitles imperialismi ajastu revolutsiooni eelduste ja teede küsimust, relvastas töölisklassi asendamatu ideelise relvaga, mis võimaldab kapitalismi võimu kukutada, ja vallandas kõigi maade tööliste revolutsioonilise aktiivsuse. Proletariaadi diktatuuri, partei kui töölisklassi eelväe, töölisklassi rahvuslike ja internatsionaalsete ülesannete ühtsuse õpetuse igakülgne läbitöötamine Lenini poolt oli väga väärtuslikuks panuseks marksismi varasalve.

Marksism-leninism ühendab eneses orgaaniliselt range teaduslikkuse proletaarse revolutsioonilisusega. Ta on üles kasvanud ägedas võitluses kõigi proletariaadile vaenulike teooriate ja voolude vastu, lahutamatus seoses rahvusvahelise töölisliikumise kogemustega. Ta kujunes sel alusel, et teaduse varasemad saavutused vaadati töölisklassi ülesannete ja huvide seisukohalt kriitiliselt läbi ja kasutati ära. Aga meie vaenlased, vastandades marksismi leninismile, püüavad kujutada asja nii, nagu oleks leninism midagi sektantlikku, mis asub tsivilisatsiooni peateest kõrval. Kapitalimaades ilmub väga palju raamatuid, mille autorid väidavad, et leninism on puhtvene, «asiaatlik» nähtus, et Lääs jääb leninismile kurdiks, et Lenini õpetus kõlbab ainult vähearenenud maadele. Kuid parim õpetaja — ühiskondlik praktika — on paljastanud marksismi vaenlaste «argumendid». Ühiskondlik praktika on näidanud, et Marxi ja Lenini poolt avastatud ühiskonna arenemise seadustel on objektiivne iseloom, et nad toimivad kõigis maades — nii Läänes kui ka Idas.

Rääkimata juba sellest, et Euroopas on sotsialismi ülesehitamise teele asunud ka majanduslikult kõrgesti arenenud maad, tuleb märkida, et ka kodanliku Lääne maades kasvab aastast aastasse töölisklassi organiseeritus, tugevnevad revolutsioonilise proletariaadi ja laiade rahvahulkade sidemed. Kapitalistlike maade töötajad veenduvad oma kogemuste najal, et sotsialismimaades, kus marksismi-leninismi ideid praktiliselt ellu viiakse, on tõus kõigil elualadel, kapitalistlikes maades aga valitseb ekspluateerimine, tööpuudus, kriisid. Rahvad näevad

järjest selgemini, et ajalugu kulgeb Marxi ja Lenini järgi, ja kodanlikel ideoloogidel ei jää nähtavasti midagi muud üle kui mõelda välja mingisuguseid «vastuolusid» ja «mittevastavusi» marksismi ja leninismi vahel, et kas või sel viisilgi kõigutada usku sotsialismisse.

Imperialistliku kodanluse ideoloogid püüavad kujutada leninismi kui Marxi õpetusest eemaldumist. Muide, Vene revolutsioonist kõneldes püüavad nad tõestada, et see «lükkab ümber» ühiskonna arenemise marksistliku teooria, mis toetuvat ainuüksi majanduslikule tegurile. Tuntud ameerika ajakirjanik S. Sulzberger raamatus «Suur sula», mis ilmus Ameerika Ühendriikides 1956. aastal, kuulutab «karjuvaks ebajärjekindluseks» selle asjaolu, et sotsialistlik revolutsioon võitis kõige enne Venemaal, mitte aga kõige enam arenenud tööstusmaades. Samas vaimus kõnelevad ka reformistid. Viimaste seisukohalt on ajaloo «õige» käik niisugune: algul peavad olema kõrgestiarenenud tootlikud jõud, ja alles siis võib mõelda sotsialismist. Venemaal aga oli kõik «vastupidi». Majanduslikult sõrkis Venemaa Lääne arenenud kapitalistlike maade sabas, aga sotsialistlik revolutsioon võitis Venemaal.

Toome ühe reformistide esinemise: varsti pärast seda, kui avaldati sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioon, mis sai marksistide-leninlaste seas üldise heakskiidu osaliseks kui loova marksismi klassikaline dokument, avaldas prantsuse parempoolsete sotsialistide häälekandja «Le Populaire de Paris» artikli, milles püütakse kommuniste süüdistada mitte enamas ega vähemas kui ... marksismi põhiidee eitamises. Parempoolsetele sotsialistidele ei olnud meelt mööda deklaratsiooni seisukoht, et töölisklassile on võimu kättevõitmine revolutsiooni algus, mitte aga selle lõpp, et pärast võimu kättevõitmist seisavad töölisklassi ees rahvamajanduse sotsialistliku ümberkujundamise, sotsialismile majandusliku ja tehnilise baasi loomise ülesanded. «Bolševikud,» väidab ajaleht, ... «tunnistavad vaikides, et nad loobuvad marksismi põhiideest. Nüüdsest peale ei ole asi enam nii, et majanduslik areng teeb võimalikuks sotsialistliku poliitika, vaid nii, et poliitilise võimu kättevõitmine teeb võimalikuks majandusliku arengu.» [5]

[5] Le Populaire de Paris, 26. novembril 1957.

Need meie ideeliste vastaste oletused ei ole uued. Omal ajal ka kautskid, martovid ja suhhanovid püüdsid bolševikke ära hirmutada poliitika ja majanduse «mittevastavusega». Nemad käisid samuti nagu kaasaegsed marksismi «arvustajad» ringi oportunistliku mõttega, et Venemaa ei olevat saavutanud niisugust tootlike jõudude arenemise taset, mille puhul sotsialism oleks võimalik. Nad kinnitasid, et vähearenenud maade proletariaat ei tohi võimu oma kätte võtta, kui ta tahab hoiduda lahendamatutest vastuoludest ja ületamatutest majanduslikest raskustest. Oportunistid mõtlesid šablooni järgi, muutsid Lääne kodanlike revolutsioonide kogemused fetišiks.

Bolševikud Leniniga eesotsas ei kartnud tööliskiassi vaenlaste šamaanlikke nõiasõnu. Nad innustasid rahvahulki ennastsalgavale tööle, võitlusele sotsialismi majandusliku aluse ülesehitamise eest ja viisid maa sotsialismi võidule, tõestades sellega, et proletariaadi diktatuuri alusel on võimalik majanduslikult eesrindlikele kapitalistlikele maadele järele jõuda ja neist ette minna, sealjuures niisuguse tempoga, mis on kapitalismi tingimustes mõeldamatu. Teiste sõnadega, bolševikud tõestasid tegelikus elus, et Venemaal olid olemas kõik vajalikud eeldused sotsialistliku revolutsiooni võiduks.

NSV Liidu majandusliku arenemise edusammud on praegu nii tohutult suured, et neid peavad tunnistama ka kõige paadunumadki reaktsionäärid. Kuid reaktsionäärid ei jää ikka veel rahule. Meie vaenlased ütlevad, et kommunistide edu ise lükkab juba ümber teooria, millest juhindusid kommunistid.

Mis siis välja tuleb? Algul nad hirmutasid, et revolutsioon saab lüüa, aga nüüd kardavad ise revolutsiooni määratu suurt ümberkujundavat jõudu ja, vägistades mitte milleski süüdi olevat loogikat, karjuvad: bolševikud on oma praktikaga ümber lükanud Marxi teooria, millest nad juhindusid. Tegelikult ei ole Marx kunagi konstrueerinud mingisuguseid spekulatiivseid skeeme, bolševikud aga on ümber lükanud mitte marksistliku teooria, vaid vaenlaste ja nõrgausuliste väljamõeldised. Otsustavaks marksismis on ju tema revolutsiooniline dialektika, sellest juhindusidki bolševikud, ajaloolist olukorda targasti arvesse võttes. Kodanlikud ideoloogid ei suuda mõista, et proletariaadi diktatuuri tingimustes kujuneb uus majanduse ja poliitika vahekord, sest tööliskiassi võidu tulemu-

sena on põhilised tootmisvahendid riigi käes ja riigil on objektiivsetele majandusseadustele toetudes võimalik nendele seadustele vastavalt majanduse arengut suunata kogu ühiskonna, kogu rahva huvides.

Kõneldes «poliitika prevaleerimisest majanduse suhtes», ütles suur Lenin, et «igasugune demokraatia, nagu üldse igasugune poliitiline pealisehitus ... teenib lõppkokkuvõttes tootmist ja määratakse lõppkokkuvõttes ära antud ühiskonna tootmissuhete poolt» (Teosed, 32. kd., lk. 61). Sealjuures rõhutas Lenin sotsialistliku pealisehituse aktiivset mõju majanduslike suhete arenemisele. Sotsialistlikus riigis nägi ta peamist vahendit, mille abil töölised ja talupojad saavad vana majanduse ümber kujundada uueks, sotsialistlikuks majanduseks ja üles ehitada kommunistliku ühiskonna.

Ja tõepoolest, nõukogude võimu 40-aastase olemasolu kestel on meie rahvas läbi käinud niisuguse tee, et see on ümber lükanud kõige suuremate skeptikute kahtlused. Mahajäänud maa, mille osa maailma tööstustoodangust moodustas kõige rohkem 2—3 protsenti, on muutunud võimsaks tööstus- ja kolhoosiriigiks, mis annab ühe viiendiku kogu maailma tööstustoodangust. Nõukogude Liit on tööstusliku tootmise taseme poolest kõige arenenumatest Lääne-Euroopa maadest ette jõudnud. Tohutu suured on ka meie teaduse saavutused. NSV Liit laskis välja esimesed Maa kunstlikud kaaslased ja avas sellega tee kosmosesse. Tööstuse arenemise tähtsaim küsimus — tootmise kasvu tempo küsimus on ammugi lahendatud NSV Liidu kasuks. «Nõukogude rahvas on veendunud,» ütles täieliku õigusega N. S. Hruštšov 3. aprillil 1958 Budapestis korraldatud pidulikul koosolekul, «et meie maa juba lähemas tulevikus jõuab majanduse alal järele Ameerika Ühendriikidele ja läheb temast mööda. Uus, progressiivne võidutseb alati vana ja allakäiva üle. Niisugune on ühiskonna halastamatu arenemise seadus.»

Nüüd tõestavad mitte ainult NSV Liidus, vaid ka teistes maades sotsialismi ehitamisel omandatud kogemused hiilgavalt leninlike ideede õigsust. Hiina ja teiste rahvademokraatia maade sotsialistliku ülesehitustöö kogemused näitavad, millised suurepärased perspektiivid avab sotsialistliku revolutsiooni võit. Tarvitseb vaid öelda, et vähem kui üheksa aasta jooksul, mis on möödunud Hiina vabariigi moodustamisest, on hiina rahvas teinud majan-

duse arendamiseks rohkem kui tehti eelneva saja aasta kestel. 1949. aastaga võrreldes on Hiina Rahvavabariigi tööstustoodang 1957. aastal suurenenud 5,6-kordseks. Niisugust arenemise tempot ei tunne ükski kapitalistlik maa.

Ühel ajal tööstusliku ja põllumajandusliku ülesehitustööga, mis on põhjalikult muutnud Hiina ilmet, on seal käimas ennenägematu kultuurirevolutsioon. Endised rõhutud, lõpmatult alandatud hiina töölised, talupojad ja kulid muutuvad teadlikeks uue elu ehitajateks. Nende hulgast kerkivad esile andekad tootmise novaatorid, õpetlased, leidurid, õpetajad. Kiires tempos ehitavad sotsialismi ka teised rahvademokraatia maad. Nii oli sõjaeelne tööstusliku tootmise tase (1936—1939) ületatud 1957. aastal: Poolas — 5,8 korda, Tšehhoslovakkias — 3 korda, Ungaris — 4 korda, Saksa Demokraatlikus Vabariigis — 2,4 korda, Bulgaarias 7 korda jne.

Sotsialistlike maade suured saavutused kõigil elualadel kinnitavad järjest uuesti, et marksismil-leninismil on õigus, et tema jõud on võitmatu. Kus peitub siis sotsialismi ja kommunismi ehitajate ammendamatu loova energia allikas? Kust võtavad marksistid-leninlased julguse ja võiduveendumuse?

Seda küsivad endalt järjest sagedamini ka kommunismi vaenlased. «Ma arvan, et kommunistide tohutuid saavutusi ja seda, et nad meist igal pool ette jõuavad, ei saa teisiti seletada, kui tuleb tunnistada, et kommunistidel on üleloomulik jõud, tarkus ja aru,» ütleb tuntud ameerika evangelist Billy Graham.[6] Tegelikult ei ole siin muidugi «üleloomulike» jõududega midagi tegemist. Sotsialistlike maade ajaloolised võidud on seletatavad sotsialistliku süsteemi suurte eelistega, marksistlik-leninliku partei targa juhtimisega; on ju marksistlik-leninlik partei laiade rahvahulkade väsimatu organiseerija, innustaja ja kollektiivne juht. Need võidud on seletatavad sellega, et kommunistid peavad kõikjal silmas marksismi revolutsioonilist õpetust, rakendavad seda loovalt konkreetsete ülesannete lahendamisel.

*

[6] United States News and World Report, September 27, 1957, lk. 78.

Marksistid-leninlased pole kunagi vaadanud oma teooriale kui abstraktsele kabinetiteadusele. Nad kannavad raskuspunkti alati marksistlike printsiipide ja teeside praktilisele elluviimisele, rakendamisele. Engels ütleb, et teadus oli Marxile ajalooliselt liikumapanevaks, revolutsiooniliseks jõuks. Ja tõepoolest, iga oma sammu teaduse alal kooskõlastasid Marx ja Engels töölisklassi revolutsioonilise liikumise vajadustega, püüdsid sotsialismi ja töölisliikumist ühendada. V. I. Lenin, kes arendas marksismi loovalt edasi klassivõitluse uutes tingimustes, rõhutas samuti, et teooria ja praktika vaheline side on marksistliku teaduse edasiarendamise vältimatu tingimus, et praktika on tunnetuse alus ja tõe kriteerium. Sealjuures käsitas Lenin praktikat ennast dialektiliselt, s. t. arenemises.

Marksism on dogmatismi vaenlane nii teoorias kui ka praktikas. Marksism tõstab julgelt käe kõige vastu, mis on vana, oma aja ära elanud, mis pidurdab ühiskonna arenemise protsessi. Marksism toetub ühiskondliku elu eesrindlikele jõududele, valgustab võimsa prožektorina teed eesrindlikule praktikale. Samal ajal rikastavad marksismi-leninismi teooriat ennast pidevalt uued eesrindlikud kogemused, eesrindlik praktika. Ja just sellepärast, et marksism ei seisa paigal, vaid areneb edasi, peab eluga sammu, ongi ta suuteline näitama reaalseid teid ja kõige efektiivsemaid vahendeid ühiskonna edasiviimiseks, just sellepärast ongi marksism tegevusjuhendiks.

Vaatame proletariaadi diktatuuri küsimust.

Juba «Kommunistliku partei manifestis» sisaldub üldine järeldus, et proletariaat saab kukutada kapitalistid alles siis, kui ta on enne kätte võitnud poliitilise võimu. Kuid siin ei seatud veel üles küsimust, mil viisil toimub kodanliku riigi asendamine proletaarse riigiga. Oma teoses «Louis Bonaparte'i kaheksateistkümnes brümäär» võtab Marx aluseks juba 1848.—1851. aasta revolutsiooni ajaloolised kogemused ja teeb täiesti selge järelduse: kõik varasemad revolutsioonid täiendasid riigimasinat, kuid see tuleb purustada, lammutada. Kuid tol ajal ei olnud veel olemas ajaloolist materjali, et vastata küsimusele, millega asendada hävitamisele määratud riigimasinat. Alles hiljem, Pariisi kommunaaride revolutsiooniliste

kogemuste sügava uurimise põhjal avastas Marx Kommuunis proletariaadi diktatuuri poliitilise vormi.

«Marxi juures,» kirjutas V. I. Lenin, «ei leia me kübetki utopismi selles mõttes, et ta «uue» ühiskonna välja mõtleks, fantaseeriks. Ei, ta uurib uue ühiskonna *sündi vanast* nagu loodusloolist protsessi, uurib teiselt esimesele ülemineku vorme. Ta võtab proletaarse massiliikumise faktilised kogemused ja püüab neist tuletada praktilisi õppetunde. Ta «õpib» Kommuunilt, nagu kõik suured revolutsioonilised mõtlejad pole kartnud õppida rõhutud klassi suurte liikumiste kogemustest, mitte kunagi suhtudes neisse pedantlike «moraalilugemistega»...» (Teosed, 25. kd., lk. 396).

Täie õigusega võib sedasama öelda ka Marxi proletariaadi diktatuuri teooria edasiarendamisest Lenini poolt. Lenin kaitses Marxi ideid oportunistide kallaletungide vastu, ja vene proletariaadi revolutsioonilist initsiatiivi üldistades avastas nõukogud kui meie maa tingimustes kõige parema proletariaadi diktatuuri poliitilise vormi. Lenin defineeris nõukogude võimu kui proletariaadi — töörahva avangardi — ja töörahva arvukate mitteproletaarsete kihtide vahelise klassiliidu erilist vormi, kusjuures see klassiliit on sõlmitud kapitali täielikuks kukutamiseks, kodanluse vastupanu ja kapitalismi restaureerimise katsete täielikuks mahasurumiseks, sotsialismi loomiseks ja kindlustamiseks. Lenin näitas, et proletariaadi diktatuur on kõige kõrgemat tüüpi demokraatia. Loova marksismi geniaalse esindajana astus Lenin otsustavalt välja selle vastu, et marksismi üldisi teese ja printsiipe rakendataks šabblooniliselt, ilma et võetaks arvesse ühiskonna konkreetseid arenemistingimusi ja eri maade iseärasusi. Kuid, rõhutas Lenin, need iseärasused ei muuda üldist seaduspärasust. Teoses «Riik ja revolutsioon» on öeldud, et üleminek kapitalismilt kommunismile tekitab kindlasti väga palju ja väga mitmekesiseid poliitilisi vorme, kuid nende sisu on sealjuures paratamatult üks: p r o l e t a r i a a d i d i k t a t u u r.

Teooria ja praktika orgaaniline side marksismis, oskus aru saada ühiskonna arenemise tendentsidest, oskus näidata õiget teed revolutsiooniliseks tegevuseks — see teebki teadusliku kommunismi nii kütkestavaks miljonitele töötajatele. Sealjuures leidub välismaal sääraseid «teoreetikuid», kes kinnitavad, et marksism olevat suu-

natud ainult minevikku. Marksism näitavat ainult, et vanaviisi elada ei saa, aga kuidas uut moodi elada, seda ta ei ütlevat.

See on muidugi lollus. Kas siis Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon või Hiina rahvarevolutsioon, mis on toimunud marksismi-leninismi lipu all, ei ole näidanud kogu maailma rahvastele, kuidas tuleb uut moodi elada?

Kas siis NSV Liidus ja rahvademokraatia maades sotsialismi ehitamisel omandatud kogemused ei ole näidanud kogu inimkonnale kapitalismilt sotsialismile viivat helget teed?

Nõukogude rahvas, keda juhib kommunistlik partei, sai sotsialismi ehitamise algatajaks. Kui Marx ja Engels muutsid sotsialismi utoopiast teaduseks, siis vene kommunistid eesotsas Leniniga asusid esmakordselt Marxi ja Engelsi teadusliku kommunismi ideede praktilisele elluviimisele, töötasid esmakordselt välja ja rakendasid sotsialismi ülesehitamise teooria. See oli uus ja tundmatu asi. Bolševikud asusid julgelt ja kindlalt lahendama elu poolt ülesseatud uusi probleeme ning saavutasid edu.

Praegu on neil maadel, kes ehitavad sotsialismi, palju kergem kui oli meil, kui me hakkasime sotsialismi ehitama. Nõukogudemaa on 40 aasta jooksul omandanud rikkalikke kogemusi, mida võivad eduga kasutada kõik sotsialistlikud riigid. Ka Nõukogude Liidul on palju kergem ehitada kommunismi, sest nüüd on olemas sotsialistlik maailmasüsteem, on kujunenud uued rahvusvahelised suhted, mis on rajatud seltsimeheliku koostöö ja vastastikuse abistamise põhimõtetele, proletaarse internatsionalismi põhimõtetele. See loob soodsad tingimused kogu sotsialismi maailmasüsteemi ja iga üksiku sotsialistliku maa arenemiseks edasise progressi teel. Nüüd on sotsialismi ehitamise kogemused võrratult rikkalikumad, sest nad on kõigi sotsialistlike maade ühised kogemused, ja nende alusel rikastub ja areneb marksistlik-leninlik teooria.

Elav, loov marksism, mis on võrsunud sotsialistliku ülesehitustöö, ülemaailmse revolutsioonilise ja töölisliikumise uute kogemuste alusel, väljendub erakordse jõuga NLKP XX kongressi ajaloolistes otsustes, marksistlik-leninlike vennasparteide kongresside otsustes, sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioonis, rahumanifestis.

Need dokumendid on kõigi maailma maade töötajate, kõigepealt aga töölisklassi tegevuse võitlusprogrammiks.

Kui palju uut, loovat on NLKP XX kongressi ajaloolistes otsustes, deklaratsioonis ja rahumanifestis! Võtame näiteks sõja- ja rahuküsimuse. See on tänapäeva kõige aktuaalsem küsimus. NLKP XX kongress tõi esile marksistlik-leninliku teesi selle kohta, et niikaua, kui eksisteerib imperialism, eksisteerib ka sõjaoht. Ühtaegu on kongressi otsustes öeldud, et käesoleval ajal seoses sotsialismi maailmasüsteemi kujunemisega, laialdase «rahutsooni» kujunemisega ning organiseeritud töölisliikumise ja demokraatliku liikumise kasvuga on tekkinud reaalne võimalus sõdu ära hoida. Püstitades selle teesi, aitas NLKP XX kongress suurel määral kaasa rahuliikumise edasisele tõusule.

Või võtame sotsialismile ülemineku vormide küsimuse. NLKP XX kongress näitas ära, et sotsialismile ülemineku on võimalikud mitmesugused vormid olenevalt eri maade konkreetsetest tingimustest; kongressi otsustes on öeldud, et sealjuures on selle ülemineku protsessi sisu kõigis maades ühesugune — töölisklassi ja tema eesotsas seisva marksistlik-leninliku partei poolt teostatav poliitiline juhtimine. XX kongress astus välja teiste maade kogemuste mehaanilise kopeerimise vastu. Ühtlasi märkis kongress selgesti, et tingimata on vajalik töölisklassi diktatuur ja töölisklassi partei juhtiv tegevus, et see on otsustav tingimus edukaks võitlemiseks sotsialismi eest; sealjuures rõhutas kongress, et üldise ja erilise õige ühendamine üldiste seaduspärasuste alusel on töölisklassi võidu pant. On teada, kui viljastavat mõju see NLKP XX kongressi tees on avaldanud ülemaailmse kommunistliku liikumise arenemisele.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XX kongressi ajaloolised otsused panid aluse kommunistliku liikumise uuele etapile, tema edasise tõusu etapile, marksismi-leninismi graniitsel alusel toimuva teadusliku kommunismi ideede loova edasiarendamise etapile.

Tähtsamad abinõud, mida Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei on viimastel aastatel rakendanud ja mida ta rakendab, eriti aga sellised abinõud, nagu tööstuse juhtimise ümberkorraldamine ja masina-traktorijaamade reorganiseerimine, tunnistavad kujukalt, et marksistlik-leninlikku teadust käsitletakse loovalt.

Tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise ümberkorraldamine avas uued suured võimalused tööliste ja tootmisjuhtide initsiatiivi ja aktiivsuse arendamiseks. See ümberkorraldamine aitas kaasa majanduslikus ülesehitustöös valitseva demokraatliku tsentralismi edasisele tugevnemisele, tsentraliseeritud planeerimise ja demokraatlike juhtimismeetodite oskuslikule ühendamisele. See oli tähtis revolutsiooniline samm, mille viljakad tagajärjed ilmnevad selgesti tööstuse töös, mis on nüüd tõusnud kõrgemale tasemele.

Samasuguseks tähtsaks revolutsiooniliseks sammuks põllumajanduses on masina-traktorijaamade reorganiseerimine. See võimaldab kolhooside majandust veel kõrgemale tõsta, viies nende tootmistehnilise teenindamise vormid kooskõlla mehhaniseerimise tegelike vajadustega, kommunistliku ülesehitustöö uute ülesannetega.

Kommunistliku ülesehitustöö igal uuel etapil kerkivad uued ülesanded. Ja kommunistliku partei jõud seisab selles, et ta ei klammerdu vananenud töövormide ja -meetodite külge, vaid otsib julgelt kommunistliku ülesehitustöö juhtimise uusi, täiuslikumaid vorme ning ei lase marksismi dogmaks muutuda.

Tänu kommunistliku partei ja tema Keskkomitee targale juhtimisele on meil võimalik õigeaegselt avastada ja kõrvaldada vastuolusid, mis tekivad sotsialistliku ülesehitustöö protsessis.

Marksistlik-leninlik teooria peegeldab õigesti tegelikkust. Sellepärast on ta asendamatuks juhendiks praktilises tegevuses ja kindlustab võidu, ta näitab, kuidas tuleb elada uut moodi.

*

Marksistlik-leninlik teadus annab marksistlikele parteidele võimaluse kiskuda rahu, demokraatia ja sotsialismi vaenlastelt maha igasugused maskid, paljastada nende kaunisõnaliste keerutuste tagant omakasupüüdlikke eesmärke, mis on reaktsioonilisel kodanlusel, kes püüab ajalooratast peatada.

Ideoloogiline võitlus kapitalismi ja sotsialismi vahel ei ole veel kunagi võtnud nii suurt ulatust ega nii teravaid vorme kui praegustes tingimustes, kus marksismi-leninismi õpetus proletariaadi diktatuurist on praktiliselt

kehastust leidnud sotsialistlikus ühiskonnas, mis on üles ehitatud NSV Liidus ja mida edukalt ehitatakse rahvademokraatia maades.

Proletariaadi diktatuur on peamine marksismis-leninismis. Sellepärast on arusaadav, et imperialismi ideoloogid tungivad eriti raevukalt kallale Marxi klassivõitluse ja riigi teooriale, Marxi töölisklassi diktatuuri teooriale.

«... Marksistlik riigiteooria,» kuulutab reaktsiooniline ameerika filosoof Sidney Hook, «on ohtlik lihtsustamine, — riik ei ole demokraatlikes maades (nii nimetab ta imperialismileeri maid!) valitseva majandusliku klassi täidesaatev komitee, vaid tööriist ükskõik missuguse klassi või klasside kombinatsiooni käes, kellel õnnestub võita valijate usaldust.»[7] Seda kordab inglise «marksismi ekspert» Carew Hunt. «Demokraatia,» kirjutab ta, «eeldab, et igas ühiskonnas võib esineda huvide konflikt, ja demokraatia annab vajaliku mehhanismi nende huvide lepitamiseks.»[8]

Vanad, ära tüüdanud väited: et näete, kodanlik riik «neutraliseerib vastuolusid» proletariaadi ja kodanluse vahel, seades jalule klassirahu. Kuid mis ühist saab olla näljaste töötute ja miljonäride vahel, kes upuvad luksusesse? Kuidas saab kodanlik riik lepitada kapitalisti huve, kelle käes on tootmisvahendid, ja töölise huve, kes on «purupaljas»?

Kui kodanlikud ideoloogid teevad palju sõnu «üldisest demokraatiast», huvide «harmooniast» kapitalismi tingimustes, siis on nende eesmärk selge: nad tahavad maskeerida rahakukru diktatuuri, varjata antagonistlikke vastuolusid, mis õõnestavad kodanlikku ühiskonda. Selles on imperialismi ideoloogidele usinasti abiks sotsiaalreformistid ja revisionistid, keda leidub töölisliikumise ridades.

Tuntud leiboristide teoreetik Cole oma 1957. aastal avaldatud teoses «Kapitalism kaasaegses maailmas» püüab tõestada, et kaasaegsele kodanlikule ühiskonnale on iseloomulik mitte vastuolude teravnemine, vaid nende pehmenemine. «Kaasaegne ühiskond on arenenud hoopis teisiti, kui seda ütles ette Marx «Kommunistlikus Manifestis», kordavad Cole'i järgi Austria sotsialistliku partei uue programmi projekti koostajad. Marx ju ei arvanud,

---

[7] Sidney Hook, Op. cit., lk. 43.
[8] R. N. Carew Hunt, Op. cit., lk. 83.

et proletariaadi ja kodanluse vahelise lepitamatu antagonismi asemel tekib «terve kompleks mitmesuguseid huvisid, mis võivad mitmesugusel viisil ühineda». Siis ilmus Benedict Kautsky (programmi peamine autor), kes esitas «avastusena» täiesti vale teesi, millega rohkem kui pool sajandit tagasi käis ringi revisionismi vaimne isa — Eduard Bernstein.

Püüdes kapitalismi punaseks võõbata, kordavad reformistid imperialismi ideoloogide valesid «klasside koostööst», kapitalismi «ümbersündimisest», tema muutumisest «rahvakapitalismiks» või sotsialismiks, ning kodanliku riigi muutumisest «üldise hüvangu riigiks».

Mille peale spekuleerivad reformistid ja revisionistid, kui nad kuulutavad demagoogilist teesi, nagu oleks kodanliku riigi iseloom meie ajal muutunud?

Teatavasti on kaasaegse kapitalismi tingimustes kodanliku riigi osatähtsus tunduvalt suurenenud. Kõige enam arenenud kapitalistlikes riikides on kapitalism võtnud monopolistliku riigikapitalismi vormi. Kuid kas siis sellest, et riik muutub nii-ütelda kogukapitalistiks, järeldub, et kodanlik eraomandus on muutunud sotsialistlikuks? Muidugi mitte. Kapitalismi loomus jääb endiseks. Sest põhilised tootmisvahendid on kapitalimaades endiselt kodanluse kätte koondunud, töörahval aga pole neid. Monopolid saavad tööliste tööd ekspluateerides endistviisi muinasjutulisi kasumeid, kodanlik riik aga kaitseb tegelikult oma maksupoliitikaga, rahandus-, valuuta-, ning väliskaubanduse poliitikaga igati kapitalistide huvisid.

Imperialistlikes maades on riik monopolistliku kapitali tööriistaks, töölisklassi revolutsioonilise võitluse ja rahvaste rahvusliku vabadusliikumise mahasurumise tööriistaks.

Oma programmilises deklaratsioonis «Võrdsusele» tunnistavad isegi leiboristid, et Inglismaal on «võim mõnesaja suure kompanii käes». Ka Austria sotsialistliku partei uue programmi projekt ei suuda varjata, et «töölisklass on endiselt sõltuv ettevõtjatest». Millisest sotsialismist saab juttu olla seal, kus valitseb tootmisvahendite eraomandus? Neis tingimustes säilib täielikult kodanluse ja proletariaadi klassihuvide vastandlikkus ning järelikult ka äge klassivõitlus: töölisklass, kõik töötajad avaldavad loomulikult majanduslikule ja poliitilisele survele vastupanu,

otsivad kapitalistlikust orjusest väljapääsu. Parempoolsed sotsialistid ja nendega liitunud revisionistid aga väidavad pisemagi kahtluseta, et mõnede tööstusharude natsionaliseerimine ja «riiklik reguleerimine» kindlustavad kaasaegsele kapitalismile automaatse sotsialismisse «sissekasvamise». Marksismi «arvustajad» segavad meelega ära sotsialismi materiaalsete eelduste küsimuse sotsialismi kui uue ühiskondliku korra olemuse küsimusega.

Monopolistlik riigikapitalism kujutab endast niisugust kapitalismi arenemise «astet», kus on juba loodud materiaalsed eeldused sotsialismile üleminekuks. Kuid see ei anna mingisugust alust vastandada monopolistlikku riigikapitalismi kapitalismile üldse; tema ekspluataatorlik olemus on väljaspool kahtlust.

Sotsialistliku formatsiooni valmis vormid ei saa tekkida kapitalismi raames. Kapitalismilt sotsialismile üleminek ei ole mõeldav ilma revolutsioonita, ilma et proletariaat võtaks poliitilise võimu enda kätte, ilma proletariaadi diktatuuri kehtestamiseta. See on marksismi aabitsatõde. Kõneldes monopolistlikust riigikapitalismist, ütles V. I. Lenin, et «s ä ä r a s e kapitalismi «lähedus» sotsialismile peaks olema proletariaadi tõelistele esindajatele argumendiks sotsialistliku revolutsiooni läheduse, hõlpsuse, teostatavuse, edasilükkamatuse kohta, mitte sugugi aga argumendiks selle kohta, et sallivalt suhtuda selle revolutsiooni eitamisse ja kapitalismi ilustamisse, millega tegelevad kõik reformistid» (Teosed, 25. kd., lk. 413).

Uuemate reformistlike legendide hulgas on küllaltki tähtsal kohal «teooriad» selle kohta, et kapitalistlikul majandusel on kriisideta iseloom. Neid «teooriaid» propageerides spekuleerivad reformistid suhteliselt kõrgel konjunktuuril, mis on püsinud sõjajärgsel perioodil reas kapitalistlikes maades. Aga kes ei teaks seda, et see konjunktuur on tekkinud ebatervel alusel, peamiselt relvastumise võidujooksu ja vähearenenud maade ekspluateerimise baasil? Kapitalistlik maailmamajandus tervikuna jääb kõikuvaks, ebakindlaks. Ja iga päevaga annavad temas ennast järjest tugevamini tunda sügavad kriisinähtused. Praegu on suurim kapitalistlik maa — Ameerika Ühendriigid — juba jõudnud majanduskriisi järku.

Lõpuks spekuleerivad reformistid ja revisionistid ka sellel, et reas kapitalistlikes maades on töölisklassi

mõnedel kihtidel õnnestunud saavutada palga tõstmist. Neid järeleandmisi, mida valitsevad klassid olid sunnitud oma õiguste eest võitlevale proletariaadile tegema, kujutavad revisionistid kapitalistide heategudena. Nad ütlevad, et marksistlik proletariaadi vaesumise teooria on vananenud, ja soovitavad töölistel edaspidi loobuda revolutsioonilisest võitlusest. Sealjuures vaikivad nad muidugi sellest, et reas kapitalistlikes maades on reaalpalk madalam kui enne sõda, et rahvahulkade elutase langeb, et rõhuv enamus töötajaid kapitalistlikus maailmas ning eriti asumaades ja sõltuvates riikides elab viletsuses.

Maurice Thorez toob artiklis «Veel kord vaesumisest» [9] ära parlamendi komisjoni poolt Itaalias korraldatud uurimise andmed; selle komisjoni aruandest selgub, et miljonid itaallased elavad hurtsikutes, koobastes, keldrites, üleasustatud majades, ei näe liha, suhkrut. Kaksteist miljonit itaallast elab nii kehvalt, et nende käsutuses olevad elatusvahendid moodustavad keskmiselt vaid 42 protsenti normaalsest elatusminimumist. Komisjon uuris spetsiaalselt suurtes keskustes elavate vaeste olukorda. Komisjon tegi kindlaks, et Napolis «ärkavad igal hommikul 80 000 inimest, kes ei tea, kust nad päeva jooksul süüa saavad või kas nad üldse saavad süüa». Selles linnas «figureerib tööbörsi nimekirjades 110 000 nime, kes esindavad ainult osa töötutest».

Rasketes tingimustes elavad ka teiste kapitalistlike maade töötajad. Isegi Ameerika Ühendriikides — kõige rikkamal kapitalistlikul maal — virelevad miljonid inimesed puuduses. Nii näiteks kirjeldab ajalehe «New York Post» korrespondent ameerika töötute igapäevast elu niimoodi (muide Ameerikas on töötuid juba üle 6 miljoni): «Nad seisavad aeglaselt liikuvates, ebaühtlastes järjekordades, mis täidavad kuuritaolist maja, kus asub töötute registreerimise büroo... Nende inimeste iseloomulikeks tundemärkideks on kaua lõikamata juuksed, kaenla alla pistetud ajalehed, kus on tööpakkumise kuulutused, higised näod, sest neil tuleb oma järjekorda oodates kaua seista.»

Niisugune on töötajate elu kapitalismi tingimustes.

Töölised, talupojad ja haritlased saavad järjest selgemini aru, et peamine vaenlane, kes põhjustab töötajate

[9] Cahiers du communisme, mai 1957.

häda ja viletsust — on monopolistlik kapitalism. Kapitalismi maade elanikkonna määratu suur enamus tunneb monopolide survet järjest tugevamini omal nahal. On arusaadav, et mingit huvide harmooniat kapitalismi tingimustes ei ole ega saagi olla.

Kapitalistliku ühiskonna analüüs, mille tegid Marx ja Lenin, on ka praegu aktuaalne. Kapitalismi vastuolud ei ole ju tänapäeva tingimustes vähenenud, vaid veelgi teravamaks muutunud! See on selgesti öeldud sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioonis: «Teravnevad vastuolud mitte ainult kodanluse ja töölisklassi vahel, vaid ka monopolistliku kodanluse ja kõigi rahvakihtide vahel, ühelt poolt Ameerika Ühendriikide monopolistliku kodanluse ning teiselt poolt teiste kapitalistlike maade rahvaste ja isegi kodanluse vahel. Kapitalistlike maade töörahvas elab praegu sellistes tingimustes, mis ikka tugevamini sunnib teda veenduma selles, et ainus väljapääs tema raskest olukorrast on sotsialism.»

*

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamisel rõhutati eriti, et jätkates võitlust dogmatismi ja sektantluse vastu, peavad kommunistlikud parteid revisionismi peamiseks ohuks kaasaegses töölisliikumises. Ja see on ka arusaadav. Kapituleerudes kodanliku ideoloogia ja poliitika ees, paralüseerivad revisionistid töölisklassi revolutsioonilist energiat, desarmeerivad töörahvast ideeliselt ja muudavad ta passiivseks. Esinedes sageli marksismi «loova» arendamise sildi all, maskeerivad nad kavalalt seda, et nad on lahti ütelnud marksismi revolutsioonilistest printsiipidest, ning püüavad marksismi revolutsioonilist olemust jõuetuks muuta.

Tänapäeva revisionistid ilustavad igati kapitalistlikku elulaadi. Nad ei suuna oma kriitikat imperialismi vastu, kodanliku ideoloogia vastu, vaid proletariaadi diktatuuri vastu, sotsialismi leeri maade vastu ja eeskätt NSV Liidu vastu, kes sammub sotsialistliku maailmasüsteemi eesotsas. See tähendab, et kaasaegsel revisionismil on ilmne nõukogudevastane iseloom.

Kaasaegsel revisionismil on ka selgelt väljendatud

natsionalistlik iseloom. Revisionistid püüavad oma maa rahvuslikke huvisid ja iseärasusi vastandada teistes maades sotsialismi, kommunismi eest peetava võitluse üldistele eesmärkidele ja seaduspärasustele. Nad tahaksid sisendada töötajatesse mõtet, nagu saaks iga sotsialismimaa ajada oma poliitikat, arvesse võtmata sealjuures sotsialistlike maade ühiseid huvisid, rahvusvahelise sotsialismi huvisid.

Revisionistidele ei meeldi see ühtsus, millega sotsialistlikud maad, kommunistlikud parteid ja töölisparteid esinevad rahvusvahelise olukorra põhiküsimustes, neile ei meeldi sotsialistlike maade kindel sõprus, töölisklassi rahvusvaheline solidaarsus imperialismivastases võitluses. See aga näitab selgesti, et kaasaegne revisionism teenib rahvusvahelist imperialistlikku reaktsiooni, kelle salajasemad plaanid seisavad selles, et lõhkuda kommunistlike parteide ühtsus, eraldada üksteisest sotsialismimaad ja purustada nad ükshaaval.

On inimesi, kes ennast küll kommunistideks peavad, kuid püüavad igati kinni mätsida meie aja peamist vastuolu: vastuolu kapitalismi maailmasüsteemi ja sotsialismi maailmasüsteemi vahel. Sealjuures püüavad nad sotsialistlikku maailmasüsteemi kujutada sõjalise blokina, mingi ajutise riikide liiduna. Tegelikult on sotsialismi maailmasüsteem suveräänsete, sõltumatute ja rahuarmastavate sotsialistlike riikide võimas leer, kusjuures neid riike ühendab põhihuvide, ideoloogiliste, poliitiliste ja majanduslike eesmärkide ühtsus. Nende suhetes pole kohta omakasupüüdlikel tülidel, lepitamatutel konfliktidel, pole kohta antagonistlikel vastuoludel. Sotsialistlike riikide vahelised suhted ei ole rajatud diktaadile, «jõule», nagu imperialismileeris, vaid sõbralikule koostööle ja jõupingutuste vabatahtlikule ühendamisele majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös. See võimaldab sotsialistliku maailmasüsteemi maadel eduga lahendada kõige keerulisemaid ülesandeid ja kõige raskemaid probleeme.

Mis puutub Varssavi kokkuleppesse, mis kutsub paljude revisionistide poolt esile erilisi kallaletunge, siis on see kaitsepakt tekkinud objektiivsete asjaolude sunnil, selle on kutsunud esile kallaletungioht imperialistide poolt ja see on loodud vastukaaluks NATO-le ja SEATO-le ning teistele imperialistlike riikide agressiivsetele blokkidele. Aga seda, et imperialistid ei ole maha jätnud sot-

sialismimaades kapitalismi restaureerimise plaane, tõendavad mitte ainult hr. Dullese ja teiste Ameerika Ühendriikide poliitikategelaste avaldused, vaid ka imperialistide praktiline tegevus, näiteks kontrrevolutsiooniline mäss Ungaris 1956. aasta oktoobris.

On loomulik, et sotsialistliku maailmasüsteemi maad ei saa jääda passiivseks imperialistliku ohu ees. Nad teavad väga hästi, et nende suveräänsuse, nende sõltumatuse garantiiks on ühinemine, liitumine aktiivseks võitlemiseks rahu eest, uue sõja ohu vastu.

Revisionistide arvates pole rahvusvahelise pinevuse allikaks ja põhjuseks imperialistliku reaktsiooni agressiivne poliitika; asendades kahe maailmasüsteemi mõiste teesiga kahe bloki olemasolust, panevad revisionistid tegelikult NSV Liidule peamise või igal juhul niisama suure vastutuse rahvusvahelise pinevuse eest kui imperialistlikule leerile, kelle eesotsas seisavad Ameerika Ühendriigid. Aga faktid on kangekaelsed asjad. Faktid kinnitavad ümberlükkamatult, et sotsialistlik leer eesotsas NSV Liiduga teostab vääramatult ja järjekindlalt rahupoliitikat, imperialistlik leer aga — rahvusvahelise olukorra teravdamise ja uue sõja ettevalmistamise poliitikat. See on ju fakt, et imperialistid võtsid ette agressiooni Egiptuse vastu ja et NSV Liit koos teiste rahuarmastavate maadega ajas agressiooni nurja, naelutades intervendid häbiposti.

Praegustes tingimustes, kus Ameerika Ühendriikide agressiivsed imperialistlikud ringkonnad hauduvad uue sõja plaane, kerkivad eriti teravalt päevakorrale sotsialistliku riigi tugevdamise küsimused. Revisionistid aga, reaalseid fakte ignoreerides, kinnitavad igal viisil, et sotsialistliku riigi tugevdamise vajadust võivad tänapäeval tunnistada ainult dogmaatikud, kes eitavad demokraatiat. Revisionistid vastandavad riigi ja demokraatia. Nad püüavad tõestada nende «kokkusobimatust». Ja seda tehakse siis, kui NSV Liidu ja teiste sotsialistlike riikide kogemuste najal on praktiliselt tõestatud, et sotsialistlik riik on demokraatia kõrgeim vorm, et sotsialistlik riik avab piiramatud võimalused rahva loominguks kõigil ühiskonna elu aladel.

Revisionistid arvavad, et sotsialistliku riigi asi pole tegelda majandusega; sotsialism peab nende sõnade järgi kujunema stiihiliselt, kaubasuhete alusel. Sotsialistlik

riik olevat nende arvates oma aja täiesti ära elanud. Ja kuigi revisionistid seda väites püüavad mõnikord viidata Lenini tsitaatidele, ei ole nende väidetes ometi midagi leninlikku. See on leninismi moonutamine. Lenin kirjutas:

«Riik võib täielikult välja surra siis, kui ühiskond viib ellu põhimõtte: «igaüks oma võimete kohaselt, igaühele tema vajaduste järgi», s. o. siis, kui inimesed niivõrd harjuvad pidama ühiselu põhireeglеid ja kui nende töö on niivõrd produktiivne, et nad vabatahtlikult töötavad oma võimete kohaselt» (Teosed, 25. kd., lk. 438).

Leninism käsitleb riigi väljasuremist mitte kui hetkelist akti, vaid kui pikaajalist protsessi, mis toimub proletariaadi diktatuuri tugevdamise kaudu. Leninism seostab riigi täieliku väljasuremise küsimuse klasside kadumisega, rahvuste järjest tihedama lähenemise ja kokkusulamisega, täieliku kommunismi tingimustega. Nõukogude Liidu ja kõigi rahvademokraatia maade kogemused tunnistavad praktiliselt seda, et vastavalt sotsialistliku ülesehitustöö arenemisele muutuvad sotsialistliku riigi funktsioonid, kuid sotsialistlik riik jääb peamiseks kommunistliku ühiskonna ülesehitamise vahendiks.

Jutlustades stiihilisust töölisliikumises ja sotsialismi ülesehitamisel, viib parempoolne oportunism kui kodanliku ideoloogia avaldus paratamatult sellele, et hakatakse vähendama ja eitama kommunistliku partei juhtivat osa võitluses sotsialismi eest. Revisionistid kinnitavad, et praegu liiguvad inimesed, kogu maailma rahvad «fataalse paratamatusega» kapitalismilt sotsialismile, ja sellepärast polevat sotsialism mitte ainult teatud parteide ja isegi mitte ainult töölisklassi enese küsimus. Sellepärast polevatki praegu enam vaja töölisklassi parteid, ütlevad nad. «... Meie partei transformeerumine poliitilise tegevuse assotsiatsiooniks on vajalik ja soovitav,» kinnitab renegaat John Gates.[10] Sealjuures viitavad revisionistid mõnikord isegi ajaloolise materialismi tuntud teesile rahvast kui ajalooprotsessi peamisest jõust. Kuid kõik nende viited on absurdsed.

Marx ja Lenin avastasid rahva otsustava osa ajaloos. Kuid nad õpetasid ka, et rahva osatähtsus oleneb suurel määral sellest, kes seisab tema eesotsas. Juba käesoleva

[10] Proceedings of the 16-th National Convention of the Communist Party, U.S.A., New York, 1957, lk. 82.

sajandi algul, kui loodi meie partei, kirjutas Lenin: «Andke meile revolutsionääride organisatsioon ja me pöörame Venemaa ümber!» (Teosed, 5. kd., lk. 422.) 1917. aastal viisid 400 000 julget ja kommunismile lõpuni ustavat revolutsionääri, keda Lenin oli kasvatanud, Venemaa rahvahulgad tormijooksule kapitalismi vastu ja saavutasid hiilgava võidu.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon näitas, et proletariaadi võiduks on vaja parteid, kes ühendab oma ridades kõik selle, mis töölisklassis, rahva hulgas on eesrindlikku, julget, kangelaslikku ja ennastsalgavat, on vaja parteid, kes on tugev oma marksistlik-leninliku teooria poolest, karastatud lahingutes ekspluataatorite vastu, parteid, kellel on laiade töörahva hulkade usaldus ja keda töörahva hulgad armastavad. Sama vääramatusega on partei otsustavat tähtsust kinnitanud sotsialistliku ülesehitustöö kogemused NSV Liidus ja rahvademokraatia maades.

Marksism-leninism õpetab: mida raskemad on töölisklassi ees seisvad ülesanded, mida sügavam on revolutsiooniline pööre, seda enam tuleb rahvahulki aktiviseerida, liikuma panna ja võidule suunata. Aga koos rahva loomingu ulatusega kasvab kommunistliku partei juhtiv ja suunav osa.

Võib liialdamata öelda, et kõigi võitude eest oleme me tänu võlgu parteile, kes meid juhib. Partei etendab otsustavat osa nende piiritute võimaluste realiseerimisel, mida avab sotsialistlik kord.

Partei ja sotsialistliku riigi poliitikas väljendub majanduslik paratamatus. Kommunistlik partei, tuginedes majandusseaduste tundmisele, kasutab neid seadusi teadlikult ühiskonna huvides. Partei poliitika väljendab töölisklassi, kõigi töötajate põhilisi huvisid. Sotsialismi tingimustes, kui stiihiline arenemine on asendunud plaanipärase arenemisega, olenevad meie edusammud suurel määral selle poliitilise ja ideoloogilise töö tasemest, mida partei rahvahulkades teeb.

Partei tõmbab töötajaid igati kaasa majanduse juhtimisele, kasvatab igas nõukogude töötajas hoolitsemist sotsialistliku ettevõtte ja kogu rahva vajaduste eest, innustades rahvast ennastsalgavale tööle kommunismi võidu nimel. Ja me näeme, kuidas sotsialistliku ühiskonna iga edusammuga kasvab rahvahulkade aktiivsus

kõigil ühiskondliku elu aladel, kasvab rahvahulkade teadlikkus, kuidas aheneb administratiivsete abinõude rakendamise sfäär ja kasvab ühiskondliku arvamise mõjuvõim, kasvab marksistlik-leninliku ideoloogia tähtsus.

Sotsialismi vaenlased loodavad ilmaaegu partei ja rahva ühenduse lõhkumisele. Meie maa töötajaid liidab vankumatu moraalne ja poliitiline ühtsus, nõukogude patriotism ja proletaarne internatsionalism. See ilmnes kujukalt hiljuti toimunud NSV Liidu Ülemnõukogu valimistel, kus kommunistide ja parteitute blokk saavutas täieliku võidu. Kommunistliku partei ja rahva ühendus on ligipääsmatu kalju, mille vastu purunevad kõik imperialistide ja nende agentuuri katsed õõnestada või kõigutada meie korda.

*

Meie ajastu on kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajastu. Aga sotsialismi edusammud, ülemaailmse kommunistliku ja töölisliikumise edusammud on just marksistlik-leninliku ideoloogia edusammud, kusjuures marksistlik-leninlik ideoloogia väljendab töölisklassi, kõigi töötajate põhilisi huvisid.

Marksismil on töölisklassi suhtes vastupandamatu külgetõmbejõud. Vaatamata kõigile tagakiusamistele, mida kodanlik riik ja valitsev imperialistlik kodanlus laseb marksistidele osaks saada, kasvavad ja tugevnevad rahu, demokraatia ja sotsialismi eest võitlejate read iga aastaga.

Ajalugu on vääramatult tõestanud, et maailmas pole niisugust jõudu, mis suudaks pidurdada marksismi-leninismi võidukäiku; marksism-leninism on vallutanud tööliste miljoniliste hulkade, kõige laiemate rahvahulkade teadvuse ja võidab enda poole järjest uusi pooldajaid, kes on valmis viimse hingetõmbeni võitlema kommunismi võidu eest.

Kapitalistlikes maades küsivad kõige erinevamatest sotsiaalsetest kihtidest ja kõige erinevamate veendumustega inimesed järjest sagedamini: milline on kapitalismi ja milline sotsialismi saatus? Nad võrdlevad sotsialismimaade majandusliku võimsuse, teaduse ja kultuuri pidevat tõusu selle tootmise anarhiaga, mis valitseb kapitalismimaades, võrdlevad seda kapitalismi sotsiaalsete

antagonismidega, kodanluse ideoloogide avaliku sõjakäiguga mõistuse ja progressi vastu. Ja peab ütlema, et sotsialistlike maade edusammud avaldavad äärmiselt tugevat mõju kapitalismimaade elanikkonna laiadele hulkadele. Mõeldagu ainult, kui palju aastaid sisendati neile, et Venemaa on mahajäänud, talupoeglik maa!

Esimese nõukogude kunstliku Maa kaaslase väljasaatmine avas paljude silmad. Seda tunnistavad isegi sotsialismi vastased. «Kuni 5-nda oktoobrini,» kirjutab Ameerika Ühendriikide tuntud kodanlik tegelane Chester Bowls raamatus «Ideed, inimesed, maailm», «ei kahelnud peaaegu keegi Ameerika tööstuslikus, sõjalises ja teaduslikus üleolekus. Seal aga ilmus ootamatult kunstlik kaaslane, mis lendab ümber Maa, ja miljonid inimesed hakkasid endalt küsima: kas ei ole kommunism võiduteel?»

Muidugi ei meeldi välismaal mõningatele inimestele sotsialistlik süsteem. Ja meile ei meeldi kapitalism — me pole seda varjanud ega varja —, ei meeldi, et kapitalism määrab miljonid inimesed kõige halastamatuma ekspluateerimise ohvriks, sünnitab tööpuudust, rassilist diskrimineerimist jne. Kuid me pole kunagi kavatsenud ega kavatse teistele maadele oma korda jõuga peale sundida. NSV Liit, kõik sotsialistlikud maad astuvad aktiivselt välja selle eest, et kindlustada sõprust rahvaste vahel, selle eest, et luua heanaaberlikud suhted kõikide riikidega, erinevate sotsiaalsete süsteemide rahuliku kooseksisteerimise eest. Me lähtume rahuliku kooseksisteerimise objektiivsetest võimalustest ja teeme kõik, mis on meie võimuses, et kindlustada rahu ja rahvaste julgeolek.

Meie veendumus, et praegustes tingimustes on võimalik erinevate sotsiaalsete süsteemide rahulik kooseksisteerimine, on rajatud marksistlik-leninlikule teooriale, töölisklassi ajaloolistele kogemustele. See veendumus baseerub rahvusvahelisel areenil valitsevate jõudude vahekorra reaalsel arvestusel, kommunistlike parteide ja töölisparteide kasvaval võimsusel ja autoriteedil, sellel palaval poolehoiul, mida sotsialistlik leer tunneb kapitalistlike maade töörahva poolt, ja toetusel, mida sotsialistlikule leerile osutab kapitalistlike maade töörahvas, kõigi rahvaste suurel rahutaotlusel, nende soovil arendada majanduslikku ja kultuurilist koostööd. Just sellepärast ütleme me kindlalt, et me oleme erinevate sotsiaalsete süsteemidega maade rahuliku kooseksisteerimise pooldajad. Ja see

pole taktikaline manööver, nagu meie poliitikat püüavad kujutada vaenlased, vaid meie välispoliitika peajoon, millele juba V. I. Lenin aluse pani.

Me asusime sellel seisukohal siis, kui me olime sotsialistliku süsteemi ainsateks esindajateks, sellel seisukohal oleme me ka praegu, kui on olemas ja õitseb uut jõudu kogudes sotsialistlik maailmasüsteem.

Kuid astudes aktiivselt välja rahvusvahelise pinevuse lõdvendamise ja kahe süsteemi rahuliku võistluse eest, on kommunistid alati väitnud ja väidavad ka praegu, et sotsialistliku ja kodanliku ideoloogia lepitamine on võimatu. Meie ja kapitalistide vahelisi ideoloogilisi lahkuminekuid võivad mitte märgata ainult poliitiliselt pimedad inimesed. Sotsialismi edusammud suurendavad tigedust imperialismileeris, suurendavad laimujõgesid NSV Liidu ja teiste sotsialistlike maade vastu. Ja seda pole imeks panna. Imperialistlik propaganda püsibki ju valel, provokatsioonidel, pettusel, demagoogial ja šantaažil. Imperialistlik propaganda kardab tõtt, mis paljastab kaasaegse kapitalismi kiskjanäo, selle mooloki näo, kes hävitab halastamatult töötavate hulkade noorust, tervist ja jõudu.

Muidugi leidub kodanlikke õpetlasi, kes uhkustavad oma «objektiivsusega», kuulutades, et nad on klassidest sõltumatud ja on seetõttu nii-ütelda «erapooletu teaduse» jüngrid. Nende õnge otsa on hakanud ka revisionistid. Teadus, nagu nad püüavad tõendada, seisab klassihuvidest kõrgemal. Poola revisionist L. Kolakowsky kirjutab: «Teaduse raamides, kus erinevad mõtlemisviisid ja erinevad metodoloogiad võivad eduga koos elada ja üksteisega konkureerida, on piir marksismi ja mittemarksismi vahel väga laialivalguv ... ei ole mõtet püstitada marksistliku doktriini «puhtuse» loosungit.» [11]

Teatavasti öeldakse, et kui geomeetrilised tõed riivaksid inimeste huvisid, siis kummutataks nad kindlasti. Käesoleval juhul on jutt ühiskonnateadustest, mis on alati olnud ja jäävad reaktsiooniliste ja progressiivsete klasside võitlusareeniks. Kas saavad imperialismi ideoloogid — ekspluataatorliku korra kaitsjad — erapooletult suhtuda marksismisse, mis on kuulutanud sõja kõigile ekspluateerimise vormidele? Muidugi ei saa. Marksismi-

[11] Nowa kultura, nr. 4, 1957.

vastaseks võitluseks ühinevad kodanliku filosoofia, sotsioloogia ja poliitilise ökonoomia mitmesugused koolkonnad, müüdav kollane ajakirjandus ja manduv kodanlik kunst. Kõik nad panevad marksismi kirikuvande alla. Ja niisuguses olukorras kõneldakse meile kindla piiri puudumisest marksismi ja mittemarksismi vahel!

Marksism on oma tekkimisest peale suhtunud absoluutse leppimatusega niisugustesse teooriatesse, mis ühel või teisel viisil kaitsevad kapitalistlikku rõhumist. Pöördume Marxi ja Engelsi teoste poole. Neil kõigil on võitlev, parteiline iseloom, olgu see siis «Filosoofia viletsus», «Anti-Dühring», «Ludwig Feuerbach ja klassikalise saksa filosoofia lõpp» või mõni teine teos.

Loetleme veel kord Lenini teoseid «Materialism ja empiriokritiitsism», «Mis on «rahva sõbrad» ja kuidas nad võitlevad sotsiaaldemokraatide vastu?», «Proletaarne revolutsioon ja renegaat Kautsky» jne. Kõigis oma teostes pidasid töölisklassi õpetajad leppimatut võitlust töölisklassi vaenlaste ideoloogia vastu, pidasid aktiivset, pealetungivat, efektiivset võitlust.

Vaenlase tabamise oskust, tema paljastamise ja väärramise kunsti tuleb õppida Marxilt, Engelsilt ja Leninilt. «Mitte end kaitsta, vaid peale tungida» — see on Marxi, Engelsi ja Lenini deviis. Ei piisa ainult marksismi-leninismi rajajate ütluste vastuseadmisest kodanlike ideoloogide, revisionistide ütlustele. Tuleb minna juurteni välja, paljastada marksismivastaste teooriate ideelised lätted ning teaduse- ja rahvavastane iseloom. Meile võõra ideoloogia kriitika peab olema sihikindel ja veenev: eitades — kinnitada, ümber lükates — tõestada seda, mis on õige.

Lenin ütles, et marksism eeldab ranget parteilisust. Vastupidi kodanlikele objektivistidele ei rahuldu marksistid üksikute faktide ja nähtuste lihtsa konstateerimisega, vaid süvenevad nende sisusse, annavad neile parteilise hinnangu, näitavad, missugused sotsiaalsed jõud seisavad ühtede või teiste sündmuste taga, võitlevad tegelikus elus oma põhimõtete elluviimise eest. Kommunistid asuvad kõigis küsimustes töölisklassi positsioonidel. Ja nad kõnelevad sellest avalikult. Marksistid on tõe edasikandjad. Seetõttu ongi nende argumendid veenvad. Meie propaganda hindamatu eelis seisab muuseas selles, et me võime julgesti tõtt rääkida ja olla kindlad,

et meid toetab kogu maakera töörahvas. Katsugu kapitali ideoloogilised teenrid avalikult tunnistada, kelle huvisid nad kaitsevad ja keda nad teenivad!

Me elame kahe leeri terava ideoloogilise võitluse olukorras. Kodanlike ideoloogide, revisionistide marksismivastase võitluse meetodid muutuvad järjest rafineeritumaks. Nad haaravad kinni teaduse poolt seni lahendamata küsimustest, spekuleerivad tunnetuse raskustel, jutlustavad antimarksistlikke ideid mitte ainult paksudes filosoofilistes ja majandusteaduslikes traktaatides, vaid ka laiadele rahvahulkadele määratud raamatutes, koolis, kinos, kirjanduses. Meie teadlased, ideoloogilise rinde töötajad peavad andma vaenulikele väljaastumistele vajaliku vastulöögi.

Võitlus marksismi-leninismi võidu eest on olnud ja on ka praegu kommunistide pühaks kohuseks. Mingisugust kompromissi ideoloogia alal me ei tunnista. Marksismi-leninismi puhtus on sotsialismi edaspidiste võitude pant.

Kommunistid vaatavad kindlalt tulevikku. Kui palju marksismi vaenlased ka ei määratseks, neil ei õnnestu väärata kommuniste ainuõigelt teelt, mille on kätte näidanud Marx, Engels ja Lenin. Ka praegu, kus kogu maailm tähistab teadusliku kommunismi geniaalse rajaja Karl Marxi 140-ndat sünni-aastapäeva, kordavad kommunistid kindla veendumusega suure Lenini sõnu:

M a r x i õ p e t u s o n k õ i k v õ i m a s, s e s t t a o n õ i g e.

A j a k i r j a s t «V P o m o š t š P o l i t i t š e s k o m u S a m o o b r a z o v a n i j u» nr. 5, 1958

TÄNAPÄEVA KODANLIKU POLIITILISE ÖKONOOMIA KRIIS

(Põhijooned ja -suunad)

M. Rõndina

Sõjajärgsel perioodil on kodanlikud ideoloogid avaldanud palju raamatuid ja artikleid, milles käsitletakse kaasaegse kapitalismi majandusprobleeme. Nende tööde hoolikas tundmaõppimine näitab veel kord, et kodanlik poliitiline ökonoomia elab üle sügavat kriisi, mis on kapitalismi üldkriisi peegelduseks.

Sotsialismi ülesehitamine NSV Liidus ja sotsialistliku ülesehitustöö edusammud rahvademokraatia maades tugevdasid järsult töörahva kapitalismivastaseid meeleolusid kodanlikes riikides ja tõid kaasa marksistlik-leninliku õpetuse mõju suurenemise. Niisuguses olukorras mobiliseerisid kodanlikud ideoloogid, kes püüavad kaitsta oma aega äraelavat kapitalistlikku tootmisviisi, kõik oma jõud, et teotada marksistlik-leninlikku õpetust ja laimata sotsialistliku maailmasüsteemi maid, esmajoones aga selle süsteemi juhtivat jõudu — Nõukogude Liitu. Selle sõjakäigu eesmärgiks on takistada marksismi mõju edasist suurenemist ja võtta töörahva hulkadelt ära ideeline relv.

Taoliste teoste loojateks on nüüd mitte üksnes kodanlikud professorid, vaid ka riigitegelased ja bisnesmenid. Selleks, et kapitalismi moraalselt õigustada, kasutatakse kodanlike filosoofide ja majandusteadlaste kõrval ka loodusteaduste esindajaid. Viimasel ajal on eriti aktiivseks muutunud revisionistid, kes on kodanliku ideoloogia kandjateks töölisliikumises.

Tänapäeva kodanliku poliitilise ökonoomia paljastamisel on määratu suur tähtsus. Kodanlik poliitiline ökonoomia on kodanluse teoreetiline relv, mida kasutatakse kapita-

lismi vastuolude varjamiseks ja töötajate kõrvalejuhtimiseks revolutsioonilisest võitlusest kapitali rõhumise vastu. Seda kasutatakse imperialistlike riikide sise- ja välispoliitika õigustamiseks. «Kapitalismi täiustamise» sildi all otsib kodanlik poliitiline ökonoomia uusi vahendeid töörahva hulkade ekspluateerimise tugevdamiseks, nende paljaksröövimiseks ja imperialismi koloniaalsüsteemi säilitamiseks; ta ülistab «sõja tervendavat mehhanismi» ja õigustab relvastumise võidujooksu.

Marksismi-leninismi klassikud kujundasid töölisklassi revolutsioonilise ideoloogia väsimatus võitluses kodanlike teooriate vastu. Marxi ja Engelsi töödes on antud monopolismieelse kapitalismi ajajärgul valitsenud vulgaarse poliitilise ökonoomia kriitika. See kriitika pole oma tähtsust kaotanud ka praegu, sest tänapäeva kodanlikud majandusteadlased kasutavad ulatuslikult vanu vulgaarseid teooriaid. Lenini töödes, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ning teiste maade kommunistlike ja töölisparteide kongresside materjalides, samuti rahvusvahelise töölisliikumise juhtivate tegelaste ja progressiivsete majandusteadlaste töödes paljastatakse imperialismi ja kapitalismi üldkriisi ajastu kodanlikku poliitilist ökonoomiat.

Võitluses kodanliku ideoloogia vastu on määratu suure tähtsusega NLKP XX kongressi otsused ning sotsialistlike maade kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioon, milles antakse sügavalt teaduslik analüüs kapitalismi üldkriisi kaasaegse etapi kohta ja paljastatakse revisionistide «teooriad».

Tänapäeva kodanliku poliitilise ökonoomia põhijooned

Kapitalismi üldkriisi süvenemise ja sotsialistliku maailmasüsteemi eduka arenemise tingimustes suunavad kodanlikud majandusteadlased oma peamise jõu sellele, et ilustada kaasaegset kapitalismi, maskeerida monopolide võimu ja imperialistlike riikide rahvavastast iseloomu, näidata ebaõiges valguses majanduskriiside ja tööpuuduse põhjusi, sisendada töötajatesse illusiooni, et neid kapitalismi «puudusi» on võimalik kõrvaldada, säilitades kapitalismi alused. Ühtlasi astuvad tänapäeva kodanlikud majandusteadlased välja teadusliku sotsialismi teooria ja

praktika vastu, püüavad võltsida marksistlik-leninlikku õpetust ja laimata ülemaailmse sotsialistliku majandussüsteemi maid.

Kodanlikud ideoloogid püüavad igati varjata kuristikku kapitalistliku ja sotsialistliku majandussüsteemi vahel. Nad ütlevad, et tänapäeval eksisteerivat palju ühiskondlik-majanduslikke süsteeme. Sealjuures, märgivad nad, ei ole ükski süsteem täiuslik. Et veelgi enam varjata kapitalismi ja sotsialismi põhilisi erinevusi, «tõestavad» kodanlikud majandusteadlased, et põhilised majandusprobleemid olevat ühesugused kõigile maadele, ja et iga maa on kapitalistlik selles mõttes, et tänapäeva suurtööstus vajab tohutul hulgal kapitali. Nad kinnitavad, et kuna igasuguse süsteemi puhul on maa, töö ja kapital tootmise põhiteguriks, siis on ka NSV Liidus olemas niisugused kategooriad, nagu kasum, rent ja protsent, mis mitte millegagi ei erinevat kapitalistlikust kasumist ja rendist.

Kodanlike majandusteadlaste niisugustel arutlustel on täiesti väär alus — nad samastavad kapitali tootmisvahenditega. Tegelikult aga ei kujuta kapital endast eset, vaid ühiskondlikku suhet, niisugust suhet, milles tootmisvahendite omanikud ekspluateerivad palgatöölisi. Kuid selline suhe puudub NSV Liidus, sest tootmisvahendid on ühiskondlikuks omandiks ja tööjõud ei ole kaup.

Ühtaegu laimavate väljaastumistega sotsialistliku maailmasüsteemi maade vastu moonutavad kodanlikud majandusteadlased kaasaegse kapitalismi olemust. Nad kulutavad palju jõudu selle tõestamiseks, et kapitalismi asendamine sotsialismiga ei olevat kohustuslik, sest toimuvat kapitalismi transformeerumine. Mõlgutades mõtteid «kapitalismi transformeerumisest», tarvitavad reaktsioonilised kodanlikud majandusteadlased rafineeritud võtteid, et seda väljamõeldud «muutunud» kapitalismi teisiti nimetada: ühed nimetavad seda «piiratud kapitalismiks» (Ires), teised «tasakaalustatud kapitalismiks» (Holbrace), kolmandad «plaanipäraseks kapitalismiks» (Lorvin), neljandad «korporatiivseks kapitalismiks» (Berley), mõned aga nimetavad teda «steitismiks» (sõnast «state» — riik) jne. Viimasel ajal on eriti laialt levinud «rahvakapitalismi teooria», mida propageerivad esmajärjekorras ameerika kodanlikud majandusteadlased Johnston, Slichter, Nadler ja teised.

On iseloomulik märkida, et kõigile neile «kapitalismidele» omistatakse jooni, mis tegelikult on omased ainult sotsialistlikule majandussüsteemile. Kõne all on tootmisvahendite ühiskondlik omandus, ekspluateerimise puudumine, rahvamajanduse planeerimine, kriisideta areng, rahva elutaseme pidev tõus jne. Tuleb välja üpris naljakas pilt. Kodanlikud ideoloogid laimavad lõputult sotsialismileeri maid ja peavad neid sageli kapitalismi eriliigiks, samal ajal aga püüavad kapitalismi igati ilustada, omistades talle sotsialistliku majandussüsteemi iseloomulikke tunnuseid.

Juba see asjaolu üksi annab veenvalt tunnistust kapitalistliku majandussüsteemi kriisist ja tema kaitsjate väljapääsmatust olukorrast, kes kuidagi ei taha leppida kapitalismi paratamatu hukkumise perspektiiviga.

Tänapäeva kodanlikud majandusteadlased hülgavad Lenini õpetuse *imperialismist* kui kapitalismi erilisest, kõrgeimast ja viimsest staadiumist. Mõned neist defineerivad imperialismi ainult poliitikana. Nii näiteks kirjutab ameerika majandusteadlane Brockway: «Imperialism iseenesest on üheks kõige vanemaks poliitilise praktika võtteks.» [1] Niisugune imperialismi käsitlus ei ole uudne. Omal ajal paljastas V. I. Lenin Kautskyt, kes samuti nimetas imperialismi poliitikaks. Oma arutlustes lahutavad kodanlikud majandusteadlased poliitika ja majanduse sel eesmärgil, et varjata imperialistlike riikide poliitika otsest sõltuvust monopolide võimutsemisest majanduselus ja sisendada töötajaisse illusiooni, et imperialistlikku poliitikat on võimalik asendada teise poliitikaga — rahupoliitikaga. Brockway ütleb, et Ameerika Ühendriigid asuvat «praegu majandusliku imperialismi uue ajastu künnisel», kusjuures majandusliku imperialismi olemus seisvat «mahajäänud maade majandusliku taseme tõstmises».

Kodanlikud majandusteadlased püüavad igati maskeerida *monopolide* võimutsemist kapitalistlikes riikides. Mõned kodanlikud majandusteadlased eitavad üldse monopolide olemasolu ja püüavad varjata monopolide paratamatut tekkimist kapitalistliku tootmise kontsentreerumise baasil. Nii näiteks kinnitab Harvardi ülikooli

---

[1] The Twentieth Century Economic Thought, New York, 1950, lk. 67.

professor Slichter, et «ettevõtte suurusel pole üldse mingisugust tähtsust».[2] Kuid just tootmise kontsentreerumine, mis tähendab kapitalistlike suurettevõtete kasvu, tekitab teatud astmel iseenesest monopole.

Mõnikord vastandavad kodanlikud majandusteadlased monopoli ja konkurentsi, väites, et need mõisted eitavad teineteist. Monopoliks peavad nad niisugust olukorda, kui majandusharus valitseb ainult üks firma ja konkurentsi ei ole üldse. Kuna aga monopoliseeritud majandusharudes valitseb tegelikult kolm-neli firmat, siis kinnitavad kodanlikud apologeedid, et monopol puudub, kuid on olemas oligopol, s. t. üksikute võim. Tegelikult aga monopol, mis on konkurentsi sünnitis ja tema vastand, ei hävita viimast, vaid eksisteerib temaga kõrvuti. Muutuvad ainult konkurentsivõitluse vormid, meetodid ja iseloom, kusjuures see võitlus muutub veelgi teravamaks ja omandab uusi vorme. Mitme suure firma olemasolu ühes majandusharus ja võitlus nende vahel on monopolistliku kapitalismi tüüpiline pilt.

Teised imperialismi ideoloogid tunnistavad monopolide olemasolu, kuid püüavad moonutada selle mõiste tõelist sisu ja paigutada monopolide hulka mitte üksnes väikeettevõtteid, vaid ka ametiühinguid. Nad arvavad, et igal firmal, igal väiketootjal on monopol tema poolt toodetud produktile sel määral, kuidas antud produkt erineb teiste tootjate analoogilistest kaupadest. Sel viisil samastatakse monopol patendiõigusega, kusjuures lähtekohaks on produkti sort ja kvaliteet. Tegelikult on monopolid kapitalistide liidud, mis on tekkinud tootmise kõrge kontsentratsioonitaseme alusel. Nende kokkulepete eesmärgiks on saada monopoolselt kõrgeid kasumeid sel teel, et kehtestatakse mõnede üksikute firmade võim antud majandusharus.

Paljud imperialismi ideoloogid, kes siiski on sunnitud tunnistama monopolide olemasolu, püüavad tõendada, et monopolid olevat alati eksisteerinud, kuid neil ei ole ühiskonnas mingisugust võimu ja nad ei saa monopoolselt kõrgeid kasumeid. Nii näiteks kinnitab ameerika majandusteadlane Mahloop, et «monopolid on alati eksisteerinud, juba alates Vana-Babüloonia aegadest». Kuid

---

[2] S. Slichter. What's Ahead for American Business. Boston, 1951, lk. 102.

monopoolseid hindu, ütleb ta, võib kehtestada ainult «puhta monopoli» tingimustes, s. t. kui majandusharus valitseb ainult üks firma ja puudub konkurents. Niisugust olukorda aga ei saa olla, sest alati on olemas potentsiaalne konkurents, järelikult ei saa Mahloopi järgi olla ka monopoolseid hindu. Samasugusel seisukohal asub tegelikult ka ameerika majandusteadlane D. Holbrace, kes arvab, et monopolide kõrval olevat kapitalistlikus ühiskonnas «tasakaalustavad jõud», mis on tekkinud tarbijate poolel. Need on ametiühingud ja kooperatiivkoondised. Holbrace'i järgi muudavad «tasakaalustavad jõud» monopolide võimu eimillekski.

Monopolide võimu varjamiseks kasutatakse sageli ka vana «kapitalismi demokratiseerimise» teooriat. Aktsiaettevõtteid, mis tegelikult kuuluvad monopolistlikele liitudele, kujutatakse rahva ettevõtteina. Kodanluse apologeetide kujutuse järgi on finantskapitali magnaadid kaotanud igasuguse võimu ja nad on korporatsioonide juures midagi «öövahtide» taolist. Ameerika majandusteadlane Berley väidab oma raamatus «XX sajandi kapitalistlik revolutsioon», et aktsiaseltside arenemisega jääb kapital ja kapitalism püsima, kapitalistid aga kaovad.

Kuidas kodanlikud majandusteadlased ka ei püüa kapitalistlike vastuolude süvenemise tingimustes kapitalismi ilustada, on nad siiski sunnitud tunnistama kapitalismi «puudusi». Mõned neist hindavad kapitalismi perspektiive väga pessimistlikult. Ohio ülikooli professor Hays ütleb: «Võimalik, et meie vaba ettevõtlikkuse tänapäeva süsteemi ei saa päästa.»[3] New Yorgi ülikooli professor L. Robinsoni toimetusel ilmunud õpikus märgitakse, et isegi kõige innukamad kapitalismi kaitsjad on ühisel arvamusel kapitalistliku süsteemi nõrkuse suhtes. Vaidlused toimuvad ainult selle üle, kas kapitalistliku süsteemi puudused on kaasasündinud ja kas neid on võimalik kõrvaldada, tekitamata olulist kahju kapitalismi loomusele[4].

Kapitalismi «puudusteks» peavad kodanlikud majandusteadlased tööpuudust ja kriise. Majanduskriiside probleem asub kodanlike majandusteadlaste kirjutistes tähtsal kohal. Käesoleval ajal eksisteerib väga palju ko-

[3] The Twentieth Century Economic Thought, lk. 240.
[4] An Introduction to Modern Economics. New York, 1952, lk. 904.

danlikke kriisiteooriaid. Ameerika majandusteadlane Mitchell loetleb 24 teooriat, teised aga üle 200 teooria.

Kõige enam levinud teooriateks on psühholoogiline teooria, mis seletab tõuse ja kriise kapitalistide meeleolude muutusega; krediidi- ja rahateooria, mis kuulutab kriiside põhjuseks rahapuuduse ringluses; tehnoloogiline teooria, mille kohaselt kriiside põhjuseks on tootmistehnilised raskused; alatarbimise teooria, mis seletab kriise nõudmise puudumisega. Väga tihti aga kasutab üks ja seesama majandusteadlane mitme niisuguse teooria kombinatsiooni. Nii näiteks kasutab Keynes psühholoogilist teooriat ja alatarbimise teooriat, Hansen — tehnoloogilist ja psühholoogilist teooriat jne.

Mõningad majandusteadlased nimetavad iga kriisi unikaalseks, kordumatuks kriisiks, mis on tingitud paljudest spetsiifilistest põhjustest, mida alati ei olevat võimalik isegi kindlaks määrata. Niisugust seisukohta propageerib Minnesota ülikooli professor Harver. Tema «kriisiteooriat» nimetavad üliõpilased õigesti «aiandusteooriaks». «Igal aastal harin ma oma aeda ühel ja samal viisil,» jutustab professor, «kuid tulemused on igal aastal erinevad. Mõnikord kasvavad tulbid hästi, mõnikord roosid, mõnikord õitseb kogu aed hästi, mõnikord aga halvasti. Võib hakata otsima niisuguse tsüklilise liikumise põhjusi. Kuid selline uurimine on kasutu, sest igal aastal domineerivad juhuslikud edu või hukkumise tegurid ja need on erinevad. Majanduslike tsüklitega toimub peaaegu seesama. Igal depressioonil on omad spetsiifilised põhjused.» [5]

Majanduskriiside kõigi kodanlike teooriate olemus on lõppkokkuvõttes selline, et kujutada kriise kapitalistlikust tootmisviisist sõltumatute nähtustena. Sellepärast otsivadki kodanluse apologeedid kriiside põhjusi kas tootmistehnikast või psühholoogiast. Kodanlikud majandusteadlased pingutavad oma jõudu selleks, et esitada kriiside põhjusi ebaõiges valguses ja seega tõestada nende vältimise võimalikkust kapitalismi tingimustes.

Tänapäeva kodanlike majandusteadlaste eelkäijad olid arvamisel, et konkurentsi tõttu tekib automaatselt tasakaal nõudmise ja pakkumise vahel ja et kapitalistliku tootmise mehhanism ise otsekui tagab väljapääsu niisu-

[5] The Twentieth Century Economic Thought, lk. 294.

gustest ajutistest raskustest, milleks nad pidasid kriise ja tööpuudust. Käesoleval ajal on kodanlikud majandusteadlased sunnitud tunnistama, et kapitalismi mehhanism iseenesest ei ole võimeline neid «puudusi» kõrvaldama ja et on vajalik välise jõu, s. o. kodanliku riigi vahelesegamine tasakaalu kehtestamiseks nõudmise ja pakkumise vahel. See, et ollakse sunnitud tunnistama kapitalismi «puudusi» ja tema võimetust vältida kriise ja tööpuudust, annab tunnistust tänapäeva kodanliku poliitilise ökonoomia kriisist.

Tänapäeva kodanlikud majandusteadlased, suutmata esitada mingeid uusi seisukohti seal, kus nendeta läbi ei saa — nagu näiteks õpikutes —, esitavad XIX sajandi vulgaarsete teooriate sünteese, kohandades neid oma võimete järgi uutele tingimustele. Nii näiteks kasutavad nad hindade seletamiseks mitmesugustes variantides piirkasulikkuse teooriat, tootmiskulude teooriat ning nõudmise ja pakkumise teooriat. Üldiselt on levinud Say «kolmainu valem», mille järgi töö loob ainult palga, kuna kasumi ja rendi allikaks olevat vastavalt kapital ja maa. Sageli esitatakse tootmise neljanda tegurina kodanlikku riiki, kes võtvat samuti osa väärtuste loomisest ja kellel järelikult on «seaduslik» õigus maksude näol saada osa ühiskondlikust produktist. Niiviisi püütakse maskeerida kodanliku riigi rahvavastast iseloomu ja töötajate paljaksröövimist maksude abil.

Tänapäeva kodanliku poliitilise ökonoomia filosoofiliseks aluseks on idealism — subjektiivne ja objektiivne idealism. Võitluses marksismi-leninismi vastu, mis tõi esile kapitalismi arenemise ja tema vältimatu hukkumise seadused, eitab enamik tänapäeva kodanlikke majandusteadlasi objektiivsete majandusseaduste olemasolu. Nad väidavad, et ühiskonnas etendavat otsustavat osa inimeste psühholoogia. «Majandusteadlaste ja poliitiliste mõtlejate ideed — niihästi siis, kui neil on õigus, ja ka siis, kui nad eksivad, — on hoopis võimsamad kui tavaliselt arvatakse. Tegelikkuses valitsetakse maailma peaaegu ainult sellega,»[6] kirjutab tuntud inglise majandusteadlane D. M. Keynes.

Objektiivsete majandusseaduste eitamine tähendab te-

---

[6] D. M. Keynes. Rakendatuse, protsendi ja raha üldteooria, 1949, lk. 370.

gelikult poliitilise ökonoomia kui teaduse likvideerimist. Neid eitatakse selleks, et õigustada teooriat, mille järgi «kapitalismi parandamine» on võimalik riigi vahelesegamise teel majandusellu. Sellega seoses esitatakse sageli ühiskonna elu määrava tegurina juriidilisi seadusi. Eitades objektiivseid majandusseadusi, räägivad kodanlikud majandusteadlased «teaduse praktiliste funktsioonide» tugevnemisest. Ameerika sotsioloog E. Reves kirjutab, et «oleks asjatu kaotada aega majanduselu seaduste otsimiseks praktilisel eesmärgil. Meie ajal reguleerivad tootmist, kaubandust ja tarbimist ainult kahurid»[7].

Teatud osa majandusteadlasi, niinimetatud ökonometristid, käsitlevad kogu poliitilist ökonoomiat ainult kui matemaatilisi tehteid. Majandusteadlase ülesannet näevad nad ainult «majanduslike nähtuste intensiivsuse mõõtmises». Kuid matemaatiline meetod üksi, ilma teaduslik-teoreetilise analüüsita ei anna õigeid tulemusi. Aga just teoreetiline analüüs puudubki tänapäeva kodanlikel majandusteadlastel. Seda on sunnitud tunnistama ka mõned nende eneste esindajad. Chicago ülikooli poolt väljaantud kogumikus «Ühiskonnateaduse olukord» märgitakse, et «ühiskonnateadused tegelevad praegu liiga palju empiiriliste uurimistega ega anna teoreetilisi üldistusi».

Tänapäeva kodanliku poliitilise ökonoomia empirismiga käib kaasas tegelike andmete moonutamine ja ebaõigete meetodite rakendamine statistiliste materjalide kasutamisel. Nii näiteks kujutavad kodanlikud majandusteadlased konjunktuuri üksikute näitajate suhtes teatud kindlal perioodil kehtivaid empiirilisi seaduspärasusi kui universaalseid seadusi. Keskmise palga arvutamisel võetakse tööliste palga kõrval arvesse ka kõrgepalgaliste teenistujate ja kompaniide direktorite palk, võetakse keskmine tunnitasu, kuigi paljud töölised ei tööta pidevalt terve nädala jooksul. Kodanlikud majandusteadlased moonutavad samuti neid statistilisi andmeid, mis iseloomustavad Nõukogude Liidu majandust. Ameerika Ühendriikide kongressi majanduskomisjoni ettekandes «Nõukogude Liidu majanduse kasv Ameerika Ühendriikidega võrreldes», mis avaldati 1957. aastal, on väik-

---

[7] E. Reves. The Anatomy of Peace. New York and London, 1946, lk. 47.

semana esitatud tööstustoodangu mahu näitajad, tööviljakuse kasvutempo ja NSV Liidu töötajate reaalsissetulekud. Nõukogude Liidus avaldatud andmed tööstustoodangu väljalaskmisest ühe elaniku kohta esitati 1957. aasta lõpul inglise ajalehe «Times» veergudel tööviljakuse kasvu näitajatena. Niisuguse keerutamisega taheti NSV Liidu tööstusliku tootmise kasvu näitajaid valeks tunnistada.

On täiesti selge, et kui selliselt suhtuda majanduslike protsesside käsitlemisse, võttes peaeesmärgiks mitte teadusliku analüüsi, vaid tegelikkuse moonutamise finantskapitali magnaatide huvides, siis ei saa kodanlik poliitiline ökonoomia teadust uute teoreetiliste seisukohtadega rikastada.

«Reguleeritava kapitalismi» teooria

Tänapäeva kodanlikku majandusteadust iseloomustab koolkondade ja suundade rohkus, ideeline kaos ja segasus. Koolkondade ja suundade rohkuse on tinginud kodanluse järjest teravnev ja mitmesuguseid vorme omandav võitlus tööliklassi vastu, samuti vastuolud kodanluse üksikute kihtide vahel. Käesolevas artiklis käsitletakse ainult tähtsamaid tänapäeva kodanliku poliitilise ökonoomia koolkondi ja suundi, ja nimelt neid, mis pooldavad kapitalistliku majanduse riiklikku reguleerimist ja «vaba ettevõtlikkust». Erinevused nende vahel on ainult imperialismi kaitsmise vormis, mitte aga sisus.

Tänapäeva kodanliku poliitilise ökonoomia tähtsamaks suunaks on k e i n s i a n i s m, mis propageerib «r e g u l e e r i t a v a k a p i t a l i s m i» teooriat. Selle rajajaks oli inglise rahandustegelane ja majandusteadlane D. M. Keynes (1883—1946). Keynesi poliitilise palge kohta andis ammendava iseloomustuse V. I. Lenin oma ettekandes Kommunistliku Internatsionaali II kongressil. Puudutades Keynesi kriitikat Versailles' lepingu kohta, näitas Lenin, et «... järeldusi teeb läbi ja läbi kodanlane, bolševismi halastamatu vaenlane, kes nagu inglise väikekodanlane kunagi kujutab endale bolševismi ette koledana, julmana, metsikuna». (Teosed, 31. kd., lk. 190.)

Kogu Keynesi edaspidine tegevus tõestab ilmekalt Lenini hinnangu õigsust. 1936. aastal ilmus Keynesi kõige tähtsam teos «Rakendatuse, protsendi ja raha üldteooria», mille abil Keynes püüdis kummutada marksismi, kindlustada kapitalismi vankuma löönud alustugesid ja vältida revolutsiooni ohtu. Kapitalismi üldkriisi tingimustes oli Keynes sunnitud tunnistama niisuguseid kapitalismi «pahesid», nagu majanduskriisid ja tööpuudus. Sealjuures aga kinnitas ta, et kapitalismi «puudusi» on võimalik kõrvaldada majanduse reguleerimise teel, mida teeb kodanlik riik.

Keynes näitas moonutatult kodanliku riigi olemust, kujutades seda klassidest kõrgemal seisvana. Tegelikult on riik kapitalistlikus ühiskonnas kodanluse tööriistaks, tänapäeva tingimustes aga — kõige suuremate monopolide tööriistaks, kes kasutavad poliitilist võimu monopoolsete lisakasumite saamiseks. Keynes näitas moonutatult ka kodanliku riigi funktsioone, arvates, et riik on võimeline majandust planeerima, samal ajal kui tootmisvahendite eraomandus kapitalistlikes riikides teeb niisuguse planeerimise võimatuks.

Väited, et kodanlik riik olevat suuteline vältima majanduskriise ja kõrvaldama tööpuudust, põhinevad sellel, et eitatakse objektiivseid majandusseadusi ja kapitalismi vastuolusid, mis tekitavad kriise ja tööpuudust. Nende väidete aluseks on ebaõige kujutlus, nagu oleks ühiskonna arenemise määravaks jõuks mitte materiaalne tootmine, vaid kodanlik riik.

Keynes maskeeris tööpuuduse ja kriiside tõelisi põhjusi, seletades neid inimeste psühholoogiaga. Ta mõtles välja «põhilise psühholoogiaseaduse», mis seisvat selles, et «inimestel on tavaliselt kalduvus suurendada tarbimist tulu suurenemisel, kuid mitte sel määral, kuidas kasvab tulu» [8]. See psühholoogiline säästmise tung toob Keynesi arvates kaasa ühiskonna kogunõudmise suhtelise vähenemise, mis omakorda kutsub esile tootmise vähenemise ja järelikult ka rakendatuse vähenemise. Niiviisi püüab Keynes kujutada kriise ja tööpuudust kui nähtusi, mis on omased mitte ainult kapitalismile, kuna nad sõltuvad inimeste psühholoogiast. Ta püüab sisendada tööta-

[8] D. M. Keynes. Rakendatuse, protsendi ja raha üldteooria, 1949, lk. 90.

jatesse illusiooni, et kriise ja tööpuudust on võimalik kõrvaldada kapitalismi tingimustes. Kuid Keynesi poolt soovitatud reformid ei riiva kapitalismi aluseid. Need piirduvad raharingluse, krediidi ja tarbimise sfääriga, mille ta seab esikohale.

Et mõjutada kapitalistide psühholoogiat ja hoida neis alal «optimismi», soovitas Keynes stimuleerida erakapitalimahutusi sel teel, et kapitalistidele antaks odavat krediiti ja dotatsioone, et vähendataks reaalpalka peamiselt inflatsiooni abil. Samuti soovitas ta suurendada riiklikke kapitalimahutusi, milleks tuleb summad hankida töötajatelt võetavate maksude tõstmise ja laenude teel.

Kõigi nende Keynesi «retseptide» eesmärgiks oli tegelikult töörahva hulkade ekspluateerimise suurendamine ja monopolide kasumite tõstmine. Neid varjasid aga demagoogilised «täieliku rakendatuse», «investeeringute sotsialiseerimise», «tulude võrdsustamise» jt. loosungid. Nendesamade loosungitega õigustas Keynes valitsevate klasside parasiitlikku tarbimist ja sõdu, kuna need «toovad kaasa rakendatuse suurenemise».

Keynesi teooria oli kõige sobivam selleks, et varjata monopolistliku riigikapitalismi olemust, õigustada relvastumise võidujooksu ja levitada illusioone kapitalismi «parandamise» võimalikkusest. See võeti vaimustusega vastu imperialistide ja nende õpetatud toapoiste poolt, kes kinnitavad, et Keynes olevat «teostanud revolutsiooni poliitilises ökonoomias».

Keynesi teooria on laialt levinud mitte üksnes Inglismaal, Prantsusmaal ja teistes Euroopa kapitalistlikes riikides, vaid ka Ameerika Ühendriikides. W. Foster märgib, et «Keynesi teooria, mis kujutab endast kapitalismi üldkriisi perioodi põhilist majandusteooriat, on mitmesugustes vormides saanud kõigi kapitalistlike suurriikide valitsuste, sealhulgas ka Ameerika Ühendriikide valitsuse majanduspoliitikaks» [9].

Et õigustada monopole, kes kasutavad riigivõimu kõrgete kasumite saamiseks, ülistavad tänapäeva ameerika keinsianistid, nagu Columbia ülikooli professor D. M. Clark, Harvardi ülikooli professorid S. Harris, A. Hansen ja teised, veel rohkem kui Keynes ise kodanlikku riiki, kujutades seda rahvariigina. Oma raamatus «On aeg

[9] Political Affairs. November 1957.

planeerida. Sotsiaal-majanduslik teooria ja programm XX sajandi jaoks» (1945) väidab L. Larvin, et riik on muutunud «majanduse juhiks»; D. M. Clark aga kirjutab kodanliku riigi «uuest majanduslikust osast», kellel on «piiramatud majandusliku kontrolli võimalused». A. Hansen ja G. Moulton näitavad Ameerika majandust kui «segamajandust», milles olevat ühendatud kaks majanduse tüüpi — erakapitalistlik ja riiklik majandus. Sealjuures iseloomustavad nad «segamajandust» kui eri liiki majandust, mis erinevat kapitalismist. Tegelikult on see aga üks ja sama majandus — monopolistliku riigikapitalismi majandus.

Teatavasti on monopolistliku riigikapitalismi tingimustes suurenenud riigi vahelesegamine majandusellu. See väljendub ressursside mobiliseerimises majanduse militariseerimiseks, sõjatellimuste laiendamises, riiklike ettevõtete rajamises ja töölistevastase seadusandluse tugevdamises. Ajavahemikul 1938—1954 on riigi osa natsionaalse koguprodukti kasutamises suurenenud Ameerika Ühendriikides 12 protsendilt 19 protsendile ja Inglismaal 13 protsendilt 18 protsendile. Kuid asi seisab selles, et kodanlik riik ise on suurte monopolide tööriist ja kogu see majanduse reguleerimine toimub viimaste huvides. Nendes tingimustes on riiklik omand oma loomult kapitalistlik omand, mille alusel töölisi endiselt ekspluateeritakse. Omal ajal kirjutas juba F. Engels kodanliku riigi kohta: «Mida enam tootlikke jõude ta võtab üle enda omandiks, seda enam muutub ta tõeliseks kogukapitalistiks, seda suuremal arvul riigikodanikke ta ekspluateerib. Töölised jäävad palgatöölisteks, proletaarlasteks. Kapitalistlikke suhteid ei hävitata, vaid vastupidi, need viiakse äärmuseni.» («Anti-Dühring», 1954, lk. 246.)

Ettevõtete rajamine riigi arvel on monopolidele kasulik seetõttu, et kogu riisiko langeb riigile. Hiljem aga, kui need maksumaksjate arvel ehitatud ettevõtted toovad suuri kasumeid, omandavad monopolid need riigilt poolmuidu ja võlgu. Just niisugune lugu juhtus Ameerika Ühendriikides sõja ajal ehitatud riiklike ettevõtetega. Inglismaal natsionaliseeris leiboristlik valitsus söekaevandused, raudteed ja osa metallurgiatööstuse ettevõtteid. Need ettevõtted andsid vähe kasumeid ja vajasid tõsist tehnilist rekonstrueerimist. Kapitalistidele oli kasu-

lik neid riigile kõrge hinnaga maha müüa, kusjuures kapitalistid ise jäid edasi nende ettevõtete juhtideks. Käesoleval ajal on osa neid ettevõtteid denatsionaliseeritud, s. t. uuesti üle antud erakapitalistidele «omandi difusiooni» ettekäändel. Taolised protsessid toimuvad ka teistes riikides, kus see osutub monopolistidele kasulikuks.

Mis puutub rahvamajanduslikku planeerimisse, siis pole seda võimalik teha seni, kuni püsib tootmisvahendite eraomandus. Planeerimise objektiivseks aluseks on tootmisvahendite ühiskondlik omandus. Et aga kapitalismi tingimustes niisugust alust ei ole, siis nurjuvad paratamatult kõik kapitalistliku majanduse planeerimise katsed.

Tänapäeva keinsianistid, eriti Ameerika Ühendriikides, ülistavad kogu jõust sõjamajandust. Nad püüavad tõendada, et riigi kulude suurendamine relvastumise võidujooksu tarbeks olevat majanduslik paratamatus. Nii näiteks ütleb S. Harris: «Kas militariseerimine või massiline tööpuudus — teist väljapääsu ei ole.» [10] Harris, Hansen, Slichter ja teised näevad sõjamajanduses vahendit kõigi kapitalismi pahede vastu. Nad arvavad, et sõjatoodangu jaoks «on alati olemas garanteeritud nõudmine» ja seepärast ei saa olla raskusi niisuguse toodangu turustamisel. Keinsianistid väidavad, et relvastumise võidujooks võivat «kompenseerida tarbijate nõudmise puudumise». S. Slichter püüab tõestada, et sõjatööstust võivat piiramatult laiendada, sest sõjatehnika muutub ja täiustub pidevalt.

Seega kujutavad tänapäeva keinsianistid majanduse militariseerimist kui tööpuuduse ja majanduskriiside kõrvaldamise vahendit. Kas see on tõepoolest nii?

Sõjatoodangu kasv suurendab töötavate tööliste arvu ja toodangu mahtu, kuid see loob ainult näilise «õitsengu». Tegelikult kutsub relvastumise võidujooks esile kõigi kapitalismi vastuolude teravnemise. Sõjatööstuse arendamine ei saa kõrvaldada tööpuudust. Kapitali akumulatsioon sõjatööstuse harudes, samuti nagu teistes kapitalistliku majanduse harudes, tähendab kapitali orgaanilise koosseisu suurenemist ja järelikult põhjustab paratamatult tööpuuduse. Sõjamajanduse intensiivne

[10] S. Harris. The Economic of Mobilization and Inflation. New York, 1951, lk. 162.

arendamine toob kaasa tsiviiltootmise vähenemise, ja nende tootmisharude töölised satuvad töötute ridadesse. Faktid lükkavad ümber kodanlike majandusteadlaste väljamõeldised «täielikust rakendatusest» sõjamajanduse tingimustes. Töö- ja kaubandusministeeriumi andmeil ulatus töötute arv Ameerika Ühendriikides 1958. aasta jaanuarikuu keskpaiku 4,5 miljoni inimeseni. Peale nende on veel mitu miljonit osaliselt töötut. Lääne-Euroopa kapitalistlikes riikides oli töötute arv 1957. aasta lõpuks üle 3,5 miljoni inimese.

Täpselt niisamuti ei suuda sõjatööstuse arendamine vältida majanduskriise. See võib kaasa tuua tootmise ajutise suurenemise ja kriisi edasi lükata, sest sõjatoodang on eriliiki kaup ning sellel on oma eriturg. Sõjatoodang aga põhjustab paratamatult töörahva hulkade tarbimise vähenemist, sest sõjatööstust finantseeritakse töötajate sissetulekute arvel. Kuid see omakorda kutsub esile kapitalistliku turu ostuvõime vähenemise algul tarbeesemete, siis aga ka tootmisvahendite osas, s. t. viib majanduskriisi tekkimisele.

Käesoleval ajal moodustab Ameerika Ühendriikide sõjatoodang ligi $^1/_5$ kogu tööstustoodangust. Ent see ei päästa Ameerika majandust ületootmiskriisidest. Osalised ületootmiskriisid olid aastail 1948—1949 ja 1953—1954. 1955. ja 1956. aastal võis märgata tööstuse tõusu. Kuid see oli ajutise iseloomuga. 1957. aastal aeglustus Ameerika Ühendriikide tootmise kasv, tootmisvõimsuste kasutamine terasetööstuses langes järsult ning vähenes vase- ja tinamaagi tootmine. Kodanlik ajakirjandus oli sunnitud tunnistama, et 1957. aasta suvest peale võib Ameerika Ühendriikides märgata üldist tootmise langust; uute tellimuste vähenemine aga annab tunnistust sellest, et tootmine väheneb paratamatult ka edaspidi. Inglismaal moodustavad sõjatellimused umbes $^1/_7$ kogu riigi tööstustoodangust. Sellest hoolimata pole Inglismaal viimase nelja aasta jooksul toodangu maht kasvanud, vaid vastupidi, näitab languse tendentsi. 1957. aastal oli Inglise tööstus toodangu väljalaske poolest 1955. aasta tasemel.

Seega ei kõrvalda relvastumise võidujooks ei kriise ega tööpuudust. Kuid selle asemel toob ta sõjatellimusi täitvatele suurtele monopolidele tohutuid kasumeid. Nii näiteks kasvasid monopolide kasumid Ameerika Ühend-

riikides 6,2 miljardilt dollarilt 1937. aastal 42,7 miljardile dollarile 1955. aastal; Inglismaal — 1 miljardilt naelsterlingilt 1938. aastal 4,2 miljardile naelsterlingile; Prantsusmaal (600 kompanii osas) — 62,5 miljardilt frangilt 1950. aastal 126,4 miljardile frangile 1954. aastal.

Relvastumise võidujooks toimub riigieelarve kulude arvel. Isegi ametlikel andmetel on Ameerika Ühendriikide 1955/56. aasta riigieelarvest kulutatud sõjalistel eesmärkidel 41,8 miljardit dollarit ehk 67 protsenti. Kui sellele lisada veel kaudsed kulud, siis moodustavad sõjalised kulutused ameerika progressiivsete majandusteadlaste arvutuste järgi ligi 85 protsenti riigieelarvest. Aastail 1957—1958 kasvasid otsesed sõjalised kulutused 45 miljardile dollarile. Riigieelarve peamiseks tulude allikaks kapitalistlikes riikides on töötajatelt võetavad maksud, mis iga aastaga kasvavad. Vaatamata maksude suurenemisele majanduse militariseerimise olukorras, ei ületa riigieelarve tulud sageli kulusid ja riik teeb viimaste katteks laenu ning teostab inflatsiooni. Õigustades niisugust praktikat, mõtlesid keinsianistid välja «riiklike kulutuste» ja «riigieelarve defitsiidi» teooria. Harris, Hansen, Slichter ja teised väidavad, et riiklike kulutuste igakülgse suurendamise teel (ühiskondlikeks töödeks, sõjatellimusteks, sõjaväe ülalpidamiseks jne.) on võimalik tagada «pidevat õitsengut». Sealjuures soovitavad keinsianistid mitte hämmastuda sellest, et riigieelarve kulud ületavad tulusid, vaid riigieelarve defitsiidi katmiseks suurendada töötajate maksustamist. S. Harris teeb ettepaneku «rünnata rahalisi tulusid». «Makse, üha rohkem makse — see on, mida me praegu vajame ja saame veelgi enam vajama sedamööda, kuidas kestab mobilisatsioon.» [11] Seejuures nõuab ta aga ainult töötajatelt võetavate maksude tõstmist. «Tarbimise piiramiseks peab valitsus veel rangemalt maksustama väikeste tuludega elanikkonna rühmi, sest tarbimise kogusummas langeb neile kõige suurem osa.» [12] Kaitstes monopolide huvisid, hoiatavad keinsianistid progressiivse tulumaksu eest ja korporatsioonide maksude tõst-

[11] S. Harris. The Economic of Mobilization and Inflation, lk. 15.

[12] Sealsamas, lk. 136.

mise eest, sest see võib «maha suruda initsiatiivi, mida on vaja sõjalise programmi täitmiseks».

A. Hansen ja S. Slichter pooldavad riigivõla suurendamist, pidades seda efektiivsemaks kui maksusid. Laenud on kasulikuks operatsiooniks monopolistidele, sest viimased saavad neilt kõrgeid garanteeritud protsente. Seepärast pole imestada, et Ameerika Ühendriikide riigivõlg iga aastaga kasvab. 1955/56. eelarveaastal (eelarveaasta algab 1. juulist) moodustas riigivõlg 274,4 miljardit dollarit 1938/39. aasta 45,9 miljardi dollari asemel.

Kuna kapitalistlikud riigid kasutavad laenudest saadud summasid peamiselt relvastumise võidujooksuks, siis on nende kustutamise ja protsentide maksmise ainukeseks allikaks maksud. Seepärast kaasneb riigivõla kasvamisega alati töötajate maksukoorma suurenemine.

Keinsianistid püüavad igati varjata monopolide kasumite kasvu ja töörahva hulkade vaesumise suurenemist. Nad väidavad, et riigieelarve kaudu toimuvat tulude ümberjaotamine nende «võrdsustamise» suunas, toimuvat «tulude revolutsioon», mille olemus seisab selles, et kapitalistid jäävat järk-järgult vaesemaks, töölised aga muutuvat rikkamaks.

Selle seisukoha tõestamiseks viitavad kodanlikud majandusteadlased palga suurenemisele, «tööliste osasaamisele kasumitest». Erilist püüdlikkust väljendab selle müüdi tõestamisel ameerika kodanlik majandusteadlane S. Kuznets, kes kirjutas 1953. aastal töö «Suurte tuludega rühmade osa tuludes ja säästudes». Selles püüab ta statistiliste andmete võltsimise teel näidata, nagu oleks suurte tuludega elanikkonnarühmadel nüüd kaugelt väiksemad tulud kui varem.

Ameerika majandusteadlane V. Perlough koos Ameerika Ühendriikide tööprobleemide uurimise progressiivse assotsiatsiooniga paljastas S. Kuznetsi apologeetilised väljamõeldised ja statistiliste andmete võltsimise. Faktid näitavad, et kodanlike majandusteadlaste poolt reklaamitava «tulude võrdsustamise» asemel suureneb Ameerika Ühendriikides kuristik rikaste ja vaeste vahel veelgi enam. 12 aasta jooksul — 1941. aastast 1952. aastani — suurenesid korporatsioonide kasumid eelneva perioodiga (1929—1940) võrreldes 7,6-kordseks, korporatsioonidesse mittekuuluvate erafirmade tulud — 3,5-kordseks, farme-

rite tulud — 3,4-kordseks, tööliste ja teenistujate palk aga ainult 2,9-kordseks. Nagu näitab ajakiri «Economic Notes» (august 1956), suurenesid ajavahemikul 1948—1956 korporatsioonide kasumid 39 protsenti, farmerite sissetulekud aga vähenesid 42 protsenti.

Kui mitme kapitalistliku riigi töölisklassil läks korda möödunud kõrgkonjunktuuri aastail saavutada mõningat palga tõusu, siis 1957. aastal halvenes hindade tõusu, tootmise seisaku ja tööpuuduse kasvu tagajärjel töötajate olukord järsult. Sattunud vastuollu omaenda mõttekäiguga «tulude võrdsustamise» kohta, tuleb kodanlikel majandusteadlastel faktide survel põhjendada tulude ebavõrdsuse otstarbekust. Nii näiteks kirjutab professor Bronfenbrenner, et «ilma ebavõrdsuseta tulude jaotamises ei ole võimalik tootmise arenemine, ei ole võimalik majanduslik progress».[13]

Kapitalism ei suuda viletsust kaotada, sest kapitalistliku tootmise eesmärgiks on kasumi saamine. Selle kasumi ainsaks allikaks on töörahva hulkade ekspluateerimine ja paljaksröövimine. Mida suuremad on kapitalistide kasumid, seda raskem on tööliste olukord. Marx näitas, et «rikkuse akumulatsioon ühel poolusel on samal ajal viletsuse, töövaeva, orjuse, harimatuse, metsistumise ja moraalse degradatsiooni akumulatsioon vastaspoolusel, s. o. selle klassi poolel, kes toodab omaenda produkti kapitalina». («Kapital», I kd., lk. 561.)

Kapitalistlike riikide majanduse tegelik olukord näitab, et keinsianistide retseptid kapitalismi arstimiseks on täielikult läbi kukkunud. See vilksatab tahtmatult läbi mõnede majandusteadlaste ütlustest. Nii näiteks kirjutab Keynesi jünger Ohio ülikooli professor G. Hays oma artiklis «Keinsianism ja riigi poliitika»: «Hiljutised eksperimendid siin ja Inglismaal, rääkimata teistest maadest, andsid keinsianismi vastastele põhjust irvitamiseks.»

S. Harris märgib, et «Keynes oli optimist ja see seletab osaliselt tema ettepanekuid poliitika alal». Keynes alahindas administratiivseid raskusi ning eriti seda, kuidas «tõusu perioodil vähendada kulusid ja suurendada makse». Harris ütleb, et Keynes ei puudutanud ka paljusid teisi tähtsaid probleeme, näiteks seda, «kui palju

[13] Post-Keynesian Economics. London, 1955, lk. 43.

võib suurendada riigivõlga, et mitte pankrotti jääda? Kui palju võib paisata raha ringlusse, tekitamata tõsist kahju? Kuidas on võimalik mitte üksnes saavutada, vaid ka säilitada täielikku rakendatust?» [14] Keynesi pankrottijäänud teooria päästmiseks väidab Harris, et Keynes olevat andnud ainult teooria alused, teooria ise aga vajavat edasist läbitöötamist.

Kodanlikud majandusteadlased sihivad abitult ringi, otsides vahendeid kapitalismi vankumalöönud alustugede kindlustamiseks. Nad esitavad igasuguseid projekte kapitalistliku majanduse reguleerimiseks. Kuid nagu võis oodata, nurjuvad kõik kapitalismi «planeerimise» katsed. Praktika lükkab ümber kodanlike majandusteadlaste oletused kapitalismi «parandamise» võimalikkuse kohta ja näitab tänapäeva kodanliku poliitilise ökonoomia täielikku pankrotti.

«Vaba ettevõtlikkus»

Erinevalt keinsianistidest, kes peavad kaasaegse kapitalismi «parandamise» põhiliseks vahendiks kapitalistliku majanduse «reguleerimist» kodanliku riigi poolt, kuulutavad «vaba ettevõtlikkuse» pooldajad kapitalismi «õitsengu» tähtsaimaks tingimuseks «konkurentsivabaduse». Kõige silmapaistvamad «vaba ettevõtlikkuse» esindajad on ameerika majandusteadlased L. Mises, F. Night ja C. Randall, niinimetatud Londoni koolkonna majandusteadlased Inglismaal, «maržinalistid» Prantsusmaal, «uusliberaalid» Lääne-Saksamaal (W. Euken, A. Rüstow) ja teised.

Esimesel pilgul võib näida, et need voolud on tänapäeva kodanlikus poliitilises ökonoomias kaks diametraalselt vastupidist suunda. Tegelikult aga erinevad keinsianistid ja «vaba ettevõtlikkuse» pooldajad üksteisest ainult selle poolest, missuguste sõnaliste võtete ja meetoditega nad monopole kaitsevad ja õigustavad. Nagu «reguleeritava majanduse» pooldajad, nii püüavad ka «vaba ettevõtlikkuse» kaitsjad moonutatult esitada kaasaegse kapitalismi olemust, halvustada marksistlik-

[14] S. Harris. John Maynard Keynes. Economist and Policy Maker. New York, London, 1955, lk. 214.

leninlikku õpetust ja diskrediteerida ülemaailmset sotsialistlikku majandussüsteemi.

Et varjata kapitalistlike monopolide ülevõimu, püüavad nad hoolega tõestada, et kaasaegne kapitalism olevat kõige parem ühiskondliku korralduse vorm. Nii näiteks püüab L. Mises oma töös «Kapitalismivastased meeleolud» sisendada lugejatesse, et «vaba ettevõtlikkuse» süsteem tagavat indiviididele kõige suurema majandusliku ja intellektuaalse vabaduse ja et kapitalismi tingimustes olevat iga inimene «oma õnne sepp».

Nagu «reguleeritava kapitalismi» pooldajad, nii varjavad ka «vaba ettevõtlikkuse» kaitsjad igati töörahva hulkade viletsat olukorda kapitalismi tingimustes. Seesama Mises kinnitab, et «kapitalism» deproletariseerivat lihtsa inimese ja tõstvat ta «kodanlase» tasemele. Tegelikult aga ei toimu ega saagi toimuda kapitalismi tingimustes mingit tööliste «deproletariseerumist». Kuni tootmisvahendite omanikeks on kapitalistid, ei ole võimalik tööliste olukorda põhjalikult parandada. Samal ajal kui suurkapitalistid saavad miljonilisi kasumeid, ei taga suurema osa tööliste palk äraelamist. Veelgi halvem on töötute olukord.

«Vabast ettevõtlikkusest» lobisemine pole juhuslik nähtus. Selle eesmärgiks on kärarikaste sõnadega varjata monopolide kõikvõimsust. Konkurentsivabadusest kõnelevad ju suurmonopolistid, kellele on tõepoolest vabadus oma nõrgemaid konkurente lämmatada. Kaasaegse kapitalistliku ühiskonna kõigi pahede põhjuseks kuulutavad «vaba ettevõtlikkuse» pooldajad riigi vahelesegamise majandusellu ja ebaõige poliitika. Missugust vahelesegamist majandusellu ei talu siis «vaba ettevõtlikkuse» pooldajad? Selgub, et tegemist on niisuguste abinõudega, nagu sotsiaalkindlustus ja vabrikuseadusandlus. Kapitalismi kaitsjad ei luba isegi taolisi väikesi järeleandmisi töölisklassile. On iseloomulik, et Töösturite Rahvusliku Assotsiatsiooni president oma ettekandes 61. kongressil 1956. aasta detsembris kuulutas sotsiaalkindlustuse, töötute abiraha ja ametiühingute õiguste tagamise «võõrkehadeks Ameerika sotsiaalses korras». Töösturite Rahvuslik Assotsiatsioon otsustas nõuda nende seaduste tühistamist.

Kaitstes «ettevõtlikkuse vabadust», püüavad kodanlikud majandusteadlased ja bisnesmenid riigiaparaati veelgi rohkem kasutada monopolide huvides. Ühe metallurgia-

kompanii president C. Randall väidab, et oma majanduslike kogemuste tõttu võivad monopolistid «tuua riigiaparaadis suurt kasu». On selge, et siin ei peeta silmas töörahva kasusid, vaid Randalli-taoliste monopolistide huvisid, kes kasutavad riigivõimu kasumite suurendamiseks. Prantsuse maržinalistide peamees M. Allais astub välja ainult riigi vahelesegamise vastu hindade alal, kuid peab riigi vahelesegamist vajalikuks kõigis teistes majanduselu sfäärides.

Viimasel ajal püüavad «vaba ettevõtlikkuse» pooldajad eriti rõhutada, et riigi vahelesegamine majandusellu olevat vajalik «vaba konkurentsi säilitamiseks ja toetamiseks», s. t. jällegi monopolide huvides.

Ülistades monopolide kõikvõimsust kapitalistlikes maades, näeb meile tuntud Mises «sotsialismi peamist pahet» riigi aktiivsuses majanduse alal, sest riigi tegevus — kodanliku apologeedi kujutluse järgi — «purustab ajalooliselt väljakujunenud tootmise kooperatsiooni ja tööjaotuse» [15]. Teda kordab Erhard, kes kuidagi ei taha lubada, et «riikliku planeerimisega maades võivad ühiskondlik-majanduslikud saavutused olla suuremad kui vabaturumajandusega maades» [16].

Kuid faktid lükkavad veenvalt ümber nende ja teiste sääraste autorite laimu. Sotsialismimaades on tööstuslik tootmine ajavahemikul 1950—1955 suurenenud 95 protsenti, kapitalismimaades aga 31 protsenti. Sealjuures suureneb tööstuslik tootmine kapitalistlikes maades äärmiselt ebaühtlaselt — tõusud vahelduvad langustega, kuna aga sotsialismimaadele on iseloomulik tootmise pidev kasv. 1957. aastal kasvas NSV Liidu tööstuse kogutoodang 1955. aastaga võrreldes 22 protsenti, Ameerika Ühendriikides aga võis näha majanduse langust. Viimase viie kuu jooksul on tööstusliku tootmise tase Ameerika Ühendriikides langenud 8 protsendi võrra. 1913. aastaga võrreldes kasvas NSV Liidu tööstuse kogutoodang 1957. aastal 33-kordseks. Niisugust tormilist tööstustoodangu kasvu pole ajalugu varem tundnud. Selleks, et suurendada tööstustoodangu mahtu umbes 30 korda, kuluks eesrindlikel kapitalistlikel maadel 80—150 aastat.

Tööviljakuse kasvu tempo annab samuti tunnistust sot-

[15] L. Mises. Anti-capitalist Mentality. New York, 1957, lk. 102.
[16] L. Erhard. Wohlstand für Alle. Düsseldorf, lk. 221.

sialistliku majandussüsteemi üleolekust. Tööviljakus NSV Liidu tööstuses on nüüd 9,5 korda kõrgem kui 1913. aastal, Ameerika Ühendriikides aga ainult 2,3 korda kõrgem. NSV Liidu töötajate materiaalse ja kultuurilise taseme pidevat tõusu näitab üldistavalt natsionaalse tulu kiire kasvutempo. 1913. aastaga võrreldes kasvas NSV Liidu natsionaalne tulu ühe elaniku kohta 1957. aastal 14-kordseks, Ameerika Ühendriikides ainult 2-kordseks, Inglismaal ja Prantsusmaal — 1,6-kordseks. Sealjuures tuleb silmas pidada, et NSV Liidus jaotatakse ja kasutatakse kogu natsionaalne tulu töötajate huvides, kapitalistlikes riikides aga moodustab töörahva osa natsionaalsest tulust vähem kui poole.

Nõukogude Liidu ja teiste sotsialismimaade edusammud näitavad veenvalt sotsialistliku majandussüsteemi üleolekut kapitalistlikust majandussüsteemist. Nendest edusammudest saavad teada kapitalistlike maade töötajad, kelles kasvab sümpaatia sotsialismimaade suhtes ja tugevneb protest kapitalistliku korra vastu. Kodanlikud majandusteadlased ei suuda seda varjata. Mises kirjutab: «Ameerika Ühendriikide rahvas elab õitsvamalt kui kõigi teiste maade elanikud... Sellest hoolimata tunnevad paljud inimesed, eriti haritlased, suurt tülgastust kapitalismi vastu. Nad näevad selles ühiskonna majandusliku organisatsiooni hirmsat vormi, mis tekitab ainult kurjust ja viletsust.» [17]

«Vaba ettevõtlikkuse» pooldajate hulgast tuleb eriti esile tõsta majandusteadlasi, kes kaitsevad väikekodanluse huvisid. Juba 1916. aastal märkis V. I. Lenin, et «finantsoligarhia koletu võimu koletud faktid torkavad niivõrd silma, et kõigis kapitalistlikes maades, nii Ameerikas kui ka Prantsusmaal ja Saksamaal, on tekkinud kirjandus, mis asub *kodanlikul* seisukohal ja siiski annab ligikaudseltki tõetruu pildi finantsoligarhiast ja selle — muidugi väikekodanliku — kriitika» (Teosed, 22. kd., lk. 212).

Tänapäeva väikekodanliku poliitilise ökonoomia esindajateks on ameerika majandusteadlased D. Stocking ja M. Watkins, kes on avaldanud kolmeköitelise teose «Monopol ja vaba ettevõtlikkus»; D. Right, kellelt on ilmunud raamatud «Kapitalism» ja «Tänapäeva majan-

[17] L. Mises. Anti-capitalist Mentality, lk. V.

duse alus»; C. Edwards, kes on kirjutanud raamatu «Rahvusvahelised kartellid majanduses ja poliitikas»; Th. Quinn, W. Berge, L. Brandeis ja teised.

Kaitstes «ettevõtlikkuse vabadust», kritiseerivad need majandusteadlased monopolide ülevõimu. Väikekodanlike majandusteadlaste töödes on esitatud ulatuslik ja huvitav faktimaterjal suurmonopolide kohta, samuti nende osa kohta imperialistlike riikide majanduses ja poliitikas. Nii näitab W. Berge, et kartellid, kes on monopoliseerinud teadusliku uurimistöö, takistavad teaduse saavutuste realiseerimist. «Häda seisab selles,» kirjutab W. Berge, «et paljudel juhtudel on monopolistlike ja kartellirühmituste kuritegevus uurimistöö alal põhjustanud tootmise piiramise, seisaku uute toodete väljalaskmises, uute avastuste saladuses hoidmise ja pidurdamise.» [18]

Väikekodanlikud majandusteadlased astuvad teravalt välja niisuguste konkurentsivõitluse meetodite vastu, mida kasutavad monopolid (autsaideritelt tooraineallikate, müügiturgude, krediidi jne. äravõtmine), ja mõistavad hukka kõrgete monopoolsete hindade poliitika, märkides õigesti, et see poliitika toob kaasa elanikkonna elutaseme languse. Kuid väikekodanlikud majandusteadlased ei astu välja monopolide kui niisuguste vastu, vaid ainult «monopolistliku praktika» vastu. Nad arvavad, et monopolide «käitumisele» on võimalik mõju avaldada ja saavutada seda, et need loobuvad hindade ja monopoolse kasumi üleskruvimisest, konkurentide lämmatamisest jne. Niisugused illusioonid annavad tunnistust sellest, et väikekodanlikud majandusteadlased ei mõista kapitalistlike monopolide olemust. Seda näitavad ka utoopilised projektid monopolide tegevuse piiramise kohta.

Astudes välja «monopolistliku praktika» vastu, hoolitsevad kodanlikud majandusteadlased selle eest, et säilitada kapitalismi alust — tootmisvahendite eraomandust ja «ettevõtlikkuse vabadust», teiste sõnadega — ekspluateerimise vabadust. Nad kardavad sotsialistlikku revolutsiooni ja püüavad seda vältida. Mõned neist hoiatavad Ameerika Ühendriikide valitsust: kui see ei võta tarvitusele abinõusid monopolide ikke vastu, siis teeb seda, nagu kirjutab Quinn, ülestõusnud rahvas, kes loob mingit laadi sotsialistliku riigi. Väikekodanlike majandus-

[18] W. Berge. Rahvusvahelised kartellid. Moskva, 1947, lk. 46.

teadlaste püüded pole suunatud mitte tulevikku, sotsialismi poole, vaid tagasi, monopolismieelse kapitalismi poole. Selles seisabki väikekodanliku poliitilise ökonoomia reaktsioonilisus.

Uusmaltusianism

Sõjajärgsel perioodil on kodanlikud majandusteadlased, sotsioloogid ja loodusteaduste reaktsioonilised esindajad ägedalt propageerinud uusmaltusianismi. Selle aja jooksul on maltusianistlikku kirjandust välja antud rohkem kui 150 aasta jooksul pärast Malthuse raamatu «Kogemusi rahvastusseaduse kohta» ilmumist.

Kõigi kaasaegse kapitalismi probleemide alust näevad maltusianistid maakera väljamõeldud absoluutses ülerahvastuses. Nad väidavad kurikuulsa Fogti järgi, et meie planeet on «inimesi kuivalt täis» ja et see asjaolu (mitte aga kapitalistlik kord) olevat imperialistlike sõdade ja rahvahulkade viletsuse põhjuseks.

Tegelikult pole olemas maakera absoluutset ülerahvastust, sest pole ära kasutatud kaugeltki kõiki tootmise laiendamise võimalusi. Kapitalistlikes maades võib näha ettevõtete kroonilist alakoormatust, külvipinna vähenemist ja realiseerimata kaubavarude kuhjumist. Kuid isegi niisugustes tingimustes ületab toiduainete tootmine kapitalistlikes maades keskmiselt elanikkonna juurdekasvu. Kui võtta kapitalistlikes riikides aastail 1934—1938 ühe elaniku kohta toodetud toiduainete hulk 100-na, siis 1953.—1954. aastal on indeks 103. Absoluutset ülerahvastust ei saa olla ka tulevikus, sest teaduse ja tehnika progress on lõpmatu. See võimaldab mitmekordselt suurendada inimesele vajalike esemete tootmist.

Kapitalismimaades on tegelikult olemas mitte absoluutne, vaid suhteline ülerahvastus, mida põhjustab kapitalistliku akumulatsiooni üldise seaduse toime. Ajaloolised kogemused näitavad, et kapitalistlike tootmissuhete hävitamisega ja sotsialismi ülesehitamisega likvideeritakse suhteline ülerahvastus (s. o. tööpuudus) täielikult.

Tänapäeva maltusianism on läbi põimunud rassismiga. Maltusianistid jagavad maailma «täisväärtuslikeks» ja «alaväärtuslikeks» inimesteks. Ameerika maltusianist W. Pitking klassifitseerib inimesed «kalliteks»

ja «odavateks». «Kalleid» või «äravalitud» inimesi elab tema järgi maakeral ainult 150 miljonit. Nende hulka arvab ta kõigepealt 75 miljonit «tõelist ameeriklast», seejärel Kanada, Austraalia ja Uus-Meremaa elanikkonna privilegeeritud osa. Valdavat osa maakera elanikest, eelkõige nõrgalt arenenud maade elanikkonda peab Pitking «odavateks» inimesteks.

Kas pole aga selge, et üksikute rahvaste mahajäämus majanduse ja kultuuri alal on tingitud mitte nende rahvuslikest või rassilistest iseärasustest, vaid neist tingimustest, milles need rahvad elasid või veel praegugi elavad? Asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste paljaksröövimine välismaiste monopolide poolt, kes kunstlikult pidurdavad eluliselt tähtsate tootmisharude arendamist asumaades, — see on nimetatud maade majandusliku mahajäämuse tõeliseks põhjuseks.

Pole raske märgata, et jutud suure osa maakera elanike likvideerimise vajadusest väljendavad imperialistide hirmu rahvahulkade kasvava revolutsioonilise aktiivsuse ja rahvusliku vabadusliikumise ees. Elanikkonna vähendamise nõue näitab kodanliku ideoloogia mannetust ja sügavat kriisi.

Tänapäeva reformism

Tänapäeva kodanliku poliitilise ökonoomia põhilisi seisukohti kasutavad ulatuslikult parempoolsed sotsialistid ja leiboristid. «Dünaamilise vahendina marksismi vastu» püstitasid nad niinimetatud «demokraatliku sotsialismi» teooria. «Demokraatlikul sotsialismil» ei ole midagi ühist teadusliku sotsialismiga. See on sotsialistlik silt, mis kleebitakse kapitalistlikule ühiskonnale. «Demokraatliku sotsialismi» keskseks teesiks on idee klasside koostööst ja klassivõitluse vaibumisest kapitalistlikus ühiskonnas. Selle kahjuliku idee põhjal kõnelevad parempoolsed sotsialistid «sotsialismi piiride laiendamisest» ja «sotsialismist üldisel kokkuleppel». Niiviisi heidetakse kõrvale sotsialismi ülesehitamise peamine tingimus — töölisklassi ja tema partei juhtiv osa ning proletariaadi diktatuuri kehtestamine.

Parempoolsed sotsialistid ja leiboristid näevad «sotsialismi» üksikute ettevõtete kapitalistlikus natsionalisee-

rimises ja kodanliku riigi vahelesegamises majandusellu monopolide huvides. Pärast leiboristliku partei lüüasaamist 1955. aasta valimistel on leiboristid nüüd tegelikult loobunud natsionaliseerimise loosungist. Selle asemel pakuvad nad igasuguseid muid vorme erakapitalistlike ettevõtjate kontrollimiseks kodanliku riigi poolt. Natsionaliseerimisest loobumist õigustavad nad väitega, et suured firmad on muutunud nüüd majanduslikult efektiivseks. Leiboristide uutes programmilistes avaldustes on isegi sõna «sotsialism» asendatud väljendiga «avalik omand», mida tõlgendatakse kui «kasumitest osasaamist».

Pole imestada, et parempoolsed sotsialistid ja leiboristid kuulutavad «demokraatliku sotsialismi» teoreetiliseks aluseks monopolistliku kapitalismi tunnustatud apologeedi Keynesi õpetuse. Seda märgib ära üks tähtsamaid leiboristide teoreetikuid, fabiaanlaste ühingu esimees G. Cole. Oma hiljuti ilmunud brošüüris «Kapitalism kaasaegses maailmas» ütleb ta, et «on ebaõige nimetada Keynesi poliitilist ökonoomiat kapitalismi pooldavaks». Teoses «Sotsialistlik majandus» kirjutas Cole, et ««demokraatlik sotsialism» võib tunduvas ulatuses rajaneda Keynesi õpetusele» [19].

Parempoolsed sotsialistid, leiboristid ja reaktsioonilised ametiühingute liidrid propageerivad samuti kodanlikku «rahvakapitalismi» teooriat. Seesama Cole ütleb, et «kaasaegne kapitalism erineb sügavalt 1848. aasta kapitalismist. Ta on näidanud, et tal on kaugelt suurem kohanemisvõime, kui seda pidas võimalikuks Marx, ja ta on suurel määral osutunud ühtesobivaks tõusva elatustasemega ning üldise hüvangu riigi loomisega».

Kaasaegse kapitalismi olemuse muutumisest kirjutab ka leiborist Strachey oma raamatus «Kaasaegne kapitalism». Kapitalismi «ümbersündi» näeb ta monopolide kasvus, millised kõrvaldavat täielikult konkurentsi, riigi vahelesegamises majandusellu ja «omandi kollektiviseerimises» aktsiakompaniides. Tegelikult püüab Strachey «omandi kollektiviseerimise» lipu all varjata finantsoligarhia võimutsemist ja maskeerida tööliste ekspluateerimist kapitalistide poolt. Strachey arvab, et poliitiline võim Inglismaal juba kuulub rahvale ja et sotsialistliku

[19] G. D. H. Cole. Socialist Economics. London, 1950, lk. 47.

majanduse loomiseks piisab Keynesi ettepanekute ellurakendamisest. Ta kirjutab, et kuigi Keynes ei olnud sotsialist, andis ta «suurima» panuse «demokraatliku ülemineku» tehnikasse.

Parempoolsete sotsialistidega ühinevad hiljuti väljaastunud revisionistid rea maade kommunistlikes parteides ja töölisparteides. Revisionistid haarasid kinni kodanlikust «rahvusliku kommunismi» ideest, eitades sealjuures kapitalismilt sotsialismile ülemineku üldisi seaduspärasusi: proletaarse revolutsiooni vajalikkust, kommunistliku partei juhtivat osa, proletariaadi diktatuuri kehtestamise ja tootmise sotsialistliku ühiskonnastamise vajalikkust.

Tänapäeva revisionistid keskendavad oma jõupingutused marksismi-leninismi suure õpetuse teotamiseks. Nad kuulutavad, et see õpetus olevat «vananenud» ja kaotanud tähtsuse ühiskonna arenemise suhtes. Marksismi «uuendamise» lipu all tirivad revisionistid päevavalgele kodanlikke teooriaid. Nagu kodanlikud majandusteadlased, nii moonutavad ka nemad kaasaegse kapitalismi olemust. Revisionistid Ameerika Ühendriikides propageerivad kodanlikku teooriat kapitalistliku majanduse «plaanipärasest» ja «kriisideta» arengust monopolistliku riigikapitalismi kasvu tagajärjel. Sääraseid vaateid väljendab eriti endine Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei liige John Gates. Ta väidab, et Ameerika Ühendriikides olevat võimalik majanduskriisi «vältida» ja et Ameerika majandus olevat «stabiilne». Siit teeb Gates järelduse: Ameerika Ühendriikides ei olevat sotsialismile üleminekuks vaja revolutsiooni, töölisklassi võitlusel Ameerika Ühendriikides olevat eriline «evolutsiooniline» iseloom. See seisukoht kordab kodanlikku ja parempoolse oportunismi teooriat «Ameerika erandlikkusest», mille V. I. Lenin paljastas juba 1915. aastal.

Parempoolsete sotsialistide ja leiboristide järgi väidavad revisionistid, nagu kasvaksid «sotsialismi elemendid kapitalismis». Nii ütles poola majandusteadlane E. Kleer oma artiklis «Vaidlused sotsialismi õige käsituse üle», mis ilmus Poola nädalalehes «Žice gospodarče», et kaasaegse kapitalismi tingimustes toimuvat tootmisvahendite ühiskonnastamine riiklikus sektoris ja et «majanduslikult arenenud maadele ei ole kohustuslik ülemineku-ajajärk kui ajalooline faas, mis asub kapitalismi ja sotsialismi vahel».

Revisionistid kinnitavad, et iga maa jõuab sotsialismile «erilisel teel». On iseloomulik, et kõiki neid arutlusi sotsialismile viivatest «rahvuslikest teedest» läbib ühine joon: ühes või teises vormis eitatakse marksistlik-leninlikku õpetust sotsialistliku revolutsiooni ja üleminekuajajärgu vajalikkusest; samuti eitatakse NSV Liidus ja rahvademokraatia maades sotsialismi ehitamisel omandatud kogemuste rahvusvahelist tähtsust. Tegelikult on see sotsialismi ülesehitamisest lahtiütlemine. Seepärast pole juhuslik, et «rahvusliku kommunismi» propageerijad Imre Nagy ja Džilas sattusid lõppude lõpuks imperialismi leeri ja reetsid täielikult töölisklassi ürituse.

Revideerides marksismi põhilisi seisukohti, teevad revisionistid katset ülistada tänapäeva kodanlikku poliitilist ökonoomiat. Jugoslaavia ajakirja «Kommunist» veergudel märgitakse, et mõned Jugoslaavia majandusteadlased tunnistavad Keynesi ideesid. Poolas kinnitasid revisionistid, et tänapäeva kodanlikus poliitilises ökonoomias olevat teaduse elemente, mis võimaldavat kaasaegset kapitalismi juhtida. Need marksismi ja kodanliku poliitilise ökonoomia sünteesimise katsed pole uued. Omal ajal tegid niisuguseid ettepanekuid Bernstein, Tugan-Baranovski ja teised. Nagu tol ajal, nii väljendavad need ettepanekud ka praegu püüet asendada marksismi kodanliku ideoloogiaga. Tänapäeva revisionism ei tähenda midagi muud kui kapituleerumist kodanliku ideoloogia ees.

Hiljuti toimunud kommunistlike parteide ja töölisparteide kongressidel ning pleenumitel anti revisionistidele otsustav vastulöök. Rahvusvahelise kommunistliku liikumise ühtsuse eredaks demonstratsiooniks on Moskvas 14.—16. novembril 1957 toimunud sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioon.

*

Kodanlikku poliitilist ökonoomiat paljastavad kapitalistlike maade progressiivsed tegelased ja majandusteadlased, kes tuginevad marksismi-leninismi teooriale ja NSV Liidu ning rahvademokraatia maade sotsialistliku ülesehitustöö kogemustele.

Tänapäeva kodanlike teooriate paljastamiseks poliitilise

ökonoomia alal teeb tõhusat tööd Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei liider W. Foster. Oma töödes «Maailma kapitalismi loojang» (1949), «Ameerika poliitilise ajaloo ülevaade» (1951), «Neegri rahvas Ameerika ajaloos» (1954) ning teistes teostes, samuti ajakirjas «Political Affairs» avaldatud artiklites pühendab W. Foster suurt tähelepanu keinsianismi paljastamisele. «Keinsianism,» kirjutab ta, «on monopolistliku kapitali põhiline majandusteooria kapitalismi üldkriisi ja kapitalistliku maailmasüsteemi languse perioodil.» Foster toob esile tänapäeva keinsianistide selliste praktiliste ettepanekute olemuse, nagu seda on «riiklike kulutuste» teooria, sõjamajanduse ülistamise teooria jne. Ta näitab, et «majandusteadlased, kes pooldavad Keynesi teooriat, teevad trikki. Oma defitsiitse finantseerimise programmiga loovad nad näilikult mingisuguse turu seal, kus reaalset turgu polegi». Hiljuti avaldas Foster artikli «Rahvakapitalism ja Džilas», milles ta paljastab selle kodanliku teooria olemuse ja Džilase laimavad väljamõeldised.

Keinsianistide ja teiste monopolistliku kapitali ideoloogide väljamõeldiste ümberlükkamiseks on väga tähtsad ka V. Perlough' tööd «Ameerika imperialism», «Revolutsioon tuludes», «Finantsimpeerium» jt., samuti Ameerika Ühendriikide tööprobleemide uurimise assotsiatsiooni tööd. Nimetatud assotsiatsioon on välja andnud rea kogumikke, nagu «Tänapäeva monopolid», «Miljardärkorporatsioonid» ja «Monopolide apologeedid», kus antakse gigantsete monopolistlike koondiste tegevuse kriitiline analüüs ja paljastatakse mitmesuguseid monopolide moraalse õigustamise võtteid. Assotsiatsioon annab süstemaatiliselt välja bülletääni «Economic Notes» ja avaldab kogumikke «Fakte töörahva olukorrast Ameerika Ühendriikides». Kogumikes leidub konkreetset materjali, mis lükkab veenvalt ümber kodanliku müüdi «revolutsioonist tuludes».

H. Lümer oma raamatus «Sõjamajandus ja kriis» paljastab keinsianistide väljamõeldised kriiside kõrvaldamise võimalikkuse kohta majanduse militariseerimise abil. Sedasama küsimust käsitleb B. Berthoni brošüür «Vale sõjalise «õitsengu» kohta» ja D. Goldway artikkel «Kas majanduskriisi on võimalik vältida?», mis ilmus Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei ajakirjas «Political Affairs». Majanduse militariseerimise hukutavat

mõju põllumajandusele käsitleb E. Caw oma brošüüris «Agraarkriis ja Eisenhoweri poliitika».

Keinsianismi igakülgse kriitika andis inglise majandusteadlane D. Eaton oma raamatus «Marx Keynesi vastu» (1951). D. Eaton näitab selles raamatus, et «demokraatlik sotsialism» ei erine millegagi Keynesi «reguleeritavast» kapitalismist. Tänapäeva leiboristlike teooriate paljastamisele on pühendatud D. Gollani artikkel «Leiboristliku partei poliitika tänapäeval», mis ilmus 1957. aasta novembris ajakirjas «Marxism today».

Briti imperialismi analüüsi leiame Palme Dutti raamatust «Britannia ja Briti impeeriumi kriis» ja S. Aronovichi raamatust «Monopolid. Briti monopolistliku kapitalismi ülevaade». Rohke faktimaterjali põhjal paljastab S. Aronovich Inglismaal teostatud natsionaliseerimise kapitalistliku olemuse.

Kodanlikud majandusteadlased ning nende järel ka parempoolsed sotsialistid ja leiboristid vaidlevad oma ütluse järgi vastu «niinimetatud vaesumise seadusele». Oma artiklites «Prantsusmaa majanduslik olukord» ja «Uusi andmeid vaesumise kohta. Vastus Mendes-France'ile» lükkab M. Thorez veenvalt ümber väljamõeldise «töörahva edasijõudmisest sotsiaalsel redelil» ja näitab töörahva hulkade olukorra halvenemist Prantsusmaal.

Keynesi jüngreid Prantsusmaal paljastab G. Babi artiklis «Mendes-France'i majanduslik mõte ehk majandusteaduse viletsus», mis on avaldatud ajakirjas «Economie et Politique». Ch. Pronto iseloomustab oma artiklites tänapäeva kodanliku poliitilise ökonoomia kriisi Prantsusmaal. Tuntud prantsuse majandusteadlane Ch. Bettelheim paljastab oma monograafiates ja artiklites kodanlikke teooriaid. Marksismi väänamise ja moonutamise vastu kodanlike ideoloogide poolt astus välja Ch. Lamegneau artiklis «Marksism ja poliitilise ökonoomia ametlik õpetamine», mis ilmus ajakirjas «Economie et Politique». Suurt huvi äratab Rennes'i ülikooli professori Henri Denis' töö «Majandusliku mõtte kriis», milles paljastatakse prantsuse kodanlike majandusteadlaste tähtsamaid teooriaid.

Itaalias peetakse kommunistliku partei ajakirja «Rinascita» veergudel ägedat võitlust kodanliku ideoloogia vastu. P. Togliatti ja teiste marksistide artiklites paljastatakse tänapäeva revisionismi.

Majandusliku arengu kahe joone — edukalt areneva sotsialistliku maailmasüsteemi ja laguneva kapitalistliku süsteemi võrdlemine demonstreerib marksismi-leninismi võitu ja tema kodanlike «ümberlükkajate» täielikku pankrotti.

Ajakirjast «V Pomoštš Polititšeskomu Samoobrazovaniju» nr. 3 ja 4, 1958

REVOLUTSIOONILINE DIALEKTIKA ON MARKSISMI-LENINISMI HING

P. Fedossejev

Kaasaegses maailmas areneb järjest tugevamini kahe vastandliku maailmavaate, kodanliku ja sotsialistliku maailmavaate lepitamatu võitlus. Sotsialistliku maailmavaate teoreetilise aluse moodustab dialektiline materialism, mis peegeldab õigesti looduse, ühiskonna ja inimmõtte üldisi arenemisseadusi.

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise ajaloolises deklaratsioonis on öeldud: «Dialektilise materialismi rakendamine praktilises töös, kaadritöötajate ja laiade rahvahulkade kasvatamine marksismi-leninismi vaimus on üks kommunistlike parteide ja töölisparteide aktuaalseid ülesandeid.»

Deklaratsioon ise, mis tugineb marksismi-leninismi teooriale, kujutab endast materialistliku dialektika loovat rakendamist kaasaegse ülemaailmse olukorra analüüsimisel, kommunistlike parteide poliitikas ja taktikas.

Kommunistlike parteide teaduslik maailmavaade

Marksistlik-leninlik filosoofia — dialektiline materialism annab inimestele tervikliku teadusliku maailmavaate, harmoonilise vaadete süsteemi välismaailma ja inimmõtte arenguprotsessidele. See maailmavaade on rajatud teaduse ja inimese sajanditepikkuse praktika saavutustele, teda ei saa ühte sobitada mingisuguse ebausu, mingisuguste eelarvamuste ega reaktsiooniliste vaadetega.

Dialektilise materialismi rakendamine ühiskonna elu tunnetamisel võimaldas avastada ajaloo arenguseadused,

selgitada välja selle arengu põhilised liikumapanevad jõud, mõista õigesti minevikku ja olevikku ning näha ette tuleviku peamisi jooni.

Kodanluse ideoloogid ja neile järele kiitvad revisionistid sooritavad lakkamatuid rünnakuid marksismi-leninismi filosoofilistele alustele. Vaenlaste õelad kallaletungid meie maailmavaatele on iseendast ilmne tõendus tema revolutsioneerivast jõust, sellest, et teda ei saa ühte sobitada ekspluataatorite ja nende teenrite huvidega.

Peamine meie filosoofias on õpetus nähtuste lakkamatust arenemisest vastandlike jõudude ja tendentside võitluse teel, uue võitluse teel vana vastu. Seejuures seisab dialektika põhiline järeldus selles, et uus, kasvav, progressiivne on võitmatu, et ta lõppude lõpuks paratamatult saavutab võidu vana üle, mis on oma aja ära elanud.

Praegune ajastu kinnitab eriti ilmekalt marksistlik-leninliku dialektika õigsust ja elulisust. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit tähendas põhjalikku pööret inimkonna ajaloo arenemises vanast, kapitalistlikust maailmast uue, sotsialistliku elulaadi poole. Nõukogude rahva järel asusid sotsialismi ehitamise teele suur Hiina rahvas ning rea teiste Euroopa ja Aasia maade rahvad. Sotsialismi muutumine maailmasüsteemiks on suur samm edasi kogu inimkonna arenemises vanalt uuele, madalamalt kõrgemale.

Maailma arengukäigus kasvavad sotsialismi jõud lakkamatult, tema aktiivsete pooldajate ja liitlaste read suurenevad, imperialismi jõud aga kahanevad, tema mõjusfäärid vähenevad järsult. Inimkonna suurema osa üle on imperialism kaotanud oma kunagise võimu. Üle kolmandiku kogu maailma elanikkonnast on asunud sotsialistlike ümberkujunduste teele ja sammub eesotsas Nõukogude Liiduga inimkonna avangardis tema ajaloolises liikumises kapitalismilt kommunismile. Maad, mis on heitnud endilt kolonialismi ikke, kaitsevad kättevõidetud sõltumatust imperialistlike kolonisaatorite kallaletungide eest. Igal kapitalistlikul maal toimub jõudude vahekorras seaduspärane muutumisprotsess eesrindliku, progressiivse kasuks ja reaktsioonilise kahjuks.

Vastandite võitlus kapitalistlikes maades on lepitamatu võitlus ekspluateeritavate ja ekspluataatorite klas-

side vahel. Klassivõitlus on kapitalistliku ühiskonna eluseadus. Revisionistid vaidlevad vastu vastandite võitluse dialektilise seaduse rakendatavusele kaasaegse kapitalismi puhul, eitavad klassivõitlust, jutlustavad kodanlik-reformistlikku «klassirahu» teooriat. Kuid nendest väidetest hoolimata ei vaibu kapitalismimaades klassivõitlus, vaid teravneb järjest.

Eri kapitalistlikes maades areneb klassivõitlus ebaühtlaselt ja erinevates vormides. Prantsusmaal ja Itaalias näiteks on poliitilise võitluse arenemise eredaks näitajaks see asjaolu, et proletariaadi põhiline osa hääletab seal valimistel kommunistlike parteide poolt. Ameerika Ühendriikides avalduvad klassivastuolud poliitilisel rindel seni palju nõrgemini. Siin leiab klassivõitluse üldise seaduse tegevus kõige suuremat vastupanu võimsate kapitalistlike monopolide poolt, kelle käsutuses on tohutud vahendid proletariaadile majandusliku, poliitilise ja vaimse surve avaldamiseks ja kes kasutavad sel otstarbel ära ametiühingulise bürokraatia ning tööliste jõukamad ladvakihid. Kuid see seadus rajab endale ikka selgemini teed ka Ameerika Ühendriikides. Ehkki Ameerika kodanlusel õnnestub seni veel proletariaadi poliitilist võitlust maha suruda ja tema poliitilist teadvust tumestada, ei ole kodanlus võimeline summutama töölisklassi majanduslikku võitlust, välja juurima temas kasvavat teadvust töö ja kapitali huvide vastandlikkusest. Sellest annab tunnistust laiaulatuslik streigiliikumine, mis haarab perioodiliselt terveid tööstusharusid ja rea neist isegi kogu maa ulatuses.

Ajalooline materialism õpetab, et ajaloos on otsustav tähtsus mitte mööduvatel sündmustel ega üksikute inimrühmade käitumisel, vaid põhilistel sotsiaalsetel liikumapanevatel jõududel. Niisugune kaasaja peamine liikumapanev jõud on töölisklassi ja töötava talurahva liit kui kõigi rahvahulkade ühteliitumise alus. See jõud on juba võitnud sotsialismimaades ja ilmutab ennast ikka rohkem ülemaailmses ulatuses. Maades, mis võitlevad rahvusliku sõltumatuse eest, koloniaalse agressiooni ja feodaalse rõhumise vastu, tekib tööliste, talupoegade, linna väikekodanluse ja rahvusliku kodanluse ning teiste patrioottlike ja demokraatlike elementide ühtne imperialismivastane, feodalismivastane rinne. Tööliste ja talurahva liidu, proletariaadi ja elanikkonna laiade hulkade liidu imet-

tegev jõud kasvab ka imperialistlikes maades, kus järjest teravnevad vastuolud mitte ainult kodanluse ja töölisklassi, vaid ka monopolide ja kõigi rahvakihtide vahel.

Kaasaegsetes tingimustes on maailmapoliitika põhiliseks probleemiks saanud sõja või rahuliku kooseksisteerimise küsimus, rahu säilitamise küsimus. Kommunistid juhinduvad selles küsimuses järjekindlalt Lenini põhjapanevaist juhtnööridest, mis rajanevad dialektika meisterlikul rakendamisel kaasaegse ajastu analüüsimiseks.

Imperialistid levitavad absurdset laimu, nagu oleks kommunistlike parteide poliitika rahupoliitikaga kokkusobimatu. Neil laimueesmärkidel võltsivad nad marksismi-leninismi klassikute väljendusi, moonutavad parteilisi dokumente. V. I. Lenin naeris omal ajal teravalt välja «pahempoolsed» kommunistid, kes metafüüsiliselt vastandasid rahupoliitikat ja revolutsioonilist taktikat, arvasid, et rahvusvahelise revolutsiooni huvid keelavad igasuguse rahu kapitalistidega. Leninismi vaimule on võõras mõte sõjast kui kommunismi teistesse maadesse levitamise vahendist. V. I. Lenin lükkas otsustavalt tagasi antimarksistlikud väljamõeldised sellest, nagu nõuaksid rahvusvahelise revolutsiooni huvid tema taganttõukamist sõja teel. Selline «teooria», selgitas Lenin, läheks täielikult lahku marksismist, mis on alati eitanud revolutsioonide «taganttõukamist», mis arenevad vastavalt revolutsioone sünnitavate klassivastuolude teravuse küpsemisele. Selline teooria oleks samaväärne vaatega, et relvastatud ülestõus on võitluse vorm, mis on kohustuslik alati ja igasugustes tingimustes.

NLKP XX kongressi otsused maailma kaasaegse arenemise kohta ja sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioon lähtuvad rahupoliitika ja revolutsioonilise taktika vahekorda käsitlevatest Lenini juhtnööridest, konkretiseerides neid juhtnööre vastavalt käesolevale olukorrale. Kongressi otsustes ja deklaratsioonis rõhutatakse sõja ärahoidmise reaalset võimalust käesoleval ajal ja vajadust järjekindlalt ellu viia kahe süsteemi rahuliku kooseksisteerimise leninlikku printsiipi.

Deklaratsioon ja rahumanifest räägivad sellest, et ei ole otsustavamaid sõja vaenlasi ja kindlamaid rahu kaitsjaid kui kommunistid. Kommunism ei levi mitte vägivalla ja sõjaga, sotsialistlik revolutsioon areneb klassivõitluse

tulemusel iga maa piirides. Igal üksikul maal määravad sotsialismile ülemineku rahuliku või mitterahuliku vormi konkreetsed ajaloolised tingimused.

Dialektika õpetab, et uue võitluses vana vastu ei tule edusammud iseenesest. Niisugune arusaamine arenemisest kohustab töötajaid aktiivselt kaasa aitama uue võidule vana üle, eesrindliku võidule mahajäänu üle, kasvava võidule iganeva üle.

Dialektika mõjuv jõud

Erinevalt kõigist muudest filosoofilistest süsteemidest, mis piirduvad maailma ülesehituse ühe või teise tõlgendusega, näeb marksistlik-leninlik filosoofia oma ülesannet selles, et aidata kaasa maailma praktilisele ümberkujundamisele inimkonna huvides. Materialistliku maailmavaate võitlusdeviisiks on saanud Marxi kuulus väljendus: «Filosoofid on maailma ainult erinevalt *selet a n u d*, kuid asi seisab selles, et teda *m u u t a*.»

Marksistidele ei ole peamine mitte dialektika seaduste ja nõuete selgeksõppimine ja kordamine, vaid oskus neid rakendada looduse ja ühiskonna nähtuste tunnetamisel ning praktilises tegevuses. Sotsialistliku liikumise ajalugu tunneb küllalt tegelasi, kes õppisid ja õpetasid teistele marksistlikku dialektikat, kuid praktikas osutusid paadunud metafüüsikuiks, kes ei osanud mõista olukorra muutumist, uusi ülesandeid ega vajadust rakendada revolutsioonilise võitluse uusi võtteid ja vorme.

Kui maailmas kõik areneb, kõik muutub, siis ei saa muutumatuks jääda kommunistliku partei poliitika ja taktika. Selgitades elule dialektilise lähenemise iseärasusi, ütles Lenin, et konkreetse situatsiooni konkreetne analüüs — see on asja tuum, selles on marksismi elav hing. Nimelt selleks marksismi hingeks pidas Lenin revolutsioonilist materialistlikku dialektikat.

Dialektika hindamatu tähtsus kommunismi strateegiale ja taktikale just selles seisabki, et ta õpetab oskust sügavalt mõista revolutsiooni üldisi seaduspärasusi ja rakendada neid ühe või teise ajalooperioodi omapärases olukorras, antud maa konkreetsetes tingimustes. Sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö üldiste seaduspärasuste unustamine viib möödapääsmatult revi-

sionismile, mis kaasaegsetes tingimustes kujutab endast peamist ohtu rahvusvahelise kommunistliku liikumise ridades. Teisest küljest on oma maade uue ajaloolise olukorra ja konkreetsete tingimuste omapära ignoreerimine seotud dogmatismi ja sektantlusega, mis on võõrad marksismi loovale vaimule.

Dialektika suur jõud ilmneb eriti eredalt ajaloo murrangulistel perioodidel. Järskude üleminekute ja muudatuste puhul ühiskondlikus elus, reaktsiooni elavnemise ja tema üha intensiivsemate kallaletungide puhul kommunismile tugevneb kommunistliku liikumise ebakindlate elementide hulgas tendents loobuda marksismi-leninismi põhiseisukohtadest «uue olukorra arvestamise» ettekäändel, tendents libiseda kodanliku ideoloogia positsioonidele. Neis tingimustes on tähtsam kui kunagi varem osata kindlalt pidada peamist kurssi, näha ja mõista maailma üldist arengujoont ning õigesti ühendada marksismi-leninismi üldisi tõdesid revolutsiooni konkreetse praktikaga.

Rahvusvahelise kommunistliku liikumise ideeline ühtsus jäi kõige keerulisemates ja raskemates tingimustes võitmatuks eelkõige sellepärast, et ta põhineb sotsialistliku revolutsiooni üldiste seaduspärasuste tunnistamisel, mis ilmnevad kõikjal ajalooliselt kujunenud rahvuslike iseärasuste ja traditsioonide kogu mitmekesisuse juures. Revolutsiooni üldiste seaduspärasuste loov rakendamine kommunistlike parteide poolt, kusjuures arvestatakse eri maades sotsialismile ülemineku mitmekesiseid vorme ja meetodeid, on revolutsioonilise dialektika põhimõtete elavaks kehastuseks.

Marksism-leninism rakendab järjekindlalt dialektikat kommunistliku ühiskonna arendamisel, tema oleviku ja tuleviku mõistmisel. Sotsialism, mis on üles ehitatud NSV Liidus ja mida luuakse rahvademokraatia maades, tähendab ülisuurt ajaloolist progressi, seda teed lähevad ka teiste maade rahvad. Kuid sotsialism on vaid kommunismi esimene faas, lähtebaas edasisele võimsale progressile kõigis materiaalse ja vaimse elu valdkondades. Nõukogude ühiskond areneb vastavalt dialektika seadustele madalamalt kõrgemale, sotsialismilt, kommunismi esimeselt faasilt, teisele, tema kõrgemale faasile.

NLKP XX kongressi ajaloolised otsused ja partei kogu järgnev võitlus nende otsuste elluviimise eest pakuvad hiilgavaid näiteid loovast dialektikast, oskusest tõsta esiplaanile uusi ülesandeid ja uusi töövorme olenevalt arengu uutest tingimustest ja iseärasustest. Partei abinõud sotsialistliku majanduse edasiarendamise ja töötajate elutaseme tõstmise alal, liiduvabariikide õiguste laiendamise ja nõukogude demokraatia arendamise alal, tööstuse juhtimise ümberkorraldamise alal tähendavad sotsialistliku ühiskonna tõusmist uuele kõrgemale astmele. Nõukogude ühiskonna tõusujoones edasiliikumine on lakkamatu muutumise ja arenemise seaduse ere väljendus ja kinnitus.

Ka sotsialismi puhul toimub uue, eesrindliku, progressiivse, madalamalt kõrgemale viiva võitlus vana, iganeva, mahajäänu, tagasikiskuva vastu. Materiaalse tootmise valdkonnas, teaduse ja tehnika arengus rajavad novaatorid teed edasi võitluses iganenud vaadete ja tavade kandjate vastu. Kultuuri arenemise ja inimeste maailmavaate kujundamise protsessis võitleb kommunistlik põhimõte ebatervete ja kahjulike tendentside vastu, kapitalismi igandite vastu inimeste teadvuses, kodanliku mõju vastu.

Üksnes metafüüsikud võivad mitte märgata või isegi eitada vastuolude olemasolu sotsialismi puhul. Ka sotsialismi tingimustes sünnib ja võidab uus võitluses vana vastu. Vaid dogmaatikud ja konservatiivid, kes klammerduvad vana külge, võivad karta vastuolusid ja raskusi sotsialistliku ühiskonna arengus. Sest need on ju peamiselt kasvu vastuolud ja -raskused, mis on seotud sotsialistliku ühiskonna elu kõigi külgede kiire arenemisega. Sotsialismi ajal esineb vastuolu vajaduste lakkamatu kasvu ja saavutatud tootmistaseme vahel. Kogu asi seisab selles, et mitte välja mõelda vastuolusid, vaid avastada nende arenemine elavas elus, leida parimad moodused nende lahendamiseks, taotleda nende õigeaegset ületamist.

Mõni aeg tagasi levis meil niinimetatud konfliktituse teooria. See «teooria» lähtus vastuolude võimalikkuse eitamisest sotsialistlikus ühiskonnas. «Konfliktituse teooriat» kritiseeriti õigustatult ja see heideti kõrvale, kuid üksikute teaduse, kirjanduse ja kunsti alal töötajate juures ilmnes šabloonilist, metafüüsilist arusaamist konflik-

tist kui põhiliste sotsiaalsete jõudude antagonismist analoogiliselt kodanlikule ühiskonnale. Inimesi, kes astusid välja vana ühiskonna oma olemuselt antagonistlike konfliktide mehaanilise ülekandmise vastu uude, sotsialistlikku ühiskonda, hakkasid nad nimetama «lakeerijateks».

Tõeline marksist-dialektik ei või unustada, et ekspluataatorlike klasside likvideerimise ning rahva moraalse ja poliitilise ühtsuse kindlustumise ajast peale on toimunud ühiskonnas esinevate vastuolude iseloomu põhjalik kvalitatiivne muutus mitte ainult kapitalismiga võrreldes, vaid ka kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodiga võrreldes. Sotsialistliku ülesehitustöö esimestel etappidel, kui veel eksisteerivad ekspluataatorlike klasside jäänused, kes avaldavad teatud mõju elanikkonna väikekodanlikele kihtidele ja keda toetavad välised kontrrevolutsioonilised jõud, võivad vastuolud võtta antagonistliku iseloomu ja on võimalik klassivõitluse teravnemine. Sotsialismi puhul ei ole sotsiaalset baasi antagonistlike vastuolude arenemiseks. Kui üleminekuperioodil mitmesuguste sotsiaalmajanduslike sektorite olemasolu tingimustes ilmnevad vastuolud veel peamiselt erinevate ühiskondlike klasside ja rühmade vahelistes suhetes, siis sotsialismi võiduga nihkuvad esiplaanile sellised vastuolud, mille lahendamisest on huvitatud elanikkonna kõik kihid.

Sotsialistliku ühiskonna peamine probleem seisab sotsialistliku majandussüsteemi eeliste ja kõigi ressursside kõige efektiivsemas ärakasutamises tootlike jõudude kiireima arenemise, tööviljakuse kasvu ja rahva heaolu järjekindla paranemise huvides. Selle probleemi lahendamises ei saa olla mingisugust antagonismi nõukogude ühiskonna erinevate sotsiaalsete rühmade — tööliste, kolhoosnikute ja teenistujate — vahel, kuid võivad olla ja tekivad pidevalt vastuolud uute ülesannete, uute nõudmiste ja vanade töövormide ning -võtete vahel. Seejuures võib olla ja tegelikult ongi novaatoreid ja üksikuid konservatiive elanikkonna eri rühmade hulgas.

Sellest järeldub, et sotsialistlikus ühiskonnas esinevad konfliktid on üksikud, mööduvad konfliktid, nad ei ole seotud mingisuguse üldise sotsiaalse antagonismiga. Sellest mitte aru saada tähendab esitada erijuhtumit, üksikut juhtumit üldisena, mida tegidki mõningad kirjanikud, nagu Dudintsev.

Sotsialistlikus ühiskonnas üksikute isikute rühmade

vahel, kogu ühiskonna ja mõningate selle liikmete vahel esinevad konfliktid peegeldavad üldist vastuolu uue ja vana, eesrindliku ja mahajäänu, kasvava ja väljasureva vahel. Kogu asi seisab selles, et sotsialismi tingimustes ei ole see vastuolu tervikuna antagonistlik, sellepärast aga ei kasva üksikud konfliktid inimestevahelistes suhetes põhiliste sotsiaalsete jõudude üldiseks konfliktiks, s. t. konfliktiks ühiskondlike klasside ja rühmade vahel.

Kodanlikud marksismi kriitikud ei näe või ei taha näha seda iseärasust dialektika printsiipide kehtivuses sotsialismi tingimustes. Prantsuse filosoof Merleau-Ponty kinnitab, et dialektikat ei ole ilma opositsioonita. Dialektika sedasorti «sõbrad» ei suuda mõista, et sotsialismi ajal ilmneb vastandite «võitlus» mitte klasside ja nende parteide kokkupõrkes, vaid eesrindliku, kasvava, elava, tõusva loovas võistluses kõige sellega, mis iganeb ja kujutab endast eilset päeva.

Eesrindlik teooria ja looming

Kodanlikud ideoloogid teevad kramplikke pingutusi selleks, et takistada inimkonna kõigi progressiivsete jõudude ühinemist marksistlik-leninliku maailmavaate lipu alla, et vastandada intelligentsi kommunistlikule liikumisele, kiskuda eesrindlikke teaduse- ja kultuuritegelasi eemale materialistlikust filosoofiast, allutada neid moodsate filosoofilis-idealistlike kontseptsioonide ideelisele mõjule.

Üks kommunismi vaenlaste võltsimisvõtteid on selliste väljamõeldiste levitamine, nagu takistaks materialistliku filosoofia parteilisus elunähtuste objektiivset tunnetamist, nende objektiivset peegeldamist teaduses, kirjanduses ja kunstis. Vatikani filosoof Gustav Wetter ennustas kuni viimase ajani, et nõukogude filosoofia parteilisus pidavat «varem või hiljem välja viima teadusele katastroofiliste tagajärgedeni». Mäludes selliseid oletusi, kisendasid revisionistid, et parteiline juhtimine «aheldab» teadusliku mõtte ja kultuuriväärtuste arenemist. Kuid sotsialistliku ühiskonna suured saavutused teaduse ja tehnika progressi valdkonnas ja kultuuri arengus räägivad sellest, et nimelt teaduse, kirjanduse ja kunsti seos marksistlik-leninliku maailmavaatega tagab teadusliku ja kunstilise loomingu kiire arengu rahva hüvanguks.

Kodanluse ideoloogid püüavad teaduse esindajaid segadusse viia mitte ainult otsese idealismi jutlustamise ja jämeda laimuga materialismi pihta. Kõige sagedamini kasutavad nad niinimetatud positivismi, s. o. kutsuvad üles «toetuma ainult faktidele», loobuma tegelikkuse sügavast filosoofilisest lahtimõtestamisest, asuma «kõrgemale» materialismist ja idealismist. Tegelikult on positivism kaasaegsetes tingimustes idealistlike vaadete sissesokutamise ja materialismi vastu võitlemise rafineeritud vorm.

Filosoofid-idealistid kasutavad ära seda, et paljud kapitalistlike maade teadlased, kes on kodanlike vaadete kammitsais, ei suuda teha neid materialistlikke järeldusi, mida järjest rohkem sisendab kaasaegse teaduse areng. Siit tuleneb teadlaste-materialistide kohustus: hoida lakkamatult oma vaateväljas loodusteaduse filosoofilisi eeldusi ja järeldusi, võidelda väsimatult teaduse uusimate andmete idealistliku moonutamise vastu.

Ideoloogilise võitluse kõik kogemused õpetavad, et igasugune teadusliku materialistliku maailmavaate osatähtsuse vähendamine avab tee reaktsiooniliste vaadete ja mõjude levitamisele. Teadus ei saa olla neutraalne eesrindliku maailmavaate võitluses iganenu vastu, materialismi ja idealismi vahelises võitluses. Teaduse progress avab järjest sügavamalt maailmas toimuvad materiaalsed protsessid, lükkab üha näitlikumalt ümber idealismi eelarvamused ja kinnitab materialismi õigsust.

Viimasel ajal mõtisklevad kodanliku maailma tegelased ikka sagedamini küsimuse üle, kas ei ole nõukogude teaduse tohutud edusammud seotud marksismi-leninismiga.

Nõukogude Liidu teadlased tunnevad marksismi-leninismi suurt osa teaduse saatuses. Tänu marksismi-leninismi elluviimisele on loodud uus sotsialistlik ühiskond, milles teadus ja looming on saanud enneolematud arenemisvõimalused. Marksistlik-leninlik maailmavaade vabastab teadlaste pilgu neist ideoloogilistest silmaklappidest, mis piiravad kodanlike teadusetegelaste silmaringi. Materialistliku dialektika meetod aitab lahendada teaduse keerulisi filosoofilisi küsimusi, lahendada elava tunnetuse elavaid vastuolusid. Maa kunstlike kaaslaste loomine nõukogude rahva poolt lükkab ümber kõik kodan-

like ideoloogide väljamõeldised selle kohta, nagu aheldaks sotsialism loominguvabadust.

Esteetika valdkonnas on kodanlikud ideoloogid ja revisionistid viimasel ajal keskendanud oma kallaletungid sotsialistliku realismi meetodile. Sotsialistliku realismi kui kunstiloomingu meetodi eitamine on samuti omamoodi positivism, printsiibi- ja ideelageduse jutlustamine kunstiloomingu valdkonnas.

Teatavasti on realismi esteetika lahutamatult seotud materialismi ajalooga. Belinski ja Tšernõševski esteetikaalased vaated rajanevad materialismi teadlikul rakendamisel kunstiloomingu mõistmiseks. Seda ilmsem on sotsialistliku realismi esteetikaliste printsiipide seos dialektilise materialismi maailmavaatega.

Sotsialistliku realismi meetodi eitamine või allakiskumine üksikute kultuuritöötajate poolt on seotud parteilise juhtimise osatähtsuse alahindamisega. Need kultuuritöötajad kalduvad tõlgendama loominguvabadust kui parteilisest juhtimisest «vabanemist». Tõeline loominguvabadus on võimalus kehastada oma teostes eesrindlikku maailmavaadet, avalikult teenida töörahvast, suurt kommunismiüritust. Meil on saanud üldtunnustatuks seisukoht, et kirjanikud on inimhingede insenerid. See määrab tabavalt ja hästi eesrindliku kirjanduse kasvatusliku osa. Kuid peab alati meeles pidama, et rahvahulkade teadvuse kujundamist nagu kogu kommunistlikku ülesehitustööd juhib partei.

Viimastel aastatel on Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei arendanud teravat puuduste kriitikat ühiskonnateaduste valdkonnas. Revisionistid tõstsid sellega seoses kära marksismi ja tema filosoofiliste aluste «kriisist». Kuid meie enesekriitika teooria valdkonnas on esile kutsutud mitte marksismi positsioonide nõrkusest, vaid püüdest tõsta teadusliku töö taset veelgi kõrgemale, tagada loova mõtte edasine areng, tugevdada teoreetiliste uurimiste seost kommunistliku ülesehitustöö praktikaga.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei lahendab tihedas koostöös vennalike kommunistlike ja töölisparteidega loovalt kommunismi uusi programmküsimusi, rikastades marksistlik-leninlikku teooriat.

*

Kõik ühiskondliku elu ja ühiskondliku mõtte ajaloolise arenemise kogemused räägivad sellest, et uued, eesrindlikud ideed, mis vastavad progressiivse inimkonna küpsekssaanud vajadustele, vallutavad kindlasti rahvahulkade mõtted ja muutuvad materiaalseks jõuks, mis kujundab ümber tegelikkust. Marksistlik-leninlike ideede triumfikäik on nüüd kehastunud sotsialistlikus maailmasüsteemis ja rajab teed maailma kõigis osades.

Ajalehest «Pravda», 17. jaanuaril 1958

KAASAEGSE REVISIONISMI VASTU

F. Konstantinov

I

Meie ajastu otsustavaks jooneks ja põhiliseks seaduspärasuseks on üleminek oma aja äraelanud kapitalistlikult formatsioonilt tõusuteed käivale, tugevnevale ja arenevale sotsialistlikule ühiskondlik-majanduslikule formatsioonile. Selle objektiivse protsessi vaimseks ja poliitiliseks väljenduseks on marksismi-leninismi ideede kasvav mõju ning ligi miljardi inimese koondumine tema lipu alla sotsialismimaades.

Marksismi-leninismi suured võidud näitavad ilmekalt, kui absurdne on kõmu, mida kodanlus ja meie aja revisionistid on tõstnud marksismi ja kommunismi niinimetatud «kriisi» kohta. Kodanlikud ideoloogid kasutavad töölisliikumises esinevat revisionismi argumendina marksismi vastu, tema «kriisi» tunnistajana. Kuid töölisliikumise ja marksismi ajalugu räägib millestki muust. Koos marksismi edusammudega tõmbavad tema vaenlased töölisliikumises endale ümber marksistliku rüü, hävitades ühtlasi marksismist tema revolutsioonilise olemuse. Nii oli see bernšteinluse päevil. Midagi selletaolist toimub ka meie ajal, sotsialismi ja imperialismi jõudude vahelise võitluse teravnemise olukorras. Samuti nagu bernšteinlased, tahavad reas kommunistlikes parteides leiduvad ebakindlad elemendid kohandada marksismi kodanluse maitsele, teha selle talle vastuvõetavaks, «liberaalseks».

Kaasaegsetes tingimustes revisionistlike elementide tekkimise üheks põhjuseks mõnedes sotsialistlike maade kommunistlikes ja töölisparteides on peale rahvusvahelise ja oma maa kukutatud, kuid mitte lõplikult löödud kodanluse surve ka sotsialistlike maade arengus esine-

vad raskused ja vastuolud. Neile raskustele antakse erinev mõte kindlate, karastatud võitlejate teadvuses ja ebakindlate, väikekodanlike elementide seas. Peale sotsiaalsete põhjuste on revisionismil ka teoreetilised, gnoseoloogilised juured. Need seisavad loobumises Marxi dialektikast või oskamatuses rakendada seda ajaloo arengu kaasaegse perioodi keeruliste protsesside, töölis- ja kommunistliku liikumise arengu seletamisel.

Kodanluse ideoloogide avalikud rünnakud marksismile-leninismile saavad üksteise järel lüüa. Sellepärast paneb kodanlus oma erilised lootused selle peale, et seestpoolt tulevad marksismivastased väljaastumised võltsi, «peaaegu marksistliku» lipu all võivad anda suurt efekti.

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioonis on öeldud: «Mõistes hukka dogmatismi, peavad kommunistlikud parteid praegustes tingimustes peamiseks ohuks revisionismi, teiste sõnadega parempoolset oportunismi kui kodanliku ideoloogia avaldust, mis paralüseerib töölisklassi revolutsioonilist energiat ja nõuab kapitalismi säilitamist või taastamist.»

Nagu minevikus bernšteinlik revisionism, nii ei ole ka kaasaegne revisionism mingisuguste ühe või teise maa arengu rahvuslike iseärasuste tulemus. Nagu faktid näitavad, on revisionismil kõigis maades, kus ta ilmneb, ühiseid jooni. Kaasaegsel revisionismil on oma vaadete süsteem. See süsteem hõlmab nii töölisklassi võitluse poliitika ja taktika valdkonda kui ka filosoofia, poliitilise ökonoomia ja sotsialismi teooria valdkonda.

Missugused on kaasaegse revisionismi iseloomujooned?

Nii kaasaegse kui ka endise revisionismi üks iseloomustavaid jooni on kapitalismi idealiseerimine ja selle kaunistamine, katse varjata ja kinni mätsida selle paiseid, pahesid ja vastuolusid, esitada monopolistlikku riigikapitalismi peaaegu sotsialismina.

Monopolistliku kapitalismi muutumine monopolistlikuks riigikapitalismiks, terve rea kapitalistliku tööstuse harude üleminek kodanliku riigi kätesse on ajalooline fakt. Kuid see räägib vaid tootmise kontsentreerumise ja ühiskonnastamise kasvust, kapitalistliku majanduse militariseerimisest, sellest, et kaasaegne kapitalism on küps üleminekuks sotsialismile, et erakapitalistliku omanduse raamid on kaasaegsetele tootlikele jõududele

kitsad. Sellised faktid räägivad kaasaegse kapitalismi reaktsioonilisuse, parasitismi ja rahvavastasuse kasvust.

Kas kodanlus just nimelt sellega ei näitagi, et kapitalism on juba ammendanud oma osa ajaloos, on muutunud mitte lihtsalt piduriks, vaid ähvarduseks miljonite inimeste olemasolule?

Riiklike ettevõtete sotsialismiga samastamise vastu kapitalistlikes maades protesteeris omal ajal juba Friedrich Engels. Samasuguse kergusega, millega XIX sajandi võltssotsialistid lugesid riiklikud rätsepatöötoad sotsialistlike ettevõtete hulka, kuulutab kaasaegne revisionism riiklikud kapitalistlikud monopolid sotsialistlikeks, sotsialismi «elementideks». Sellest tulebki loobumine sotsialistliku revolutsiooni teooriast ja jutlustamine vana kapitalistliku sigaduse reipast-tagasihoidlikust-lõbusast-vabast ümberkasvamisest sotsialismiks, nagu ütles Engels.

Kaasaegse kapitalismi idealiseerimine kodanluse ideoloogide, reformistide ja revisionistide poolt käib ka selle seaduse kritiseerimise liinis, mis räägib tööliskassi vaesumisest kapitalismi ajal. Niisugused marksismi kritiseerijad kirjutavad, et Marxi poolt avastatud seadus tööliskassi vaesumisest kapitalismi ajal ei ole kinnitust leidnud, tööliste elutase ei lange, vaid tõuseb. Järelikult olevat marksism koos oma klassivõitluse teravnemise, proletaarse revolutsiooni ja kapitalismi paratamatu hukkumise teooriaga nüüd «ümber lükatud».

Selliseid teooriaid ja marksismi «ümberlükkamisi» levitatakse sel ajal, kui kodanluse poliitikategelased ise, sealhulgas ka kõige rikkama kapitalismimaa Ameerika Ühendriikide poliitikategelased on sunnitud rääkima suure elanikkonnakihi kerjuslikust elutasemest. Teatavasti on Ameerika Ühendriikide elanikkonnast ligi ühe kolmandiku sissetulekud alla selle, mille ametlikud organid on tunnistanud elatusmiinimumiks. Ameerika Ühendriikide president Eisenhower ütles 1954. aastal, et elamupuudus jääb endiselt teravaks, miljonid inimesed elavad ikka veel urgastes, miljonid elavad rajoonides, mis on muutunud kõlbmatuks. Selline on olukord Ameerika Ühendriikides tänaseni.

Saksa Föderatiivse Vabariigi kantsler Adenauer tunnistas hiljuti oma jõululäkituses, et Lääne-Saksamaal «... on veel palju viletsust ja puudust ja palju ebakindlust».

Kui aga võtta kapitalistlik maailm tervikuna koos tänaste ja eilsete asumaade ja poolasumaadega Aasias, Aafrikas, Lõuna- ja Kesk-Ameerikas, kus kapitalism on peremehetsenud viimase kahe-kolme sajandi kestel, siis milline tohutu hulk, terve ookeanitäis viletsust ja puudust avaneb iga erapooletu inimese pilgu ees! Nii täitsid oma «tsiviliseerija»-missiooni kapitalism ja kodanlus.

Muidugi, reas kapitalistlikes maades on asumaade riisumise arvel (kui ühe euroopa kolonisaatori jaoks töötasid kümned, vahel isegi sajad koloniaalorjad) õnnestunud mõnel määral tõsta mõnede töölisklassi kihtide elutaset. Rahvaste riisumise arvel kahes maailmasõjas on muinasjutuliselt rikastunud Ameerika Ühendriigid ja osaliselt mõned teised kapitalistlikud maad, kes olid sõjaarsenaliks. Sõja läbi saadud lisakasumite arvel on siin-seal õnnestunud tõsta osa tööliste elutaset, mürgitada nende teadvust, «äratada neis huvi» lisakasumite ja teiste rahvaste riisumiste vastu. Ka neid fakte esitavad kodanlikud majandusteadlased ja revisionistid Marxi poolt avastatud seaduste ümberlükkamisena! . . .

Marx ei ole kunagi väitnud, et tema poolt avastatud majandusseadused, sealhulgas seadus rahvahulkade laostamisest kapitalismi poolt, proletariaadi vaesumisest kehtib sirgjooneliselt, puhtal kujul. Ei, Marx väitis, et need seadused kehtivad kapitalistlikus ühiskonnas tendentsina, mis leiab vastupanu teiste seaduste, antud juhul proletariaadi klassivõitluse seaduse poolt.

Mida organiseeritum, teadlikum ja haritum on töölisklass, seda tugevam on tema vastupanu kodanlusele. Klassivõitluse käigus ühtedes või teistes maades võib töölisklass kodanluselt välja kiskuda mõningaid järeleandmisi, eriti klassivõitluse kõrgkonjunktuuri ja teravnemise perioodil.

Kaasaegsetes tingimustes taltsutavad sotsialistliku maailmasüsteemi väljakujunemine ning töölisklassi poliitilise teadlikkuse ja organiseerituse kasv kodanluse isu, sisendavad talle hirmu tulevase sotsiaalse revolutsiooni ees, sunnivad teda tegema töölistele teatud järeleandmisi. Kui ei oleks NSV Liitu ja teisi sotsialismimaid, oleks kodanluse surve kapitalistlike maade töölisklassile kahtlemata tugevam, proletariaadi vastupanujõud aga ei oleks selline, nagu sotsialistlike maade ülemaailmse leeri olemasolu puhul.

II

Kui revisionistid käsitlevad ühtesid või teisi kaasaja sündmusi, püüavad nad neisse suhtuda mitte klasside võitluse seisukohalt, mitte sotsialismi ja kapitalismi jõudude vahelise võitluse seisukohalt, vaid teevad näo, nagu seisaksid nad sellest võitlusest kõrgemal. Tegelikult aga lähevad nad rea kaasaja tähtsaimate sündmuste hindamisel üle kodanluse positsioonidele.

Loobumine Marxi klassivõitluse teooriast ja kommunistlikust parteilisusest tuleb revisionistide juures ilmsiks ka kodanliku riigi osatähtsuse määratlemisel majanduselus, kodanliku demokraatia olemuse ning filosoofia ja ajalooteaduse valdkonnas toimuva võitluse hindamisel, küsimuses partei suhtumisest kunsti ja kirjandusse.

Kui revisionistid kirjutavad puudustest ja vigadest sotsialismimaades, puudustest ja vigadest kommunistlike parteide töös, siis ilmneb nende juures viha ja isegi kõneosavuse välgatusi. Kui nad aga räägivad kapitalismist ja kodanlusest, siis hakkavad nad kogelema, muutuvad orjameelseks, kardavad solvata kodanlust. Meie ajastul vihkavad imperialistlik kodanlus ja tema ideoloogid kõige rohkem esimest sotsialismimaad NSV Liitu. See on loomulik ja arusaadav. Suhtumine nii NSV Liitu kui ka teistesse sotsialistlikesse maadesse on kriteeriumiks igale järjekindlale marksistile, igale proletaarsele revolutsionäärile. Ja iseloomulik on see, et rea maade revisionistid, kes lipitsevad kodanluse ees, näevad oma peamist ideoloogilist ülesannet NSV Liidu ja NLKP kritiseerimises.

Revisionistid on leidnud isegi omamoodi teoreetilise põhjenduse sellele, miks nende kriitika kogu tuli on keskendatud sotsialismimaade ja mitte kapitalismi ning kodanluse pihta, keda nad püüavad otseselt või kaudselt kaitsta. Nii näiteks on ühe välismaise autori artiklis kirjutatud, et kaasaegsed marksistid, järgnedes Marxile, Engelsile ja Leninile, on ebaõigesti näinud oma ülesannet kodanliku korra paljastamises. Varem oli see peaülesanne, nüüd aga, öeldakse artiklis, ei ole Lenini järelkäijad märganud seda, et sel ajal, kui elas K. Marx, ei olnud veel sotsialistlikku ühiskonda, Lenin aga tegutses vaid selle tekkimise ajal. Artikli autori arvates on käesolevas faasis esimeseks ja peamiseks ülesandeks nende protsesside halastamatu paljastamine, mis toimu-

vad sotsialistlikus ühiskonnas. Dialektikat tuleb õppida sotsialistliku ühiskonna najal samal meetodil, mida Marx rakendas kodanliku ühiskonna suhtes. Teisiti sattuvat meie teooria mandumise ja laostumise seisukorda.

See on kapitalismi kritiseerimisest loobumise avalik põhjendus ja otsekohene üleskutse sotsialismi kritiseerimisele.

Muidugi, dialektika seadused, vastuolulise arenemise seadused kehtivad ka sotsialistlikus ühiskonnas. Ka siin läheb edasiliikumine võitluse kaudu vana ja uue vahel, positiivse ja negatiivse vahel, areneva, eesrindliku ja iganeva, mahajäänu vahel. Meie partei poolt väljatöötatud ja üldrahvalikuks saanud kriitika ja enesekriitika meetod on Marxi dialektika tegelikkuses. Kuid on ka printsipiaalne vahe ühelt poolt marksistide kriitika vahel kapitalismi suhtes ning enesekriitika ja kriitika kui uue ühiskonna ülesehitamise meetodi vahel teiselt poolt. Marx, Engels ja Lenin, marksistid-leninlased kritiseerisid ja kritiseerivad kapitalismi sel eesmärgil, et töölisklass seda süsteemi revolutsiooniliselt ümber kujundaks. Kommunistlike parteide ning rahvahulkade kriitika ja enesekriitika sotsialistliku ühiskonna ühtede või teiste nähtuste suhtes peab silmas sotsialismi tugevdamist, kaitsmist ja toetamist, takistuste kõrvaldamist tema progressiivse arenemise teelt. Revisionistid aga kritiseerivad sotsialismi tema jõudude nõrgendamise ja kapitalismi kaitsmise eesmärgil.

Küsimus kodanliku riigi olemusest, diktatuuri ja demokraatia küsimus on kaasaja tähtsaim küsimus. Kapitalismi tingimustes on ka kõige «demokraatlikum» riik alati olnud ja on ka praegu kodanlik riik, komitee kapitalistide klassi üldiste asjade juhtimiseks — selline on marksismi üks üldisi ja üldtuntud tõdesid.

Kodanluse järel räägivad revisionistid puhtast, väljaspool klasse olevast demokraatiast, vastandavad demokraatia «üldse» diktatuurile «üldse». Nad samastavad proletariaadi diktatuuri kodanluse diktatuuriga. See on üks kaasaegse kodanluse alatumaid pettusi, mida toetavad revisionistid. Muidugi ei ole proletariaadile ükskõiksed kodanluse poliitilise valitsemise vormid. Võitluses fašismi vastu on marksistid-leninlased alati esimestena välja astunud ja astuvad ka praegu välja kodanlik-demokraatlike vabaduste kaitseks, kuid nad ei unusta kunagi

kapitalistliku ühiskonna demokraatia klassiiseloomu, selle kodanlikku, piiratud iseloomu. Puhas demokraatia kapitalismi ajal, proletariaadi ja kodanluse klasside vahelise antagonismi juures on vale ja pettus. Viimaste aastakümnete ajalugu ja kaasaeg on ümberlükkamatult tõestanud seda marksismi tõde.

III

Loobudes klassilisest lähenemisest sotsiaalsetele probleemidele, lahkub kaasaegne revisionism proletaarse internatsionalismi seisukohalt ja libiseb reaktsioonilistele natsionalistlikele positsioonidele. Marksistlik-leninlik internatsionalism on rahvusvahelise töölisklassi võimsaim relv, tema jõu ja võitmatuse allikas. Internatsionalism väljendab selle võitluse olukorra, huvide, eesmärkide ja seaduste ühtsust, mida töölisklass peab sotsialismi eest. Seda eesmärkide ühtsust väljendasid marksismi rajajad üleskutses: «Kõigi maade proletaarlased, ühinege!» Kodanlusele on see loosung alati sisendanud hirmu ja õudust.

Kaasaegsetes tingimustes on Ameerika Ühendriikide ja teiste maade kodanlus üles seadnud «rahvusliku kommunismi» loosungi. Selle loosungiga on ta sidunud sotsialistliku leeri maade ühtsuse lõhestamise ülesande.

Leninism, Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja töölisklass on näidanud eeskuju, kuidas sotsialistlikku patriotismi, armastust oma rahva, oma isamaa vastu õigesti ühendada internatsionalismiga, töötajate rahvusvahelise solidaarsusega, ülemaailmse proletariaadi suurte ülesannetega.

Revisionistide natsionalistlikud vaated annavad end tunda selles, et nad ebaõigesti, metafüüsiliselt, s. o. antidialektiliselt mõistavad ja lahendavad sotsialismi ehitamise üldiste seaduste ja nende seaduste vastavalt antud maa konkreetsetele, rahvuslikele iseärasustele rakendamise spetsiifiliste tingimuste vahelise suhte probleemi.

Ka kapitalism ei arenenud kõigis maades ühteviisi. Lenin kirjutas kapitalismi arenemise niinimetatud ameerika ja preisi teedest. Kuid see arenguteede iseärasus ei muutnud nende kapitalismi üldiste arengusea-

duste toimet, mille avastas K. Marx ja mida ta oma «Kapitalis» formuleeris.

Erinevalt kapitalismist ei arene sotsialism stiihiliselt, ta ehitatakse teadlikult üles miljonite töötajate poolt, keda juhivad kommunistlikud ja töölisparteid. Töölisklassi ja rahvahulkade loov tegevus toob kaasa palju uut ja omapärast, mis on seotud antud maa ajalooliste traditsioonide ning selle maa elu ja sotsialismi ehitamise konkreetsete tingimustega. Kuid sellele vaatamata ei saa kaotada kapitalismilt sotsialismile ülemineku ja sotsialistlike maade arenemise üldisi seaduspärasusi. Need üldised seaduspärasused on hästi formuleeritud kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioonis.

Meie aja revisionistid tungivad eriti kallale Lenini õpetusele uut tüüpi marksistlikust parteist ning tema juhtivast osast sotsialismi ja kommunismi ehitamisel. Nad astuvad välja demokraatliku tsentralismi printsiibi ja partei raudse distsipliini vastu, nad võitlevad fraktsioonide ja rühmituste vabaduse eest parteis. Parteis näevad nad mitte töölisklassi organiseeritud juhti, vaid midagi diskussiooniklubi taolist. Selliseid vaateid parteile kaitsesid Ameerika Ühendriikides renegaat J. Gates, Kanadas Salsbergi revisionistlik rühm ja Suurbritannias parempoolne vähemus eesotsas Cadogani, Hilli ja Macueniga. Küsimuses marksistlikust parteist, tema olemusest ja osast tuleb kõige reljeefsemalt esile revisionismi väikekodanlik, oportunistlik loomus.

Marksistlik-leninlik partei, mis on üles ehitatud demokraatliku tsentralismi printsiipidel ning rajatud ideelisele ja organisatsioonilisele ühtsusele, on võimas jõud töölisklassi käes. Seda on kontrollinud ja tõestanud kogemused. Klassivõitluse praktika on kontrollinud ja tõestanud ka seda, et kodanlus on huvitatud marksistlike parteide ühtsuse nõrgestamisest, ta tahaks esialgu, et neid parteisid nõrgestaks sisemine fraktsioonidevaheline võitlus. See on selge igaühele, kes seisab klassivõitluse kui meie ajastu peamise seaduspärasuse positsioonidel. Kes lahkub sellelt seisukohalt, see abistab kodanlust ja mitte proletariaati, see abistab kodanlikku ideoloogiat, mitte marksismi.

IV

Nagu teada, oli minevikus üheks revisionismi põhiliseks teoreetiliseks veaks see, et see ei mõistnud ja eitas marksismi teoreetilist põhialust — dialektikat, mis moodustab marksismi elava hinge. Ilma dialektikata muutub marksism mingiks elutuks, kivinenuks. Revisionistid ei ole suutelised rakendama dialektikat kaasaegse tegelikkuse analüüsimiseks, tegelikult reedavad seda, kui nad vastandavad selle või teise maa iseärasusi üldistele seaduspärasustele, vastandavad rahvuslikku internatsionaalsele, kui nad kapitalismis mätsivad kinni vastuolusid, antagonisme, kisuvad välja ja suurendavad üksikuid külgi ja fakte, ilma et nad kaasaja peamisi protsesse igakülgselt uuriksid.

Teatavasti püüdsid revisionistid minevikus Marxi ja marksismi täiendada Kanti, Machi ja empiriomonistliku filosoofiaga. Lenin astus revisionistide uskumatute rumaluste vastu välja, paljastas ja purustas nad. V. I. Lenini teos «Materialism ja empiriokritiitsism» on kirgliku ja leppimatu võitluse musternäiteks revisionistlike katsete vastu revideerida marksismi filosoofilisi ja dialektilis-materialistlikke aluseid.

Nüüd kuuldub jällegi hääli, et filosoofiliste suundade jaotamine idealismiks ja materialismiks olevat vananenud. See on, ütlevad meie päevade revisionistid, primitiivne, lihtsustamine. Tegelikult on aga marksism ja marksismi filosoofia osade kaupa tunginud kõigisse kaasaegsetesse filosoofilistesse ja sotsioloogilistesse süsteemidesse ning ükski kodanlikest filosoofidest ei taha end idealistiks pidada.

«Lugeda kõiki praegusaegseid filosoofe ainult materialismi leeri või idealismi leeri kuuluvaks,» kirjutab üks sellistest «marksistidest», «on niisamasugune viga, kui jaotada riigid ja rahvad rahvasteks ja riikideks, kes kuuluvad sotsialistlikku ja kapitalistlikku leeri.»

Ja seda kirjutatakse tänapäeval, kui toimub klasside äge võitlus poliitilises ja ideoloogilises valdkonnas, filosoofias ja kunstis, kui ei saa võtta kätte ühtki kodanliku filosoofi raamatut, milles ei oleks kallaletungi filosoofilisele materialismile ja marksismile, mis ei kaitseks seda või teist idealismi eriliiki.

Ülaltoodud ridade autor peab nähtavasti naiivsusest

William Jamesi ja J. Dewey pragmatismi millekski idealismist erinevaks, seda aga, et pragmatism tunnistab bisnessmenliku praktika osa tunnetuses, peab ta eeskujuks marksismi sissetungimisest kodanlikku filosoofiasse.

Poola revisionist Kolakowsky, kes tegutses Poola Ühinenud Töölispartei poolt nüüd suletud sotsialismivastases ajakirjas «Po Prostu», avaldas 1957. aastal ajalehes «Nowa Kultura» artikli iseloomustava pealkirjaga: «Marksismi aktuaalne ja mitteaktuaalne mõiste». Ta kinnitas, et «marksismi kontseptsioon, mis on oma olemuselt antud ajal kehtestatud Keskasutuse (s. o. Kommunistliku Partei ja tema Keskkomitee — F. K.) poolt, on tunduva osa end marksistideks pidanud intellektualistide teadvuses mõranenud».

Edasi püstitab «intellektualist» Kolakowsky järgmised küsimused:

«Kas on marksismi mõistes endas alles jäänud mingisugune tähendus?»

«Missugune tähendus on loosungitel, mis kutsuvad «marksismi arendama», ja kas on mõtet jaotamisel marksistideks ja mittemarksistideks teaduses?»

Neile küsimustele vastates Kolakowsky väidab, et sõna «marksism» kaotab nüüd täielikult tähenduse ja muutub sõnade «tõde» ja «teaduslik teadmine» pseudonüümiks. Kuid marksism on alati olnud tõe ja teadusega identne. Miks siis sõna marksism on oma tähenduse kaotanud? Aga näe, selgub, miks:

«Marxi looming sisaldab endas mõninga hulga olulisi, kuid mitte temale ja tema järgijatele omaseid jooni, mis ei anna alust erilise suuna esiletõstmiseks: halastamatult ratsionalistlik orientatsioon, radikaalse kritiitsismi tunne, soovimatus juhinduda sotsiaalsetes uurimustes sentimentalismist, deterministlik meetod.» Kolakowsky ütleb, et inimesed, kes kutsuvad end marksistideks, ei juhindu neist printsiipidest ja alluvad ainult «Keskasutuse» juhtnööridele. Aga need, kes teaduses juhinduvad nimetatud printsiipidest, ei ole marksistid, sest et «esiletõstetud printsiibid ei ole Marxi loomingu spetsiifiliseks iseärasuseks».

Kolakowsky arvab, et ühiskonnateaduse valdkonnas «võivad metodoloogia erinevad tüübid edukalt koos eksisteerida ja konkureerida, piir marksismi ja mittemark-

sismi vahel on rohkem kui liikuv». Tegelikult lahutab marksismi ning kodanlikku filosoofiat ja sotsioloogiat kuristik. Kolakowsky ja teised revisionistid püüavad Marxi tõlgendada nii, nagu teda tõlgendasid 90-ndate aastate vene liberaalid P. Struve ja Bulgakov. Need härrased tegelesid marksismi kohandamisega kodanluse tarvidustele. Kolakowsky jättis tahtlikult varju peamise — marksismi põhilise erinevuse igast kodanlikust teooriast: revolutsioonilise dialektika, Marxi klassivõitluse teooria, sotsialistliku revolutsiooni ja proletariaadi diktatuuri teooria, õpetuse klassilisusest ja parteilisusest teaduses ja filosoofias.

Revisionistide varjatud eesmärk seisab selles, et kustutada piirid, mis eraldavad marksistlik-leninlikku teooriat kodanlikest teooriatest, nõrgendada töölisklassi ja tema partei tähelepanu käimasoleva võitluse suhtes kodanluse ja proletariaadi ning nende maailmavaadete vahel. See ongi just see, mida tahab kodanlus. Revisionismi seisukoht viib töölisklassi ja tema partei ideelisele ja poliitilisele desarmeerimisele.

Marksistideks ja marksismi vaenlasteks jaotamise asemel teeb Kolakowsky ettepaneku jaotada pahempoolseteks ja parempoolseteks humanistideks. Nagu näeme, viib revisionism likvidaatorlusele, see on täielikule ülelminekule kodanluse positsioonidele. Seda, mida tegi Imre Nagy Ungaris praktikas ja poliitikas, teevad kolakovskid teoorias.

Siit tuleneb marksistidele-leninlastele järeldus: visa ja järjekindel võitlus revisionismi vastu kui peamise ohu vastu töölisliikumises.

*

Leninism, meie ajastu marksism, tekkis ja arenes võitluses kõigi vaenulike ideeliste ja poliitiliste voolude vastu rahvusvahelises ja Vene töölisliikumises, võitluses revisionismi ja dogmatismi vastu. Meie päevadel, millal marksism-leninism on saavutanud hiiglaslikke võite, peab Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei oma leninliku Keskkomitee juhtimisel järjekindlat võitlust marksistlik-leninliku teooria puhtuse eest, revisionismi ja dogmatismi vastu. Üksmeelse hukkamõistu kutsusid meie maal esile osa majandusteadlaste hulgas esinenud revi-

sionistlikud vaated rasketööstuse osa küsimuses. Kriitika alla langesid ebakindlate elementide üksikud sõnavõtud partei juhtiva osa vastu kirjanduses ja kunstis.

Kommunistlik partei paljastas ja purustas ideeliselt Malenkovi, Kaganovitši, Molotovi ja nendega liitunud Šepilovi parteivastase grupi, kes astus välja partei joone vastu, osutas pidevat vastupanu partei leninlikule kursile, mille NLKP XX kongress heaks kiitis. Asudes fraktsioonilise võitluse teele, astus see grupp välja partei tähtsamate ürituste vastu sise- ja välispoliitika valdkonnas, rikkus partei põhikirja ja Lenini poolt väljatöötatud partei X kongressi otsust «Partei ühtsusest». Et kommunismi ehitamisel edukalt edasi liikuda, oli vaja see parteivastane grupp purustada, ja see purustatigi.

Marksistliku teooria loov valdamine, leppimatu võitlus igasuguste taganemiste vastu tema põhilistest printsiipidest olid bolševismi võidu, Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ja NSV Liidus sotsialismi võidu üheks tingimuseks.

Lenin ja leninlased ei sallinud kunagi vassijaid, revisioniste, neid, kes reetsid marksistliku teooria printsiipe. Seda traditsiooni hoiab pühalt ja sellest peab kinni Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei.

Võitlus revisionismi, dogmatismi ja kodanlike voolude vastu filosoofias, sotsioloogias ning poliitilises ökonoomias on marksistliku teooria loova edasiarendamise üks tingimus. Ta annab täiendava võimsa stiimuli meie kaadri teoreetilise tegevuse elavdamiseks. Teaduslikus, pedagoogilises ja propagandistlikus töös peame meie, marksistlik-leninlikku teooriat õppides, pidama leppimatut võitlust revisionismi ja dogmatismi vastu. Marxi, Engelsi ja Lenini tähtsamad teosed on niisugused teosed, mille on kutsunud ellu võitlus kodanlike, aga hiljem ka revisionistlike teooriate vastu. Toetudes kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioonile, intensiivistavad marksistid-leninlased kõigis maailma maades oma võitlust revisionismi vastu, teadusliku kommunismi suurte printsiipide triumfi eest.

Ajalehest «Pravda», 5. veebruaril 1958

REVISIONISM JA KAASAEGNE KAPITALISM

I. Kuzminov

Praegu, kus kapitalistliku süsteemi kõrval on olemas ja areneb sotsialismi maailmasüsteem, mis näitab kujukalt oma määratu suuri eeliseid, muutub kapitalismi kaitsjate olukord järjest keerulisemaks. See on ka arusaadav. Elu ise on ju kodanliku apologeetika endised argumendid pihuks ja põrmuks teinud. Tundes, et pind nende jalgade all on tuliseks läinud, teevad kapitalistliku korra kaitsjad kramplikke jõupingutusi, et rahvahulki oma mõju all edasi hoida.

Kapitalismi kaitseks ettevõetud kärarikkas kampaanias, mille on viimastel aastatel organiseerinud kodanluse apologeedid, näitavad eriti oma agarust marksismi renegaadid, iga liiki revisionistid.

Revisionism ütleb end marksismist täielikult lahti ja kannab kodanluse mõju rahvahulkadesse. Revisionismi oht seisab selles, et revisionistid kasutavad marksismi ja sotsialismi vastu võideldes osavaid maskeerimisvahendeid, kujutavad ennast marksismi tõlgendajatena ja sotsialismi kaitsjatena. Maskeering aitab neil teatavaid töölisklassi kihte petta ning neile mõnel määral mõju avaldada.

Võitluses, mida kommunistlikud parteid ja töölisparteid peavad revisionistide vastu, on üheks tähtsamaks küsimuseks see, kuidas areneb kaasaegne kapitalism ja milline on ta loomus. Marksism-leninism lähtub sellest, et kapitalismi, tema peamiste joonte ja iseärasuste arenemine toob kaasa töötajate ekspluateerimise suurenemise, konkurentsi teravnemise ja tootmise anarhia kasvu, töö ja kapitali vaheliste vastuolude teravnemise. Kaasaegne kapitalism on monopolistlik kapitalism, kus kapitalistlikud vastuolud ja antagonistlike klasside omavaheline võitlus muutuvad äärmiselt teravaks.

Marksismi moonutades väidavad revisionistid, et kapitalism arenevat järk-järgult oma peamiste joonte muutumise suunas: konkurents ja tootmise stiihiline iseloom surevat välja, inimese ekspluateerimine inimese poolt kaduvat ära, kasum kaotavat oma stimuleeriva tähtsuse ja töötajate vajaduste eest hoolitsemine hakkavat etendama järjest suuremat osa, klassidevahelised piirid ja vastuolud hakkavat kustuma, kodanlik riik muutuvat klassidest kõrgemal seisvaks organiks, klassidevahelise kooskõla saavutamise vahendiks.

Revisionistid, parempoolse sotsialismi teoreetikud arvavad, et kaasaegne kapitalism muudab oma loomust, kuna tema rüpes võrsuvat järk-järgult terved sotsialismi «tükid». Kaasaegse kapitalismi iseloomustamiseks kasutavad nad laialdaselt terminit «segaökonoomika». Monopolistlikku kapitalismi maskeeritakse niivõrd, et kaob piir kapitalismi ja sotsialismi vahel, kusjuures seda operatsiooni esitatakse kui uut avastust marksismis.

Üks säärase võltsingu kujukaid näiteid on inglise leiboristi John Strachey raamat «Kaasaegne kapitalism». Strachey kuulutab ennast K. Marxi õpetuse tõlgendajaks. Ta kirjutab: «Põhiliselt ei ole midagi ekslikku Marxi majandusteaduslikes vaadetes. Tema poliitilised vaated olid ekslikud. Ta ei suutnud näha olulisi poliitilisi jõude, mis võrsusid arenenud kapitalistlikes maades ja mis hakkasid hiljem süsteemile omaseid tendentse (s. o. majandusseadusi — I. K.) tasakaalustama ja muutusid lõppude lõpuks neist tendentsidest tugevamaks.» Strachey ütleb, et «need jõud, mis põhjustavad kapitalismi loomuliku arenemise muutumise», muudavad edaspidi järk-järgult «kapitalismi loomust ja kujundavad kapitalismi tervenisti ümber». Mis jõud need on? Need on ametiühingud, kooperatiivsed organisatsioonid, riik jne. Teiste sõnadega, Strachey väidab, et ametiühingud, kodanlik riik ja muud «poliitilised jõud» võivad paralüseerida, tühistada kapitalismi majandusseadused, muuta nad kehtetuks, ilma et need jõud sealjuures kapitalismi raamidest välja läheksid.

Väga iseloomulik on see, kuidas Strachey käsitleb kapitalistliku akumulatsiooni üldist seadust. Strachey kinnitab, et Marxi tees kapitalistliku akumulatsiooni tagajärgedest «oleks võinud olla õige ja mitte ekslik, kui Marx seda teesi oleks analüüsimisel vaadelnud liht-

salt tendentsina, mitte aga muutumatu «seadusena»»... Edasi kirjutab ta, et «see tendents kaotas oma kehtivuse... nende äärmiselt tähtsate mittemajanduslike jõudude tõttu, mille olemasolu Marx ei näinud». Seoses sellega kuulutatakse vananenuks marksismi teesid selle kohta, et kapitalismi tingimustes klassid polariseeruvad, et töötajad absoluutselt vaesuvad, et proletariaadi ekspluateerimine suureneb. Endastmõistetavalt pole sellisel seisukohal marksismiga midagi ühist.

Kapitalismi majandusseadustel, nagu majandusseadustel üldse, on objektiivne iseloom, nad väljendavad olemasolevaid tootmissuhteid. Sellepärast ei saa ametiühingute tegevus, liiatigi veel kodanliku riigi tegevus, kes kaitseb ekspluataatorite huve, kapitalistliku majanduse raamides paralüseerida või tühistada nende seaduste toimet. Muidugi võib kapitalismi majandusseaduste toime muutuda olenevalt ühe või teise maa arenemise konkreetsetest tingimustest ühel või teisel perioodil. Inimesed võivad neid seadusi tunnetada ja nende toimet oma poliitilises ja majanduslikus võitluses arvesse võtta. Näiteks võivad kapitalistlike maade töölised saavutada soodsates tingimustes pingelise võitlusega palga tõstmist ja töötingimuste parandamist, ebasoodsates tingimustes aga võivad töölised palga langemist pidurdada. Aga kuigi Marx proletariaadi majanduslikku võitlust proletariaadi elutingimuste kindlustamise seisukohalt väga tähtsaks pidas, rõhutas ta ühtlasi, et niiviisi töölisklass «võitleb ainult tagajärgede vastu, mitte aga neid tagajärgi sünnitavate põhjuste vastu; et ta ainult pidurdab seda tendentsi, mis tema olukorda halvendab, aga ei muuda selle tendentsi suunda; et ta kasutab ainult pooliku mõjuga arstimeid, aga ei ravi haigust välja». Järelikult suunas Marx töölisklassi kodanluse vastu peetava võitluse edasiarendamisele ja süvendamisele, kapitalismi revolutsioonilisele kukutamisele, kuna Strachey ja tema taolised tahavad töölisklassile peale suruda reformistlikku arusaamist sellest võitlusest ja töölisklassi jõude sel viisil aheldada, töölisklassi veel kõvemini kapitali vankri külge siduda.

Kapitalismi majandusseadused ei ole igavesed, nad võivad areenilt kaduda, kuid ainult kodanluse võimu kukutamise revolutsioonilise protsessi tagajärjel. Konkreetsetest tingimustest ja kodanluse käitumisest olene-

valt võib see pööre üksikutes maades toimuda ka rahulikul teel, kuid sellegipärast jääb see revolutsiooniliseks pöördeks, sest olemasolevad tootmissuhted ja ühiskonna klassistruktuur muutuvad põhjalikult. Selle tagajärjel kaotavad kapitalismi majandusseadused oma kehtivuse. Sotsialistlike tootmissuhete alusel tekivad uued majandusseadused — sotsialismi majandusseadused.

Seda marksismi-leninismi teesi kinnitab kogu kapitalismi arenemise ajalugu ja töölisklassi revolutsioonilise võitluse praktika, eriti viimase poole sajandi jooksul. On teada, et sotsialistliku revolutsiooni tulemusena on NSV Liidus üles ehitatud sotsialism ja et praegu teostatakse edukalt järkjärgulist üleminekut kommunismile. Sotsialismi teele on asunud mitmete Euroopa ja Aasia maade töötajad.

Aga mida on andnud «poliitiliste jõudude surve» reformistlik tee, millest lärmavad reformistid ja revisionistid — seda muuseas kõige enam arenenud kapitalistlikes maades — Inglismaal, Ameerika Ühendriikides, Prantsumaal ja mujal? Näeme kõigepealt suurte monopolide kõikvõimsuse tugevnemist, töörahva hulkade ekspluateerimise, kapitalistliku majanduse ebakindluse suurenemist, militarismi märatsemist ja kapitalistlike vastuolude ilmset teravnemist.

Tänapäeval pööravad reformistid ja revisionistid erilist tähelepanu monopolistlikule riigikapitalismile. Lähtudes oma seisukohast, mille järgi kodanlik riik on otsustav, iseseisev ja klassidest kõrgemal seisev jõud, kujutavad nad monopolide ja riigi vahekorda moonutatud kujul, valesti. Revisionistid kinnitavad, et monopolistliku riigikapitalismi arenemine allutavat monopolid järjest rohkem riigile, mis esindavat kogu ühiskonna huvisid. Selle versiooni järgi piiravat kodanlik riik järsult monopole, juurutavat rahvamajanduslikku planeerimist, võitlevat tootmise anarhia ja kriiside vastu, kaitsvat ameerika prof. Steineri sõnade järgi «nõrga» huve «majanduslikult tugeva vastu», võimaldavat töölisklassil tootmise juhtimisest järjest rohkem osa võtta, kindlustavat töölisklassile alalise töö, elutaseme tõusu jne. jne.

Pole mõtet rääkidagi, et sel pildil pole midagi ühist tegelikkusega. Kodanlik riik oli ja on kodanluse klassivõimu organ, mis seisab monopolide ja kapitalistliku

korra huvide kaitsel. Imperialismi ajastul vallutavad suurte monopolide esindajad järjest rohkem kodanliku riigi aparaadi. Monopolistliku riigikapitalismi arenemine pole midagi muud kui protsess, milles kodanlik riigiaparaat järjest suuremal määral monopolidele allutatakse, ning selle protsessi eesmärgiks on kasumite suurendamine ja finantskapitali võimu kindlustamine. Monopolistliku riigikapitalismi tugevnemine toob kaasa kodanluse riigimasina tohutu suurekspaisutamise ja tugevdamise, kõige mustema reaktsiooni, imperialistliku rõhumise ja despotismi suurenemise. Imperialistlikes maades on kaasaegne riik monopolistliku kapitali tööriist, töölisklassi revolutsioonilise võitluse ja rahvaste rahvusliku vabadusvõitluse mahasurumise tööriist.

Revisionistide ja reformistide tees kapitalismi loomuse põhjalikust muutumisest, kapitalistliku riigi «printsipiaalselt uuest» osast on tihedalt seotud nende seisukohaga, mis puudutab sotsialismile ülemineku teid. Monopolistliku riigikapitalismi arenemist kujutavad nad teena, mis viib järk-järgult sotsialismile. Revisionistid väidavad, et kuna sotsialism kapitalismi enda rüpes valmib sedamööda, kuidas seal tootlikud jõud arenevad ja kodanlik riik tugevneb, siis tähendab see seda, et sotsialismile ülemineku toimub aeglaselt ja järk-järgult üksikute reformide teel, mitte aga revolutsioonilise protsessina; revolutsioon ei ole seaduspärane nähtus, ta on kahjulik, pole vaja ka proletariaadi diktatuuri.

Säärased arutlused on karjuvas vastuolus sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise reaalsete perspektiividega. Nende eesmärgiks on töölisklassi õigelt teelt kõrvale juhtida, sellelt teelt kõrvale juhtida, mille talle on kätte näidanud marksistlik-leninlik teooria. Marksism-leninism õpetab, et monopolistliku riigikapitalismi suurenemine, mis annab tunnistust kapitalistliku tootmise ühiskonnastamise kõrgest tasemest, tähendab tõepoolest sotsialismi materiaalsete tingimuste ettevalmistamist. Kuid see ei tähenda sugugi, et monopolistlik riigikapitalism on sotsialismile ülemineku teeks, et monopolistlik riigikapitalism teeb revolutsiooni üleliigseks. Lenin pidas leppimatut võitlust seda laadi reformistlike väidete vastu; Lenin rõhutas, et monopolistliku riigikapitalismi suurenemine ei tähenda seda, et kapitalism sotsialismiks ümber kasvab. Kapitalismi raames valmivad sotsialismi mate-

riaalsed eeltingimused, kuid ei saa tekkida sotsialistliku formatsiooni valmis vorme. Sellepärast võib üleminek kapitalismilt sotsialismile toimuda ainult revolutsioonilisel teel. Sealjuures on majanduse alal sotsialistlike ümberkujunduste vajalikuks eeltingimuseks see, et töölisklass poliitilise võimu enda kätte võtab, kodanliku riigimasina purustab ja proletariaadi diktatuuri maksma paneb. Revisionistid aga ülistavad sotsialismi sildi all kodanluse diktatuuri kõige reaktsioonilisemaid vorme.

Kui palju kära tegid kapitalismi apologeedid omal ajal selle ümber, et riik natsionaliseeris Inglismaal mõningad tööstus- ja transpordiharud. Kas see ei olnud koht, kus kurikuulsad «poliitilised jõud» oleksid võinud end näidata omandussuhete muutmise vahenditena? Kuid asi seisab selles, et kapitalistlikus ühiskonnas on niisugune «poliitiline jõud», nagu riik, mitte tööliste, vaid kodanluse käes, ja sellepärast e i m u r d n u d Inglismaal läbiviidud kodanlik natsionaliseerimine suurkapitalistliku omandi positsioone, vaid vastupidi, t u g e v d a s neid. Seda oli sunnitud tunnistama isegi leiboristliku partei liider Gaitskell oma uues brošüüris «Sotsialism ja natsionaliseerimine».

Gaitskell märgib, et töölised ei ole rahul selle tohutu kompensatsiooniga, mida said natsionaliseeritud ettevõtete omanikud, ega ka sellega, et just needsamad endised omanikud istuvad natsionaliseeritud majandusharude juhatustes, töölisi endid aga ei lasta, nagu varemgi, tootmise juhtimise ligigi.

Parempoolsete sotsialistide ringkondades nämmutatakse ja mäletsetakse siiamaani «teooriat», mis kuulutab «kapitali demokratiseerimist» sel teel, et tööliste hulgas levitatakse väikesi aktsiaid. Aga nagu paljude aastate kogemused on näidanud, ei ole väikeste aktsiate levitamine tööliste hulgas üheltki kapitalistilt omandiõigust ära võtnud ega ühtki töölist kapitalistiks teinud. Vähe sellest, seda abinõu kasutatakse ühelt poolt tööliste ekspluateerimise suurendamiseks ja nende petmiseks ning teiselt poolt kui üht kapitali mobiliseerimise vormi ja kapitalistide rikastamise vahendit.

Palju juttu on ka niinimetatud «juhtkonna revolutsiooni» või «direktorite revolutsiooni» ümber. Parempoolse sotsialismi teoreetikud püüavad tõestada, et kapitalistid olevat nüüd rantjeedeks muutunud ja et nad üldse ei esine

ettevõtete omanikena, nende asemele aga tulevat ametnikud — direktor, valitseja, kellele kompanii palka maksab ja kes ei olevat huvitatud kasumite saamisest. Muidugi on imperialismi ajastu muutnud väikseid ja keskmisi aktsionäre, samuti ka paljusid väikeste ja keskmiste ettevõtete omanikke fiktiivseteks omanikkudeks. Kuid seda suurema võimu on omandanud suured rahatuusad. Mis aga puutub direktoritesse ja juhtijatesse, siis on nad monopolide ustavad teenrid, kusjuures enamik neist on ise suured monopolistid.

Sõjajärgsel perioodil kasutasid reformistid ja revisionistid oma huvides seda fakti, et kapitalistlik tootmine teataval määral suurenes ja et mitmel maal saavutasid töölised oma elutaseme eest võideldes mõningaid edusamme. Jälle ärkasid ellu «igavese õitsengu», «kriisideta kapitalismi» jne. teooriad. Kuid Ameerika Ühendriikides alanud majanduskriis näitas veel kord nende «teooriate» alusetust ja valelikkust. Ja kuigi töölistel reas kapitalistlikes maades õnnestus ägeda võitluse tulemusena saavutada sõja ajal tugevasti langenud palga mõningat tõstmist, on paljudes maades palk siiski veel madalam kui enne sõda, kusjuures ülejäänud töötingimused on ilmselt halvenenud. Ameerika Ühendriikides puhkenud majanduskriis halvendab juba oma algstaadiumis tööliste olukorda tunduvalt: tööpuudus on märksa suurenenud, tööintensiivsus on tõusnud, reaalpalk langeb.

Revisionismi vastu peetava võitluse teravnemine on praegusel etapil seotud kapitalismi üldkriisiga ja selle kriisi süvenemisega. V. I. Lenin kirjutas juba 1908. aastal, et proletariaadil ja tema parteil tuleb läbi teha võitlus revisionismi vastu «võrratult suuremas ulatuses, kui proletaarne revolutsioon muudab teravamaks kõik vaieldavad küsimused, kontsentreerib kõik lahkhelid neile punktidele, millel on kõige otsesem tähtsus rahvahulkade käitumise määramiseks, sunnib võitlushoos vaenlasi sõpradest eraldama, halbu liitlasi kõrvale heitma, et anda otsustav löök vaenlasele».

Revisionism ja reformism avaldavad mõju ka ebakindlatele elementidele kommunistlikes parteides ja töölisparteides. Kommunistliku liikumise ridades leiduvad revisionistid püüavad halvustada marksismi-leninismi õpetust, ilustada kapitalismi, kõigutada töötajate usku kapitalismi revolutsioonilise ümberkujundamise ja sotsialismi

ülesehitamise vajadusse. Marksistlik-leninlikku teooriat moonutades, proletaarse internatsionalismi põhimõtetele kallale kippudes püüavad revisionistid ülemaailmse sotsialistliku leeri ühtsust igati lõhkuda ja tema võimsust nõrgendada.

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioon kuulutas kogu maailmale sotsialistliku leeri vankumatut ühtsust, tema ustavust marksismile-leninismile ja rõhutas ohtu, mida kujutab endast revisionism. «Mõistes hukka dogmatismi,» on öeldud deklaratsioonis, «peavad kommunistlikud parteid praegustes tingimustes peamiseks ohuks revisionismi, teiste sõnadega parempoolset oportunismi kui kodanliku ideoloogia avaldust, mis paralüseerib töölisklassi revolutsioonilist energiat ja nõuab kapitalismi säilitamist või taastamist.»

Ideoloogilise võitluse teravnemise praegusel etapil omandab äärmiselt suure tähtsuse marksismi-leninismi vaenlaste urgitsuste ja manöövrite pidev paljastamine, leppimatus igasuguste marksistlik-leninliku teooria põhiteesidest kõrvalekaldumiste vastu ja revisionistliku vassingu terav printsipiaalne kriitika.

Kommunistlikud ja töölisparteid peavad leppimatut võitlust revisionismi vastu, annavad vajaliku vastulöögi igasugusele katsele moonutada töölisklassi revolutsioonilist teooriat, kaitsevad suure marksistlik-leninliku õpetuse puhtust.

Ajalehest «Pravda», 24. aprillil 1958

AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE KOMMUNISTLIKU PARTEI KRIIS JA SELLE ÜLETAMINE[1]

William Foster

I

Millistel alustel oli partei üles ehitatud

Peamine, mida vajab praegu Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei, on massilise töö aktiviseerimine ja partei kindlustamine; vajalik on samuti selgus teoreetilistes küsimustes. Kuid Bittlemani artiklid, mis avaldati ajalehes «Daily Worker», ei pea silmas ühtki neist eesmärkidest. Nendes artiklites, mis puudutavad mitmesuguseid partei teooria, ajaloo ja praktika küsimusi, püstitatakse partei jaoks uued ülesanded, mis reas küsimustes lähevad lahku partei XVI kongressi joonest. Sellepärast ei saagi jätta neid artikleid ilma vajaliku vastuseta.

Aga enne, kui asuda Bittlemani põhikontseptsiooni ana-

[1] Lühendatud tõlge Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei auesimehe sm. W. Fosteri artiklist, mis ilmus ajakirjas «Political Affairs» (1957. a. nr. 12 ja 1958. a. nr. 1). See on vastuseks kommunistliku partei ühe tegelase Bittlemani artiklite seeriale, mille ajaleht «Daily Worker» möödunud aasta oktoobris avaldas. Tuleb silmas pidada, et olukord Ameerika Ühendriikide Kommunistlikus Parteis on praegu mõningal määral teistsugune, kui see oli sel momendil, kui sm. Foster antud artikli kirjutas. Käesoleva aasta jaanuaris lõpetati ajalehe «Daily Worker» väljaandmine, sest see muutus revisionistide aktiivse tegevuse perioodil faktiliselt nende hääletoruks; ajalehe endine toimetaja revisionistide liider John Gates astus kommunistlikust parteist välja. Praegu on partei keskhäälekandjaks nädalaleht «Worker». Käesoleva aasta veebruaris toimunud partei Rahvuskomitee pleenum võttis vastu otsuse saata laiali Täidesaatev Komitee, kuhu kuulus rida Gates'i poolehoidjaid, ja valis Täidesaatva Komitee uue koosseisu. Pleenum kavandas konkreetsed abinõud partei ideoloogilise töö ja praktilise tegevuse parandamiseks. (Toimetuse märkus.)

lüüsimisele, oleks kohane lähemalt vaadata, missugustel printsiipidel oli neil aastail üles ehitatud Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei, sest just nendele printsiipidele vaidleb Bittleman oma artiklites vastu.

Vaatame, miks partei oma eksisteerimise esimestel aastakümnetel suutis muutuda tugevaks, kujuneda märkimisväärseks teguriks töölisliikumises, sel ajal kui kõik teised pahempoolsed rühmad jäid inertseiks ja jõuetuiks. On täiesti ilmne, et selle edu põhjus ei peitu objektiivsetes tingimustes, sest need tingimused olid põhiliselt ühesugused kõigile pahempoolsetele rühmadele. Vastupidi, otsustavaks oli subjektiivne tegur, s. o. see poliitika, mida need rühmad ajasid.

Kolm peamist põhjust tingisid kommunistliku partei arvulist kasvu ja tema mõju suurenemist rahvahulkades selle pika ja oma sisult mitmekesise perioodi jooksul. Esiteks: teoreetiliselt tugines partei marksismi-leninismi kindlatel alustel, mis võtab kokku kõik rahvusvahelise proletariaadi klassivõitluse kogemused ja proletariaadi suurte juhtide teadusliku mõtlemise. Teiseks: nii organisatsiooniliselt kui ka poliitiliselt oli Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei leninlikus mõttes uut tüüpi parteiks, s. o. parteiks, kes on kohandatud kõigile klassivõitluse nõuetele imperialismi perioodil. Kolmandaks: partei kasutas aktiivse klassivõitluse praktikas marksistlik-leninlikku teooriat.

Selleks, et selgitada, kuidas Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei konkreetselt rakendas neid kolme marksistlik-leninliku teooria ja praktika seisukohta edukas massilises töös ja aktiivses parteiehituses, tuleb vaadelda mainitud seisukohtade kasutamist klassivõitluse käigus nende aastakümnete jooksul. Sealjuures võib analüüsimisel eraldada vähemalt seitse tegurit, mis etendasid otsustavat osa kommunistliku partei ajaloos, eriti partei eduka tegevuse aastakümneil.

1) Sotsialistlik perspektiiv. Suur tähtsus Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei edukale tööle oli tema solidaarsusel esimese sotsialismimaaga — NSV Liiduga. Nõukogude rahva võitlus, raskuste ületamine ja edusammud olid Ameerika Ühendriikide Kommunistlikule Parteile kõrgeimaks innustuse allikaks ja tõmbasid tema ridadesse töölisklassi paremaid esindajaid. Rääkides Vene revolutsiooni tohutust positiivsest mõjust,

tuleb samuti silmas pidada tema suure juhi Lenini teoreetilist tegevust, kelle teosed olid meie parteile hädavajalikud. Esines ka märkimisväärseid negatiivseid momente meie partei suhtumises NSV Liitu, kuid revolutsiooni positiivne mõju ületas need suuresti.

Tõsine negatiivne moment seisis selles, et meie partei ei kritiseerinud seltsimehelikult NSV Liidus esinevaid puudusi. Kuid kõige suuremat kahju tekitas selles osas meie parteile see, et pikema aja jooksul esines sektantlik tendents liiga üksikasjaliselt rakendada Vene revolutsiooni kogemusi Ühendriikide suhtes, eriti agitatsioonis ja propagandas. See tendents andis end eriti valusalt tunda siis, kui partei püüdis selgitada, kuidas jõuab Ameerika sotsialismile ja kuidas see uus ühiskonnakord funktsioneerima hakkab. Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei kaldus mehaaniliselt üle võtma venelaste kogemusi. See viga takistas tugevasti partei kasvu ja pidurdas tema tööd rahvahulkades.

Ameerika töölised ei jaganud arvamust selle kohta, et sotsialismi ei saa kätte võita tavaliste ameerika demokraatlike institutsioonide abiga. Paljude aastate jooksul oli meie partei peamiseks teoreetiliseks nõrkuseks see, et ta oma poliitikas ei arvestanud seda põhilist, mille andis Vene revolutsioon, ja samal ajal ei näidanud konkreetselt, missugune on tõenäoline tee sotsialismile Ühendriikides. Alles 1949. aastal lahendati põhiliselt see partei kõige raskem teoreetiline probleem — määrati kindlaks sotsialismi saavutamise perspektiiv meie maal parlamentlikul, võrdlemisi rahulikul teel. See oli kõige tähtsamaks teoreetiliseks sammuks edasi, mille Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei on kunagi omal algatusel ette võtnud. Sellega loodi uued võimalused partei ridade kasvuks ja tema sidemete tugevdamiseks ühisrinde poliitika alusel töölishulkadega, keda tõukas eemale partei endine kontseptsioon sotsialismile viivast teest Ameerikas.

2) Proletaarne internatsionalism. Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei ammutas jõudu tihedast koostööst töölisklassi teiste võitlussalkadega kogu maailmas. Kommunistlikul Internatsionaalil, kuhu meie partei 20 aasta vältel kuulus, olid mitmesugused nõrgad küljed (niisugused nagu ülemäärane tsentraliseerimine), mis tekitasid teatud kahju, kuid üldiselt tõi

Komintern meie parteile suurt kasu; ta abistas parteid leninliku ideoloogia omandamisel, kaadri kasvatamisel ja parteis rahvusvahelise proletaarse solidaarsuse vaimu arendamisel.

3) Demokraatlik tsentralism. See leninlik organisatsiooniline vorm andis samuti palju Ameerika Ühendriikide Kommunistlikule Parteile. Nagu teised kommunistlikud parteid, nii tegi ka Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei palju vigu, mis olid seotud bürokraatliku praktikaga. Nendele puudustele vaatamata muutis demokraatlik tsentralism isegi nendes piiratud vormides, milles ta meil ellu viidi, meie partei võitlusvõimeliseks, distsiplineerituks ja aktiivseks, mis kutsus esile kõigi töölisliikumise esindajate kadeduse. Oma võime poolest kiiresti ja otsustavalt tegutseda kui ühtne tervik ei olnud meie parteil võrdset töölisliikumises, ja see oli tema edusammude üheks peamiseks põhjuseks.

4) Rahvuslikud iseärasused. Peaaegu oma tekkimisest peale kuulutas kommunistlik partei sõja kodanlikule «Ameerika erandlikkuse» teooriale, mille järgi kapitalism meie maal pole hoopiski kapitalism, ameerika töölised ei ole tõelised proletaarlased ning Ühendriikides ei ole mingisuguseid sotsiaalseid klasse ega klassivõitlust. Samal ajal pööras partei võrdlemisi palju tähelepanu järgmistele tähtsatele Ameerika Ühendriikide spetsiifilistele iseärasustele: Ameerika Ühendriigid kui kõige suurem kapitalistlik riik; ameerika monopolide erijooned; ameerika tööliste mittesotsialistlik ideoloogia; suure sotsiaaldemokraatliku partei puudumine; tööliste kõrgem elutase; töölisklassi paljurahvuseline koosseis; neegrite eriprobleem Ameerikas; ameerika spetsiifilised demokraatlikud ja revolutsioonilised traditsioonid. Nendes küsimustes tegi partei samuti palju vigu, mis olid nii parempoolse kui «pahempoolitseva» iseloomuga (iseäranis teooria valdkonnas), ega suutnud kasutada Lenini nõuandeid. Sellest hoolimata jäi partei alati Ameerika poliitilise tegelikkuse pinnale, eriti igapäevases klassivõitluses; oma kõige lähemates nõudmistes ja üldse oma võitlusülesannetes lähtus partei reaalsest olukorrast Ühendriikides. Rahvahulkades tehtava töö seisukohalt muutus Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei tegelikult palju ameerikalikumaks organisatsiooniks kui mistahes teine pahempoolne rühm meie maal.

5) Ühisrinne. Ühisrinde poliitika oli küllaltki efektiivne, iseäranis pahempoolse progressiivse bloki loomisel ametiühingutes. See leninlik strateegia võimaldas kommunistidel saavutada teiste progressiivsete jõududega sellise ühteliitumise, mida ei suutnud saavutada ükski teine vool töölisliikumises. Kuid ka siin tehti rida jämedaid vigu, mis olid peamiselt — kuigi mitte alati — sektantliku iseloomuga. Vaatamata kõigele sellele tuleb ühisrinnet pidada, iseäranis ametiühingutes, üheks kõige olulisemaks kommunistliku partei kasvu põhjuseks.

6) Avangardne osa. Selle parteitöö tähtsa leninliku printsiibi rakendamine oli samuti partei märkimisväärse edu üheks otsustavaks põhjuseks. Et selles veenduda, tarvitseb vaid pöörduda mineviku poole ja meenutada partei arvukaid lahinguid, mida tal tuli pidada organiseerimata tööliste ametiühingutesse kaasatõmbamise eest, neegrielanikkonna õiguste kaitsmise eest, suurima majanduskriisi perioodil töötutele abirahade ja kindlustuse tagamise eest, ametiühingutes demokraatia ja ausa juhtimise ning paljude visade streikide võidu eest. Niisugustes lahingutes juhtis partei tavaliselt töölisi ideoloogiliselt ja sageli ka organisatsiooniliselt, nagu see oli töötute suhtes. Partei väljapaistev avangardne osa neegrielanikkonna võitluses tuleb eriti selgesti esile partei tegevuse kõrvutamisel Ameerika Tööföderatsiooni ja sotsialistliku partei tegevusega. Võitlusvaim ja julge juhtimine ning poliitiline initsiatiiv kuuluvad täiesti ilmselt (vaatamata tavalistele puudustele) kõige olulisemate põhjuste hulka, miks Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei oma võime poolest tõmmata parteisse uusi liikmeid ja avaldada rahvahulkadele mõju erines tunduvalt kõigist teistest pahempoolsetest rühmadest ja vooludest.

7) Enesekriitika. See on üks kõige dünaamilisemaid ja tõhusamaid leninlikke organisatsioonilisi printsiipe. Oskus analüüsida ja tunnistada oma vigu annab kommunistlikele parteidele tohutud eelised teiste poliitiliste organisatsioonidega võrreldes. See võimaldab kergemini jagu saada ühtedest puudustest ja ära hoida teisi. Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei ei ole kunagi silma paistnud enesekriitika poolest, eriti kui asi puutus oma vigade tunnistamisse partei juhtide poolt; kuid isegi antud juhul, kui enesekriitikat praktiseeriti piiratud mää-

ral, andis see meie parteile suure eelise kõigi teiste pahempoolsete rühmitustega võrreldes.

Partei suhteline edu rahvahulkade võitluse organiseerimisel põhines paljude aastate jooksul eespool mainitud seitsme põhilise marksistlik-leninliku printsiibi üldiselt õigel rakendamisel, eriti ametiühingulises töös.

Kriisi arenemine parteis

«Külma sõja» perioodil, ligikaudu 1947. aastast kuni käesoleva ajani, kandis kommunistlik partei oma koosseisus suuri kaotusi ja tema mõju rahvahulkades vähenes. Seda ei saa seletada sellega, nagu oleks vähenenud ühtede või teiste leninlike põhiprintsiipide efektiivsus, mis soodustasid partei arenemist paljude aastate jooksul. Parteis esineva kriisi alust tuleb otsida teistes, nii objektiivsetes kui ka subjektiivsetes tegurites, mida käsitleme allpool.

«Õ i t s e n g u i l l u s i o o n i d». Esimeseks, põhiliseks objektiivseks teguriks, mis aitas kaasa parteis esinevale kriisile, oli Ameerika imperialismi kauaaegse tõusu mõju. 1940. aastast alates elasid Ühendriigid, peamiselt Teise maailmasõja ja järgneva rekonstrueerimise tulemusel, üle pretsedenditu tööstusliku buumi töötajate suhteliselt stabiilse rakendatusega. Peale selle oli kodanlus sunnitud parandama tööliskassi suure osa majanduslikke tingimusi. Selline situatsioon kutsus tööliste hulgas esile tugevad «õitsengu» illusioonid (mis ilmnes poliitilises heasüdamlikkuses, «üldise hüvangu riigi», «rahvakapitalismi» ja teistes ideedes); tervikuna põhjustasid need illusioonid lootust, et enam ei tule majanduskriise, et massiline tööpuudus on läinud minevikku, et kapitalism muutub automaatselt «hea valitsusega» progressiivseks režiimiks, et ei ole vajadust sotsialismi järele jne.

Samasugused illusioonid olid iseloomulikud imperialismi tõusuperioodile ka Suurbritannias, Saksamaal, Jaapanis, Prantsusmaal ja teistes peamistes kapitalistlikes maades, üksnes selle vahega, et Ühendriikides avaldus see kõik tugevamini kui mistahes teisel maal. Sellised kahjulikud «õitsengu» illusioonid, kuigi need ei suutnud takistada ametiühingulise liikumise kasvu, viisid siiski töötajate võitlusvaimu ja sotsialistlike püüdluste nõrge-

nemisele. Siseparteilise kriisi käigus ilmnes, et nii lihtkommunistid kui ka partei juhtivad tegelased ei olnud mingil määral kindlustatud «õitsengu» illusioonide vastu. Nende illusioonide laialdane levimine ja eriline ohtlikkus meie parteis on seletatav tema sotsiaalse koosseisuga (liiga vähe tööstustöölisi, neegreid, noori ja naisi) ja võrdlemisi madala teoreetilise tasemega. Kapitalistliku «õitsengu» illusioonid on parteis esineva praeguse kriisi aluseks.

Stalini kultuse kriitika. Meie parteis kriisi arenemise oluliseks subjektiivseks teguriks oli samuti Stalini isikukultuse kriitika NSV Liidus. Seda süvendasid sündmused Ungaris 1956. aasta novembris, kui Nõukogude armee kutsuti äärmise vajaduse tõttu maha suruma kontrrevolutsiooni, mille organiseeris peaasjalikult Ameerika imperialismi agentuur. Stalini kultuse kriitika andis end Ühendriikides tunda eriti seetõttu, et siin olid kriisitingimused kommunistlikus parteis juba olemas.

Tagakiusamine valitsuse poolt. Ameerika Ühendriikide Kommunistlikus Parteis kriisi kujunemise tähtsaks objektiivseks teguriks oli partei kauaaegne julm tagakiusamine kohalike, osariikide ja föderaalvõimude poolt 1948. aastast kuni 1955. aastani: partei liidrite massilised areteerimised, vanglakaristused, väljasaatmised, diskrimineerimine tööstusettevõtetes, partei ametlik kuulutamine väljaspool seadust olevaks jne. Kõike seda rakendati kommunistliku partei liikmete ja parteile kaasatundjate suhtes, kusjuures see toimus sõjahüsteeria ja ohjeldamatu makkartismi (mis oma iseloomult sarnaneb fašismiga) tingimustes. Ei ole imekspandav, et sellise terrori tõttu paljud astusid kommunistlikust parteist välja; kontakt rahvahulkadega nõrgenes, partei laostus organisatsiooniliselt ja kogu tema töö oli suurel määral raskendatud.

Pahempoolsed vead. Parteis valitseva olukorra raskused suurenesid veelgi rea tõsiste vigade tõttu, mida tegid partei juhid «külma sõja» perioodil. Terrori olukorras olid need põhiliselt pahempoolse ja sektantliku iseloomuga vead, kuigi parteid ei juhtinud hoopiski mitte need, keda praegu kutsutakse «pahempoolseteks» ja laidetakse vigade pärast. Ei ole midagi imestada, et nii pika perioodi jooksul ja niisugustes äärmiselt rasketes tingimustes tehti tõsiseid vigu.

Kõik need partei vead ja puudused, samuti ka teised kriisitegurid viisid lõppkokkuvõttes partei tõsisele arvulisele vähenemisele ja tema sidemete nõrgenemisele rahvahulkadega. Kuid pärast 1955. aastat suutis partei siiski üle minna normaalsematele töömeetoditele, kuigi ta siis veel kriisi ei ületanud. Ehkki partei arvuline koosseis tugevasti väheneb ja tema mõju rahvahulkades tunduvalt nõrgenes, säilitas ta oma kõrge moraalse vaimu. See on seletatav sellega, et selles mehises võitluses ohjeldamatu makkartismi ja maailmasõja ohu vastu, mis sai kogu maailmas kõrge hinnangu osaliseks, oli partei teadlik, et ta tegutses ameerika rahva huvides ja vastavalt marksismi-leninismi parimatele traditsioonidele; just sellest ammutaski partei innustust ja jõudu. Tema ühtsus jäi kindlaks, maailmavaade selgeks ja võitlusvaim püsivaks. Kuid varsti tekkis uus tegur, mis kõrvuti teiste kriisiteguritega demoraliseeris parteid ja viis ta sügava kriisi olukorda: parteis kasvasid kiiresti tugevad parempoolsed revisionistlikud tendentsid.

P a r e m p o o l s e r e v i s i o n i s m i k a t a s t r o o f i l i n e m õ j u. Ameerika Ühendriikide Kommunistlikus Parteis olid revisionismi tekkimise põhjusteks, nagu eespool tähendatud, peamiselt Ameerika imperialismi tõus ja kestev tööstuslik buum koos sellest tulenevate «õitsengu» illusioonidega, samuti ka partei madal teoreetiline tase. Revisionism väljendus väidetes, et kapitalism, eriti Ühendriikides, on suurel määral ületanud oma vastuolud ja areneb enam-vähem stiihiliselt progressiivses suunas. Väideti, et Ühendriigid ja teised kapitalistlikud suurriigid on astunud uude perioodi, kus monopolistlik kapital vabaneb enamikust oma pahedest ning tal pole enam endist võimsust ega poliitilist kontrolli; ta ei püüa enam maailmavalitsemisele; enam pole tõsist sõjaohtu; klassivõitlus suurel määral pehmeneb, ja töölised võivad ilma vaevata jõuda «sotsialismile». See oli 20-ndate aastate «uue kapitalismi» ja Rooseveldi perioodi «progressiivse kapitalismi» kaasaegne väljaanne, Lovstoni ja Browderi oportunism, mis oli kohandatud «külma sõja» aegadele. Esimest korda avaldus revisionismi see viimane väljaanne John Gates'i artiklis, mis ilmus ajakirjas «Political Affairs» 1956. aasta novembris pealkirja all «On saabunud aeg muutusteks».

Oma põhilisest poliitilisest seisukohast tegid revisio-

nistid palju kaugele minevaid järeldusi. Deklareeriti, et kommunistlik partei on oma aja ära elanud ja teda on vaja asendada kas «poliitilise tegevuse assotsiatsiooniga» või «sotsialismi uue massiparteiga». Marksism-leninism ristiti Ühendriikides «pahempoolseks sektantluseks» ja tehti ettepanek asendada teda värvitu sotsiaaldemokraatliku «marksismiga» ilma Leninita. Igasugusest poliitikast, mis põhines aktiivse klassivõitluse perspektiivil, loobuti ja see kuulus asendamisele tegelikult klassikoostöö poliitikaga. Niisugune revisionism arenes kiiresti ja muutus varsti domineerivaks ajalehe «Daily Worker» toimetuses, võitis enamuse New Yorgi osariigi parteiorganisatsiooni komitees ja leidis tugevat toetust ka teiste osariikide parteikomiteedes.

Püüdes ellu viia oma ilmselt likvidaatorlikku programmi, arendasid revisionistid väga aktiivset kampaaniat, et halvustada kommunistliku partei minevikku, olevikku ja tulevikku. Revisionistid arvestasid nähtavasti seda, et kui neil õnnestub kõigutada kommunistide usku oma parteisse, siis ütlevad kommunistid end parteist ja marksismist-leninismist lahti ja võtavad vastu parempoolsete organisatsioonilised vormid ja poliitika. Sel eesmärgil puhusid parempoolsed, hinnates partei poliitikat «külma sõja» perioodil, meelega suureks «vead» partei tegevuses. Moonutades enesekriitika printsiipi, moonutasid nad iga reaalset viga või mõtlesid välja näilised vead ja tegid need avalikult teatavaks, kiskudes sellega alla partei reputatsiooni. Partei saavutusi näidati väiksemaina või neid ignoreeriti täielikult. Partei kannatas tugevasti niisuguse pahempoolsete sektantlike vigade suurekspuhumise läbi, samal ajal kui parempoolse hädaohu kandjaid kaitsti hoolega igasuguse kriitika eest. Põhiliselt seisis see organiseeritud lüüasaamispoliitika ja likvidaatorlus selles, et lahti ütelda kommunistlikust parteist ja marksismist-leninismist oportunistlike surrogaatide kasuks.

Parempoolsed ei rünnanud marksismi-leninismi mitte ainult tervikuna, vaid ka tema mitmesuguseid aspekte. Ja nimelt: a) sotsialistliku perspektiivi osas anti parteile vargsi hoope kallaletungidega Nõukogude Liidule, eriti seoses Ungariga; b) proletaarse internatsionalismi tähtsust vähendati ühekülgsete ja oportunistlike ettekujutustega rahvuslikest huvidest; c) demokraatlik tsentralism mõisteti karmilt hukka kui nähtus, mis on sotsialistlikule

demokraatiale hukatuslik; d) oma aluselt õigele võitlusele, mille partei pidas Ameerika erandlikkuse teooria vastu, anti tugev hoop ja see mõisteti hukka; e) partei avangardset osa eitati, sest sellel ei olevat enam mõtet ametiühingute ja teiste massiorganisatsioonide «ideoloogilise küpsuse» tõttu, kusjuures väideti, nagu seisvat partei avangardne osa käesoleval ajal ainult sotsialismi propagandas; f) ühisrinde, eriti aga ametiühingutes pahempoolse progressiivse bloki ideed diskrediteeriti ja heideti kõrvale ettekäändel, et töölisliikumises ei olevat enam laialdasi parempoolseid, tsentristlikke ega pahempoolseid voolusid; g) enesekriitika muudeti naerualuseks, seda kuritarvitati laialdaseks ideoloogiliseks rünnakuks partei vastu.

Selles raskes olukorras, milles partei oli, tekitas revisionistide likvidaatorlik kampaania talle väga suurt kahju. See saigi tegelikult kriisi otseseks põhjuseks. Partei ridadesse tungisid sügavale pessimism ja segadus. Mitukümmend tuhat inimest lahkus parteist, olles heitnud meelt ja kaotanud lootuse. Mitte kunagi varem ei ole ükski kommunistlik partei üle elanud niisugust hukutavat lahkheli. Partei veteranid, kes pidasid mehiselt vastu võimude julmadele tagakiusamistele ja säilitasid Stalini kultuse kritiseerimise ajal poliitilise meelekindluse, ei pidanud vastu parempoolsete õõnestavale ideoloogilisele pealetungile. Kommunistliku partei ja teiste pahempoolsete ühenduste mitmesugused organisatsioonid ja asutused, mis said kõige rängemaid hoope makkartistliku terrori ajal, murdusid revisionistliku likvidaatorluse surve all, vaatamata isegi sellele, et poliitiline olukord oli tunduvalt paranenud. Niisugune oli Jeffersoni-nimelise suurepärase ühiskonnateaduste kooli, Kalifornia tööliskooli ja Töölisnoorte Liiga traagiline saatus; kõik nad hävisid parempoolsete löökide all. Juhtivad ajakirjad ja teised eluliselt tähtsad organisatsioonid olid samuti ohustatud. Praeguse siseparteilise kriisi olemus on selles, et partei on raskesti haige, kannatades parempoolse revisionismi julmade rünnakute tagajärjel. Kui parempoolsed oleksid saavutanud oma eesmärgi, mida kommunistidel õnnestus takistada, oleks meie partei ja tema teooria purustatud.

XVI kongressil andis meie partei parempoolsele revisionismile tugeva poliitilise vastulöögi; kuid parempoolsed suutsid siiski säilitada oma positsioonid organisat-

siooniliselt. Koos kokkuleplastega osutusid parempoolsed revisionistid väga tugevateks kõigis juhtivates parteikomiteedes, sealhulgas rea osariikide komiteedes. Parempoolsete peamine jõud on selles, et nende kontrolli alla sattus «Daily Worker» ja nad said võimaluse kasutada teda oma hääletoruna. See on peapõhjuseks, miks partei ei suutnud kiiresti ületada teda tabanud tõsist kriisi: parempoolsed segavad tugeva, XVI kongressil kavandatud poliitilise joone läbiviimist. Kogu kommunistlik maailm näeb revisionismi olemasolu meie parteis, meil aga püütakse teda eitada või maskeerida.

II

Bittlemani kontseptsioon

Missugune peab siis olema partei poliitika Ameerika Ühendriikide ja välismaa praeguse majandusliku ja poliitilise situatsiooni valguses? Parempoolsed on arvamisel, et need põhilised teoreetilised seisukohad ja meetodid, mille alusel partei oli üles ehitatud, on nüüd täiesti vananenud, et oma aja on ära elanud partei ise ja tema marksistlik-leninlik teooria. Selles parempoolsete üldise seisukoha vaimus on kirjutatud ka Bittlemani artiklid «Daily Worker'is». Neis ilmneb tendents täielikult toetada Gates'i positsiooni, mis on poliitiliselt pankrotti jäänud, kuivõrd tema kaks põhilist programmteesi — kommunistliku partei ümberkujundamine «poliitilise tegevuse assotsiatsiooniks» ja marksismi-leninismi viljatuks tegemine — lükkas 1957. aasta veebruaris toimunud Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei kongressi rõhuv enamus tagasi.

Bittleman väldib Gates'i teravaid poliitilisi formuleeringuid ja kasutab oma analüüsis marksismi-leninismi terminoloogiat. Kuid sealjuures on Bittlemani marksistlikus fraseoloogias läinud palju kaduma marksismi olemusest ja kogu tema fraseoloogia viib tegelikult välja Gates'i põhilistele seisukohtadele. Kõrvuti Gates'i seisukohtadega leidub Bittlemani kontseptsioonis ka Lovstoni «Ameerika erandlikkuse» elemente, kuivõrd esineb tendents murda partei võitlus selle roiskuva kodanliku ideo-

loogia vastu. Bittlemani kontseptsioon sisaldab ka Browderi seisukohtade elemente ühes rahuliku kooseksisteerimise saavutatud taseme ülehindamisega ja Ameerika imperialismi agressiivse osa vähendamisega.

Poliitiliseks lähtepunktiks on Bittlemani artiklites tees selle kohta, et kapitalistlik süsteem astub või on praktiliselt juba astunud sotsiaalsesse üleminekufaasi, mis asub kuskil monopolistliku kapitalismi ja sotsialismi vahepeal. Rahvusvahelises ulatuses on see rahuliku kooseksisteerimise staadium, sisemises ulatuses aga — «üldise hüvangu riik». Kuigi Bittleman kõneleb nendest kahest tegurist kui «tekkivatest», põhinevad kogu tema argumentatsioon ja programmteesid eeldusel, et need tegurid on juba reaalselt «tekkinud». Ja seepärast olevat võitlus imperialismi jõudude ja sotsialismi jõudude vahel rahvusvahelisel areenil, samuti kui klassivõitlus üksikutes maades peaaegu juba lõppenud.

Bittleman maalib pildi maailmakapitalismist, mis vaatamata tema positsioonide nõrgenemisele on suurel määral lahendanud oma vastuolud, sest Bittleman ei räägi kapitalistliku süsteemi üldkriisist, mis seda süsteemi õõnestab Esimesest maailmasõjast ja Vene revolutsioonist alates. Ta ei näe ette ka kapitalismi suuri tsüklilisi majanduskriise. Tema arvates on nähtavasti kriisid sõjajärgse buumi tingimustes vähenenud sellise tasemeni, et neist pole mõtet enam rääkida. Ta vähendab ka Ameerika imperialismi tugevat vaenu sotsialistliku maailma suhtes. Tõsi küll, Bittleman räägib Ameerika imperialismist, tema maailmavalitsemise püüdest ja sellega tekkivast potentsiaalsest sõjaohust, kuid ta räägib peamiselt selles mõttes, et need kujutavad endast pigem potentsiaalseid kui reaalseid ohte.

Bittleman ei näe tulevikus ette ka suuri streike ega teisi klassilahinguid tööliste ja monopolistide vahel, või kui ta neid ka arvestab, siis ei pea ta neid küllalt olulisteks, et võtta nad oma maalitud üldpilti. Seepärast pole tema udustel arutlustel võitlusest mingit reaalset mõtet. Tema artiklites kaob suurel määral klassivõitlus Ameerikas ja võitlus imperialismi vastu rahvusvahelises ulatuses, kunagi halastamatu Ameerika imperialism aga etendab järjest passiivsemat osa. Sellest seisukohast tervikuna tulenebki see suhtelise klassirahu tingimustes kergete võitude ja sotsialismile viiva evolutsiooni perspek-

tiiv, mille Gates oma artiklis ajakirjas «Political Affairs» 1956. aasta novembris maalis.

Bittlemani kontseptsiooni olemus siseniste probleemide suhtes avaldub «üldise hüvangu riigi» küsimuse ülestõstmises. Ta ei selgita konkreetselt, mida ta nimelt mõtleb selle «üldise hüvangu riigi» all, kuid nähtavasti käsitleb ta seda üldjoontes kui üleminekufaasi režiimi monopolistliku kapitalismi ja sotsialismi vahel. Tõepoolest, ta ütleb: «Järeldus on seepärast selles, et üldise hüvangu riik on teatud ajalooline aste Ameerika sotsiaalses progressis ja et rahulik konstitutsiooniline üleminek sotsialismile on teine, temale järgnev ja kõrgem aste.» Bittlemani üldises analüüsis kaob äkki peaaegu täiesti kogu Ameerika monopolistliku kapitali võimsus ja sõjakus; see fašism, mis «külma sõja» kõige teravamal perioodil nii ähvardavalt aktiviseerus makkartismi näol, kaob samuti jäljetult. Põhiliselt seisab see kontseptsioon rahulikus sotsiaalses evolutsioonis tähtsusetu klassivõitluse tingimustes, kus monopolistlik kapital ei suuda või ei soovi tõsist vastupanu avaldada.

Bittlemani analüüsis kapitalistliku ühiskonna rahulikust ja peaaegu automaatsest liikumisest sotsialismile on kommunistlikule parteile loomulikult antud hoopis teine ja palju vähema tähtsusega osa kui minevikus. Muidugi ei jää parteil palju teha juhtimise või võitluse mõttes — just niisugusele järeldusele tahaks Bittleman meid nähtavasti viia, sest a) üldse klassivõitlus kujuneks tähtsusetuks, b) massiorganisatsioonid, mis saaksid poliitiliselt küpseks, oleksid ise võimelised edukalt ellu viima oma võitlusülesandeid kommunistliku partei vähese abiga või hoopis ilma abita. Selles mõttes märgib Bittleman «ameerika ametiühingulise liikumise tõusu töölisklassi efektiivse juhtimise tasemeni nii majanduslikus kui poliitilises sfääris, teatud määral aga ka — ideoloogia valdkonnas». Ta lisab samuti, et «midagi taolist toimub ka neegrielanikkonna liikumises ja farmerite hulgas».

On selge, et niisuguse üldise seisukoha juures ei jää kommunistlikul parteil muud teha, kui ainult sõrkida vastavate massiliste liikumiste sabas, näidata neile nende väikesi vigu ja propageerida sotsialismi. Praktiliselt viiks see partei avangardsest osast loobumisele (kuigi Bittleman sellest osast pidevalt räägib). Seesama idee on tegelikult Gates'i «poliitilise tegevuse assotsiatsiooni»

aluseks. Bittleman kõneleb marksistlik-leninliku massipartei ülesehitamisest, niisuguse partei ülesehitamisest, kellega läheks aja jooksul kaasa enamus töölisklassist, kuid ta ei selgita, kuidas on võimalik luua niisugust massiparteid nende tähtsusetute funktsioonide juures, mis ta parteile klassivõitluses omistab.

Partei XVI kongressi joon

Samuti kui Gates'i programm on Bittlemani kontseptsioon, nagu me näeme, otseselt ja teravalt vastuolus üldise poliitilise joonega, mille hiljuti töötas välja meie partei kongress ja mis on väljendatud tema põhiresolutsioonis. Kuigi selles resolutsioonis on ka teisejärgulisi puudusi, mida on põhjustanud revisionismi tugev mõju parteis, on resolutsiooni üldine poliitiline suund õige. See läheb otseselt lahku sellest peateesist, mida Bittleman oma artiklites arendab, kuigi sõnades on ta korduvalt nõustunud partei joonega.

Enne kui analüüsida seda punkti, vaatame, missugused muutused toimuvad maailmas. Möödunud perioodi jooksul, alates 1917. aasta Vene revolutsioonist, eriti aga Teisest maailmasõjast, on maailmas toimunud sügavad ja kiired poliitilised muutused. Ühelt poolt on kapitalistlik maailmasüsteem, mida on kõigutanud kaks suurt maailmasõda, õõnestanud mitmesugused sotsialistlikud ja koloniaalsed revolutsioonilised liikumised ning seestpoolt nõrgendanud ametiühingute, töölisparteide ja teiste oma iseloomult kapitalismivastaste organisatsioonide võimas kasv, üha sügavamalt haaratud üldkriisiga. Teiselt poolt on aga loodud laialdane sotsialistlike riikide süsteem, mis hõlmab üle ühe kolmandiku inimkonnast; paljud maad, mis minevikus olid asumaad, heitsid endalt imperialismi ahelad ja asusid poliitilise sõltumatuse teele; ühtaegu toimub töölisklassi organisatsioonide tohutu kasv kogu kapitalistlikus maailmas. Kõige selle tagajärjel kandub reaalse majandusliku ja poliitilise võimsuse maailmakeskus üha rohkem sotsialistliku maailma poole. On väga tõenäoline, et maailma poliitilise külgetõmbe keskus asub juba sotsialismi poolel.

Nähtavasti põhjustasid need suured muutused klassijõudude vahekorras ka tööliste ja monopolistliku kapitali vahelise võitluse tingimuste märkimisväärset muutumist nii omal maal kui ka rahvusvahelises ulatuses. Monopolid ei suuda enam valitseda maailma üle nagu varem. Seda tõestas kujukalt asjaolu, et kõigi maade rahuarmastavad jõud on 1947. aastast alates ohjeldanud Ameerika imperialismi püüdu valla päästa aatomisõda ja kehtestada oma maailmavalitsemine ning sundisid Ameerika Ühendriike nõustuma 1955. aastal läbirääkimistega Genfis. See oli ajalooliseks sündmuseks, suureks võiduks, milles on ka meie partei panus; parempoolsed aga tahaksid nagu tavaliselt selle tähtsust vähendada ja moonutada.

Bittleman näeb uut situatsiooni maailmas, kuid oma artiklites teeb ta kahjuks ebaõiged järeldused. Nii oletab ta nähtavasti, et võitlus rahu pärast on juba võidetud. See võib osutuda ohtlikuks veaks. Me rõõmustame selle üle, et rahujõud on muutunud nii võimsateks, kuid kuidagi ei saa ütelda, et me oleme selles suhtes saavutanud kõik. On vaja sundida monopoliste asuma rahulikule kooseksisteerimisele. Nad ei asu sellele kunagi vabatahtlikult. Nad ei ole veel kapituleerunud, neile tuleb veel avaldada tugevat survet. Just seda mõtet ei leia me Bittlemani artiklites.

Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei XVI kongress hoiatas niisuguste «väärade kujutluste eest, et rahulik kooseksisteerimine on juba tagatud või et see tekib automaatselt». Kongress hoiatas samuti, et «imperialistid ei leppinud jõudude sellise vahekorraga, mis teeb võimalikuks viia ellu antud (rahulik) perspektiiv». Praegu võib võitluse nõrgenemine rahu eest saada saatuslikuks; selle mittemõistmine ongi üheks Bittlemani artiklite peamiseks paheks.

Isegi Ameerikas tunnevad monopolistid töötajate ja ülemaailmse sotsialismi tugevat survet ega suuda endiselt oma tahet töölistele jämedalt dikteerida. Nad on sunnitud tegema järeleandmisi töölistele ja nende liitlastele rea põhjuste tõttu: a) töötajatele soodus olukord tööjõuturul; b) töölisorganisatsioonide kasvav võimsus; c) asjaolu, et kasvav ülemaailmne sotsialism avaldab soodsat mõju kõigi maade, sealhulgas ka Ühendriikide töötajatele; d) samuti see fakt, et ettevõtjad on sunnitud järeleandmiste teel saavutama «klassikoostööd», kui aga

tarvis läheb, kasutama ka vägivalda, selleks et hoida oma ühises kapitalistlikus rindes, mis on suunatud sotsialismimaade vastu, reaktsiooniliste ladvakihtide poolt juhitavad ametiühingud ja töölisparteid.

Meid aga ei peta need järeleandmised. Kapitalistlik elajas on haavatud, kuid on ikka veel väga ohtlik: see on ikkagi seesama kapitalist, kes januneb iga hinna eest kasumite järele. Kõige kahjulikum oleks töölisklassile langeda enesega rahulolusse, kuid just selleni viivadki Bittlemani seisukohad. Vastupidiselt tema kontseptsioonile avas partei kongress klassivõitluse selge perspektiivi, ja ta toimis täiesti õigesti. Tema otsuste juhtmotiiviks oli, et «meie maal hargneb majandusliku ja poliitilise iseloomuga titaanlik võitlus, enne kui rahva enamus asub sotsialismi teele». Bittlemani teesides, mida läbib muretus, ei ole jälgegi sellisest võitluse perspektiivist.

Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei kongressi joon läheb lahku ka Bittlemani poolt antud majandusliku olukorra ülioptimistlikust hinnangust. Bittleman ei näe tulevikus ette raskeid tsüklilisi majanduskriise. See on Keynesi seisukoht. Kuigi kongressil ei antud konkreetset majanduslikku prognoosi lähema aja kohta, näitas kongress täiesti selgesti, et majanduskriisi tuleb oodata; kongress märkis, et «hoolimata õitsengu kauaaegsest perioodist ja Ameerika majanduses esinevate uute momentide mõjumisest, ei nõrgene kapitalistlikule tootmisele omased põhilised vastuolud, vaid teravnevad veelgi. Põhilised tegurid, mis soodustavad majanduskriisi tekkimist, ei avalda praegu väiksemat mõju kui 20-ndate aastate buumi perioodil». Kahtlemata seisavad Ameerikal ja ülemaailmsel kapitalismil veel ees majanduslike vapustuste tormilised päevad.

Bittlemani väide, nagu teostaksid ametiühingud praegu töölisklassi «efektiivset poliitilist juhtimist», ei vasta samuti tegelikkusele ja on vastuolus partei XVI kongressi joonega. Kahtlemata toimus viimase kahekümne aasta jooksul ametiühingute märgatav arenemine. Neis on palju ausaid, progressiivseid tegelasi, kuid vähe ei ole ka teistsuguseid tegelasi. Tegelikult käsutavad enamikus ametiühingutes reaktsioonilised juhid, selles mõttes ei ole neil võrdseid kapitalistliku maailma ametiühingulises liikumises, ja nad ajavad kõige kahjulikumat poliitikat. On õige, et Ameerika töölisliikumises on alati üksnes pahem-

poolsete ja progressiivsete jõudude survel õnnestunud üles seada edumeelseid juhte. Partei XVI kongress tunnistas, et ametiühingud on viimase aja jooksul tugevasti kasvanud, kuid ei märkinud, et nad on hakanud töölisklassi poliitilises suhtes efektiivselt juhtima. Vastupidi, kongress märkis, et «töölisklassi stiihilised väljaastumised kapitalistliku ekspluateerimise vastu võivad paremal juhul viia ainult treid-unionistliku teadvuse tekkimisele». Ametiühingud kui niisugused ei ole veel kõik; töölisklassile on vaja oma massilist parteid.

Esitades üldise idee teadlike jõudude juhtivast osast sotsialismi eest peetavas võitluses, avas kongress parteile tunduvalt laiema tegevusperspektiivi, kui seda leidub Bittlemani seisukohtades, mille järgi kommunistlik partei peab tegelikult sõrkima «küpsekssaanud» töölisorganisatsioonide, eriti ametiühingute sabas. Kongress käsitles kindlalt parteid kui avangardi nii käesoleval ajal kui ka eelseisvas võitluses sotsialismi eest. Partei osa on üldiselt sellisena esitatud ka resolutsioonis: kongress rõhutab, et «kõik teed sotsialismile — need on töölisklassi ja tema marksistliku avangardi juhtimisel peetava massilise võitluse teed». Seesugune võitlusperspektiiv ei ole mingil määral vastuolus partei õige seisukohaga sotsialismile viiva rahuliku ja parlamentliku tee võimalusest Ühendriikides. On selge, et seda rahulikku liikumist sotsialismile võib ellu viia ainult võimas töölisliikumine, mis suudab ja soovib maha suruda monopolistide kontrrevolutsioonilised väljaastumised ja säilitada riigis demokraatia vajalikku astet, kuna see võimaldab töölistel rahulikult edasi liikuda nende ajaloolisele klassieesmärgile — sotsialismile.

Viimaste aastakümnete jooksul on Ameerika Ühendriikide töölised saavutanud monopolistlikult kapitalilt palju järeleandmisi. Seda laiaulatuslikku reformide tendentsi iseloomustavad mitmesugused nimetused: figureeris küll «uus kapitalism» (kahekümnendad aastad), küll «progressiivne kapitalism» (Rooseveldi aeg), küll «üldise hüvangu riik» kui ka «rahvakapitalism» (pärast Teist maailmasõda). Need reformid peegeldusid samuti mitmesugustes kodanlikes valimisprogrammides, nagu: «uus vabadus» (Wilson), «aus kurss» (T. Roosevelt), «uus kurss» (F. D. Roosevelt), «õige kurss» (Truman) ja «kaasaegne vabariiklus» (Eisenhower).

Esitades paratamatust teenena, külvasid kodanlikud apologeedid suurel hulgal illusioone selle reformistliku tendentsi ümber. Nii näiteks leiutasid nad müüdi humaansest kapitalismist, rahuarmastavast ja progressiivsest kapitalismist, müüdi demokraatlikust rahvariigist, mis seisab klassidest kõrgemal ja tegutseb kogu rahva huvides; nad kuulutavad, et töölised ja ettevõtjad on nüüd muutunud praktiliselt majanduslikeks ja poliitilisteks partneriteks; et majanduskriisid ja massiline tööpuudus on mineviku nähtused; et finantskapitali valitsemine on juba likvideeritud pangafunktsioonide tööstusfunktsioonidest eraldamise tagajärjel; et «revolutsiooniga ettevõtete juhtimises» on kapitalistid üldiselt tagandatud tootmisest; et toimub tööstuse väljaostmine tööliste poolt; et on käimas kapitali demokratiseerimine jne. Need demagoogilised üldistused on paljude aastate jooksul välja töötatud kodanlike majandusteadlaste ja poliitikategelaste, samuti ka parempoolsete sotsiaaldemokraatide poolt, kuid peamise teoreetilise panuse on andnud Keynes, Stratchey, Burnham ja Džilas.

Kõigil neil demagoogilistel üldistustel, samuti kui kaasaegsetel väidetel «üldise hüvangu riigist» ja «rahvakapitalismist» on põhieesmärgiks piirata töölisklassi ja tema liitlaste kasvavat võitlust kapitalismile ohutute raamidega. Need teooriad on määratud kapitalistliku süsteemi kaitseks sotsialismi vastu. Nende eriline ülesanne on levitada tööliste seas mitmesuguseid äärmiselt kahjulikke illusioone «õitsengu» suhtes; taevani kiita kapitalismi elujõulisust ja heategevust; kultiveerida klassikoostööd tööstuses; taotleda kaheparteilise süsteemi toetamist tööliste poolt; mürgitada rahva teadvust nõukogudevastaste, sotsialismivastaste väljamõeldistega ja eriti näidata Ameerika imperialismi agressiivset välispoliitikat süütul kujul.

Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei tegutseb kahepoolselt nende üldiste tendentside suhtes, millega tal on ühel või teisel kujul tegemist olnud peaaegu oma tekkimisest peale. Ühelt poolt toetas partei iga tähtsat reformi ning esines sageli ka ise nende initsiaatorina, olenemata reformi iseloomust ja allikast, kui see aga oli kasulik töölistele. Partei on talitanud nõnda nii Roosevelti ja Trumani kui ka Eisenhoweri ajal. Samal ajal, nagu näitas XVI kongress, kes esitas monopolismivas-

tase rahvakoalitsiooni loosungi, propageeris partei kapitalistliku süsteemi raamides demokraatliku antimonopolistliku valitsuse loomise ideed, s. o. niisuguse valitsuse loomise ideed, kes tunduvalt laiendaks demokraatlikke saavutusi, mis töölised on paljude aastate jooksul ettevõtjailt ja valitsuselt kätte võitnud. Teiselt poolt paljastas partei kõik kapitalistlikud, sotsialismivastased ideed, mida sisaldasid sellised loosungid, nagu «uuskapitalism», «üldise hüvangu riik» või «rahvakapitalism». Võimalik, et kõige paremat ideoloogilist kasvatustööd rahvahulkades tegi kommunistlik partei paljude aastate jooksul just selles osas.

Bittleman aga tahaks meid sundida loobuma sellest põhiliselt õigest poliitikast. Selle asemel teeb ta meile ettepaneku võtta omaks «üldise hüvangu riigi» loosung. Kuid see oleks paljude põhjuste tõttu tõsiseks veaks ja suureks pöördeks paremale. Seda ettepanekut esitades teeb Bittleman palju vigu. Kõigepealt unustab Bittleman, et «üldise hüvangu riik» ja «rahvakapitalism» kõigi neile omaste illusioonidega juba eksisteerivad Ameerika Ühendriikides kui üldise monopolistliku riigistruktuuri osa. See on juba midagi muud, mida kavatsetakse luua kaugemas või lähemas tulevikus. Ühendriigid, Suurbritannia, Prantsusmaa ja teised maad, kus valitseb monopolistlik kapital, ongi tegelikult juba niisugused «üldise hüvangu riigid». Selles riigis, mis tekib meie partei poolt ette pandava monopolismivastase koalitsiooni võidu tagajärjel, luuakse hoopis teist tüüpi valitsus; see valitsus peab pidama sihikindlat võitlust monopolistliku kapitali vastu. Meie nõustumine «üldise hüvangu riigi» loosungiga seaks meid seepärast tahestahtmata väärasse olukorda, sunniks toetama praegust «üldise hüvangu riiki».

Bittleman eksib uuesti, püüdes avastada põhilist erinevust «üldise hüvangu riigi» ja «rahvakapitalismi» loosungi vahel. Need kaks loosungit on poliitilised kaksikud, kuid viimane on Ameerika Ühendriikide töölisringkondades rohkem levinud kui esimene. «Üldise hüvangu riigi» loosung ongi «rahvakapitalism», mis on eelkõige kaunistatud parempoolsete sotsiaaldemokraatide meeleheaks.

«Üldise hüvangu riigi» loosungi valelikkus on veel selles, et ta viib järeldusele, nagu oleks mainitud reformide

tagajärjel kapitalistliku riigi struktuuris toimunud põhiline muutus, nagu kasvaks kapitalism järk-järgult sotsialismi, nagu ei oleks riik enam vägivalla organiks, nagu ei funktsioneeriks ta esijoones monopolistide huvides ja nagu oleks nende võim «üldise hüvangu riigis» tegelikult murtud. Kõigist pingutustest hoolimata ei suudaks meie partei sellele loosungile reaalsemat sisu anda. Kogu «üldise hüvangu riigi» illusioonide absurdsus muutub Ameerika Ühendriikides silmanähtavaks juba esimesel tutvumisel valitsuse koosseisuga, milles töölisklass, neegrid, väikefarmerid ja naised, kes moodustavad ameerika rahva rõhuva enamuse, ei ole seal üldse esindatud. Neile, kes kahtlevad Ameerika Ühendriikide monopolistliku kapitali kõikvõimsuses, ei ole halb lugeda Victor Perlough' uut raamatut «Suur-finantskapitali impeerium».

«Üldise hüvangu riigi» loosungi vastuvõtmine viiks meie partei ideoloogilisse segadusse, mis on seotud selle loosungiga.

Kõike seda arvesse võttes tuleb parteil hüljata Bittlemani ettepanek «üldise hüvangu riigi» loosungi omaksvõtmise kohta; selle asemel on parteil vaja püüda ellu viia oma loosung monopolismivastase rahvakoalitsiooni valitsuse loomisest ja kõik, mis sellega otseselt on seotud.

Kommunistlik partei, tema teooria ja praktika

K o m m u n i s t l i k p a r t e i. Muutuva sise- ja rahvusvahelise olukorra, meie partei ülesehitamise kogemuste ja siseparteilise kriisi tekkimise põhjuste eelnevast ülevaatest, samuti partei XVI kongressi otsustest tulenevad täiesti selgesti teatud järeldused. Eelkõige me peame rajama ja kindlustama kommunistlikku parteid kõige laiemal, sealjuures püsival alusel. Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei ei ole ajutine partei, kes on vajalik ainult seni, kuni me ei ole suutnud luua «paremat» organisatsiooni, olgu see siis «poliitilise tegevuse assotsiatsioon» või «sotsialismi uus massipartei». Marksistlik-leninlik partei on parimaks juhtiva organisatsiooni tüübiks igasugustes olukordades, millega

tööliskiass võib kokku puutuda: küll õitsenguperioodiks, küll fašistliku terrori tingimustes, imperialistlike sõdade ja koloniaalrevolutsioonide ajal, nii võimu kättevõitmiseks kapitalistlikes maades kui ka sotsialismi ülesehitamisel. Gates eksib rängasti, kui ta väidab (vt. «Political Affairs», november 1956), et Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei on tööriistaks, mis on kohane tegutsemiseks üksnes kiiresti saabuva revolutsiooni ootel. Vastupidi, partei on kohane tegutsemiseks igasuguse võimaliku poliitilise situatsiooni puhul, millega tööliskiass võib kokku puutuda. Järelikult on meil vaja asuda partei kindlustamisele; sellega oleks meil tulnud hakata tegelema kohe pärast kongressi, kuid seda ei tehtud.

Üheks põhiülesandeks, millega meil on samuti vaja tegelda partei kindlustamisel, on «partei ideoloogilise rehabiliteerimise» ülesanne. See tähendab, et õiglast kriitikat arvestades peame kõrvale heitma suure hulga ebaõigeid katseid vähendada ja moonutada meie partei tegevust, tema ajalugu, tema juhtimist, millega umbes 18 viimase kuu jooksul parempoolsed välja astusid. Meil on uuesti vaja õppida armastama oma parteid, hinnata tema suuri saavutusi, tema suurt läbikäidud teed, temast lugu pidada tema ajaloolise võitluse pärast sõjaohu ja fašismi vastu, uskuda tema helgesse tulevikku tööliskiikumises ja klassivõitluses.

Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei peab uuesti alustama agitatsiooni massilise tööliste ja farmerite partei loomise eest. Tähelepanematus tööliste ja farmerite partei idee suhtes oli üheks kõige tõsisemaks puuduseks meie kommunistliku partei ajaloos.

Me peame otsustavalt hülgama ettepanekud luua «poliitilise tegevuse assotsiatsioon» või «sotsialismi uus massipartei» kui likvidaatorlikud ettepanekud tööliste ja farmerite partei loomise ja kommunistliku partei suhtes. Meil tuleb laialdasemalt ja julgemalt töötada koos teiste pahempoolsete rühmadega klassivõitluse aktuaalsetes avaldumisvormides, kuid me ei tohi nendega koostööd teha uue sotsiaaldemokraatliku partei loomiseks.

M a r k s i s m - l e n i n i s m. Ameerika Ühendriikide Kommunistlik Partei, nagu kongress tungivalt rõhutas, peab kindlalt rajanema marksismi-leninismi universaalse tähtsusega printsiipidel, ja mitte ajutiselt, vaid tööliskiassi kogu liikumistee ulatuses. Muidugi peab partei

ilmutama suurimat paindlikkust marksismi-leninismi rakendamisel ja tema selgitamisel rahvahulkadele, arvestades teravnevat olukorda Ameerika Ühendriikides. Samal ajal on meie partei kohustatud andma vastulöögi paljudele oma olemuselt kapitalistlikele illusioonidele, mis on praegu levinud ameerika tööliste hulgas. Samuti tuleb meil anda otsustav vastulöök nii revisionistide katsetele muuta marksism-leninism viljatuks kui ka igasugustele dogmaatilist ja doktrinaarset tüüpi «pahempoolsetele»-sektantlikele tendentsidele. Niisugused on kaua kestnud parteilise diskussiooni kõige tähtsamad õppetunnid.

Kogu rahvusvahelise kommunistliku liikumise ajalugu lükkab ümber parempoolsete alatised väited, nagu oleks marksism-leninism oma aluselt puine ja tal puuduvat paindlikkus Ameerika Ühendriikide ja teiste maade tööliste ees seisvate keeruliste probleemide lahendamiseks maailmas kiiresti muutuva olukorra tingimustes. Marksism-leninism on töölisi ja nende liitlasi kindlustanud mitte ainult teooria ja juhtimisega, vaid on ka selle protsessis avaldanud suurt paindlikkust vastavalt muutuvale olukorrale, kuigi ei saa eitada, et suurel määral on esinenud nii dogmatismi kui ka sektantlikku puupealisust. Seepärast on meie ülesandeks rikastada ja arendada edasi marksismi-leninismi, mitte aga õõnestada ega hävitada teda. Maailmas ei ole midagi elujõulisemat ja alati uuemat, kui seda on marksism-leninism.

Klassivõitluse poliitika. Kommunistliku partei kindlustamise ja tema marksismi-leninismi printsiipidega relvastamise kõrval on vajalik osata neid printsiipe rakendada vastavalt Ameerika Ühendriikides klassivõitluse kasvamise perspektiivile. Seda elementaarset õppetundi rõhutas samuti partei XVI kongress. Antud küsimuses ei ole kongressi joonel midagi ühist Gates'i ja Bittlemani evolutsioonilise perspektiiviga. Kongressi võitlusjoon on kokku võetud julges järelduses, mis seisab vajaduses võidelda Ühendriikide kõigi demokraatlike jõudude laialdase monopolismivastase rahvakoalitsiooni eest.

Ameerika Ühendriikides küpsevad ilmselt uued väga tähtsad massilised väljaastumised. Pidevalt käib võitlus sõjaohu vastu, rahu eest, see võitlus erutab kogu ameerika rahvast. Meie partei peab õppima edukalt tegutsema

laiades rahvahulkades, keda see liikumine on haaranud. Neegrite aktiivne võitlus segregatsiooni tühistamise, koolides ühise õppimise ja hääleõiguse eest ning džimkrouismi (neegrite diskrimineerimise) igasuguse vormi vastu annab tunnistust sellest, et kaasaegne poliitiline situatsioon Ameerikas on rase suurtest kokkupõrgetest. Ametiühingud on äärmiselt rahutud majandusliku olukorra ebamäärasuse pärast, automatiseerimise probleemi, kuritegelike väljapressimiste kasvu ja rea teiste tõsiste küsimuste pärast. Farmerite rahulolematus annab samuti tunnistust selle väga tähtsa demokraatliku rahvakihi võimetest.

Kõigil neil probleemidel on tendents teravnemisele, eriti seoses halveneva olukorraga tööstuses ja Ameerika imperialismi välispoliitiliste probleemide komplitseerimisega igal rindel. Rahvahulkades küpsevad ilmselt tõsisemad kokkupõrked monopolistliku kapitalismiga. Selleks, et etendada oma poliitilist osa selles kasvavas massilises rahulolematuses, peab partei, nagu seda märkis ka XVI kongress, rajama oma poliitika klassivõitluse teravnemise perspektiivile. Parteile oleks hukatuslik, kui ta võtaks vastu klassirahu, klassivõitluse vaibumise ja töölisklassi kergete võitude äraootamise kontseptsiooni, mida revisionistid viimase 18 kuu jooksul parteis nii ägedalt propageerisid.

Marksistlik-leninlike printsiipide konkreetne rakendamine

Eespool juba nägime, et kõigist meie möödunud kogemustest tuleneb vältimatult kolm põhilist marksistlik-leninlikku järeldust: a) kindlustada kommunistlikku parteid, b) rajada ta marksismi-leninismi tugevatele alustele, c) innustada teda teostama poliitikat, mis lähtub klassivõitluse tugevdamise perspektiivist Ühendriikides. Selles on peamine, kuid me peame minema kaugemale ja konkreetselt näitama, kuidas tuleb rakendada marksismi-leninismi printsiipe praeguses olukorras, mis on tunduvalt muutunud meie partei tegevuse varasema perioodiga võrreldes. Sealjuures on otstarbekohane võtta needsamad seitse printsipiaalset marksistlik-leninlikku

teesi, mida me käsitlesime käesoleva analüüsi alguses, tutvudes sellega, kuidas meie partei oli üles ehitatud, ja vaadata, kuivõrd erineb nende kõigutamatute printsiipide rakendamine uutes, kaasaegsetes tingimustes.

1) Sotsialistlik perspektiiv. Selles mõttes — sel on aga printsipiaalselt suur tähtsus — on Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei olukord praegu tunduvalt parem, kui see on olnud kunagi varem. Asi on selles, et nüüd on partei kavandanud niisuguse tee sotsialismile meie maal, mis on ameerika töölistele reaalsem ja hoopis vastuvõetavam. Partei peab õppima võimalikult paremini kasutama seda väga tähtsat asjaolu. Partei suhtumine Nõukogude Liitu on samuti muutunud realistlikumaks tänu uuele, Nõukogude Liidusse seltsimeheliku kriitikaga suhtumisele. Sellega seoses langes ära ka suur takistus, mis pidurdas partei tööd minevikus. Kuid meie parteil on tarvis likvideerida oma praktikas parempoolsetel viimasel ajal ilmnenud tendents tungida NSV Liidule kallale ja vähendada tema kui sotsialistliku teguri tähtsust nii minevikus, olevikus kui ka tulevikus. NSV Liit on ülemaailmse sotsialismi juhtiv jõud, mida kapitalistid väga hästi mõistavad. Praegu, kus järsult on tugevnenud sotsialismivastane agitatsioon «üldise hüvangu riigi» ja «rahvakapitalismi» ülistamise näol, on eriti tähtis taotleda seda, et töölised oleksid teadlikud sotsialismi kogu tähtsusest.

2) Proletaarne internatsionalism. Töötajate rahvusvaheline solidaarsus, millel on alati esmajärguline tähtsus, muutub meie päevil edasilükkamatuks probleemiks kõigi maade rahuliku kooseksisteerimise eest otsustava võitlemise vajaduse tõttu, ülemaailmse sotsialismi jõudude kiire kasvu ja ülemaailmsete majanduslike sidemete tugevdamise tõttu, sotsialistliku maailmasüsteemi poolt kapitalistlikes maades toimuvale klassivõitlusele, eriti Ühendriikides neegrite küsimuse lahendamisele ja töölisklassi majanduslikule võitlusele avaldatava suure positiivse mõju tõttu. Tööliste ja kogu ameerika rahva huvide oskuslik kaitsmine on tingitud kindlast proletaarsest internatsionalismipoliitikast. Praegu peab niisugune poliitika rohkem kui kunagi varem silmas pidama vastastikust sõbralikku kriitikat kommunistlike parteide, samuti sotsialistlike maade vahelistes suhetes. Kuid ühtlasi peame hoiduma kodanlik-

natsionalistliku mõju sissetungimisest meie parteisse, eriti praegu, kus Ameerika imperialism agressiivset välispoliitikat teostab.

3) Demokraatlik tsentralism. Me peame taastama parteis selgema arusaamise demokraatliku tsentralismi leninliku printsiibi olemusest. Üksnes sellele printsiibile, mis ühendab kaks vajalikku elementi — demokraatia ja tsentralismi —, võib võitluspartei rajada oma poliitika. Gates eksib täielikult, kui ta oma artiklis ajakirjas «Political Affairs» kirjutab: «Nähtavasti viib demokraatlik tsentralism poolsõjalist tüüpi organisatsiooni loomisele, mis ilmselt on meie maale käesoleval perioodil kõlbmatu.» Tema enda ettepanekud aga muudaksid partei diskussioonide klubiks. Muidugi, minevikus asetleidnud bürokraatliku praktika faktid tähendasid oma olemuselt õige demokraatliku tsentralismi printsiibi kuritarvitamist. Seepärast peab partei õppima kasutama seda printsiipi efektiivsemalt ja vastavalt Ameerika tingimustele ning traditsioonidele. Meile on vajalik niisugune partei, kelle liikmed tunnistavad mitte ainult partei programmi ja tasuvad liikmemakse, vaid teevad ka parteitööd. Partei poliitiline kurss ja range parteidistsipliin on kohustuslikud kõigile. Kõik partei liikmed peavad alati võimalikult laialdaselt osa võtma partei poliitika väljatöötamisest. Lubatud on vaadete erinevus, kuid mitte fraktsioonilisus. Partei ajalehed peavad olema partei kontrolli all ja nad on kohustatud väljendama partei joont.

4) Rahvuslikud iseärasused. Meie parteis revisionismi arenemise üheks kõige kahjulikumaks tagajärjeks oli revisionistide tendents takistada partei võitlust «Ameerika erandlikkuse» mürgise kodanliku ideoloogia vastu. Selles peaküsimuses tegi partei minevikus samuti sektantlikke vigu eelkõige sellega, et ta kaua ei suutnud formuleerida reaalsemat programmi sotsialismi teest Ameerika Ühendriikides. Kuid üldiselt suhtus partei — eriti ametiühingutes kui tema eluliselt tähtsa töö sfääris — täiesti realistlikult sellesse ulatuslikku probleemi. Kuid alati on võimalik teha paremini. Selleks et edukalt tegutseda, peab partei, lähtudes marksismi-leninismi põhilistest printsiipidest, hoolikamalt kui varem välja töötama oma poliitika, arvestades Ameerika tegelikkuse spetsiifilisi, pidevalt muutuvaid tingimusi. Kuid sealjuu-

res ei tohi partei nõrgendada oma põhiliselt õiget ideoloogilist võitlust «Ameerika erandlikkuse» vastu.

5) Ühisrinne. Partei peab uuesti aktiviseerima seda oluliselt tähtsat ja efektiivset leninlikku poliitikat, eriti ametiühingutes olemasolevate pahempoolsete, progressiivsete jõudude ühendamise näol. Niisuguste meetoditega me ehitasime üles partei ja tagasime tema reaalse mõju töölisliikumises. Ja hoolimata kõigist muutustest töölisliikumises, jääb selle poliitika tuum endiselt jõusse. Lihtsalt absurdne on väita, kuigi parempoolsed seda alatasa kordavad, nagu ei esineks Ameerika töölisliikumises kolme teravalt avalduvat ideoloogilist voolu — konservatiivset (parempoolsed), progressiivset (tsentrum) ja pahempoolset —, mis on olemas iga kapitalistliku maa töölisliikumises. Meie ülesandeks on leida praktilised teed aktiivseks koostööks progressiivse vooluga, mitte aga tema olemasolu eitada. See puhastab tee ametiühingulise liikumise ühtsusele ja ametiühingute progressile üldse.

Partei ajaloo jämedaks moonutamiseks on parempoolsete väide, nagu oleks meie partei meelevaldselt «külge kleepinud silte» üksikutele ametiühingutegelastele või juhtivatele rühmitustele. Vastupidi, partei on alati ilmutanud paindlikkust ja valmisolekut koostööks kõigiga, kellega selleks avaneb võimalus. Nii näiteks, kui 1935. aastal Lewis, Dubinski, Hillman ja teised — paljusid neist me ei pidanud tolle ajani ei pahempoolseteks ega progressiivseteks — seadsid endale eesmärgi luua Tootmisametiühingute Kongress, pakkusid kommunistid neile täielikus vastavuses oma joonega viivitamatut ja efektiivset koostööd. Täpselt samuti võttis partei talle omase paindlikkusega — nagu paljudel juhtudel enne seda — koos Ameerika Tööföderatsiooni, Tootmisametiühingute Kongressi ja kõigi Roosevelti toetavate jõududega aktiivselt osa laialdasest demokraatlikust rindest, mis tekkis Hitleri-vastase ajaloolise võitluse käigus. Kuid hoolimata oma endisest realistlikust suhtumisest antud probleemi, osutus partei viimase kahe aasta jooksul võimetuks vastu võtma otsust ametiühingute küsimuse kohta või tegema ametiühingutes mingisugust efektiivset tööd. Ja seda põhjusel, et revisionistide tugeval survel tegi partei juhtkond kahekordse vea, püüdes loobuda niihästi

tähtsast printsiibist — partei avangardsest osast — kui ka konkreetsest koostööst progressiivsete ringkondadega.

6) Avangardne osa. Hoolimata kõigist muutustest, mis töölisliikumises on toimunud, jääb see tähtsaim leninlik printsiip Ameerika Ühendriikide Kommunistlikule Parteile eluliselt tähtsaks. Meie partei ei ole mitte üks juhtivatest organisatsioonidest, vaid ainuke, kes on avangardiks. Ta on marksismi-leninismi kandjaks ja püüab ellu viia seda töölisklassi põhilist filosoofiat ja programmi. Etendada töölisliikumises avangardset osa on meie parteil võimalik igas klassivõitluse lõigus, sest meie partei mõistab paremini töölisliikumise probleeme, kuna ta on omandanud töölisklassi põhiteaduse. Kuid praegustes, tunduvalt muutunud tingimustes, erinevad partei avangardse osa elluviimise vahendid ja meetodid muidugi paljus nendest, mis eelmistel aastatel domineerisid. Tänapäeval ei ole enam küllaldased niisugused elementaarsed loosungid, nagu «organiseerida organiseerimatuid», «luua tootmisametiühingud», taotleda «töötute kindlustamist», mis mitte väga ammu tagasi olid tegelikult avangardseteks loosungiteks Ühendriikides ja mida meie partei laialdaselt kasutas. Me peame oma teoreetilise ja praktilise juhtimise tõstma tunduvalt kõrgemale tasemele seetõttu, et ametiühinguline liikumine ja ka teised massiorganisatsioonid on viimastel aastatel märksa arenenud.

Bittleman siiski eksib, kui ta, lähtudes ametiühingute kaheldamatu arenemise faktist, teeb kaugelemineva järelduse selle kohta, et ametiühingud on saavutanud niisuguse taseme, mis võimaldab neil teostada töölisklassi «efektiivset poliitilist juhtimist» ja et seepärast peab kommunistlik partei välja töötama «uue lähenemise» neile — nähtavasti kummardama nende poliitilise juhtimise ees. Sellega tegelikult eitatakse partei juhtivat osa. «Efektiivse poliitilise juhtimise» väitega on vastuolus paljude ametiühingute juhtkonna ebaõiged seisukohad ja paljud lahendamata elementaarsed ülesanded, mis toob segadust ametiühingutesse ja nõrgendab neid. Siia kuuluvad: Ameerika imperialismi välispoliitika toetamine; ametiühingute ninameeste endine räuskav sõjakas poliitika; kodanlikest poliitilistest liidritest sõltuvate töölisklassi poliitiliste organisatsioonide primitiivne olukord; Lõunas toimuva neegrite džimkrouismivastase kangelas-

liku võitluse praegune ignoreerimine; ametiühinguorganisatsioonide endi poolt oma tugeva majandusprogrammi väljatöötamise läbikukkumine; ebaõnnestunud katsed aktiviseerida liikumist ametiühinguorganisatsioonide loomiseks Lõunas; suures ulatuses levinud altkäemaksuvõtmine ja väljapressimine, ametiühingute ladvakihi korruptsioon ja isevalitsemine; see fakt, et paljud liidrid on mitte ainult «ametiühingutegelased», kes peamist hoolitsust oma organisatsioonide eest näevad klassikoostöö kokkulepetes peremeestega, vaid ka ise on tõelised kapitalistid; nende avalik kapitalistliku süsteemi kaitsmine ja «rahvakapitalismi» illusioonide külvamine, nende äärmine vaenulikkus sotsialismi suhtes jne.

Põletavaks, edasilükkamatuks probleemiks on muutunud vajadus niisuguse juhtimise järele, mis tekib efektiivse koostöö alusel pahempoolsete, progressiivsete elementide vahel. Ja tõepoolest, kui meie partei nihkus esiplaanile, nagu see oli ajaloolises võitluses makkartismi ja sõjaohu vastu, siis nimelt seepärast, et meie partei niisugune tegevus oli tungivalt vajalik ametiühingute juhtkonna tegeliku pankroti tõttu neis eluliselt tähtsates küsimustes. Seepärast ongi meie parteil kõik võimalused — mitte leppides sellega, mida Bittleman nimetab «tööliskiassi efektiivseks poliitiliseks juhtimiseks» ametiühingute poolt — aidata koos teiste progressiivsete jõududega ellu viia seda ametiühingulise liikumise reaalset poliitilist juhtimist, mida vajavad ametiühingumassid ja mida dikteerib olukord.

7) E n e s e k r i i t i k a. See tähtsaim leninlik printsiip on alati olnud ja jääb ka praegu üheks kõige võimsamaks relvaks partei käes. Kuid me peame enesekriitikat kasutama palju arukamalt, kui me seda tegime minevikus, iseäranis hiljutise diskussiooni ajal parteis. Partei poliitika jäme moonutamine «külma sõja» perioodil koos «vigade» massilise fabritseerimisega, partei edusammude tähele panemata jätmine ja objektiivsete raskuste ignoreerimine — kõik need meetodid, mis parempoolsed tõid siseparteilisse, kõiges ülejäänus väga hinnatavasse diskussiooni, ei kujutanud endast tõelist enesekriitikat, vaid ideoloogilist sõjakäiku partei terviklikkuse ja tema eksisteerimise vastu.

U u e d t ö ö m e e t o d i d. Meie parteile ei piisa õigest poliitilisest joonest; vaja on ka osata seda rakendada

antud konkreetsetes tingimustes. Seepärast jääb töömeetodite küsimus alati esmajärguliseks küsimuseks. Paindlikkus ja uue tunne meie poliitika elluviimisel rahvahulkades on eriti tähtsad praegu, kus majanduslik ja poliitiline olukord kiiresti muutub nii meie maal kui ka rahvusvahelises ulatuses. Otsustav tähtsus on uute, veelgi efektiivsemate töömeetodite otsimisel. Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei saatus sõltub suurel määral sellest, kuivõrd me suudame mõista seda tähtsaimat nõuet ja oma tegevust vastavalt ümber korraldada.

Eelmine üldine analüüs annab hinnangu konkreetsetele marksistlik-leninlikele seisukohtadele, mille alusel kommunistlik partei on loodud ja kasvanud töölisliikumises etendavaks efektiivseks jõuks. Analüüsis on samuti näidatud, millisel määral need viljakad printsiibid säilitavad oma jõu tänapäeva tingimustes. Üksikasjaliselt on analüüsis jälgitud siseparteilise kriisi põhjusi; on esitatud põhilised vahendid, mille abil kriisi võib ületada, samuti on näidatud, kuidas partei võib uuesti saavutada legaalsuse, taastada oma jõu ja uuesti avaldada reaalset mõju klassivõitlusele. Meie partei ees seisvad aktuaalsed ülesanded võib kokku võtta kolmes põhijoones: a) kõigis lõikudes võimalikult kiiresti ja otsustavalt aktiviseerida meie tööd rahvahulkades; b) likvideerida jätkuv teoreetiline segasus parteis — mitte ainult meie traditsiooniline sektantlus ja dogmatism, vaid ka revisionism, mis peaaegu hävitas partei, ja c) arendada energilist kampaaniat (iseäranis tema endiste liikmete hulgas) partei uuestisünni eest, arvestusega, et me ei loo mitte ajutist parteid, kuni me saame «parema» organisatsiooni, vaid täieliku arusaamisega sellest, et me rajame parteid, kes kujuneb avangardiks kõigil töölisklassi võitluse etappidel, kaasa arvatud sotsialismi ülesehitamine tulevikus.

Ajakirjast «Kommunist» nr. 4, 1958

MARKSISM JA TÖÖLISLIIKUMINE SUURBRITANNIAS

Harry Pollitt

Maailmas ei leidu ühtki maad, kus praegu ei tähistataks Karl Marxi sünni-aastapäeva, kus ei austataks tema mälestust ja tema tööd. Miks ei suuda mingisugused piirid tõkestada Marxi õpetuse levimist? Sellepärast, et selles õpetuses peitub ajalooline tõde, sellepärast, et seda õpetust maailma eri osades juba praktiliselt ellu viiakse.

Marx paljastas kapitalistliku ühiskonna tõelise olemuse. Kui palju inimesi aga nii enne kui pärast teda on püüdnud kapitalismi ilustada, on püüdnud õigustada ja varjata neid kannatusi, seda viletsust ja laostumist, mida tekitab kaasaegne kapitalism! Kui palju on olnud neid — sääraseid inimesi, kes on püüdnud segaseks ajada ja töölisklassi eest varjata kapitalistliku ekspluateerimise olemust! Kuid Marx kui teadlane paljastas halastamatult seda, et kapitalism on oma aja ära elanud, on muutunud tootlike jõudude arengu pidurdajaks, inimkonna kasvava viletsuse allikaks. Marx tõestas, et kapitalism on aheldanud tootmist, on muutunud takistuseks teel tulevikku ning et temale on võimalik ja tuleb lõpp teha.

Kuid Marx mitte ainult tõestas kapitalismile lõputegemise vajadust. Kuulutades ette tulevikku niisuguse geniaalsusega, mida sünnitab ainult ühiskonna arengu sügavalt teaduslik käsitus, tegi ta kindlaks, missugune ühiskondlik kord tuleb kapitalismi asemele.

Ta avas kõigi maailma töötajate ees sotsialismi perspektiivi — niisuguse ühiskondliku korra perspektiivi, kus tootmisvahendid, jaotus ja vahetus on ühiskonnastatud, kus tehakse jäädavalt lõpp inimese ekspluateerimisele teise inimese poolt, kus naine saab vabaks, kus ei ole viletsust ega sõdu.

Marx avas töötajate ees pildi niisugusest ühiskonnast, kus inimesed vaatavad kartmatult tulevikku, olles kindlad oma olukorrale, teades, et nende vanadus on kindlustatud ning et nende lapsi ootab õnnelik elu.

Heites pilgu veel kaugemale tulevikku, näitas ta, kuidas inimkond läheb sotsialismilt üle kommunismile, kus kaob ühiskonna klassidesse jagunemine, kõik loodusjõud aga on allutatud inimeste teenistusse, kus valitseb küllus, kultuuri ennenägematu õitseng ning kus on põhimõtteks «igaühelt võimete kohaselt, igaühele tarviduste järgi».

Kõigile neile, kes vaevlesid puuduse, haiguste ja kriiside pihtide vahel, kes kannatasid viletsust tööpuuduse ja alatoitluse tõttu, kes olid sattunud jälitamise, solvamise ja rõhumise alla, neile, kes varjasid end põranda all, — töölisliikumise pioneeridele kõigis maades — valgustas Marx taevalaotust tulevase sotsialismikoiduga, mille valgus päästis neid meeleheitest, õpetas kannatlikult taluma kaotusi, et uuesti tagasi pöörduda lahinguväljale, kutsus neid sepistama tulevikku, kui palju ohvreid see ka ei nõuaks.

Kuid Marx tegi veelgi rohkem. Ta näitas, kuidas kukutatakse kapitalism ja kuidas ehitatakse üles sotsialism. Varasemad sotsialistid kritiseerisid kapitalistlikku ühiskonda ja unistasid mingist fantastilisest tulevikust, kus kaovad kõik inimkonna pahed ja kannatused. Kuid nende unistused jäidki unistusteks, utoopiaks, sest varasemad sotsialistid ei teadnud, kuidas oma unistusi ellu viia. Nad lootsid, et rikkad ja need, kelle käes on võim, korraldavad ühiskonna ümber ning vabastavad töötava rahva kannatustest. Nad ei saanud aru, et need rikkad elavad tööliste ekspluateerimise arvel, et nad on huvitatud töötava rahva mahasurumisest, et säilitada oma rikkust ja võimu. Marx muutis sotsialismi teaduseks, ja sotsialismi arengus toimus hüpe. Marx mitte ainult ei näidanud seda, mis oli vanas ühiskonnas halb ja mis oli uue ühiskonna loomiseks vajalik; ta selgitas, et ainult töölisklass võib juhtida võitlust vana korra kukutamise ja uue korra loomise eest, ta rõhutas, et vanad valitsevad klassid ei alistu kunagi ilma pikaajalise ja ägeda võitluseta, et lahingutes sotsialismi eest võib töölisklass enda poole kaasa tõmmata tähtsaid liitlasi, kuid lootma peab ta eelkõige omaenda jõule.

«Peamine Marxi õpetuses on see, et ta tõi esile prole-

tariaadi kui sotsialistliku ühiskonna looja maailma-ajaloolise osa,» ütles Lenin. ««Riik, see on valitsevaks klassiks organiseerunud proletariaat» — see Marxi teooria on lahutamatult seotud kogu tema õpetusega proletariaadi revolutsioonilisest osast ajaloos,» rõhutas Lenin.

Kaevandustes, vabrikutes, töökodades — kõikjal sisendas Marx töölisklassile veendumust omaenda jõusse. Ta õpetas töölistele, kuidas organiseerida ja mobiliseerida oma jõude, õpetas neile taktikat ja strateegiat, sisendas neile sügavat rahvusvahelise solidaarsuse tunnet, relvastas neid teooriaga, millest nad oma võitluses juhinduvad, ühendas sotsialismiteooria massilise töölisliikumisega, külvas seemet, millest on tärganud juba oras: on viinud rahva võimu kehtestamisele proletariaadi juhtimisel ühel kolmandikul maakerast.

Karl Marxi ideedes ja õpetuses peitub niisugune jõud, mida kapitalistid ei suuda mõista ja millele nad ei suuda vastu panna. Kui palju miljoneid naelsterlingeid ja dollareid on kapitalistid kulutanud selleks, et tõkestada marksismi levimist! Kas leidub veel teist niisugust inimest, keda on niipalju laimatud ja solvatud, — nii tema elu ajal kui ka pärast tema surma — nagu seda on tehtud Karl Marxiga! Kui aga kapitalistid ei saanud tema õpetust avalikult rünnata, siis kui palju on nad püüdnud seda moonutada või «parandada»! Kui palju on juba avaldatud igasuguseid tema tööde «lõplikke ümberlükkamisi»! Kui palju kordi on kapitalismi teoreetikud juba kuulutanud, et marksism on vananenud, et ta sureb ja ongi juba surnud!

Kuid ajalugu on näidanud, et surevad välja nende teoreetikute õpetused, kogu nende süsteem, mitte aga marksism, mis elab ja mida on edasi arendanud suured vene revolutsionäärid ning mis tugevneb ja levib kogu maailmas.

Kui palju kordi on kapitalismi kaitsjad, kes tegutsevad töölisliikumises endas, marksismi hüljates esitanud niinimetatud uusi ilma klassivõitluseta sotsialismile liikumise teid! Kuid ajalugu on need välja naernud. Seal, kus sotsialism on üles ehitatud või kus seda ehitatakse, toimub see marksismi baasil; seal, kus marksism kõrvale heidetakse, seal säilitab oma võimu kapitalism.

Kui palju kordi on valitsevad klassid püüdnud marksistliku õpetuse jõudu murda, tema mõju rahvale õõnes-

tada otseste repressiooniaktidega — politsei, vanglate ja piinamiste abil! Nad on mõrvanud tuhandeid marksiste. Marksismi levitamine on praegu Ameerika Ühendriikides kuulutatud kuriteoks. Kuid ajalugu on näidanud, et marksiste võib heita vanglasse, neid võib hukata, kuid on võimatu aheldada marksismi. On võimalik tappa inimene, kuid on võimatu surmata tema ideed, tema ideaali. Kõigist jälitamistest hoolimata marksism kasvab, kogub jõude.

*

Kommunism ja sotsialism ei tule muidugi iseenesest. Kõik töölisklassi kogemused, kõik ajaloo õppetunnid näitavad meile, nagu märkis Marx, et iga sammu edasi saab astuda ainult võitluses varakate klasside — kapitalistide vastu, kes elavad töötavate inimeste töövaevast. Selle võitluse lõpptulemuseks saab olla ainult töölisklassi võit, kapitalistliku tootmissüsteemi täielik hävitamine, kõigi inimese ekspluateerimise vormide likvideerimine.

Kui Marx ja Engels avaldasid 1848. aastal «Kommunistliku Manifesti», oli Inglismaa töölisklass alles klassiks kujunemise perioodis. Kuid juba tol ajal eksisteeris töölisliikumises kaks vastandlikku voolu — parempoolne ja pahempoolne, oportunistlik ja revolutsiooniline vool. Üks ammutas oma vaated kapitalistlikelt peremeestelt, teine aga elust endast ja tööliste kogemustest. Sotsialistideks peeti sel ajal, nagu märkis Engels, kahte tüüpi inimesi — utopiste ning ka neid, keda ta nimetas «sotsiaalseteks soolapuhujateks», kes tahtsid hävitada ühiskondlikke hädasid mitmesuguste universaalsete imeravimite ja igasuguste paikamiste abil, mis ei kahjustanud kapitali ega kasumit. Neile kahele inimestetüübile vastandas Engels selle osa töölisklassist, kes nõudis ühiskonna põhjalikku ümberkorraldamist; viimased nimetasid endid k o m m u n i s t i d e k s.

Taolist kahte vastandlikku voolu võib märgata töölisliikumise arengu igal etapil Suurbritannias: ühed piirduvad sellega, et taotlevad kapitalismi pahede mõningat pehmendamist, ilma et see kahjustaks kapitali ja kasumit; teised aga on teadlikud sellest, et kapitalile ja kasumile tuleb lõpp teha ning luua sotsialistlik ühiskond.

On täiesti loomulik, et selles olukorras, mis valitses Inglismaal pärast 1850. aastat, enamik ametiühingute liidreid, isegi need, kelle meetodid võitluses töötingimuste parandamise eest olid kõige võitluslikumad, pidasid liikumise peaeesmärgiks vaid tööliste elu parandamist kapitalistliku süsteemi raamides.

Teise seisukoha esindajad, kes püüdsid ühiskonda radikaalselt ümber muuta, olid enamikus individualistid ja nõrgalt seotud ametiühinguliikumisega, kuid siiski juba tutvunud Marxi ja Engelsi sotsialistlike ideedega.

Nende hulka kuulusid Hyndman ja Morris, kes rajasid XIX sajandi 80-ndail aastail esimesed sotsialistlikud organisatsioonid. Kuid need organisatsioonid jäid väikesteks propagandaringideks, mis ei olnud peaaegu üldse seotud ametiühingutega ja töölisklassiga.

Marx ei alahinnanud kunagi ametiühingute kui töölisklassi organiseerimise algvormi tähtsust võitluses kapitalistlike ekspluataatorite vastu. Kuid samal ajal rõhutas ta väsimatult vajadust ühendada sotsialism laialdase töölisliikumisega, vajadust võita töölishulgad sotsialismi poole. See oli eriti raske Suurbritannias, sest, nagu märkis Marx, Suurbritannia oli sel ajal maailma kapitalistliku arengu juhtivaks jõuks ja tegelikuks monopolistiks rahvusvahelises kaubanduses. Tema valduses oli juba suur koloniaalimpeerium, ning asumaade rahvaste ekspluateerimine võimaldas Briti kapitalismil teha Britannia kvalifitseeritud tööliste osale järeleandmisi, nii et nende elu ei olnud ka kapitalismi tingimustes halb. Kvalifitseeritud töölised ja eriti nende liidrid mitte ainult ei püüdnud kapitalismile lõppu teha, vaid vastupidi, nende hulgas suurenes tendents nõustuda kapitalistliku propaganda väidetega, mille järgi töölistel ja ettevõtjatel on ühtsed huvid. Sellepärast meenutasidki Marx ja Engels neile:

«Ei saa olla vaba see rahvas, kes rõhub teisi rahvaid.»

Alles 80-ndate aastate lõpul hakkas organiseerimata tööliste, eriti Londoni East-Endi tuletikuvabriku naistööliste ja dokitööliste sõjakate väljaastumiste mõjul töölisliikumisse tungima uut vaimu. Need inimesed ei saanud kunagi, isegi üürikese aja jooksul, kasutada seda saaki, mida Briti kapitalism asumaade rahvastelt riisus. Nende tööliste otsustava võitluse tagajärjel arenes kogu Suurbritannias liikumine, mis tõmbas kaasa teiste organiseerimata tööliste hulki. Selles liikumises etendas juhtivat

osa meie seltsimees Tom Mann, tema aga oli otseselt seotud Sõltumatu Töölispartei loomisega 1893. aastal, missuguse partei tekkimine oli nimetatud rahvahulkade liikumise poliitiliseks tulemuseks.

Kogu oma nõrkusele vaatamata oli Sõltumatu Töölispartei esimeseks sotsialistlikuks rühmituseks, kelle juured olid tõeliselt töölisliikumises. Kuigi ta sotsialistlikud loosungid olid ähmased, suutis ta siiski mõningad üldised sotsialismi ideed rahvahulkade teadvusse viia. Ja peamiselt just tänu selle partei tegevusele ühendati Inglismaal XX sajandi algul lõpuks sotsialism leiboristliku partei kaudu vormiliselt ametiühinguliikumisega.

Kuigi Sõltumatu Töölispartei laenas palju Marxilt kapitalismi kritiseerimise mõttes, ei olnud ta siiski marksistlik partei, tema liidrid aga, selle asemel et võita töölisklassi sotsialismi poole, muutusid hiljem ise kapitalismi edasieksisteerimise ägedaiks kaitsjaiks ja sotsialistlike ideede jämedaiks moonutajaiks.

Kuid olid olemas ka teised sotsialistide grupid, kes ühel või teisel määral olid varasemate sotsialistlike ühenduste järglasteks ning pidasid enam-vähem kinni marksistlikest vaadetest; pärast Esimest maailmasõda nad ühinesid, et rajada kommunistlik partei — esimene töölisklassi partei Suurbritannias, mis areneb marksismi alusel.

Peamiseks ülesandeks jääb endiselt, samuti nagu Marxi ajal, sotsialismi ideede viimine laialdaste töölishulkade teadvusse, kogu töölisliikumise võitmine sotsialismi poole.

Vahepeal on töölisliikumises endas need, kes pidasid esialgu kinni reformistlikest vaadetest, püüdes parandada töölisklassi elutingimusi kapitalismi lappimise teel, muutunud täiesti teiseks. Töölisliikumise parempoolse tiiva liidrid on üha enam sidunud end kapitalismiga, on ikka rohkem muutunud kapitalismi ja imperialismi avalikeks advokaatideks. Olles sunnitud endiselt, nii nagu MacDonald, kasutama sotsialistlikku fraseoloogiat, et säilitada mõningat mõju töölistele, on nad muutunud kapitalistliku poliitika elluviijateks, kaitstes avalikult kapitalistlikku ekspluateerimist omal maal ja väljaspool oma maa piire. Nad on vaenlase poole üle läinud; nad on sõna tõsises mõttes muutunud töölisklassi ürituse reetureiks.

*

Alates sellest ajast, kui rajati leiboristlik partei, hakkasid paljud töölised lootma, et leiboristlik valitsus kõik nende probleemid lahendab. Nad uskusid leiboristliku partei liidrite kinnitusi selle kohta, et leiboristid on leidnud uue väljapääsu neist raskustest, mida elab üle töölisklass, et nad on leidnud tee, mis ei ole ei kapitalistlik ega ka marksistlik.

Esimene kibe pettumus saabus leiboristlike valitsuste võimul olemise ajal, 1924., 1929. ja 1931. aastal, eriti reformistide avaliku reetmise tagajärjel majanduskriisi käigus. Kuid ka siis võis veel väita, et selle lootuste kokkuvarisemise põhjustas sääraste üksikute isikute reetlikkus, nagu Ramsay MacDonald, Snowden ja Thomas. Kuid üksikute isikute reetlikkus oli ainult üks osa palju olulisemast nähtusest, nimelt kogu reformismi poliitilise maailmavaate kriisist. Ja ikkagi veel säilisid paljudel illusioonid, et on olemas mingi teine tee, mitte marksistlik, vaid mingi muu tee, mille kaudu töölisklass võib sotsialismile jõuda. Tegelikult aga kujunes asi nii, et reformismi läbikukkumine aitas briti töölisklassile paljudeks aastateks kaela määrida konservatiivse valitsuse ning aitas kaasa fašismi arenemisele.

Järgmiseks staadiumiks oli fašismivastane sõda ja selle sõja tulemusena briti tööliste poolt omandatud sügavad poliitilised kogemused. Sellest, et töölised said õppetunni, annab tunnistust konservatiivse valitsuse eemaldamine võimu juurest ja leiboristliku valitsuse tagasitulek võimule 1945. aastal. Ja siis tuli reformismil — sellel kapitalismi ja imperialismi produktil — veel kord läbi teha katsumus Briti imperialismi terava kriisi momendil. Ja jällegi ei pidanud reformism katsumusele vastu ning näitas oma täielikku, lõplikku pankrotti. Tema välispoliitika oli imperialistlik: sõda asumaade rahvaste vastu, liit Ameerika monopolistliku kapitalismiga, vihavaen sotsialistlike maade vastu, mittejõukohane võidurelvastumise koorem. Riigis endas ei toimunud sotsiaalses struktuuris mingisuguseid muutusi, kasumid aga olid suuremad kui kunagi varem. Leiboristliku valitsuse, samuti kui konservatiivide ajal jäi tööliste osaks võitlus palga tõstmise eest, korteritingimuste ja oma olukorra parandamise eest. Parlamentlik enamus, mis näis vankumatuna, lagunes selle reformistliku poliitika tagajärjel 1951. aastal, ja jällegi tulid võimu juurde konservatiivid.

See reformismi teine suur läbikukkumine jättis oma jäljed tööliste teadvusse. Nii leiboristlikus parteis kui ka ametiühingutes ja kooperatiivides hakkasid töölised otsima uut teed. Missugune pidi siis olema see uus tee? Mida praegu nõutakse — see on uus klassiideoloogia, uus klassipoliitika. Selleks ei saa olla mitte miski muu kui ainult marksism. 1903. aastal võitis marksism Vene töölisliikumises, 14 aastat hiljem aga saavutasid vene töölised võidu. Selle tulemusena eksisteerib võimas Nõukogude Liit, kus on hävitatud inimese ekspluateerimine teise inimese poolt ning kus kogu rahvas sammub kindlalt edasi kommunismile.

Briti töölisklass elab praegu oma ajaloos läbi vastutavat momenti. Kas ta lubab kõigil neil, kes on viinud teda lüüasaamiselt lüüasaamisele, hoida teda vanaviisi reformismi ahelais või saab ta lõpuks aru, et lüüasaamised, läbikukkumised ja reetmine korduvad seni, kuni ta ei hülga reformistlikke vaateid ja reformistlikku poliitikat, kuni ta ei saavuta marksismi võitu Briti töölisliikumises? Pärast kõike üleelatut seisab Briti töölisliikumine praegu ülesande ees muuta leiboristlik partei töölisklassi võitlusparteiks, purustades parema tiiva ja üles seades uued liidrid vastavalt briti proletariaadi kangelaslikule vaimulaadile.

Ametiühingutes hakkavad esile kerkima uued liidrid — kommunistid ja teised julged tegelased, kogenud võitlejad töölisklassi ürituse eest, kes on meie klassi kuulsusrikaste traditsioonide väärilised; see kujuneb tööliste võitluse võidurikka lõpptulemuse pandiks. Leiboristlikus parteis hakkavad juba paljud töölised võitlema uue, sotsialistliku võitluspoliitika eest. Selles on kõige selle mõte ja tähendus, mis praegu töölisliikumises toimub, ning mitte mingisugused keelud ja takistused juhtkonna poolt ei saa ära hoida sotsialistliku poliitika võitu.

*

Järelikult tuleb käesoleval ajal võidelda sotsialismi võidu eest töölisliikumises, pidades lahinguid mitte ainult kapitalistide klassi, vaid ka nende agentide vastu töölisliikumises endas.

Praegu on kujunenud selles võitluses niisugune olukord, et parempoolsetel leiboristide liidritel muutub üha

raskemaks tööliste vaateid mõjutada, ehkki parempoolsed hoiavad tegelikult enda käes valdavat osa töölisliikumise aparaadist. Nad võivad töölisaktiviste ja kommuniste ähvardada. Kuid nad ei suuda muuta Suurbritannias tekkinud olukorda, ei suuda petta töölisi, kinnitades neile, et kapitalistlik poliitika vastab töölisklassi huvidele.

Niisuguste tingimustega ongi kapitalism tervikuna, eriti aga Briti kapitalism praegu kokku põrganud, sest imperialistlike positsioonide nõrgenemine kogu maailmas (see saab üha selgemaks laialdastele ringkondadele Briti töölisliikumises) raskendab veelgi rahva petmist monopolistlike kapitalistide ja nende leiboristlike agentide poolt.

Monopolistliku kapitalismi poliitikat tema taotlusega saada maksimaalset kasumit ja purustada Nõukogude Liit võib kõigis aspektides jälgida Suurbritannias, täpselt samuti nagu ka selle poliitika ja kapitalismi üldkriisi tagajärgi. Kes suhtub sündmustele hinnangu andmisesse reformismi seisukohalt, see käsitleb kogu situatsiooni vaid maksebilansi, valuuta-, ekspordi- ja tootmisraskuste seisukohalt, see peab kõigi nende raskuste põhjuseks sotsialistlike maade mingit väljamõeldud agressiivsust. Reformistid väidavad, et niinimetatud «vaba maailm» peab ühinema selle ohu vastu, et kaitsta kapitalistliku ühiskonna hüvesid.

13 aasta jooksul, mis on möödunud Teise maailmasõja lõpust, on parempoolsed leiboristid, seejärel aga ka konservatiivid püüdnud muuta oma meetodit briti kriisi lahendamisel. Missugused on siis tulemused? Asi on muutunud veelgi halvemaks. Suurbritannia läheb ühelt raskuselt teisele. Mida sagedamini Briti peaminister ristleb Atlandi ookeanil, otsides Washingtonist uusi lahendusi, seda keerulisemaks muutub olukord. Seda näitab ka MacMillani eelseisev sõit Eisenhoweri juurde.

Mis siis ikka, kui ei leia lahendust valitsev klass, siis töölisklassil on see juba leitud, ja seda oleks pidanud juba ammugi rakendama.

Need, kes suhtuvad sündmustele hinnangu andmisesse töölisklassi seisukohalt, s. o. marksismi seisukohalt, näevad, et kogu selles näilises sündmuste labürindis ja kaoses peitub klassivõitlus, nagu sellest juba omal ajal rääkis V. I. Lenin. Ainult niisugune suhtumine annab võtme kõige toimuva mõistmiseks ning võib kaasa aidata töölis-

klassi poliitika väljatöötamisele tema võitluses sotsialismi eest. Just see maailmavaade võimaldas kommunistlikul parteil, rakendades tänapäeva Suurbritannia olukorras marksismi põhiprintsiipe, esitada oma programmi «Britannia tee sotsialismile».

Programm, nagu on tunnustatud, on marksismi loova rakendamise tulemus, ta näitab Suurbritannia töötajaile edasiviivat teed; ta arvestab briti traditsioone ja institutsioone, on teejuhiks töölisklassile, kes tegutseb liidus kõigi teiste töörahva kihtidega ja juhib neid ühises võitluses võidu eest suuromanike üle, rahvavalitsuse võimuletuleku eest.

Meie suhtume sõja- ja rahuküsimusse klassiseisukohalt. Meie arvame, et sõjaohtu sünnitab kapitalism. Me näitame, et sotsialistlikud maad ei vaja asumaid, mõjusfääre või kapitalimahutusi välisriikides, et saada lisakasumeid; me räägime, et sotsialistliku välispoliitika aluseks on rahupoliitika.

Võrrelge seda klassisuhtumist parempoolsete leiboristide liidrite targutustega, kes nagu kajana kordavad oma peremeeste väiteid, nagu põhjustaks sõjaohtu hoopis teine allikas— «nõukogude imperialism», mis juba oma formuleeringult on absurdne; nagu täidaks maailma võimsaim monopolisfliku kapitalismi grupp — Ameerika Ühendriikide valitsev klass — ainult oma «püha kohust», kaitstes selle «hirmsa agressiooniohu» eest, juhtides «vaba maailma», s. o. kapitalistlikuks ekspluateerimiseks vaba maailma.

Kuid marksistlik õpetus on kõikvõimas sellepärast, et ta on õige. Marksistliku analüüsi õigsus ja parempoolsete leiboristide analüüsi valelikkus saab briti töölistele iga päevaga üha selgemaks. Seepärast, tõstes Suurbritannia sõltumatuse lipu, tõstame me ka kogu selle struktuuri rõhutud ja orjastatud rahvaste sõltumatuse lipu, mida nimetatakse praegu Briti impeeriumiks.

Me lükkame tagasi parempoolsete leiboristide liidrite kontseptsiooni, nagu ei oleks asumaade rahvad omavalitsuseks suutelised ning et neid tuleb hoida Briti imperialismi ikkes, seni kui briti imperialistid kunagi kauges tulevikus parempoolsete leiboristide abil valmistavad ette mõned nende asumaade esindajad oma maade valitsemiseks Briti imperialismi nimel.

Selle küsimuse kohta deklareerime me oma program-

mis: «Seega tuleb luua nii inglise rahva kui ka asumaade rahvaste ja kõigi tänapäeva impeeriumi rahvaste huvides kindel liit võitluseks imperialistliku agressiooni ja riisumise vastu, kõigi impeeriumi rõhutud rahvaste rahvusliku sõltumatuse eest.»

Niisuguseks kujuneb briti rahva ja praeguse impeeriumi vabastatud rahvaste uue, tiheda, vabatahtliku, vennaliku ja vastastikku kasuliku liidu alus.

See poliitika on kasulik mitte ainult asumaade rahvastele. Briti töölised ei võida midagi koloniaalsõdadest, asumaade rahvaste orjastamisest imperialistide poolt. Briti töölisklassile tähendab meie poolt nüüd esitatav poliitika praeguste asumaade suhtes sihikindlat ja pidevat tööd masinate ja seadmete tootmisel, mida läheb nõrgalt arenenud maadele vaja siis, kui nad vabaks saavad, vahetamiseks toiduainete ja tooraine vastu, mida nemad toodavad.

Ei saa loota suurt ostujõudu inimestelt, kes peavad läbi ajama ühe šillingiga päevas. Asumaade rahvad võivad meie rahva õitsengule ainult siis tõepoolest kaasa aidata, kui nad ise saavad kontrollida oma ressursse ja saavutavad ise õitsengu.

Meil on teada nende vana tsaari-impeeriumi tööstuslikult mahajäänud piirkondade kogemused, mille rahvad suutsid teha hüppe sotsialistlikku ühiskonda Nõukogude valitsuse ja Nõukogude Liidu arenenumate rahvaste abiga.

Niisuguseid perspektiive pakume me kõigile tööstuslikult mahajäänud ja nõrgalt arenenud maadele, keda praegu ekspluateerib ja kelle arengut takistab Briti imperialism. Kuid selliselt marksistlikke printsiipe ellu rakendada saab ainult niisugune Suurbritannia valitsus, kes oma poliitikas tugineb töörahvale ja temalt jõudu ammutab.

*

Parempoolsete leiboristide liidrid lobisevad demokraatiast, kuid nad kardavad töölisi, nagu kurat viirukit. Demokraatia, millest nemad räägivad, on «demokraatia» rikastele, see on niisugune süsteem, kus ülalpool valitsevad kapitalistid, allpool aga virelevad töölised. See on seda liiki demokraatia, kus töölistel ei ole üldse hääle-

õigust tööstuse juhtimisel ning kus ainult kapitalistid kasutavad kõiki «administratiivseid õigusi». See on säärane demokraatia, mis laseb töölistel hääletada pärast seda, kui nende teadvust on uimastanud või nüristanud miljonäride ajakirjandus ja Bi-Bi-Si raadiosaated. Kui aga töölised ilmutavad mingit iseseisva mõtlemise tunnusmärki, siis muudetakse parlamendivalimise mängureegleid, nagu see hiljuti toimus Prantsusmaal ja Itaalias. See on seda liiki demokraatia, mida rakendatakse puhastamiste ja keeldude abil, mis keeldub töölisorganisatsioonidele andmast koosolekute pidamiseks vajalikke ruume, mis ei lase oma maale sisse teiste maade tööliste esindajaid, mis aitab vabaneda võitlusvõimelistest ametiühingutegelastest.

Marksistidele aga tähendavad demokraatlikud õigused niisuguseid õigusi, mida töölised on saavutanud ajaloolistes lahingutes oma elutingimuste kaitsmisel ja nende parandamise eest. Töölised kasutavad neid — nii majandusalaseid kui ka poliitilisi — demokraatlikke õigusi selleks, et neid veelgi laiendada, et tugevdada võitlust ekspluateerimise vastu, selleks et teha lõpp kapitalismile kui inimese ekspluateerimise süsteemile.

Marx ja Engels näitasid «Kommunistlikus Manifestis», et võimu haaramine töölisklassi poolt on demokraatia eest peetavate lahingute võiduks. Võita lahingutes demokraatia eest — see tähendab teha lõpp rikkuse võimutsemisele rahva elu ja mõtete üle. Sellepärast Marx ja Engels rõhutasidki seda, et töölistel tuleb pidada lakkamatut võitlust demokraatia laiendamise eest; sellepärast Lenin nõudiski, et kommunistid igati võitleksid demokraatia eest.

Parempoolsed leiboristide liidrid, süüdistades kommunistlikku parteid totalitarismis ja nimetades kommuniste «demokraatia vaenlasteks», sellega just püüavadki varjata oma põletavat viha igasuguse demokraatia vastu, mis õõnestab kapitalistlikku kontrolli.

Parempoolseid võib ära tunda nende tegude järgi. Nimelt parempoolsed leiboristide liidrid on alati vastu seisnud demokraatiale ka omaenda organisatsioonides. Igaüks, kes peab kinni kommunistlikest vaadetest, heidetakse leiboristlikust parteist välja ja isegi tagandatakse valitavailt tööpostidelt mõnedes ametiühingutes.

Nüüd aga võib igaüks, kas või leiboristide aktiivne

pooldaja, langeda ähvarduse ohvriks ja kuuluda väljaheitmisele, kui ta ühineb rahuliikumisega või sotsialistlike maade rahvastega sõpruse pidamise organisatsioonidega. Parempoolsed liidrid kulutavad palju jõudu selleks, et töölistel mõtlemine üldse ära keelata.

Meie omalt poolt usaldame töölisi. Meie oleme neis kindlad, me kutsume neid üles aktiivsusele, iseseisvale mõtlemisele, oma demokraatlike õiguste täielikule kasutamisele, kõigi tõkete kõrvaldamisele, mis takistavad teed demokraatiale nii nende enda organisatsioonides kui ka kogu Suurbritannia poliitilises ja majanduselus. Meie peame rangelt kinni Marxi õpetusest: «Töölisklassi vabastamine tuleb kätte võita töölisklassi enda poolt» — või nagu see on öeldud meie «Internatsionaalis»: «Vaid oma võimsa, julge käega me vägivalla võidame.» Sellepärast me ütlemegi, et Britannia tee sotsialismile kulgeb rahvademokraatia kaudu.

Rahvademokraatia olemus seisab selles, et töörahvas ühinenud töölisklassi juhtimisel võtab võimu enda kätte ja kasutab seda selleks, et purustada suurkapitalistide ja suurmaaomanike majanduslik, poliitiline ja ideoloogiline võim, et puhastada tee sotsialismi ülesehitamiseks.

Sellepärast kardavadki konservatiivid ja parempoolsed leiboristide liidrid rahva demokraatlikku liikumist, teevad kõik, mis suudavad, et selle arenemist takistada. Nad süüdistavad meid, et me kutsume üles vägivalda tarvitama. Kuid mitte meie, vaid nemad kasutavad vägivalda asumaade rahvaste suhtes, kes võitlevad demokraatlike õiguste ja sõltumatuse eest. Just nemad saadavad vägesid selleks, et tööliste ja ettevõtjate vahel tekkinud tööstusalastesse konfliktidesse vahele segada. Nimelt nemad keelavad ära mõnedes maades tööliste maidemonstratsioonid, kasutavad politseid tööliste vastu, kui viimased nõuavad oma demokraatlikku õigust demonstratsioone läbi viia. Just nemad liidus Ameerika Ühendriikide monopolistliku kapitaliga organiseerisid relvastumise võidujooksu Suurbritannias ja valmistavad ette aatomisõda sotsialismimaade vastu.

Vägivald on parempoolsete liidrite relvaks demokraatia vastu, vägivald on alati olnud ka kapitalistide relvaks. Meie tee on demokraatia, töölisklassi demokraatia tee. Kuid meie, marksistid, ei ole patsifistid. Me teame, et suurkapitalistid võivad kasutada vägivalda demo-

kraatliku rahvavalitsuse vastu, ja sellepärast arvame, et briti rahvas ja Briti rahvavalitsus peavad olema valmis andma niisugustele katsetele otsustava vastulöögi. Ma tuletan meelde J. V. Stalini sõnu, mis on öeldud 1952. aastal: «Varem lubas kodanlus endale liberaalitseda, kaitses kodanlik-demokraatlikke vabadusi ja lõi sellega endale populaarsust rahva hulgas. Nüüd ei ole liberalismist jäänud jälgegi... Kodanlik-demokraatlike vabaduste lipp on heidetud üle parda.» Ta ütles siis, et kommunistlikel parteidel tuleb see lipp üles tõsta «ja kanda seda edasi, kui te tahate koguda enda ümber rahva enamuse. Kedagi teist, kes selle lipu üles tõstaks, ei ole».

Niisugune on praegu kahtlemata olukord Britannias. Meie austavaks ülesandeks on töölisklassi ja rahva kõigi demokraatlike kihtide ühendamine, et kanda edasi demokraatia lippu, hoolimata konservatiividest ja parempoolsetest leiboristide liidritest, et briti rahvas võiks saavutada võitluses demokraatia eest võidu.

*

Marksism, mida Lenin on uutes tingimustes, imperialismi tingimustes edasi arendanud, on teaduslik teooria, mis on välja töötatud töölisklassi kogemuste põhjal. Selle teadusliku teooria kasutamine ja selle rakendamine vastavalt iga maa tingimustele tagab töölisklassi võidu tema pikaajalises võitluses uue ühiskonna eest.

Kui briti töölisklass ei ole suutnud kuni käesoleva ajani astuda kuigivõrd otsustavat sammu sotsialismi suunas, siis hoopiski mitte sellepärast, et tal pole jätkunud organiseeritust või julgust. Engels kirjutas kunagi: «Ei ole maailmas niisugust jõudu, mis suudaks kas või ühe päeva vastu pidada briti töölisklassile, kui ta on organiseeritud kui ühtne tervik.»

Briti töölisklass vajab tänapäeval eelkõige selget sotsialistlikku maailmavaadet, veendumust, seda võib aga anda ainult marksism. Marksistide ülesandeks töölisliikumises on taaselustada seda usku, mida parempoolsed liidrid on õõnestanud, usku omaenda jõusse, oma võimesse võidelda ekspluataatorite vastu ja võita neid, aidata töölisklassil omaenda kogemuste varal aru saada, et ajaloos ei ole veel ükski võit saavutatud ilma võitluseta kapitalistliku klassi vastu ja kõigi nende vastu töölisliikumises

endas, kes kasutavad kapitalistlikku ideoloogiat sel eesmärgil, et nõrgendada töölisklassi ja takistada tema edasiliikumist.

Selle usu taaselustamine on kommunistliku partei ülesandeks, kes on marksismi kandjaks Briti töölisliikumises; kõigi nende kohuseks aga, kel on kindel usk töölisklassisse, on astuda kommunistliku partei ridadesse ja aidata tal kiiremini täita antud ülesannet.

Käesolevaks ajaks on kapitalismi ja imperialismi kontroll maakera määratu suure osa üle õõnestatud. Praegu on sadadele miljonitele töötajatele saanud reaalsuseks see, mida nägi ette Marx, see tulevik, see tee, mille ta kätte näitas.

Kapitalismi majanduslik ja poliitiline kriis on võtnud ülemaailmse ulatuse. Oma surmaeelses agoonias püüab kapitalism paisata kogu maailma uude, termotuuma sõtta, asjatult lootes, et massilised tapatalgud ja hävitamine aitavad tal veel mõned aastad oma kasumeid säilitada ja rahva viha eest kaitsta.

Kuid seda ei tohi juhtuda! Briti töölisklass on suuteline liitma kogu rahva ameerika ja briti imperialistide sõjaplaanide vastu ja seega mitte ainult päästma rahu, vaid ka alustama ulatuslikku edasiliikumist teed mööda, mis viib Suurbritannia sotsialismile.

Meile, briti töötajatele, tähendab see selle olukorra likvideerimist, kus briti töölised, kes minevikus olid maailma töölisliikumise juhtivaks jõuks oma organiseerituse, vapruse ja kogemuste poolest, on hakanud maha jääma ja keda konservatiivid ja parempoolsed leiboristide liidrid kasutavad nüüd kui tööriista võitluses sotsialismi vastu, asumaade rahvaste vastu, ükskõik missuguse teise maa tööliste vastu.

Briti töölisliikumine, mida innustavad marksismi klassiideed, tehku lõpp sellele süngele ajajärgule ja asugu temale õigusega kuuluvale kohale rahvusvahelise töölisliikumise avangardis, briti töölised sammugu kindla veendumusega edasi kommunistliku Suurbritannia suunas kommunistlikus maailmas!

Briti valitsevad klassid räägivad praegu uuest Elisabethi ajastust. Kuid seda nad ise ei usu. Nad on pankrotti jäänud, nõrgenenud ja ainult kuidagiviisi püsivad võimul. Kuid ajalugu ei salli pankrottide ajastut. Nende päevad on loetud, ja nad teavad seda.

John Foster Dulles räägib «Eisenhoweri ajastust». Võimust joobunud Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad sonivad nagu Hitler, kes kunagi kelkis, et tema riik eksisteerib tuhat aastat. Hitlerlik impeerium eksisteeris vaid 12 aastat. Ameerika monopolistide võimutsemine ei kesta samuti kaua.

Ei Elisabethi ega Eisenhoweri ajastu, vaid kommunismi ajastu, marksismi hiilgavate võitude ajastu — niisugune on meie sajand, meie aeg, ja selles võib briti töölisklass etendada ja etendab juhtivat osa.

Ajakirjast «Kommunist» nr. 6, 1958

AUSTRIA SOTSIALISTLIKU PARTEI PROGRAMMI PROJEKTIST

V. Tšhikvadze, S. Zivs

Püüdes takistada inimkonna edasiliikumist sotsialismile, teevad kodanluse ideoloogid suuri jõupingutusi selleks, et ähmastada rahvahulkade teadvust, varjata kapitalismi pahesid ning kujutada kapitalismi õiglase ja rahvale kasuliku korrana ja samal ajal mustata sotsialismi, nõrgendada selle ideede külgetõmbejõudu. Sel eesmärgil laimavad nad sotsialistlikke maid, omistades neile agressiivseid plaane. Imperialistid, kes jätavad neile alluvate maade rahvad ilma demokraatlikest vabadustest ja rahvuslikust sõltumatusest, laimavad samal ajal sotsialistlikke maid, süüdistades neid silmakirjalikult demokraatia lämmatamises ja esitades ennast demokraatia kaitsjana.

Teadusliku sotsialismi ideede ustavaiks lipukandjaiks, oma maade töölisklassi ja laiade töörahva hulkade kogenud juhtideks on kommunistlikud ja töölisparteid, kes tegutsevad 75 maal maailmas ja kelle ridadesse kuulub üle 33 miljoni liikme. Nende kõrval tegutseb ülemaailmses töölisliikumises 27 kapitalistlikul maal eksisteerivate ja Sotsialistlikku Internatsionaali kuuluvate sotsialistlike ja sotsiaaldemokraatlike parteide peaaegu 12 miljonit liiget. Sotsiaaldemokraadid jätkavad teatava mõju avaldamist töölishulkadele.

Kommunistidel ja sotsialistidel lasub ajalooline vastutus uue maailmasõja vältimise eest, töölisliikumise ja sotsialismi saatuse eest. Mitme maa sotsiaaldemokraatlikud parteid avaldavad oma seisukoha sõjaliste ettevalmistuste vastu, toetavad paljusid töörahva majanduslikke nõudmisi. Nad kuulutavad enda eesmärgiks ühiskonna sotsialistliku ümberkujundamise. Sõja ja sõjaohu vastu võitlemise, töölisklassi ja laiade töörahva kihtide otseste

vajaduste ja huvide kaitsmise, töölisklassi poolt võimu kättevõitmise ja sotsialismi ülesehitamise eest võitlemise huvides peavad kommunistid kasulikuks koos töötada sotsialistidega. Kommunistide ja sotsialistide tegevusühtsus suurendaks töölisklassi jõude mitmekordselt, oleks püsiva rahu kindel tagatis.

Kuid suurema osa sotsiaaldemokraatlike parteide liidrid hoiduvad niisugusest koostööst kommunistidega kõrvale, põhjendades seda sellega, et neil on ideoloogilisi lahkarvamusi kommunistlike parteidega. Need lahkarvamused on tõepoolest olemas ja hõlmavad niisuguseid tähtsaid küsimusi, nagu küsimus sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise teedest ja seaduspärasustest. Kuid avalik diskussioon neis küsimustes võiks ainult soodustada vaidlusaluste küsimuste selgitamist ja niisuguste vastuste leidmist, mis vastavad töölisklassi huvidele, sotsialismi võidu huvidele.

Austria Sotsialistliku Partei uue programmi hiljuti avaldatud [1] projekt näitab selgesti seda, milles seisavad põhilised vaadete lahkuminekud kommunistide ja sotsiaaldemokraatide vahel, mis osas nad teineteisest lahku lähevad.

Austria Sotsialistlik Partei, kes tegutseb väikese, 7 miljoni elanikuga maa tingimustes, on aga Sotsialistliku Internatsionaali üks tugevamaid sektsioone. Austria Sotsialistliku Partei ridadesse kuulub töölisklassi vähem kui 2,5-miljonilisest üldarvust umbes 700 000 liiget (1956. a.) ja tal on domineeriv mõju ametiühingutes, kuhu kuulub umbes 1,4 miljonit töölist ja teenistujat. Viimastel parlamendi valimistel (1956. a.) hääletas tema poolt 44,8 protsenti kõigist valijaist ja tal on parlamendis 165 mandaadist 74 mandaati. Austria Sotsialistlik Partei on üks vanemaid sotsiaaldemokraatlikke parteisid ja tema ajalugu algas 1888. aastal, millal toimus tema asutav kongress Hainfeldis. Selle partei liidrid W. Adler, F. Adler, O. Bauer ja K. Renner etendasid omal ajal aktiivset osa mitte ainult Austria, vaid ka rahvusvahelises sotsiaaldemokraatlikus liikumises. Kui pärast Teist maailmasõda asutati Sotsialistlik Internatsionaal, sai tema sekretäriks samuti austerlane Julius Braunthal.

---

[1] «Arbeiter-Zeitung», 1957, 23. XI, Wien.

Austria Sotsialistlikku Parteid peeti sotsiaaldemokraatlikes ringkondades teoreetilise kaadri andjaks, sektsiooniks, kelle liidrid tegelesid kõige meelsamini ideoloogiliste probleemide läbitöötamisega. Tema ridadest tuli omal ajal II Internatsionaali teoreetik K. Kautsky.

Varem asus Austria Sotsialistlik Partei sotsiaaldemokraatlike parteide vasakul tiival. Tarvitseb ainult meelde tuletada, et ta oli ainus sotsiaaldemokraatlik partei, kes pärast Esimest maailmasõda võttis oma programmi proletariaadi diktatuuri nõudmise. Tõepoolest, 1926. aastal Linzis toimunud Austria Sotsialistliku Partei kongressil vastuvõetud programmis oli öeldud, et «kodanlus ei loovuta vabatahtlikult oma valitsevat positsiooni». Sellest tehti õige järeldus, et «kui kodanlus majanduselu plaanipärase õõnestamisega, vägivaldse vastupanuga, välismaiste kontrrevolutsiooniliste riikidega kokkuleppimisega avaldaks vastupanu ühiskondlikule ümberkujundamisele, mis saab töölisklassi riigivõimu ülesandeks, siis oleks töölisklass sunnitud murdma kodanluse vastupanu diktatuuri vahenditega».[2] Paljud Austria Sotsialistliku Partei liikmed võtsid koos kommunistidega osa töölisklassi relvastatud võitlusest reaktsiooni vastu 1927. aastal ja kangelaslikust võitlusest fašismi vastu 1934. aasta veebruaris. Austria Sotsialistliku Partei ridades kujunes 1938. aastaks see revolutsiooniliste sotsialistide ühendus, kes võitles õlg õla kõrval kommunistidega Austria fašistliku okupatsiooni vastu.

Kuid kõrvuti nende tõeliselt pahempoolsete elementidega oli Austria Sotsialistliku Partei ridades juba ammu tekkinud liidrite kiht, kes uhkustasid oma välise «pahempoolsusega» ja kultiveerisid niinimetatud austromarksismi, s. o. rafineeritud kunsti varjata pahempoolsete, revolutsiooniliste fraasidega parempoolseid, reformistlikke tegusid. Nad kujutavad endast neidsamu «patenteeritud marksiste», kelle kohta juba V. I. Lenin ütles, et nad olid «kõige halvema oportunismi ja sotsiaalreeturluse kaitsjad».[3]

---

[2] «Protokoll des sozialdemokratischen Parteitages 1926». Wien, 1926, lk. 176.

[3] V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 6, 50.

Pikaajaliste, raskete jõupingutuste hinnaga on austria töölisklass saavutanud rea olulisi sotsiaal-poliitilisi võite. Seadusandlikus korras nähti ette 8-tunniline tööpäev, kollektiivlepingud, iga-aastane puhkus, tootmisnõukogud ettevõtetes. Aastail 1946—1947 natsionaliseeriti suured pangad ja suur osa rasketööstuse ettevõtteid, mida hitlerlased olid pärast Austria okupeerimist endale haaranud. Vabariigis kuulutati välja tähtsad kodanlik-demokraatlikud kodanike vabadused ja õigused. Töölistel ja teenistujatel on olemas tugevad ametiühingud. Tänu NSV Liidu sihikindlatele jõupingutustele on Austrial võimalik teostada neutraliteedipoliitikat ja kasutada rahuolukorra hüvesid.

Samal ajal peremehetseb Austrias edasi erakapital. Tööpuudus on muutunud alaliseks. Töötute arv, mis moodustas 1953. aastal 184 600 inimest, 1954. aastal 164 800 inimest ja 1955. aastal 121 800 inimest, suurenes 1956. aastal 200 200 inimeseni, s. o. ulatus 10 protsendini kogu töölisklassist. 1957. aasta alguseks oli töötute arv suurenenud juba 219 100-ni. Töölisklassi osa rahvuslikust tulust, mis 1937. aastal moodustas kõigest 46 protsenti, tõendades seega kapitalistide suurt osa, ei ole suurenenud, vaid vastupidi, vähenes koguni 1952. aastal 31 protsendini. Praegu taotlevad «rahvapartei» ninamehed rea riiklike, natsionaliseeritud ettevõtete üleandmist eraisikutele ja erakapitalistliku ekspluateerimise sfääri laiendamist. Raske on elada väikekäsitöölistel ja -kaupmeestel, Austrias arvukalt olemasolevate teaduse- ja kultuuritegelaste rühmal. Maksude lõviosa langeb töörahva õlgadele. 1934. aastal maksid nad 34 protsenti kõigist maksudest, 1951. aastal aga 83 protsenti. Maal kuulub peaaegu pool kogu maast mõisnikele. Samal ajal võtab pool kõigist talumajapidamistest enda alla ainult 6 protsenti pindalast ja igal niisugusel majapidamisel on vähem kui 5 hektarit maad. Peaaegu $^1/_3$ kõigist majapidamistest rendib maa suurmaaomanikelt.

Sellest hoolimata, et austria proletariaat on saavutanud rea olulisi sotsiaalseid võite, ei ole ta seniajani saavutanud üldist pensionikindlustust vanadele, võrdset tasu naistöölistele meestega võrdse töö eest, elanikkonna üldist meditsiinilist teenindamist, tasuta keskharidust kõigile kodanikele ja oma paljude teiste õiglaste nõudmiste rahuldamist. 1947/48. aasta seadustega võeti

ametiühinguorganitelt õigus kontrollida ettevõtjate tegevust ettevõtetes tööliste töölevõtmise ja töölt vallandamise alal. Austria töölised võitlevad järjest sihikindlamalt oma vajaduste rahuldamise eest. Järjest sagedamini puhkeb streike. Töölised nõuavad juba ammu, et Austria Sotsialistlik Partei esitaks laialdase nõudmiste programmi, defineeriks selgesti oma lõppeesmärgid. Omapäraseks vastuseks neile töölisklassi nõudmistele oligi 1957. aasta lõpul avaldatud Austria Sotsialistliku Partei uue programmi projekt.

Selle projekti ilmumine ei tähenda sugugi seda, et need nõudmised, mida austria sotsiaaldemokraatia esitas oma eelmises (1926. a.) programmis, oleksid juba täidetud. Vastupidi, nagu me juba nägime, paisati tööllisklass pärast seda teatavas mõttes tagasi, kuna temalt võeti ära mõned tema tähtsad võidud. Poleemikas, mis 1957. aasta jooksul partei keskhäälekandja «Arbeiter-Zeitung» veergudel arenes, rõhutasid paljud partei väljapaistvad tegelased, et partei uue programmi vastuvõtmise vajadus on seletatav nende tingimuste muutumisega, milles partei tegutseb. Tõepoolest, rahvusvaheline olukord on 1926. aastaga võrreldes suuresti muutunud. Palju on muutunud ka siseolukorras. Kui uus programm oleks neid muudatusi õigesti kajastanud, oleks neile andnud õige hinnangu teadusliku sotsialismi teooria seisukohalt, töölisklassi huvidest lähtudes, siis oleks see teda aidanud õigesti määrata ka partei edasisi ülesandeid.

Poliitilise partei programmis kajastuvad selle partei põhilised vaated, määratakse kindlaks tema lõppeesmärk ja lähemad ülesanded, samuti need nõudmised, mille rahuldamise eest partei lõppeesmärgile viival teel võitleb. Programm näitab ära need vormid, meetodid ja vahendid, mille abil partei kavatseb seatud eesmärgi saavutada. Oma tuntud kirjas A. Bebelile 18.—28. märtsil 1875 Saksa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei Gotha programmi puhul kirjutas F. Engels: «Üldiselt on partei ametlikul programmil vähem tähtsust kui tema tegevusel. Kuid u u s programm on siiski alati avalikult heisatud lipp, ja välismaailm otsustab selle järgi partei üle. Sellepärast ei tohiks programm mingil juhul olla sammuks tagasi, nagu seda on käesolev programm Eisenachi programmiga võrreldes. Oleks tulnud ometi mõelda ka sellele, mida teiste maade töölised selle programmi

kohta ütlevad, millise mulje jätab see kogu Saksamaa sotsialistliku proletariaadi põlvedepainutamine lassalluse ees.» [4]

Austria Sotsialistliku Partei kongress, mis toimus 26.—28. novembril 1956 Viinis ja võttis vastu otsuse partei uue programmi väljatöötamise vajalikkuse kohta, moodustas programmiprojekti väljatöötamiseks neljaliikmelise komisjoni ja tegi temale ülesandeks esitada see projekt järjekordsele kongressile. Komisjoni kuulusid Viini ülikooli dotsent Benedict Kautsky (K. Kautsky poeg) ja mõned teised partei teoreetikud: Fritz Klenner, Bruno Kreisky ja Alois Piperger. 1957. aastal toimunud järjekordse kongressi eel avaldas komisjon tema poolt väljatöötatud projekti ja esitas selle kongressile läbiarutamiseks. Tegelikult kongress seda projekti ei arutanud, vaid andis selle eelnevaks arutamiseks parteiorganisatsioonidele. Järgmiseks etapiks peab olema see, et parandatud projekti vaatab läbi partei juhatus, selles teeb parandusi komisjon ning seejärel esitab partei juhatus projekti lõpliku redaktsiooni erakorralisele kongressile kinnitamiseks.

Esimesel pilgul võib näida, et niisugune kord annab tunnistust partei juhatuse soovist kinni pidada demokraatlikest põhimõtetest ja läbi viia ulatuslik sisepartei-line diskussioon. Kuid B. Kautsky ja tema kolleegide poolt väljatöötatud projekti tähelepanelik uurimine viib mõttele, et see kord kajastab pigem kartust, et revisionistliku programmi kiire vastuvõtmine peletab eemale partei liikmete — sotsiaaldemokraatlike tööliste selle osa, kes on jäänud ustavaks proletaarse klassivõitluse ideele.

B. Kautsky komisjoni poolt väljatöötatud projekt kujutab endast mahukat, umbes kolme trükipoogna suurust dokumenti. Ta koosneb viiest osast, mis moodustavad otsekui tema üldosa, milles esitatakse partei poliitilise kursi põhilised, põhimõttelised seisukohad. Neil viiel osal on järgmised pealkirjad: «Sotsialism eile ja täna»; «Riik ja ühiskond»; «Majandus»; «Sotsiaalpoliitika ja sotsiaalkindlustus»; «Kultuur». Üldosa lõpu moodustab selle osaga orgaaniliselt mitte seotud lisa «Sotsialism täna ja homme». Sellele järgneb partei poolt jooksva poliitika alal esitatavate konkreetsete nõudmiste loetelu.

[4] Karl Marx, Gotha programmi kriitika, lk. 35.

Seega hõlmab programmiprojekt üsna laia küsimuste ringi, sealhulgas sotsiaalmajandusliku ja poliitilise iseloomuga põhiküsimusi. Meie ei sea endale eesmärgiks anda käesolevas artiklis selle dokumendi ammendav kriitiline analüüs: niisugune analüüs oleks ajakirjaartikli ulatuses üldse võimatu. Meie artikli ülesandeks on esile tõsta ainult mõned, meie arvates kõige tähtsamad küsimused ning analüüsida teadusliku sotsialismi teooria ja elava tegelikkuse faktide valguses nende käsitlemist projektis. Selle projekti ilmumine on juba tekitanud vastukajasid Austria ja rahvusvahelises töölisajakirjanduses.[5] Ei tarvitse kahelda, et neile järgneb veel teisigi vastukajasid. Austria töölisliikumise käekäik peab paratamatult erutama kõiki ausaid sotsialismi eest võitlejaid niihästi Austrias kui ka rahvusvahelises töölisliikumises.

*

Mida siis kujutab endast Austria Sotsialistliku Partei uue programmi projekt? Millele ta austria sotsialiste ja nendega kaasa minevaid töölisi üles kutsub? Missuguse tee ta neile kätte näitab?

Andes ülevaate töölisklassi poolt viimasel sajandil läbikäidud teest, tuletab projekt meelde teadusliku sotsialismi rajajate Marxi ja Engelsi teeneid.

«Suur pööre toimus siis, kui palgatöölised astusid eneseabistamise teele,» loeme projektist. «Selle tee avastamise ja töölisliikumise väikestest organiseerimata vandeseltslaslikest ringidest ja sektidest selgete eesmärkidega demokraatlikuks massiliseks liikumiseks muutmise au kuulub kahele inimesele: Marxile ja Engelsile. Oli vaja põhjalikult tunda kapitalismi arenemise seadusi, et peaaegu sada aastat tagasi Esimese Töölisinternatsionaali asutamismanifestis formuleerida nüüd endastmõistetavat tõde: töölisklassi vabastamine saab olla ainult töölisklassi enese ülesanne.

---

[5] Siinkohal tuleb nimetada Austria Kommunistliku Partei Keskkomitee peasekretäri F. Fürnbergi artiklit «Revisionistid häbistasid end jälle» (F. Fürnberg. «Die Marx-Revisionisten haben sich immer wieder blamiert.» «Volksstimme», 1957, 25. XII). Vt. ka: «Pravda» 1958, 16. I; rida Austria Kommunistliku Partei teoreetilise häälekandja «Weg und Ziel» toimetaja F. Mareki artikleid (Marek Franz. Hatte Marx unrecht? «Volksstimme», 1957, 22. XII; Franz Marek. Projekt programu Austriackiej Partii Socialistycznej. «Nowa drogi», 1958, № 1; F. Marek. Zum Programmentwurf der Sozialistischen Partei Österreichs. «Einheit», 1958, № 2; F. Marek. Der Programm-Vorentwurf der SPÖ, «Weg und Ziel», 1958, № 1).

Sellega näitasid Marx ja Engels kaasaegsele töölisliikumisele kätte tee; tänu nende tegevusele ühendati sotsialism töölisliikumisega. Marksism viis töölised arusaamisele, et ajalooline arenemine teeb neist ühiskonna suurima klassi, kes peab tarvitama vägivalda ainult siis, kui vaenlane jätab ta ilma demokraatlikest õigustest.»[6]

See marksismi ajaloolise osa iseloomustus on muidugi õige, kuigi puudulik. Marksism näitas töölisklassile küll kätte ekspluateerimisest vabanemise võimaluse ja tõi esile proletariaadi ajaloolise missiooni kodanluse hauakaevajana, kuid määras ühtlasi ka kindlaks selle sotsialistliku korra põhijooned, mis peab asendama kapitalismi, ja sotsialismile ülemineku peatingimuse — töölisklassi poolt riigivõimu kättevõitmine ja proletariaadi diktatuuri kehtestamine.

Märkides ära töölisklassi poolt teadusliku sotsialismi tekkimisest peale saavutatud edu, iseloomustab projekt praegu Lääne-Euroopas, kaasa arvatud ka Austria, Ameerika Ühendriikides ja paljudes teistes maades valitsevat ühiskondlikku korda. Hoolimata kodanlikust propagandakärast «vabast majandusest», «rahvatootmisest», «erainitsiatiivist» ja nendetaolistest võltsidest etikettidest, mille ülesandeks on varjata selle korra kapitalistlikku olemust, räägib projekt otseselt kapitalismist kui korrast, mis nendes maades edasi valitseb.

Projekt tuletab meelde perioodiliste kriiside ja tööpuuduse hädasid, millele kapitalism määrab töölisklassi ja mis kajastuvad ka töörahva teiste kihtide olukorras.

Iseloomustanud kapitalistliku ühiskondliku korra põhijooni, asub programmiprojekt iseloomustama tänapäeva riiki. Me tuleme seda osa läbivate illusioonide juurde veel tagasi. Siinkohal märgime ainult, et projekti koostajad ei saanud tunnistamata jätta selle riigi kodanlikku olemust. Projekt koguni naerab välja need, kes väidavad, et selle riigi mõju

«kasutatakse ainult või vähemasti peamiselt tööliste ja teenistujate või käsitööliste ja talupoegade huvides, mitte aga suurkapitalistide ja suurmaaomanike huvides».

Näib, nagu oleks pilt selge — kapitalistlik ühiskondlik kord, millele vastab ka selle poliitiline pealisehitus:

---

[6] «Arbeiter-Zeitung», 1957, 23. XI. Edaspidi tuuakse väljavõtted programmiprojektist ajalehe selles numbris avaldatud teksti järgi.

kodanlik riik, kes tegutseb suurkapitalistide ja suurmaaomanike huvides. Vormiliselt on kõigil kodanikel võrdne valimisõigus; kuna aga töölised, teenistujad, talupojad, käsitöölised, töötav intelligents, ühe sõnaga — kõik töörahva hulgad moodustavad elanikkonna valdava enamuse, siis peabki poliitiline võim olema just nende käes. Kuid reaalset poliitilist võimu ei ole neil, vaid suurkapitalistidel ja -mõisnikel. Programmiprojekt tunnistab seda väga segaste, ähmaste väljendustega, suurendab ilmselt Austria Sotsialistliku Partei mõju riigiaparaadis ja nopib kapitalistide kätte võimu koondumise paljude põhjuste hulgast välja üheainsa — valitsevate klasside monopoli haridusele. Kuid projekt on siiski sunnitud selle kohta midagi ütlema. Me loeme sealt:

«... Poliitiline võrdõiguslikkus on kätte võidetud[7], kuid töölisklassil puuduvad veel olulised eeldused selleks, et seda oma huvides täielikult ära kasutada.»

Kus peitub siis väljapääs sellest olukorrast?

Projekt kuulutab kaasaja aktuaalseks ülesandeks, ainsaks väljapääsuks sellest vastuolude puntrast, millesse inimkond on kapitalistliku korra valitsemise tulemusena mässitud, ü l e m i n e k u s o t s i a l i s m i l e.

«Sotsialism ei ole meie ajal enam lootus tulevikule, nagu ta seda oli meie isadele, vaid kaasaja ülesanne. Inimkond ei saa sellest enam kõrvale hoiduda, kui ta ei taha, et killustatud ja äravaevatud maailm paisataks orjuse ja barbaarsuse kuristikku. Üldise ohu tingimustes võib ainult sotsialism pakkuda inimestele tulevikku ilma hirmu ja näljata, rahu ja vabaduse tingimustes.»

Veel enam: projekt deklareerib, et kuna partei põhiline nõudmine — oma maal sotsialistliku korra kehtestamine — on alles täitmata; siis ei saa

«rääkida töölisliikumise lõpust või isegi ainult selle muutmisest kodanlikuks või väikekodanlikuks liikumiseks reformide eest».

Mida siis kujutab endast see tulevane sotsialistlik ühiskondlik kord?

Projekt sisaldab mitu erinevat sotsialismi definitsiooni. Nende hulgas on ka üsna ähmaseid, kahemõttelisi, millest tuleb juttu allpool. On ka selliseid, millele marksistid ei saa vastu vaielda. Nii on projektis öeldud, et sotsialism on

---

[7] Kõne all saab muidugi olla ainult puhtvormiline «võrdsus» seaduse, üldise valimisõiguse ja taoliste kodanliku demokraatia atribuutide suhtes.

«vabade inimeste liit, kes töötavad ühiskondlike tootmisvahenditega ja kasutavad teadlikult oma individuaalset tööjõudu ühiskondliku tööjõuna».

Teises kohas loeme, et sotsialism tähendab

«mitte ainult poliitilist ja juriidilist võrdsust, vaid ka majanduslikku võrdõiguslikkust» ja järelikult «kapitalistliku majanduse ja selle kasumite kõrvaldamist».

Sotsialism tagab, öeldakse projektis, «kriisideta majandamise» ja «töörahva hulkade elutaseme kiire tõusu». Tema eesmärgiks on «inimisiku vaba areng».

Iseloomustanud niisiis selle tulevase sotsialistliku korra põhijooni, mille kehtestamist Austrias, kui uskuda teksti, Austria Sotsialistlik Partei taotleb, loendab programmiprojekt üksikasjaliselt neid üksikuid konkreetseid nõudmisi, mida esitab partei tänapäeva olukorras, kapitalismi valitsemise tingimustes. Oleks ülearune esitada kogu seda loetelu, seda enam, et selles leidub tõeliselt tähtsate nõudmiste kõrval ka vähe tähtsaid, pisinõudmisi ja ka — seda on oluline märkida — niisuguseid, mis on kapitalistliku korra raamides ilmselt teostamatud.

Paljudel neist nõudmistest on nende ilmsele puudulikkusele ja piiratusele vaatamata progressiivne iseloom ja neid võivad tõenäoliselt toetada teadlikud töölised ja laiade töörahva hulkade esindajad. Nii nõuab projekt üldpoliitilisel alal

«rahvaesinduse aktiivsemat osavõttu kontrollist valitsemise üle, kohtunike valimist rahva poolt, vähemusrahvuste õiguste laiendamist».

Töölisseadusandluse alal näiteks nõuab projekt tööpäeva lühendamist ja seadusandlikku garanteeritud streikimisõigust.

Positiivne tähtsus on mõnedel programmiprojektis formuleeritud seisukohtadel Austria Sotsialistliku Partei joone kohta välispoliitika alal. Nii on seal öeldud, et «igal rahval, kui väike ta ka oleks, on õigus vabadusele»; partei «hülgab ükskõik millise riigi prentensioone võimule teiste riikide üle» ja kutsub üles «lahendama kõiki konflikte ilma vägivallata».

Projekt rõhutab, et kolmanda maailmasõja puhkemine ei ole paratamatu, hülgab vaate, nagu oleks «maailmasõda meie halastamatu saatus», ning pooldab üldist ja kontrollitavat desarmeerimist ja aatomirelva keelamist.

Lõpuks puudutab projekt ka küsimust, missugusel seisu-

kohal on Austria Sotsialistlik Partei rahvusvahelise koostöö ja teiste maade töölisliikumise suhtes. Projektis on öeldud, et

«Sotsialistlik töölisklass... annab rahvusvahelise koostöö põhimõttele endistviisi prioriteedi rahvusliku egoismi ees»,

ja kinnitatakse partei ustavust rahvusvahelise solidaarsuse põhimõtetele.

Vaatamata meie poolt juba nimetatud mitmete formuleeringute ebamäärasusele ja põiklevale iseloomule, vastavad ülaltoodud seisukohad üldiselt Austria ja rahvusvahelise töölisliikumise huvidele. Nad võiksid ilmselt olla sobivaks aluseks nii austria sotsialistide kui ka kommunistide tõesti viljakale koostööle. Niisugune koostöö tugevdaks suuresti austria tööliste-sotsialistide positsioone ja aitaks austria proletariaadil saavutada uusi võite.

Me ei ole aga veel puudutanud ei sotsialismile ülemineku konkreetsete teede küsimust ega ülemaailmsesse sotsialismileeri suhtumise probleemi, nagu nad on üles tõstetud projektis. Sealjuures on täiesti selge, et just nende küsimuste õigest lahendamisest oleneb täiesti liialdamata sotsialismi saatus Austrias. Tuleb aga konstateerida, et just nende (ja mõnede teiste) tähtsate küsimuste valgustamisel ei sisalda B. Kautsky komisjoni poolt väljatöötatud programmiprojekt õiget lahendust, vaid kujutab endast isegi Austria Sotsialistliku Partei eelmise, Linzi programmiga võrreldes sammu tagasi ja tõendab programmiprojekti autorite lahtiütlemist teadusliku sotsialismi põhimõtetest, nende kapituleerumist kodanliku ideoloogia ja poliitika ees.

*

Enne kui asuda käsitlema programmiprojekti koostajate vaateid kapitalismilt sotsialismile ülemineku teede küsimusele, on aga vaja tagasi minna selle juurde, mida nad kirjutavad Austria praegusest ühiskondlikust korrast, kuna juba siin võib tähele panna nende äralibisemist töölisklassi ja teadusliku sotsialismi seisukohtadelt. Me esitasime eespool nende avalduse selle kohta, et Marx ja Engels, ilmutanud «kapitalismi arenemise seaduste sügavat mõistmist» ja välja töötanud teadusliku

sotsialismi teooria, ühendasid sotsialismi töölisliikumisega ja «näitasid kaasaegsele töölisliikumisele kätte tee».

Kuid deklareerinud seda projekti ühel leheküljel, esitavad autorid juba järgmisel leheküljel teesi selle kohta, et «kaasaegne ühiskond arenes hoopis teisiti, kui seda ütles ette Marx «Kommunistlikus Manifestis»(!). Silmanähtavat vastuolu selle kahe seisukoha vahel ei pea autorid vajalikuks seletada.

Milles näevad nad siis seda «hoopis teistsugust» arenguteed kui see, mille Marx ütles teaduslikult ette «Manifestis», samuti «Kapitalis» ja oma paljudes teistes põhjapanevates teostes?

«Ühiskonna proletaarlasteks ja kapitalistideks jagunemise asemel,» loeme projektist, «tekkis palju klasse ja elanikkonna rühmi.» Ja edasi: «Selle kahe klassi vahelise (proletariaadi ja kapitalistide klassi vahelise — Aut.) lepitamatu antagonismi asemele tekkis terve kompleks mitmesuguseid huve, mis võivad mitmeti kombineeruda.»

Vaatleme esmalt esimest väidet — «paljude uute klasside ja elanikkonna rühmade» tekkimisest, kusjuures neid uusi rühmi, nagu ütlevad projekti autorid teises kohas, «ei saa üldse arvata vanasse klassisüsteemi». Missugused «uued klassid ja rühmad» siis muutsid tänapäeva kodanliku ühiskonna struktuuri? Nagu projekti tekstist nähtub, mõeldakse siin kõigepealt teenistujaid, siis õpetajaid, kõrgemate koolide õppejõude, arste, kunstitegelasi, ajakirjanikke ja «paljusid teisi» (?). Mis puutub eriti teenistujaisse, siis on projektis otseselt öeldud, et

«lisada teenistujate rühm tööliste rühma juurde... oleks mõttetu, kuna mõlema rühma hingelaadi ei saa lihtsalt viia ühise nimetaja alla».

Tõepoolest, tänapäeva tööstuse areng kapitalistlikes riikides põhjustab tavaliselt «teenistujateks» nimetatava töötajate kategooria ebaproportsionaalselt kiirema suurenemise (võrreldes tootmise alal töötajate üldarvu muutumisega). Sellele aitab teataval määral kaasa automatiseerimise ja mehhaniseerimise areng ning tootmise organiseerimise täiustamine. Austrias näiteks, nagu nähtub pensioni- ja haiguskindlustuse organite andmeist, on kindlustatud teenistujate arv 20 aasta jooksul suurenenud rohkem kui kahekordselt. Kui kõigist kindlustatutest moodustasid 1935. aastal tööstustöölised 61,9 protsenti ja teenistujad 16,3 protsenti, siis 1955. aastal oli töös-

tustööolisi vastavalt 66,1 protsenti ja teenistujaid 24,2 protsenti, kusjuures märksa vähenes põllutööliste osatähtsus.

Tootmise alal töötavate teenistujate arvu suhtelise suurenemise fakti kasutavad reformistlikud teoreetikud juba ammu uue, iseseisva klassi — «teenistujate klassi» «avastamise» põhjusena. «Teenistujate klassi» iseseisvuse põhjendamise meetodites ja selles küsimuses tehtud põhilistes järeldustes võime konstateerida kodanluse sotsioloogide kontseptsiooni täieliku ühtimise austria sotsiaaldemokraatia väljapaistva tegelase ja teoreetiku, hiljuti surnud Karl Renneri vaadetega. Viimane leiutas erilise termini, millega ta tähistas «tööliskiassi kõrvale asunud teenistujate klassi» («Dienstklasse»).[8]

Sellele, kui alusetud on katsed tõestada teenistujate klassi-iseseisvust ja neid vastandada tööliskiassile, on korduvalt tähelepanu juhitud marksistlikus kirjanduses.[9]

Teenistujate klassi-iseseisvuse kontseptsiooni levitamisest on otseselt huvitatud imperialistlik kodanlus, kuna säärane kontseptsioon on teoreetiliseks aluseks ekspluateerijatele kasulikule mitmesuguste ekspluateeritavate rühmade killustamise ja üksteisele vastandamise praktikale. Kodanluse poolt kasutatavad praktilised vahendid on väga mitmekesised (Austrias näiteks alates vahetegemisest tööliste ja teenistujate õiguslikus seisundis ja sotsiaalkindlustuses ning lõpetades püüdega luua teenistujate lõhestavaid ametiühinguorganisatsioone — «Riigiametnike Ühing», «Vaimsel alal Töötajate Ühing» jne.). Tõepoolest, säärane praktika teeb tööliste ja teenistujate koondumise teataval määral keerulisemaks, raskendab klassisolidaarsuse väljakujunemist ja sellele teadmisele jõudmist, et nad kuuluvad ühte klassi. Sellele alusele aga on sotsiaalreformistid valmis rajama teesi teenistujate «erilise hingelaadi», «erilise vaimulaadi» tekkimisest.

Niisiis, ebaõige metodoloogia alusel ühiskondliku elu

---

[8] Karl Renner. Der Marxismus als Wissenschaft. «Die Zukunft», 1953. Heft 10, lk. 272.

[9] Viimastest töödest nimetame näiteks V. Semjonovi artiklit «Teadusevastased klasside ja klassivõitluse teooriad tänapäeva kodanlikus sotsioloogias» («Kommunist» nr. 3, 1958), milles on toodud veenvaid tõendeid, mis kummutavad teenistujate kihi «klassiiseseisvuse» kontseptsiooni.

objektiivsete nähtuste analüüsimisel tehakse täiesti ebaõige, mittematerialistlik järeldus, mida omakorda kasutatakse põhjusena selleks, et põhjendada loobumist põhimõttelisest marksistlikust teesist töölisklassi osa kohta.

See, mis on eespool öeldud teenistujate kohta, on põhiliselt täiesti rakendatav ka nende teiste ühiskondlike rühmade kohta, kes kuuluvad osalt kodanliku, osalt töötava intelligentsi hulka, kellest programmiprojekti autorid targutavad kui «uutest klassidest», nimelt õpetajate, kõrgemate koolide õppejõudude, arstide, kunstitegelaste, ajakirjanike kohta.

Asume nüüd vaatlema kapitalistliku ühiskonna peamiste klasside — kodanluse ja proletariaadi olukorda. Me juba mainisime eespool põhjendamatut püüet vähendada töölisklassi arvu ja osatähtsust tänapäeva kapitalistlikus ühiskonnas sel teel, et tema hulgast jäetakse välja teenistujad ja et neist tehakse omaette klass. Mis toimub aga projekti autorite arvates tööstustöölistega? Projektist võib lugeda, et

«endiste sotsialistide kujutlus, nagu teeks industrialiseerimine töölisklassist kunagi elanikkonna domineeriva massi, on ammu osutunud ebaõigeks».

Säärast imelikku väidet ei kinnitata mõistagi mitte mingisuguste argumentidega ja see läheb ilmselt lahku maailma tööstuslikult kõige enam arenenud maade vaieldamatutest statistilistest andmetest. Niisugustes maades, nagu Inglismaa, Ameerika Ühendriigid, Lääne-Saksamaa, Belgia, on töölisklass juba ammu muutunud isetegeva elanikkonna domineerivaks osaks. Austrias on töölisklassi osatähtsus suurem iga teise klassi osatähtsusest ja moodustas teatavasti juba 1951. aastal 64 protsenti isetegeva elanikkonna üldarvust ning suureneb järjekindlalt edasi. Seega osutub projekti autorite laialt kuulutatud, efekti taotlev sensatsiooniline «avastus» lihtsalt väljamõeldiseks. Marksistlik tees töölisklassi suurenevast osatähtsusest ja osast kaasaegses ühiskonnas on olnud ja jääb tõeks.

Mis toimub kapitalistidega? Projekt sisaldab sihilikult ähmast arutlust, mille mõtet pole kerge mõista. Me loeme:

«Tootmine on muutunud ühiskondlikuks protsessiks ja tootmise produkt — ühiskondlikuks produktiks, milles ei saa enam kindlaks teha iga üksiku töölise osavõtu osa. Edasine areng kõrvaldas ühiskondlikust tootmisprotsessist ka üksiku kapitalisti ja muutis tema tegevuse ühiskondlikuks tegevuseks.»

Täiesti vaieldamatud ja üldtuntud tõed on siin kummaliselt segamini absurdsete väidetega. Alustame sellest, et tootmine ei ole «muutunud» ühiskondlikuks protsessiks, vaid on seda alati, kõigis ühiskondlik-majanduslikes formatsioonides olnud. Selle kohta, et kapitalism viib tootmise ühiskondliku iseloomu, ühiskonnastab tootmisprotsessi kõrge tasemeni, kirjutas Marx, ning kujutada seda teesi projekti autorite leiutisena ja alusena väitele, et arenemine on toimunud «hoopis teisiti», kui Marx ette ütles, tähendab mõnitada tõde.

Muidugi ei saa tänapäeva tööjaotuse tingimustes kindlaks teha, missuguse kauba on tootnud iga üksik tööline. Kuid iga töölise «osavõtu osa» ühiskondliku produkti tootmisest on täiesti võimalik kindlaks teha. Seda mõõdetakse selle töö hulga ja kvaliteediga, mille ta on tootmisesse mahutanud, ja juba Marx avastas niisuguse hindamise usaldusväärse kriteeriumi, töötades välja «lihtsa töö» ja «ühiskondlikult vajaliku tööaja» kategooria.

Mis puutub kapitalistidesse, siis on õige, et areng on üksiku kapitalisti suurel määral ühiskondlikust tootmisprotsessist kõrvaldanud (või teda igal juhul aktsiaseltsidega, pankadega, monopolidega jne. välja tõrjunud), ja ka selle kohta võib leida Marxi juhendeid. Päris vale on aga see, et see areng «muutis tema tegevuse ühiskondlikuks». Just ümberpöördult: kui varem, kapitalismi koidikul kapitalist veel esines oma ettevõtte organisaatorina, tehnilise juhatajana, direktorina (ja siis seetõttu, et temale kuulusid tootmisvahendid, omastas teiste tööga toodetud väärtuse), siis tänapäeval, kui ta sageli koguni ei tea, kus «tema» vabrik asub, on tema «tegevus» kaotanud igasuguse ühiskondliku tähtsuse ja on rahva kehal häbitu parasiteerimise näiteks.

Seega ei läinud Austria Sotsialistliku Partei teoreetikutel korda marksistlikku õpetust kodanliku ühiskonna klassidest kõigutada. Kuidas on lugu võitlusega klasside vahel? Me juba nägime, et programmiprojektis on esitatud väide, nagu oleks kodanluse ja proletariaadi vahel valitseva lepitamatu antagonismi asemel tekkinud «terve kompleks mitmesuguseid huve, mis võivad mitmeti kombineeruda».

Autorid on nähtavasti meelega valinud ähmase, kahemõttelise «mitmesuguste huvide kompleksi» tekkimise

vormeli, et vältida oma mõtte avalikku seletamist. Selle tõeline sisu seisab ilmselt selles, et nüüd ei ole enam olemas lepitamatut antagonismi, antagonistlikku klassivastuolu kodanluse ja proletariaadi vahel ja et selle asemele on tulnud nende vastandlike klasside k o o s t ö ö. Säärane väide, mis on mõeldamatu igale ausale töölisele-sotsialistile, oleks põhjustanud pahameelt Austria Sotsialistliku Partei enese ridades, ja muidugi hoidusid autorid seda ütlemast kõigile kuuldavalt. Muide, projekti ühes teises kohas on see mõte väljendatud avameelsemalt.

«... Vastuolud kapitalismi ja sotsialismi vahel maailmamajanduse industrialiseeritud sektoris,» on seal öeldud, «on läbi teinud nii suure evolutsiooni, et on saanud võimalikuks nende järkjärguline tasandumine...»

Projekti autorid jõuavad selleni, et kuulutavad austria töölisklassi ja kõigi töörahva hulkade kapitalistliku ekspluateerimise ainult... «mineviku igandiks».

Klasside vahel valitsevate suhete muutumise «teooria» (kusjuures nende vahel valitseva muutumatu antagonismi määravad tegelikult kapitalistliku tootmissüsteemi põhijooned) on rajatud kodanlik-reformistlikelt sotsioloogidelt laenatud «klassiharmoonia» ja «sotsiaalse partnerluse» ideele.

Tuleb öelda, et see idee, mille järgi kodanlikus ühiskonnas esinevat klassiharmoonia, ei ole uus. Olenevalt autorite leidlikkusest ja vastavalt sellele auditooriumile, kelle jaoks selle idee propageerimine on mõeldud, kehastub ta kodanlikus sotsioloogilises, majanduslikus ja juriidilises kirjanduses primitiivsuse astmelt või sellele vastavalt demagoogiliselt rafineerituselt erinevates formuleeringutes.[10]

---

[10] Klassiharmoonia ja vastuolude puudumise teooria primitiivsem variant on esindatud näiteks prantsuse autori A. Fauchon-Vileplée'i arutlustes rikaste ja vaeste vaheliste vastuolude puudumise kohta: «Rikas ei tee proletaarlasele mingit kurja, rikas ei söö midagi rohkemat kui proletariaat, seda takistab loodus; see toit, mis pannakse rikka lauale, ei ole ammugi nii tervislik ega nii hästi valmistatud kui toit töölisperekondades (A. F a u c h o n - V i l e p l é e. Constitution et Union Française. Paris, 1953, lk. 96).

Rafineerituma variandi leiame inglise reformistliku õigusteadlase W. Friedmanni teoses, milles ta püüab põhjendada teesi huvide harmoonilise kombinatsiooni tekkimisest, viidates sellele, et kapitali komandovõim olevat kaotatud või piiratud (W. F r i e d m a n n. Law and Social Change in Britain, London, lk. 20).

Austria parempoolsetest sotsialistidest autorid on valinud variandi, millel on väga tugev sotsiaalse demagoogia maik. Selle variandi kõige spetsiifilisem joon seisab selles, et sotsiaalse harmoonia tekkimist käsitletakse kui klassivõitluse tulemust (!), kui pikema või lühema arengu tulemust. «Klassivõitlus on viinud klassivastuolude tunduvale pehmenemisele,» kuulutab Fritz Klenner, püüdes tõestada, et nende edasine pehmenemine viib koguni täielikule «klassideks jagunemise likvideerimisele».[11]

Endise klassiantagonismi on Austria Sotsialistliku Partei ideoloogide väite kohaselt asendanud «huvide põimumine». Kõik oleneb mitte proletariaadi ja kapitalistide tegelikust olukorrast (ühtede olukorrast ekspluateerimise objektidena ning teiste olukorrast põhiliste tootmisvahendite valdajatena ja esimeste ekspluateerimisest tohutute kasumite saajatena). Ühiskondliku heaolu määravat «sotsiaalsete partnerite valmisolek vastastikuseks mõistmiseks».[12] Sotsiaalsete partnerite koostöö, mitte aga võitlus peab viima «huvide vastuolude mõistlikule tasandamisele».

Siin on meil tegemist marksismi nende põhiliste seisukohtade revideerimisega, mis puudutavad klassiantagonismi tänapäeva kodanlikus ühiskonnas, proletariaadi klassivõitluse tähtsust ja tööliskassi objektiivselt materialistlikult põhjendatud ajaloolist osa. Kui tekib järjest «uusi» klasse, kui järjest rohkem toimub klassikihistumine ning tekib vahepealseid rühmi ja sotsiaalseid kihte (Randschichten), arutavad revisionistid, siis läheb lõppude lõpuks korda kahe peamise antagonistliku klassi (proletariaadi ja kodanluse) olemasolu asemel põhjendada «suure hulga» «ebastabiilsete sotsiaalsete rühmade» olemasolu.[13] Järelikult ei olevat põhjust proletariaadi ja

[11] Fritz Klenner. Von der Arbeiterpartei zur sozialistischen Volkspartei. «Die Zukunft», April 1957, lk. 101.

[12] Fritz Klenner. Der Österreichische Gewerkschaftsbund. «Schriftenreihe des Instituts für Sozialpolitik und Sozialreform», 1956, Heft 6, lk. 11.

[13] Prantsuse Sotsialistliku Partei «teoreetik» André Philip soovitas oma ettekandes, mille ta tegi Viinis sotsialistliku akadeemilise ühingu auditooriumis (suur osa ettekandest oli pühendatud sellele, et põhjendada teesi kodanliku ühiskonna «struktuurilisest muutumisest»), jagada «tänapäeva» ühiskond kuueks sotsiaalseks rühmaks ja rõhutas nende «ebastabiilset» iseloomu (vt. André Philip, Probleme des demokratischen Sozialismus. «Die Zukunft», 1953, Heft 8/9, lk. 218).

kodanluse vahelise klassivõitluse otsustavat tähtsust mainidagi.

Reformistlik müüt klassivõitluse üleminekust kapitali ja töö kokkuleppimise teele põimub programmiprojektis teiste reformistlike skeemidega niihästi Austrias kapitalistliku majanduse evolutsioonilise «täiustumise» kujutamisel kui ka programmi nende põhiliste «perspektiivsete» seisukohtade põhjendamisel, mis on tegelikult suunatud kapitalistliku süsteemi kaitsmisele tõeliselt sotsialistlike revolutsiooniliste ümberkujunduste eest.

Lause, millele on rajatud kapitalistliku majanduse selle arengu iseloomustus, mida Marx ei olevat ette näinud ja mis olevat toimunud aatomi ja elektroonika ajastul, seisab väites, et kapitalismi majanduslik areng olevat viinud kapitalismi uue vormi — «üldise hüvangu riigi» tekkimisele, milles töötajad olevat jõudnud niisuguse olukorrani, millest vaene proletaarlane «Kommunistlikust Manifestist» ei võinud unistadagi. Niisugune areng olevat viinud suure osa tüüpiliste kapitalismi vastuolude kadumisele, mistõttu marksismi poolt avastatud majandusseadused olevat juba lakanud toimimast.

Tegelikult aga tarvitseb isegi ainult üldjoontes tutvuda Austria majanduse olukorraga, et veenduda, et tänapäeva Austria majandus on vastupidiselt parempoolsetest sotsialistidest ideoloogide iseloomustusele täielikult säilitanud kõik roiskuva ja parasiitliku kapitalismi tüüpilised jooned.

Austria majanduse näitest nähtub selgesti kapitalistliku majanduse vastuoluline arenguprotsess koos sellele omase ebaühtluse ja hüppelisusega.[14]

---

[14] Austria majanduse arengutempo ebaühtlusest annab näiteks tunnistust 1956. aastal alanud tootmise arengu tunduv aeglustumine, võrreldes tootmise suhteliselt kiire tõusuga aastail 1954—1956. Võrreldes 1955. aastaga, kui juurdekasv moodustas 11 protsenti (1954. aastal — 10 protsenti), oli koguprodukti väärtus 1956. aastal kõigest 4 protsenti suurem kui eelmisel aastal. Esialgseil andmeil oli tööstusliku tootmise suurenemine 1957. aasta esimesel poolaastal samuti kaks korda väiksem kui 1956. aastal.

Tootmise suhtelist hüppelist kasvu iseloomustab peale selle tootmise arengu ebaühtlus mitmesugustes tööstusharudes. Nii näiteks oli 1956. aastale (vaatamata tootmise üldisele nominaalsele laienemisele) iseloomulik toodangu väljalaske vähenemine mitmes põhilises tööstusharus (keemiatööstuses, naftatööstuses, auto- ja traktoritööstuses jne.).

Väga tüüpiline ja iseloomustav on tootmisvõimsuste mittetäielik ärakasutamine tööstuses, mis on veel üks tõend selle kohta, et kapitalistlikud tootmissuhted muutuvad üha rohkem piduriks tootlike jõudude arenguteel.[15]

Austria tänapäeva majanduse arengusse puutuvad faktid tõendavad täielikult Marxi lisaväärtuse seaduse toimet.

Tööstusliku tootmise suhteline kasv Austrias saavutati suurel määral tööliste töö intensiivistamise (kui kapitalistlikes tingimustes tööviljakuse suurenemise aluse) arvel, automatiseerimise arvel, mis määrab töölised üle jõu käivale töötempole koos selle paratamatute tulemustega — jõu kiire ärakurnamisega, traumatismi suurenemisega jms. «Rahvusvaheline tööorganisatsioon» konstateeris, et austria tööliste töö intensiivsus suurenes ajavahemikul 1950—1956 kiiremini kui enamikus Lääne-Euroopa maades. Austria Majanduslike Uurimiste Instituudi andmeil moodustas see suurenemine 40 protsenti.

Austria «üldise hüvangu riigi» laialt reklaamitavaks saavutuseks on austria tööliste reaalsissetulekute mõningane kasv, mis, kui uskuda ametliku statistika andmeid, moodustas 1950. aastast 1956. aastani 12 protsenti. Loomulikult tekib küsimus: kuidas muutus selsamal ajavahemikul «tööliste sotsiaalse partneri» — kapitalistide olukord? Kapitalistide tulude suurenemisest annab tunnistust tööstusettevõtete aktsiate kursi indeksi rohkem kui kolmekordne (!) suurenemine ajavahemikul 1950—1956.

Ülevaate saamiseks võrdleme Austria majanduse arengu kolme tähtsamat näitajat järgmises tabelis:

Aasta	Tööviljakus	Tööliste reaalpalk	Aktsiate kurss
1950	100	100	100
1956	140	112	324

[15] Tootmisvõimsuste kasutamine kogu tööstuses vähenes 1956. aastal 80 protsendini (1955. aastal 83 protsendini) ja tootmisvahendeid tootvates tööstusharudes — 77 protsendini (1955. aastal 84 protsendini). Vt. «Monatsbericht des Österreichischen Instituts für Wirtschaftsforschung». Okt. 1957, Heft 10, lk. 324). Pealegi tuleb silmas pidada, et koguprodukti suhtelist suurenemist iseloomustab peamiselt nominaalne kasv (hindades), mitte aga tegelik kasv.

Hoolimata reaalpalga keskmisest summalisest suurenemisest 12 protsendi võrra, iseloomustab tööliste põhilise osa elutaset see, et 81 protsendi tööliste palk on (1957. aasta andmeil) väiksem ametlikult arvutatud, s. o. vähendatud elatusmiinimumist (1900 šillingit kuus kahe lapsega perekonna elatamiseks). 21 protsendi tööliste kogu kuupalk on koguni alla 1000 šillingi.

Parempoolsetest sotsialistidest poliitikategelaste ja teoreetikute armastatud propagandistlikuks teesiks on väide, et Austria kujutavat endast sotsiaalsete saavutuste tasemelt «juhtivat» ja «eeskujulikku» maad Euroopas. Programmiprojektis kirjeldatakse pikalt-laialt «austria sotsiaalpoliitika» «suuri edusamme».

Poleks õige vähendada sel alal kodanluse poolt tehtud järeleandmiste reaalset tähtsust, missuguseid austria töölisklassil on läinud korda saavutada kauakestvas ja sihikindlas klassivõitluses, ületades rea parempoolsetest sotsialistidest juhtide kokkuleppetaktikat.

Ühtlasi ei tohi unustada Austria töötava elanikkonna põhihulkade tegelikku sotsiaalset olukorda. Tuletagem näiteks meelde, et Austria asub vastsündinute arvult iga 1000 elaniku kohta Euroopa kapitalistlike maade hulgas ühel viimasel kohal ja surnute arvult iga 1000 inimese kohta — ühel esimesel kohal.[16] Keskmine kalorite tarbimine iga inimese kohta päevas püsis Austrias 1955/56. aastal tegelikult 1934.—1938. aasta tasemel. Üliõpilaste arv vähenes 20 711-lt 1953/54. õppeaastal 16 415-ni 1954/55. aastal. Austria tööliste elutase võimaldab ainult väikesel osal töölisperekondadest pärinevatel noormeestel ja neiudel saada haridust. Austria kõrgemate õppeasutuste üliõpilaste hulgas on tööliste lapsi kõigest 7 protsenti.

Tuletagem lõpuks meelde, et ka programmiprojekti koostajad ise, nagu me nägime, kummutavad sellesama dokumendi teistel lehekülgedel veenvalt selle, mida nad kirjutavad «kapitalistlike vastuolude järkjärgulisest tasandumisest», ja et nad ei säästa teravaid sõnu Austrias valitseva kapitalistliku korra rahvavastase olemuse

---

[16] Vt. UN Secretariat — Bureau of Social Affairs. Report on the World Social Situation, N-Y 1957, lk. 11, 17.

paljastamiseks. Kisendavaid vastuolusid ei sisalda mitte ainult programmi see osa, vaid ka kõik teised osad.

*

Me juba nägime, et programmiprojekti koostajad hülgasid sellised plaanid, mis näevad ette töölisliikumise «muutmise» «reformide eest» toimuvaks kodanlikuks või väikekodanlikuks liikumiseks», ja kutsusid Austria Sotsialistliku Partei poolehoidjaid üles võitlema sotsialismi kehtestamise eest. Kuid austria töölisi ei huvita ainult selle tulevase korra ideaalne pilt, mis avab avara tegevusvälja ühiskonna tootlike jõudude piiramatuks arenguks, kõigi selle ühiskonna liikmete materiaalsete ja vaimsete vajaduste kõige täielikumaks rahuldamiseks, nende võimete õitsenguks. Neid huvitavad kõige enam tänapäeva ühiskondlikult korralt, kapitalistlikult korralt sotsialistlikule korrale ülemineku reaalsed teed.

Projekti koostajad mäletavad tõenäoliselt veel marksismi aabitsatõde, mis ütleb, et sotsialismi aluseks on tootmisvahendite ühiskondlik omandus, kui nad nimetavad nende vahendite ühiskonnastamist ühiskonna sotsialistliku ümberkujundamise eeltingimuseks. Kuidas aga saab seda ühiskonnastamist teostada?

Programmiprojekti seisukoht tootmisvahendite ühiskonnastamise küsimuses sisaldub järgmises kolmes teesis:

1) ühiskonnastamise küsimusel ei ole põhimõttelist tähtsust, vaid see kujutab endast otstarbekuse küsimust;

2) ühiskonnastamine on lubatav ainult natsionaliseeritava vara väärtuse täieliku hüvitamise tingimusel («omanikud peavad saama omandi väärtusele vastavat kompensatsiooni» ja «ekspropriieerimine tuleb viia miinimumini»);

3) piiratud ühiskonnastamine on võimalik ainult koos «vaba ettevõtlikkuse säilitamisega» «ulatuslikel majandusaladel».

Niisugune on nende teeside skeem, mida projekti autorid pakuvad töölistele-sotsialistidele sotsialismi teostamise programmina. Pole raske näha, et see kujutab endast ilmset lahtiütlemist põhilisest marksistlikust seisukohast ekspropriieerijate paratamatu ekspropriieerimise kohta ja sotsialistliku majanduse organiseerimise põhimõtete kohta.

Analüüsigem nende teeside sisu.

Muidugi võivad tootmisvahendite ühiskonnastamise teed, vormid ja tempo üleminekul sotsialismile olla mitmesugused, olenevalt konkreetsetest tingimustest. Tegelikult jääb ülesanne samaks: kõigi tootmisvahendite üleandmine kogu ühiskonna omandusse. Seepärast «vaba ettevõtlikkuse säilitamine ulatuslikel majandusaladel» või isegi mõnes majandusharus e i s o b i k o k k u sotsialismiga. Marksistlik teooria ei eita ettevõtete endistele omanikele kompensatsiooni maksmise võimalust. Kuid esitada ühiskonnastatavate ettevõtete omanikele täieliku kompensatsiooni maksmine sotsialismile üleminеku kategoorilise nõudena ja kohustusliku tingimusena — see tähendab hoolitseda rohkem oma kapitalid ekspluateerimisega kokku ajanud parasiitide huvide kui kogu ühiskonna huvide eest.

Projekt paneb otsekui võrdsusmärgi tootmisvahendite ühiskonnastamise ja nende n a t s i o n a l i s e e r i m i s e vahele. Kuid kogemused näitavad, et on näiteks olemas suur vahe tööstuse kapitalistliku «natsionaliseerimise» ja sotsialistliku natsionaliseerimise vahel.[17]

Küsimus tänapäeva tingimustes natsionaliseerimise lubatavusest ja koguni otstarbekusest («teatavatel kindlatel tingimustel ja teatavas kindlas ulatuses») ning sellest kasust, mida natsionaliseerimine võib teatavatel tingimustel tuua kapitalistide klassile, leiab üsnagi põhjalikku valgustamist kodanlikus majandusalases ja juriidilises kirjanduses. Kodanlikud autorid käsitlevad natsionaliseerimist («teatavatel kindlatel tingimustel ja teatavas kindlas ulatuses») kui monopolistliku riigikapitalismi arengu ja majanduse riikliku reguleerimise tugevdamise üht elementi, s. o. üht vahendit nende hulgast, mille abil kapitalistid tahaksid kõrvaldada kapitalistliku süsteemi tegelikult kõrvaldamatuid põhilisi pahesid.

Kõige avameelsemad kodanlikud teoreetikud kuulutavad täiesti selgesõnaliselt, et natsionaliseerimine («teatavatel kindlatel tingimustel ja teatavas kindlas ulatu-

---

[17] Projekti autorite poolt kodanliku natsionaliseerimise olemuse moonutatud käsitlemise kohta vt. lähemalt I. G l a d k o v i artikkel «Kapitalismi kaitsmine «demokraatliku sotsialismi» sildi all». «Voprossõ Ekonomiki» nr. 1, 1958, lk. 70—71.

ses») võib lõppkokkuvõttes teenida ja peab teenima kapitalistide huve.[18]

Sel pinnal tekkiski teooria, et ühiskonnastamine — natsionaliseerimine (ja eriti natsionaliseerimise iseloom ja ulatus) — ei ole sugugi põhimõtte küsimus, vaid lihtsalt ainult konjunktuurse otstarbekuse küsimus. Austria kodanlik majandusteadlane doktor J. Tzöbl väljendas selle seisukoha järgmiselt: «Majandusettevõtte üleviimine ühiskonnastatud ettevõtteks ... on iseenesest puhtal kujul otstarbekuse küsimus (Zweckmässigkeitsfrage), millel ei ole mingit põhimõttelist tähtsust.»[19]

Kui vaadata Austria Sotsialistliku Partei programmi projekti teksti, siis me näeme, et kodanlike majandusteadlaste tees tootmisvahendite ühiskonnastamise mittepõhimõttelisest tähtsusest ja sellest, et natsionaliseerimise iseloom, vorm ja ulatus tuleb määrata vastavalt kõige otstarbekamale konjunktuursele olukorrale, on leidnud programmiprojektis selge kajastuse.

Programmi koostajad soovitavad lahendada küsimuse, kas tuleks ühiskonnastada terveid tootmisharusid või üksikuid ettevõtteid, «majanduse huvidest olenevalt». Suur majandusala, ütlevad nad, «peab tõenäoliselt alati kinni vaba ettevõtlikkuse põhimõttest». «Vaba ettevõtlikkuse põhimõtte» säilitamise ühe otsustava kriteeriumina soovitavad programmiprojekti autorid «tootmisprogrammi kiiret muutmist».

Järelikult tootmisvahendite eraomanduse hävitamise, nende ühiskondlikku omandusse ülemineku ja kapitalistliku tootmise sotsialistliku tootmisorganisatsiooniga asendamise (s. o. sotsialistliku revolutsiooni teostamise)

---

[18] Nii näiteks tõendab prantsuse akadeemik G. Ripert oma teostes, et imperialistlikul kodanlusel ei ole mingit põhjust suhtuda vaenulikult üksikute majandusharude natsionaliseerimise nõudesse, mida esitavad Lääne-Euroopas «niinimetatud sotsialistlikud valitsused» (Ripert'i väljendus). Esiteks sellepärast, ütleb Ripert, et «natsionaliseeritud ettevõte jääb näilikkusest hoolimata kapitalistlikuks ettevõtteks». (G. Ripert. Aspects juridiques du capitalisme moderne, Paris, 1946, lk. 37.) Teiseks sellepärast, et riikliku juhtimise vahendusel majandusele teatavates piirides organiseeritud mõju avaldamine ei ole sugugi kapitalistide huvidega vastuolus: «See on seaduspärane, et igasugune (kapitalistide majandusliku tegevuse) piiramine on kasulik varakatele», rõhutab Ripert (sealsamas, lk. 255).

[19] Dr. Josef A. Tzöbl. Die Unternehmungen der öffentlichen Hand. «Schriftenreihe des Instituts für Sozialpolitik und Sozialreform», 1956, Heft 5, lk. 34, 35.

küsimuse põhimõttelise ülesseadmise asemel pooldab programmiprojekt ühiskonnastamist «teatavatel kindlatel tingimustel ja teatavas kindlas ulatuses». Ja need tingimused on: ühiskonnastada mitte kõiki kapitalistlikke ettevõtteid, vaid ainult niisuguseid, mis kuuluvad aeglaselt muutuva tootmisprogrammiga tööstusharude hulka.

Otse silma tabab küsimus, mille esitas Austria Kommunistliku Partei Keskkomitee peasekretär Friedl Frünberg oma artiklis «Revisionistid häbistasid end jälle», mis avaldati ajalehes «Volksstimme»: «Kuidas tahavad sotsialistliku programmi koostajad küll jõuda sotsialismile, kui nad ei soovi ühel või teisel kujul ekspropriee-rida suurkapitali, sellelt ära võtta suurettevõtteid?» [20]

Austria Sotsialistliku Partei programmi projekti koostajate teeside ühtimine ühiskonnastamise mittepõhimõttelise tähtsuse kontseptsiooni kaitsvate kodanlike majandusteadlaste seisukohaga annab küllalt põhjust väita, et nii ühed kui ka teised peavad silmas neil ühiskonnastamise küsimuses olevate kontseptsioonide ühesugust teenistuslikku iseloomu.

Austria Sotsialistliku Partei programmi projekti autorite avameelsemad kolleegid — kodanlikud autorid — määravad täiesti täpselt kindlaks selle eesmärgi, mis tuleb nende poolt soovitatud teed minnes saavutada. Meie poolt mainitud Tzöbl lõpetab oma artikli, mis on pühendatud natsionaliseerimise mittepõhimõttelise tähtsuse põhjendamisele, niisuguse järeldusega: «Ainult niimoodi võib leida tee tõeliselt sotsiaalsele reformile ja vältida langemist sotsiaalsesse revolutsiooni.»

Hoolitsus sotsiaalse revolutsiooni vältimise eest ongi see üldine orientiir, mis määrab iga liiki sotsiaalreformismi sisu ja suuna.

Parempoolsetest sotsialistidest revisionistide väited «majanduslike ja sotsiaalsete pöörete» kohta (programmiprojekti formuleering), missugused algavad aatomienergia ja automatiseerimise sajandil, püüavad tekitada muljet, et kaasaegne kapitalism tehnika arengu tõttu ennast ise likvideerivat ja temale omastest vastuoludest jagu saavat, ja olevat ainult vaja rakendada üksikuid konkreetseid tehnilisi ja organisatsioonilisi abinõusid, et algaks lõpuleviidud sotsiaalse hüvangu ajastu.

---

[20] Vt. «Pravda», 16. jaanuaril 1958.

Just niisugusele kontseptsioonile ongi rajatud see konkreetsete majandusalaste ettepanekute register, mis on tegelikult muutnud Austria Sotsialistliku Partei programmi projekti majandusliku osa omamoodi teejuhiks tänapäeva, «veel mitte täiesti sotsialistliku» «üldise hüvangu» riigi «puudustest» jagusaamiseks. Niisugust iseloomu kannavad programmis formuleeritud sisult erinevad nõudmised majanduslikul ja sotsiaalsel alal («täieliku rakendatuse kindlustamine», «ratsionaalne eelarve kasutamine», «spiraali palk—hinnad paralüseerimine» jne.).

Milles läheb siis niisuguste nõudmiste marksistlik hinnang lahku revisionistlikust hinnangust, milles on siis lahkuminek mitmesuguste reformide tähtsuse hinnangus? Küsimus seisab reformide koha ja tähtsuse kindlakstegemises klassivõitluse vahendite süsteemis.

Marksism ei ole põhimõtteliselt reformide vastu ja tunnistab reformide eest võitlemise vajalikkust. Kuid reformid on vaid «revolutsioonilise klassivõitluse kõrvaltulemus».[21] Nad ei saa asendada kapitalismi revolutsioonilist kukutamist.

Austria parempoolsetest sotsialistidest revisionistid näevad reformis sotsialismi kehtestamise ainsat ja põhilist vahendit. See aga tähendab töölistele peale sundida niisugune tee, mis võib viia ainult töölisliikumise täielikule ideoloogilisele ja poliitilisele pankrotile. Olid ju isegi sellesama austria sotsiaaldemokraatia mõned väljapaistvad juhid ja ideoloogid sunnitud (pärast pikaajalist visa vastupanu) tunnistama selle ümberlükkamatu marksistliku seisukoha triumfi ja õigsust, et tee sotsialismile läheb ja saab minna ainult kogu ühiskondliku korra põhjaliku ümberkujundamise kaudu. Ja veendumus niisuguse ümberkujundamise vajalikkuses on tänapäeval levinud töölisklassi hulgas, sealjuures ka Austrias, nii laiaulatuslikult, et ka programmiprojekti koostajad ise olid sunnitud sellesama projekti teises kohas välja astuma selle vastu, et «töölisliikumine muudetaks väikekodanlikuks liikumiseks reformide eest», s. o. andma löögi kogu omaenda reformistlikule seisukohale.

*

[21] V. I. Lenin, Teosed, 23. kd., lk. 258.

Me oleme seega jõudnud teise põhiküsimuse juurde, mille edukast lahendamisest oleneb üleminek sotsialismile, — see on küsimus riigist.

Me juba nägime, et tänapäeva Austria riigile hinnangu andmisel iseloomustas projekt seda riiki kodanliku riigina, kes teenib suurkapitalistide ja suurmaaomanike huve. Tekib õigustatud küsimus: missugusel seisukohal asub see riik selles suhtes, et töölisklass taotleb ühiskonna sotsialistlikku ümberkujundamist? Kas võib arvestada riigi kaastööd või vähemasti «mittevahelesegamist»? Tarvitseb ainult see küsimus üles tõsta, et mõista niisuguse oletuse absurdsust. Projekti autorid ise ütlevad, et kapitalistide klass

«saab hästi aru, kui suurt ohtu tema positsioonidele endast kujutab märksa kasvanud sotsialistlik liikumine, ja seepärast on ta valmis kasutama kogu oma poliitilist ja majanduslikku võimsust, et ära hoida lüüasaamist eelseisvates kokkupõrgetes».

Sellest peaks paratamatult tulenema järeldus, et kapitalistide poliitiline võim tuleb revolutsiooniliselt kukutada. Kuid projekti autoreid kohutab niisugune revolutsiooniline perspektiiv, ja nad hiilivad sellest kõrvale, püüdes opereerida abstraktse, näiliselt klassideta «demokraatia» mõistega. Nad teevad juttu «lääne» demokraatiast, mille «kandjaiks» (!?) olevat üheaegselt nii «palgatöölised kui ka tööstuskodanlus», ja eitavad kodanliku demokraatia klassi-iseloomu. Nad ei käsitle demokraatiat poliitilise võimu vormina. «Sotsialism,» ütlevad nad, on «lõpuleviidud demokraatia», kodanlik demokraatia («lääne demokraatia») aga olevat veel mitte täiesti lõpule viidud sotsialism. Austria, nagu ilmneb, on huvitav riik, kes, «olles oma eesmärkidelt kapitalistlik, on sotsialistlike elementide väga suure mõju all».

Neis projekti autorite kaalutlustes ei ole midagi uut. Tarvitseb ainult tutvuda E. Bernsteini raamatuga «Sotsialismi eeldused ja sotsiaaldemokraatia ülesanded», et leida sealt täpselt samasuguseid revisionistlikke targutusi. Juba Bernstein väitis, et «demokraatia on põhimõtteliselt klassivõimu likvideerimine, ehkki demokraatia ei ole veel tegelik klasside kaotamine»; demokraatia kujutab endast ühiskondlikku korda, «kus ühelgi klassil ei ole privileege», ja tähendab «ühiskonna kõigi liikmete võrdõiguslikkust».

Bernsteini raamatule vastas otsekohe tol ajal veel

marksist Karl Kautsky, Benedict Kautsky isa, oma teosega «Bernstein ja sotsiaaldemokraatlik programm», milles ta purustas absurdse vaate, et sotsialism kodanlikku demokraatiat ainult täiustavat. Ta rõhutas, et proletaarne poliitiline programm «peab tegema oma lipuks sotsialismi mitte kui liberalismi lõpuleviimise, vaid kui selle likvideerimise, see programm ei saa olla partei, kes piirdub demokraatlik-sotsialistlike reformidega, vaid ta peab saama sotsialistliku revolutsiooni parteiks».

«Bernstein,» kirjutas Karl Kautsky, «hülgab pahameelega mõtte proletariaadi diktatuurist. Kuid mulle tundub väga kahtlasena, kas saab vabaneda taolistest elementidest, nagu seda on preisi junkrud, mitmesugused Stummid ja Kühnemannid, Rockefellerid ja Jay-Gouldid, Prantsuse kindralstaabi ümber rühmituvad kõrgema ja madalama auastmega bandiidid ning teised vägilased, kes himustavad hävitamispoliitikat, kui jääda nende isiku täieliku austamise seisukohale.» [22] Nii kummutas Karl Kautsky peaaegu kuuskümmend aastat tagasi need argumendid, missuguseid praegu kordab tema poeg Benedict.

Marksism on kodanlikku demokraatiat alati käsitlenud kui ajalooliselt progressiivset võitu, kuid sealjuures alati esile toonud selle demokraatia klassi-iseloomu. Kõik ajaloo kogemused näitavad, et kuigi demokraatlik vabariik peab rikast ja vaest «ametlikult» võrdseks, on ta kapitalismi tingimustes tegelikult alati olnud ja on praegugi kodanlik riik, kapitalistide klassi ühiste asjade valitsemise komitee. Kapitalismi ei saa kukutada mitte mingisuguste kõige «ideaalsemate» demokraatlike ümberkujundustega. Kapitalismi üle ei saavutata võitu, kui ei võeta ära panku ega kaotata tootmisvahendite eraomandust. Neid revolutsioonilisi abinõusid ei saa ellu viia, kui ei organiseerita kogu rahva poolt kodanluselt äravõetud tootmisvahendite demokraatlikku valitsemist, kui kodanluselt ei võeta ära ega anta rahva kätte riigivõimu.

Projekti autorid on selle vastu, et tööliskiass võtaks enda kätte riigivõimu, kusjuures nad ütlevad, et «tööliskiass taotleb kõigi klasside hävitamist ja mitte ülevõimu teiste klasside üle».

---

[22] Karl Kautsky. Marksismi teooria ja praktika kriitikast («Anti-Bernstein»). Tõlge saksa keelest. M. GIZ, 1923, lk. 264 (v. k.).

See «argument», mille püstitas juba K. Kautsky, kui ta muutus töölisliikumises oportunismi kuulutajaks, kujutab endast, nagu seda juba ammu näitasid marksistid, puhtakujulist sofismi. Selle argumendi autorid vastandavad sotsialistliku ülesehitustöö eesmärgi (klassideta ühiskonna loomise) selle eesmärgi saavutamise vahendile (töölisklassi võimule, tema diktatuurile). Muidugi, töölisklass ei taotle ühiskonna klassideks jagunemise jäädvustamist või oma ülevõimu jäädvustamist teiste klasside üle. Ta taotleb klasside hävitamist, ja just selleks võtab ta riigivõimu enda kätte ja kasutab seda liidus talurahvaga ekspluataatorlike klasside likvideerimiseks, kogu ühiskonna ümberkujundamiseks ja sotsialismi ülesehitamiseks. Just see on peamine mõte Marxi õpetuses kapitalismilt sotsialismile ülemineku teedest, just sellest annavad tunnistust kõik ajaloo kogemused, mis näitavad, et proletariaadi klassidiktatuur kujutab endast vajalikku vahendit klassivahede kõrvaldamiseks. Ta ei kujuta endast mitte ainult vajalikku, vaid ka ainuvõimalikku vahendit selleks, et murda kodanluse vastupanu, kes takistab kõigi klasside hävitamist.

Oma diktatuuri teostades ei taha kodanlus töölisklassile võimu loovutada. Kodanluse teoreetikud ja poliitikud kasutavad ära rahvahulkade mahajäämuse ja «demokraatlike» illusioonide eluvõimelisuse ning hirmutavad töötajaid «kommunistliku diktatuuri» kolliga, kujutades seda mingi meelevaldse, seadusetuse, omavolitsemise jne. režiimina. Austria Sotsialistliku Partei teoreetikud ühendavad kodanlike poliitikute selle valeliku propagandaga oma hääle ja kutsuvad töölisi üles mitte võtma enda kätte kogu riigivõimu, et ainult vältida diktatuuri!

Peab ütlema, et isegi niisugused austria sotsiaaldemokraatia liidrid, nagu F. Adler ja O. Bauer, kes on silmanähtavalt lahti öelnud teadusliku sotsialismi põhimõtetest, ei julgenud üle parda heita seda Marxi peamist õpetust, mis avab töölisklassile tee sotsialismi võidule. Nii nõudis F. Adler Austria Sotsialistliku Partei 1926. aasta programmi projekti arutamisel proletariaadi diktatuuri marksistliku teesi täpsemat väljendamist. Ta tuletas meelde: «Üks Marxi suur, otsustav tees seisab selles, et kapitalistlik kord ei saa otseselt üle minna sotsialistlikuks ühiskonnaks ja et on vajalik vahepealne aste, üle-

minekuseisund. Kodanluse klassivõimule järgneb proletariaadi klassivõim.» [23]

«Austromarksismi» krahhi otsese mõju all ei kirjutanud mitte keegi muu kui austria sotsiaaldemokraatia juht Otto Bauer, et marksist teab, et tee täielikule demokraatiale «läheb proletariaadi diktatuuri kaudu, s. o. proletariaadi võimu kaudu, mis, omandagu ta mistahes kuju, peab olema küllalt tugev ja kestev, et muuta kapitalistlik ühiskondlik kord sotsialistlikuks korraks» [24].

Kuid Austria Sotsialistliku Partei 1957. aasta programmi projekti autorid ei võta isegi vaevaks viidata 1926. aasta programmi sätetele, selgitada neid põhjusi, miks nad loobusid neist põhimõttelistest seisukohtadest, mis fikseeriti austria sotsiaaldemokraatia programmis kõigest veidi rohkem kui kolmkümmend aastat tagasi. Kas programmi koostajad tõesti arvavad, et partei lihtliikmed — töölised-sotsialistid — on valmis Benedict Kautsky «võlusule» märguandel unustama austria töölisklassi kuulsusrikkaid traditsioone ja loobuma neist marksistlikest ideedest, mis neid on innustanud ja innustavad võitlema kodanluse võimu hävitamise eest?

Benedict Kautsky kinnitab ja kordab: «Demokraatia on juba oma mõistelt vastandlik ühe klassi võimule.» Kautsky säärase väite sofistlik iseloom ei vaja paraku isegi selgitamist. Sotsialism on neljakümne aasta jooksul tõestanud, et ta ühiskondliku süsteemina ja ühiskonna poliitilise organisatsioonina suuresti ületab kapitalismi. V. I. Lenini prohvetlikke sõnu selle kohta, et «proletaarne demokraatia on *miljon korda* demokraatlikum igast kodanlikust demokraatiast»,[25] on kinnitanud elu. Miljonid lihtsad inimesed kogu maailmas teavad, et proletariaadi diktatuuri orgaaniliseks, lahutamatuks tunnuseks on sotsialistlik demokraatia, mis kujutab endast tõelist rahvavõimu.

*

Kogu projekti läbiv imperialistliku kodanluse ideoloogia ja poliitika ees kapituleerumise joon on paraku küll kõige avalikumalt väljendatud projekti selles osas, mis

[23] Friedrich Adler. Unvollkommenheit des Programmentwurfes. «Der Kampf», 1926, Nr. 11, lk. 463.

[24] Otto Bauer. Zwischen zwei Weltkriegen? Bratislava, 1936, lk. 322.

[25] V. I. Lenin, Teosed, 28. kd., lk. 227.

käsitleb Austria Sotsialistliku Partei seisukohta rahvusvahelistes küsimustes.

Me juba nägime, et projekt sisaldab rida progressiivseid nõudmisi, mis on suunatud uue maailmasõja vältimisele, desarmeerimisele, riikide rahulikule kooseksisteerimisele. Kuid selleks, et sõjaohu vastu võidelda, peab paljastama rahu ja rahvusvahelise koostöö vaenlasi, s. o. imperialistlikke jõude. Projekti koostajad juhinduvad aga imperialismi täiesti ebateaduslikust käsitusest, mille järgi imperialism ei ole teatav staadium kapitalismi arengus, vaid lihtsalt kodanlike riikide p o l i i t i k a teatav suund. Nad jõuavad absurdsele ja naeruväärsele järeldusele, nagu oleks «Euroopa riikide imperialism ja kolonialism likvideeritud, välja arvatud väikesed jäänused, mille kõrvaldamine jääb lähema aja küsimuseks...» Muide, ka imperialistliku poliitika kadumisest ei saa muidugi juttugi olla. Sellest räägivad ilmekalt faktid kaasaegsest elust. Mis puutub imperialismi koloniaalsüsteemi, siis selle lagunemine ja hävimine asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste võimsa rahvusliku vabadusliikumise tõttu on tõepoolest fakt, kuigi sotsialistid ei tohi hetkekski unustada, et sajad miljonid inimesed vaevlevad ikka veel koloniaalse orjuse ikke all. Missugusel seisukohal asuvad aga projekti koostajad rõhutud rahvaste vabadusvõitluse suhtes? Öeldes lahti selle ülemaailmse töölisliikumise parimatest traditsioonidest, mis on neile rahvastele alati osutanud vennalikku abi ja toetust, tungivad projekti koostajad neile vihaste rünnakutega kallale. Loobudes revolutsioonilisest võitlusest omaenda kodanluse vastu, ilmutavad nad silmakirjalikku ärevust selle ajalooliselt tingitud fakti puhul, et reas idamaades on rahvusliku liikumise ja rahvusriikide juhtimine rahvusliku kodanluse käes, ja nad ütlevad, et need riigid ei tule toime sisemiste raskustega. Hoolimata silmakirjalikest kaastundeavaldustest nende maade töörahva hulkadele, väljendab niisugune seisukoht tegelikult seda õelust, mis valdab imperialistlike maade kodanlust, kes on neis piirkondades kaotanud oma võimu.[26] Tema ärritumine on

[26] Tarvitseb ainult projekti autorite argumentatsiooni võrrelda kolonialismi niisuguse paadunud ideoloogi jutlusega, nagu seda on näiteks ameerika reaktsiooniline teadlane professor H. C o h n. (Tema raamatu «Nationalism. Its Meaning and History». N-Y. 1955 kohta vt. K. N. B r u t e n t s i artikkel «Kolonialismi apoloogia ehk Hans C o h n i «natsionalismi teooria»». «Voprossõ Filosofii» nr. 2, 1958.

arusaadav. Kuidas aga võisid sotsialistid laskuda selleni, et nad on läinud üle Ida rahvaste rahvusliku vabadusliikumise vaenlaste leeri?

Programmiprojektis deklareeritakse, nagu me eespool nägime, Austria Sotsialistliku Partei ustavust proletaarse internatsionalismi ja rahvusvahelise töölissolidaarsuse põhimõtetele. Nende kinnituste siiruse katsekiviks peab aga olema projekti autorite suhtumine töölisklassi, kes on juba mitmel maal võimu enda kätte võtnud, suhtumine ülemaailmse sotsialistliku leeri maade tööliste ja talupoegade riikidesse. Tuleb konstateerida, et projekti need osad, kus on formuleeritud selle koostajate seisukoht sotsialistlike maade suhtes, on äärmiselt vaenulikud ja reprodutseerivad hoolega kõiki neid ülimalt alatuid kallalekippumisi NSV Liidule ja rahvademokraatia maadele, mida fabritseerib kodanlik propagandamasin Ameerika Ühendriikides ja teistes imperialistlikes maades. Projekti koostajad võtavad üle selle propaganda kõige räpasemad ja provokatsioonilisemad loosungid, püüdes õõnestada austria tööliste sümpaatiat ülemaailmse sotsialistliku leeri vastu. Sel ajal, kui isegi paljud ausad kodanlikud vaatlejad ei suuda eitada rahva heaolu kiiret kasvu NSV Liidus ja kui meie maad külastavad töölisdelegatsioonid (sealhulgas ka austria omad) räägivad vaimustatult Nõukogudemaa tööliste ja talupoegade rahuliku loova töö saavutustest ja tõelisest kultuuri õitsengust, kinnitavad projekti autorid kangekaelselt «Ameerika Hääle» järgi, et meie plaanimajandus olevat suunatud «eranditult sõjaks ettevalmistumisele ja relvastumisele». Sel ajal, kui NSV Liidus ekspluataatorlike klasside puudumist ja sotsialistliku demokraatia jõudude pidevat kasvamist tunnustavad isegi paljud kodanlikud vaatlejad, võtab programmiprojekt üle ja reprodutseerib «külma sõja» innustajate provokatsioonilisi väljamõeldisi mingisuguste «rõhutud klasside» kohta. Ajastul, kus isegi paljud kõige paadunumad NSV Liidu vaenlased imperialismileerist olid sunnitud tunnustama Nõukogudemaa eluvõimet, võimsust ja võitmatust, vaidlevad projekti koostajad nende riikide «eksisteerimisperspektiivide» vastu, kus töölisklass on võtnud enda kätte võimu, kehtestanud oma diktatuuri ja ehitab sotsialismi. Nende õel viha sotsialistlike riikide vastu läheb nii kaugele,

et nad on avalikult poliitiliselt solidaarsed rahva vaenlastega — 1921. aastal Kroonlinnas toimunud valgekaartlikust mässust ja 1956. aastal Budapestis toimunud fašistlikust mässust osavõtjatega — ja võtavad üle selle kurikuulsa «vabastuspoliitika» provokatsioonilised loosungid, mille on välja kuulutanud uue maailmasõja õhutajad. Iga ausat töölist, kommunisti, sotsialisti ja parteitut peab paratamatult pahandama see fakt, et programmiprojekti välispoliitiline osa (samuti mõned teised kohad) on täis fraseoloogiat ja üle puistatud ammu pankrotti jäänud «külma sõja» poliitika propagandistlike atribuutidega.

Austria töölisliikumise väljapaistev tegelane Franz Marek märkis oma artiklis Austria Sotsialistliku Partei programmi projekti kohta, et projekt «läheb selleni, et kuulutab vajalikuks sõja ja kontrrevolutsiooni sotsialistliku leeri vastu ja vabastatud koloniaalrahvaste vastu. Projekt algab marksismist lahtiütlemisega ja väitega, et Marx on vananenud, ning lõpeb loosungiga, mis kutsub tarvitama jõudu nende maade vastu, kus on võitnud marksistid, ja nende rahvaste vastu, kelle võitlus on täielikult kinnitanud marksismi põhilisi ideesid, missuguseid arendas edasi Lenin» [27].

Laim sotsialismimaade ja eeskätt Nõukogude Liidu aadressil kajastab lõppkokkuvõttes Austria Sotsialistliku Partei reformistlike ideoloogide püüet isoleerida austria töölised sotsialistlikust maailmasüsteemist, pidurdada austria proletariaadi klassisolidaarsuse ärkamist ja nõrgendada austria töölisklassi usku sotsialistliku revolutsiooni võidusse.

Austria on väike riik, teda ähvardab alatasa tugevamate imperialistlike riikide poolt orjastamise oht. Hoolimata tema neutraliteedist kasutab rahvusvaheline finantskapital juba praegu mitmesuguseid kanaleid Austria majandusse tungimiseks: tütarkompaniide organiseerimine, rahvusvahelistesse kartellidesse võetavate kompaniide asutamine, otsesed investeerimised — austria pankade kaudu tööstusettevõtete aktsiate ostmine,

---

[27] Franz Marek. Projekt programu Austriackiej Partii Socjalistycznej. «Nowe drogi» 1958, Nr. 1, lk. 119.

osalt denatsionaliseeritud juhtivatesse pankadesse (Kreditanstalt, Länderbank) tungimine jne.[28]

Austria tööliskassi kindlaks toeks võitluses välismaa monopolide poolt Austria niisuguse orjastamise vastu võiks olla ülemaailmse sotsialistliku leeri toetus, s. o. selle rahvusvahelise jõu toetus, kellele on võõrad mistahes ekspansiooniplaanid, endale teiste riikide allutamise plaanid. Võitluses sotsialismi eest vajab austria tööliskass sotsialistlike maade tööliskassi võimsat moraalset toetust. Reformistlikud teoreetikud, kes propageerivad austria tööliskassi lahtiütlemist rahvusvahelisest sotsialistlikust leerist, tekitavad sellega suurt kahju nii oma maa rahvuslikele huvidele, sotsialismiüritusele kui ka austria tööliste huvidele.

*

Me vaatlesime Austria Sotsialistliku Partei uue programmi projekti põhilisi sätteid ja veendusime selles, et projekt kujutab endast täiesti vastuolulist dokumenti, mis kajastab seda oportunistlikku seisukohta, millel asuvad projekti koostajad nii Austrias kui ka kogu maailmas toimuvas klasside võitluses, võitluses kasvava sotsialismi ja roiskuva kapitalismi jõudude vahel. Projektis formuleeritud seisukohad teooria ja praktika põhiküsimustes kujutavad endast otsest lahtiütlemist marksismist, siirdumist kodanliku ideoloogia seisukohtadele.

Märkimisväärne on seoses sellega projekti läbiv püüe alla kiskuda see marksismi lipp, mille poolehoidjaks Austria Sotsialistlik Partei on ennast palju aastakümneid kuulutanud.

Oma sotsiaalselt olemuselt on revisionism alati olnud ja on praegugi kodanluse poolt tööliskassile avaldatava mõju tulemuseks, kodanliku ideoloogia töölisliikumisse tungimise tulemuseks. Kuigi revisionism on alati olnud selleks vahendiks, mille abil kodanlus võitleb revolutsioonilise marksismi levimise vastu, oli töölisliikumises esineva reformismi esindajate tüüpiliseks jooneks

[28] Isegi ainult ühe osa suurtele välismaa kontsernidele kuuluvate tööstusettevõtete, firmade ja kompaniide loetlemine võtaks palju ruumi. Võiks viidata finants- ja börsiteatmikule «Finanz' Compass Österreich, 1957», mis sisaldab andmeid mitmesuguste «austria» kompaniide välismaalastest omanike kohta.

minevikus marksismi lipu vääriti kasutamine. Nii bernšteinlased, «austromarksistid» kui ka menševikud, revideerides marksismi põhilisi seisukohti, on tavaliselt ühtlasi püüdnud ennast kujutada marksismi pooldajatena.

«Austrosotsialistide» hulka kuuluvate revisionismi tänapäeva ideoloogide iseloomulikuks jooneks on püüe kuulutada v o r m i l i s t lahtiütlemist marksismist.

Seda, et sotsialistlikud parteid võivad vormiliselt lahti ütelda marksismist, kuulutati programmteesina juba 1951. aastal «Sotsialistliku Internatsionaali» Frankfurti deklaratsioonis. Selles deklaratsioonis vabastati sotsialistid «käsitluse range üksluisuse» vajadusest ja kuulutati, et sotsialist võib «rajada oma usu marksistlikule või ükskõik missugusele teisele (!) ühiskonna analüüsimise meetodile» [29]. Seega tehti ideoloogilise neutralismi kattevarju all katset a m e t l i k u l t avada värav kodanluse ideoloogia tungimisele töölisliikumisse.

Programmiprojekti koostamise ajal hakkasid Austria Sotsialistliku Partei ideoloogid järjest sagedamini tegema marksismist vormilise lahtiütlemise ettepanekuid.[30] See Austria Sotsialistliku Partei nõudmine vormiliselt lahti ütelda marksismist kajastab ideoloogilist võitlust töölisklassi revolutsioonilise maailmavaate vastu, marksismi kui tervikliku ja harmoonilise maailmavaate objektiivse iseloomu vastu.

Marksism kujutab endast otsustavat takistust töölisklassi hulgas kodanliku ideoloogia levimisele. See ongi põhjus, mispärast jutud sellest, et sotsialistid ei vaja ühtset ja terviklikku maailmavaadet, kujutavad endast oma poliitiliselt eesmärgilt katset purustada see ideeline vundament, mis teeb revolutsioonilise töölisklassi võitmatuks jõuks. Püüdes tõestada, et selleks, et olla sotsialist, polevat üldse vaja kinni pidada marksistlikust maailmavaatest, väidavad revisionistid, et iga inimese maailmavaate määravad subjektiivsed tegurid. Seepärast ei olevat töölisklassi terviklik maailmavaade võimalik ega üldse vajalik. Sellest lähtudes väidavad nad, et sotsia-

---

[29] «Yearbook of the International Socialist Labour Movement 1956—1957», London, 1956, lk. 39.

[30] Vt. näiteks Franz K r e u z e r. Wie sozialistisch ist der Sozialismus? «Zukunft», 1957, H. 10, lk. 263.

listlik liikumine ei ole seotud mingi kindla maailmavaatega, vaid olevat vaimses suhtes «vaba».

Projekti koostajad ei julgenud sellesse võtta otsest vormelit marksismist kui partei ideoloogiast lahtiütlemise kohta. Veel enam: nad alustasid projekti, nagu me nägime, Marxi ja Engelsi teenete tunnustamisega, kes näitasid kaasaegsele töölisliikumisele kätte sotsialismi võidule viiva tee. Samal ajal võtsid nad projekti läbinisti vale teesi selle kohta, et sotsialism «ei kujuta endast (kõikehõlmavat) maailmavaadet», s. o. nad püüdsid Marxi terviklikust ja harmoonilisest õpetusest kunstlikult välja kiskuda selle üksikuid koostisosi ning kuulutada õpetust sotsialismist ja proletariaadi klassivõitlusest «mitte seotuks» seaduspärase, vajaliku sidemega Marxi filosoofilise ja majandusõpetusega, et seega oleks hõlpsam moonutada õpetust sotsialismist.

Marxi suur teene seisis selles, et ta ühendas sotsialismi töölisliikumisega. Seda, mida teevad programmiprojekti koostajad teadusliku sotsialismiga, Marxi õpetusega, me juba teame. Mida nad aga teevad töölisliikumisega? Sotsialistlikult parteilt marksistliku lipu äravõtmisega, partei ridades ükskõik missuguste maailmavaadete võrdõiguslikkuse kuulutamisega desarmeerivad nad vaimselt parteid ja selle poole hoidvaid töölisi. Kuid nende jõupingutused lähevad veel kaugemale. Need on suunatud sellele, et võtta sotsialistlikult parteilt tema proletaarne iseloom.

Austria sotsialistide ideoloogide orientatsioon nendest põhimõttelistest seisukohtadest lahtiütlemisele, millel asub marksism proletariaadi klassivõitluse suhtes, on leidnud selge väljenduse eeskätt selles, et programmiprojekt loobub revolutsioonilise töölispartei kui sotsialismi eest peetava võitluse lahutamatu elemendi ideest.

Tuleb öelda, et juba austria sotsialistide esimestes sõjajärgsetes dokumentides tehti, tõsi küll, kohmakas katse välja rookida klassivõitluse ja klassipartei sisu, kasutades selleks targutusi tööliste klassivõitluse ümberkasvamisest mingisuguseks klassideta opositsiooniks — «töötava rahva kõigi kihtide» vastupanuks. 1957. aasta programmiprojektis on see tendents lõpule viidud ja väljendatud loosungiga «Klassiparteist — kõigi töötavate inimeste parteiks».

Kui tänapäeva austria revisionistide seisukohta selles

küsimuses võrrelda nende eelkäijate — «austromarksismi» esindajate teesidega, siis me näeme, et meie aja revisionistide vaatekoht on märksa lähemal avameelse kodanliku reformismi ideedele. On iseloomulik, et Austria Sotsialistliku Partei eelkäija nimi oli kuni Austrias fašismi kehtestamiseni «Austria Sotsiaaldemokraatlik Töölispartei». Austria Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei programmis (mille projekti koostas Otto Bauer ja mis võeti vastu partei kongressil 1926. aasta novembris Linzis) käsitleti sotsiaaldemokraatlikku parteid reast revisionistlikest seisukohtadest hoolimata ikkagi tööliseparteina. 1957. aasta projekt astub täiesti silmanähtavalt suure sammu tagasi koguni Linzi programmiga võrreldes.

Programmi avaldamisele eelnenud ajal hakkas Austria parempoolses sotsialistlikus ajakirjanduses järjest sagedamini kuulduma üleskutseid «jätta programmist välja viimased viited klassiparteile».

Programmiprojekti koostajad ei julgenud sellesse võtta nii kaugele ulatuvaid ettepanekuid, mis taotlesid Austria Sotsialistliku Partei lahtiütlemist mitte üksnes marksismist, vaid ka töölisklassist. Projektis on öeldud, et Austria Sotsialistlik Partei «ei ole iialgi eitanud ega saa eitada oma iseloomu töölisklassi esindajana, muutmata oma seesmist olemust». Sellest hoolimata on projektis olemas üks osa, mis kannab pealkirja «Klassiparteist — kõigi töötavate inimeste parteiks», projekti tekstis aga on öeldud, et Austria Sotsialistlik Partei «on klassipartei raamidest välja kasvanud», sest

«see kord, mida ta taotleb, vastab mitte ainult tööliste ja teenistujate huvidele, vaid ka elanikkonna valdava enamuse huvidele».

Niisuguse argumentatsiooni alusetus on ilmne. Marksistlik tees töölispartei kui proletaarse avangardi osast võitluses laiade töörahva hulkade huvide eest ei ole iialgi tähendanud ega võinud tähendada vaadet sellele parteile kui ennast teistest klassidest ja sotsiaalsetest rühmadest eraldavale kinnisele klassiorganisatsioonile. NSV Liidus sotsialismi võidu pandiks oli just töölisklassi ja talurahva liit, kelle huve väljendabki Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei.

Kuid rahva valdava enamuse ühinemine töölisklassi juhtimisel ei eita, vaid koguni tingimata eeldab töölis-

klassi partei juhtivat osa. Partei juhtiv tegevus on töölisliikumise edu määravaks tingimuseks. Töölispartei muutmine massiliseks parteiks ei tähenda sugugi seda, et ta kaotab klassi-, proletaarse iseloomu. Juba 1892. aastal selgitas F. Engels oma raamatu «Töölisklassi olukord Inglismaal» teise trüki eessõnas, et sotsialism, kuigi ta toob kaasa vabanemise kogu ühiskonnale, «on *töölisklassi parteidoktriin* ja et inimesed, kes propageerivad sotsialismi, mis asub «kõrgemal kõigist klassivastuoludest ja klassivõitlusest», on kas algajad, kes peavad veel palju õppima, või töölisklassi õelad vaenlased, hundid lambanahas» [31].

Kuidas tuleb siis aru saada Austria Sotsialistliku Partei programmi projekti lahtiütlemisest proletariaadi klassipartei ideest? Programmiprojekti ja selle läbitöötamisega seotud teiste materjalide analüüs kinnitab kujukalt seda, et Austria Sotsialistliku Partei ideoloogide loobumine sotsialistliku partei proletaarse iseloomu tunnustamisest tähendab ümber orienteeruda kodanlikele kihtidele kui Austria Sotsialistliku Partei põhilisele sotsiaalsele baasile.

On iseloomulik, et Austria Sotsialistliku Partei reformistlike liidrite püüe loobuda partei klassi-, proletaarsest alusest on leidnud kodanlike ringkondade elava heakskiidu Austrias.

Kodanlus ei piirdunud sellega, et ta ajakirjanduse veergudel programmiprojekti üle ja selle autorite «tarkuse» üle vaimustust avaldas. Marksismi ja töölisklassi ürituse reetmise eest said reformistlikud ideoloogid ka veel tõhusama autasu. Programmiprojekti avaldamisest polnud möödunud kaht nädalatki, kui Benedict Kautsky valiti pangakoondise «Kreditanstalt Bankverein» juhatusse ja ta sai selle panga peadirektori asetäitja tulusa ametikoha. Tuleb arvata, et kateedridotsent B. Kautsky saab oma edasiste «teoreetiliste» avastuste eest ka professorikateedri ühes Austria ülikoolis.

*

Tänapäeva tingimustes, kus kogu maailma progressiivsed jõud on kindlasti veendunud, et sõda ei ole parata-

[31] K. Marx ja F. Engels. Teosed, XVI kd., II osa, lk. 268 (v. k.).

matu, et sõda saab vältida, et rahu saab kaitsta ja kindlustada, omandab erilise tähtsuse Austria Sotsialistliku Partei programmi projekti välispoliitiline osa.

Nagu me nägime, iseloomustavad seda osa kahepalgelisus ning mitmesuguste seisukohtade ja programmiliste deklaratsioonide vahelised kisendavad vastuolud. Projekti selles osas otsekui põrkavad kokku kaks alust: üks tendents põhineb tänapäeva imperialismi kõige agressiivsemate ringkondade välispoliitilise kursi rea elementide toetamisel. Teisest küljest on tänapäeva rahvusvaheliste suhete põhiküsimuse — rahu- ja sõjaküsimuse — käsitlemises programmiprojekti koostajate poolt selgesti tunda Austria laiade rahuarmastavate töörahva hulkade survet.

Kahes maailmasõjas otseselt omandatud kibedad kogemused lasksid Austria, samuti nagu kogu maailma lihtsaid inimesi selgesti mõista, kui kohutavad on iga järgmise sõja tagajärjed. Austria töölisklassi kindel tahe võidelda sõja vältimise eest sundis projekti koostajaid asuma rahu- ja sõjaküsimustes niisugusele seisukohale, mis väärib tervikuna positiivset hinnangut ja toetust. Iseäranis tähtis on rõhutada, et mitmed Austria Sotsialistliku Partei juhtivad tegelased on nähtavasti austria rahva laiade kihtide meeleolu arvestades avaldanud oma seisukoha läbirääkimiste ja rahvusvaheliste probleemide rahuliku lahendamise idee toetamise poolt. Austria Sotsialistliku Partei häälekandja «Arbeiter-Zeitung» kiitis heaks Ida ja Lääne maade vahel mittekallaletungipakti sõlmimise idee, mis esitati Nõukogude Liidu ettepanekutes 1958. aasta jaanuaris. Läbirääkimisi toetava seisukoha avaldas ka üks Austria Sotsialistliku Partei liidreid B. Pittermann.

Võitlus rahu säilitamise ja kindlustamise eest on üks neid aktuaalseid probleeme, mille suhtes on eeskätt vaja saavutada sotsialistide ja kommunistide tegevusühtsus. Ideoloogilised lahkarvamused sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise teede ja seaduspärasuste küsimustes ei saa ega tohi takistada töölisliikumise tegevusühtsuse sisseseadmist.

Omal ajal võitlesid tegevusühtsuse kohta kokkuleppe sõlminud austria sotsialistid ja kommunistid üheskoos fašismi vastu. Kommunistide ja sotsialistide solidaarsusele ja nende ühisele vastupanule hitlerlikes vang-

lates ja koonduslaagrites võlgnevad mõned austria sotsiaaldemokraatide liidrid oma elu. Sotsialistid ja kommunistid astuvad ettevõtetes alati välja ühise rindena, kui neid ähvardavad kodanluse agentide salasepitsused. Möödunud aasta mais kindlustas sotsialistide ja kommunistide ühinemine kodanliku bloki poolt üles seatud vabariigi presidendi kandidaadi läbikukkumise.

Üleskutse ühtsusele leiab laia kõlapinna Austria Sotsialistliku Partei lihtliikmete hulgas. Niisugust ühtsust nõuavad selleks soodsaid tingimusi loovad reaalsed faktid. Keskkomitee ettekandes Austria Kommunistliku Partei XVII kongressil kriipsutas partei esimees Johann Koplenig kommuniste ja sotsialiste tegevusühtsusele üles kutsudes alla: «Meie peame töölistele-sotsialistidele avalikult ütlema, et klassikoostööst kodanlusega ei lähe töölised tugevamaks ja et, ümberpöördult, ainult tööliste klassisolidaarsus, resoluutne võitlus töötava rahva huvide eest võivad viia edule.» [32]

Austria Sotsialistliku Partei programmi projektil on ajutine iseloom. Diskussioon selle üle, missugune peab olema ja tuleb selle partei programm, kelle taga seisab suurem osa austria töölisi, erutab lihtsaid sotsiaaldemokraate. On iseloomulik, et isegi Austria Sotsialistliku Partei teoreetiline häälekandja — ajakiri «Die Zukunft» — oli sunnitud juba 1958. aasta esimesse numbrisse paigutama selle partei liikmete mitu artiklit, mis mõistsid resoluutselt hukka projekti lahtiütlemise marksismist ühiskondlike protsesside analüüsi ja klassivõitluse teooria kardinaalsetes küsimustes. Nii rõhutab artikli «Neljas programm ja marksism» autor I. Hindels oma «fundamentaalset» mittenõustumist projektiga. Hindels ütleb, et projekt kujutab endast «paremale kalduva ideoloogilise evolutsiooni väljendust», ja kritiseerib projekti autoreid selle eest, et nad Marxi klassiteooria asendavad klassi mõiste ebamäärase psühholoogilise käsitlusega.[33]

Programmiprojekti teeside arutamisest võtavad osa ka töölised-kommunistid. «Me võtame arutamisest osa. Me vaidleme seltsimeestega, kellest lahutada ei saa meid

---

[32] Johann Koplenig. Für die Lebensinteressen der arbeitenden Menschen. «Weg und Ziel», 1957, № 5, lk. 445.

[33] I. Hindels. Das vierte Programm und der Marxismus. «Die Zukunft», 1958, Heft 1, lk. 13.

mitte midagi, sest ühised klassihuvid, mida programmiprojektis nimetatakse «erilisteks huvideks», moodustavad meie elu mõtte ja sisu,» toonitab Austria Kommunistliku Partei teoreetiline ajakiri «Weg und Ziel».[34] Tähtsaks panuseks diskussiooni on programm «Austria tee sotsialismile»,[35] mille soovitas töölisklassile Austria Kommunistlik Partei. Austria progressiivsed jõud on veendunud, et revisionistlikel ideoloogidel ei lähe korda austria töölistele-sotsialistidele programmi peale sundida sel kujul, nagu selle koostas Benedict Kautsky ja Ko. Seda loodavad siiralt ka austria tööliste sõbrad, sotsialismi eest võitlejad teistes maades.

Ajakirjast «Voprossõ Istorii KPSS» nr. 2, 1958

---

[34] Franz Marek. Der Programm-Vorentwurf der SPÖ. «Weg und Ziel», 1958, № 1, lk. 33.

[35] Vt. «Weg und Ziel», Sondernummer, 1958, März.

JUGOSLAAVIA KOMMUNISTIDE LIIDU PROGRAMMI PROJEKTIST

P. Fedossejev, I. Pomelov, V. Tšeprakov

Jugoslaavias avaldati käesoleva aasta märtsis Kommunistide Liidu programmi projekt, mille läbiarutamine toimub praegu. Programmiprojekti töötas välja Jugoslaavia Kommunistide Liidu Keskkomitee komisjon ja see esitatakse 22. aprillil algavale VII kongressile. Jugoslaavia ajakirjanduse teateil teevad Jugoslaavia kommunistid projekti arutamise käigus palju märkusi ja ettepanekuid, millede eesmärgiks on aidata kaasa programmi lõplikule väljatöötamisele.

Programmi läbiarutamine ja vastuvõtmine on suursündmuseks iga kommunistliku partei elus; see on partei sisemine küsimus, kuid see tekitab loomulikult huvi ka teiste maade kommunistides. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt äratab tähelepanu veel ka seetõttu, et selles käsitletavad küsimused ulatuvad kaugele väljapoole Jugoslaavia sisemiste probleemide piiri. Sellest kõneldakse otseselt ka projekti sissejuhatavas osas:

«Jugoslaavia Kommunistide Liidu programm kujutab endast tänapäeva maailma vastuolude analüüsi ning määrab kindlaks Jugoslaavia kommunistide vaated ja seisukohad ühiskondlike, majanduslike ja poliitiliste suhete üldise problemaatika kohta maailmas.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programm väljendab põhimõttelisi seisukohti mõningate tänapäeva rahvusvahelise töölisliikumise ja sotsialismi arengu kõige olulisemate küsimuste kohta kogu maailmas.» [1] (Lk. 8.)

---

[1] «Nacrt programa Saveza komunista Jugoslavije». Kultura. Mart 1958. Beograd. Edaspidi antakse artikli tekstis viited «Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti» kohta selle väljaande järgi.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmiga tutvumisel võib näha, et see sisaldab rea üldisi marksistlik-leninlikke seisukohti ja rohkesti õigeid üldistusi. Kuid ühtlasi on seal kahjuks ka palju seisukohti, mis ilmselt lahku lähevad marksismi-leninismi teooriast ja praktikast, maailma kommunistliku liikumise teooriast ja praktikast. Eriti on see maksev niisuguste küsimuste kohta, nagu tänapäeva rahvusvaheline areng, kaks maailmasüsteemi, sotsialistliku ülesehitustöö kogemused mitmesugustes maades ja ennekõike NSV Liidus, sotsialistlik riik, proletaarne internatsionalism ja sotsialistlike maade vastastikused suhted, kommunistlike parteide vastastikused suhted, kaasaegse revisionismi ja dogmatismi käsitus.

Ei saa vaikides mööda minna sellest, et programmiprojektis tänapäeva rahvusvahelise olukorra, maailma sotsialistliku süsteemi ning rahvusvahelise töölis- ja kommunistliku liikumise arenemise kohta antud hinnang on paljudes tähtsates küsimustes risti vastupidine sellele hinnangule, mis on antud kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamisel 1957. aasta novembris vastuvõetud deklaratsioonis ja rahumanifestis. Programmiprojekti koostajad märgivad, et sotsialismi eest peetava võitluse käesoleval etapil «on mõningates teooria ja praktika küsimustes olemas teatud erinevad seisukohad». Seega on jutt mitte pisiküsimustest, vaid põhimõttelistest sotsialismi teooria ja praktika küsimustest, mille kohta Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis esitatakse eriline kontseptsioon.

Sel ajal kui Jugoslaavias arutatakse Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti, tahaksime teha mõningaid seltsimehelikke märkusi reas põhimõttelistes küsimustes, lootes, et projekti koostajad neisse heatahtlikult suhtuvad ja neid tundma õpivad.

*

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis asub silmapaistval kohal küsimus tänapäeva kapitalismist ja sotsialismile ülemineku teedest. Keskne koht on siin ideel, et revolutsiooniliste sotsialistlike ümberkujunduste kõrval toimub ka kapitalismi sotsialismiks ümberkujunemise evolutsiooniline prot-

sess. Katse näidata, et sotsialistlik ühiskond võib tekkida evolutsiooni teel, on endaga kaasa toonud terve ahela ebateaduslikke, mittemarksistlikke, mitteleninlikke arutlusi kaasaegsele kapitalismile iseloomulike nähtuste ja protsesside üle.

Programmiprojekti õiged seisukohad monopolistliku kapitalismi kohta on segi ebaõigete seisukohtadega, eriti neis kohtades, kus jutt on arenenud kapitalistlikes maades praegu ülevõimu omavast monopolistlikust riigikapitalismist. Selles dokumendis on esiplaanile tõstetud monopolistliku riigikapitalismi arengu poliitilised tegurid ja varju on jäänud kapitalismile omaste seesmiste majanduslike seaduspärasuste analüüs.

Märkides õigesti ära, et kodanliku riigi osatähtsus kapitalistlikus majanduses on kasvanud, kujutavad projekti koostajad samal ajal ebaõigesti monopolistliku kapitali ja tema riigi vahelisi suhteid. Programmiprojektis on öeldud, et riik «kontrollib kapitali järjest rohkem, piirates osaliselt kapitalistliku omandi eraviisilist valitsemist ja võttes erakapitali omanikelt üle üksikuid iseseisvaid funktsioone majanduselus ja ühiskonnas.

Monopolide ladviku ja riigivõimu sidemete tugevnemise protsess jätkub ka edaspidi. See ladvik kaotab oma tegevuse teatud aladel järjest rohkem oma endist, täielikult iseseisvat osa, üksikud monopolide funktsioonid aga lähevad järjest suuremas ulatuses riigi kätte». (Lk. 18.)

Mõte, nagu ahendaks riigi vahelesegamine monopolistliku kapitali majandusliku võimu baasi, ei vasta asjade tegelikule olukorrale kapitalistlikus ühiskonnas. Kas üksikute ettevõtete või üksikute majandusharude riigistamine Inglismaal, Itaalias, Prantsusmaal ahendas monopolistliku kapitali majandusliku võimsuse baasi tervikuna? Hoopiski mitte! Riigistamine vabastas monopolide kapitalid, mis olid jäänud toppama tehniliselt mahajäänud ja kahjumeid toovatesse tööstusharudesse (söetööstusse jne.). Ta pani raskuspunkti maksumaksjate õlgadele ja võimaldas kapitalistidel oma kapitali paigutada teistesse, kasutoovatesse tööstusharudesse. Ta andis kõigile monopolidele võimaluse kasu saada sellest, et riigieelarve summadega varustati mahajäänud tööstusharud uue tehnikaga ja monopolid hakkasid saama odavalt sütt, elektrienergiat jne.

Kas kontroll ja reguleerimine, mida teostab k a p i -

talistlik riik, ahendab kapitalistide õigusi nende omandi valitsemise ja käsutamise alal, kas see vähendab palgatööliste ekspluateerimist? Muidugi mitte! On küllalt, kui küsida Lenini sõnadega: kes keda kontrollib, s. t. missugune klass on kontrollija ja missugune kontrollitav, — siis on selge, et kontrolli ja reguleerimist kodanliku riigi poolt teostatakse monopolide huvides, töölisklassi vastu.

Monopolistliku riigikapitalismi kasv tähendab monopolide edasist tugevnemist, majandusliku ja poliitilise võimu edasist kontsentreerumist nende kätte, riigi ärakasutamist monopolide poolt oma kitsaste taskuhuvide eesmärgil töörahva huvide kahjuks.

Kui kaugele on programmiprojekti koostajad eemaldunud leninismist, võib näha nende järgmisest väitest: «Kuivõrd üksikud majanduslikud funktsioonid rohkem kanduvad erakapitalilt riigile — kusjuures erakapitali õigusi piiratakse ka teisel teel —, sedavõrd rohkem väljendub majanduselus uute, oma objektiivselt tendentsilt sotsialistlike elementide surve kapitalistlikule tootmisviisile.» (Lk. 23.)

Programmiprojekti koostajatele muutub riik klassidest kõrgemal olevaks organisatsiooniks, kes seisab kapitalistliku ühiskonna mõlema antagonistliku klassi — kodanluse ja proletariaadi — vastas. «Oma iseseisva funktsiooni saavutamise püüdes,» öeldakse projektis, «tõuseb riigiaparaat ühiskonnast kõrgemale ja ilmutab tendentsi järjest rohkem piirata nii erakapitali kui ka töölisklassi osatähtsust.» (Lk-d 19—20.)

Et kodanlik riik «piirab» töölisklassi osatähtsust, täpsemalt öeldes aga arendab pealetungi proletariaadi poliitilistele õigustele ja elulistele majanduslikele huvidele, see on vaieldamatu. Kas aga saab tuua vähegi kaalukaid fakte selle kohta, et kodanlik riik oleks välja astunud kodanluse klassihuvide vastu, monopolistliku kapitali vastu? Ei, ei saa! Kodanlik riik võib astuda ja astub välja väike- ja keskmiste kapitalistide vastu suurkapitalistide kasuks, ta võib piirata ühte või teist üksikut aktsiaseltsi, kuid ta tegutseb alati ja tingimata kodanluse üldistes huvides, monopolistliku kapitali huvides.

Lenin märkis õigesti, ja elu kinnitab seda iga päev, et «kõigi nende sammudega tootmise suurema monopoliseerimise ja suurema riigistamise poole käib paratamatult

kaasas see, et tugevneb töörahva hulkade ekspluateerimine, kasvab rõhumine, muutub raskemaks ekspluateerijaile vastulöögi andmine, kõveneb reaktsioon ja sõjaline despotism ning koos sellega toovad nad paratamatult kaasa suurkapitalistide kasumi uskumatu kasvu elanikkonna kõigi ülejäänud kihtide arvel, töörahva hulkade orjastamise paljudeks aastakümneteks tribuudiga, mida makstakse kapitalistidele miljardiliste laenuprotsentide näol». (Teosed, 24. kd., lk-d 280—281.)

Tänapäeva tingimustes, kus sotsialistlik maailmasüsteem teeb tohutu suuri edusamme, mis vaimustavad kapitalistlike maade rahvahulki, on monopolistlik kodanlus sunnitud tegema mõningaid sotsiaalse ja majandusliku iseloomuga järeleandmisi. Sellest aga ei tulene sugugi, et kodanlik riik seisab klassidest kõrgemal ja esineb erapooletu «reguleerijana tööalaste ja varanduslike suhete valdkonnas», nagu seda väidetakse Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis.

Sugugi ei peegelda reaalset elu ka projektis sisalduv väide, et «mida suurem tasakaal saavutatakse kodanluse ja tööliskiassi vahelises poliitilises võitluses mõju ja positsioonide pärast riigikapitalismi süsteemis, seda iseseisvamaks muutuvad ka bürokraatia funktsioonid». Kahtlemata on reas kapitalistlikes riikides proletariaadi jõud kasvanud, kuid riigiaparaat on endiselt imperialistliku kodanluse käes ja täidab selle tahet. Tees riigi «iseseisvusest» tänapäeva kapitalismi tingimustes varjutab kodanliku riigi klassiolemust ja tõmbab proletariaadi tähelepanu kõrvale võimu revolutsioonilise kättevõitmise ajalooliselt ülesandelt.

Tänapäeva kapitalistlik riik on kapitalistide klassi organisatsioon kapitalistliku tootmise üldiste tingimuste kaitsmiseks. See on tegelikult kapitalistide riik, ideaalne koondkapitalist. Mida rohkem tootlikke jõude ta oma valdusse võtab, seda rohkem kodanikke ta ekspluateerib. Töölised jäävad sealjuures palgatöölisteks, proletaarlasteks, kapitalistid aga kapitalistideks, ekspluateerijateks. Riiklik-monopolistlik omandus ei lahenda konflikti tootlike jõudude ja tootmissuhete vahel, temas peitub ainult konflikti lahendamise võimalikkus.

Üksikute majandusharude natsionaliseerimine kapitalistlikus ühiskonnas, kui tähtis see ka ei oleks, ei saa iseenesest vahetult viia sotsialismile. Seda kinnitavad

faktid. Nii ei viinud Inglismaa leiboristlik valitsus, kes natsionaliseeris mõned tööstusharud, riiki sotsialismile. Selleks et saabuks sotsialism, on vaja, et töölisklass kehtestaks oma poliitilise võimu, võtaks enda kätte põhilised tootmisvahendid ja teostaks ühiskonna sotsialistliku reorganiseerimise. Ainult neis riikides, kus see on toimunud, eksisteeribki sotsialism. Marksistid-leninlased on alati lähtunud sellest, et riigikapitalism ei muutu sotsialismiks iseenesest, vaid ainult sotsialistliku revolutsiooni teel. Monopolistlik riigikapitalism ainult suurendab materiaalseid eeldusi sotsialismi loomiseks.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis on õigete seisukohtade kõrval palju niisuguseid seisukohti, mis on esimestega vastuolus ja viivad järeldusele, nagu saaks sotsialismile üle minna kapitalismis leiduvate «sotsialistlike nähtuste», «elementide», «tendentside» lihtsa suurenemise, akumuleerumise teel, s. t. sotsialismi stiihilise kasvu teel kapitalismi süsteemis. Märkides näiteks, et sotsialismile üleminekut «võib teostada ainult töölisklassi teadlik poliitiline tegevus», piiravad autorid samas selle tegevuse ainult «võitlusega juhtiva osa pärast võimu mehhanismis», s. t. kehtivas kodanluse võimu mehhanismis. Nad räägivad «sotsialistlike tendentside tungimisest riigikapitalismi süsteemi», sellest, et «riigikapitalistlike suhete spetsiifilised vormid võivad olla nii kapitalismi viimasteks jõupingutusteks enda säilitamise pärast kui ka esimeseks sammuks sotsialismile, kuid võivad olla samal ajal nii ühed kui ka teised» jne.

Kapitalismilt sotsialismile ülemineku küsimuse niisuguse käsitusega ei saa nõustuda. Marksism-leninism on seisukohal, et «kapitalism loob ise endale hauakaevaja, loob ise uue korra elemente, ja samal ajal need üksikud elemendid ei muuda ilma «hüppeta» mitte midagi üldises olukorras, ei puuduta kapitali võimu». (V. I. Lenin. Teosed, 16. kd., lk. 322.)

Programmiprojekti autorid arvavad, et edukast võitlusest tööstuse natsionaliseerimise eest, tööliste osavõtu eest natsionaliseeritud ja eraettevõtete valitsemisest «sõltub ka niinimetatud majandusliku demokraatia arenemise aste». Kuid tööliste osavõtt kapitalistliku tootmise «valitsemisest» üksinda, lahus massilisest poliitilisest võitlusest, ei oma revolutsioonilist sotsialistlikku iseloomu.

Massilisest poliitilisest võitlusest eraldatuna ei ole niisugune loosung mitte midagi muud kui üleskutse töölisorganisatsioonide sissekasvamiseks kapitalismi süsteemi, üleskutse loobuda revolutsioonilisest võitlusest.

Programmiprojektis paistab samuti silma koloniaalikkest vabanenud riikide sotsiaalse arengu teede küsimuse väga lihtsustatud käsitus; seda keerulist probleemi valgustatakse, ilma et oleks igakülgselt arvestatud nimetatud maade iseärasusi ja sisemiste ning väliste tegurite kogu kompleksi mõju nende maade arengule.

Käsitades kodanlikku riiki klassidest kõrgemal seisva organisatsioonina, eemalduvad Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti koostajad Lenini õpetusest vana, kodanliku riigimasina purustamise ja uue, proletaarse riigimasina loomise kohta. Nende jaoks seisab küsimus ainult võitluses tööliste ja kapitalistide vahel antud riigiaparaadi kontrollimise pärast. Kodanlus, öeldakse projektis, «püüab säilitada võimalikult rohkem oma positsioone ja oma tähtsaid ühiskondlikke privileege, ja seda eelkõige oma otsustava kontrolliga riigivõimu mehhanismi üle... Sellele vastukaaluks avaldab töölisklass teadlikult ja stiihiliselt... alatist survet nende kodanluse privileegide likvideerimise või piiramise suunas, võideldes majanduslike funktsioonide ühiskonnastamise laiendamise ja kiirendamise eest, neid funktsioone valitsevate institutsioonide üle otsustava mõju saavutamise eest, riigivõimu kättevõitmise eest». (Lk. 25.) Projektis märgitakse samuti, et töölisklassi võitlus «juhtiva osa eest võimumehhanismis» (lk. 24) võib teostada ülemineku riigikapitalismilt sotsialismile, «muuta riigiaparaadi ühiskonna teenriks» (lk. 20).

Ajaloo kogemused õpetavad ja tänapäeva ühiskonna arengu marksistlik-leninlik analüüs näitab, et kõigil juhtudel on sotsialismile ülemineku vajalikuks eeltingimuseks riigivõimu vallutamine proletariaadi ja tema eelväe poolt, töölisklassi poliitilise võimu, proletariaadi diktatuuri kehtestamine selle ühes või teises vormis ja selle võimu abil tootmisvahendite muutmine üldrahvalikuks omanduseks, sotsialistlike ümberkujunduste teostamine.

Kommunistlikud parteid on seisukohal, et ühiskonna sotsialistlik ümberkujundamine võib toimuda nii vägivaldsel kui ka rahulikul teel, olenevalt ühe või teise maa konkreetsetest tingimustest. Kuid ka rahulik tee on revo-

lutsiooni arendamise tee, üks revolutsiooni vorme. Mõned Jugoslaavia teoreetikud aga ei räägi mitte vägivaldsest ja rahulikust teest, mis mõlemad on revolutsioonilised, vaid revolutsioonilisest ja «evolutsioonilisest» teest, millest viimane ei ole revolutsiooniline.

Töölisklassi võitlus ühiskonna revolutsioonilise ümberkujundamise eest sotsialismi alustel võib olla edukas ainult sel paratamatul tingimusel, et see võitlus toimub marksistlik-leninliku partei juhtimisel. Kuna aga Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti autorid peavad võimalikuks mitterevolutsioonilist, evolutsioonilist sotsialismile ülemineku teed, siis jõuavad nad muidugi ka partei juhtiva osa eitamiseni. Veelgi enam, kommunistliku partei juhtivat osa revolutsioonilises töölisliikumises nimetavad nad «monopolismiks». Nad ütlevad: «Ettekujutus, et kommunistlikel parteidel on monopol iga sotsialismile viiva liikumise suhtes ja et sotsialism väljendub ainult kommunistlikes parteides ja nende kaudu, on teoreetiliselt vale ja praktiliselt väga kahjulik.» (Lk. 54.)

Projekti koostajad arvavad isegi seda, et üksikutes riikides võib töölisklass võimule tulla ja sotsialismini jõuda üldse ilma oma poliitilise parteita. Nad kirjutavad: «Riikides, kus töölisklassi poliitilist parteid selle klassikalisel kujul tegelikult ei ole olemas, nagu näiteks Ameerika Ühendriikides, on kõige tõenäolisem, et ametiühingutesse organiseerunud töölishulgad esmajärjekorras ametiühingute kaudu järjest rohkem lülituvad teadlike sotsialistlike jõudude kasvuprotsessi, võitlusse töölisklassi ühiskondliku mõju tugevdamise eest ja tema juhtiva osa eest võimusüsteemis.» (Lk. 57.) Kas siis on mingeid fakte, mis võimaldavad teha niisugust järeldust? Kas on tõenäoline, et ametiühingud, eriti aga praegused Ameerika ametiühingud, kes asuvad kapitalistliku korra kaitsmise seisukohal, viiksid Ameerika Ühendriigid sotsialismile? Niisugune oletus paneks kindlasti imestama Ameerika ametiühingute juhte endid.

Kuigi Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis märgitakse kommunistlike parteide ja töölisparteide teeneid, ei ole seal peaaegu midagi öeldud rahvusvahelise kommunistliku liikumise kasvust praegusel etapil, tema ridade monoliitsuse ja ühtsuse kindlustamisest. Raskuspunkt on üle viidud kommunistlike par-

teide tegevuses esinevate puuduste argumenteerimata kriitikale. Selgub, et nendele parteidele on omane «bürokratism, dogmatism, pahempoolsete fraasidega varjatud oportunism, sektantlus, suurendatud ettekujutus oma jõust, ideeline ja poliitiline monopolism jne.». (Lk. 53.) Kas on vaja veel rääkida sellest, et taolised väited ei vasta tegelikkusele ja neil pole midagi ühist printsipiaalse, seltsimeheliku kriitikaga, mis on võimalik vennalike kommunistlike parteide vahel nende ideelis-poliitilise ühtsuse kindlustamiseks.

Maailma kommunistlik liikumine areneb suurt tõusuteed. Möödunud sügisel Moskvas toimunud vennalike kommunistlike ja töölisparteide nõupidamine demonstreeris erakordse jõuga selle liikumise ühtsust ja monoliitsust, tema hiiglaslikke edusamme.

*

Rahvusvaheliste suhete käsitlemisel on Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti tõsiseks puuduseks niisuguse maailma-ajaloolise tähtsusega fakti ignoreerimine, nagu maailma lõhenemine kaheks süsteemiks — sotsialistlikuks ja kapitalistlikuks süsteemiks. Tõsi küll, selles dokumendis on sõnad «sotsialistlik maailm», kuid need tähendavad mitte reaalselt eksisteerivat sotsialistlikku maailmasüsteemi, vaid midagi üsna laialivalguvat. Jugoslaavia kui sotsialistlik riik, märgitakse projektis, «on sotsialistliku maailma, s. o. tänapäeva inimkonna sotsialistlike ja progressiivsete jõudude koostisosa». (Lk. 78.)

Projektis ei tooda vajaliku selguse ja täpsusega esile tänapäeva maailma arengu põhilist vastuolu — vastuolu ja võitlust kahe süsteemi vahel, kus ühel pool seisab kasvav ja tugevnev sotsialistlik maailmasüsteem, mida toetavad kapitalistlike maade töölisklass ja majanduslikult nõrgaltarenenud maade rahvahulgad, teisel pool aga oma aja ära elanud, kuid veel küllaltki võimsate positsioonidega kapitalistlik süsteem. Kahe maailmasüsteemi olemasolu küsimus asendatakse sisuliselt kahe sõjalis-poliitilise bloki olemasolu küsimusega. Kuigi projektis märgitakse, et Jugoslaavia Kommunistide Liit hindab eksisteerivate blokkide ühiskondlik-majanduslikku ja poliitilist olemust ning osa erisuguselt, ei tehta siiski

rahvusvahelise pinevuse põhjuste konkreetses analüüsis vahet kahe bloki vahel.

Teatavasti peituvad sõjaohu juured imperialismi olemuses eneses. Kuid projekti autorid näevad rahvusvahelise pinevuse peamist põhjust mitte imperialistlike riikide agressiivses poliitikas, vaid kahe sõjalis-poliitilise bloki olemasolus. See on täielikus vastuolus marksistlik-leninliku seisukohaga rahvusvahelise pinevuse põhjuste suhtes. Rahumanifestis on öeldud: «Kust tuleb oht rahuüritusele ja rahvaste julgeolekule? Sõjast on huvitatud ja sõjast unistavad kapitalistlikud monopolid, kes on ennenägematult rikastunud kahes maailmasõjas ja kaasaegses relvastumise võidujooksus.» Ja edasi: «Kapitalistlike, eriti ameerika monopolide survel lükkavad mõningate kapitalistlike riikide valitsevad ringkonnad tagasi ettepanekud desarmeerimist, tuumarelva keelamist ja teiste uue sõja ärahoidmist taotlevate abinõude kohta.» Ühtlasi märgitakse rahumanifestis: «Üheski sotsialistlikus riigis pole klasse või elanikkonna sotsiaalseid kihte, kes oleksid huvitatud sõjast. Siin on võimu juures töölised ja talupojad, kes kõigis sõdades on kandnud kõige suuremaid ohvreid. Kas nad võivad soovida uut sõda? Kommunistide eesmärgiks on ehitada ühiskond, kus on tagatud üldine heaolu, kõigi rahvaste õitseng ja igavene rahu rahvaste vahel. Sotsialistlikele riikidele on vaja kestvat rahu, et ehitada üles selline ühiskond.»

Rahumanifestis, mille väljatöötamisest muide osa võtsid ja mille poolt hääletasid ka Jugoslaavia Kommunistide Liidu esindajad, konstateeritakse seega, et rahuüritust ohustavad kapitalistlikud monopolid, et kommunistlikel parteidel ega sotsialistlikel riikidel ei ole mingisuguseid ajendavaid põhjusi sõja vallapäästmiseks ja sõjaliseks kallaletungiks teistele riikidele. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt aga näeb sõjaohu allikat blokkide olemasolus, seab ühele pulgale sotsialistlike maade rahuarmastava poliitika ja imperialistlike riikide valitsevate ringkondade agressiivse poliitika.

Paneb väga imestama, et programmiprojektis ei räägita midagi kapitalismi ebaühtlase arenemise süvenemisest, mis viib imperialistlike riikide vaheliste vastuolude teravnemisele, ei räägita midagi Lääne-Saksamaa militarismi taastamisest, Ameerika Ühendriikide agres-

siivsest poliitikast, peamiste kapitalistlike riikide majanduse militariseerimisest. Näib loomulik olevat, et nendest küsimustest ei saa kommunistide programmis mööda minna, seda enam, et imperialistliku agressiooni vastu võitlemise ülesannet eriti rõhutati sotsialistlike maade kommunistlike ja töölisparteide esindajate poolt vastuvõetud deklaratsioonis, mida toetab kogu rahvusvaheline kommunistlik liikumine. Deklaratsioonis on öeldud: «Ameerika Ühendriikide agressiivsed imperialistlikud ringkonnad taotlevad niinimetatud jõupositsiooni-poliitikat ajades saavutada ülevõimu enamiku maailma maade üle ja püüavad takistada inimkonna progresseeruvat edasiliikumist vastavalt ühiskonna arenemise seadustele. «Kommunismivastase võitluse» sildi all taotlevad nad üha suurema arvu maade oma ülevõimule alistamist, õhutavad demokraatlike vabaduste hävitamisele, ähvardavad arenenud kapitalistlike maade rahvuslikku sõltumatust, tahavad vabanenud rahvastele uuel kujul peale suruda koloniaaliket ning arendavad süstemaatiliselt vaenulikku õõnestustegevust sotsialistlike maade vastu. Oma poliitikaga püüavad Ameerika Ühendriikide teatud agressiivsed ringkonnad enda ümber koondada kõik kapitalistliku maailma reaktsioonilised jõud. Need ringkonnad kujunevad seega maailma reaktsiooni keskuseks ja on rahvahulkade kõige kurjemad vaenlased.»

See kõik on aga Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti autorite silmapiirilt välja jäänud. Projekti tundmaõppimisel tekib mulje, et objektiivselt on kriitika teravik suunatud sotsialistlike maade ja töölisparteide vastu; blokkide kriitika lipu all kritiseeritakse tegelikult kommunistlike parteide ja sotsialismileeri ühtsust.

On teada, et imperialistid ja ainult imperialistid ajavad jõupoliitikat, kuid programmiprojekti autorid omistavad selle poliitika ka sotsialistlikele riikidele. «Asjaolu, et rahvusvaheliste suhete kestvam ja kindlam stabilisatsioon on võimatu,» kirjutavad projekti koostajad, «tuleneb eelkõige sellest faktist, et kaasaja vastuolude teravus ikka veel sunnib peale niisugust poliitikat, mis käsitab rahvusvahelisi suhteid erandlult ühe või teise suurriigi või bloki jõu seisukohalt.» (Lk. 68.)

Kõik süüdistused, mis rahuarmastavad inimesed põhjendatult esitavad lääneriikide valitsevate ringkondade

imperialistlikule poliitikale, adresseerib programmiprojekt ilma mingisuguse aluseta ka sotsialistlikele riikidele, kes teostavad järjekindlat rahuarmastavat välispoliitikat; programmiprojekt hindab sõnakesega «hegemonism» ühtmoodi nii imperialistlike kui ka sotsialistlike riikide poliitikat.

Kas näiteks Nõukogude Liit teostab niisugust välispoliitikat, mida võib nimetada «jõupoliitikaks»? Muidugi mitte! Jõupoliitika tähendab maailmasõja ettevalmistamist oma maailmavalitsemise saavutamise eesmärgil, tähendab teistele riikidele oma diktaadi pealesurumist, tähendab tahet ekspluateerida kogu maailma ja saada monopoolseid lisakasumeid. Nõukogude Liit teostab rahuarmastavat välispoliitikat, tal ei ole mingeid agressiivseid, anastuslikke eesmärke. Nõukogude Liidul ei ole mingisuguseid majanduslikke ajendeid selleks, et vallutada võõraid territooriume ja röövida võõraid rahvaid.

Jõupoliitika tuleneb monopolistliku kodanluse maailmavaatest, kes arvab, et «jõuga» saab takistada või isegi muuta ajaloolise arengu objektiivsete seaduspärasuste toimet. See on kaduva klassi ususümbol. Nõukogude Liit rajab oma poliitika marksismi-leninismi alusele, millele on võõras kodanluse idealistlik «vägivallateooria». Marksism-leninism lähtub ajaloo objektiivsetest seaduspärasustest, mis tingivad iganenud ühiskondliku korra asendamise teise, eesrindliku ühiskondliku korraga.

Otsustavat protesti ja vastuväiteid tekitavad ka programmiprojekti absoluutselt põhjendamatud seisukohad maailma jaotamise kohta niinimetatud «huvisfäärideks» ja «mõjusfäärideks», millest võtvat osa ka maailma esimene sotsialistlik riik. Projektis on öeldud: «Huvisfääride jaotamise meetod ja teised analoogilised poliitilised vormid ilmnesid juba liitlasriikide valitsusjuhtide nõupidamistel Teheranis, Jaltas ja Potsdamis, kestsid aga edasi ka pärast sõda.» (Lk-d 68—69.) Projekti teises kohas öeldakse: «Huvisfääride poliitika mürgitas ja mürgitab rahvusvahelisi suhteid ka edaspidi. Saksamaa, Korea ja Vietnami rahvad elavad lõhestatult, erineva ühiskondliku korraldusega ja kunstlike piiridega riikides, mis on avalike kokkupõrgete varjatud kolleteks.» (Lk. 68.)

Üldiselt on teada, et Nõukogude Liit ei taotlenud endale mingisuguseid «huvisfääre» ega «mõjusfääre» ei Teheranis, ei Jaltas ega Potsdamis. Nendel konverentsidel

võitles Nõukogude Liit Kesk- ja Kagu-Euroopa riikide rahvusliku sõltumatuse ja riikliku suveräänsuse eest, mitte aga oma mõjusfääride eest. See oli üks tingimus, mis võimaldas rea maade rahvastel pärast fašismi ikkest vabanemist valida sotsialistliku arengutee.

Mis puutub sellesse, et Saksamaa, Korea ja Vietnami rahvad on lõhestatud, siis on selles süüdi imperialistid, kes on iga nimetatud maa ühendamise vastu. Ametlikest dokumentidest on teada, et seniajani pole nendes küsimustes, näiteks Saksamaa küsimuses, Nõukogude Liidu ja Jugoslaavia seisukohad erinenud. Lubage meenutada, et Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu ja Jugoslaavia Föderatiivse Rahvavabariigi ühises avalduses Jugoslaavia Föderatiivse Rahvavabariigi presidendi Josip Broz Tito külaskäigu puhul Nõukogude Liitu on öeldud: «... Mõlemad valitsused leiavad, et praegu, kus sõjajärgse Saksamaa territooriumil on kujunenud kaks suveräänset riiki, on Saksamaa taasühendamise saavutamiseks vaja läbirääkimisi Saksa Föderatiivse Vabariigi ja Saksa Demokraatliku Vabariigi vahel. Nad leiavad ka, et ülejäänud riigid, eeskätt suurriigid, peavad tegutsema samas suunas — niihästi saksa rahva huvides kui ka üldistes huvides.»

Programmiprojekti koostajad esitavad jällegi kahel aadressil etteheiteid võidurelvastumise pärast, «relvastumise teel jõudude tasakaalu saavutamise» poliitika pärast, tuumaenergia kasutamise pärast, kuigi kõigile on teada, et sotsialismileer ei kanna vastutust võidurelvastumise eest. Sotsialismileeri kuuluvad maad teevad kõik, mis neist oleneb, selleks et võidurelvastumist lõpetada. Kuid on endastmõistetav, et sotsialistlikud maad võtavad tarvitusele ka kõik vajalikud abinõud oma julgeoleku kindlustamiseks. See asjaolu on suure tähtsusega ka nende riikide julgeoleku kindlustamiseks, kes sotsialismileeri ei kuulu.

Torkab silma, et programmiprojektis sisalduvad kallaletungid Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike riikide välispoliitikale on vastuolus sellega, mis Jugoslaavia Föderatiivse Rahvavabariigi president Josip Broz Tito ütles oma sõnavõtus Belgradis 28. juunil 1956 Jugoslaavia valitsusdelegatsiooni tagasijõudmisel Moskvast. «Deklaratsiooni sellest osast, kus käsitletakse rahvusvahelisi probleeme,» ütles ta siis, «on näha, et meil on

ühesugused vaated paljudes väga tähtsates küsimustes, mis puudutavad rahu ja rahvusvahelise koostöö tugevdamist, riikide- ja rahvastevahelisi suhteid ning erinevate ühiskondlike süsteemidega riikide vahelist rahuarmastavat kooseksisteerimist.» Seltsimees Tito kõneles väga veenvalt sellest, et «Nõukogude Liidu rahvad peavad kõige kallimaks rahu ja et neid rahva püüdeid jagavad ka nõukogude kõrgemad juhid».

Ei saa pidada õigeks Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis sisalduvat rahvusvaheliste suhete uut konstruktsiooni, millega sotsialismileeri välispoliitika seatakse ühele pulgale imperialismileeri välispoliitikaga.

Tihedas koostöös teiste sotsialistlike riikidega, õlg õla kõrval kogu maailma rahuarmastavate rahvastega teeb Nõukogude Liit tohutu suuri jõupingutusi uue sõja ärahoidmiseks. Viimasel ajal on NSV Liit teinud palju konstruktiivseid ettepanekuid, astunud mitmeid samme välispoliitika alal, et saavutada rahvusvahelise pinevuse nõrgenemist, võidurelvastumise lõpetamist ja tuumarelva ärakeelamist. Hiljuti võttis NSV Liidu Ülemnõukogu vastu seaduse aatomi- ja vesinikurelva katsetamiste ühepoolse lõpetamise kohta Nõukogude Liidus. NSV Liidu Ülemnõukogu kutsus Ameerika Ühendriike ja Inglismaad järgima Nõukogude Liidu eeskuju. Kas siis Nõukogude Liit on süüdi selles, et tema ettepanekud pole veel leidnud pooldavat suhtumist Ameerika Ühendriikide ja teiste lääneriikide valitsevate ringkondade poolt? Kas Nõukogude Liit on süüdi selles, et läänеriigid ei taha järgida tema eeskuju ja lõpetada aatomi- ning vesinikurelva katsetamisi? Nõukogude Liit, Hiina Rahvavabariik ja teised sotsialistliku leeri maad, kes tunnevad oma ajaloolist missiooni, teostavad resoluutselt ja järjekindlalt rahu ja rahvaste julgeoleku poliitikat.

*

Käsitledes sotsialismi arengut Nõukogude Liidus ja sotsialistlikes maades, tunnistavad Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti autorid, et need on «rahvusvahelisele sotsialismile väärtuslikud kogemused». Projektis märgitakse NSV Liidu kui esimese sotsialistliku

riigi ajaloolist osa, kes näitas teed teistele maadele ühiskonna arendamisel progressi vaimus. Projektis kõneldakse Nõukogude Liidu suurtest saavutustest tööstusliku baasi loomisel ja sotsialistlike suhete arendamisel, mis võimaldas NSV Liidul koos teiste Hitleri-vastase bloki maadega saavutada Teises maailmasõjas võidu fašistlike jõudude bloki üle.

Märkides industrialiseerimise alal saavutatud edusamme, vaikivad projekti autorid surnuks NSV Liidu kogemused proletariaadi diktatuuri seisukohalt ühes tähtsamas ja keerulisemas sotsialismi ülesehitamise küsimuses — paljumiljoniliste talurahvahulkade, üksiktalupoegade väikeste eramajapidamiste sotsialistlikule arenguteele üleviimise küsimuses. Kas see küsimus ei seisa päevakorral kõigis sotsialismi ülesehitamise teele asunud maades? Kui juba üldistada sotsialistliku ülesehitustöö kogemusi, kas tohib siis vaikides mööda minna kolhooside ülesehitustöö rikkalikest kogemustest NSV Liidus?

Tuleb märkida, et kogu Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis käsitletakse Nõukogude Liidu poolt läbikäidud ajaloolist teed väga ühekülgselt. Projektis pole vajalikul määral kajastatud ka sotsialistliku ülesehitustöö kogemusi Hiina Rahvavabariigis ja teistes rahvademokraatia maades.

Teatavasti on NSV Liidu ja teiste sotsialistlike maade kogemused täielikult tõestanud, kui õige on marksistlik-leninliku teooria tees, et sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö protsesside aluseks on rida peamisi seaduspärasusi, mis on omased kõigile sotsialismi teele asunud maadele. Kahjuks pole programmiprojektis pööratud tähelepanu sotsialismi arengu üldistele seaduspärasustele. Vastupidi, selles on peatähelepanu pööratud puudustele ja vigadele, mis varem NSV Liidus aset leidsid; neid on projekti koostajad kujutanud mingi «bürokraatlik-etatistliku tendentsina» [2], mille all mõistetakse püüet muuta riigiaparaat «ühiskonna peremeheks».

«Isikukultuse teoreetilise ja ideoloogilise õigustamise» näilike katsete kritiseerimise lipu all süüdistavad projekti autorid nõukogude kommuniste selles, et need ole-

[2] Etatism — prantsuskeelsest sõnast «état» (riik).

vat revideerinud marksismi-leninismi tähtsaimaid seisukohti, eelkõige riigi- ja õigusteooria valdkonnas. Nad kirjutavad: «Marksistlik-leninlik teooria proletariaadi diktatuurist kui väljasurevast riigist ja kui töölisklassi võitlusvahendist kapitalismi majanduslike aluste purustamise ning uute, sotsialistlike ühiskondlike suhete vabaks arenemiseks vajalike poliitiliste ja materiaalsete tingimuste loomise protsessis muudeti Stalini teooriaks riigist, mis ei sure välja, mida tuleb kõigil ühiskondliku elu aladel järjest tugevdada ja milles riigiaparaadile omistatakse liiga suurt osatähtsust sotsialismi ülesehitamisel, osatähtsust, mis varem või hiljem peab hakkama pidurdama sotsialistlike ühiskondlike ja majanduslike tegurite arengut.» (Lk. 46.)

Võib täiesti kindlalt öelda, et kõik need väited moonutavad ühiskondliku elu ja teoreetilise mõtte arenemise käiku NSV Liidus.

Ei ole õige, nagu oleks Stalin arvanud, et riik ei sure välja, et seda tuleb kõigil elualadel järjest rohkem tugevdada. Stalini vaated riigiküsimuses, proletariaadi diktatuuri küsimuses väljendasid marksismi-leninismi seisukohta. Nagu see on marksistile kohane, käsitas Stalin sotsialistlikku riiki arenevana. Ta ei arvanud sugugi, et sotsialistliku riigi vormid peavad jääma muutmatuks, et kõik riigi esialgsed funktsioonid säilivad ka hiljem. Sotsialismi võiduga muutusid oluliselt ka Nõukogude sotsialistliku riigi vormid ja funktsioonid. Märkides neid muutusi, ütles Stalin: «Langes ära — suri välja omal maal sõjalise jõuga mahasurumise funktsioon, sest ekspluateerimine on hävitatud, ekspluataatoreid enam ei ole ega ole enam kedagi maha suruda.» (J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, Tallinn 1952, lk. 564.)

Laialt on tuntud Stalini korduvad ütlused selle kohta, et kommunismi ajal riigivõimu ei ole, et riik sureb siis välja. Partei XVIII kongressil ütles ta veel kord, et riik kaob kommunismi ajajärgul, kui ei ole enam kapitalistlikku ümbrust, kui on likvideeritud sõjaliste väliskallaletungide oht; et riik säilib ajutiselt kommunismi ajajärgul ainult sel puhul, kui säilib kapitalistlik ümbrus, kui ei ole kadunud sõjaliste väliskallaletungide oht.

Nii riigiküsimuses kui ka reas teistes küsimustes on

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti koostajad ilmselt ebajärjekindlad. Projektis on õigesti öeldud, et tuleb pidada võitlust riigi anarhistliku alahindamise tendentsi vastu, et riik on üks kõige tähtsamaid ja vajalikumaid kapitalistliku süsteemi majanduslike aluste purustamise ja sotsialistliku ülesehitustöö aluste loomise hoobasid. Tuleb aga märkida, et sotsialistliku riigi tähtsa osa tunnistamine ja hoiatus riigivõimu anarhistliku alahindamise suhtes näivad ainult sõnakõlksuna, sest riigi väljasuremise teesi esitatakse intensiivselt tänapäeva otsese ja kõige tähtsama ülesandena.

Projekti autorid kuulutavad, et idee riigi vajalikkuse kohta kuni kommunismini «on marksismi etatistlik-pragmatistlik revideerimine»[3], ja deklareerivad: «Sellest tuleneb, et pärast töölisklassi ja üldse töörahva võimu kindlustumist saab riigi järkjärgulise väljasuremise küsimus sotsialistliku ühiskondliku süsteemi põhiliseks ja otsustavaks küsimuseks.» (Lk. 34.)

Kuna programmiprojekti autorid on heitnud süüdistuse marksistlik-leninlike seisukohtade revideerimises, tuleb siinkohal käsitleda teadusliku kommunismi rajajate vaateid riigiküsimuses, proletariaadi diktatuuri küsimuses.

Marksismi-leninismi nurgakiviks on seisukoht, et riik püsib nii kaua, kui võitnud sotsialism on üle kasvanud täielikuks kommunismiks. Lenin ütles korduvalt, et riigi täielikuks väljasuremiseks on vaja täielikku kommunismi.

Viimasel ajal on revisionistlikud elemendid reas maades «stalinismi» kritiseerimise lipu all moonutatult ning valesti kujutanud Lenini ja leninismi suhtumist proletariaadi diktatuuri. Nad kujutavad Leninit peaaegu liberaalina, peaaegu proletariaadi diktatuuri vastasena. Kuid on ju teada, et just Lenin töötas igakülgselt välja õpetuse klassivõitlusest kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajajärgul, õpetuse proletariaadi diktatuurist.

Ajaloolised kogemused on tõestanud Lenini teesi selle kohta, et kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajajärgul

---

[3] Pragmatism on üks tänapäeva kodanliku filosoofia suundi, mis samastab tõe kasulikuga, allutab teooria ajutistele praktilistele kasudele.

klassivõitlus ei lõpe, vaid omandab uued vormid. Teatavasti on kukutatud ekspluataatorlike klasside vastupanu vormid mitmesugused: vandenõud, sabotaaž, sotsialismivastane propaganda ja laim, mõju avaldamine väikekodanlusele ja lõpuks relvastatud väljaastumine proletariaadi diktatuuri vastu. Seejuures avaldavad vastupanu nii ekspluataatorlike klasside jäänused sisemaal kui ka emigreerunud kapitalistid ja mõisnikud ning samuti rahvusvahelise reaktsiooni jõud.

Töölisklass on huvitatud võimalikult rahulikust ja valutust üleminekust sotsialismile. See on arusaadav, sest võitluse teravnemine toob kaasa suuri ohvreid, tootlike jõudude hävitamist, majanduslikke raskusi, laose, töötajatele häda ja viletsust. Kuid töölisklass peaks sotsialismist loobuma, kui ta loodaks ainult sellele, et mõisnikud ja kapitalistid annavad nii võimu kui ka tootmisvahendid talle üle rahulikul teel, kui ta loobuks kukutatud ekspluataatorlike klasside vastupanu mahasurumisest.

Sotsialismi võit NSV Liidus, maailma sotsialistliku süsteemi tekkimine, töölisliikumise ja rahvusliku vabadusliikumise tohutu suur kasv kogu maailmas on loonud soodsamad tingimused suhteliselt rahulikuks ja valutuks üleminekuks sotsialismile. Äärmiselt rikkalikud sotsialistliku ülesehitustöö kogemused Hiinas ja teistes rahvademokraatia maades näitavad ilmekalt nende uute sotsialistliku arengu võimaluste tähtsust. Kuid see ei kõrvalda sugugi vaenulike elementide vastupanu suurenemise ja klassivõitluse teravnemise võimalust sotsialismile üleminekul. Ei tohi arvestamata jätta rahvusvahelist olukorda, ei tohi unustada seda, et me elame kahe maailmasüsteemi — sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi — olemasolu tingimustes, kus rahvusvaheline imperialism peab sotsialismileeri vastu ägedat võitlust. 1956. aasta Ungari sündmused tuletavad meelde, et ka meie ajal on kapitalismilt sotsialismile üleminevates maades proletariaadi diktatuuri nõrgenemise puhul võimalikud kontrrevolutsioonilised provokatsioonid ja väljaastumised. Niikaua kui on olemas ekspluataatorlike klasside jäänuseid ja neil on mingisugune lootus saada toetust väikekodanlikelt elementidelt, püsib ka oht, et tugevneb kontrrevolutsiooniline tegevus, mida rahvusvaheline imperialism ergutab ja otseselt toetab.

Riigi väljasuremise küsimust üles seades ei arvesta Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti autorid kõigi sotsialistlike maade arengu kogemusi ega praeguse rahvusvahelise olukorra iseloomu, alahindavad imperialistliku agressiooni ohtu sotsialismimaade vastu ja samuti ka klassivastuolusid kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodil.

Projektis loetakse üles suur hulk ühiskondliku arengu vastuolusid ülemineku-ajajärgul, kuid ei tooda esile nende hulgast kõige tähtsamat — vastuolu kasvavate sotsialismijõudude ja iganenud kapitalismijõudude vahel. See tähtsaim vastuolu on varjatud ja kaob isegi ära terve rea teiste vastuolude hulgas, mida programmiprojektis ohtrasõnaliselt kirjeldatakse.

Veelgi enam, selle dokumendi koostajad näevad peamist vastuolu mitte tööliskiassi võitluses kapitalismi jäänuste ja kapitalismi toitva väikekodanliku stiihia vastu, vaid — nende väljenduse kohaselt — majanduslike ja teiste ühiskondlike funktsioonide valdamise vormide ja meetodite probleemides, demokraatia ja «administratiivse tsentralistliku juhtimise» järkjärgulise piiramise küsimustes jne. «Lahendada kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajajärgu vastuolud,» kirjutavad nad, «tähendab eelkõige nende probleemide lahendamist ja sellesamaga sotsialistliku ülesehitustöö kõigi vormide pideva edasiliikumise tagamist.» (Lk. 48.) Kui isegi tunnistada, et kõik meie poolt nimetatud ja nimetamata jäänud küsimused, mis programmiprojektis on esile toodud, omavad teatud tähtsust, siis kas need moodustavad üleminekuaja vastuolude olemuse?

Muide, projekti autoritel ei ole õigus, kui nad kirjutavad, et administratiivne tsentralistlik juhtimine on ülemineku-ajajärgule ja üldse sotsialismile orgaaniliselt omane vastuolu. Teatavasti on sotsialistlikus ühiskonnas valitsemise aluseks demokraatliku tsentralismi põhimõte, mis mitmesugustel etappidel, sõltuvalt konkreetsetest tingimustest, kehastub mitmesugustes organisatsioonivormides. Demokraatliku tsentralismi leninliku põhimõtte moonutamine pole sugugi sotsialismile orgaaniliselt omane vastuolu.

Dialektika õpetab, et nähtuste põhilisi vastuolusid ei tohi ära segada mittepõhiliste vastuoludega. Kui seda tehakse poliitikas, siis võib kahjustada töörahva ühtsust,

töölisklassi ja talurahva liitu ning osutada teene sotsialismi vaenlastele.

Ajaloo kogemused näitavad, et kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajajärgul, kui eksisteerivad veel ekspluataatorlikud klassid ja väikekodanlik stiihia, ei saa praktiliselt päevakorrale seada riigi väljasuremise küsimust.

Ja ka pärast ekspluataatorlike klasside likvideerimist jääb riik veel püsima, kuigi ekspluateerijate mahasurumise funktsioon on juba välja surnud. Oma töös «Riik ja revolutsioon» kirjutas Lenin: «Marxi riigiõpetuse olemuse on omandanud ainult see, kes on aru saanud, et ü h e klassi diktatuur on paratamatu mitte ainult igale klassiühiskonnale üldse, mitte ainult p r o l e t a r i a a d i l e, kes on kukutanud kodanluse, vaid ka tervele a j a l o o l i s e l e p e r i o o d i l e, mis eraldab kapitalismi «klassideta ühiskonnast», kommunismist.» (Teosed, 25. kd., lk. 385.)

Mispärast ei saa riik kohe pärast ekspluataatorlike klasside hävitamist välja surra?

E s i t e k s, riiki on vaja maa kaitsmiseks imperialistide salasepitsuste ja sõjalise kallaletungi vastu, kuna imperialistid ei nõrgenda, vaid tugevdavad oma õõnestustööd sotsialistlike maade vastu.

Sotsialistlikud riigid pooldavad rahulikku kooseksisteerimist ning kahe vastandliku sotsiaalse ja poliitilise süsteemi võistlust, kuid agressiivsed imperialistlikud ringkonnad ei loobu oma tagamõtetest jõu abil taastada sotsialismimaades mõisnike ja kodanluse võim ning likvideerida sotsialistlik kord. Sotsialistlikud riigid oleksid rahvusvahelise imperialismi ees täiesti relvadeta, kui nad asuksid piirama ja kaotama riigi niisugust ülitähtsat funktsiooni, nagu seda on kodumaa kaitsmine.

T e i s e k s, ka sotsialismi ajal jäävad püsima erinevused sõbralike klasside — töölisklassi ja talupoegade klassi vahel, pole veel kadunud olulised erinevused vaimse ja füüsilise töö vahel, pole veel saavutatud tarbeesemete küllust ja jaotamine toimub töö järgi. Siit tuleneb vajadus töö ja tarbimise määra rangeks kontrollimiseks ühiskonna poolt, riigi poolt.

«Riik,» kirjutas Lenin, «võib täielikult välja surra siis, kui ühiskond viib ellu põhimõtte: «igaüks oma võimete kohaselt, igaühele tema vajaduste järgi», s. o. siis, kui inimesed niivõrd harjuvad pidama ühiselu põhireegleid

ja kui nende töö on niivõrd produktiivne, et nad vabatahtlikult töötavad oma võimete kohaselt.» (Teosed, 25. kd., lk. 438.)

Kolmandaks, pärast sotsialistliku revolutsiooni võitu jäävad veel pikemat aega püsima rahvuslikud erinevused: rahvuslik suveräänsus ei sure mitte välja, vaid vastupidi, see on alles nüüd tõeliselt tagatud ja kindlustatud. Kuid igaühele on selge, et rahvuslik suveräänsus on seotud riigipiiride küsimusega. Riikide saatuse uurimisel ei tohi kõrvale heita riigi piiride kindlaksmääramise küsimust. Leninism õpetab, et võitnud sotsialism, teostades täielikku demokratiseerimist igal alal, ei tohi keelduda riigipiiride demokraatlikust kindlaksmääramisest. Sest kui ei ole olemas riiki, siis pole ka tema piiride küsimust. «Ka vabariiki,» ütles Lenin, «ei ole enam, kui riik «välja sureb».» (Teosed, 22. kd., lk. 299.)

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti autorid kõnelevad riikliku sõltumatuse kindlustamisest ja samal ajal kuulutavad praktiliseks ülesandeks riigi väljasuremise. Kui nad oleksid olnud järjekindlad, siis oleksid nad pidanud püstitama ka riigipiiride väljasuremise küsimuse. Kuid kas mõnes sotsialistlikus riigis on riigipiiride väljasuremise küsimus juba küps? Leninil oli täiesti õigus, kui ta seostas riigi väljasuremise küsimuse mitte üksnes klasside täieliku kadumise küsimusega, vaid ka rahvuste järjest tihedama lähenemise ja ühtesulamise küsimusega.

«Rahvusliku rõhumise kaotamiseks,» ütles Lenin, «on vaja vundamenti — sotsialistlikku tootmist, kuid sellel vundamendil on vaja veel riigi demokraatlikku organisatsiooni, demokraatlikku armeed jne. ... Sel baasil toimub omakorda kõige väiksemategi rahvuslike hõõrumiste, kõige väiksemagi rahvusliku umbusalduse praktiliselt absoluutne kadumine, kujuneb rahvuste kiirendatud lähenemine ja ühtesulamine, mille tipuks on riigi väljasuremine.» (Sealsamas, lk. 301.)

Järelikult oli Lenin seisukohal, et rahvuste lähenemine ja ühtesulamine ei alga, vaid lõpeb riigi väljasuremisega.

Nendel Lenini juhtnööridel on tänapäeval tõesti suur, eluline tähtsus. Teatavasti omandasid paljud maad rahvusliku iseseisvuse alles sotsialistlikule arenguteele üleminekuga. Pole kahtlust selles, et ka tulevikus omanda-

vad paljud maad rahvusliku suveräänsuse sotsialismi uute edusammude ja kapitalismi edasise nõrgenemise tagajärjel. Seada niisugustes tingimustes üles riigi väljasuremise küsimus tähendab kõrvale heita nende rahvaste rahvusliku suveräänsuse kättevõitmise ja riikliku sõltumatuse tagamise ülitähtis probleem, kes aastasadu on olnud kolonisaatorite orjuses.

Arvatavasti ei võtnud programmiprojekti autorid arvesse riigi väljasuremise põhiliste eelduste küsimust. Lähtudes tõenäoliselt sellest, et mõningad riigi funktsioonid surevad juba praegu välja, lähenesid nad küsimusele puhtkvantitatiivselt seisukohalt, eeldades, et riigi funktsioonide kvantitatiivne vähenemine tähendabki riigi täielikku väljasuremist.

Pole õige ära segada riigi üksikute funktsioonide muutumise ja äralangemise küsimust riigi kui teatud sotsiaalse ja poliitilise nähtuse väljasuremisega üldse. Sotsialistlik riik pole kaugeltki oma ülesannete täitmisega lõpule jõudnud, et võiks üles seada tema väljasuremise küsimust. Sotsialistlik riik on tohutu lai areen sotsialistliku demokraatia arendamiseks.

Ei tohi arvata, et riigi täielikku väljasuremist on võimalik kiirendada ühe või teise administratiivse abinõu või dekreediga. Nagu märgitud, on riigi täieliku väljasuremise küsimus klasside ja nende erinevuste täieliku kadumise küsimus, rahvuste edasise lähenemise ja ühtesulamise küsimus.

Poliitika tähendab suhteid klasside vahel, rahvuste vahel. Need suhted moodustavadki riikliku korralduse valdkonna. Võib muuta riiklike institutsioonide nimetusi, nende funktsioone võib üle anda ühiskondlikele organisatsioonidele, kuid selle tõttu ei lakka ei institutsioonid ega funktsioonid oma sisult olemast poliitilised.

Ühiskondlikud funktsioonid kaotavad oma poliitilise iseloomu ja muutuvad tavalisteks administratiivseteks ühiskondlike huvide kaitsmise funktsioonideks alles täieliku kommunismi ajal, s. t. ühes klasside kadumisega, ühes oluliste vastuolude likvideerimisega vaimse ja füüsilise töö vahel, ühes rahvuste edasise lähenemise ja ühtesulamisega.

Nõue, et partei programmis välja kuulutataks tees riigi väljasuremisest sotsialistlike ümberkujunduste esimesel etapil, pole kaasaja kommunistlikus liikumises

sugugi uus nähtus. NSV Liidus nõudsid mõned teoreetikud seda juba 1918. aastal Venemaa Kommunistliku (bolševike) Partei uue programmiprojekti läbiarutamisel. Lenin oli siis niisuguse nõudmise vastu ja selgitas, et niisuguseid küsimusi võib ja tuleb püstitada teoreetilistes töödes, artiklites, ettekannetes, kuid mitte programmis. «Riigi väljasuremise enneaegne väljakuulutamine on ajaloolise perspektiivi rikkumine.» (V. I. Lenin. Teosed, 27. kd., lk. 124.)

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti lugemisel tekib mulje, et autorid lähtuvad ebaõigest kujutlusest, nagu ei sobiks sotsialismi tingimustes ühte riik ja demokraatia. Nähtavasti arvavad nad, et sotsialistlik demokraatia ei saa areneda riigi võimu likvideerimise või väljasuremiseta.

Niisugune seisukoht ei ole kooskõlas marksismi-leninismi vaadetega ühiskonna arenemise käigule. Sotsialistlikku demokraatiat ei tohi sotsialistlikule riigile vastandada ja arvata, et demokraatia areng on võimalik ainult riigivõimu nõrgenemise või väljasuremise arvel. Marksismi-leninismi klassikud ei vastandanud sotsialistlikku demokraatiat proletariaadi diktatuurile, vaid vastupidi — nad arvasid, et proletariaadi diktatuur ongi demokraatia kõrgeim vorm. Mitte juhuslikult ei seisa «Kommunistliku partei manifestis» teineteise kõrval kaks mõistet — «proletariaadi muutmine valitsevaks klassiks» ja «demokraatia kättevõitmine». See küsimuse asetus iseloomustab üpris hästi riigi ja demokraatia suhet kapitalismilt kommunismile ülemineku ajajärgul.

Proletariaadi diktatuur pole tavaline riik, pole masin enamiku mahasurumiseks vähemiku poolt, nagu see oli ekspluataatorlike klasside diktatuuri ajal. Marksismi-leninismi klassikud on korduvalt kõnelnud, et proletariaadi diktatuur pole enam riik selle sõna otseses mõttes, sest siin kuulub võim ühiskonna enamikule, kõigile töötajatele.

Töölisklassi riigi üht tähtsamat iseärasust nägid marksismi rajajad selles, et see on tõeliselt demokraatlik riik. Rõhutades proletariaadi diktatuuri lahutamatut sidet rahvahulkadega, kirjutas Marx, et see on «võimu üleminek rahvahulkade eneste kätte, kes nende rõhumise organiseeritud jõu asemele loovad omaenda jõu...» (Marxi ja Engelsi Arhiiv, III (VIII) kd., lk-d 327—329.)

Projekti koostamisel pole nähtavasti arvestatud, et riigi väljasuremine on objektiivse arenemise pikaajaline protsess, et sotsialistliku demokraatia laiendamine ei tähenda sugugi riikluse kadumist. Kui valitseb kõige täielikum demokraatia, siis s u r e b koos riiklusega v ä l j a k a d e m o k r a a t i a i s e. «Muidugi,» kirjutas Lenin, «on demokraatia samuti riigivorm, mis peab kaduma, kui kaob riik, kuid see toimub alles lõplikult võitnud ja kindlustunud sotsialismilt täielikule kommunismile üleminekul.» (Teosed, 22. kd., lk. 131.) Hiljem selgitas Lenin, et ta just nimelt rõhutas seda teesi, et «demokraatia on riigivorm, mis sureb samuti välja, kui sureb välja riik». (Sealsamas, lk. 299.)

Programmiprojekti autorid on riigi kui ebajumala kummardamise vastu. Kuid ebajumala kummardamist ei tohi olla ka demokraatia kui riikluse teatud vormi suhtes. Vaadeldes kõiki nähtusi nende arengus, ei muuda marksism riiki, demokraatiat ega selle vorme fetišiks.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis seotakse demokraatia arendamise ja bürokratismivastase võitluse küsimus riigi väljasuremise küsimusega. Kuid on muidugi ebaõige arvata, et bürokraatia ületamine ja demokraatia arendamine on mõeldav alles riigi väljasuremisel. Lenin oli halastamatu võitluses bürokratismi vastu ja taotles resoluutselt selle pahe väljajuurimist, kuid ta hoiatas bürokratismivastase võitlusega spekuleerimise eest. Kui mõned tegelased ametiühingute küsimuses toimunud diskussiooni ajal esitasid loosungi «Tehkem lõpp riigi bürokratismile ja rahvamajanduse bürokratismile», ütles ta, et see on demagoogia. «1919. aastal kirjutasime programmis,» ütles Lenin, «et meil esineb bürokratismi. Kes soovitab teile teha lõpp bürokratismile — see on demagoog. Kui teie ette tullakse ja öeldakse — «tehkem lõpp bürokratismile», siis on see demagoogia. See on mõttetus. Bürokratismi vastu võitleme me veel pikki aastaid, ja kes teisiti mõtleb, see mängib šarlatani ja demagoogi, sest selleks, et jagu saada bürokratismist, on vajalikud sajad abinõud, on vajalik sajaprotsendiline kirjaoskus, sajaprotsendiline kultuursus, sajaprotsendiline osavõtt Tööliste-Talupoegade Inspektsioonist.» (Teosed, 32. kd., lk-d 47—48.)

Võitlus bürokratismi vastu tähendab järjest laiemate rahvahulkade kaasatõmbamist riigivalitsemisele. Nõuko-

gude Liidu Kommunistlik Partei tagab kõigi eluliste küsimuste läbiarutamise rahvahulkade poolt, tõstab igati töötajate initsiatiivi ja aktiivsust. Valitsevate riigivõimuorganite ja ühiskondlike organisatsioonide esindajad, kõige laiemad rahvahulgad, miljonid töötajad võtavad aktiivselt osa seaduste, riigieelarve, rahvamajandusplaanide ja üksikute ettevõtete plaanide projektide koostamisest ja arutamisest, rahvamajanduse juhtimise küsimuste lahendamisest. Just niimoodi mõistis Lenin sotsialistliku demokraatia olemust, mille edasise arengu käigus tõmmatakse rahvahulki järjest suuremale osavõtule riigivalitsemisest, poliitiliste ja majanduslike ülesannete läbiarutamisest ja tegelikust elluviimisest. «Demokraatlik organisatsiooniline printsiip,» ütles Lenin, «... tähendab, et massi iga esindaja, iga kodanik tuleb seada niisugustesse tingimustesse, et ta saaks osa võtta nii riigi seaduste arutamisest, nii oma esindajate valimisest kui ka riigi seaduste elluviimisest.» (Teosed, 27. kd., lk. 187.)

«Riigi- ja parteiaparaadi kokkukasvamise» kriitika lipu all asuvad Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti koostajad tegelikult eitama töölisklassi poliitilise partei juhtivat osa sotsialistlikus riigis. Nad arvavad, et partei peab olema ainult «ideoloogiliseks teguriks», «sotsialistliku teadvuse arendamise teguriks», kuid ei tohi olla «poliitiliseks teguriks», «võimu teguriks».

Töölisklassi revolutsioonilised parteid kui mõttekaaslaste-kommunistide võitlusorganisatsioonid on sotsialistlikes maades juhtivaks ja suunavaks jõuks. Kodanlust võita ja kogu töötavat elanikkonda enda järel viia suutis meie maa ja rahvademokraatia maade töölisklass ainult selle tõttu, et tema enda ridades valitses range tsentralisatsioon ja distsipliin. Niisuguse distsipliini ja organiseerituse loob ja hoiab alal proletariaadi eelväe teadlikkus, tema truudus sotsialismiüritusele, tema mehisus ja vankumatus, lahutamatu side rahvahulkadega ja õige poliitiline juhtimine.

Töölisklassi partei ülesandeks on kasvatada ja ühendada proletariaadi ja kogu töörahva parteituid hulki, vastu seista kõigile väikekodanlikele kõikumistele ja mõjudele, poliitiliselt juhtida proletariaadi kogu tegevust, tema kaudu aga juhtida kogu töörahvast.

Täiesti ebaõiged on mõnede teoreetikute väited, et partei juhtiva osa tunnistamine töölisklassi võitluses ühis-

konna sotsialistliku ümberkujundamise eest on vastuolus marksismi õpetusega ühiskonna arenemise objektiivsetest seaduspärasustest. Kommunistid ei vastanda oma tegevust ühiskonna arenemise objektiivsetele seaduspärasustele, vaid õpivad neid tundma, üldistavad revolutsioonipraktikat, juhinduvad mitte subjektiivsetest soovidest ja arvamustest, vaid objektiivsest tõest.

Partei juhtiva, organiseeriva osa vähendamine tööliste ja kõigi töötajate parteitute hulkade suhtes on teaduslikust kommunismist taganemine, on stiihilisuse, isevoolu «teooria» ja praktika avaldus. Ilma monoliitse ja võitluses karastatud parteita ei suuda töölisklass teostada ühiskonna riiklikku juhtimist, välja töötada ja ellu viia sotsialistliku riigi poliitikat, suunata kõigi riigiorganite ja töörahva ühiskondlike organisatsioonide tegevust ühisele eesmärgile — kommunismi võidule. «Partei,» õpetas Lenin, «on proletariaadi vahenditult valitsev eelvägi, partei on juht.» (Teosed, 32. kd., lk. 77.)

Esitades süüdistuse marksismi-leninismi «pragmatistlik-etatistlikus» revideerimises, on Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti autorid järelikult ise taganenud marksismi-leninismi põhiprintsiipidest proletariaadi diktatuuri, riigi väljasuremise ja kommunistliku partei osa küsimuses.

*

Seoses viimastel aastakümnetel maailmas toimunud sügavate progressiivsete nihete ja muutustega on tohutul määral kasvanud proletaarse internatsionalismi ideede tähtsus. Marksistlik-leninlikud parteid pühendavad suurt tähelepanu töötajate rahvusvahelise solidaarsuse tugevdamisele, rahvuslike ülesannete õigele ühendamisele internatsionaalsete ülesannetega.

Nende küsimuste käsitlusele on ka Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis rohkesti ruumi pühendatud. Selles öeldakse, et Jugoslaavia Kommunistide Liit «arendab oma ridades proletaarse internatsionalismi ideed ja kasvatab selles vaimus Jugoslaavia töörahvahulki». Projekt sisaldab rea vaieldamatuid seisukohti. Kuid selles esitatud proletaarse internatsionalismi ja sotsialistlike maade suhete olemuse iseloomustus, samuti nende eesmärkide ja ülesannete iseloomustus, mida projekti

autorite arvates peavad kommunistlikud parteid taotlema nii omavahelistes kui ka sotsialistlike maade vahelistes suhetes, on ühekülgne ja vastuolus maailma kommunistlikus liikumises väljakujunenud vaadetega.

V. I. Lenin kirjutas: «Tegelik internatsionalism on üks ja ainult üks: ennastsalgav töö revolutsioonilise liikumise ja revolutsioonilise võitluse arendamiseks *omal maal*, *samasuguse võitluse*, samasuguse liini — ja *ainuüksi selle* — toetamine (propagandaga, kaasatundmisega, materiaalselt) eranditult *kõigis* maades.» (Teosed, 24. kd., lk. 55.)

Milles konkreetselt avaldub siis proletaarne internatsionalism tänapäeval, kus eksisteerib sotsialistlik maailmasüsteem, kus rahvusvaheline töölis- ja kommunistlik liikumine on kasvanud ja tugevnenud, kus rahvaste rahvuslik vabadusliikumine on omandanud määratu suure ulatuse? See avaldub sotsialistliku maailmasüsteemi, Nõukogude Liidu, Hiina Rahvavabariigi ja teiste sotsialismimaade toetamises kapitalistliku maailma töölisliikumise poolt, samuti aga selle töölisliikumise toetamises sotsialismimaade töötajate poolt, kõigi maade kommunistlike parteide ühtsuses ja monoliitsuses, solidaarsuses nende rahvastega, kes võitlevad rahvusliku sõltumatuse eest, imperialismi vastu. Proletaarse internatsionalismi teoorias ja praktikas on tänapäeval uus see asjaolu, et proletaarne internatsionalism, säilitades kogu oma tähtsuse rahvusvahelise töölisliikumise põhimõttena, on samal ajal nende riikide vastastikuste suhete aluseks, kes on purustanud kapitalismi ahelad ja sammuvad sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise teed. Need riigid on kehtestanud omavahel võrdõiguslikud, seltsimehelikule vastastikusele abile rajatud poliitilised, majanduslikud ja kultuurialased sidemed, vahetavad tootmiskogemusi ning teaduse ja tehnika saavutusi.

Kuid just sotsialistlike riikide vastastikune abistamine ja koostöö, mis on peamine ja põhiline proletaarse internatsionalismi avaldus nende maade suhetes, ei kajastu programmiprojektis. Projektis esitatud seisukoha järgi peab sotsialismimaade omavaheliste suhete internatsionaalne iseloom seisma ainult võrdõiguslikkuse ja üksteise siseasjadesse mittevahelesegamise põhimõtetest kinnipidamises.

Kahtlemata on need väga tähtsad põhimõtted. Mark-

sistid-leninlased on alati nõudnud ja taotlenud kõigi rahvuste ja maade reservatsioonideta võrdõiguslikkust, rahvaste õiguste, nende õiglaste huvide, nende rahvuslike traditsioonide, tunnete ja kultuuri austamist. Ja selle lahkumineku põhiolu, mis valitseb projekti autorite seisukoha ning rahvusvahelises kommunistlikus ja töölisliikumises üldtunnustatud seisukoha vahel, ei peitu mitte selles, kas on vaja võrdõiguslikkuse põhimõttest rangelt kinni pidada või mitte. Nende lahkuminekute olemus seisab selles, et programmiprojekti järgi seisab proletaarne internatsionalism a i n u ü k s i võrdõiguslikkuse ja teiste maade siseasjadesse mittevahelesegamise põhimõttes, et unustatakse ära sotsialistlike maade ja marksistlik-leninlike parteide ühtsuse ja koostöö kindlustamise vajadus.

Rahvuste võrdõiguslikkuse nõudmine on omane ka väikekodanlikule natsionalismile. Nagu märkis Lenin, kuulutab see internatsionalismiks ainult rahvuste võrdõiguslikkuse tunnustamise, ja sedagi teeb ta paljasõnaliselt, jättes puutumata rahvusliku egoismi. Lenin selgitas, et ajal, kui proletariaadi diktatuur jääb püsima mitmel maal ja suudab avaldada otsustavat mõju kogu maailmapoliitikale, omandab võitlus paadunud väikekodanlike natsionalistlike eelarvamuste vastu erilise aktuaalsuse. Proletaarne internatsionalism nõuab teatud tingimustes ühe maa proletaarse võitluse huvide allutamist selle võitluse huvidele ülemaailmses mastaabis.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis räägitakse aga ainult sellest, et sotsialistlike maade vahelised suhted «peavad olema rajatud sõltumatuse, täieliku võrdõiguslikkuse ja iga üksiku maa iseärasuste austamise põhimõttele». (Lk-d 71—72.) Võitlust nende põhimõtete võidulepääsemise eest sotsialistlike maade ja proletaarsete parteide vahelistes suhetes kujutatakse siin tegelikult internatsionalismi ainsa probleemina, «sotsialistlike maade ja sotsialistlike liikumiste vastastikuste suhete kõrgeima eesmärgina». (Lk. 61.)

Tekib täiesti õigustatud küsimus: kas saavad võrdõiguslikkuse ja mittevahelesegamise põhimõtted väljendada sotsialistlike maade vaheliste suhete k o g u olemust? Ei, ei saa. Maad, kus võim kuulub töörahvale, maad, mille saatus on tihedalt seotud sotsiaalse ja riikliku korra, huvide ja eesmärkide ühtsusega, rajavad oma suhted vastastikuse vennaliku abistamise, toetamise ja

koostöö alusele, pidades rangelt kinni võrdõiguslikkuse põhimõttest. Iga niisugune maa püüab igakülgselt abistada ja toetada vennalikke maid sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel ja tugineb ise samal ajal nende abile ja toetusele. Seejuures ei rikuta sugugi võrdõiguslikkuse põhimõtet: sotsialistlik vastastikune abistamine oma olemuselt teeb võimatuks ühtede maade sattumise eelistatud olukorda teiste maade kahjuks. Vastupidi, see soodustab iga sotsialistlikku ühendusse kuuluva rahva üldist tõusu, tema materiaalsete ja vaimsete jõudude kõige täielikumat avaldumist, samuti selle ühenduse võimsuse tugevnemist tervikuna.

Oma ühekülgset arusaamist proletaarsest internatsionalismist püüavad Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti autorid kinnitada vihjetega, et sotsialistlike riikide vahelistes suhetes rikutavat sotsialistlikke põhimõtteid. «Praktikas ilmnes,» kirjutavad nad, «et on võimalik, — kas tugevate rahvusvaheliste poliitiliste positsioonide või erineva majandusliku arengu taseme tõttu — et üks sotsialistlik maa toetab mitmesugusel viisil ebavõrdseid suhteid teise või teiste sotsialistlike maadega.» (Lk. 72.)

Niisugusel väitel pole mingit alust. Selle lükkab ümber sotsialistlike riikide vaheliste suhete praktika, seesama praktika, millele viitavad programmiprojekti autorid. See praktika kinnitab, et sotsialism oma olemuse tõttu ei too kaasa rahvaste võrdõiguslikkuse ja sõltumatuse rikkumist. Sotsialistlikud maad on tõeliselt suveräänsed, sõltumatud.

Tõsi küll, ajaloos täiesti uues ja niivõrd keerulises küsimuses, nagu seda on suhete korraldamine sotsialistlike maade vahel, esines mõningaid puudusi ja vigu. Kuid teatavasti on need puudused ja vead juba ajalukku läinud — nad on otsustavalt kõrvaldatud. Ja ka siis, kui nad aset leidsid, ei kujutanud nad endast sotsialismimaade vaheliste suhete p õ h i t u u m a, vaid suhete alus oli tõeliselt sotsialistlik, internatsionaalne.

Marksistlik-leninlikud parteid peavad kõrvalekaldumatult kinni proletaarse internatsionalismi printsiipidest. NLKP XX kongress rõhutas uuesti leninlike võrdõiguslikkuse printsiipide järjekindla elluviimise vajadust, rõhutas sotsialismimaade ajalooliste ja rahvuslike iseärasuste arvestamise vajadust. Juba enne kongressi kõrval-

dasid Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus omaenda initsiatiivil minevikus tehtud vead suhetes Jugoslaaviaga. Kuid programmiprojekti autorid, viidates minevikus asetleidnud vigadele ja puudustele sotsialistlike maade suhetes, kujutavad nende suhete kogemusi tegelikult negatiivselt, ignoreerides nendes peamist ja otsustavat — internatsionaalset iseloomu, vennalikku vastastikust abi ja koostööd.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis kasutatavad terminid «ideoloogiline monopolism» ja «poliitiline hegemonism» on tegelikult suunatud sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö üldiste põhimõtete, üldiste seaduspärasuste vastu ja järelikult ka rahvusvahelise kommunistliku liikumise ideoloogilise ja poliitilise ühtsuse vastu. Jugoslaavia Kommunistide Liidu Keskkomitee komisjon programmiprojekti väljatöötamiseks püüab tema enese poolt kirjutatud projekti kogu sisuga ümber lükata tegeliku elu poolt tõestatud marksistlik-leninlikku seisukohta, et kõik maad arenevad sotsialismi poole üldiste seaduspärasuste alusel, kusjuures iga maa lahendab sotsialistlike ümberkujunduste konkreetsed probleemid oma ajaloolisi ja rahvuslikke iseärasusi arvestades. Projektis toodud seisukoha järgi peab iga maa liikuma sotsialismile omaenese teed, eri teed mööda ja lähtuma tervenisti temale omastest spetsiifilistest tingimustest, pööramata tähelepanu sellele üldisele, mis on iseloomulik kõigile sotsialismi ehitavatele maadele. Projektis kaitstakse tegelikult «rahvuslikku kommunismi», mis teatavasti asetab raskuspunkti rahvuslikule omapärale sotsialismi ehitamisel ja hülgab selle peamise ja üldist tähtsust omava, mis kõigi sotsialismimaade kogemustest tuleneb. Antud dokumendis kuulutatakse «rahvusliku kommunismi» ideekeste kriitika «dogmaatiliste või suurriiklik-egoistlike arusaamade, kodanluse ideoloogilise mõju või intriigide tagajärjeks». (Lk. 72.)

Sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialismi ehitamise põhiküsimuste kohta on olemas kollektiivne marksistlik-leninlik seisukoht, mis on väljendatud sotsialistlike maade kommunistlike ja töölisparteide esindajate deklaratsioonis ja mida jagavad kapitalistlike maade kommunistlikud parteid. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti autorid püüavad vastandada sellele sei-

sukohale, milles on üldistatud tänapäeva ühiskondliku arengu kogemused, oma väljamõeldud kontseptsiooni. Kes siis taotleb «ideoloogilist monopolismi»? Kui kõik vennasparteid toetavad ühtset ideoloogiat, siis mis tahes vennaspartei «ideoloogilise monopolismi» küsimus langeb ära.

Kas marksistlik-leninlike parteide ideoloogiline ühtsus vähendab mõne niisuguse partei iseseisvust? Ei, mitte vähimalgi määral. Vennasparteide ideoloogiline ühtsus ja vastastikune abistamine on tähtsaim tingimus, mis võimaldab igaühel neist edukalt täita oma rahvuslikke ja internatsionaalseid ülesandeid, oma kohustusi töölisklassi ja rahva ees. See partei, kes otsustaks astuda maailma kommunistliku liikumise ideoloogilistest positsioonidest erinevale seisukohale, riskib õigelt teelt kõrvalekaldumisega, sellest liikumisest eraldumise ja iseenda isoleerimisega.

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioonis on tohutu suure jõuga rõhutatud marksistlik-leninlike parteide ühtsuse kindlustamise tähtsust, sest need kannavad erakordselt tõsist ajaloolist vastutust sotsialistliku maailmasüsteemi ja rahvusvahelise kommunistliku liikumise saatuse eest. «On väljaspool igasugust kahtlust,» öeldakse deklaratsioonis, «et töölisklassi tõhusa monoliitsuse saavutamiseks, kõigi töötajate ja kogu progressiivse inimkonna, kogu maailma vabadustarmastavate ja rahuarmastavate jõudude monoliitsuse saavutamiseks on kõigepealt vajalik tugevdada kommunistlike parteide ja töölisparteide endi monoliitsust, tugevdada monoliitsust kõigi maade kommunistlike parteide ja töölisparteide vahel. See monoliitsus on veel laialdasema ühteliitumise tuumaks, töölisklassi ürituse võidu kõige põhilisemaks tagatiseks.» Ja edasi: «Nõupidamisest osa võtvad kommunistlikud parteid ja töölisparteid teatavad, et nad tugevdavad väsimatult oma ühtsust ja seltsimehelikku koostööd sotsialistlike riikide vastastikuse sõpruse edasise tihendamise huvides, rahvusvahelise töölisliikumise, rahu ja sotsialismi huvides.»

Projekti autorid deklareerivad, et «mingisuguse ideoloogia või sotsialistliku ülesehitustöö teatud vormide õigsus ja progressiivsus oleneb ainuüksi nende elujõust ja kontrollimisest praktika abil, mitte aga ühe või teise rah-

vusvahelise foorumi heakskiitmisest». (Lk. 60.) See väide kutsub esile õigustatud küsimuse: kas üks või teine marksistlik-leninlike parteide foorum ei lähtu praktikast, ajalooliste kogemuste üldistamisest teooria küsimuste läbi arutamisel? Kahtlemata lähtub ta revolutsioonilisest praktikast. Muidugi, iseasi on niisuguste parteide rahvusvaheliste nõupidamiste deklaratsioonidega, kes ei oma teaduslikku ideoloogiat. Ajalugu ei anna põhjust pidada kommunistlike parteide kongresside otsuseid ebaõigeteks. Marksismi-leninismi õpetus on internatsionaalne õpetus, mis üldistab rahvusvahelise töölisliikumise kogemused ja praktika, kogu ajaloolise arenemise kogemused. Seda õpetust arendavad kollektiivsete jõupingutustega edasi kõik parteid, sealhulgas ka nende rahvusvahelised foorumid. Tuleb meenutada, et teadusliku kommunismi programmdokumendi — «Kommunistliku partei manifesti» kirjutasid Marx ja Engels rahvusvahelise proletaarse organisatsiooni «Kommunistide Liidu» kongressi ülesandel ja et rahvusvaheline töölisliikumine kiitis selle heaks.

Seoses Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti autorite targutustega niinimetatud «hegemonismi» üle töölisliikumises tuleb märkida veel järgmist. Marksism-leninism ei eita võimalust, et üks või teine kommunistlik partei või sotsialistlik maa etendab teatud ajalooetapil juhtivat osa. Kuid missugune partei, missugune maa asub rahvusvahelise töölisliikumise eesotsas, see ei sõltu kellegi subjektiivsetest soovidest, vaid objektiivsetest tingimustest. Selle määrab konkreetselt ära see, kus asub maailma revolutsioonilise liikumise keskus, kus praktiliselt kõige enne lahendatakse ühiskonna revolutsioonilise ümberkujundamise küpsekssaanud ülesanded.

Nii näiteks asus XIX sajandi keskel revolutsioonilise võitluse keskus Saksamaal, ja siis etendas juhtivat osa saksa sotsiaaldemokraatia, saksa töölisklassi juhid Marx ja Engels aga olid kogu maailma proletariaadi juhtideks, teadusliku kommunismi rajajateks. XIX sajandi lõpul ja XX sajandi algul kandus maailmarevolutsiooni keskus Venemaale, ja järelikult tõstis ajaloo arenemise käik rahvusvahelise töölisliikumise etteotsa Venemaa töölisklassi, meie kommunistliku partei; tema rajaja ning juht V. I. Lenin oli aga kogu maailma proletariaadi

üldtunnustatud juhiks, Marxi ja Engelsi õpetuse ja ürituse edasiviijaks.

Moskvas 1957. aasta novembris toimunud sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamisest osavõtjad märkisid vastuvõetud deklaratsioonis, et sotsialistlike riikide vääramatu leeri eesotsas seisab Nõukogude Liit. Nendes sõnades väljendub Nõukogude Liidu ajalooliselt väljakujunenud juhtiv osa võitluses sotsiaalse progressi eest, rahvaste vabaduse ja rahu eest.

Nõukogude Liit on esimene võitnud proletariaadi diktatuuri riik; ta on maa, kes rajas tee sotsialismile ja lahendab praegu sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise lõpuleviimise ja järkjärgulise kommunismile ülemineku ülesannet. Iga objektiivne inimene võib näha, et NSV Liit võtab enda kanda rahvusvahelise imperialismi pealöögid, mis on suunatud kõigi sotsialismimaade vastu. Meenutagem esimesi sõjajärgseid aastaid. Siis avaldasid imperialistlikud suurriigid noortele, veel mitte kindlustunud rahvademokraatlikele riikidele koletut survet, püüdsid nende siseasjadesse vahele segada, et toetada ekspluataatorlikke klasse ja maha suruda rahvaste uue, sotsialistliku elu tahet. Ainult tänu Nõukogude Liidu võimsusele, tema otsustavale vastulöögile imperialismi agressioonipoliitikale, kõigi kapitalistlikust süsteemist väljalangenud maade tihedale liidule kaitsti nende maade rahvaste ajaloolisi võite ja tagati rahulikud tingimused loovaks tööks. 1956. aasta sügisel osutas Nõukogude Liit Ungari valitsuse palvel selle maa rahvale vennalikku abi hortistide, imperialismi agentide kontrrevolutsioonilise mässu purustamisel. Nimetada «hegemonismiks» Nõukogude Liidu omakasupüüdmatut abi teistele maadele nende sõltumatuse tugevdamisel, sotsialismi võitude kindlustamisel ja arendamisel tähendab internatsionalismist lahkulöömist. Sotsialismileeri juhtiva jõu, kogu maailma revolutsioonilise liikumise eelväe osa etendamine ei oma midagi ühist «hegemonismiga».

Kas ähvardab aga sotsialistlike riikide sõltumatust reaalne oht? Jah, ähvardab. Kuid see ei tule mingi «ühe sotsialistliku riigi» poolt, nagu väidetakse Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis, vaid rahvusvahelise imperialismi poolt. Sotsialistlike riikide sünni võttis imperialistlik kodanlus vastu mitte kellahelinaga,

vaid metsiku raevuga, paljudel juhtudel kuulide ja mürskudega. Pärast imperialistide rohkearvulisi katseid purustada või õõnestada Nõukogude riiki ja rahvademokraatlikke riike, pärast hiljutisi Ungari sündmusi on igaühele selge, et imperialistlik reaktsioon pole leppinud ega lepi nende riikide olemasoluga. Üldtuntud on imperialistlike ringkondade poolt organiseeritav ulatuslik õõnestustöö sotsialismileeri maade vastu.

See kõik räägib kujukalt mitte millestki muust kui vajadusest igati tugevdada sotsialistlike maade rahvaste vennalikku sõprust ja ühtsust, arendada ja kultiveerida nende rahvusvahelist solidaarsust. Sotsialistlike maade monoliitsus ja vastastikune abistamine on nende sõltumatuse tagatis, rahvaste vabaduse, sotsiaalse progressi ja rahu kants kogu maailmas. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis esitatud seisukohad aga ei aita kaasa sotsialismimaade ühtsuse ja monoliitsuse kindlustamisele.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis ei ole märgitud, et sotsialism on loonud rahvusvaheliste suhete uue tüübi, millel on maailma-ajalooline tähtsus. Veel enam, projekti autorid tegelikult mätsivad kinni selle fakti ja omistavad sotsialismile riikidevahelistes suhetes teatud jooni, mis tekkisid ekspluataatorlike klasside võimutsemise ajal.

Veidralt ja koletult kõlavad projekti autorite «teoreetilised» targutused selle kohta, et ühed sotsialistlikud maad võivad teisi sotsialistlikke maid ekspluateerida. Konstateerides, et kapitalismi tingimustes taotlevad tugevamad riigid hegemooniat, teiste rahvaste ja kogu maailma valitsemist ning ekspluateerivad ja rõhuvad nõrku maid, kirjutavad programmi autorid: «Analoogilised tendentsid kujutavad endast alalist ohtu ka sotsialismi arenemise esimestel faasidel, s. t. niikaua, kui üksikute maade majandusliku arengu sügavad erinevused tekitavad iga antud maa töörahva olukorras olulisi erinevusi, samuti võimalust, et mingi rahvas või mingi riik oma hegemooni seisundi tõttu, mida ta ühel või teisel põhjusel on saavutanud — rakendab teise maa majandusliku ekspluateerimise üht või teist vormi. Niikaua kui püsivad sääraseid võimalused, püsivad ka soovid ja katsed nende võimaluste ärakasutamiseks.» (Lk. 22.)

Kas pole selge, et Jugoslaavia Kommunistide Liidu

programmi projekti autorite väited ekspluataatorlikest tendentsidest sotsialistlike riikide vahelistes suhetes on tõega täielikus vastuolus, on absoluutselt meelevaldsed. Kõigi taoliste väidete aluseks on nende endi poolt püstitatud, kuid objektiivsele tegelikkusele vastukäiv seisukoht, et olevat olemas «sotsialismi ebaühtlane areng». Antud juhul ajavad projekti autorid segi imperialismi arengu seaduspärasused ja sotsialismi arengu seaduspärasused. Teatavasti toimib imperialismi tingimustes kapitalistlike maade ebaühtlase majandusliku ja poliitilise arengu seadus.

Mida tähendab imperialismiaegse kapitalismi ebaühtlane areng? See tähendab kõigepealt seda, et imperialistlikud riigid arenevad hüppeliselt, konfliktide teel. Ühed maad lähevad teistest mööda, suruvad viimased kõrvale ja jõuavad ette. Sellega kaasneb töörahva hulkade suurenev ekspluateerimine ja sõltuvate ning poolsõltuvate maade paljaksröövimine monopolide poolt. Ettejõudnud suurriik võidab konkureerivad suurriigid, pretendeerib oma mõjusfääride, müügiturgude ja tooraineallikate laiendamisele, püüab maailmas saavutada valitseva seisundi. Sel pinnal tekivad teravad konfliktid, puhkevad sõjad võõraste territooriumide vallutamise ning rahvaste orjastamise eesmärgil.

Kukutades kapitalismi, kehtestades proletariaadi diktatuuri ja ühiskonnastades otsustava tähtsusega tootmisvahendid, hävitavad sotsialistlikud revolutsioonid sellega ka riikide ebaühtlase majandusliku ja poliitilise arengu seaduse toime aluse. Vastupidi imperialismiaegse kapitalistlike maade ebaühtlase arengu seadusele toimib sotsialistlikus maailmasüsteemis riikide proportsionaalse, ühtlase arenemise seaduspärasus. Vastavalt sotsialistlike maade majandusliku võimsuse kasvule ja sotsialismi positsioonide kindlustumisele maailma areenil omandab see proportsionaalsus järjest suurema tähtsuse. Sotsialismile on iseloomulik just see, et vennaliku vastastikuse abi ja koostöö tõttu jõuavad sotsialistliku maailmasüsteemi majanduslikult ja kultuuriliselt võrdlemisi mahajäänud maad eesrindlikele maadele kiiresti järele ja toimub üldine tõus. Mida tugevam on sotsialistlike maade ühtsus, mida ulatuslikum ja täiuslikum on nende koostöö, seda edukamalt areneb see progressiivne protsess. Minevikust pärit olev rahvaste tegelik majanduslik ja kultuu-

riline ebavõrdsus ületatakse aktiivselt sotsialistliku ülesehitustöö käigus ja rahvaste ning riikide arenemise tase muutub ühtlaseks.

Võtame näiteks NSV Liidu. Enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni oli Kesk-Venemaa ja rahvuslike ääremaade majanduse ja kultuuri arengutaseme vahel tohutu suur erinevus. Möödus kõigest 40 aastat, ja endised rahvuslikud ääremaad, tänapäeva nõukogude sotsialistlikud vabariigid, on majanduse ja kultuuri tasemelt jõudnud ühte ritta Vene NFSV-ga. Neil on kõrgelt arenenud tööstus, mille aluseks on tänapäeva tehnika, ja mehhaniseeritud suurpõllumajandus. Tõelise õitsengu on saavutanud NSV Liidu rahvaste kultuur. Paljud rahvad, kel varem ei olnud isegi oma kirja, arendavad sisult sotsialistlikku ja vormilt rahvuslikku kultuuri, kirjandust ja kunsti. See kõik kehastab sotsialismi suurt ümberkujundavat jõudu, see kõik on NLKP ja Nõukogude riigi leninliku, tõeliselt internatsionalistliku poliitika tulemus, NSV Liidu rahvaste sõpruse ja koostöö tulemus.

Nõukogude Liit, Hiina Rahvavabariik ja teised rahvademokraatia maad, tugevdades omavahelist sõprust ja ühtsust, püüavad samuti laiendada majanduslikke ja kultuurilisi sidemeid kõigi teiste maadega, kui viimased selleks soovi avaldavad. Sotsialismileeri riikide solidaarsus ei ole suunatud mingi teise riigi vastu. Kuid iga sotsialismileeri maa arvab õigusega, et tema suhted sotsialistlike riikidega peavad olema tihedamad kui kapitalistlike riikidega.

Kui aga välispoliitikas võtta niisugune kurss, mis Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis tegelikult kindlaks määratakse, siis võib see viia sotsialistlike maade isoleerimisele, nendevahelise sõpruse ja solidaarsuse nõrgenemisele, milles kahtlemata peitub suur oht sotsialistlike maade sõltumatusele ja kogu sotsialismiüritusele.

Sotsialistlike maade ning kommunistlike ja töölisparteide ühtsus on seda tugevam, mida järjekindlamalt viiakse ellu proletaarse internatsionalismi printsiipe, mida resoluutsemalt võideldakse šovinismi ja natsionalismi vastu. Lenin pööras eriti suurt tähelepanu sellele, et on vaja võidelda rafineeritud natsionalismi vastu, mis propageerib töölisklassi lõhestamist ja killustamist kõige süütumate ja kaunikõlalisemate ettekäänetega.

«Klassiteadlikud töölised,» kirjutas Lenin, «pingutavad kogu jõudu, et anda vastulöök igasugusele natsionalismile, niihästi toorele, vägivaldsele, mustasajalisele kui ka kõige rafineeritumale, mis jutlustab rahvuste üheõiguslust koos... tööliste ürituse, töölisorganisatsioonide, töölisliikumise killustamisega rahvuste järgi.» (Teosed, 20. kd., lk. 261.)

*

Käesolevas artiklis puudutati mõningaid olulisi küsimusi, mida käsitletakse Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis. Projektis leiduvate seisukohtade analüüs viib järeldusele, et selle dokumendi autorid, kes teatavad, et nad tahavad kaasa aidata «üldinimliku, ühise sotsialistliku varasalve rikastamisele», toovad sinna palju marksismile-leninismile võõraid ideesid.

Sealjuures võtavad projekti autorid endale julguse väita, nagu oleks «marksistlik mõte viimastel aastakümnetel maha jäänud kaasaegse ühiskonna arengust...» (Lk. 49.)

Veider on kuulda sõnu marksistlik-leninliku mõtte «mahajäämusest» tänapäeval, kui see on vallutanud miljonite inimeste teadvuse, kui peaaegu üks kolmandik kogu inimkonnast ehitab marksismi-leninismi lipu all sotsialistlikku ühiskonda, kui sotsialism on saavutanud niisugused maailma-ajaloolise tähtsusega võidud, kui sotsialistlik ülesehitustöö toimub mitte kobamisi, vaid seda valgustavad heledalt marksistlik-leninlikud ideed, mis rikastuvad selle ülesehitustöö käigus. Missuguseks marksistlik-leninliku mõtte võimsa arengu veenvaks tõendiks on tänapäeva ühiskondliku arengu printsipiaalsete küsimuste läbitöötamine Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XX kongressi, Hiina Kommunistliku Partei VIII kongressi ja teiste marksistlik-leninlike parteide kongresside otsustes! Suure tähtsusega teoreetilised üldistused tehti kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamistel Moskvas 1957. aasta sügisel.

Kodanlik propaganda haaras kinni programmiprojekti seisukohtadest, mis on vastuolus kommunismi ideeliste alustega, ja kasutab neid oma huvides. Ta jagab projekti autoritele ohtralt komplimente, kiidab projekti selle eest, et seal on antud «ulatuslik teoreetiline argumen-

tatsioon, mis printsipiaalselt läheb lahku Moskva joonest», selle eest, et see «kordab ideoloogilisi vaateid, mis 1956. aasta sügisel kutsusid esile terava konflikti Kremliga». Kuid ammu on teada, et, tungides kallale «Moskva joonele» ja «Kremlile», kodanlik propaganda peab silmas kogu rahvusvahelise kommunistliku liikumise joont. Kodanlik propaganda, mis alati on eksinud oma lootustes nõrgendada rahvusvahelist kommunistlikku liikumist, eksib kindlasti ka sel korral.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt väljendab üldistatud kujul neid lahkhelisid, mis Jugoslaavia seltsimeeste ja rahvusvahelise kommunistliku liikumise vahel juba varem ilmsiks tulid. Projekt näitab, et need lahkhelid on paljudes tähtsates küsimustes alles jäänud.

Teatavasti on Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja teised vennasparteid viimastel aastatel palju teinud Jugoslaavia Kommunistide Liidule lähenemiseks marksismi-leninismi põhimõtete alusel, rahu ja sotsialismi ürituse huvides. Seejuures on NLKP alati lähtunud sellest, et lähenemine ei saa toimuda marksismi-leninismi põhimõtete arvel järeleandmiste tegemise teel. Ka nüüd, kus Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis on paljudes küsimustes ilmselt taganetud marksistlik-leninliku teooria alustest, ei saa see jääda vastuseta, printsipiaalse seltsimeheliku kriitikata.

Endastmõistetavalt ei tohi parteiline seltsimehelik kriitika olla takistuseks sõbralike suhete edasisele arengule meie parteide ja maade vahel.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu Keskkomitee komisjon jätkab oma tööd programmiprojekti parandamiseks. Meie soovime kogu südamest Jugoslaavia seltsimeestele edu selles ürituses. Tahame loota, et uus projekt rajatakse täielikult marksismi-leninismi printsiipidele ja saab sellega vastavaks Jugoslaavia Kommunistide Liidu ja Jugoslaavia rahvaste huvidele, vennalike sotsialistlike maade, kommunistlike ja töölisparteide vahelise ühtsuse tugevdamise huvidele, rahu, demokraatia ja sotsialismi huvidele. Niisuguse programmiprojekti võtaksid kõik kommunistid vastu sügava rahuldustundega.

Ajakirjast «Kommunist» nr. 6, 1958

KAASAEGNE REVISIONISM TULEB HUKKA MÕISTA!

Täna möödub 140 aastat teadusliku kommunismi rajaja Karl Marxi sünnist. 1844. aastast saadik on marksism alati võidelnud mitmesuguste reaktsiooniliste kodanlike ja väikekodanlike ideeliste voolude vastu, võidelnud mitmesuguste oportunistlike ideede vastu rahvusvahelises töölisliikumises. Marksism on selles võitluses lakkamatult saavutanud võite, sest revolutsiooni praktika on kinnitanud tema õigsust. Imperialismi ja proletaarse revolutsiooni ajastul arendas Lenin võitluses marksismi edasi, tõstes selle uuele etapile — leninismi etapile. Käesoleval ajal on rahvusvaheline töölisliikumine marksismi-leninismi ette seadnud uue õilsa ülesande: leppimatult võidelda kaasaegse revisionismi ehk, teiste sõnadega, uue bernšteinluse vastu. See võitlus kahe põhjalikult erineva joone vahel — marksistlik-leninliku joone ja marksismivastase, leninismivastase joone vahel — on suur võitlus, millest oleneb rahvusvahelise töölisklassi ürituse ja sotsialismiürituse edu või läbikukkumine.

Hiljuti lõppenud Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongress võttis vastu «Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti». See on marksismivastane, leninismivastane, pealaest jalatallani revisionistlik programm, — ühe sõnaga, mõtlemismeetodi poolest asendab see programmiprojekt revolutsioonilise materialistliku dialektika sofistikaga; poliitikas asendab ta marksistlik-leninliku riigiteooria reaktsioonilise teooriaga klassidest kõrgemal seisvast riigist, asendab revolutsioonilise proletaarse internatsionalismi reaktsioonilise kodanliku natsionalismiga; poliitilises ökonoomias kaitseb ta monopolistlikku kapitali, mätsib kinni kahe süsteemi — kapitalistliku ja sotsialistliku süsteemi — põhjalikku erinevust. See programmiprojekt rikub ilmselt marksismi-leninismi põhiprintsiipe, on vastuolus möödunud aasta

novembris Moskvas toimunud sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsiooniga; ühtlasi on ta vastuolus 64 kommunistliku partei ja töölispartei esindajate nõupidamise rahumanifestiga, millega oli nõus ka Jugoslaavia Kommunistide Liidu esindaja. Eranditult kõiki Marxi ja Engelsi poolt rajatud ning Lenini ja teiste suurte marksistide poolt edasiarendatud revolutsioonilise teooria põhiprintsiipe nimetatakse selles programmiprojektis «dogmatismiks», endid aga nimetavad Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtijad «igasuguse dogmatismi leppimatuiks vaenlasteks».

Mis on kõige põhilisem «dogmatismi» juures, millele Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtijad kallale tungivad? See on proletaarne revolutsioon ja proletariaadi diktatuur. Kuid kõigile on teada, et ilma proletaarse revolutsioonita ja proletariaadi diktatuurita ei saa olla mingit sotsialismi. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt astub kontsentreeritult välja proletaarse revolutsiooni vastu, ründab proletariaadi diktatuuri, mustab sotsialistlikke maid ja sotsialistlikku leeri ning ilustab kapitalistlikke, imperialistlikke maid ja imperialistlikku leeri. See kutsub inimestes paratamatult esile kahtlused selle «sotsialismi» suhtes, millest räägivad Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtijad.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtivad ringkonnad koos kõigi maade reaktsionääridega ja hiina kodanluse parempoolsete elementidega laimavad tigedalt proletariaadi diktatuuri, rääkides, et see «viib välja bürokratismile, etatismi ideoloogiale, juhtivate poliitiliste jõudude irdumisele töölishulkadest, stagnatsioonile, sotsialistliku arengu deformeerumisele, sisemiste antagonismide ja vastuolude teravnemisele». Nad laimavad tigedalt sotsialistlikku leeri, rääkides, et ka tema juures aetakse niinimetatud «jõupoliitikat ja hegemoonia pärast peetava võitluse poliitikat». Kahe teineteisest põhjalikult erineva poliitilise ja majandusliku maailmasüsteemi — sotsialismileeri ja imperialismileeri — olemasolu on nende arvates «maailma jagunemine kaheks antagonistlikuks sõjalis-poliitiliseks blokiks». Nad kujutavad endid inimestena, kes asuvad väljaspool neid «kahte blokki» — sotsialistlikku ja imperialistlikku, s. o. niinimetatud üleblokilises seisundis asuvatena. Nad arvavad, et Ameerika

Ühendriikide poolt kontrollitav Ühinenud Rahvaste Organisatsioon on «maailma üha suurema ühendamise» teenistuses. Nad arvavad, et rahvusvaheline majanduslik koostöö maailma mitmesuguste maade vahel, kaasa arvatud ka imperialistlikud maad, on «maailmamajanduse sotsialistliku arenemistee koostisosaks». Nad väidavad, et «riigikapitalistlike tendentside kasvav laine kapitalistlikus maailmas on kõige ilmsemaks tõenduseks sellest, et inimkond peatamatult ja mitmekesiseid teid mööda tungib sügavale sotsialismiajastusse». Need vaated tuletavad inimestele paratamatult meelde niisuguste revisionistlike vaadete propagandat, nagu «evolutsiooniline sotsialism», «ultraimperialism», «organiseeritud kapitalism», «kapitalismi rahulik sissekasvamine sotsialismi», millega XIX sajandi lõpul ja XX sajandi algul tegelesid Bernstein, Kautsky, Hilferding ja teised nendetaolised parempoolsed sotsialistid. Nende revisionistlike vaadete jutlustamise eesmärk on kapitalistlike maade töölisklassi tähelepanu sotsialismi eest peetavast revolutsioonilisest võitlusest kõrvale juhtida, selleks et säilitada kodanluse ülevõimu. Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtijate praegused jutlused mitmesuguste maade töölisklassi ja kõigi töötajate suhtes on samuti dikteeritud mõtlematust püüdest meelitada töölisklassi ja kõiki töötajaid asuma kapitalismi ees kapituleerumise teele. 1956. aasta novembris ütles Jugoslaavia Kommunistide Liidu juht Tito oma kõnes, mille ta pidas Pulas, et «jutt on ainult sellest, kas kommunistlikes parteides võidab uus kurss, mida alustati Jugoslaavias», et «jutt on sellest, kas võidab see kurss (s. o. niinimetatud Jugoslaavia kurss. — Toimetuse märkus) või saavutab jälle võidu stalinlik kurss. Jugoslaavial pole õigust endasse sulguda. Ta peab tegutsema kõigis suundades». Nendest sõnadest on täielikult näha nende tendentslikud taotlused.

Ei ole sugugi juhuslik, et Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt ilmus käesoleval ajal. Pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni on rahvusvaheline kommunistlik liikumine saavutanud juba terve rea suuri ajaloolisi võite. Sotsialistlik kord on võitnud rohkem kui 900 miljoni inimese hulgas. Kapitalismi üldkriis on märksa laienenud. Imperialistlikud maad eesotsas Ameerika Ühendriikidega elavad praegu läbi uut sügavat perioodilist majanduskriisi. Sellepärast tegele-

vad Ameerika Ühendriikide poolt juhitavad imperialistid intensiivse õõnestustööga rahvusvahelise kommunistliku liikumise vastu. Töölisliikumise õõnestamisel kasutab kodanlus alati kaht meetodit — vägivaldseid repressioone ja pettust. Praeguses uues rahvusvahelises olukorras, kus parempoolsete sotsialistide revisionismi paralüseeriv osa töölisklassi ja kõigi töötajate hulgas päevast päeva nõrgeneb, vastabki Jugoslaavia revisionistide poolt esiletõstetud programm just nimelt imperialistide, eeskätt ameerika imperialistide nõudmistele.

Seltsimees Mao Tse-dung oma kõnes «Rahva hulgas esinevate vastuolude õige lahendamise küsimusest» ütles, et «revisionism ehk parempoolne oportunism on kodanlik ideoloogiline vool, ta on palju ohtlikum kui dogmatism. Revisionistid, parempoolsed oportunistid on sõnades marksismi poolt, ka nemad ründavad «dogmatismi». Kuid see, mida nad ründavad, kujutabki endast just marksismi kõige põhilisemaid teese». Praegu faktid näitavad juba, et need seltsimees Mao Tse-dungi sõnad vastavad mitte üksnes meie maa olukorrale, vaid ka rahvusvahelisele olukorrale.

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioon peab «praegustes tingimustes peamiseks ohuks revisionismi, teiste sõnadega parempoolset oportunismi kui kodanliku ideoloogia avaldust, mis paralüseerib töölisklassi revolutsioonilist energiat ja nõuab kapitalismi säilitamist või taastamist». Deklaratsioonis on eriti rõhutatud, et «kaasaegne revisionism püüab halvustada marksismi-leninismi suurt õpetust, väidab, et see on «vananenud» ja olevat käesoleval ajal ühiskonna arengule tähtsuse kaotanud. Revisionistid püüavad hävitada marksismi revolutsioonilist hinge, õõnestada töölisklassi ja töötava rahva usku sotsialismi. Nad astuvad välja proletaarse revolutsiooni ja proletariaadi diktatuuri ajaloolise paratamatuse vastu kapitalismilt sotsialismile üleminekul, eitavad marksistlik-leninliku partei juhtivat osa, eitavad proletaarse internatsionalismi põhimõtteid, nõuavad parteilise ülesehituse leninlikest põhiprintsiipidest ja eelkõige demokraatlikust tsentralismist loobumist, nõuavad kommunistliku partei muutmist revolutsioonilisest võitlusorganisatsioonist millekski diskussiooniklubi taoliseks». Deklaratsioonis on eriti kujukalt maalitud kaasaegsete

revisionistide pale, Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt aga peegeldab just niisugust palet.

On täiesti selge, et on tarvis võtta avaliku, resoluutselt leppimatu kriitika alla rida marksismivastaseid, leninismivastaseid, algusest lõpuni revisionistlikke vaateid, mis on kontsentreeritud Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis. Kui möödunud sajandi lõpul ja käesoleva sajandi algul oli möödapääsmatu bernsteinide, kautskyte ja teiste revisionismi teoreetiline kritiseerimine marksistide poolt, siis käesoleval ajal on meil veel rohkem tarvis võtta kriitika alla uus bernšteinlus. Seda on tarvis sellepärast, et tänapäeva revisionism on esile tõstetud riigivõimu juures seisva partei juhtivate ringkondade poolt kui lõpuleviidud, süstemaatiline programm, sellepärast, et tänapäeva revisionismi eesmärgiks on rahvusvahelise kommunistliku liikumise lõhestamine ja sotsialistlike maade solidaarsuse õõnestamine, sellepärast, et ta on otseselt kahjustanud Jugoslaavia rahva põhihuvisid.

Me peame põhiliselt õigeks seda Jugoslaavia Kommunistliku Partei vigade kriitikat, mis sisaldus 1948. aasta juunis vastuvõetud «Informatsioonibüroo resolutsioonis olukorra kohta Jugoslaavia Kommunistlikus Parteis», — kriitikat selle pärast, et Jugoslaavia Kommunistlik Partei eemaldus marksismi-leninismi printsiipidest ja läks üle kodanliku natsionalismi positsioonidele. Ühtlasi oleme me arvamusel, et selle küsimuse lahendamise meetodites, mida Informatsioonibüroo tol ajal rakendas, oli puudusi ja vigu. Informatsioonibüroo resolutsioon Jugoslaavia kohta, mis 1949. aasta novembris vastu võeti, oli ekslik, ning kommunistlikud ja töölisparteid, kes Informatsioonibüroo nõupidamisest osa võtsid, muutsid hiljem selle resolutsiooni ära. 1954. aastast peale võtsid Nõukogude Liit ja teised sotsialistliku leeri maad, ilmutades maksimumi head tahet ja tehes kõik, mis nad võisid, tarvitusele mitmesuguseid abinõusid oma suhete parandamiseks Jugoslaaviaga. Ja see on täiesti õige ja vajalik. Kommunistlikud parteid asusid kannatliku äraootamise positsioonile, lootes, et Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtijad pöörduvad tagasi marksismi-leninismi seisukohtadele, mis oleks soodustanud seda, et Jugoslaavia rahvas oleks kindlalt asunud sotsialismiteele. Kuid Jugoslaavia

Kommunistide Liidu juhtivad ringkonnad keeldusid Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee ja teiste maade kommunistide heatahtlikest jõupingutustest. Enne ja pärast Ungari sündmusi püüdsid Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtivad ringkonnad, kasutades niinimetatud «võitlust stalinismi vastu», lõhkuda sotsialistliku leeri maade ühtsust. Ungari sündmuste ajal toetasid nad reetur Nagy'i klikki. Jugoslaavia Kommunistide Liidu viimasel kongressil jõudsid nad nii kaugele, et esitasid süstemaatilise, lõpuleviidud revisionistliku programmi. Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtijail tuleks kainelt järele mõelda, kas saab marksismi-leninismi põhivaadetest lahti öeldes, revisionistlikest vaadetest kangekaelselt kinni hoides säilitada oma ühtsust teiste maade kommunistlike parteidega? Kas on võimalik leida alust ühtsuseks, kui puuduvad ühised marksistlik-leninlikud vaated? Kas keeldumine sõprusest sotsialistliku leeri maadega, keeldumine sõprusest kommunistlike parteidega vastab Jugoslaavia rahva huvidele?

Me oleme seisukohal, et on möödapääsmatult vajalik tõmmata selge piirjoon tõe ja vale vahele rahvusvahelise töölisliikumise põhimõttelistes küsimustes. Lenin märkis, et «põhimõtteline poliitika on ainuõige poliitika». Praegusel ajal asub maailm ajaloolisel pöördepunktil, kus Idast tulev tuul on tugevam kui Läänest tulev tuul. Võitlus marksistliku ja revisionistliku joone vahel pole midagi muud kui uute ühiskondlike klassijõudude ja surevate ühiskondlike klassijõudude vahelise teravnenud võitluse kajastus, imperialistliku maailma ja sotsialistliku maailma vahelise teravnenud võitluse kajastus. Ükski marksist-leninlane ei saa sellest võitlusest kõrvale jääda. Ajalooline arenemine tõestab üha kujukamalt, millise määratu suure tähtsuse omandab see võitlus rahvusvahelise kommunistliku liikumise suhtes!

«Ženminžibao», 5. mail 1958

Ajalehest «Pravda», 6. mail 1958

ON TARVIS LÕPUNI VÕIDELDA KAASAEGSE REVISIONISMI VASTU

Meie partei VIII ülehiinalise kongressi teise istungjärgu resolutsioonis Moskvas toimunud kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamiste kohta märgiti kaasaegses kommunistlikus liikumises kujunenud uue olukorra valguses, et «sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioonis väljendatud vaadete otsustav kaitsmine, marksismi-leninismi põhiprintsiipide kaitsmine ja kaasaegse revisionismi vastu võitlemine on rahvusvahelise kommunistliku liikumise määratu suur ja tähtis ülesanne käesoleval etapil». «Koos kõigi maade vennasparteidega hävitada lõpuni kaasaegne revisionism nii poliitiliselt kui ka teoreetiliselt, kaitsta marksismi-leninismi, kaitsta rahvusvahelise kommunistliku liikumise ühtsust marksismi-leninismi ideoloogilisel alusel — niisugune on meie partei püha kohus rahvusvahelise töölisklassi ees.» Praegu on juba alanud võitlus kaasaegse revisionismi vastu, mida esindab Jugoslaavia Kommunistide Liidu programm. Kuid see on vaid algus. Selleks, et täielikult hävitada kaasaegne revisionism nii poliitiliselt kui ka teoreetiliselt, on tarvis jätkata võitlust ja viia see lõpuni.

Kas niisugune suhtumine Jugoslaavia revisionistidesse on «liialdamine»? Kas see avaldab negatiivset mõju rahvusvahelisele töölisliikumisele ja rahu eest peetavale võitlusele? Need on küsimused, mis nõuavad vastust.

Mõned võib-olla arvavad, et kuigi Jugoslaavia Kommunistide Liidu programm on revisionistlik ja imperialistidele kasulik, oleks ikkagi kõige parem sellele tähelepanu mitte pöörata, et mitte tõugata Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtivat rühmitust imperialismi poole. Kuid see fakt, et Jugoslaavia Kommunistide Liidu programm kujutab endast kaasaegset revisionismi ja on kasulik imperialismile, eriti Ameerika imperialismile, ei

olene hoopiski mingisugusest kriitikast, ükskõik kustpoolt see ka tuleks, vaid oleneb Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmist endast, mis eksisteerib objektiivselt. Kui Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus oma programmi projekti alles välja töötas, ei nimetanud neid keegi kaasaegseteks revisionistideks, keegi ei kinnitanud juba eelnevalt, et nad kavatsevad avaldada niisuguse dokumendi, mis kujutab endast revisionismi ideede kontsentreeritud kogumikku ning milles nii väga rünnatakse sotsialistlikku leeri ja nii väga kaitstakse Ameerika imperialismi. Vastupidi — isegi siis, kui Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus keeldus osa võtmast Moskvas toimunud sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamisest ja astus avalikult välja sellel nõupidamisel vastuvõetud deklaratsiooni vastu, ei katkestanud sotsialistlike maade kommunistlikud parteid ja töölisparteid ikkagi sõbralikke sidemeid Jugoslaavia Kommunistide Liiduga ega alustanud temaga diskussiooni. Kuid sellest hoolimata esitas Jugoslaavia Kommunistide Liit oma revisionistliku programmi ja võttis selle vastu. Kuna oli juba täiesti selge, et Jugoslaavia Kommunistide Liidu programm on vastuolus marksismi-leninismi põhiprintsiipidega, kui mitte öelda, et ta kujutab endast revisionismi, siis milliseid muid tagajärgi võib see põhjustada peale niisuguste, mis on kahjulikud töölisklassi ja töötajate teadlikkusele? Kuna Jugoslaavia Kommunistide Liidu programm, Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiva rühmituse avaldused ja tegevus on juba tegelikult abistanud Ameerika imperialismi, kuna isegi Ameerika imperialistlik ajakirjandus ei varja, et «Tito huvid vastavad meie huvidele kestva perioodi jooksul tulevikuski» ja et «me oleme partneriteks ühtses salajases ürituses», kui mitte öelda, et nad teenivad imperialismi ees kannuseid, siis ei saa see esile kutsuda mitte midagi muud kui dalleste õelaid muigeid.

Marksismi-leninismi põhiliseks lähtepunktiks kõigisse nähtustesse ja asjadesse suhtumises on nimelt nende tunnetamine nende tõelise olemuse järgi. Me ei poolda seda, et kujutada Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi ja tema juhtivat rühmitust halvemas valguses, kui nad seda tegelikult on. Kuid teisest küljest pole me samuti kohustatud ja meil pole õigust kujutada neid paremas valguses, kui nad seda tegelikult on. Just sellisest

seisukohast lähtudes märkisid ajalehe «Ženminžibao» juhtkiri 5. maist ja Hiina Kommunistliku Partei VIII ülehiinalise kongressi teise istungjärgu resolutsioon korduvalt, et ühest küljest oli Informatsioonibüroo 1949. aasta novembri resolutsioon, mis Jugoslaavia Kommunistliku Partei kohta vastu võeti, ekslik, et esines puudusi ja vigu Informatsioonibüroo poolt 1948. aasta juunis Jugoslaavia Kommunistliku Partei kohta tehtud kriitika meetodites. Kuid 1954. aastal parandas need vead Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee eesotsas sm. Hruštšoviga. Näidates üles initsiatiivi, püüdis NLKP Keskkomitee parandada oma suhteid Jugoslaaviaga ning võttis neil eesmärkidel tarvitusele rea abinõusid. See oli täiesti vajalik ja õige. Teisest küljest oli Jugoslaavia Kommunistlikus Parteis esinenud vigade kritiseerimine Informatsioonibüroo 1948. aasta resolutsioonis põhiliselt õige ja vajalik. Kahjuks kasutati selles põhiliselt õiges ja vajalikus kriitikas meetodeid, milles esines puudusi ja vigu, ning me peame sellest õppust võtma. Kuid hoolimata vormi ja sisu mittevastavusest peavad marksistid-leninlased tegelikust olukorrast lähtudes diferentseeritult suhtuma sellesse, mis on õige ja mis on väär, ning pöörama tähelepanu kõigepealt sisule. Praegu seisab küsimus selles, et pärast seda, kui Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja teised kommunistlikud parteid, kellesse see asi puutus, on juba tarvitusele võtnud aktiivsed abinõud ning likvideerinud kõik puudused ja vead, püüab Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus kasutada 1949. aasta vigu ja 1948. aasta meetodites esinenud vigu ning lükkab täielikult tagasi kõik selle, mis 1948. aasta kriitikas oli õige; kuigi eri maade kommunistlikud parteid juba ammugi pole maininud 1948. aasta resolutsiooni, siiski tungis Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil sellele resolutsioonile ägedalt kallale. Sellepärast me olemegi sunnitud 1948. aasta resolutsiooni juurde veel kord tagasi tulema.

Mida me näeme! See resolutsioon kritiseeris Jugoslaavia Kommunistliku Partei juhtkonda selle eest, et ta «teostab... ebaõiget joont, mis kujutab endast eemaldumist marksismist-leninismist», selle eest, et «Jugoslaavia Kommunistliku Partei juhtkond on asunud kommunistidele ebavääarikale seisukohale, mistõttu Jugo-

slaavia juhtijad on hakanud samastama NSV Liidu välispoliitikat imperialistlike riikide välispoliitikaga ning käituvad NSV Liidu suhtes niisamuti, nagu nad käituvad kodanlike riikide suhtes», et «Jugoslaavia Kommunistliku Partei juhtijad eemalduvad töölisklassi positsioonidelt ning ütlevad end lahti marksistlikust klasside ja klassivõitluse teooriast», selle eest, et «Jugoslaavia Kommunistliku Partei juhtkond on hakanud revideerima marksistlik-leninlikku õpetust parteist». Kas need kriitilised märkused vastavad faktidele? Kas pole Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus oma praktikaga viimase kümne aasta jooksul selle resolutsiooni õigsust veelgi suuremal määral kinnitanud? Kas võib niisuguses tõsises küsimuses tõestada oma õigust üksnes sellise fraasi kordamisega: «Igasugune ootus ükskõik kustpoolt, et me taganeksime oma printsipiaalsetest seisukohtadest nii rahvusvahelistes kui ka sisemistes küsimustes, on ainult aja kaotus.» Siit nähtub, et Informatsioonibüroo poolt 1948. aastal vastuvõetud resolutsiooni esiletoomine eri maade kommunistlikele parteidele kallaletungimise õigustamiseks ei aita Jugoslaavia revisioniste; et see ei saa tagasi tõrjuda kriitikat Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiva rühmituse aadressil, vaid vastupidi, võib ainult Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtijaid endid kukutada.

Jugoslaavia revisionistid ei ole veel andnud ega saagi anda mingit tõsist vastust kriitikale, mis tuleb eri maade kommunistlike parteide poolt. Üheks relvaliigiks, mida Jugoslaavia revisionistid praegu sageli kasutavad, on see, et nad hindavad seda kriitikat kui «siseasjadesse vahelesegamist». See muidugi ei ole mingil juhul tõsine suhtumine. Marksistide-leninlaste võitlus marksismi- ja leninismivastase revisionistliku ideoloogilise voolu vastu on mitte üksnes paratamatu, vaid ka marksistide-leninlaste kohus, millest ei tohi kõrvale põigelda. Niisugusel ideoloogilisel võitlusel ei ole tegemist sellega, kas antud riik on suur või väike, samuti sellega, kas võim on kätte võidetud või mitte. Isegi sel juhul, kui marksistid-leninlased on ühinenud ainult ühte ringi ning neid kiusavad taga reaktsioonilised valitsevad jõud, ei saa keegi võtta neilt õigust pidada niisugust ideoloogilist võitlust. Sellisel ideoloogilisel võitlusel pole midagi ühist teiste maade siseasjadesse vahelesegamisega kas vägivalla või vande-

nõude teel, sellisel võitlusel pole samuti midagi ühist mingi suurriikliku šovinismiga, hegemonismiga jne. jne. On naeruväärt juhtida niisuguse fraseoloogiaga tähelepanu kõrvale põhilistelt vaieldavatelt momentidelt, tegelda sofistikaga ja laimavate väljamõeldistega. Veelgi naeruväärsemalt kõlab see süüdistus niinimetatud siseasjadesse vahelesegamises, mille esitas Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus. Kas polnud Jugoslaavia Kommunistide Liit esimene, kes oma programmis nii palju ja ulatuslikult eietas kõigi sotsialistlike maade siseasjadest («Sellel on» tegelikult «obligatoorne jõud» üksnes nende riikidele), kleepides neile külge rea õelaid silte? Kui Jugoslaavia Kommunistide Liit arvab, et «Jugoslaavial ei ole õigust sulguda iseendasse», siis miks peaksid teised maad iseendasse sulguma? Miks siis Jugoslaavia isegi ei austa mõnede võrdlemisi väikeste tema naabruses asuvate sotsialistlike riikide, nagu näiteks Albaania ja Ungari, õigust iseendasse sulguda? Veider loogika! Ise tegutseb ta vastavalt hiina vanasõnale, mis ütleb, et valitsejad võivad karistamatult kas või maja põlema panna, lihtsatel kodanikel aga pole õigust isegi lampi süüdata. Saanud vastulöögi, tegi ta sedamaid haleda näo, et näete, «ei ole võrdõiguslikku olukorda . . .». Aitab, kõik on selge!

Jugoslaavia revisionistidel on veel üks vilets relv. Nad ütlevad, et niisugused vaated esinesid neil juba ammugi, miks siis alles nüüd neid selliselt kritiseeritakse? Säärased Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiva rühmituse revisionistlikud vaated eksisteerivad tõepoolest juba ammu, see just oligi põhjuseks, et võeti 1948. aastal vastu Informatsioonibüroo resolutsioon. Kuid tol ajal ei olnud Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiva rühmituse revisionistlikud vaated veel süstematiseeritud. Ka pärast suhete taastamist sotsialistlike maade ja Jugoslaavia vahel ei ole Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus iial väljendanud sääraseid vaateid nii süstematiseeritult kui praegu. Alates 1954. aastast kuni Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressi kokkukutsumiseni on eri maade kommunistlikud parteid pidanud korduvalt avalikke või kinniseid diskussioone Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiva rühmitusega. Kõigile on teada, et niisugused diskussioonid saavutasid oma haripunkti 1956. aastal, pärast Ungaris toimunud

kontrrevolutsioonilist mässu. Kõik need diskussioonid ei põhjustanud Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiva rühmituse seisukohtade muutumist, kuid see rühmitus avaldas korduvalt soovi lõpetada taolised diskussioonid, samuti avaldas ta soovi säilitada ja isegi tugevdada sõbralikke suhteid sotsialistlike riikidega ja eri maade kommunistlike parteidega. 1957. aasta novembris, kuigi Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus ei võtnud osa Moskvas toimunud sotsialistlike maade kommunistlike parteide nõupidamisest, võttis ta siiski osa 64 kommunistliku partei nõupidamise tööst ja kirjutas alla rahumanifestile. Kõik see andis omal ajal eri maade kommunistlikele parteidele alust teatud lootustele. Kuid Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus ei pidanud jälle sõna, tasudes hea eest kurjaga. Ta tühistas ühepoolselt Jugoslaavia ja sotsialistlike maade vahelise koostöö laiendamise ja tugevdamise kokkulepped, mis saavutati 1955., 1956. ja 1957. aastal toimunud korduvate Nõukogude-Jugoslaavia läbirääkimiste tulemusel. Ta hülgas ühepoolselt rahumanifestis väljendatud printsipiaalse seisukoha rahvusvahelise olukorra suhtes ning esitas algusest lõpuni revisionistliku programmi. Mõnede maade kommunistlikud parteid andsid enne Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressi avamist Jugoslaavia Kommunistide Liidule seltsimehelikku nõu, soovitades talle ära jätta programmi projektist rahvusvahelise olukorra analüüs, mis on ilmses vastuolus marksismi-leninismiga. Kuid Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus jättis tähele panemata nende nõuannete põhilised momendid. Veelgi enam, kongressil ründas ta keskendatult Nõukogude Liitu, kes on osutanud Jugoslaaviale ohtrat, vennalikku abi, samuti kõiki sotsialistlikke riike ja eri maade kommunistlikke parteisid. Samal ajal aga lõmitas ta Ameerika imperialismi — kogu maailma rahvaste kõige õelama vaenlase ees ning avaldas viimasele tänulikkust ja tunnustust. Seega alles pärast seda, kui eri maade kommunistlikud parteid olid pika aja jooksul pingutanud kogu oma jõudu, ilmutanud maksimumi head tahet, pärast seda, kui kõik need jõupingutused olid lõppenud äpardumisega, hakkasid nad andma sellele häbiväärsete reeturite käputäiele vajalikku vastulööki. Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus süüdistab nüüd teisi selles, et neil puudub seltsimehelik suhtu-

mine temasse, selles, et teised ei pea lubadusi. Tekib küsimus: keda tahab ta lolliks teha? Kes siis neist, kes seda tõsiselt võtavad, võib taolist narritamist sallida?

Praegu on kogu maailma rahvaste kõige aktuaalsemaks ülesandeks rahu kaitsmine. Kas võitlus Jugoslaavia revisionistide vastu takistab eri maade rahvaste võitlust rahu eest? Sellele küsimusele aitab vastata Ameerika ajalehe «New York Times» juhtkiri 1. juunist. Selles artiklis öeldakse, et «mõne lähema kuu jooksul võib juhtuda ootamatuid sündmusi, mida praegu on raske ette näha, ja need sündmused põhjustavad võib-olla niisuguse olukorra, milles teised riigid, kus on võimul kommunistlikud parteid, pöörduvad võib-olla meie poole abipalvega. Meile oleks soovitav see palve rahuldada... Tõepoolest, viimaste päevade teated Belgradist ja Moskvast annavad alust eeldada, et paindlikkus, mida Ameerika on minevikus ilmutanud Jugoslaavia abistamise suhtes, oli meie huvide seisukohalt mõistlik». Kuulaku seda need, kes selgesti ei näe Jugoslaavia revisionismi ohtlikkust! Ameerika Ühendriigid panevad oma lootused sellele, et Jugoslaavia eeskuju innustab sotsialistlike maade kommunistlike parteide ridades peituvaid mõningaid uusi imre nadjisid, kes kutsuvat tõenäoliselt «mõne lähema kuu jooksul» esile mingisuguseid «ootamatuid sündmusi, mida praegu on raske ette näha»; see toovat kaasa selle, et nad võtavad võimu enda kätte, pärast seda aga pöörduvad, samuti nagu Jugoslaavia, abipalvega Ameerika Ühendriikide poole. Kuigi see kõik on vaid ameerika imperialistide unistus, siiski on sellest hõlbus näha, missugust osa etendab Jugoslaavia revisionism Ameerika imperialismi õõnestusplaanide elluviimisel ja milline tähtsus on Jugoslaavia revisionismi vastasel võitlusel rahu kaitsmise üritusele. Ühtlasi ei ole siit raske näha, mille poolest erineb Jugoslaavia revisionism tavalisest neutralismist: neutraalsed riigid ei saa tavaliselt etendada niisugust õõnestavat osa, nagu seda on tarvis Ameerika Ühendriikidele. Vastupidi, pahatihti on nad ise Ameerika Ühendriikide õõnestustegevuse objektiks. Võitlus Jugoslaavia Kommunistide Liidu revisionismi vastu on suunatud nii sellele, et tõmmata selge piirjoon marksismi-leninismi ja antimarksismi-antileninismi vahele, sellele, et kõik inimesed, kes pooldavad sotsialismi, võiksid selgesti näha Jugoslaavia Kommunistide Liidu juh-

tiva rühmituse tõelist palet, sest see vastaks rahuürituse tuumiku — sotsialistliku leeri ja rahvusvahelise töölisliikumise tugevdamise huvidele, kui ka sellele, et kõik inimesed, kes astuvad välja rahu kaitseks, võiksid selgesti näha imperialismi, eriti aga Ameerika imperialismi tõelist palet, et nad selgesti näeksid, milles seisab sõjaoht, sest see aitaks muidugi veelgi suuremal määral kaasa rahuüritusele.

Kuid selge piirjoone tõmbamine ei tähenda hoopiski suhete katkestamist riikide vahel. Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus kurdab, et selle kriitika eesmärgiks, mis piitsutab nende lömitamist Ameerika imperialismi ees, olevat sundida neid katkestama suhteid Ameerika Ühendriikidega. See tähendab kahe täiesti erineva asja sihilikku ja jultunud segiajamist. Niiviisi tahavad nad hirmutada inimesi, kuulutades, et Jugoslaavia Kommunistide Liidu revisionismi kritiseerimine sotsialistlike maade kommunistlike parteide poolt on 1948.—1954. aasta perioodi ajaloo kordamine, et see ohustab nende maade ja Jugoslaavia vahelisi diplomaatilisi suhteid. Kuid sellega ei saa inimesi hirmutada. Ajalugu pärast 1948. aastat ei kordu. Kui me tunneme selgesti ära Jugoslaavia revisionistide tõelise pale, siis on meil võrdlemisi kerge takistada seda, et nad õõnestaksid sotsialistlikku leeri ja rahvusvahelist töölisliikumist. Tagasipöördumine olukorrale, mis valitses enne 1954. aastat, on ebaõige. Olgu asi kuidas tahes, aga Jugoslaavia töörahvas tahab liikuda sotsialismile viival teel, tahab elada sõpruses kõigi sotsialistlike maade rahvastega. Kui sotsialistlikud riigid võivad olla diplomaatilises vahekorras kapitalistlike maadega, siis miks ei või nad olla samasuguses vahekorras Jugoslaaviaga? Kui aga Jugoslaavia juhtijad ise ei soovi arendada sotsialistlike riikidega vennalikke suhteid, siis kujunevad need Jugoslaavia ja sotsialistlike riikide vahelised suhted tavalisteks diplomaatilisteks suheteks, mis on täiesti loomulik ja mille üle ei ole neil endil ega ka teistel midagi imestada. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmis märgitakse mitmes kohas, et Jugoslaavia pooldab rahu. Sellest ei piisa küll selle programmi marksistliku iseloomu väljendamiseks, aga kui Jugoslaavial on tõesti soov nii toimida, siis oleme me veendunud, et sotsialistlikud maad jätkavad tingimata ka edaspidi koos-

tööd Jugoslaaviaga rahu kaitsmise küsimuses, täpselt niisamuti, nagu nad võivad selles küsimuses koostööd teha mõnede kapitalistlike maadega ja mõnede kodanlike poliitiliste jõududega. Võideldes oportunistide vastu, tõi Lenin ära järgmise Marxi tsitaadi: «Kui juba oli tarvis ühineda,» kirjutas Marx partei juhtidele, «siis sõlmige lepinguid, liikumise praktiliste eesmärkide rahuldamiseks, kuid ärge lubage sahkerdamist põhimõtetega, ärge tehke teoreetilisi järeleandmisi.» Need Marxi ja Lenini juhtnöörid on meile tegevusjuhendiks. Me arvame, et kaasaegse revisionismi vastu tuleb võidelda lõpuni ja siin ei tohi olla kohta järeleandmistele. Kuid nii Jugoslaavia Föderatiivne Rahvavabariik ja sotsialistlikud riigid kui ka Jugoslaavia Kommunistide Liit ja eri maade kommunistlikud parteid võivad ka edaspidi endistviisi «sõlmida lepinguid». Mis puutub sellesse, kas võib lõppude lõpuks «lepinguid sõlmida» ja missuguseid «lepinguid» võib sõlmida, siis oleneb see kõigepealt sellest, millistele positsioonidele Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiv rühmitus edaspidi asub.

«Ženminžibao», 4. juunil 1958

Ajalehest «Pravda», 5. juunil 1958

JUGOSLAAVIA KOMMUNISTIDE LIIDU PROGRAMMI PROJEKTI KOHTA

Rudolf Kostka, Karel Sršen

Ajaleht «Rude Pravo» on Nõukogude ajakirjast «Kommunist» ära toonud tähtsa artikli, milles käsitletakse põhjalikult Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti ning mis marksistlik-leninlikelt positsioonidelt analüüsib õigesti ja täpselt nii selle dokumendi tähtsamaid teese kui ka üldist mõtet ja suunda. Tõsi küll, vahepeal avaldati Belgradis mõningaid parandusi programmiprojekti kohta. Kuigi neis muudatustes ilmneb positiivne püüd anda täpsemaid formuleeringuid, mis õigemini selgitaksid ja hindaksid kaasaegset situatsiooni, ei muuda see tegelikult arutatavatesse küsimustesse suhtumist põrmugi.

Me peame vajalikuks nendes küsimustes oma arvamust avaldada, sest meie partei on paljudega neist juba korduvalt tegelnud. See Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei seisukoht on väljendatud paljudes viimasel ajal avaldatud dokumentides, seda on selgesti väljendatud partei Keskkomitee pleenumitel, meie partei esindajate ning sotsialistlike ja kapitalistlike maade teiste vennasparteide delegatsioonide vahel toimunud läbirääkimistel. Seda seisukohta väljendab täpselt ka sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate deklaratsioon, mille koostamisest meie partei aktiivselt osa võttis ning mille põhimõtteid ta kindlalt kaitseb.

*

Meie partei on alati rõhutanud, et need üldised põhimõtted, mis meid lahutamatult seovad võimsa ülemaailmse revolutsioonilise rindega, on primaarsed ja kohustuslikud kõigile. Nagu juba öeldi möödunud aastal toi-

munud Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei Keskkomitee juunipleenumil, on meie partei niisugusel arvamusel sellepärast, et need üldised põhimõtted «on selle internatsionaalse võitluse ajalooliste kogemuste üldistuseks, mille otsustavaks lahinguks oli Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon ning mille peamist raskust on kandnud ja kannab suurel määral siiamaani nõukogude rahvas, keda juhib leninlik kommunistlik partei».

Meie praktika, meie omaenda sotsialistliku ülesehitustöö kogemused ning neile antav marksistlik-leninlik hinnang kinnitavad täielikult, et sotsialismi ehitamine saab olla edukas ainult niivõrd, kuivõrd see lähtub üldistest peamistest seaduspärasustest. Neid üldisi seaduspärasusi formuleerib Moskva deklaratsioon järgmiselt:

«... Töörahva hulkade juhtimine töölisklassi poolt, kelle tuumikuks on marksistlik-leninlik partei, proletaarse revolutsiooni läbiviimisel ühes või teises vormis ja proletariaadi diktatuuri kehtestamisel ühes või teises vormis; töölisklassi liit talurahva põhihulkade ja teiste töörahva kihtidega; kapitalistliku omanduse likvideerimine ja põhiliste tootmisvahendite ühiskondliku omanduse kehtestamine; põllumajanduse järkjärguline sotsialistlik ümberkujundamine; rahvamajanduse plaanipärane arendamine, mis on suunatud sotsialismi ja kommunismi ülesehitamisele ning töörahva elutaseme tõstmisele; sotsialistliku revolutsiooni läbiviimine ideoloogia ja kultuuri valdkonnas ning suurearvulise intelligentsi loomine, kes on ustav töölisklassile, töötavale rahvale ja sotsialismiüritusele; rahvusliku rõhumise likvideerimine ning võrdõiguslikkuse ja vennaliku sõpruse kehtestamine rahvaste vahel; sotsialismi saavutuste kaitsmine välis- ja sisevaenlaste kallaletungide eest; antud maa töölisklassi solidaarsus teiste maade töölisklassiga — proletaarne internatsionalism.»

Nendest põhimõtetest juhindumise absoluutne vajadus on tingitud mitte üksnes üksikute sotsialistlike maade majanduslikust, poliitilisest ja kultuurilisest tasemest, vaid ka sellest faktist, et kaasaegsele maailma arengule rahvusvahelises ulatuses on kõigepealt iseloomulik sotsialistliku süsteemi ja kapitalistliku süsteemi vaheline võitlus. See võitlus kujutab endast mitte üksnes imperialismi rahvavastaste ideede kokkupõrget humaansete sotsialistlike ideedega, vaid selles tulevad esile ka niisugused tegurid,

nagu seni eksisteeriv imperialistlike suurriikide tunduv majanduslik ja sõjaline jõud, see fakt, et need suurriigid oma vihas sotsialismi vastu ei säästa mitte mingisuguseid vahendeid, millest annavad tunnistust nii meie endi kui ka teiste sotsialistlike maade kogemused.

Kahe süsteemi vaheline antagonism, võitlus, nende täiesti erinev sotsiaalne ja majanduslik olemus ning järelikult ka täiesti erinevad eesmärgid, mida nad taotlevad ja ellu viivad, — just see ongi peamine, mida me peame alati silmas pidama, kui me tahame asuda õigele seisukohale ükskõik millises küsimuses. Rahvusvaheline revolutsiooniline liikumine, mis on relvastatud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XX kongressi järeldustega, saavutab oma edukas pealetungis märkimisväärseid tulemusi. Ta saavutab neid tulemusi mitte sellepärast, et ta oma ideedest milleski taganeb, mitte sellepärast, et ta ignoreerib seda fakti, et ülemaailmse arenemise aluseks on klassivõitlus, vaid vastupidi, ta saavutab neid tulemusi just sellepärast, et ta on edukalt tagasi löönud revisionismi surve kõige tugevama laine ning juhindub järjekindlalt marksismi-leninismi põhimõtetest.

*

Marksism-leninism on klassivõitluse teooria. Selles võitluses ei tohi me oma klassivaenlast alahinnata, veel vähem aga teda idealiseerida, me ei tohi endale sisendada, nagu oleksime niisuguses olukorras, kus klassivaenlane automaatselt loovutab oma positsioonid, ning nagu oleks meil tegemist kapitalismi enam või vähem stiihilise «transformeerumisega» sotsialismiks.

Mõnede Jugoslaavia seltsimeeste ebaõigete järeldustega «kapitalismi ümberkasvamisest sotsialismi» on meie partei juba korduvalt tegelnud. Nii näiteks lükkas Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei Keskkomitee detsembripleenumil (1956. a.) seltsimees Novotny põhiettekandes tagasi mõned printsipiaalsed järeldused, millele oli jõudnud silmapaistev Jugoslaavia tegelane M. Todorovitš. Ka ajaleht «Rude Pravo» polemiseeris M. Todorovitšiga, kes isegi nimetas mittemarksistideks neid, kes tunnistavad sotsialistlike protsesside tekkimise ja arenemise monopoli ainult nende maade suhtes, kus võimul on töölisklass eesotsas marksistlike parteidega.

Need ja taolised Jugoslaavia seltsimeeste vaated lükati tagasi ka teiste kommunistlike parteide ja töölisparteide poolt. Sellest hoolimata esinevad need vaated (rea õigete marksistlike põhimõtete kõrval) kahjuks jälle Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis.

Programmiprojektis esineb näiteks niisugune formuleering, et «kapitalistlikus maailmas kasvav riigikapitalistlike tendentside laine tõendab kõige ilmekamalt, et inimkond sammub peatamatult ja kõige erinevamaid teid mööda sügavalt sotsialismi ajastusse, niisugusesse ajastusse, kus sotsialism muutub üha rohkem kogu inimkonna igapäevase praktika sisuks ja meetodiks» (lk. 25), et «... inimkond kõigi oma majanduslike ja muude ühiskondlike suhetega siirdub — väga erinevaid teid mööda — sotsialismi suunas toimuva ümberkujunduse perioodi» (lk. 28).

Seda vaadet kinnitatakse väitega, et töölisklass olevat «paljudes maades (programmiprojekti autorid peavad silmas ainult kapitalistlikke maid — T o i m.) juba tegelikult muutunud niisuguseks ühiskondlikuks ja poliitiliseks teguriks, mis on võimeline avaldama ning tegelikult avaldabki olulist mõju ühiskonna arengule ja riigi ladvakihtide kaasaegsele poliitikale» (lk. 27).

Tuleb välja, et juhtivate kapitalistlike riikide sise- ja välispoliitika ning nende arenemistendents annavad tunnistust sellest, nagu võiks valitsevate monopolistlike ringkondade tegevust praegu või tulevikus suunata see «oluline mõju riigi ladvakihtide kaasaegsele poliitikale», mida avaldab töölisklass. Ja niiviisi olevat võimalik nõrgendada ladvakihtide suveräänset õigust määrata kodanlike valitsuste poliitikat!

Tegelikult torkab silma sellele väitele täiesti vastupidine olukord. Mil viisil on töölisklassi huvidega seotud relvastumise võidujooksu poliitika, mis sunnib inimkonda mitte üksnes kulutama asjatult tohutuid vahendeid, vaid suurendab ka sõjaohtu? Mil viisil on töölisklassi huvidega seotud agressiivsete blokkide moodustamine ning ühe kõige agressiivsema jõu — Lääne-Saksamaa militarismi — varustamine kaasaegse relvastusega? Millist huvi tunneb töölisklass teiste rahvaste orjastamise ja koloniaalsõdade vastu, selle vastu, et säilitada laialdasi piirkondi kogu maailmas imperialistide mõjusfääris? Missugused klassihuvid on nende ja muude ürituste liikuma-

panevaks jõuks, mis hoiavad inimkonda sõja piiril, laostavad sadu miljoneid töötajaid ning toovad tohutuid kasumeid käputäiele suurmagnaatidele?

Kapitalistlike maade sisepoliitika analüüs hoiatab meid samuti illusioonide eest, nagu saaks töölisklass avaldada «mõju» oma tõeliste klassihuvide elluviimisele. Faktid tõendavad, et kaasaegne kapitalism pole oma ekspluataatorlikust olemusest mitte midagi kaotanud. Kapitalismile on iseloomulik niisugune klassisuhe ekspluateerijate ja ekspluateeritavate vahel, kus tootmisvahendid on ühe klassi omanduseks, teine klass aga on sunnitud talle oma tööjõudu «vabatahtlikult» müüma.

Finantsoligarhiate rikkus on just viimastel aastatel saavutanud uskumatu ulatuse. Vastavalt ametlikele andmetele on ajavahemikul 1937—1956 mõnede rikkaimate perekondade varandused Ameerika Ühendriikides kasvanud 6—8-kordselt (andmed on miljonites dollarites):

	1937. a.	1956. a.
Du Pont	575	4 660
Mellon	391	3 769
Rockefeller	397	3 515

Neil kolmel perekonnal on suurem tootmiskapital kui kõigil Ameerika Ühendriikide töölistel või kogu Ameerika Ühendriikide neegrielanikkonnal; neil on suurem kapital kui rea maade elanikkonnal. Igal neist kolmest perekonnast on niisugused tulud, mis võrduvad kümnete tuhandete tööliste palgaga. 96 protsenti suurkapitalistide tuludest — ja seda ameerika ametlike allikate järgi — on mitte tööst saadavad tulud, mille need parasiidid töötajailt ära võtavad.

Kas me võime järelikult öelda, et mõisted «töölisklass» ja «kapitalistide klass», samuti nende vastastikused suhted on läbi elanud niivõrd olulised muutused, et võiksime rääkida, nagu seda tehakse Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis, et «kapitalistliku süsteemi ühtsus on purustatud»? Kas võime aktsepteerida seda teesi, mis on nii lähedane M. Todorovitši väitega, nagu oleks võimalik see, et «kapitalistlike maade valitsevad ringkonnad likvideerivad kapitalismi sotsialistlike abinõudega»?

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti autorid ei kaldu sugugi tegelikkusest kõrvale, kui nad

rõhutavad, et töölisklassi vastutus rahu ja sotsialismi eest on viimasel ajal tunduvalt tõusnud. See tees on meie partei dokumentides esinenud korduvalt ning elu ja tänapäeva faktid on selle õigsust täielikult kinnitanud. Suurel määral on see tees seotud nende edusammudega, mida Nõukogude Liit ja teised sotsialistliku süsteemi riigid on teinud oma maa majanduse ja kultuuri arendamisel, oma maa poliitilisel tugevdamisel, samuti ka aktiivses rahuarmastavas välispoliitikas. Ühtlasi on siin põhiline tähtsus ka töölisklassi revolutsioonilisel võitlusel kapitalistlikes maades, nende maade kommunistlike parteide kangelaslikul võitlusel.

Õige on ka see, nagu seda rõhutas juba V. I. Lenin, et monopolistlik riigikapitalism on sotsialismi kõige õnnestunumaks materiaalseks ettevalmistuseks. On arusaadav, et objektiivsed ja subjektiivsed tingimused, mis on erakordselt soodsad sotsialismi arenemiseks kogu maailmas, on üks asi, tegelik suhtumine sotsialistlike ümberkujunduste elluviimisesse aga hoopis teine asi. Sotsialismi materiaalsete eelduste kujunemist tootlike jõudude valdkonnas ei tohi sugugi samastada ühiskonna sotsialistliku ümberkujundamisega, mida on võimalik saavutada ainult selle töölisklassi revolutsioonilise võitluse baasil, keda juhib marksistlik-leninlik partei. Sellest aga ei räägita programmis sõnagi.

Seni aga, kui sellest põhilisest vaikides mööda minnakse, võivad jutud sellest, et «me elame kapitalistliku ühiskondliku süsteemi kadumise ja sotsialistliku ühiskondliku süsteemi sündimise perioodil», samuti jutud «sotsialismi elementidest kapitalistlikus ühiskonnas» viia ainult desorienteerimisele, töölisliikumise kõrvalekaldumisele leninlikult teelt.

Seda ohtu ei väldi isegi ainus üldine formuleering, et «riigikapitalismilt sotsialismile automaatset üleminekut pole olemas» (lk. 24). Selle probleemiga seotud küsimuste üldkompleksis peegeldub seega tuntud «transformeerumise» teooria.

See teooria, mille järgi kapitalism kasvab sisse sotsialismi ja mis avaldub Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis veidi varjatud kujul, on loogiliselt kõige tihedamini seotud teooriaga, nagu seisaks kapitalistlik riik klassidest kõrgemal ning etendaks reguleerivat osa.

Esialgses programmiprojektis oli öeldud: «Suurimate monopolide kokkukasvamine riigiaparaadiga jätkub ka edaspidi. Oma tegevuse teatud aladel kaotavad need monopolid järjest rohkem oma endise, täiesti iseseisva osa, monopolide üksikud funktsioonid aga lähevad järjest suuremal määral üle riigi kätte» (lk. 18). See lõik on nüüd kriitiliste märkuste tõttu kõrvaldatud, kuid põhitees selle kohta, et kodanlik riik seisvat klassidest kõrgemal, on programmis täielikult säilinud. Teises kohas ja parandatud projektis öeldakse:

«Suurimate monopolide kokkukasvamine riigiaparaadiga jätkub ka edaspidi. Võttes aga enda peale tähtsad majanduslikud funktsioonid, omandab riik ja riigiaparaat ka iseseisva majandusliku baasi ning sel alusel kasvab välja riigiaparaadi uus ühiskondlik osa. Püüdes saavutada iseseisvat funktsiooni, tõuseb riigiaparaat ühiskonnast kõrgemale ning avaldab nii erakapitali osatähtsuse kui ka töölisklassi osatähtsuse järjest suurema piiramise tendentsi» (lk. 19—20).

Riigi klassiolemusele õige hinnangu andmine on marksismi-leninismi üheks põhiprintsiibiks, lähtepunktiks töölisliikumise strateegia ja taktika kindlaksmääramisel ja arendamisel ning omab ülitähtsat kohta marksistlik-leninlikus õpetuses sotsialistlikust revolutsioonist.

Ei saa rääkida «klassidest kõrgemal seisva» riigi ja riigiaparaadi niisugusest osast, nagu see tuleneb programmiprojektist äratoodud tsitaadist, ajajärgul, kus imperialistlike riikide valitsevad monopolistlikud ringkonnad mobiliseerivad kõiki sõja-, majanduslikke ja politseijõude, salakuulajate võrku ja ideoloogilisi jõude võitluseks nii sotsialistlike riikide kui ka oma maade töölisklassi revolutsioonilise liikumise vastu, kasutades selleks suurel määral just riigi institutsioone.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis ei esine kordagi sõna Ameerika Ühendriigid, ei mainita kordagi Ameerika imperialismi erilist osa. Ometi annab Ameerika Ühendriigid kui kapitalistliku maailmasüsteemi kõige võimsam ja esimesel kohal olev maa paljuski suhtes kõige kujukama pildi kaasaegse kapitalismi olemusest. Ameerika Ühendriigid on kapitalismi vitriin, kapitalistlik «mustermaa». Pealegi on Ameerika Ühendriigid niisuguseks maaks ka nende vastastikuste suhete mõttes, mis siin kehtivad suurte monopolistide ja riigiaparaadi

vahel, samuti ka selles suhtes, kuidas ja kelle huvides riigiaparaati kasutatakse.

Mitte kunagi ja mitte kusagil pole olnud niisugust ilmset ja absoluutset riigi ja selle institutsioonide allutamist finantsoligarhiale, suurimatele monopolidele, nagu seda näeme Ameerika Ühendriikides. Ükski teine valitsus peale just Eisenhoweri valitsuse pole kunagi nii selgesti seda väljendanud ja oma koosseisult tõestanud, et ta on tõesti suurimate monopolide varjamatu valitsus. Selle valitsuse liikmed võtavad osa 86 kapitalistliku korporatsiooni tegevusest kas direktoritena või siis muudel ametikohtadel.

Selle valitsuse «kõige populaarsem» kuju John Foster Dulles pole mitte üksnes kaudses, vaid ka otseses mõttes Rockefellerite advokaat. Kaitseminister MacElroy on tuntud «seebikuningana», aatomienergia komisjoni esimees Strauss oli varem Rockefellerite perekonna rahandusnõunikuks. Suured monopolistid on teatavasti ka mitmesuguste selliste ameerika ettepanekute autoreiks, mis on suunatud relvastumise «kontrollimisele», ning muude niisuguste nõudmiste autoreiks, mille ainsaks mõtteks on see, et teha võimatuks desarmeerimisega seotud läbirääkimiste positiivsed tulemused.

Kui ei anta õiget hinnangut kaasaegsele kapitalismile, siis ei saa anda õiget hinnangut ka kaasaegsele maailma arengule. See hinnang pole mitte üksnes lähtepunktiks, et kindlaks määrata revolutsioonilise liikumise õiget strateegiat ja taktikat kapitalistlikes maades, vaid ka niisuguste küsimuste õige formuleerimise ja lahendamise tingimuseks, nagu sotsialistlike maade sisemine areng ja nende vastastikune koostöö ühelt poolt ning ühine võitlus sureva kapitalismi vastu teiselt poolt.

Kogu Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis on meil tegemist nii kapitalistlikus kui ka sotsialistlikus süsteemis esinevate *üksikute* nähtuste sellise väljakiskumise meetodiga, nende nähtuste niisuguse käsitamisega, mis sugugi ei võta arvesse nende erinevat, antagonistlikku klassiolemust. Kui me võime öelda, et programmiprojektis kodanlikku riiki korduvalt idealiseeritakse, siis, vastupidi, sotsialistlikku riiki kujutatakse ühekülgselt ja moonutatult, märgitakse ainult tema negatiivseid külgi, milliseid omakorda igati üles puhutakse. Programmis on võib-olla kõige sagedamini kasutatavaks

sõnaks niinimetatud «etatism»; kõige tähtsama päevaküsimusena tõstetakse siin esile riigi väljasuremist, mis olevat ainuõige tee, et vastu panna bürokratismile. Sellest aspektist on programmiprojekti põhjalikult analüüsitud artiklis, mille ajaleht «Rude Pravo» ära trükkis Nõukogude ajakirjast «Kommunist».

Tuletame sellega seoses meelde seisukohta, millele Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei Keskkomitee asus oma 1957. aasta juunipleenumil: «Mõned Jugoslaavia seltsimehed, nagu näiteks Edvard Kardel, peavad end riigi väljasuremise leninliku õpetuse kaitsjateks ja süüdistavad meid selles, et me oleme selle «väljasuremise» suhtes ükskõiksed. Sealjuures domineerib nende arutlustes abstraktne suhtumine küsimustesse; nad unustavad sotsialistlike riikide konkreetsed arenemistingimused niisuguses olukorras, kus on käimas võitlus kahe maailmasüsteemi — kapitalismi ja sotsialismi vahel, ning ei pööra tähelepanu imperialismi agressiivsusele. Meie ei võta omaks niisuguseid sotsialistliku riigi ja proletaarse demokraatia kohta käivaid kontseptsioone, mis toetavad kapitalistliku majanduse seaduste stiihilist toimet, lõhestavad ja nõrgestavad tööliskiassi jõude.»

Meie partei peab bürokratismi vastu toimuvas võitluses tähtsamaks abinõuks kõige laiemate rahvahulkade järjest aktiivsemat osavõttu valitsemisest ja kontrolli organiseerimisest, rahvahulkade teadlikkuse pidevat tõstmist. Sealjuures aga peame silmas ka teist ohtu — stiihilisuse ohtu, mis (kui meie abinõusid viidaks ellu läbimõtlematult) eriti meie rahvamajanduses tooks endaga kaasa nende suurte paremuste likvideerimise, mida annab kogu ühiskonnale tootmisvahendite sotsialistlik omandus.

Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei Keskkomitee teesides partei XI kongressile öeldakse:

«Põhiprintsiibiks, millest me juhindume oma riikliku elu kõigi vormide kindlaksmääramisel, on demokraatliku tsentralismi printsiip, mille mõlemad küljed — ühtne tsentraliseeritud juhtimine ning kõige laiem demokratism — peavad alati olema õiges dialektilises vahekorras, mis vastab meie ühiskonna olukorrale ja arenemistendentsidele.»

Meie praktika täiustamiseks selles suunas on möödunud ajavahemikul juba küllaltki palju ära tehtud, peamiselt just rahvuslike komiteede volituste ulatusliku

laiendamise ja nende vastutuse tõstmise teel, ning väga oluliseks sammuks edasi on ka need abinõud, mida viiakse praegu ellu tööstuse alal.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt on demokraatliku tsentralismi leninliku printsiibiga ilmses vastuolus, kuna seal väidetakse, et «tootmisvahendite tsentraliseeritud riikliku juhtimise vormid ... on maksvad eriti kõige mahajäänumais maades nende teel sotsialismile ...» Veel enam, programmiprojekt püüab «tõestada», et «niisugune majanduslike suhete riiklik juhtimisvorm on sotsialistlikes maades paratamatu seni, kuni põhialade mahajäämus on vähenenud ...» (lk. 32—33).

Sel ajal, kui meie kogemused ja teiste sotsialistlike maade kogemused tõendavad, et sotsialistliku riigi majanduslik-organisatoorse ja kultuurilis-kasvatusliku funktsiooni tähtsus kasvab, on Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektile iseloomulik selle funktsiooni tähtsuse vähendamine.

Programmiprojektis hämmastab eriti see, mis puutub arusaamisesse partei tähtsusest ja eelkõige tema juhtivast osast proletariaadi diktatuuri süsteemis. Esitatud programmiprojektis piirdub partei osa peamiselt kasvatusliku tegevusega. Kommunistliku partei osa käsitamist iseloomustab järgmine tees: «... Jugoslaavia Kommunistide Liit peab ühtlasi alusetuks dogmaks kommunistliku partei absoluutse monopoli proklameerimist poliitilise võimu valdkonnas proletariaadi diktatuuri ja sotsialistliku ülesehitustöö universaalse ja «igavese» printsiibina» (lk. 152).

Lisame, et mitte ükski kommunistlik partei pole kunagi pretendeerinud «absoluutsele monopolile poliitilise võimu valdkonnas», sest sotsialismi tingimustes on poliitiline võim töölisklassi käes. Programmiprojekti mitmes kohas vähendatakse Jugoslaavia Kommunistide Liidu vastutust ja juhtivat osa, nagu sellest annab tunnistust sageli kasutatav termin «kommunistid ja juhtivad sotsialistlikud jõud», partei mehaaniline lülitamine ühte ritta ühiskondlike massiorganisatsioonidega jne.

Siin on tarvis meenutada printsipiaalset seisukohta, millele meie partei asus 1957. aastal Keskkomitee juunipleenumil:

«... Tõeline marksistlik-leninlik partei ei ole ega saagi

olla üksnes propaganda parteiks, vaid ta peab samaaegselt ja eelkõige olema tegevuse partei, rahvahulkade organiseerija.»

Niisugune kommunistliku partei osa käsitamine on meie praktikas end täielikult õigustanud. Kui me poleks sellest juhindunud, poleks me kunagi suutnud isegi kauges tulevikus teha neid edusamme, mis me oleme teinud eriti viimasel aastal, näiteks meie küla sotsialistlikul ümberkujundamisel.

*

Nõukogude ajakirjas «Kommunist» avaldatud artiklis märgitakse õigesti, et programmi arutamine on suureks sündmuseks iga partei elus ning et see — kuigi programmi väljatöötamine on iga partei sisemine asi — tekitab täiesti loomulikult huvi teiste maade kommunistides. See puudutab kõiki küsimusi, eriti aga niisuguseid, nagu kommunistlike parteide ja sotsialistlike maade koostöö ning üldse sotsialistlike maade välispoliitika.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt aga erineb just neid küsimusi käsitlevais põhiteesides sellest hinnangust, mis on antud meie partei arvukais dokumentides, samuti ka sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamisel vastuvõetud deklaratsioonis, millega olid täiesti nõus ka kapitalistlike maade vennasparteid.

Need muudatused ja parandused, mis esialgses projektis on juba tehtud, puudutavad peamiselt rahvusvahelisi poliitilisi probleeme ning tähendavad projekti teatud paremaks muutmist üksikutes küsimustes. Need parandused aga ei kõrvaldanud programmi selles osas esinevat olulist puudust: kaasaegse maailma põhilise vastuolu — kapitalistliku ja sotsialistliku süsteemi vahelise antagonismi vähendamist.

Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei Keskkomitee juunipleenum (1957. a.) väljendas meie partei seisukohta selles küsimuses täiesti selgesti.

«Kogu rahvusvahelise arengu peateljeks jääb põhiline vastuolu kapitalismi ja sotsialismi vahel.»

Toome ära ka Hiina seltsimeeste seisukoha, mis on sõnastatud tuntud artiklis «Veel kord proletariaadi diktatuuri ajaloolistest kogemustest» ning mis samuti andis vastuse Jugoslaavia seltsimeeste mõnedele järeldustele:

«Kaasaegseid rahvusvahelisi küsimusi käsitledes peame eelkõige lähtuma kõige tähtsamast faktist, ja nimelt — olemasolevast antagonismist imperialistliku agressiivse bloki ja kogu maailma rahvaste jõudude vahel.»

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti autorid aga ei jaga seda selget seisukohta. On iseloomulik, et lõik, kus sellest räägitakse, võeti programmi alles pärast märkuste tegemist programmiprojekti kohta. Aga millist formuleeringut kasutatakse siingi? Siin märgitakse, et «vastuolu kapitalistliku ja sotsialistliku korra vahel» jääb «ka edaspidi kaasaegse rahvusvahelise elu üheks otsustavaks vastuoluks» (meie sõrendus — Toim. märkus). Ilmselt on autorid seega arvamusel, et kaasaegses rahvusvahelises elus on olemas veel teisi, niisama otsustavaid vastuolusid.

Kuigi mõningaid teese, mis üldsegi ei teinud vahet imperialistliku ja sotsialistliku leeri vahel, osaliselt muudeti, on põhiseisukoht jäänud üldiselt muutumatuks. Ka parandatud projektis öeldakse nagu möödaminnes: «Kõigi nende vastuolude tulemuseks ja peegelduseks on sõjalis-poliitiliste paktide, teiste sõnadega, blokkide loomine ning uus üldine relvastumise võidujooks... Püütakse allutada majanduslikku arengut ajutistele poliitilistele motiividele... Kogu maailma blokkideks jagamise tendentsid takistavad kooseksisteerimise ideede teostamist, on vastuolus rahvaste ja riikide sõltumatuse ja suveräänsusega. Blokkidesse sulgumine takistab kultuurialase koostöö ja teiste koostöövormide laiendamist rahvaste vahel, mis omakorda süvendab vastastikust umbusaldust ja sallimatust.»

Tegemata absoluutselt mingit vahet sotsialistlike ja kapitalistlike riikide vahel, väidavad programmi autorid sellega seoses ka parandatud projektis: «Blokkide olemasolu loob tingimused, mis võimaldavad reaktsioonilistel jõududel välisele hädaohule viidates lämmatada sisemist progressi üksikutes maades.»

Kui sügavale on programmiprojektis peidetud klassiseisukoht ning kui vähe lähtuvad autorid niisugusest vaieldamatust faktist, nagu seda on diametraalne vastandlikkus sotsialistlike maade poliitika ja imperialistlike maade poliitika vahel, näitab ka väide, et olevat vaja «...sotsialistlike maade vahelistest suhetest kõrvaldada need negatiivsed nähtused, mis kapitalism on toonud

suurte ja väikeste, tugevate ja nõrkade, arenenud ja mahajäänud, valgete ja värviliste, kultuuriliselt rohkem arenenud ja vähem arenenud maade ja rahvaste vahelistesse suhetesse» (lk. 72).

Ajaloolised faktid tõendavad, et sotsialistlike riikide vahelistes suhetes pole isegi väliselt kunagi esinenud nähtusi, mida võiks võrrelda selle igapäevase praktikaga, mis leiab aset suhetes kapitalistlike riikide vahel, metropolide ja asumaade vahel, ning nende vastuoludega, mis on tingitud rasside mahasurumisest, diskrimineerimisest jne. Kapitalistlikus maailmas oleme iga päev taoliste nähtuste tunnistajaiks, mis tulenevad selle maailma olemusest endast ning on kapitalistliku ühiskonna lepitamatute antagonistlike vastuolude avalduseks.

Rahvastevahelistes suhetes leiavad tõesti veel aset paljud negatiivsed nähtused. Nende kandjaiks aga on imperialism ja eelkõige Ameerika imperialism, mis on olnud ja jääb kõigi nende väljaastumiste otseseks alustajaks või varjatud innustajaks, mis on suunatud rahvaste vabaduse vastu.

Agressioon Koreas, Vietnamis, Alžeeria rahva vastu, Egiptuse vastu, avalik mässajate toetamine, kes püüdsid rahva selgesti väljendatud tahte vastaselt tõmmata Indoneesiat agressiivsesse SEATO blokki jne. — kõik see annab kujukalt tunnistust sellest, et imperialism pole põrmugi muutnud oma agressiivset iseloomu.

Kontrrevolutsiooniline vandenõu Ungaris kinnitas uuesti, et imperialistid koondavad oma peamised jõupingutused sotsialistliku süsteemi maade vastu just sellepärast, et need maad on imperialistidele rahvavastaste taotluste elluviimisel kõige suuremaks takistuseks. Imperialistide jõupingutuste eesmärki ja taktikat väljendas täiesti avameelselt tuntud ameerika ajakirjanik Sultzberger oma raamatus «Suur sula» järgmiselt: «Kõige rohkem me püüame lõhkuda Nõukogude Liidu Euroopa-impeeriumi (nii nimetavad ameerika imperialistid Euroopa sotsialistlikku süsteemi — Toim. märkus) üksikuteks osadeks. Ja kuigi iga niisugune osa säilitab lõppkokkuvõttes oma välise ideoloogia, ei kaota me oma lõppeesmärkide suhtes mitte midagi... Me saame tegevusvälja poliitiliste manöövrite jaoks... Meie esmane eesmärk on bloki lõhkumine.»

Sultzbergeri ülestunnistus pole ainus selletaoline. Nii-

suguseid väljendusi rahvademokraatia maade suhtes teostatava imperialistliku poliitika kohta võiks tsiteerida märksa rohkem. Küsimusele selle poliitika mõttest andis vastuse N. S. Hruštšov oma ettekandes «Nelikümmend aastat Suurest Sotsialistlikust Oktoobrirevolutsioonist»:

«Meie klassivaenlastel on raske pidada võitlust sotsialismimaade ühtse ja tugevalt tsementeeritud rindega. Nad loodavad õiendada arveid iga sotsialistliku maaga eraldi, et sellisel teel katsuda nõrgendada kogu sotsialismi maailmasüsteemi.

Sotsialismi vaenlased unistavad sellest, et kommunistid hakkaksid iga üksiku maa jaoks otsima mingisuguseid täiesti «uusi», kunstlikke sotsialismile viivaid teid, ning jätaksid unustuse hõlma need sotsialistliku ülesehitustöö suured kogemused, mida on omandatud Nõukogude Liidus, Hiinas ja teistes maades. Nad panevad ette liikuda sotsialismi poole ükshaaval, nii-öelda hajali, sammuda lahus ja sealjuures erinevaid radu. Kui asuda säärasele seisukohale, siis vististi kõguneb niipalju «teid», et inimesed eksivad ära nagu metsas ega tea, kuidas jõuda oma suurele eesmärgile.»

Niisugused on imperialistliku poliitika eesmärgid. Taoliste faktide kõrval ei ole ega saagi olla mingisugust positiivset mõtet sellistel lahmivatel väidetel «blokkide kahjulikkusest» jne., nagu need esinevad ka Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi parandatud projektis.

Piisab mõnest lihtsast küsimusest.

Kas maailm on jagunenud kaheks põhiliseks süsteemiks — kapitalistlikuks ja sotsialistlikuks? Vastuvaidlematult on.

Kas kapitalistlikus süsteemis on olemas tugev sõjaline rühmitus eesotsas ameerika imperialistidega (mille tuumikuks Euroopas on taastatav Lääne-Saksamaa militarism), mis seab enda eesmärgiks vägivallaga purustada ja likvideerida sotsialistlik süsteem? On olemas. Kas sotsialistlikud riigid võivad jätta need faktid tähele panemata? Ei või, sest see oleks ju lausa kuritegu sotsialismi vastu.

Niisugused on faktid. Need faktid on tekkinud mitte üksnes sotsialistlikest maadest sõltumata, vaid ka vastu nende maade tahet. Imperialistide vastuseks Nõukogude Liidu rahuettepanekuile on olnud tegevus, mis on suunatud rahvusvahelise pinevuse suurendamisele. Kommu-

nistide esmaseks üldiseks kohustuseks nii oma töölisklassi ja oma maa rahva suhtes kui ka ülemaailmse revolutsioonilise liikumise suhtes on sotsialismi saavutuste kaitsmine, sotsialistliku ülesehitustöö eduka jätkamise kindlustamine.

Kõik vastastikused suhted sotsialistliku süsteemi maade vahel — siin on juttu mitte ainult nende ühisest kaitsest imperialistliku agressiooni ohu vastu — arenevad seaduspäraselt teisiti kui sotsialistlike maade ja kapitalistlike maade vahelised suhted, kui suhted kapitalistlike maade vahel. See on tingitud sellest lihtsast ja üsna elementaarsest faktist, et kapitalistlikule süsteemile omased vastuolud ja vastandlikkused on sotsialistlikule süsteemile võõrad.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis tekitab hämmastust ka kõik see, mis puutub sotsialistlike maade vastastikuse majandusliku koostöö küsimuste käsitamisse. Ka pärast tehtud parandusi esineb siin muide niisugune formuleering: «... Üksikud kaasaegsed regionaalse ühenduse konkreetsed vormid sisaldavad ühtlasi rea negatiivseid jooni, mis on tingitud praegusest maailma teravast jagunemisest blokkidesse, samuti ka kõige tugevamate kapitalistlike riikide imperialismi hegemonismi mõjust. See mõju muudab need regionaalse ühenduse vormid sageli maailma jagamise ja blokkide säilitamise tööriistaks ning viib üksikud maad isegi poolsõltuvasse olukorda» (lk. 76).

Majanduslike sidemete küsimuses moonutatakse seega täiesti sotsialistlike maade progressiivset taotlust luua ja edaspidi süvendada hoopis uut rahvusvahelist tööjaotust (mis on võimatu suhetes kapitalistlike maadega), mis on rajatud huvide ja eesmärkide ühtsusele, täielikule solidaarsusele ja vastastikusele kasulikkusele. Mitte taotleda kindlat koostööd tähendaks nende võimaluste kasutamata jätmist, mida kahe süsteemi vahelises võistluses annab sotsialistlikele maadele neis maades kehtiv kord. Just tänu sellele koostööle suurendavad sotsialistlikud maad oma jõude, tõstavad kiiremini ühiskondlikku tööviljakust, ehitavad sotsialismi materiaalset baasi ning aitavad oluliselt kaasa nii oma maade sotsialistlikule arendamisele kui ka üldse sotsialismi arendamisele. Järelikult ei saa üldse nõustuda sellega, kui programmiprojektis, nagu sellest annab tunnistust ka kasutatud termin

«regionaalne ühendus», tegelikult ei tehta vahet sotsialistlike maade tiheda majandusliku koostöö ja suurimate monopolide rahvavastaste püüdluste vahel luua niisuguseid institutsioone nagu «Euroopa Majanduslik Ühendus», mis majanduslikult ja poliitiliselt on suunatud töölisklassi huvide ning teiste, eriti majanduslikult vähemarenenud riikide huvide vastu.

On selge, et paljudes rahvusvahelise arengu hindamise põhiküsimustes ei vasta Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis väljendatud seisukohad ja tehtud järeldused reaalsele tegelikkusele.

*

Proletaarse internatsionalismi printsiipidele ustavuse seisukohalt on alati olnud ja jääb ka tulevikus esiplaanile küsimus suhtumisest Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteisse, kes on rahvusvahelise kommunistliku liikumise juhtiv väesalk, suhtumisest Nõukogude Liidusse, mis on esimeseks sotsialismimaaks, sotsialismi julgeoleku tagatiseks imperialismi agressiivsete kavatsuste vastu. Programmiprojektis on kahjuks palju formuleeringuid, mida ei saa nimetada teisiti kui varjatud kallaletungideks Nõukogude Liidu Kommunistlikule Parteile ja Nõukogude Liidule.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi esialgses projektis kõneldi korduvalt niinimetatud ideoloogilisest monopolismist ja isegi poliitilisest hegemonismist. Niisugust nimetust kandis isegi programmiprojekti terve peatükk. Pärast tehtud parandusi kõrvaldati projektist termin «poliitiline hegemonism» (mille all mõeldi NSV Liidu poliitika iseloomustust ja eriti tema suhtumist teistesse sotsialistlikesse maadesse). Kuid väide «ideoloogilisest monopolismist» on parandatud programmiprojektis siiski fikseeritud.

Me leiame seega ka siin niisuguse väite: «Ideoloogilise monopoli tendentsid on alati olnud takistuseks sotsialistliku mõtte arengule, dogmatismi ning oportunistliku ja revisionistliku reaktsiooni allikaks. Niisugused tendentsid tekitasid püüdeid saavutada absoluutselt juhtivat osa töölisliikumises, mis viis arvukatele negatiivsetele tagajärgedele ajal, kus ükski töölisklassi partei ei olnud veel võimul. Ideoloogilise monopoli tendentsid või-

vad tekitada veelgi suuremat kahju pärast seda, kui töölisklassi partei on võimule tulnud.»

Kuid ka termin «ideoloogiline monopolism», nagu märgitakse Nõukogude ajakirja «Kommunist» artiklis, on tegelikult suunatud sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö üldiste põhimõtete ja üldiste seaduspärasuste vastu, järelikult ka rahvusvahelise kommunistliku liikumise ideoloogilise ja poliitilise ühtsuse vastu.

Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei juunipleenumil rõhutati täie õigusega seda vaieldamatut fakti, et Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei mõju kommunistlikule liikumisele kogu selle liikumise olemasolu kestel on olnud äärmiselt viljakas, et see mõju on olnud selleks põhitingimuseks, mis on kindlustanud seda liikumist leninlike põhimõtete alusel ning taganud selle liikumise praeguse määratu suure ulatuse. Üldtuntud on see fakt, et NSV Liidu otsustav osa saksa fašismi purustamisel ning tema vennalik abi rahvademokraatia maade tugevdamiseks on viinud sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimisele, et sotsialistlike maade revolutsiooniliste saavutuste kaitsmine oleks ilma võimsa NSV Liidu olemasoluta olnud võimatu. NLKP kui partei, kes esimesena teostas ülirasketes tingimustes revolutsiooni ning rajas tee sotsialismile, kes on viinud oma maa kõigist kaugemale teel kommunismile, on omandanud rikkalikke kogemusi ja jääb eeskujuks teistele kommunistlikele parteidele.

«Me oleme alati õppinud Nõukogude Liidu Kommunistlikult Parteilt,» ütles Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei Keskkomitee detsembripleenumil (1956. a.) Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei Keskkomitee esimene sekretär sm. Antonin Novotny. «Me õpime temalt printsipiaalsust, seda ustavust töölisklassi üritusele, mida Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei on hiilgavalt demonstreerinud kogu oma rohkem kui viiekümneaastase tegevuse kestel sotsialismi ja kogu rahvusvahelise revolutsioonilise töölisliikumise huvides. Kõige selle tulemusel on NLKP meile eeskujuks ja me näeme temas rahvusvahelise kommunistliku liikumise juhtivat väesalka.»

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt konstateerib varjamatult, et «sotsialismi eest peetava võitluse kaasaegsel etapil» — nii öeldakse sissejuhatuses — «on olemas ka teatud erinevused vaadetes mõnedele

teoreetilistele ja praktilistele küsimustele» (lk. 9). Muidugi pole see iseendast veel ebaõige väide. Me võime nõustuda programmiprojekti autoritega selles, et «iga kontseptsiooni elulisus, tõelisus ja progressiivsus, seega ka üleolek ning järelikult marksistlik teaduslikkus leiab kontrollimist ja kinnitamist üksnes ideede kokkupõrkeis ja ideede realiseerimises praktikas» (lk. 9).

Jutt on aga sellest, et «teatud erinevused» — kuivõrd nad ilmnevad üksikute kommunistide ja isegi tervete parteide vaadetes — oleksid vaid niisugused erinevused, mis ei oleks vastuolus rahvusvahelise kommunistliku liikumise ideoloogilise ja poliitilise ühtsusega, et arvamuste vahetamine kommunistide vahel toimuks alati marksismi-leninismi positsioonidelt. Seda on eriti vaja rõhutada praegu, kus rida vennasparteisid peab siiamaani ägedat võitlust revisionismi ja muude oportunistlike tendentside ohtlike avalduste vastu, mis nõrgestavad nende parteide ridade ühtsust, nende võitlusvõimet ning on rohkem kui üks kord ähvardanud ka nende eneste olemasolu.

Marksismi-leninismiga vastuolus olevad vaated, mis tuuakse sisse kommunistlikku liikumisse, ei ole kasuks sellele liikumisele, järelikult ka sotsialismi arenemisele kogu maailmas, vaid vastupidi, tekitavad sellele liikumisele kahju. Kui need vaated aga lõppkokkuvõttes muutuvad terviklikuks süsteemiks, siis objektiivselt (millised nende vaadete kandjate kavatsused ka poleks) loovad nad tõsise ohu töölisliikumise huvidele, nõrgestavad rahvusvahelise revolutsioonilise proletaarse rinde ühtsust ja monoliitsust, halvavad tema üldist edasiliikumist.

Mõningad Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti järeldused annavad tunnistust sellest, et nad erinevad neist seisukohtadest ja järeldustest, millega kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajad üksmeelselt nõus olid, mitte ainult üksikutes, ebaolulistes ja vähetähtsates küsimustes, vaid et Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt on teistsugusel seisukohal ka reas põhiküsimustes, mille õige lahendamiseta ei saa rääkida marksismi-leninismi järjekindlast rakendamisest.

Sellepärast on täiesti loomulik, et Tšehhoslovakkia kommunistid ei varja oma täiesti teistsugust seisukohta neis küsimustes. See ei tähenda, et nad ei hindaks positiivselt seda, mis on tehtud lähenemiseks Jugoslaavia

kommunistidele, või et nad loobuksid püüdest töötada koos ja arendada seltsimehelikke sidemeid Jugoslaavia Kommunistide Liiduga. Kuid nad kannavad alati järjekindlalt hoolt selle eest, et nende sidemete aluseks oleksid marksismi-leninismi printsiibid.

«Tvorba» nr. 17, 1958. a.
Ajalehest «Pravda», 8. mail 1958

JUGOSLAAVIA KOMMUNISTIDE LIIDU KONGRESSI TULEMUSTE KOHTA

Kongressid on väljapaistvaks sündmuseks kommunistlike parteide ja töölisparteide elus. Kongressi poolt väljatöötatud otsused on kohuslikud kogu parteile, nad suunavad kõigi partei organisatsioonide tegevust. Sellepärast köidavad nad mitte ainult omaenda partei ja antud maa rahva tähelepanu, vaid nendega tutvuvad tähelepanelikult ka kogu rahvusvaheline töölisliikumine, marksistlik-leninlikud vennasparteid ja loomulikult mitte ainult sotsialismi sõbrad, vaid ka ta vaenlased.

Kõigi maade kommunistide hulgas ja meie parteis äratas huvi hiljuti toimunud Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongress. See oli esimene selle partei kongress, mis toimus pärast 1948. aastal tekkinud lõhe likvideerimist ja pärast sidemete edukat taastamist Jugoslaavia ja kõigi sotsialistliku süsteemi maade vahel. Võis oodata, et pärast niisugusest positiivsest arenemisest kokkuvõtete tegemist asub Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongress seisukohale, mis vastavalt saavutatud lähenemisastmele loob uued eeldused ja baasi selleks, et positiivne arenemine võiks edukalt jätkuda.

Nagu teised vennasparteid, nii ka meie partei võttis vastu Jugoslaavia seltsimeeste kutse ja tegi ettevalmistusi oma delegatsiooni saatmiseks Ljubljana kongressile. See otsus muudeti pärast seda, kui meie Keskkomitee oli saanud Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti, mis pidi kongressil arutlusele tulema ja seal vastu võetama. Programmiprojekt oli koostatud nii, et see kutsus esile rea põhimõttelisi kriitilisi märkusi, eriti selles osas, kus analüüsiti rahvusvahelist olukorda, kaasaegse kapitalismi olukorda, suhteid sotsialistlike maade vahel, rahvusvahelise kommunistliku ning töölisliikumise olukorda; projekt kutsus samuti esile märkusi mõningate sotsialistliku ülesehitustöö küsimuste kohta ja

eeskätt sotsialistliku riigi küsimuses, kommunistliku partei osatähtsuse küsimuses ja teistes. Jugoslaavia kommunistide seisukohad lähevad nendes küsimustes marksistlik-leninliku õpetuse põhimõtetest lahku.

Neid põhilisi küsimusi, milles Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt asub ebaõigel seisukohal, valgustati seltsimeeste Fedossejevi, Pomelovi ja Tšeprakovi pikas artiklis, mis avaldati Nõukogude ajakirjas «Kommunist» ja trükiti ära ajalehes «Rude Pravo» 19. aprillist 1958. Selles artiklis arendati rahulikus toonis seltsimehelikku poleemikat Jugoslaavia seltsimeeste mõnede teeside ja väidete vastu. Artiklis esitati rida ümberlükkamatuid argumente programmiprojekti autorite ekslike seisukohtade vastu ja õigete marksistlik-leninlike põhimõtete kaitsmiseks. Meie partei nimel väljendas seltsimees Vaclav Kopecky täielikku nõusolekut selle artikliga oma kõnes, mille ta pidas V. I. Lenini 88-ndale sünni-aastapäevale pühendatud pidulikul koosolekul.

Mõni päev enne kongressi avaldati Jugoslaavia nädalaväljaandes «Komunist» palju parandusi programmiprojekti juurde. Mõned neist arvestasid kommunistlike parteide poolt tehtud kriitilisi märkusi, kuid tervikuna ei toonud nad mingisuguseid olulisi muutusi esialgse programmiprojekti seisukohtadesse, nagu sellest räägiti ka artiklis, mis avaldati meie nädalaväljaande «Tvorba» 17-ndas numbris.

Meie partei Keskkomitee selgitas oma kirjas Jugoslaavia seltsimeestele, mispärast ta ei saada nende kongressile oma delegatsiooni. Silmas pidades, et Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti paljude teesidega ei saanud me kuidagi nõus olla, oleks meie delegatsioon paratamatult pidanud sõna võtma ning esitama kongressile oma eitava seisukoha. Mõistagi — ja selles ei saa keegi kahelda —, et teatava partei kongress ei ole sobiv areen selleks, et arendada põhimõttelist ideoloogilist diskussiooni vaidlusalustes küsimustes eri maade kommunistide vahel. Sellepärast meie partei otsus — nagu ka teiste vennasparteide otsused — Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressile oma delegatsiooni mittesaatmise kohta väljendas siirast ja printsipiaalset seltsimehelikku suhtumist Jugoslaavia kommunistidesse.

Kongressi töö kinnitas, et see otsus oli üldiselt õige. Kongressil võeti ette rida teravaid kallaletunge Nõu-

kogude Liidu, sotsialistliku leeri maade ja kommunistlike parteide vastu. Vennasparteide asjalikud argumendid Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis leiduvate ebaõigete seisukohtade vastu lükati enam-vähem põhjaliku uurimisega tagasi ja neid nimetati «ammu end kompromiteerinud süüdistusteks», «meelevaldseks positsiooniks», «Kommunistlike Parteide ja Töölisparteide Informatsioonibüroo vana roostetanud relva teritamiseks», «vahelesegamiseks Jugoslaavia siseasjadesse», «Jugoslaavia Kommunistide Liidu isoleerimise katseks» jne. On selge, et niisuguses õhkkonnas poleks välismaa kommunistlike parteide delegatsioonide sõnavõtud ja juba iseenesest nende kohalolek teeninud kõigi sotsialismi jõudude edasise koostöö ja rahu üritust.

Igaüks, kes tutvus seltsimeheliku kriitikaga, mida mõned kommunistlikud parteid Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti kohta tegid, näeb juba esimesest pilgust, et selle kriitika ainsaks eesmärgiks on selgitada Jugoslaavia seltsimeestele, mispärast mõningaid nende seisukohti ei saa pidada ühtesobivaiks marksismi-leninismi põhimõtetega ja rahvusvahelise revolutsioonilise liikumise vajadustega. Mõistagi, et selle kriitika vastuvõtmine või tagasilükkamine on Jugoslaavia kommunistide eneste asi. Nad ise otsustavad küsimusi: kus, millal ja kui kaugele nad lähevad koos teiste kommunistlike parteide ja töölisparteidega, ja kus, millal ning kui kaugele nad lähevad teist teed mööda, isoleeritult. Kuid kommunistlikel parteidel on õigus väljendada oma seisukohta selles suhtes, et paljudes tähtsates küsimustes asub Jugoslaavia Kommunistide Liit ilmselt väljaspool rahvusvahelise kommunistliku rinde ridu, asub täiesti mittekommunistlikul positsioonil teiste parteide suhtes.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressi suhtumist teiste kommunistlike parteide ja töölisparteide arvamustesse selgitavad kujukalt järgmised sõnad Edvard Kardeli ettekandest: «Me peame ütlema ... et Jugoslaavia Kommunistide Liidu programm on meie programm, Jugoslaavia kommunistide tegevuse programm. Sellepärast ei saa me tunnistada mitte kellegi õigust kindlaks määrata, mis selles programmis on marksistlik ja mis mitte ...»

E. Kardel kasutab sõna «kindlaks määrata» niiviisi,

et tekib mulje, nagu oleks tehtud katset mingisuguseks «vahelesegamiseks» väljastpoolt. Selles ütluses on aga jutt ilmselt millestki muust: õigusest arutada probleeme, asuda nendes probleemides teatavale seisukohale, selleks aga on kõigil marksistidel, kõigil kommunistlikel parteidel mitte ainult õigus, vaid see on ka nende otsene kohus, eriti kui jutt on marksismi-leninismi revideerimisest, sellest kahjust, mida revolutsioonilise liikumise huvidele tekitatakse.

Marksism-leninism võib areneda kui teadus — sellel teadusel on aga rahvusvaheline tähtsus ja jõud — ainult kõigi maade revolutsiooniliste jõudude ühiste pingutustega lakkamatus võitluses sotsialismi eest. On loomulik, et siin võivad tekkida erinevused vaadetes, mis on seotud nende erinevate tingimustega, milles eri parteid töötavad, kuid just nimelt ühise arutamise tingimustes, rahvusvahelise revolutsioonilise võitluse kogu strateegia ja taktika ühise üldistamise tingimustes.

On olemas ainult üks marksistlik-leninlik õpetus. See õpetus ei kujutaks endast rahvusvahelises ulatuses kehtivat teadust, kui teda mitmesugused ka rahvuslikus suhtes piiratud elemendid oleksid moonutanud, meelevaldselt ja stiihiliselt risustanud. Ei tohi kuulutada ühe partei kogemusi direktiiviandvateks kogemusteks, ei tohi kuulutada selle partei positsiooni töölisliikumise kogemuste suhtes ainuõigeks positsiooniks. Kuid just neid põhilisi seisukohti tallab Jugoslaavia seltsimeeste positsioon tegelikult jalge alla.

Tänapäeval, kus inimkond seisab jällegi küsimuse ees — kas sõda või rahu —, on vaja, et kommunistlikud parteid põhjalikult analüüsiksid kõiki fakte, mis sellest olukorrast tulenevad, et nad õigesti kindlaks määraksid oma poliitika võitluses rahu kindlustamise eest. Kommunistide kongressilt oodatakse, et ta teeb seda klassiseisukohalt lähtudes, et ta mõistab hukka imperialistlikud sõjaõhutajad (nimetades sealjuures nende täpse aadressi) ja annab hinnangu peamise rahukantsi — sotsialistliku leeri ja tema juhtiva jõu, Nõukogude Liidu tähtsusele. Kuid nende küsimuste arutamine Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil tõi kaasa palju ebaselgust. Kongressil anti ebaõige ja väär hinnang ning isegi võeti ette kallaletunge Nõukogude Liidule.

Esimeseks küsimuseks, millele kongress püüdis vastuse

anda, on rahvusvahelise olukorra sõjajärgse arenemise küsimus. Iga kord, kui kommunistid selles küsimuses oma arvamist avaldavad, rõhutavad nad täiesti selgesti, et uue kasvava sõjaohu põhjuseks on imperialism, ja tänapäeval kõigepealt Ameerika Ühendriikide imperialism. Pärast sõda sai Ameerika Ühendriikidest ilmselt maailmareaktsiooni keskus, kes taotleb maailmavalitsemist. Seda rõhutati ka Moskva deklaratsioonis.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil püüti aga rahvusvahelist pinevust visalt seletada sellega, et see olevat mingisuguse «Stalini karmi välispoliitika» tagajärg. See poliitika peab J. Broz Tito arvates vastutust kandma selle eest, et «lääne suurriigid, nähes, et neil ei ole võimalik saavutada oma eesmärke (missuguseid eesmärke? — «Rude Pravo» märkus) diplomaatilisel teel, asusid niisugusele seisukohale, et nad saavad teha seda ainult jõupositsioonilt lähtudes. See on Atlandi pakti loomise peamine põhjus...»

Säärane «kriitika» keerab faktid pahupidi ja selle eesmärk ning mõte on raskesti arusaadavad mitte ainult kommunistidele, vaid ka teistele kogu maailma rahuarmastavatele inimestele, kes Nõukogude Liidu neljakümneaastase olemasolu jooksul on ikka ja jälle veendunud tema rahuarmastavas poliitikas, sealjuures ka sel ajajärgul, kui NLKP Keskkomitee ja Nõukogude valitsuse eesotsas oli J. V. Stalin. Mõningad vead NSV Liidu välispoliitikas, millele näiteks juhtis tähelepanu NLKP XX kongress, ei ole kunagi varjutanud tema järjekindlalt rahuarmastavat iseloomu. Igasugune muu väide on laim, mis on võetud reaktsiooni kommunismivastasest arsenalist. Muidugi, ka muus suhtes on seltsimees Tito ülaltoodud argumentatsioon vägagi imelik, sest tekib õigustatud küsimus: mis siis õieti on halba selles, et Stalini poliitika ei lasknud lääneriikidel saavutada nende eesmärke, s. o. kodanlikke eesmärke diplomaatilisel või seda enam mõnel muul teel?

Tänapäeva maailmas, mis on jagunenud kaheks vastandlikuks süsteemiks, sotsialistlikuks ja kapitalistlikuks süsteemiks, eksisteerivad ka riikide sõjalised rühmitused. See on rahu ohustava imperialistliku poliitika tulemus. Kriitika alla võeti peamiselt need kohad Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis, kus sotsialistlik leer seatakse tegelikult ühele platvormile kapitalist-

liku leeriga, kus puudub klassiseisukoht ja kus lubamatult aetakse segi või maskeeritakse nende kahe leeri täiesti erinevaid eesmärke ja poliitikat. Kuigi täiendavad parandused mõningaid formuleeringuid kohendasid, näitas kogu kongressi käik siiski, et tegelikult suurt midagi ei muutunud.

Järelikult ei öeldud ka kongressil kõige olulisemat, s. o. seda, et kapitalism on juba oma klassiolemuse poolest rahvusvahelise pinevuse põhjuseks ja sõjaohu allikaks ja et sotsialistlikud maad, erinevalt kapitalistlikest lääneriikidest, on «maailma sõjalisteks blokkideks jaotamise vastu» (sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide deklaratsioon), et nad võitlevad järjekindlalt, aktiivselt ja sihikindlalt rahuliku kooseksisteerimise, rahuliku võistluse ja ülemaailmse kestva rahu kindlustamise eest. Nendest jõupingutustest annavad tunnistust näiteks ettepanek mittekallaletungilepingu sõlmimiseks Põhja-Atlandi paktist ja Varssavi lepingust osavõtvate maade vahel või veelgi varem tehtud ettepanek NSV Liidu ühinemisest Põhja-Atlandi paktiga, aatomirelva keelamisest ja üldisest desarmeerimisest jne. Kuid lääneriigid, kasutades täiesti põhjendamatuid ettekäändeid, lükkavad need ja teised ettepanekud tagasi, õhutavad «külma sõda» ja jätkavad otseselt sõjalisi ettevalmistusi, võidujooksu aatomi- ja vesinikurelva tootmise alal.

Vaatamata sellele, et see küsimus on igale kommunistile selge, kasutati Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil väga edukalt igasuguseid anonüümseid formuleeringuid, mis oma ähmasuse tõttu ei tee sotsialistlike ja kapitalistlike riikide ning riigitegelaste positsioonide vahel mingisugust vahet. J. Broz Tito, rääkides näiteks Teisest maailmasõjast, ei näe «tundemärke, et mõned praegused vastutavad tegelased (ajalehe «Rude Pravo» toimetuse sõrendus) oleksid sellest suurest tragöödiast õppust võtnud». Selliseid kohti, kus tänapäeva rahvusvahelise olukorra negatiivsete nähtustega on seotud mitmesugused anonüümsed väljendused, nagu näiteks «mõned inimesed», «üksikud isikud» jne., on J. Broz Tito ja teiste kõnedes palju. Niisugused formuleeringud on kommunistlike parteide esindajate sõnavõttudes täiesti ebaharilikud. Me võime mõista neid ainult selle «erilise positsiooni» seisukohalt, millele Jugoslaavia tahab blokkide vahel asuda.

Teine näide. Hästi on teada, kui energiliselt astus Nõukogude Liit välja Egiptuse kaitseks, kes 1956. aasta sügisel langes Inglise-Prantsuse koloniaalse agressiooni ohvriks. On teada, et Egiptuse tegelased hindavad eeskätt Nõukogude Liidu vahelesegamist efektiivse abina agressorite vastu. Kuid J. Broz Tito, vaatamata nendele faktidele, ütleb oma kõnes, et Egiptuse vastu suunatud imperialistliku agressiooni lõpetamises on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kõrval ühesugused teened «Nõukogude Liidul ja Ameerikal, kes said aru selle avantüüri rasketest tagajärgedest».

Selline hinnang pidi ka kõigis kodanliku leeri inimestes imestust esile kutsuma. Meenutagem näiteks, et Lääne-Berliini ajaleht «Der Tag» tunnistas omal ajal, et tõukeks, mis sundis Londoni ja Pariisi valitsusi täieliku pöörde tegema, «oli kõigepealt oht, et Nõukogude Liit Lähis-Idas aktiivselt vahele segab». On teada, et Nõukogude Liidus (mitte aga Ameerikas) avaldasid vabatahtlikud soovi abistada Egiptust, kellele oli kallale tungitud, ja et NSV Liidu valitsus oma läkitustes läänemaade riikide juhtijatele seda asjaolu energiliselt rõhutas. Vastupidiselt sellele võib Ameerika Ühendriikide tolleaegset positsiooni vaadelda üksnes kui ilmset laveerimist, millega püüti arenevaid sündmusi ära kasutada oma imperialistlikel eesmärkidel, s. o. kindlustada ameerika naftatöösturite positsioone Araabia maades oma inglise konkurentide kahjuks, ja millega tehti «rahuarmastavat» demagoogiat tol ajal eelseisvate Ameerika Ühendriikide presidendi valimiste puhul. Muide, hinnates ka teisi imperialistide sõjalisi provokatsioone Kesk-Idas, eriti aga möödunud aastal Süürias, milledes Ameerika Ühendriigid etendasid aktiivset ja absoluutselt avalikku imperialistlikku osa, jäi see nende osa Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil tehtud ettekannetes täielikult paljastamata.

Pärast kõigi kongressi materjalidega tutvumist ei saa vabaneda veendumusest, et kongress käsitles Ameerika Ühendriikide imperialistide reaktsioonilist, kontrrevolutsioonilist osa tänapäeva maailmas väga soosivalt, lastes täielikult silmist klassipositsiooni ja kommunistliku positsiooni. Siin ei ole kuskil näha Ameerika Ühendriikide valitsevate ringkondade agressiivsete kavatsuste otsest hukkamõistu, kuigi need kavatsused on suunatud

kõigepealt kõigi maailma sotsialistlike jõudude vastu. Siin ilmneb pigem soov rehabiliteerida nende autoriteeti maailma üldsuse silmis. Näiteks Marshalli plaanile, mis tegelikult kujutas endast sõjajärgses Euroopas töölisklassi kasvava revolutsioonilise aktiivsuse mahasurumise plaani, antakse Jugoslaavia kommunistide kongressil tegelikult positiivne hinnang, nähes selles Ameerika Ühendriikide abi Lääne-Euroopa maadele «nende majanduse tugevdamiseks ja mitmesuguste majanduslike ning koos sellega poliitiliste vapustuste vältimiseks». Ei ole vihjetki sellele, et selle kontrrevolutsioonilise «poliitiliste vapustuste vältimise» plaani lahutamatuks osaks oli kommunistlike parteide väljatõrjumine valitsustest Prantsusmaal, Itaalias ja teistes Lääne-Euroopa maades.

Koostööd Jugoslaavia ja Ameerika Ühendriikide vahel iseloomustatakse kui eeskuju andvat: «Meie sidemed Ameerika Ühendriikidega on rajatud vastastikusele austamisele, võrdõiguslikule koostööle ja sisemistesse küsimustesse mittevahelesegamisele. Kui esinesidki mingisugused katsed, mis nende põhimõtetega kooskõlas ei olnud, siis tulid need tavaliselt üksikute isikute või rühmade poolt, mitte aga Ameerika Ühendriikide valitsuse poolt.»

Kas siis Jugoslaavial, sotsialistlikul maal, on oma suhetes Ameerika Ühendriikidega, kes teatavad täiesti avalikult (tõsi küll, täiesti naiivselt) oma kavatsustest likvideerida sotsialistlik kord Ida-Euroopa maades, paremad kogemused kui paljudel kapitalistlikel maadel?

Loomulikult hindame me täiesti positiivselt seda fakti, et Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil tunnustati ja toetati Nõukogude Liidu praegusi jõupingutusi, mille eesmärgiks on rahvusvahelise pinevuse lõdvendamine. Kuid sellele vaatamata tekib küsimus: missugune mõte on kogu sellel positsioonil, millelt lähtudes kongress rahvusvahelisi küsimusi arutas ja mida me mõne näite põhjal iseloomustasime?

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis me näeme ka Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tähtsusele antud hinnangut koos positiivse hinnanguga Nõukogude Liidu määratu suurele panusele ülemaailmse progressi kindlustamisse, kuigi programmi juurde tehtud parandustes ilmneb püüd nõrgendada mõningaid formuleeringuid, mis on nähtavasti «liiga positiivsed». Ometi

aga tõusid nii selles dokumendis kui ka kongressil peetud ettekannetes ja läbirääkimistel esiplaanile seisukohad, mis sellele eelmisele positiivsele hinnangule tunduvalt vastu räägivad. Siin esitati rohkearvulisi otseseid ja varjatud süüdistusi Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike maade aadressil.

Nii näiteks A. Rankovitš oma vastuses programmiprojekti seltsimehelikule hinnangule ja selle dokumendi kohta tehtud kriitilistele märkustele ütleb:

Jättes kõrvale fakti, et on olemas mõningad erinevad vaated ja seisukohad mõnedes sotsialismi teooria ja praktika küsimustes, küsivad meie inimesed täie õigusega: mida kujutab endast niisuguse maa poliitika, kes ei näe oma peamist ülesannet hoolitsemises omaenda rahva eest, omal maal ülesehitatava sotsialismi ja tema õige arenemise eest, vaid kes seab enda peamiseks ülesandeks kasutada juhust ja õiendada arveid Jugoslaavia kommunistidega, segades niiviisi Jugoslaavia siseasjadesse.

Niisugune anonüümne kallaletung, mis muide on iseloomulik ka paljudele teistele programmiprojekti teesidele ja Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil asetleidnud sõnavõttudele, on kõigi sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide jäme solvamine. Kas ei ole absurdne väita ükskõik missuguse sotsialistliku maa kohta, et ta ei pööra tähelepanu kõigepealt oma rahva hüvangule ja sotsialismi ülesehitamisele? A. Rankovitšile ei meeldi «võitlus Jugoslaavia Kommunistide Liidus esineva revisionismi vastu». Kuid kõik need parteid, kes Moskva deklaratsioonile alla kirjutasid, samuti need parteid, kes selle deklaratsiooniga ühinesid, peavad oma esmajärguliseks ülesandeks võidelda revisionismi vastu, sest revisionism kujutab endast peamist ohtu tänapäeva rahvusvahelisele revolutsioonilisele liikumisele. Nad peavad oma kohuseks pidada võitlust revisionismi vastu, kus seda ka ei esineks, olgu siis omaenda partei ridades või teistes kommunistlikes parteides ja mõistagi ka Jugoslaavia Kommunistide Liidu ridades.

Seda on tarvis teha, sest jutt on meie marksistlik-leninliku õpetuse kui internatsionaalse õpetuse puhtusest, ja meie ei saa piirduda üksikute maade või parteide raamidega, viidates mingisugustele «rahvuslikele» vormidele, millega teistel kommunistidel ei olevat midagi tegemist.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressile oli iseloomulik ka Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei suurte praktiliste kogemuste mahavaikimine.

Ja siiski kogu maailma kommunistid, kes on õppinud oma võitlusest ja jõupingutustest, tunnistavad seda põhimõttelist tähtsust, mis on nõukogude kommunistide ja nõukogude rahva kogemustel uue ühiskonna ülesehitamises rahu ja progressi eest võitlemise seisukohalt, sotsialismi eest võitlemise seisukohalt. (E. Kardel, kes kongressil sotsialistlike maade kogemustest kõige rohkem rääkis, näeb nendes õigupoolest ainult üht asja — «bürokraatlikke tendentse!»)

Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil räägiti korduvalt sotsialistlike maade vahelistest suhetest. Mis meisse puutub, siis oleme uhked selle üle, et tänu ka meie panusele loodi ja luuakse sotsialistlike maade vahel uued suhted, mis on sügavamad ja tihedamad, kui seda saavad olla suhted teiste maade vahel. Moskva deklaratsioonis öeldakse selle kohta järgmist:

«Sotsialismimaad rajavad oma vastastikused suhted täieliku võrdõiguslikkuse, üksteise territoriaalse tervikluse, riikliku sõltumatuse ja suveräänsuse austamise, üksteise siseasjadesse mittevahelesegamise alustele. Need on tähtsad printsiibid, kuid nad ei ammenda sotsialismimaade vaheliste suhete kogu olemust. Nende suhete lahutamatuks osaks on üksteise vennalik vastastikune abistamine. Selles vastastikuses abis leiab tegeliku väljenduse sotsialistliku internatsionalismi printsiip.»

Kuid hoopis teise ettekujutuse sotsialistlike maade vahelistest suhetest võib saada igaüks, kes tahab nende üle otsustada selle järgi, nagu neist räägiti Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil. Kui Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtivad esindajad räägivad oma ettekannetes sotsialistlike maade vahelistest suhetest, siis ei näe nad nende positiivset sisu. Üldreeglina aga rõhutavad nad peamiselt seda, et võib «leida mitmesuguseid vigu ja negatiivseid tendentse», peavad vajalikuks sõna otseses mõttes hukka mõista «suhete vormid, mis võiksid piirata sotsialistliku Jugoslaavia iseseisvust».

Tõsi küll, teatud perioodil tehti sotsialistlike maade vaheliste suhete alal mitmesuguseid vigu, nagu sellest kriitiliselt mainitakse mõnedes NLKP dokumentides. Kuid see aeg on juba ammu läinud minevikku. Lisaks sellele

tuleb ütelda, et ka sel korral polnud need vead selleks peamiseks ja oluliseks, mis määras nende vastastikuste suhete iseloomu.

Sellest annavad tunnistust kogemused, mida on omandanud paljud sotsialistlikud maad, kes Nõukogude Liidust kunagi eemale ei läinud, vastastikuse kasulikkuse alusel kogu aeg temaga vennalikku koostööd arendasid ja koos temaga õlg õla kõrval võitlesid imperialistlike provokatsioonide vastu, rahu ja demokraatia eest, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest. Selles võitluses saavutasid sotsialistlikud maad ajaloolist edu, ja Nõukogude Liit kui esimene ja kõige võimsam sotsialistlik maa andis sealjuures ja annab praegugi neile hindamatut vennalikku abi. Sellest faktist aga lähevad Jugoslaavia seltsimehed vaikides mööda, nad vaikivad sellest täiesti teadlikult ja ignoreerivad seda. Sotsialistlike maade vastastikuste suhete alal rõhutavad nad ühekülgset sõltumatust ja võrdõiguslikkust, kujutades asja nii, nagu ei sobiks sotsialistlike maade tihe koostöö ja tegevusühtsus nende sõltumatusega mitte kuidagi kokku. Sotsialistlikud maad peavad võrdõiguslikkuse ja sõltumatuse põhimõtteid endastmõistetavaks ja juhinduvad nendest ka oma vastastikustes suhetes mittesotsialistlike maadega.

Proletaarse internatsionalismi printsiip, mis peab olema sotsialistlike maade koostöö aluseks, ei tohi muidugi mingil juhul piirduda ainult sellega. Juba Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei Keskkomitee juunipleenumil 1957. aastal rõhutas meie partei selgesti, et see tähendaks selle printsiibi lubamatut kitsendamist, mis oleks vastuolus sotsialismi huvidega kogu maailmas, seaks tegelikult need ähvardava ohu ette ja tooks kaasa nende nõrgenemise. Proletaarse internatsionalismi katsekiviks on meie maade seisukohalt just see igakülgne vastastikune abi, mis tuleneb nende huvide ja eesmärkide ühtsusest, sügavast ideelisest ühtsusest, mis omakorda tuleneb ühisest marksistlik-leninlikust ideoloogiast. See veendumus kohustab iga kommunistlikku parteid käsitlema sotsialistliku ülesehitustöö küsimusi omal maal mitte isoleeritult või «sõltumatult» teistest vennalikest maadest, vaid niiviisi, et omalt poolt maksimaalselt kaasa aidata edusammudele uue ühiskonna ülesehitamisel kogu sotsialistlikus maailmasüsteemis, edusammudele sotsialismi, progressi ja ülemaailmse rahu kindlustamises. See veen-

dumus kohustab kõiki sotsialistlikke maid selleks, et nad ühiselt kasutaksid ühistes huvides täielikult ära kõik need määratu suured võimalused, mida neile tootmisvahendite sotsialistlik omandus annab, rahvamajanduse plaanipärase arendamise võimalused jne. Sellepärast ei saa sotsialistlikud maad piirata oma majanduslikku koostööd ainuüksi kaubavahetusega; nad hakkavad rahvamajanduse viie aasta plaane ja perspektiivplaane koordineerima, läbi viima vastastikust rahvusvahelist tööjaotust, mis võimaldab olulisel määral kiirendada ühiskondliku töö viljakuse tõusu, suuresti parandada tootmisvõimsuste, tooraineressursside, kvalifitseeritud töötajate kaadri jne. ärakasutamist.

Selline koostöö annab juba praegu positiivseid tulemusi, ja ta tulevikuperspektiivid on paljutõotavad. Sellest annavad tunnistust ka niisugused faktid, nagu näiteks hiljuti allakirjutatud Tšehhoslovakkia-Nõukogude kokkulepe meie vastastikuse majandusliku koostöö põhisuundade kohta kuni 1965. aastani, mille elluviimine on meie vabariigi seisukohalt määratu suure tähtsusega.

Sotsialistlike maade niisuguste kogemuste ignoreerimine, nendest lahtiütlemine tähendab eksimist proletaarse internatsionalismi printsiipide ja maailmas ehitatava sotsialismi huvide suhtes. Kas on võimalik teisiti mõista nende mahavaikimist Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil peetud ettekannetes või niisugust Jugoslaavia kommunistide programmi formuleeringut, kus sõnade «regionaalsed integratsioonid» all seavad nad tegelikult võrdsusmärgi sotsialistlike maade vennaliku majandusliku koostöö ja niisuguste monopolistliku kapitali ettevõtete vahele, nagu seda on «üle-euroopaline turg» jne., kus Jugoslaavia rahvusvahelise majanduspoliitika esimese ülesandena seatakse üles ta majandusliku sõltumatuse tagamine ja nõudmine, et Jugoslaavia arendaks koostööd ühesugustel võrdõiguslikel tingimustel kõigi maadega, vahet tegemata nende ühiskondliku süsteemi vahel?... On täiesti ilmne, et niisugust positsiooni ei saa pidada sotsialistlikuks, internatsionalistlikuks positsiooniks.

Kongressi jämedalt moonutavat ja negatiivset suhtumist sotsialistlike maade vastastikuste suhete hinnangusse võib iseloomustada järgmiste sõnadega J. Broz Tito ettekandest: «Arvati, et sotsialism on importkaup,

et ta peab arenema šablooni järgi ühe eeskuju alusel, s. o. sotsialistliku arenemise vormide pealesurumisega teistele maadele.» Me oleme sunnitud järsult tagasi lükkama niisuguse vastutustundetu «hinnangu», mis on seotud nende määratu suurte positiivsete tulemuste tendentsliku mahavaikimisega, tänu milledele sotsialistlike maade vastastikune abistamine tõi kasu mitte ainult nendele maadele, vaid ka kogu progressiivse inimkonna huvidele.

Siin tarvitseb vaid viidata sellele, missugust määratu suurt osa ülemaailmse rahu seisukohalt etendas sotsialistlike maade kindel solidaarsus Ungaris toimunud kontrrevolutsioonilise mässu ajal. Üksnes tänu sellele solidaarsusele löödi puruks verine kontrrevolutsiooni rinne, alates hortistlikest fašistidest ja ameerika agentidest ning lõpetades revisionistlike renegaatidega, kellele samuti kuulus Jugoslaavia Kommunistide Liidu esindajate ilmne sümpaatia.

Mis puutub majanduslike sidemete küsimustesse, siis on üldiselt teada, missugust osa etendab ka Jugoslaavia rahvamajanduse seisukohalt praegune Nõukogude Liidu abi, need suured krediidid ja laenud, mida Nõukogude Liit on andnud. Vaatamata sellele peatus J. Broz Tito kongressil üksikasjalisemalt Jugoslaavia majanduslikel sidemetel Ameerika Ühendriikidega ja kasutas juhust, et paluda Ameerikalt uut abi krediidi näol.

Samasugustelt negatiivsetelt positsioonidelt käsitleti kongressil ka kommunistlike parteide koostöö küsimusi. Objektiivne analüüs asendatakse subjektivistliku moonutusega, peamine asendatakse teisejärgulisega, ühekülgse ebaõiglase kriitikaga, nagu juba konstateeriti programmiprojekti analüüsimisel ja nagu seda võib jällegi näha J. Broz Tito ja E. Kardeli ettekannetes ning läbirääkimistel toimunud sõnavõttudes.

Lisaks sellele seatakse need küsimused — seda on tehtud ka mitmesugustes teistes Jugoslaavia dokumentides — üles selliselt, nagu oleksid ainuõigeteks sidemeteks vaid kahepoolsed sidemed. Näiteks põhjendab J. Broz Tito Moskva deklaratsioonile mitteallakirjutamist peamiselt sellega, et ta ei ole nõus mitmepoolsete sidemetega kommunistlike parteide vahel. Seejärel ütleb J. Broz Tito nende mitmepoolsete sidemete kohta, et väga tähtis on see, et nad «järk-järgult loobuvad vanadest koostöö vor-

midest» ja et «minnakse üle» (!) kahepoolsetele sidemetele. Teiste sotsialistlike maade kommunistlikud parteid ja töölisparteid võeti Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil kriitika alla sellepärast, et nad alahindavat neid sidemeid, ei arenda neid selliselt, nagu seda tuleks teha.

Tegelikkus aga näeb välja hoopis teistsugusena. Nagu teisedki vennasparteid, nii ka meie partei ei ole kahepoolsete sidemete vastu. Rohkearvulised läbirääkimised meie partei delegatsioonide ja teiste vennasparteide esindajate vahel viimasel ajal näitavad, et Tšehhoslovakkia Kommunistlik Partei ei keeldu ühestki kommunistlike parteide ja töölisparteide koostöö vormist, mis võib kasu tuua mitte ainult neile, vaid ka kogu rahvusvahelisele revolutsioonilisele liikumisele. Sealjuures aga on meie partei seisukohal, et mitmepoolsed sidemed ei ole sugugi vananenud, vaid vastupidi, nad võivad kaasa aidata suuremate tulemuste saavutamiseks kui kahepoolsed sidemed.

See märgiti selgesti ära Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei Keskkomitee juunipleenumil möödunud aastal:

«Me oleme seisukohal... et sidemed kommunistlike parteide vahel ei saa areneda üksnes kahepoolsel alusel... Me peame täiesti põhjendamatuks aeg-ajalt tekkivaid vaateid, et kahepoolsed läbirääkimised olevat olnud ainuvõimalik või isegi ainulubatav kommunistlike parteide rahvusvahelise koostöö vorm. Me oleme veendunud, et sotsialistlike maade vennasparteide korrapärased nõupidamised ühise tegevuse kohta kõigis tähtsates poliitilistes ning majanduslikes küsimustes peaksid põhiliselt olema loomulik fakt... Suurt kasu tooksid ka suurema hulga parteide ühised nõupidamised tähtsates teoreetilistes küsimustes...»

Selle veendumuse õigsusest annavad tunnistust Moskva läbirääkimised, mis toimusid seoses Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 40. aastapäevaga. Need läbirääkimised olid revolutsiooniliste parteide kõige laialatuslikumaks kokkutulekuks kogu rahvusvahelise töölisliikumise ajaloos. Moskva nõupidamise dokumendid, mis olid üldiste ning hoolikalt organiseeritud läbirääkimiste ja arutamise käigus asetleidnud paljude sõnavõttude tulemuseks, kiideti täielikult heaks ka kapitalistlike maade kommunistlike parteide poolt. Kuid nende läbirääkimiste

määratu suurest tähtsusest ülemaailmse töölisliikumise edasiarendamisele, pidades sealjuures silmas, et nendele läbirääkimistele andsid hinnangu kogu maailma kommunistid ja tervitasid neid, ei rääkinud Jugoslaavia seltsimehed ei programmiprojektis ega kongressil peetud ettekannetes ainsatki sõna. Nad ei pidanud isegi vajalikuks mainida rahumanifesti, millele nad ise alla kirjutasid.

Kuid Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil võis näiteks A. Rankovitši ettekandes või läbirääkimistel L. Moissovi sõnavõtus kuulda kurtmist selle üle, et teised parteid püüavad Jugoslaavia kommuniste «isoleerida». Ometi näitavad Moskva nõupidamise kogemused (samuti lõppude lõpuks mõnel teisel juhul, kus Jugoslaavia Kommunistide Liidu esindajad ei ole teiste kommunistlike parteide kutset vastu võtnud) hoopis midagi muud: nad ise ei võtnud osa sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamistest ega avaldanud oma seisukohta ühel häälel vastuvõetud deklaratsiooni suhtes. Tegelikult isoleerivad nad ennast ise, nad astuvad ise omal soovil välja rahvusvahelise revolutsioonilise liikumise ühtsest võitluse ja jõupingutuste voolust.

Mitmes kongressil toimunud sõnavõtus nõuti arvamuste vahetamist vaidlusalustes küsimustes teiste kommunistlike parteidega. Me oleme aga arvamisel, et niisugune arvamuste vahetus ei aita kaasa eesmärgi saavutamisele siis, kui poleemikat tehakse jämedas, vaenulikus toonis. Seda tooni võis näiteks kujukalt märgata läbirääkimistel sõna võtnud Ivo Saraitšitši, Belgradi «Borba» direktori juures, kes polemiseeris tuntud artikli puhul, mis on avaldatud Nõukogude ajakirjas «Kommunist».

Tarvitseb ainult võrrelda Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti ajakirjas «Kommunist» avaldatud artikliga, ja kohe saab silmanähtavaks, et Nõukogude ajakiri käsitles projekti põhiteese väga hoolikalt ja üksikasjaliselt, et artikli autorid ka selle dokumendi üldist mõtet täiesti õigesti hindavad.

Asjaliku diskussiooni ja argumentidele rajaneva analüüsi asemel ütles Ivo Saraitšitš, et ajakiri kasutab «võltsimise ja teiste käest laenamise» meetodit, et artikkel sisaldab mitmesuguseid «põhjendamata väiteid» ja

et temas «ilmne vale esitatakse üldise tegeliku tõe pähe». Lõpuks teatas ta, et artikli autorid «märatsevad» sellepärast, et Jugoslaavia on «sõltumatu ja vaba ega kuulu ühessegi blokki».

Selline sõnavõtt on tõega jämedas vastuolus ja ta mõte äratab tõepoolest imestust. Ilmses vastuolus kongressil väljendatud sooviga — tugevdada sotsialismi ehitavate maade ühtsust — on ka Saraitšitši väide, et mõnede parteide keskkomiteed olevat Jugoslaavia programmi otsekohe hukka mõistnud, ilma et oleksid selle isegi läbi lugenud. Selline anonüümne laim, mille vastu kongressil keegi avalikult välja ei astunud, võib äratada ainult kahtlust selle kohta, kuidas mõista teiste Jugoslaavia Kommunistide Liidu esindajate sõnu usalduse süvendamisest ja vastastikuse lähenemise kasulikkusest.

Juba sellest, mis on öeldud juhtivate Jugoslaavia kommunistide seisukoha kohta maailma poliitilise olukorra arenemise küsimustes, NSV Liidu ja teiste sotsialistlike maade kogemuste ning nende vastastikuste suhete, samuti kommunistlike parteide koostöö küsimustes, võib selgesti näha, et see seisukoht erineb oluliselt teiste kommunistlike parteide seisukohast, et ta ei ole sugugi kooskõlas Moskva deklaratsiooniga, rahumanifestiga ja Jugoslaavia Kommunistide Liidu poolt sellele manifestile allakirjutamise fakti endaga.

Siin ei ole ega saagi olla juttu mingisugusest ebaolulisest vaadete erinevusest või rahu ja sotsialismi eest võitlemise vormide ja meetodite erinevast mõistmisest, mis oleksid vastuvõetavad «sotsialistlike jõudude põhimõttelise internatsionaalse solidaarsuse» raamides, nagu seda püüab seletada E. Kardel. Antud juhul on siin ilmselt tegemist marksismi-leninismi põhimõtetest, proletaarse internatsionalismi põhimõtetest taganemisega. Midagi ei muuda ka see asjaolu, et Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmis ja teistes kongressi materjalides leidub rida vaieldamatuid ja marksistlikult põhjendatud väiteid. Midagi ei saa siin muuta formaalne avaldus internatsionalismi omaksvõtmise kohta, sest internatsionalismi õigelt määrangult võtavad otsekohe aluse need ühekülgselt käsitatavad mõisted «võrdõiguslikkusest» ja «sõltumatusest», mida seletatakse ja konkreetselt üle kantakse, nagu me ülalpool näitasime, niisugu-

ses vormis, mida ei saa nimetada teisiti kui proletaarse rahvusvahelise solidaarsuse idee rahvuslikult piiratud eitamiseks.

Siin tuleb paratamatult meenutada V. I. Lenini sõnu tema teesidest Kommunistliku Internatsionaali II kongressi jaoks: «Internatsionalismi tunnustamine sõnades ja selle asendamine tegelikult kogu propaganda-, agitatsiooni- ja praktilises töös väikekodanliku natsionalismi ja patsifismiga on kõige tavalisem nähtus mitte ainult II Internatsionaali parteides, vaid ka nendes parteides, kes sellest Internatsionaalist välja on astunud, ja tihti isegi nendes parteides, kes nimetavad end nüüd kommunistlikeks... Väikekodanlik natsionalism kuulutab internatsionalismiks rahvuste üheõigusluse tunnustamise, ja see ongi kõik, säilitades (kõnelemata juba sellise tunnustamise puhtpaljasõnalisest iseloomust) puutumatuna rahvusliku egoismi, kuna proletaarne internatsionalism nõuab, esiteks, ühe maa proletaarse võitluse huvide allutamist selle võitluse huvidele ülemaailmses ulatuses; teiseks nõuab see kodanluse üle võidu saavutanud rahvuselt, et ta oleks võimeline ja oleks valmis tooma rahvusvahelise kapitali kukutamiseks suurimaid rahvuslikke ohvreid» (Teosed, 31. kd., lk. 124).

Selles artiklis me ei käsitlenud Jugoslaavia kommunistide programmi küsimust, vaid koondasime tähelepanu kongressi enda töö mõnede aspektide analüüsimisele. Programmi teksti ei tehtud kongressi töö käigus mingisuguseid muid muudatusi, ja sellepärast jääb siin täiel määral maksma see programmi põhisuuna kriitika, mis on toodud ajakirja «Kommunist» tuntud artiklis, ajakirja «Tvorba» artiklis, nagu seda vennasparteid olid formuleerinud.

Jääb üle lisada, et programmi üldine kontseptsioon ja kongressi töö ise moodustavad nüüd ühe terviku, mis vastastikku teineteist täiendab ja kinnitab. Mittemarksistlik teooria, mis oportunistlikult moonutab kaasaegse kapitalismi iseloomu ning kuulutab sotsialismi stiihilist tekkimist, mis eitab leninlikku õpetust riigist, partei osast jne. jne. — kõik see koos nende probleemidega, mida me täna arutasime, moodustab lõpliku süsteemi vaadetest, mis marksistlik-leninlikust mõtlemisest oluliselt erinevad ning mis on marksismi-leninismiga täielikus vastuolus, sest see tähendab marksismi-leninismi moonu-

tamist revisionistlikus mõttes. On selge, et edaspidi on vaja uuesti üksikasjaliselt arutada rida puudutatud küsimusi ja võtta Jugoslaavia kommunistide poolt propageeritavad vaated veelgi hoolikama marksistliku kriitika alla. Jutt on meie õpetuse puhtusest ja ta edasiarendamisest, sest see õpetus on tööliisklassi peamiseks relvaks tema vastutusrikkas ajaloolises võitluses. Siin ei või keegi rääkida vahelesegamisest Jugoslaavia enda või Jugoslaavia Kommunistide Liidu siseasjadesse. Marksism-leninism on rahvusvaheline tegelikkus, ta on kommunistlike parteide rahvusvahelise võitlusühtsuse alus. Kui tema moonutamisest ning vassimisest vaikides mööda minna, siis tähendab see meie liikumise võitlusvõime nõrgendamist, ohustaks tema ühtsust. Sellele ja teistele küsimustele juhtis täiesti õigesti tähelepanu oma juhtkirjas Hiina ajaleht «Ženminžibao» 5. maist.

Meie partei ja meie rahvas hindavad kommunistide poolt juhitava Jugoslaavia rahva kangelaslikku vabadusvõitlust, hindavad kõike, mis käesoleva ajani on Jugoslaavias sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks ära tehtud. Me tervitasime normaalsete suhete sisseseadmist Jugoslaaviaga, me tegime palju selleks, et suhted meie parteide vahel areneksid niiviisi, et nad tooksid mõlemale poolele ja kogu kommunistlikule liikumisele kasu.

Kuid me oleme korduvalt öelnud ja kordame täna jälle täiesti selgelt, et sidemed meie partei ja Jugoslaavia Kommunistide Liidu vahel võivad areneda ainult marksismi-leninismi alusel. Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressi tulemused räägivad aga sellest, et Jugoslaavia kommunistid kavatsevad ka edaspidi liikuda teistsugust teed, «oma» teed, mis erineb kommunistlike parteide marksistlik-leninlikust teest. Nendest oleneb nüüd, kas mõtlevad nad tõsiselt läbi selle seltsimeheliku kriitika, võtavad selle tegeliku arutuse alla ja teevad sellest niisugused järeldused, mis tõepoolest on kooskõlas maailmas sotsialismi eest peetava võitluse huvidega.

«Rude Pravo», 1958. a.

Ajalehest «Pravda», 19. mail 1958

VASTUOLUS MARKSISMI-LENINISMI TEOORIA JA PRAKTIKAGA

Hiljuti lõpetas oma töö Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongress. Teatavasti avaldati juba enne kongressi Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt, milles oli palju sätteid, mis on ilmses vastuolus marksismi-leninismi teooria ja praktikaga, sätteid, mis revideerivad töölisklassi revolutsiooniteooria — marksismi-leninismi põhiküsimusi ja millede eesmärgiks on õõnestada sotsialistliku leeri ning rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliikumise kindlat ühtsust. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti on kuhjatud mitmesuguste marksismivastaste voolude vanu pehkinud ja uusi teooriaid, mida esitatakse «loova marksismi» sildi all. Programmiprojekt ründab ajaloolisi Moskva dokumente, milledes väljenduvad maailma kõigi marksistlik-leninlike parteide ühised vaated ning sotsialismileeri ja rahvusvahelise kommunistliku liikumise vääramatu ühtsus. Selle tõttu, et programmiprojektis on moonutatult esitatud rahvusvahelise kommunistliku liikumise küsimused, on kõigi maade kommunistlikud ja töölisparteid, sealhulgas ka Albaania Tööpartei, segamata ennast Jugoslaavia Kommunistide Liidu siseasjadesse, algusest peale olnud selle projekti sisu vastu. Seepärast keeldusid nad üksmeelselt saatmast oma delegatsioone Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressile.

See viis, kuidas kongressi ette valmistati, määras ka, nagu see oli ette näha, kongressi töö iseloomu. Kongressil olid kõige rohkem poliitilised ja ideoloogilised eesmärgid. Ettekanded ja läbirääkimised kongressil kubisesid närvilistest kallaletungidest sotsialistlikele maadele ja nende marksistlikele parteidele, teravast polee-mikast nendega, mis ei sarnane kuidagi «seltsimeheliku konstruktiivse kriitikaga», mida nii intensiivselt propageerivad Jugoslaavia juhid. Ühtlasi püüti kongressil

leida igasuguseid õigustusi selleks, et kaitsta Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmis formuleeritud Jugoslaavia «teooriaid» uuest joonest, mida mööda peavad minema Jugoslaavia Kommunistide Liit ja rahvusvaheline kommunism. Seega näitas kongress selgesti, kui kaugele on Jugoslaavia juhid eemaldunud marksismileninismi teooriast ja praktikast.

*

Ettekannete ja sõnavõttude põhiküsimuseks kongressil oli Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi kinnitamise küsimus. Mida see programm siis enesest tegelikult kujutab? Selles on rohkem kui selgesti, ehkki teoreetilise kestaga varjatud kujul, väljendatud kõik Jugoslaavia juhtide endised oportunistlikud ja revisionistlikud vaated. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmis on väljendatud kindel seisukoht minna seda joont mööda, sellest mitte kõrvale kalduda, mitte tunnistada ainsatki viga ja jätkata seda teed ka tulevikus. Seda öeldi kongressil avalikult: «... Igasugune lootus, kust-poolt see iganes tuleks, et meie taganeme oma põhimõttelistest seisukohtadest nii rahvusvahelistes kui ka sisekü simustes, on ainult aja raiskamine ja tekitab meile kõigile kahju.» Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi ja kongressi tööd läbib püüe anda marksismileninismi teoorias ja sotsialismi ehitamise praktikas niiöelda kodanikuõigust marksismivastastele ja revisionistlikele teooriatele. Asja kujutatakse nii, nagu täidaks Jugoslaavia Kommunistide Liidu programm olemasolevat «tühimikku» marksismis-leninismis, mida ta «loovalt rikastavat» ja «arendavat». Tegelikult aga lämmatab Jugoslaavia Kommunistide Liidu programm tööliskl assi revolutsioonilist vaimu tema võitluses kapitali vastu, sotsialismi ülesehitamise eest. See nähtub selgesti programmi paljudest osadest ja eriti alljärgnevatest seisukohtadest.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmis väidetakse, et kapitalistlik ühiskondlik süsteem oma klassikalisel kujul kuulub minevikku, kaasaegset kapitalismi aga kujutatakse peaaegu mittekapitalistliku korrana. Programmi väitel on see nii riigikapitalismi arenemise tõttu ja selle tõttu, et on suurenenud kodanliku riigi osa kapi-

talistlike maade majanduselus. Kapitalistlike maade majanduse riiklikku sektorit peetakse Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmis niisuguseks sektoriks, mis ei ole «tavaline kapitalism», vaid sektoriks, mis kujutab endast ««sammu» edasi sotsialismile»; kodanlik riik aga asuvat kõrgemal klassidest, kõrgemal kapitalist ja kontrollivat, reguleerivat, piiravat, planeerivat jne. kapitali; tänapäeva kodanlikus riigis kaotavat kapitalistlikud monopolid oma endise sõltumatuse. Ja sellest tehakse järeldus, et kaasaegne kapitalism kasvab stiihiliselt ja kiiresti ümber sotsialismiks. Mis on aga töölisklassi ülesanne? Programmi kohaselt seisab töölisklassi ülesanne selles, et järjest rohkem tungida teadlike sotsialistlike jõudude kasvuprotsessi, oma ühiskondliku mõju tugevdamise eest ja võimusüsteemis oma juhtiva osa tagamise eest peetava võitluse protsessi. Sotsialistliku revolutsiooni vajalikkust ning selles revolutsioonis proletariaadi ja tema partei juhtiva osa vajalikkust, vana kodanliku riigiaparaadi purustamist ja proletariaadi diktatuuri või selle mitmesuguste vormide kehtestamist, põhiliste tootmisvahendite kapitalistliku omanduse üldrahvaliku omandusega asendamist, mida meile õpetab niihästi marksismi-leninismi teooria kui ka selle praktika, — kõike seda ei käsitleta programmis marksismi-leninismi seisukohast, vaid marksismivastaselt, revisionistlikult. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmist ja Jugoslaavia juhtide sõnavõttudest järeldub, et üleminek kapitalismilt sotsialismile võib toimuda stiihiliselt, evolutsiooni teel. Kui kapitalistlike maade töölisklass talitaks nende nõuannete järgi, siis peaks ta lahti ütlema klassivõitlusest, sest klassivaenlast ei olevat olemas, lahti ütlema sotsialistlikust revolutsioonist ja koguni revolutsioonilise marksistlik-leninliku partei vajalikkusest. Seda just taotlevadki kapitalism ja rahvusvaheline kodanlus, kelle teoreetikud esitavad oma vaateid avalikumalt, kui nad väidavad, et «proletariaat otsib, kuid ei leia enam oma traditsioonilist vaenlast — kapitalismi». Marksistid ja töölisklass hülgavad selle tee kui revisionistliku tee, mille eesmärgiks on lämmatada töölisklassi revolutsiooniline entusiasm võitluses kapitalismi vastu, sotsialismi eest.

Kui ülalmainitud seisukoht, mille järgi üleminek kapitalismilt sotsialismile toimub evolutsiooni teel, tegelikult desarmeerib töölisklassi neis maades, kus veel valit-

seb kapitalism, ja eemaldab teda revolutsiooniliselt teelt, siis seisukoht proletariaadi diktatuuri «liberaliseerimise» kohta, mis «pehmendab» tema jõudu sise- ja välisvaenlaste suhtes, desorienteerib tööliskl assi sotsialismimaades ja avab tee kapitalismi restaureerimiseks. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmis ja mõnedes sõnavõttudes kongressil esitatakse sotsialistliku riigi väljasuremise küsimus põhilise ja pakilise päevaülesandena. Selles avaldub oportunistlik vaade klassivõitlusele nii rahvuslikus kui ka rahvusvahelises ulatuses, samuti kapitalismilt sotsialismile ülemineku ajajärgul esinevatele vastuoludele. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi ja mõnede kongressil sõnavõtjate väidete kohaselt ei ole selle ajajärgu põhivastuoluks võitlus kasvava sotsialismi ja väljasurevate kapitalismi riismete vahel, mida Lenin väljendas sõnadega: «kes — keda?», vaid niisugused vastuolud, mis tekivad majanduse riikliku tsentraliseeritud juhtimise vormidest ja meetoditest, riigi- ja parteiaparaadi püüdest ennast kui jõudu ühiskonnale peale suruda, ja, nagu programmis väidetakse, laheneb see vastuolu riigi väljasuremisega. Järelikult tuleb Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi kohaselt nõrgendada proletariaadi diktatuuri, seda «demokratiseerida», s. o. minna kiiresti «vahetule demokraatiale» ja «tootjate enesevalitsemisele» jne. jne. Me ei peatu käesolevas artiklis sellel, et näidata, kui ekslikud ja marksismivastased on need vaated teoreetiliselt, samuti sellel, et näidata, kui põhjendamatud on uuendused «etatistliku bürokratismi» kohta, mis on Jugoslaavia juhtide väite kohaselt sotsialistlike maade riikliku süsteemi pahe. Me tahame alla kriipsutada ainult üht: vaateid riigi väljasuremise paratamatuse kohta ja järelikult ka proletariaadi diktatuuri nõrgenemise, «demokratiseerimise» ja «liberaliseerimise» kohta kuulsime palju kordi 1956. aastal. Tol ajal propageerisid neid vaateid laialdaselt arvukad ajalehed, kõned ja raadiojaamad. Neid võtsid omaks «Petõfi» klubi ja Imre Nagy Ungaris. Ja kogu maailm nägi selgesti, kuhu nad Ungari välja viisid. Kardeli ettekandes Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressil märgitakse, et praktika on ideoloogiliste ja teoreetiliste seisukohtade õigsuse kohtunik. Täiesti õige. Elu ja praktika on Ungaris näidanud, et sellised vaated, mis nõuavad proletariaadi diktatuuri nõrgendamist ning klassivaenlaste ja

rahvusvahelise imperialismi suhtes revolutsioonilise valvsuse nüritamist, ei tugevda, vaid nõrgendavad sotsialismi. Need «retseptid» said päevaloosungiteks kontrrevolutsiooniliste jõudude ja kodanlike propagandistide käes nende võitluses kommunismi ja rahvavõimu vastu. Ungari sündmused olid suureks õppetunniks kõigile rahvastele. Nad õpetasid meile ka praktikas seda, et proletariaadi diktatuuri nõrgendamise nõue on ohtlik, revisionistlik ja marksismivastane.

Nii neid kui ka palju teisi küsimusi ei käsitleta programmis marksistlikult. Neist tahaksime puudutada seda, kuidas programmis käsitletakse sotsialistlike maade ning kommunistlike ja töölisparteide vaheliste suhete küsimust. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmis tehakse katset «teoreetiliselt põhjendada» võimalust, et ühed sotsialistlikud maad ekspluateerivad teisi sotsialistlikke maid. Nõukogude Liidule, kes kandis loendamatuid ohvreid meie rahvaste, sealhulgas ka Jugoslaavia rahva vabastamiseks fašistlikust ikkest; Nõukogude Liidule, kes on neid alati kaitsnud ja kaitseb praegugi imperialistide katsete eest restaureerida kapitalism; Nõukogude Liidule, kes on neile andnud ja annab praegugi ohtrat, internatsionalistlikku abi majanduse ja kultuuri arendamisel, uue elu — sotsialismi ehitamisel, omistavad Jugoslaavia «marksistid» küüniliselt seda, et Nõukogude Liit taotlevat teiste rahvaste ekspluateerimist, nende üle «hegemoonia» kindlustamist, «oma mõjusfääri» omandamist jne. Need süüdistused ei ole originaalsed. Neid vajavad ainult need, kes on huvitatud sellest, et õõnestada Nõukogude Liidu autoriteeti, et sotsialistlikud maad Nõukogude Liidust eemaldada, neid lahutada ja sellega nõrgendada sotsialistlikku leeri. Kuid need on asjata katsed. Mitte sõnades, mitte võltsteooriatega, vaid elus, praktikas, marksismi-leninismi poolt valgustatud võitluses veendusid sotsialistliku leeri rahvad, samuti nagu kogu maailma rahvad ja iseäranis need rahvad, kes on endalt juba heitnud kolonialismi ahelad või kes veel jätkavad võitlust koloniaalse rõhumise vastu, selles, mida Nõukogude Liit endast tegelikult kujutab, kui ustavalt Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei on kaitsnud ja kaitseb proletaarse internatsionalismi põhimõtet, kuidas Nõukogude Liit võitleb kõigi rahvaste vabaduse, sõltu-

matuse ja suveräänsuse eest, kuidas ta austab kõiki rahvaid, olenemata sellest, kas nad on suured või väikesed. Mis puutub meie riigisse, mis on kõige väiksem riik sotsialistlikus leeris, siis tema on näinud ja näeb hästi ning pidevalt, kui õiged, tõeliselt marksistlik-leninlikud on meie maa suhted Nõukogude Liidu poolt juhitava sotsialismileeri kõigi teiste maadega; me oleme alati näinud ja näeme seda, kes austab meie vabadust ja sõltumatust, kes peab resoluutselt kinni siseasjadesse mittevahelesegamise, vastastikuse austamise ja võrdõiguslikkuse põhimõtetest ning kes neid põhimõtteid ei austa. Parimaks kohtunikuks selles suhtes on olnud ja on teoreetiliste seisukohtade õigsust kinnitav praktika. See abi, mida meie maale on andnud ja annab Nõukogude Liit, kujutab endast sotsialistlike maade suhteid määrava proletaarse internatsionalismi kõrgeimat avaldust. Kõigil neil aastail, mil meie ja Nõukogude Liidu vahel on valitsenud vennalikud suhted, on meie maa majandus märksa tugevnenud ja riigi sõltumatus enneolematult kindlalt garanteeritud. Nõukogude Liidu ohter ja omakasupüüdmatu abi on selleks otsustavaks teguriks, mis muudab meie maa mahajäänud agraarmaast agraar- ja tööstusmaaks, kes ehitab edukalt sotsialismi, kus areneb kultuur ja pidevalt tõuseb töörahva hulkade elutase. Sellepärast armastavadki meie rahvas ja Albaania Töö-partei nii sügavalt Nõukogude Liitu — võimsa sotsialistliku leeri juhti, kuulsusrikast Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteid; ükski jõud maailmas, mitte mingisugused intriigid, kui rafineeritud need ka oleksid ja kes neid iganes sepitseks, ei suuda kõigutada meie piiritut usku kuulsusrikkasse Nõukogudemaasse ja tema suurde Lenini parteisse, kes teostab õiget, kaugelenägelikku leninlikku poliitikat.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi väide selle kohta, et sotsialistlike maade vahel valitsevat ebaõiged vastastikused suhted, taotleb seda, et elustada sotsialistlike maade rahvaste hulgas natsionaalšovinistlikke igandeid; see väide püüab toita «rahvusliku kommunismi» ideesid, kujutades neid internatsionaalse joonena. Kuid see teooria on kummutatud. Sotsialistliku leeri maad juhinduvad proletaarse internatsionalismi põhimõtetest, nende põhimõtete tugeval alusel on nad kehtestanud ja

tugevdavad oma vastastikuseid suhteid, arendavad tihedat koostööd, abistades üksteist omakasupüüdmatult nagu vennad — suure perekonna ustavad liikmed.

*

Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressil formuleeriti ettekannetes ja paljudes sõnavõttudes selgemini mõningaid marksismivastaseid seisukohti, mis olid programmiprojektis mõnevõrra ähmased.

Kõnedes ja mitmesugustes sõnavõttudes oli tähtsal kohal rahvusvahelise olukorra küsimus. Tuleb kohe rõhutada, et kongressil, samuti Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmis ei tehta mingit vahet ühest küljest selle poliitika vahel, mida teostab Nõukogude Liidu poolt juhitav sotsialistlik leer, ja teisest küljest Ameerika Ühendriikide poolt juhitava imperialistliku leeri poliitika vahel. Mitte keegi isegi ei nimetanud ei oma kõnes ega programmis sõnu «Ameerika imperialism». Rahvusvahelise pinevuse põhjusi ei seletata imperialistlike riikide agressiivse poliitikaga, nagu õpetab marksism-leninism ja nagu seda kinnitab praktika, vaid neid seletatakse sõjalis-poliitiliste blokkide olemasoluga. Kongress läks koguni kaugemale. Seal öeldi, et Atlandi pakti loomise peapõhjuseks on Nõukogude Liidu «stalinlik» välispoliitika. Pole vaja tõestada, kuivõrd marksismivastane ja põhjendamatu on see avaldus, sest kogu maailm teab, et Atlandi pakti, samuti mitmesuguseid sõjaväebaase ei loodud vastuseks «stalinlikule» poliitikale, vaid et need on selle sõjapoliitika loogiliseks tagajärjeks, mida on ajanud ja ajavad imperialistlikud riigid, eesotsas Ameerika Ühendriikidega. Need viimased tegutsevad monopolistide survel, kes püüavad saada kolossaalseid kasumeid võidurelvastumisest, sõdadest ja rahvaste verest. Paneb imestama, et see ei ole selge Jugoslaavia juhtidele. Mõni kuu tagasi võtsid nad vabatahtlikult osa kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamise tööst ning kirjutasid Moskvas alla rahumanifestile, milles on öeldud: «Kust tuleb oht rahuüritusele ja rahvaste julgeolekule? Sõjast on huvitatud ja sõjast unistavad kapitalistlikud monopolid, kes on ennenägematult rikastunud kahes maailmasõjas ja kaasaegses relvastumise võidujooksus.» Sellessamas manifestis rõhutatakse: «Üheski sotsialistli-

kus riigis pole klasse või elanikkonna sotsiaalseid kihte, kes oleksid huvitatud sõjast. Siin on võimu juures töölised ja talupojad, kes kõigis sõdades on kandnud kõige suuremaid ohvreid. Kas nad võivad soovida uut sõda? Kommunistide eesmärgiks on ehitada ühiskond, kus on tagatud üldine heaolu, kõigi rahvaste õitseng ja igavene rahu rahvaste vahel.» Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressil tehti veel teisigi avaldusi, mis ei vasta tegelikkusele ja on marksismivastased. Jugoslaavia Kommunistide Liidu juht J. B. Tito rääkis oma ettekandes ka Marshalli plaanist, mille abil ja «ka teiste meetoditega on Ameerika Ühendriigid andnud suuri summasid mitte ainult Atlandi paktist osavõtjaile, vaid ka teistele maadele majanduse kindlustamiseks ning mitmesuguste poliitiliste ja majanduslike rahutuste mahasurumiseks». Kuidas sellest aru saada, kui isegi «Ameerika abi» saanud maad ei ole Marshalli plaanist vaimustatud, sest kõigile on selge, et see plaan seob nende majanduse ameerika vankri külge ja seab neid alalisse majanduslikku ja poliitilisse sõltuvusse Ameerika Ühendriikidest? Kogu maailm teab samuti, et Ameerika Ühendriigid olid nõus Indiale ja Egiptusele, Süüriale ja Indoneesiale abi andma ainult sel tingimusel, kui nad astuvad Bagdadi sõjapakti või SEATO-sse. Ja kui need maad otsustasid resoluutselt kaitsta oma sõltumatust ja mitte alistuda Ameerika diktaadile, keeldusid Ameerika Ühendriigid neile abi andmast ja püüdsid koguni, iseäranis Egiptuses, Süürias, Indoneesias, igati organiseerida vandenõusid nende vabaduse ja sõltumatuse vastu. On mõistmatu, kuidas võivad niisuguse maa juhtijad, mida nad ise nimetavad sotsialistlikuks, nii üles kiita Ameerika abi ja õigustada imperialistliku leeri agressiivset poliitikat, tungides samal ajal kallale Nõukogude Liidu poolt juhitava sotsialistliku leeri rahupoliitikale, meie maade vahelistele suhetele, kujutades neid mittevõrdõiguslikena, tinglikena ja niisugustena, millel on ekspluataatorlikud eesmärgid. Isegi neutraalne seisukoht «kahe bloki» vahel ei õigusta niisugust vaadet. Kongressil peetud kõnedes tegid Jugoslaavia juhid kommunistlike parteide suhetest ja töölisliikumisest rääkides järelduse, et «rahvusvaheline töölisliikumine on saanud suurt kahju ja nõrgenenud» sel põhjusel, et «puuduvad» perspektiivid õigeteks vastastikusteks suheteks sotsialistlike maade ja kommu-

nistlike parteide vahel tervikuna; sel põhjusel, et teiste sotsialistlike maade ja parteide siseasjadesse toorelt vahele segatakse. See mõte esineb mitu korda. Kongressil öeldi koguni, et «rahvusvahelise töölisliikumise arenemine ei ole viimastel aastatel toimunud kooskõlas sotsiaalsete sündmustega ja materiaalsete tingimuste arenemisega». On selge, et see kõik ei vasta tegelikkusele, sest, nagu märgiti nõupidamistel Moskvas, rahvusvaheline kommunistlik liikumine on viimastel aastakümnetel kasvanud ja märksa arenenud; nüüd on olemas sotsialistlik maailmasüsteem, kuhu kuulub 950 miljonit inimest, ja praegu on maailmas üle 30 miljoni kommunisti; märksa on kasvanud Nõukogude Liidu autoriteet ning kommunistlike ja töölisparteide osa kõigis maades. Kuid Jugoslaavia juhtidel, kes seda tegelikkust arvesse ei võta, on niisugune järeldus vajalik nähtavasti selleks, et tõestada, et ainult Jugoslaavia seisukohal, mis astub välja «niisuguste mittesotsialistlike kontseptsioonide vastu sotsialistlike maade vastastikuste suhete küsimuses», on olnud ja on suur tähtsus rahvusvahelisele töölisliikumisele. Sellest järeldub, et sotsialism maailmas kas nõrgeneb või tugevneb, läheb edasi või seisab paigal, kui seda tahab või ei taha Jugoslaavia juhtkond. Ta peab ennast mingiks baromeetriks, täpseks mõõduriistaks, mis näitab, kas sotsialismi taevas kujuneb ilus või halb ilm. Igaühele on selge, et kõigil neil võltsteesidel on tendents alahinnata kommunistlike ja töölisparteide osa, kes loovalt marksismi-leninismi rakendades saavutavad järjest uusi võite; tendents eitada selle Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei juhtivat osa ja määratu suuri kogemusi, kes ustavana Lenini õpetusele on alati kinni pidanud ja peab ka praegu kinni õigest marksistlik-leninlikust poliitikast oma suhetes kõigi vennasparteidega.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressil tungis sotsialistlikele maadele ja marksistlikele parteidele kallale Jugoslaavia Kommunistide Liidu Keskkomitee sekretär A. Rankovitš. Seoses tema sõnavõtuga kavatseme peatuda ühelainsal küsimusel. Rankovitš püüdis oma kõnega tekitada muljet, et teised parteid ei jäta Jugoslaavia Kommunistide Liitu rahule sellepärast, et ta kaitseb oma maa sõltumatust, sellepärast, et «jälle võetakse kasutusele Kominformi vana relv», nagu ta ennast väljendas, ja et jälle segatakse vahele Jugoslaa-

via siseasjadesse. Seoses sellega rõhutati kongressil, et «meie ei tunnusta mitte kellegi õigust kindlaks määrata, mis on selles programmis marksistlik ja mis ei ole marksistlik». Siin tuleb selgitada kaht küsimust.

Esiteks, Jugoslaavia Kommunistide Liidu siseasjadesse vahelesegamise küsimus. Paneb imestama, et iga kord, kui üks meie parteidest kritiseerib seltsimehelikult ja õiglaselt Jugoslaavia Kommunistide Liidu üht või teist seisukohta, siis vaadatakse sellele kui siseasjadesse vahelesegamisele, kui mittepõhimõttelisele poleemikale jne. Kuj aga Jugoslaavia juhid või nende ajakirjandus segavad ennast vahele teiste maade siseasjadesse ja koguni ära näitavad, missugune juht on «hea» ja et teda tuleb rehabiliteerida või missugune on «stalinist» ja et teda tuleb kõrvaldada, siis seda nimetavad nad «seltsimehelikuks kriitikaks». Kus on siin siis vastastikune võrdsus ja austamine, millest Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil nii palju räägiti? Või tehakse seda ainult demagoogia pärast? Või on Jugoslaavia Kommunistide Liidul Jugoslaavia juhtide seisukohalt õigus «sõbralikult» ja «konstruktiivselt» (koguni anda «panus» marksismi-leninismi varasalve) rääkida programmis oma kongressil kommunistlike ja töölisparteide tegevusest, neid parteisid avalikult rünnata ja kritiseerida, nendega polemiseerida, moonutada tõde nendevaheliste suhete kohta, anda «hinnanguid» ja avaldada vaateid, mis on vastuolus marksismi-leninismi teooria ja praktikaga, samal ajal kui meie parteidel, kes avalikult selgitasid, miks nad ei võtnud osa Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressist, miks nad ei nõustunud ega ole nõus selle hinnanguga, mis antakse Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmis rahvusvahelisele töölisliikumisele, rahvusvahelisele olukorrale ja rahvaste vastastikustele suhetele, samuti programmis mõnedele teoreetilistele küsimustele antava hinnanguga jne., ei ole õigust öelda oma sõna ja neid süüdistatakse selles, et nad segavat ennast sellega vahele Jugoslaavia siseasjadesse. On selge, et pärast Nõukogude Liidu ja teiste maade kõiki jõupingutusi suhete parandamiseks on niisugune pretensioon põhjendamatu ja et Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhid vajavad seda selleks, et seada ennast «süütu ohvri» olukorda. Mitte kellelegi meist ei ole tulnud ega tule pähe ei Jugoslaavia ega mõne teise maa siseasja-

desse vahelesegamise mõtet. Kuid ükski marksist ei saa vaikida, ei saa nõustuda ideega, et marksism eksisteerib koos revisionismiga ideoloogilisel alal. Iga kommunist on kohustatud kõigest jõust, avalikult ja kõhklemata paljastama iga revisionistlikku, marksismivastast vaadet, olgu selle autor kes tahes, seda enam käesoleval juhul, kus säärane vaade formuleeritakse esmakordselt ajaloos sellise valitseva partei programmis, mis on endale ülesandeks seadnud sotsialismi ülesehitamise. Paljastades neid vaateid sotsialismi teooriale ja praktikale ohtlikena, ei sunni keegi nende autoritele peale, et nad oma arvamust muudaksid, kui nad tahavad seda säilitada.

Teiseks, Kommunistliku Informatsioonibüroo relva kasutuselevõtmisest. Kui me kritiseerime neid marksismivastaseid seisukohti, mida sisaldavad Jugoslaavia Kommunistide Liidu programm ja tema VII kongressil peetud kõned, siis ei seisa asi ei «1948. aasta kordumises», ei «Kominformi vana relva» kasutuselevõtmises ega «surve jätkamises», vaid kõne all on marksismi-leninismi kaitsmine. Kui paljud põhimõttelised küsimused, mille vastu meie kriitika on suunatud, on niisugused küsimused, mida kritiseeriti 1948. aastal, siis see ei tähenda «1948. aasta kordumist». See annab tunnistust sellest, et neis küsimustes asub Jugoslaavia Kommunistide Liit neilsamadel seisukohtadel, millega kommunistlikud ja töölisparteid pole olnud ega ole nõus.

Kongressile esitatud ettekandes on öeldud, et «suhted Albaaniaga on ikka veel ebanormaalsed» ja et selles olevat süüdi meie maa. Praegu teavad kõik, et see avaldus ei vasta tegelikkusele. Meie valitsus, juhindudes partei III kongressi otsustest, on alati kinni pidanud ja peab praegugi kinni heanaaberlike ja sõbralike suhete poliitikast ka Jugoslaavia Föderatiivse Rahvavabariigi suhtes, kuid ta on nõudnud ja nõuab, et need suhted rajaneksid vastastikusel austamisel, võrdsusel, siseasjadesse mittevahelesegamisel ja et nad vastaksid heanaaberlikkusele. Igaühele on selge, iseäranis meile — väikesele maale, kes rakendab kogu oma jõu sotsialismi ülesehitamiseks, et küsimus heanaaberlikkusest ja sõbralikest suhetest kõigi rahvastega ja järelikult ka Jugoslaavia rahvastega, kellega koos me võitlesime fašismist vabanemise eest, on väga tähtis küsimus. Niisuguste suhete parandamisest on huvitatud ka Jugoslaavia Föderatiivne

Rahvavabariik ise. Meie vahel esinevad ideoloogilised lahkhelid ja võitlus marksismi-leninismi põhimõtete kaitsmise eest, millistest me lahti ei ütle, ei pea takistama niisuguste suhete kujunemist, mis on rajatud kummagi poole vabaduse, sõltumatuse ja suveräänsuse vastastikusele austamisele.

*

Käesolevas artiklis me peatusime ainult mõnedel Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmis ning tema VII kongressi kõnedes ja sõnavõttudes puudutatud küsimustel. Need põhiküsimused puudutavad rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliikumise probleeme, suhteid kommunistlike parteide vahel ja rida välispoliitilisi küsimusi. Nagu me eespool nägime, annavad neis küsimustes ja ka paljudes teistes küsimustes kongressil esitatud vaated tunnistust sellest, et siin pole tegemist mõnede väikeste lahkhelidega, nagu seda püüavad kujutada Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhid, vaid tõelise marksismivastase, revisionistliku platvormiga, millelt Jugoslaavia juhid ei taha, nagu nad ise ütlesid, lahkuda ja mis on kantud püüdest lõhestada rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliikumise ühtsust, võitlust sotsialismi eest.

«Zeri i Populllit», 4. mail 1958

Ajalehest «Pravda», 11. mail 1958

RAHVUSVAHELINE TÖÖLISLIIKUMINE UUTES TINGIMUSTES

B. Ponomarjov

Kõigi maade töölisklass ja töötajad pühitsevad esimest maid olukorras, kus kahe maailmasüsteemi, sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi arenemises ja poliitikas tulevad eriti tugevasti esile diametraalselt vastupidised jooned. Neid kahte arengujoont ja kahte poliitilist kurssi kõrvutades näevad töötajad kujukalt sotsialismi määratu suuri eeliseid oma aja äraelanud kapitalistliku süsteemiga võrreldes. Nad näevad, kuivõrd õige on marksistlik-leninlik õpetus, mille järgi ühiskonna tõeline õitseng algab siis, kui ühiskond asub sotsialistlikule teele.

Nõukogude Liidus, Hiina Rahvavabariigis ja kõigis sotsialistlikes maades toimub majanduse võimas tõus ja kultuuri õitseng. Igakülgne tugevnemine ja järjekindel edasiliikumine sotsialismi, kommunismi teel, sihikindel võitlus rahvaste rahu ja julgeoleku eest — selline on sotsialistliku süsteemi arengujoon.

Kapitalistlikes maades toimuvad teistsugused protsessid ja viiakse ellu teist joont. Suhteliselt kõrge majanduslik konjunktuur, mis sõjajärgsel perioodil reas kapitalistlikes maades püsis, on nüüd lõppenud. Ameerika Ühendriikide, peamise kapitalistliku riigi majandust on hõlmanud juba alanud ületootmise majanduskriis. Tööstustoodangu üldmaht vähenes 1956. aasta detsembrist 1958. aasta märtsini 13% võrra. 1958. aasta esimeses kvartalis vähenes tootmine reas Ameerika Ühendriikide tähtsates tööstusharudes 1957. aasta esimese kvartaliga võrreldes 20—30% võrra. Kapitalimahutused tööstusse vähenevad, ka väheneb tellimuste maht. Ameerika Ühendriikide tööstusvõimsusi kasutatakse praegu 70% ulatuses, terasesulatamistööstuses aga kõigest 54% ulatuses. Üha enam väheneb tootmine kergetööstuses. Faktid tõenda-

vad ümberlükkamatult, et puhkenud kriis hõlmab kõik tööstusharud, transpordi ja põllumajanduse.

Kriis Ameerika Ühendriikides avaldab üha suuremat mõju teiste kapitalistlike maade majandusele, kogu kapitalistliku maailmasüsteemi majandusele. Eelkõige väheneb järsult tööstustoodangu tellimuste arv, üha rohkem kasvavad turustamisraskused. Kriisist on haaratud maailma tooraineturg. Järsult on vähenenud enamiku kaupade tootmiseks vajaliku tooraine turustamine. Märksa on langenud hinnad.

Kriis haarab transpordi, kõigepealt aga laevanduse. Kapitalistliku maailma suuremates sadamates on suur osa merelaevu paali kinnitatud, mis meenutab surmavaikust aastail 1929—1932. Ka Kanadas, Lääne-Saksamaal, Belgias, Jaapanis ja Ladina-Ameerika maades väheneb tootmine; Inglismaal on tootmine juba neljandat aastat stagnatsiooni olukorras. Prantsuse kodanlik ajakirjandus on sunnitud tunnistama, et kriisinähtused hakkavad ilmnema ka Prantsusmaa majanduses.

Nii põimub Ameerika Ühendriikides alanud majanduskriis järjest kasvavate kriisinähtustega paljude kapitalistlike maade majanduses. See aga tähendab, et juhtivate imperialistlike riikide monopolide vahel hakkab teravnema konkurentsivõitlus, kriisinähtused tugevnevad ja väljapääs kriisist muutub raskemaks.

Kapitalistlike riikide majandusliku arengu käik ise kummutas igasuguste revisionistide ja reformistide «teooriad» kapitalismi iseloomu muutumisest. Kuipalju tinti raiskasid geitsid, džolittid, salsbergid ja teised nendetaolised renegaadid, et tõestada, et kapitalism on muutunud organiseerituks, plaanipäraseks, on astunud kriisideta arenemisjärku, et sotsialism valmib kapitalistlikus ühiskonnas.

Nagu alati, oli õigus marksistidel-leninlastel, kes deklareerisid, et kapitalism ei suuda temale omaste objektiivsete seaduste tõttu kriise vältida. Sotsialistlike maade kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioonis on öeldud: «Kapitalistlik maailmamajandus jääb kõikuvaks ja ebastabiilseks... Kapitalistlik majandus ei suuda vältida uusi sügavaid vapustusi ja kriise.» Seda prognoosi kinnitab täielikult tegelik elu.

Majanduskriis annab end kõige valusamini tunda kapitalistlike maade töölisklassile. Kõigis imperialistlikes

riikides kasvab iga päevaga töötute armee — Ameerika Ühendriikides on juba 6 miljonit täielikult töötut ja 3 miljonit osaliselt töötut. See tähendab, et koos perekonnaliikmetega kannatab tööpuuduse läbi üle 22 protsendi kogu Ameerika Ühendriikide elanikkonnast. Ei ole juhus, et «rahvakapitalismi» müüdi, millest Ameerika propagandaorganid innukalt jutlustavad, naeravad välja isegi mõned Ameerika Ühendriikide majandusteadlased. Hiljuti andis tuntud ameerika majandusteadlane Livingston välja raamatu «Ameerika aktsionärid», milles ta kirjutab: «Katsuge kellelegi tööliste hulgast öelda... et ta on «rahvakapitalist». Ta naerab teid välja.» Sellele võib lisada: proovigu revisionismi apostlid oma jutlustega kapitalismi «kriisideta» arenemisest, «õnneliku elu riigist» pista oma nina töötute sekka, kes seisavad järjekorras, et saada kausitäis suppi. Niisuguseid jutlusi ei saa töötud võtta teisiti kui irvitamisena nende kannatuste üle.

Tööpuudus suureneb ka teistes kapitalistlikes riikides. Itaalias on ligi 2 miljonit töötut, Kanadas üle 600 000 ja Inglismaal peaaegu pool miljonit töötut. Möödunud aastaga võrreldes on töötute arv Lääne-Saksamaal kasvanud 400 000 võrra. Sõjajärgsel perioodil on see kõige kõrgem tase. Peatamatult kasvab töötute armee Belgias, Jaapanis ja Ladina-Ameerika maades.

Neis tingimustes püüavad kapitalistlike maade valitsevad ringkonnad oma olukorda parandada ilmselt kõlbmatute vahenditega. Peamist osa selles etendab võidurelvastumine. Nagu Ameerika Ühendriikide kaitseminister MacElroy hiljuti teatas, kavatsetakse Ameerika Ühendriikides käesoleval eelarveaastal sõjalisi tellimusi suurendada 21 miljardi dollarini. Kuid need kunstlikud abinõud ei kõrvalda ega võigi kõrvaldada kriisi põhjusi, need võivad kriisi ainult süvendada ja seda veelgi teravdada.

Kodanluse klassipoliitika seisab selles, et kogu majanduskriisi raskust veeretada töötajate õlgadele, suurendada nende ekspluateerimist ja paljaksröövimist. Monopolid püüavad tööpuudust kasutada elutaseme edasiseks allakiskumiseks. Seda monopolide sihti väljendas küünilisel Ameerika ajakiri «Time»: «Külmaverelised majandusteadlased-statistikud leiavad tööpuuduses teatud voorusi. Nad ootavad, et Ameerika Ühendriigid saavad töö-

puudusest kasu tööviljakuse kasvu tõttu... See peab 1958. aastal järsult kasvama mitte ainult selle tõttu, et äsjaehitatud ettevõtted on paremini sisustatud kui vanad, vaid selle tõttu, et töö leidmisel esinevad üha suuremad raskused sunnivad igaühte paremini töötama. Kuna töö leidmine muutub raskemaks, siis ei tõsteta ka palka... Vähenevad šansid saavutada järeleandmisi ettevõtjailt, kelle seisukord võitluses töölistega muutub kindlamaks seoses majandusliku olukorra halvenemisega.»

Monopolide kallaletung töötajate elutasemele üha kasvab. Rahvusvahelise Tööbüroo andmeil tõusid 1957. aastal hinnad 73 kapitalistlikus riigis. Käesoleval aastal tõusid esmajärguliste kaupade hinnad veelgi, maksukoorem suurenes, reaalpalk väheneb.

Nii avaneb käesoleva aasta maieelseil päevil kõigi maade rahvaste ees teravamalt ja tugevamalt kui kunagi varem pilt kahest vastandlikust protsessist, mis kaasaegses maailmas arenevad.

Sotsialistliku maailmasüsteemi maades kasvab tootmine järjekindlalt ja kiiresti nii linnas kui ka maal.

Imperialistliku maailmasüsteemi peamisel maal — Ameerika Ühendriikides — väheneb majanduskriisi tagajärjel tööstuslik tootmine, avaldades hukutavat mõju teiste kapitalistlike riikide majandusele.

Sotsialistliku süsteemi maades kasvavad töötajate sissetulekud, tõuseb reaalpalk, suureneb tarbimine iga elaniku kohta. Kapitalistliku süsteemi maades vähenevad töötajate tulud, langeb reaalpalk, väheneb tarbimine iga elaniku kohta.

Nõukogude Liidus ja teistes sotsialistlikes maades on tööpuudus juba ammu kadunud. Ameerika Ühendriikides ja teistes kapitalistlikes maades kasvab tööpuudus kiire tempoga, miljonid töölised heidetakse tänavale.

Sotsialistlik leer liitub üha enam ühte ja tugevneb poliitiliste ja majanduslike huvide ning sotsialistlike eesmärkide ühtsuse baasil.

Kapitalistlikus leeris teravnevad vastuolud, tugevneb konkurentsivõitlus kõigil turgudel. Majanduskriisi arenemine süvendab ja tugevdab neid vastuolusid veelgi.

Nõukogude Liidus, nagu teisteski sotsialistliku süsteemi maades, valitseb kindel usk tulevikku, rahulikkus homse päeva suhtes, põhjendatud uhkustunne sotsialismi ajalooliste edusammude üle.

Kapitalistliku süsteemi maades esineb aga üldine rahutus, ebakindlus homse päeva suhtes, suur ärevus kõigis riikides seoses sellega, et Ameerika Ühendriikides arenev majanduskriis avaldab nende majandusele vältimatult mõju.

*

Arenev kriis paljastab lepitamatud vastuolud proletariaadi ja kodanluse vahel, püstitab proletariaadi ette rea teravaid majanduslikke ja poliitilisi probleeme. Kodanlus otsib väljapääsu tugevnevast majanduskriisist võidurelvastumisega, töötajate paljaksröövimise ja ekspluateerimise suurendamisega. Kodanlus tahab, nagu 1929. aastalgi, kasutada kogu riigimasinat selleks, et maha suruda töölisklassi vastupanu, purustada töölisklassi demokraatlikud organisatsioonid, veeretada kõik kriisiraskused töötajate õlgadele.

Neis tingimustes näevad töölisklass ja ta eesrindlikud esindajad, et neil lasub vastutav missioon — anda kaasaegse majanduskriisi marksistlik-leninlik analüüs, esitada oma võitlusprogramm kriisi ja selle tagajärgede vastu. Töölisklassi eesrindlikud esindajad mõistavad, et on väga tähtis selgitada laiadele rahvahulkadele kriisi tõelisi põhjusi, näidata, et kodanlus on esile kutsunud jõud, kellega ta toime tulla ei saa. Sellel on määratu suur tähtsus selle paljastamiseks, et kapitalism on ajalooliselt hukkumisele määratud ja et monopolistlike valitsevate kildkondade poliitika on hukutav.

Kas töölisklass suudab saavutada oma eesmärke? Kahtlemata suudab. Miljonid töötajad näevad, et edu oleneb töölisklassi organiseeritusest, monoliitsusest, aktiivsest ja otsustavast tegutsemisest. Alanud majanduskriis avab kapitalistlikes maades suurte klassilahingute ajajärgu. Töölisklass astub neisse lahingutesse tingimustes, kus tal on palju suuremad jõud kui kunagi varem.

Rahvusvaheline olukord on muutunud. Tekkis sotsialistlik maailmasüsteem, mis kasvab ja tugevneb. Oma edusammudega sisendab sotsialistlik maailmasüsteem kapitalistlike maade töölisklassile usku oma jõusse, toetab teda moraalselt võitluses ekspluataatorite vastu, ohjeldab reaktsiooni mustad jõud, sunnib kodanlust manööverdama ja töölisklassi survel tegema sotsiaal-majandusliku iseloomuga järeleandmisi.

Kapitalistlike maade tänapäeva töölisklass pole enam too töölisklass, kes oli aastail 1929—1932. Ta on arvuliselt märksa kasvanud, tema mõju ühiskondlikule elule on tunduvalt suurenenud. 1929. aastal oli Ameerika Ühendriikides 34 444 000 palgalist inimest, 1957. aastal aga 54 385 000. Nende aastate jooksul kasvas idamaade ja Ladina-Ameerika riikide töölisklass mitmekordseks. Proletariaadi armee kapitalistlikes maades suurenes vähemalt kahekordseks.

Selle aja vältel kasvas töölisklassi organiseeritus, tugevnesid tema ametiühingute, naiste ja noorte organisatsioonid. Ametiühingud ühendavad 170 miljonit töötajat. Reas kapitalistlikes maades etendavad juhtivat osa ametiühingud, kes on kommunistide mõju all ja kes kindlalt kaitsevad töötajate huve. Suurte ametiühinguliste massiorganisatsioonide olemasolu võimaldab töölisklassil koondada oma jõud võitluses oma huvide kaitsmise eest, võitluses monopolide pealetungi vastu.

Töölisklass tegi viimase veerandsajandi jooksul läbi tohutu võitluskooli, omandas suuri poliitilisi kogemusi ja kasvas tema klassiteadvus. Fašismi vastu võitlemise perioodil sai töölisklassile selgeks, et ühtsuse puudumises nii rahvuslikus kui ka rahvusvahelises ulatuses peitub töötajate nõrkus. See karm õppetund ei möödunud jäljetult. Otsekohe pärast Teise maailmasõja lõppu tugevnes töölisliikumises taotlus oma jõudude ühendamiseks. See viis ühendatud ametiühingukeskuste loomisele Prantsusmaal, Itaalias, Indoneesias, reas Ladina-Ameerika maades. See viis Ülemaailmse Ametiühingute Föderatsiooni loomisele, Rahvusvahelise Demokraatliku Naiste Föderatsiooni ja Ülemaailmse Demokraatliku Noorsoo Föderatsiooni loomisele. Töölisklassi püüd ühinemisele ja oma jõudude koondamisele tugevnes sõjajärgsel perioodil võitluses oma eluliste huvide ja demokraatlike vabaduste kaitsmise eest.

Otsustavat osa töölisklassi koondamisel ja tema klassiteadvuse tõstmisel etendavad kommunistlikud parteid. 1929. aastal, kui kapitalistlikes maades puhkes majanduskriis, kommunistlikud parteid alles karastusid. Nad pidasid ägedat võitlust oportunismi vastu, marksistlik-leninlike põhimõtete kindlustamise eest. Tol ajal olid kommunistlikud parteid väiksearvulised, paljudes maades neid aga polnudki. Praegu on kommunistlikud parteid

olemas kõigis neis maades, kus on töölisklass. Kapitalistlike maade paljud kommunistlikud parteid on muutunud massilisteks parteideks, on marksistlik-leninlike põhimõtete alusel karastunud nii ideeliselt kui ka organisatsiooniliselt. Kuulsusrikas Prantsuse Kommunistlik Partei ja Itaalia Kommunistlik Partei viivad endaga kaasa enamiku nende maade töölisklassist. India, Indoneesia, Soome, Brasiilia ja Argentiina kommunistlikud parteid on muutunud massilisteks parteideks. Suur mõju on kommunistlikel parteidel teistes maades.

1957. aasta novembris toimunud kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamised tähistasid uut, kõrgemat etappi rahvusvahelise kommunistliku liikumise arengus. Neil nõupidamistel vastuvõetud deklaratsioon ja rahumanifest määrasid kindlaks kommunistlike ja töölisparteide peamised ülesanded, relvastasid neid selge programmiga võitluseks rahu, demokraatia ja sotsialismi eest.

Vennasparteid peavad ulatuslikku võitlust revisionismi vastu, teritavad selle käigus oma ideelist ja organisatsioonilist relva, koondavad veelgi oma ridu.

Nõupidamised juhtisid õigesti kommunistliku ja töölisliikumise tähelepanu sellele, et on küpsemas klassilahingud, milleks peab valmis olema.

Praegu on töölisklassil suuri võimalusi selleks, et takistada kodanlusel kriisi raskusi töötajate õlgadele veeretamast, s. t. võtta kodanluselt võimalus kasutada neidsamu vahendeid, mida ta eelmiste kriiside ajal kasutas.

Faktid näitavad, et töölisklass ei lepi monopolide kallalekippumisega ta elutasemele, vaid asub aktiivsesse võitlusse oma huvide kaitsmise eest.

Töölisklass peab sihikindlalt võitlust oma huvide eest. Praeguse etapi omapäraks on streikide massiline ja visa iseloom, töötajate kõigi rühmade tugevnev ühtsus. Niisuguseid võimsaid streike, mis on viimase poolteise aasta jooksul reas maades toimunud, pole olnud üle 30 aasta, mõnedes maades aga pole kunagi olnud. Nende tööpäevade hulk, mille vältel Prantsusmaa töötajad 1957. aastal streikisid, on eelmise aastaga võrreldes suurenenud kolmekordselt. Inglismaal streikisid töötajad 1957. aastal üldkokkuvõttes 8 400 000 tööpäeva, see on rohkem kui ühelgi aastal pärast 1926. aasta üldstreiki; Lääne-Saksamaal streigiti 2,4 miljonit tööpäeva, mis on

viimaste aastate rekordarvuks. Argentiinas võttis 1957. aasta oktoobris toimunud üldstreigist osa ligi 4 miljonit töötajat.

Käesoleval ajal taotlevad palgakõrgendust ja oma teiste nõudmiste rahuldamist 12 miljonit Inglismaa töölist, miljonid Lääne-Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Hispaania, Ameerika Ühendriikide, Jaapani ja Ladina-Ameerika maade töölised. Kapitalistlikes riikides veerevad üksteise järel võimsad streigilained. 1. aprillil toimus Prantsusmaal 24-tunniline transporditööliste streik, millest võttis osa üle miljoni inimese, 12. aprillil kuulutasid 24-tunnilise streigi 285 000 kaevandustöölist. Itaalias toimus 48-tunniline tsemendi- ja kummitööstuse töötajate streik, 2 miljoni sulase ja põllutöölise streik. Hoolimata kahekümneaastasest fašistlikust rõhumisest, toimusid töötajate massilised streigid Astuurias, Valencias, Navarras ja teistes Hispaania piirkondades. Jaapanis areneb laialdaselt töölisklassi «kevadine pealetung», millest võtavad osa 56 ametiühingut, milles on ligi 3 700 000 inimest. Streigivõitlused toimuvad peaaegu kõigis Ladina-Ameerika maades.

Streigilaine üha tõuseb ja tugevneb veelgi, sest töölisklass ei kavatse leppida sellega, et majanduskriis määraks teda kannatustele ja piinadele.

*

Töölisklassi ja kõigi töötajate võitlus oma elutingimuste parandamise eest on lahutamatult seotud võitlusega sõjaohu vastu, võidurelvastumise vastu. Lääneriikides teostatav võidurelvastumise poliitika lasub praegu raske koormana töötajate õlgadel ja võib tulevikus tuua tohutuid kannatusi ja purustusi, sest see teeb reaalseks aatomisõja ohu.

Võitlus rahu eest on töölisklassi ja kõigi töötajate esmajärguline ülesanne. Võidelda rahu eest tähendab võidelda tänapäeval rahvahulkade elutingimuste parandamise eest, nende rahuliku ja õnneliku homse eest.

Nõukogude Liit astub välja rahu kindlustamise ulatusliku programmiga. Ta teeb ettepaneku kutsuda kokku nõupidamine kõige kõrgemal tasemel, kus arutataks ja määratakse kindlaks kõige aktuaalsemate rahvusvaheliste probleemide reguleerimise teed. Nõukogude Liit

võttis vastu otsuse ühepoolselt lõpetada tuumarelva katsetused ning kutsus Ameerika Ühendriike ja Inglismaad üles sellele eeskujule järgnema. Nõukogude Liidu uus algatus sai paljude valitsuste ja kõigi maailmajagude rahuarmastavate rahvaste heakskiidu ja toetuse osaliseks.

Ometi takistavad Lääneriikide valitsevad ringkonnad kõigest jõust rahvusvahelise pinevuse lõdvenemist. Igasugustel ettekäänetel põiklevad nad tippnõupidamise kokkukutsumisest kõrvale. Käänates kõigis käändeis sõna RAHU, ajavad nad tegelikult sõjaks ettevalmistamise poliitikat. Sellest annavad tunnistust niisugused faktid, nagu jätkuv võidurelvastumine, raketibaaside loomine reas Lääne-Euroopa riikides ja idamaades, aatomi- ja vesinikupommidega varustatud pommituslennukite ööpäevane patrullimine nende maade kohal, Ameerika Ühendriikide sõjaväelennukite provokatsioonilised lennud aatomi- ja vesinikupommide laadungiga Nõukogude Liidu suunas, Ameerika Ühendriikide ja Inglise valitsuse loobumine ettepanekust lõpetada tuumarelva katsetused. Lääne-Saksamaa bundestagi poolt vastuvõetud otsus bundeswehri varustamisest aatomirelvaga on suunatud Euroopa keskkohas aatomisõja kolde loomisele.

Niisugune ohtlik sündmuste arenemine ei saa esile kutsumata jätta ärevust kõigis neis, kellele rahu on kallis.

Kõigis maades areneb võitlus selle eest, et ohjeldada aatomisõja õhutajaid, et saavutada tuumarelva katsetuste viivitamatu lõpetamine. 44 maa 9235 teadlast esitasid Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile petitsiooni, milles nad avaldavad rahutust seoses jätkuvate tuumarelva plahvatustega ja protesteerivad selle katsetuste jätkamise vastu. Tuumarelva katsetuste viivitamatut lõpetamist nõuavad kõigi maade rahuarmastavad inimesed.

Lääne-Euroopas laieneb kampaania, mille eesmärgiks on takistada bundeswehri relvastamist aatomirelvaga. Lääne-Saksamaa linnades ja külades luuakse «aatomisurma vastu võitlemise komiteed». Need komiteed organiseerivad massilisi protestimiitinguid, millest tihtipeale võtavad osa sajad tuhanded töötajad.

Kommunistlikud ja töölisparteid taotlevad koostööd kõigi rahuarmastavate ja sõda mitte soovivate jõudu-

dega. Nad astuvad välja koostöö eest sotsialistlike parteidega nii võitluses töötajate elutingimuste parandamise eest, nende demokraatlike õiguste laiendamise ja säilitamise eest, rahvusliku sõltumatuse kättevõitmise ja kaitsmise eest ning rahvastevahelise rahu eest kui ka võitluses võimu kättevõitmise eest. Praeguses olukorras on eriti vajalik koostöö võitluses rahu eest.

Kommunistlike ja sotsialistlike parteide seisukohad rahu eest võitlemise küsimustes langevad paljus ühte, ja koostöö loomine on võimalik. Jaapani Sotsialistlik Partei astub aktiivselt välja tuumarelva keelamise poolt ja Jaapani muutmise vastu Ameerika Ühendriikide aatomibaasiks. Itaalia Sotsialistlik Partei peab esimeseks põhiülesandeks «järjekindlat ja südi võitlust rahvusvahelise pinevuse lõdvendamise eest, töörahva hulkade ja üha laiemate elanikkonna kihtide mobiliseerimist rahvusvaheliste lahkhelide äärmise teravnemise ja võidurelvastumise poliitika vastu, sidemete laiendamist teiste Euroopa maade töörahvaklasside kõigi parteidega, olles kindlalt veendunud, et Euroopas ei saa rahu püsivalt kindlustada, kui rahu valvel ei seisa Ida ja Lääne töölisliikumise poliitilised jõud». Saksa Sotsiaaldemokraatlik Partei astub välja bundeswehri relvastamise vastu tuumarelvaga, aatomivaba tsooni loomise eest Kesk-Euroopas. Inglismaa Leiboristlik Partei on tippnõupidamise kokkukutsumise poolt, aatomi- ja vesinikurelva katsetuste keelamise ja Euroopas aatomivaba tsooni loomise poolt.

Kõik need faktid kõnelevad sellest, et paljud sotsiaaldemokraatlikud parteid ilmutavad vastutustunnet rahu saatuse pärast. Kuid sotsiaaldemokraatia liidrid on siiamaani keeldunud tegevusühtsuse loomisest kommunistidega. Selle tagajärjel tegutsevad töölisliikumise kaks suurimat sektorit lahus. Selline olukord takistab töölisklassi kõiki võimsaid jõude tegevusse rakendamast, takistab võimsate rahvuslike ja rahvusvaheliste ühendatud aktsioonide organiseerimist rahu kaitseks, tuumarelva katsetuste keelamise eest ja bundeswehri aatomirelvastamise vastu. Objektiivselt võib see kaasa aidata ainult sõjaõhutajaile ja tekitab kahju töölisklassile.

NLKP Keskkomitee saatis Itaalia Sotsialistliku Partei, Prantsuse Sotsialistliku Partei, Saksa Sotsiaaldemokraat-

liku Partei, Suurbritannia Leiboristliku Partei, Norra Töölispartei, Taani Sotsiaaldemokraatliku Partei, Madalmaade Tööpartei, Belgia Sotsialistliku Partei ja Austria Sotsialistliku Partei juhtivatele organitele kirjad, milles ta valgustas kaasaegse rahvusvahelise olukorra aktuaalseid küsimusi ja kutsus neid üles ühisele tegevusele rahu ja rahvusvahelise julgeoleku kaitseks, Lääne-Saksamaa bundeswehri aatomirelvastamise vastu. Selle üleskutse dikteerisid rahvahulkade elulised huvid ise, NLKP püüdlus teha kõik selleks, et kaitsta inimkonda laastava aatomisõja eest.

Töötajad, kes järgnevad sotsiaaldemokraatlikele parteidele, näevad nüüd ikka rohkem, kui suur tähtsus on ridade ühendamisel oma huvide kaitseks. Tuleb loota, et sotsiaaldemokraatlike parteide juhtivad ringkonnad on võtnud samuti õppust viimase 25 aasta jooksul toimunud klassivõitluse kogemustest ja toetavad aktiivselt ettepanekuid proletaarsete jõudude tegevusühtsusest ja liitumisest võitluseks monopolistliku kapitali ja majanduskriisi tagajärgede vastu, uute sõdade ettevalmistamise rahvavastase poliitika vastu.

Agressiivsete ringkondade kangekaelne vastupanu kõigele, mis on suunatud rahu kindlustamisele, kõneleb sellest, et töölisklassil ja kõigil rahuarmastavatel jõududel on vaja veelgi otsustavamalt võidelda kogu inimkonnale väga raskeid tagajärgi kaasa toovate uute sõdade ettevalmistamise poliitika nurjaajamiseks.

Käesoleva aasta juulis kutsutakse kokku desarmeerimise ja rahuliku kooseksisteerimise eest võitlemise ülemaailmne rahvaste kongress. Kongressi ideed toetasid kõigi maade rahuarmastavad jõud. Rahvad on veendunud, et ülemaailmne kongress etendab tähtsat osa kõigi nende jõudude edasisel ühteliitmisel, kes võitlevad sõja vältimise ja rahvastevahelise rahuliku kooseksisteerimise eest.

*

Esimene mai on kõigi maade tööliste vennastumise päev. Tööliste koondumine on praeguses olukorras eriti vajalik. See vastab nii iga maa tööliste kui ka kogu rahvusvahelise proletariaadi huvidele.

Töötajate maidemonstratsiooni kolonnide kohal lehvi-

vad kommunistide ja kõigi rahuarmastavate inimeste üleskutsed: «Võitlusse aatomisurma vastu!», «Saksa Föderatiivse Vabariigi aatomirelvastamise vastu, Euroopas aatomivaba tsooni loomise poolt!», «Rahu nimel kõrgeimal tasemel peetava nõupidamise poolt!», «Viivitamatult lõpetada aatomi- ja vesinikupommide katsetused!», «Lõpetage külm sõda!», «Palga tõstmise ja tööaja kestuse lühendamise eest, täieliku rakendatuse ja tööpuuduse ajal saadavate abirahade eest, demokraatlike vabaduste eest!»

1958. aasta 1. mai muutus kõigi maade töölisklassi ja töötajate suure ühinemise päevaks nende võitluses rahu, demokraatia ja sotsialismi püha ürituse eest.

Ajalehest «Pravda», 2. mail 1958

MARKSISTLIK-LENINLIKE PARTEIDE ÜHTSUSES JA MONOLIITSUSES ON SOTSIALISTLIKU MAAILMASÜSTEEMI EDASISTE VÕITUDE PANT

I

Meie aega, sotsialistliku maailmasüsteemi ajalooliste võitude epohhi, iseloomustab rahvusvahelise kommunistliku liikumise kasvav ühtsus ja monoliitsus, sotsialistlike maade rahvaste tugevnev sõprus. Olles ühendatud eesmärgiühtsusega, marksismi-leninismi teooriaga, proletaarse internatsionalismi printsiipidega, käsitavad kommunistlikud ja töölisparteid ennast kui suure rahvusvahelise kommunistliku liikumise koostisosa ning ilmutavad elavat huvi iga vennaspartei tegevuse ja kogemuste vastu.

Kommunistlike ja töölisparteide kongressid tõmbavad endale kõigi maade kommunistide tähelepanu. Sellepärast köitis ka Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongress, mis toimus aprillis ja arutas niisugust tähtsat küsimust nagu partei programm, kommunistlike ja töölisparteide tähelepanu. See kongress leidis aset mõni kuu pärast seda, kui Moskvas toimusid vennalike kommunistlike ja töölisparteide esindajate ajaloolised nõupidamised, mis töötasid välja rahvusvahelise kommunistliku liikumise programmdokumendid — deklaratsiooni ja rahumanifesti. Nagu teada, kirjutas Jugoslaavia Kommunistide Liidu delegatsioon rahumanifesti alla oma allkirja, kuid keeldus sotsialistlike maade kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamisest osa võtmast ega kirjutanud alla nõupidamise poolt vastuvõetud deklaratsioonile.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt, mis kongressi eel avaldati, kutsus esile tõsise kriitika paljude maade kommunistlike ja töölisparteide poolt. Vennalike kommunistlike ja töölisparteide häälekandjates — «Humanité» (Prantsusmaa), «Unita» (Itaalia),

«Trybuna Ludu» (Poola), «Tvorba» (Tšehhoslovakkia), «Scanteia» (Rumeenia), «Tarsadalmi Szemle» (Ungari), «Rabotnitšesko Delo» (Bulgaaria), «Zeri i Popullit» (Albaania), «Daily Worker» (Inglismaa), «Drapeau Rouge» (Belgia) jt. — ning rea maade kommunistlike parteide ja töölisparteide keskkomiteede avaldustes märgiti, et paljud seisukohad, mida Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt sisaldab, on vastuolus marksismi-leninismi põhiprintsiipidega ning teiste kommunistlike parteide vaadetega kõige tähtsamates printsipiaalsetes küsimustes, mis leidsid oma väljenduse sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioonis. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti kritiseeriti NLKP Keskkomitee ajakirjas «Kommunist» (nr. 6, aprill 1958).

Mai algul võttis Hiina Kommunistliku Partei Keskkomitee häälekandja «Ženminžibao» juhtkirjas «Kaasaegne revisionism tuleb hukka mõista!» tõsise kriitika alla Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti ja selle positsiooni, millele Jugoslaavia juhtijad on asunud. Selles juhtkirjas räägitakse vajadusest «võtta avaliku, resoluutselt leppimatu kriitika alla rida marksismivastaseid, leninismivastaseid, algusest lõpuni revisionistlikke vaateid, mis on kontsentreeritud Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis».

Nagu kommunistlike parteide ajakirjandus üksmeelselt märkis, on Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis palju seisukohti, mis tegelikult tähendavad marksismi-leninismi revideerimist. Eriti käib see niisuguste tähtsaimate küsimuste iseloomustuse ja hinnangu kohta, nagu kaasaegne rahvusvaheline olukord, kaks maailmasüsteemi ja kaks leeri, Nõukogude Liidu ja teiste maade sotsialistliku ülesehitustöö kogemuste tähtsus, kommunistlike parteide ja sotsialistliku riigi osa uue ühiskonna ehitamisel, marksistlik-leninliku teooria edasiarendamine ja võitlus kodanliku ideoloogia vastu, proletaarse internatsionalismi printsiibid, vastastikused suhted sotsialistlike maade vahel ja vennalike kommunistlike parteide vahel, ning rea teiste marksismi teooria ja ülemaailmse kommunistliku liikumise praktika ülitähtsate küsimuste kohta.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt

nägi välja nagu dokument, mis on vastu seatud sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide nõupidamise deklaratsioonile, mille kiitsid heaks kõik vennalikud kommunistlikud parteid. Selle tõttu osutus Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekt dokumendiks, mis pole suunatud kommunistlike parteide ja töölisparteide ühtsuse tugevdamisele, vaid selle ühtsuse nõrgendamisele, sotsialistlike maade ühtsuse nõrgendamisele.

Olles arvamusel, et programmiprojekti ekslike teeside vastu väljaastumine kongressil endal võiks esile kutsuda terava poleemika ning muudaks olukorra parteidevahelistes suhetes keerulisemaks, pidasid peaaegu kõik kommunistlikud parteid, sealhulgas ka NLKP, otstarbekohaseks mitte saata oma delegatsioone Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressile. Sealjuures lootsid vennasparteid, et Jugoslaavia seltsimehed võtavad programmiprojekti kohta tehtud seltsimehelikud märkused õigesti vastu.

Kuid Jugoslaavia juhtivad tegelased rääkisid Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil nendest Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti kohta tehtud märkustest ärritatult, lükkasid need nii-öelda lävelt tagasi, ilma et nad oleksid neid märkusi sisuliselt arutanud. Seltsimehelikud märkused Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti kohta kutsusid esile vennasparteide süüdistamise «ideoloogilise monopoli» pealesundimises, Jugoslaaviale surve avaldamises ja tema sõltumatusele kallalekippumises. Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhid ei teinud kommunistlike parteide poolt Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti kohta avaldatud seltsimehelikust kriitikast õigeid järeldusi; nad esinesid kongressil teravate, hüsteeriliste kallaletungidega vennasparteidele ja kaitsesid reas küsimustes kangekaelselt oma ekslikke, sisuliselt leninismivastaseid seisukohti.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressi materjalid, mis on ajakirjanduses avaldatud, näitavad, et ettekannetega esinejad ja mõned sõnavõtjad kongressil üksikasjaliselt arendasid ja kaitsesid Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti ebaõigeid teese. Seesugused sõnavõtud nõuavad printsipiaalset kriitikat ja resoluutset vastulööki.

II

Ei saa vaikides mööda minna Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressil antud põhimõtteliselt ebaõigest hinnangust rahvusvahelisele olukorrale, mis pärast Teist maailmasõda välja kujunes, rahvusvahelise pinevuse põhjuste moonutatud hinnangust, Nõukogude Liidu välispoliitika olemuse moonutamisest.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu peasekretäri J. Tito ettekandes, nagu teatab TANJUG-i agentuur, esitati mõte, et suurriikide poliitika baseerus jõuprintsiibil, mitte aga printsiibil, mille järgi kõigil rahvastel on õigus ise oma saatuse üle otsustada. «Mõned suurriigid,» ütles ettekandja, «ei vali sõjajärgsel perioodil vahendeid, et saavutada ülevõimu teiste rahvaste üle ja maailmas üldse. Üheks niisuguse välispoliitika näiteks oli kahjuks Stalini palju aastaid kestnud surve Jugoslaaviale.» Sellest avaldusest on näha, et Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhid seavad Nõukogude Liidu ühele pulgale imperialistlike riikidega; ajaloolisi fakte moonutades omistavad nad NSV Liidule «jõupoliitika», agressioonipoliitika ja maailmavalitsemise taotlused.

Kogu maailmale on teada, et Nõukogude Liit, kes etendas otsustavat osa hitlerliku fašismi purustamisel ja orjastatud rahvaste vabastamisel, on pidanud järjekindlat ja visa võitlust demokraatliku arengutee eest, fašismi taassünni vastu, sotsialismi eest. Samuti on teada, et vastupidi Nõukogude Liidule seadsid imperialistlikud ringkonnad sõjajärgsel perioodil enda peaülesandeks «parandada» maailmasõja tulemusi, saavutada, et sõjajärgne korraldus sulgeks võimalused demokraatlike jõudude edasiseks arenguks, seejärel aga «kõrvale tõrjuda», lämmatada sotsialismi ja rahvusliku vabadusliikumise jõud. See imperialistlike riikide kurss sai Nõukogude Liidu ja kõigi sotsialistlike jõudude otsustava vastulöögi osaliseks.

Rea maade väljalangemine kapitalismi maailmasüsteemist, töörahva võimu kehtestamine nendes maades, sotsialismi maailmasüsteemi tekkimine — niisugune on esimeste sõjajärgsete aastate sisu. Nõukogude Liidu tohutu tähtsus selles ajaloolises protsessis on igaühele silmanähtav. Tema poliitika on sotsialistlikule arenguteele asunud maade omakasupüüdmatu sõbraliku abis-

tamise poliitika. Väita, et Nõukogude Liidu poliitika sisuks esimestel sõjajärgsetel aastatel oli püüe «saavutada ülevõim teiste rahvaste üle», nagu seda tehti sõnavõttudes Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressil, tähendab korrata imperialistliku propaganda väljamõeldisi «Nõukogude impeeriumist», mis ümbritseb end «satelliitidega».

See katse imperialistlikke riike puhtaks pesta ja veeretada süü sõjajärgsel perioodil kujunenud rahvusvahelise pinevuse eest Nõukogude Liidule tuli kõige selgemalt ilmsiks Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressil kõlanud süüdistuses Nõukogude Liidu aadressil, nagu oleks tema poliitika olnud «Atlandi pakti loomise peapõhjuseks».

Seda mõtet arendades jõudis J. Tito väiteni, et Nõukogude Liidu poliitika olevat teda viinud järkjärgulise isoleerimiseni «teiste väikeste rahvaste umbusalduse tõttu selle sotsialismimaa vastu» ja et «sellega võimaldas see poliitika tugevdada oma positsiooni lääneriikidel eesotsas Ameerikaga, ... kes ajutiselt said ka moraalset toetust rahvusvahelise üldsuse suurelt osalt».

Ja seda räägitakse Nõukogude Liidust ning tema rahuarmastavast välispoliitikast selle perioodi suhtes, kui kujunes sotsialistlik leer, mille jõud tunduvalt kasvasid pärast suure Hiina revolutsiooni võitu 1949. aastal, kui kõik maailma progressiivsed inimesed olid koos Nõukogude Liiduga, Hiina Rahvavabariigiga, kõigi rahvademokraatia maadega nende õiglases ja üllas võitluses rahu kindlustamise eest kogu maailmas!

Nõukogude Liidu välispoliitika ja tema osa säärane moonutamine ei saanud jätta esile kutsumata kõigi nende nördimust, kes tegelikult peavad aktiivset võitlust imperialismi ja agressiooni vastu, uue sõja ohu vastu. Itaalia Kommunistliku Partei häälekandja «Unita» rõhutab sellega seoses: «Tito väide maailma blokkideks lõhenemise põhjuste kohta on vastuvõtmatu. Me ei saa nõustuda paljude selle hinnangu teesidega. Nii näiteks on hõlpus avastada, et selles üldse pole analüüsitud imperialismi, seda, mida ta endast kujutab, tema alalist püüet neil aastail konflikti esile kutsuda. Selle analüüsi puudumisel võib väga kergesti jõuda rahvusvahelise olukorra niisuguse hinnanguni, mida iseloomustab kalduvus näha NSV Liidu stalinliku perioodi poliitikas kõigi hädade

allikat ja rahvusvahelise töölisliikumise nõrgenemise põhjust just neil aastail, kui me olime tunnistajaiks imperialismi positsioonide nõrgenemisele kõige erinevamais maailma piirkondades.» Jugoslaavia tegelaste poolt Põhja-Atlandi bloki loomise põhjustele antud seletusi tagasi lükates märgib ajaleht «Humanité»: «Säärased «seletused» on teravas vastuolus Jugoslaavia Kommunistide Liidu esindajate poolt Moskvas allakirjutatud rahumanifestiga.» Põhja-Atlandi bloki loomise tõeliste põhjuste moonutamine ei tähenda tegelikult midagi muud kui Ameerika imperialismi õigustamist, kes selle agressiivse sõjalise bloki lõi kui peamise tööriista oma maailmavalitsemise saavutamiseks.

Kes ei mäleta, et kohe pärast Teist maailmasõda, 1945. aasta maikuus, ameerika majandusteadlased, väljendades suurimate monopolide huve, teatasid, et Ameerika Ühendriikidele on soovitav ja isegi vajalik uus sõda, kogu Ameerika diplomaatia aga oli esimestel sõjajärgsetel aastatel rajatud šantaažile ja aatomirelvaga ähvardamisele? Kes ei mäleta, et juba 1946. aastal Churchill oma küünilises kõnes, mille ta pidas Fultonis (USA), kutsus üles uue sõjakäigu organiseerimisele Nõukogude Liidu vastu, «külma sõja» pidamisele ja võidurelvastumisele? Põhja-Atlandi sõjaline blokk oli ja on just Ameerika imperialismi agressiivsete eesmärkide teenistuses.

Silma torkab see asjaolu, et rahvusvahelise olukorra analüüsimisel eemalduvad Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressil ettekannete tegijad klassiseisukohalt, ignoreerivad seda vaieldamatut fakti, et praegu peavad omavahel ägedat võitlust imperialistlikud sõjajõud ja rahujõud, kelle avangardis sammuvad sotsialistlikud maad. Selle tulemusena, nagu kujukalt ütles üks prantsuse kommunist, «heidetakse karmile tõelisusele kate», selleks et aidata kaasaegse rahvusvahelise pinevuse tõelistel süüdlastel vastutusest pääseda.

Iseloomustades Jugoslaavia välispoliitikat, ütles J. Tito: «Kui meie välispoliitika langeb ühte mõne teise maa poliitikaga, konkreetsel juhul Nõukogude Liidu poliitikaga, siis seda parem. Me sooviksime samuti, et meie poliitika ja meie vaated rahvusvaheliste probleemide suhtes võimalikult sagedamini ühte langeksid Ameerika ja teiste lääneriikide poliitika ja vaadetega.»

Veider on kuulata deklaratsioone Jugoslaavia poliitika ja vaadete ning Ameerika Ühendriikide poliitika ja vaadete üha sagedasema ühtelangemise soovitavusest kommunistide liidu juhilt, kes peab oma vaateid kommunistlikeks, oma välispoliitikat aga dikteerituks sotsialismi tugevdamise huvidest!

Säärane suhtumine on marksismi-leninismi vaimule võõras, sest see ignoreerib kaasaegse ühiskondliku arenemise põhilist vastuolu — vastuolu imperialismi ja sotsialistliku süsteemi vahel. Säärane suhtumine on vastuolus selle hinnanguga, mille rahvusvahelisele olukorrale andis sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioon, on vastuolus üldtuntud ajalooliste faktidega. Deklaratsioonis on rõhutatud: «Ameerika Ühendriikide agressiivsed imperialistlikud ringkonnad taotlevad niinimetatud jõupositsiooni-poliitikat ajades saavutada ülevõimu enamiku maailma maade üle ja püüavad takistada inimkonna progresseeruvat edasiliikumist vastavalt ühiskonna arenemise seadustele... Oma poliitikaga püüavad Ameerika Ühendriikide teatud agressiivsed ringkonnad enda ümber koondada kõik kapitalistliku maailma reaktsioonilised jõud. Need ringkonnad kujunevad seega maailma reaktsiooni keskuseks ja on rahvahulkade kõige kurjemad vaenlased.»

Välja astuda nende Ameerika imperialismi osa selgete hinnangute vastu, mis on heaks kiidetud kogu rahvusvahelise kommunistliku liikumise poolt, see tähendab imperialistide abistamist.

III

Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhid ei ole nõus kõigi maade kommunistide poolt üksmeelselt õigeks tunnistatud iseloomustusega kaasaegse maailma jagunemise kohta kaheks vastandlikuks leeriks — sotsialismileeriks ja imperialismileeriks. Nad deklareerivad, et Jugoslaavia seisab väljaspool neid leere. Kuid maailma jagunemine kaheks leeriks ei toimunud ju mingi isiku või partei kapriisi järgi. Sotsialistliku maailmasüsteemi kujunemine ja sotsialismileeri tekkimine vastukaaluks imperialismileerile, maailma lõhenemine kaheks leeriks on inimühiskonna arenemise ajaloolise protsessi seaduspärane tagajärg.

Sotsialistlik leer ja imperialistlik leer kajastavad seda

vaieldamatut fakti, et maailmas ei eksisteeri praegu üks ühiskondlik-majanduslik süsteem, vaid et neid on kaks. Ei tohi panna võrdsusmärki sõjaliste blokkide ning ajaloolise arenemise käigus tekkinud sotsialismileeri ja imperialismileeri vahele, nagu seda teevad Jugoslaavia juhid. Kui blokis võivad koos tegutseda erineva sotsiaal-majandusliku struktuuriga riigid (nagu oli näiteks Teise maailmasõja aastail hitlerismivastases koalitsioonis), siis leeri moodustavad ühetüübilised riigid. Riikide blokis langevad nende huvid ühte teatud aja jooksul. Imperialistlike riikide leeri ühendab nende viha sotsialismi vastu. Neid lahutavad omakasupüüdlikud, omavahel vastuolus seisvad huvid, mis on omased igale imperialistlikule riigile. Imperialistlike riikide ja kõigepealt Ameerika Ühendriikide valitsevate ringkondade agressiivne poliitika, nende püüd maailmavalitsemisele kohtab rahvaste vastupanu neis maades, kes on endalt heitnud koloniaalorjuse ikke ja võitlevad oma sõltumatuse eest.

Sotsialistlikus leeris on ühised huvid ja ühine eesmärk, siin ei ole ega saagi olla antagonisme.

J. Tito ettekandes on öeldud: «Maailma blokkideks jagunemine kutsus majandusliku integratsiooni (ühinemise — T o i m.) ja viljaka majandusliku koostöö asemel selles suhtes esile maailmamajanduse lõhenemise ning tekitas sellega rahvastele tohutut kahju.» Muidugi, maailma lõhenemine sõjalisteks blokkideks tekitas ja tekitab rahvastele suurt kahju, sealhulgas ka majanduse alal. Nõukogude Liit peab võitlust maailma blokkideks jagunemise vastu, pakub väsimatult mitmesuguseid abinõusid rahvusvahelise pinevuse lõdvendamiseks, võitleb väliskaubanduse normaliseerimise eest, majanduslike suhete valdkonnas valitseva diskrimineerimise kõrvaldamise eest. Kuid ettekande mainitud teesis on ajaloolised nähtused asetatud vastupidisesse järjekorda — vanker on hobuse ees.

Maailmamajandus lõhenes sotsialismi maailmasüsteemi tekkimise tagajärjel. Kurta selle üle, et toimus «majanduse lõhenemine», tähendab avaldada kahetsust, et tekkis sotsialismi maailmasüsteem. Ülesanne ei seisa selles, et ajalooseadustest hoolimata luua kunstlikult mingi ühtne maailmamajandus. See on võimatu. Kaks majandussüsteemi eksisteerivad praegu ja eksisteerivad veel kauemat aega. Ülesanne seisab selles, et luua tingimused

kahe süsteemi rahulikuks majanduslikuks kooseksisteerimiseks, normaliseerida majanduslikud suhted sotsialismimaailma ja kapitalismimaailma vahel.

Äärmiselt suure tähtsusega sotsialismi ja kommunismi arenemisele on sotsialistlike maade ning nende eesotsas seisvate kommunistlike ja töölisparteide vaheliste suhete probleem. See on uus probleem. Ta tekkis alles pärast Teist maailmasõda seoses sellega, et rahvusvahelisele areenile ilmusid juba eksisteeriva Nõukogude sotsialistliku riigi kõrvale teised Euroopa ja Aasia sotsialistlikud maad. Kommunistlikud parteid ja töölisparteid, juhindudes marksismist-leninismist, töötasid välja nende suhete kindlad, vääramatud põhimõtted, mis leidsid oma väljenduse ja teoreetilise põhjenduse sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate nõupidamise deklaratsioonis.

«Sotsialistliku maailmasüsteemi maade ning kõigi kommunistlike parteide ja töölisparteide vastastikuste suhete aluse,» on öeldud deklaratsioonis, «moodustavad elu enda poolt järele proovitud marksismi-leninismi ja proletaarse internatsionalismi printsiibid...

Sotsialismimaad rajavad oma vastastikused suhted täieliku võrdõiguslikkuse, üksteise territoriaalse tervikluse, riikliku sõltumatuse ja suveräänsuse austamise, üksteise siseasjadesse mittevahelesegamise alustele. Need on tähtsad printsiibid, kuid nad ei ammenda sotsialismimaade vaheliste suhete kogu olemust. Nende suhete lahutamatuks osaks on üksteise vennalik vastastikune abistamine. Selles vastastikuses abis leiab tegeliku väljenduse sotsialistliku internatsionalismi printsiip.»

Sotsialistlikud riigid on ühtsesse sõprusliitu ühendatud nende astumisega ühisele sotsialismiteele, sotsiaalmajandusliku korra ja riigivõimu ühesuguse klassiolemusega, vajadusega vastastikuse toetuse ja abi järele, huvide ja eesmärkide ühtsusega võitluses sotsialismi ja kommunismi võidu eest.

Sotsialismi väljumine ühe maa piiridest, tema muutumine ühiskondlik-majanduslikuks maailmasüsteemiks, sotsialistlike maade leeri tekkimine ja tugevnemine on see peamine, mis määrab ära rahvusvahelise arenemise ja iseloomustab kaasaegset epohhi. Sotsialistliku leeri tekkimine ja arenemine annab tunnistust kapitalismi üldkriisi süvenemisest ja teravnemisest, kapitalistliku maa-

ilmasüsteemi lagunemisest. Sotsialistliku leeri majandusliku võimsuse ja poliitilise mõju tormiline kasv väljendab objektiivset ajaloolist seaduspärasust ja avab ühiskonna arenemise edasised perspektiivid.

«Meile tehakse sageli etteheiteid,» ütleb J. Tito, «et me pole internatsionalistid, sest et me ei kuulu leeri. Neile seltsimeestele näib, et internatsionalismi määrab ära kuulumine leeri, mitte aga sotsialistlikku maailma laiemas mõttes.»

See on endastmõistetav, et proletaarne internatsionalism hõlmab mitte ainult sotsialistlikku leeri, tema ideed ühendavad kõiki töölisklassi marksistlik-leninlikke parteisid, liidavad rahvusvahelist töölisliikumist ja rahvuslikku vabadusliikumist. Kuid sellest ei tulene sugugi, et pole tarvis tugevdada internatsionaalseid sidemeid, vennalikku koostööd ja vastastikust abistamist nende maade vahel, kus sotsialism on juba võitnud. Kommunistlikud parteid ja töölisparteid, eriti need, kes on valitsevad parteid, kannavad sotsialistliku maailmasüsteemi saatuse eest tõsist ajaloolist vastutust. Sellepärast tugevdavad nad oma ühtsust ja seltsimehelikku koostööd kogu rahvusvahelise töölisliikumise huvides, ülemaailmse rahu ja sotsialismi huvides. See sotsialistlike maade liitumine ühtsesse leeri, selle leeri aktiivne toetamine kogu maailma kommunistliku liikumise poolt, kõigi eesrindlike inimeste sümpaatia tema vastu — see on sadade miljonite töötajate elav, loov üritus.

Töö vabastamine, ütles Marx, pole kohalik ega rahvuslik, vaid sotsiaalne probleem, mis hõlmab kõiki maid, kus eksisteerib kaasaegne ühiskond, ja selle probleemi lahendamine sõltub kõige eesrindlikumate maade praktilisest ja teoreetilisest koostööst.

Tänapäeva tingimustes, kus uus, sotsialistlik ühiskond ühendab juba rohkem kui kolmandiku inimkonnast, on eesrindlike maade praktilise ja teoreetilise koostöö tugevdamine saanud eluliseks vajaduseks.

Neis tingimustes kõlavad eriti jõuliselt Marxi sõnad selle kohta, et «kui suhtutakse alahindavalt vennalikku liitu, mis peab olema mitmesuguste maade tööliste vahel ja mis peab õhutama neid oma vabadusvõitluses seisma kindlalt üksteise eest, siis on karistuseks ühine lüüasaamine, mis tabab nende eraldi ettevõetud jõupingutusi».

Samal ajal on aga Jugoslaavia Kommunistide Liidu

kongressi sõnavõttude joon suunatud sotsialistlike maade eraldatuse põhjendamisele, nende üksteisele vastuseadmisele. Eelkõige on selle teenistuses väljamõeldud ja tegelikkusele mittevastav tees, et sotsialistliku leeri mõiste on seotud ühe või teise «juhtiva maa» «hegemonismiga» ja kujutlusega parteidest, «kelle juhtkond on harjunud saama ja täitma väljastpoolt tulevaid direktiive». Säärased väited ei erine millegagi imperialistliku propaganda kulunud teesidest. Imperialistid lasevad käiku just seda laadi väljamõeldisi, selleks et «põhjendada» oma õõnestustegevust rahvademokraatia maade vastu nende «vabastamise» eest võitlemise lipu all, mis aga tegelikult kujutab endast võitlust kapitalistliku korra taastamise eest. Sääraseid võltsargumente kasutavad imperialistid sõjakäigus kommunistlike parteide vastu, keda süüdistatakse selles, et nad «saavad direktiive väljastpoolt».

Praegu, kui on olemas mitte üks, vaid palju sotsialistlikke maid, ei saa sotsialismi ja kommunismi ehitada igaüks omaette. See ajalooline periood, kui nõukogude rahvas oli sunnitud sotsialismi ehitama ühel maal, on ammu möödunud. Nüüd on sotsialism muutunud maailmasüsteemiks. On saabunud tema arenemise uus ajajärk. Marx ja Lenin käsitasid alati kapitalismilt sotsialismile ülemineku mitte kui kitsalt rahvuslikku, vaid kui ülemaailmset, loomulikku ajaloolist protsessi. Ja praegusel ajal vajab iga sotsialistlik maa, olgu ta nii suur või väike kui tahes, teiste sotsialistlike maade ja kogu rahvusvahelise töölisliikumise abi.

Tänapäeva tingimustes, kus maailm on lõhestatud kaheks süsteemiks, kaheks leeriks, on iga maa kui sotsialistliku maa eksisteerimine ja tema edukas edasiliikumine võimalik ainult selle tõttu, et on olemas sotsialistlik leer, et ta saab tugineda selle leeri majanduslikule võimsusele ja poliitilisele ühtsusele. Ei tohi arvata, et sotsialismi saab ehitada imperialistide abile tuginedes. Ehkki kapitalism on üles kasvatanud oma hauakaevaja — proletariaadi —, ei taha ta vabatahtlikult oma kohta sotsialismile loovutada ega kiirusta haudaminekuga. Maailma imperialistliku reaktsiooni sepitsustele tuleb vastu seada ühtse ja monoliitse sotsialismimaailma, kõigi maade töötajate ühendatud jõupingutused.

IV

Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil rääkisid ettekandega esinejad ja mõned sõnavõtjad tänulikult ja tunnustavalt Ameerika Ühendriikide abist Jugoslaaviale. Samal ajal räägiti majanduslikust koostööst sotsialistlike maadega äärmiselt tagasihoidlikult; sotsialistlike maade abi näidati tegelikust väiksemana ja isegi ignoreeriti. Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressi sõnavõttudes toonitati eriti Ameerika Ühendriikide «heategevat osa» Jugoslaavia majanduse arengus.

J. Tito ettekandes kriipsutati alla, et Jugoslaavia suhted Ameerika Ühendriikidega on rajatud vastastikusele lugupidamisele, võrdõiguslikule koostööle ja siseasjadesse mittevahelesegamisele.

«Kui oligi mingeid katseid, mis neile printsiipidele ei vastanud,» ütles ettekandja, «siis tulid need tavaliselt üksikute isikute või gruppide, mitte aga Ameerika Ühendriikide valitsuse poolt. Me saime Ameerikalt majanduslikku ja sõjalist abi sel ajal, kui see oli meile kõige vajalikum, s. o. sel ajal, kui Stalin avaldas meie maale poliitilist, majanduslikku ja propagandistlikku survet. See aitas meil suurel määral jagu saada tohutuist raskustest, mida me siis tundsime.»

Seega tuleb välja, et Ameerika Ühendriikide valitsus andis Jugoslaaviale «omakasupüüdmatut» abi, et see valitsus seisis vastu «üksikutele isikutele või gruppidele», kes tagajärjetult püüdsid teda vastastikuse lugupidamise, võrdõigusliku koostöö ja siseasjadesse mittevahelesegamise teelt kõrvale tõugata. Lugedes sääraseid libitsevaid kõnesid, mida saadavad sügavad kummardused Ameerika Ühendriikide valitsevate ringkondade ees, tekib paratamatult küsimus: miks ameerika monopolistid tunnevad Jugoslaavia vastu niisugust sümpaatiat? Igal kommunistil on õigus järele mõelda küsimuse üle: miks ameerika imperialistid — kõige õelamad sotsialismi vaenlased — peavad endale kasulikuks Jugoslaaviat abistada? Üks vanimaid rahvusvahelise töölisliikumise tegelasi August Bebel rääkis, et kui vaenlane sind kiidab, siis, tähendab, oled sa teinud mingi rumaluse. Siin aga ameerika imperialistid mitte üksnes kiidavad Jugoslaavia juhte, vaid annavad neile ka «abi». Milliste teenete eest? Kas mitte selle eest, et Jugoslaavia tegelased püüavad mustata

Nõukogude Liitu, nõrgendada rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliikumise ühtsust?

Ei saa jätta meenutamata, et enne ja pärast seda, kui J. Tito pidas Pulas Nõukogude Liidu suhtes ebasõbraliku kõne, mida kogu maailma reaktsioon levitas ja kiitis, sai Jugoslaavia ameerika imperialistidelt uusi suuri subsiidiume. Jugoslaavia ajakirjanduses teatati, et 3. novembril 1956 kirjutati alla Jugoslaavia ja Ameerika Ühendriikide vaheline kokkulepe Ameerika põllumajandussaaduste ülejääkide hangete kohta 98,3 miljoni dollari suuruses summas, 1956. aasta detsembri lõpul aga andis Ameerika Ühendriikide valitsus TANJUG-i agentuuri teate kohaselt Jugoslaaviale üle tšeki ligi 6 miljardi dinaari suurusele summale. Maksis Jugoslaavia Kommunistide Liidu delegatsioonil keelduda sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide deklaratsioonile allakirjutamisest, kui Ameerika Ühendriigid peagi andsid Jugoslaaviale järjekordse suure laenu, sõlmides kokkuleppe Ameerika põllumajandussaaduste ülejääkide hangete kohta 62,5 miljoni dollari suuruses summas. Võimalik, et Jugoslaavia juhtide uut katset sotsialistlike maade ja kommunistlike parteide ühtsuse nõrgendamiseks samuti vastaval viisil premeeritakse.

Imperialistid ei anna midagi ega kellelegi tasuta.

Kõigile on teada, et Ameerika abi mingile maale pole sugugi omakasupüüdmatu ja et see toob ühel või teisel kujul kaasa majandusliku ja poliitilise sõltuvuse. Säärase «abi» sildi all turustavad Ameerika monopolid teistele maadele mitmesuguseid seismajäänud kaupu ja vananenud relvastust. Ameerika Ühendriikide monopolide niisugune abi ei soodusta sõltumatu rahvusliku majanduse arengut selles riigis, kes seda abi kasutab.

Ameerika Ühendriikide imperialistide niinimetatud omakasupüüdmatu abi tagajärjel on Jugoslaavia riigi välisvõlg kasvanud tohutu suure summani — üle 800 miljoni dollari. Välismaiste krediitide eest võlgnevuse kustutamine neelab iga aasta üle 25 protsendi neist summadest, mis Jugoslaavia ekspordist saab. Jugoslaavia saab nagu teisedki Ameerika Ühendriikide «abi» kasutavad maad Ameerika monopolidelt peamiselt põllumajandussaaduste ülejääke — nisu, rasva jms. Kuid ameerika monopolistid ei ole huvitatud sellest, et abistamise korras Jugoslaaviasse sisse vedada täiuslikke sead-

meid tehaste ja elektrijaamade jaoks ning kõike seda, mida on vaja tänapäeva tööstuse arendamiseks, riigi tehniliseks ja majanduslikuks progressiks.

Mis aga puutub Nõukogude Liidu ja Jugoslaavia majanduslikesse sidemetesse, siis need on rajatud teistsugusele alusele. Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressil tehtud ettekandes on loetletud kõige tähtsamad mõlema maa vahel viimastel aastatel sõlmitud kokkulepped. Kõigepealt nimetatakse kokkulepet Jugoslaavias tööstusettevõtete ehitamise kohta 110 miljoni dollari väärtuses. Samuti on räägitud kokkuleppest 54 miljoni dollari suuruse kaubakrediidi kohta, mille Nõukogude Liit Jugoslaaviale andis, 30 miljoni dollari suurusest laenust kullas või välisvaluutas, erikokkuleppest alumiiniumitehase, väetisetehase jne. ehitamise kohta.

Isegi see lühike loetelu NSV Liidu ja Jugoslaavia Föderatiivse Rahvavabariigi vahelistest kokkulepetest näitab, mille poolest Nõukogude Liidu majanduslikud suhted Jugoslaaviaga, samuti nagu teistegi sotsialistlike maadega, põhjalikult, printsipiaalselt erinevad niinimetatud Ameerika abist. Sel ajal, kui Ameerika «abi» eesmärgiks on seada need maad, kellele seda «abi» antakse, sõltuvusse Ameerika Ühendriikidest, püüab Nõukogude Liit tegelikult aidata teistel sotsialistlikel riikidel, aga samuti ka majanduslikult vähearenenud maadel tugevdada ja arendada oma majandust, teostada industrialiseerimist, mis on nende maade majandusliku ja poliitilise sõltumatuse, rahvusliku suveräänsuse aluseks.

Praegusi NSV Liidu ja Jugoslaavia vahelisi majanduslikke sidemeid iseloomustades rääkis J. Tito neist kui «majanduslikust koostööst, mis on mõlemale maale väga kasulik».

Kuid Jugoslaaviale sõbralikku abi osutades ei lähtu Nõukogude Liidu töötajad üldsegi mitte sellest, et see on neile ärilisest vaatevinklist «väga kasulik». Kui asjale läheneda sellisest puhtärilisest küljest, siis oleks Nõukogude Liidul muidugi kasulikum ehitada nende summadega uusi tehaseid omal maal ja vedada siis valmistoodangut välja. Nõukogude inimesed on kaugel säärasest puhtärilisest suhtumisest vahekordadesse nende maadega, kellele majanduslikku abi antakse. Oma poliitikas, oma suhetes vennalike sotsialistlike maadega juhinduvad nad sotsialistliku ülesehitustöö huvidest, sotsialistliku

maailmasüsteemi tugevdamise ja arendamise huvidest. Nõukogude Liit annab vennalikku abi ka neile rahvastele, kes võitlevad kolonialismi ikke vastu, oma vabaduse ja iseseisvuse eest. Osutada abi seltsimehele, sõbrale — see tähendab täita oma internatsionaalset kohust. Niimoodi mõtlevad ja sellele vastavalt talitavad nõukogude inimesed.

Samal ajal aga Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti autorid, jämedalt moonutades sotsialistlike maade vaheliste suhete iseloomu, omistasid ebasõbralikult ja isegi laimavalt neile maadele hegemonismitaotluse ja väitsid, nagu olevat sotsialismi arengu esimestes faasides üksikuil rahvastel või üksikuil riikidel võimalik «ühel või teisel kujul ära kasutada teise maa majanduslikku ekspluateerimist». Ega ometi keegi Jugoslaavias ei arva, et Nõukogude Liidu ja Jugoslaavia Föderatiivse Rahvavabariigi vahelistes majanduslikes suhetes valitseb säärane «ekspluateerimise» tendents? Kui see on nõnda, siis võiks Jugoslaavia niisugusest «ekspluateerimisest» vabastada.

Me ei määri midagi ega kellelegi kaela. Ei oma riigikorda, ei ühiskondliku elu vorme, ei oma ideoloogiat. Me ei sunni kellelegi peale ka oma sõprust, oma majanduslikku abi.

V

Jugoslaavia juhid ütlevad, et olemasolevad ideoloogilised lahkhelid ei pea kaasa tooma Jugoslaavia ja sotsialistlike maade vaheliste riiklike suhete halvenemist. Kuid selle tõe lihtsast kordamisest, nagu näitavad kogemused, on vähe. Ei saa jääda nägemata, et kui ideoloogilisi lahkhelisid ei kõrvaldata, vaid need süvenevad, siis toovad nad loomulikult endaga kaasa lahkhelid ka poliitilistes küsimustes. Oleks veider, kui sotsialistlike riikide vahelised suhted tugevneksid ja paraneksid, nende riikide eesotsas seisvate ühise marksistlik-leninliku ideoloogiaga parteide vahelised suhted aga halveneksid.

Nõukogude Liit ja tema kommunistlik partei asusid resoluutselt kõrvaldama neid ebaõiglusi ja vigu, mida minevikus Jugoslaavia suhtes oli esinenud. Kuid tuleb otse välja öelda, et Jugoslaavia tegi 1948. aastal ja järg-

nevail aastail natsionalistliku iseloomuga vigu ning eemaldus mitmetes tähtsates küsimustes marksismi-leninismi printsiipidest.

Asudes taastama sõbralikke suhteid Jugoslaaviaga, andsid nõukogude inimesed ühtlasi endile aru sellest, et meie parteid ja Jugoslaavia Kommunistide Liitu lahutavad tõsised ideoloogilised lahkhelid, mis olid kogunenud selle aja jooksul, kui Jugoslaavia ja rahvusvahelise kommunistliku liikumise vahel valitses lõhe, ning et nende lahkhelide ületamisel tuleb ette küllaltki suuri raskusi. Mõlema partei vahel sõbralike suhete loomise ainsaks kindlaks baasiks saavad olla üksnes marksismi-leninismi printsiibid. Seda on korduvalt rõhutatud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ja Jugoslaavia Kommunistide Liidu ühistes avaldustes, see leidis oma väljenduse Belgradi ja Moskva deklaratsioonis.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei, kes ilmutas initsiatiivi suhete normaliseerimiseks Jugoslaaviaga, täitis oma kohustusi püüdlikult ja järjekindlalt. Jugoslaavia juhid käitusid teisiti. Ajaleht «Ženminžibao» toonitab põhjendatult oma juhtkirjas: «1954. aastast peale võtsid Nõukogude Liit ja teised sotsialistliku leeri maad, ilmutades maksimumi head tahet ja tehes kõik, mis nad võisid, tarvitusele mitmesuguseid abinõusid oma suhete parandamiseks Jugoslaaviaga. Ja see on täiesti õige ja vajalik. Kommunistlikud parteid asusid kannatliku äraootamise positsioonile, lootes, et Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtijad pöörduvad tagasi marksismi-leninismi seisukohtadele, mis oleks soodustanud seda, et Jugoslaavia rahvas oleks kindlalt asunud sotsialismiteele. Kuid Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtivad ringkonnad keeldusid Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee ja teiste maade kommunistide heatahtlikest jõupingutustest.»

Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongress ja programmiprojekt näitasid kujukalt, et Jugoslaavia juhid on endiselt jäänud oma seisukohtadele, mis on vastuolus marksismi-leninismi printsiipidega. Nad peavad seda oma eriliseks vooruseks. Oma lõppsõnas Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressil ütles J. Tito: «... Igasugune ootus ükskõik kustpoolt, et me taganeksime oma printsipiaalsetest seisukohtadest nii rahvusvahelistes kui ka sisemistes küsimustes, on ainult aja kaotus ja toob meile

kõigile kahju.» Nendelt «printsipiaalsetelt seisukohtadelt» nimetasid Jugoslaavia juhid oma sõnavõttudes Nõukogude Liidu kommuniste, samuti nagu teistegi maade kommuniste, «dogmaatikuteks», «oportunistlikeks praktitsistideks», pragmatistideks, «praktilisteks dogmaatikuteks» jne. Oma kallaletungides teiste maade kommunistlikele parteidele kasutasid mõned Jugoslaavia oraatorid innukalt mitmesuguseid kõlavaid sõnakesi ja karjuvaid termineid.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtide säärane tegevus näitab, et nad jämedalt rikuvad proletaarse internatsionalismi printsiipe. Nende seda laadi tegevus on vastuolus V. I. Lenini ühe tähtsama järeldusega — järeldusega selle kohta, et «kogu maailma kõigi maade ja rahvuste proletariaadi, seejärel aga ka kõigi töötavate hulkade vabatahtliku püüdeta liidu ja ühtsuse poole ei ole võimalik kapitalismi võitmise üritust edukalt lõpule viia».

Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongressi kõnetoolist kõlasid oma pretensioonikuselt ennekuulmatud deklaratsioonid, nagu sarnaneks Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtide tegevus... Lenini võitlusega marksismi printsiipide võidu eest. Sellised deklaratsioonid on sõna tõsises mõttes pilkavad. Seda rääkida tähendab Jugoslaavia kommuniste vastandada kogu maailma kommunistlikule liikumisele, mis olevat oportunismi kammitsais, võrdsustada kommunistlikke parteisid II Internatsionaali sotsiaaldemokraatlike parteidega, kelle oportunismi vastu Lenin halastamatult võitles.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhid arvavad endal olevat õiguse anda rahvusvahelisele töölisliikumisele näiteks niisuguseid kategoorilisi ja üleolevaid hinnanguid: «Rahvusvahelise töölisliikumise arenemine ei ole viimaste aastakümnete jooksul suutnud sammu pidada ühiskondlike sündmuste ja materiaalsete tingimuste arenemisega.» Nii tuleb tõepoolest välja, et kõik teised käivad vale jalga, mina üksi käin õiget jalga!

Kogu maailmale on teada, milliseid kolossaalseid, tõeliselt ajaloolisi võite rahvusvaheline kommunistlik liikumine on saavutanud, millist määratu suurt tööd kommunistlikud parteid rahvahulkades teevad.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil räägiti paljude kommunistlike parteide aadressil: «Neil ei jätkunud

julget initsiatiivi võitluses rahvahulkade kaasatõmbamise eest, nad olid endasse sulgunud, rahvahulkadest isoleeritud ega suutnud sellepärast etendada mingit otsustavat osa oma maade ühiskondlikus arenemises.» Kuid kes ei tea, et paljudes kapitalistlikes maades, nagu näiteks Ameerika Ühendriikides, Lääne-Saksamaal ja Hispaanias, peavad kommunistlikud parteid oma võitlust kõige karmimate politseirepressioonide, elajaliku terrori ja provokatsioonide tingimustes. Küsige ameerika kommunistidelt, ja nad jutustavad, kuidas imperialistid Ameerika Ühendriikides kommunistlikku liikumist on lämmatanud ja lämmatavad. Kõik kommunistid teavad ju, et üle kolmekümne kommunistliku partei kapitalistlikes maades on kuulutatud väljaspool seadust seisvaiks. Kuid mis läheb see korda Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtidele?

Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtide positsiooni kahjulikkus, kõigi marksistlik-leninlike parteide üldise tunnustuse omandanud parteidevaheliste suhete normide ja proletaarse internatsionalismi printsiipide rikkumine Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtide poolt tuli eriti selgesti ilmsiks nende ebaõiges suhtumises printsipiaalsesse parteilisse kriitikasse. Vastuseks Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti puuduste ja vigade seltsimehelikule kritiseerimisele loobiti absurdseid süüdistusi Jugoslaavia siseasjadesse vahelesegamise kohta. Sellesse tähtsasse küsimusse on tarvis tuua täielik selgus. Kuidas saab teisi kommunistlikke parteisid süüdistada Jugoslaavia siseasjadesse vahelesegamise püüdes, kui Jugoslaavia Kommunistide Liidu Keskkomitee ise saatis oma programmi projekti kõigile vennasparteidele laiali? Milleks seda tehti? Ilmselt selleks, et oleks võimalik avaldada oma arvamust selle Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti kohta. Kui see arvamus aga välja öeldi, algasid kõige häbitumad kallaletungid vennasparteidele.

VI

Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressil väideti, et ideoloogilistes küsimustes ei saavat olla eksimatut kohtunikku, kes otsustaks, mis on õige ja mis on vale, vaid ainsaks ja lõplikuks kohtunikuks olevat praktika, ajalugu. Muidugi, elu seisukoht ja ühiskondliku praktika

kriteerium peavad ühe või teise väite õigsuse, tõele vastavuse kindlaksmääramisel seisma esimesel kohal, olema põhilised. Teoreetilised järeldused leiavad oma kinnituse või ümberlükkamise lõppkokkuvõttes ajaloos. Kuid kas ajalugu ei ole kinnitanud marksismi-leninismi põhiteeside õigsust ja kas revolutsioonilise võitluse ning sotsialismi ehitamise praktika ei ole näidanud nende suurt elulisust? Miks siis need marksismi-leninismi teesid, mis on kontrollitud selle võitluse kogemustega, mida miljonid töölised ja talupojad mitmesugustes maades parema elu eest peavad, ei saa ideoloogilistes vaidlustes olla teenäitajaks, kompassiks, tõe mõõdupuuks? Seda eitada tähendab välja astuda marksismi-leninismi seisukohtade õigsuse vastu, tähendab tõe küsimustes asuda relativistliku nihilismi seisukohale, mis ei tunnista mingeid kindlaid printsiipe, veendumusi, tõdesid.

Oleks naeruväärne arvata, et meie ajal, kus paljudes maades on olemas hästi ettevalmistatud, määratu suuri kogemusi ja rahvahulkades suurt mõju omavad marksistlik-leninlikud parteid, saaks sotsialistlikku mõtet, marksistlik-leninlikku teooriat edasi viia, kommunistliku liikumise eluliste probleemide õiget lahendust leida mingi üks partei, näiteks Jugoslaavia Kommunistide Liit, kõik ülejäänud parteid aga oleksid määratud, tarvitades E. Kardeli põlglikku väljendust, «paigal tammuma».

Teised kõnelejad, nagu Jugoslaavia Kommunistide Liidu Keskkomitee liige Perovitš, läksid veelgi kaugemale, deklareerides: «Me kuuleme palju «kollektiivsetest marksistlik-leninlikest vaadetest», mille all mõistetakse mõnede parteiliste foorumite resolutsioone. Sealjuures räägitakse, et parteiliste foorumite vaadete õigsuses ei tohi kahelda. Sellel pole mitte mingisugust seost marksismi-leninismiga.» Tegelikult pole aga just seesugustel kallaletungidel vennalikele kommunistlikele parteidele midagi ühist marksismi-leninismiga.

Marksismi-leninismi, sotsialistlikku mõtet arendavad, viivad edasi, rikastavad miljonite sotsialismi eest võitlejate elavad kogemused, kõigi vennalike kommunistlike ja töölisparteide määratu suur ja mitmekülgne tegevus, kes marksismi-leninismi teooriat uutes ajaloolistes tingimustes loovalt rakendavad ja edasi arendavad, arvestades iga maa konkreetseid iseärasusi. Suure panuse marksistlik-leninliku teooria, strateegia ja taktika edasiaren-

damisse annavad Hiina, Prantsusmaa, Itaalia, Tšehhoslovakkia, Saksa Demokraatliku Vabariigi, Poola, Rumeenia, Bulgaaria, Ungari, Albaania, Suurbritannia, Hispaania, Ladina-Ameerika maade, India, Indoneesia, Soome ja teiste maade kommunistlikud parteid. Kommunistlike ja töölisparteide kollektiivsete kogemuste üldistuseks oli nende poolt vastuvõetud deklaratsioon, mis sai kogu rahvusvahelise kommunistliku liikumise tähtsaks marksistlik-leninlikuks programmdokumendiks.

Sotsialistlike maade kommunistlike parteide ja töölisparteide deklaratsioonis on marksistlik-leninliku teooria loova rakendamise ja edasiarendamise alusel antud kaasaegse epohhi, kapitalismilt sotsialismile ülemineku epohhi sügav teaduslik analüüs. Selles deklaratsioonis on NSV Liidu ja teiste sotsialistlike maade kogemuste põhjal kinnitatud marksistlik-leninliku teooria teeside ja järelduste õigsust selle kohta, et sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialismi ehitamise protsessis avaldub rida peamisi seaduspärasusi, mis on omased kõigile sotsialismiteele asunud maadele. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis on neid deklaratsiooni kõige tähtsamaid seisukohti ignoreeritud, ja nad on asendatud sääraste hinnangute ja järeldustega, mis on marksismi-leninismiga vastuolus. Ajakirja «Kommunist» artiklis Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti kohta näidati, et selles projektis on võetud revideerimisele marksismi-leninismi põhiseisukohad. Õpetus klassivõitlusest ja proletaarsest revolutsioonist on asendatud oportunistliku teooriaga kapitalismi rahulikust sissekasvamisest sotsialismi. On vähendatud marksistlik-leninliku partei kui töörahva organiseerija ja juhi osa võitluses kommunismi võidu eest. Eitatakse sotsialistliku riigi organiseerivat, loovat osa sotsialismi ja kommunismi ehitamisel.

Kõik Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti seisukohad sotsialistliku riigi suhtes on sisuliselt sihitud tema nõrgendamisele. Kellele see on kasulik? Kõigi sotsialistlike maade ajaloolised kogemused tõendavad, et üleminekuperioodi tingimustes ja agressiivse imperialistliku leeri olemasolu puhul, kes taotleb kapitalismi taastamist, tuleb igasugune sotsialistliku riigi nõrgenemine kasuks ainult sotsialismi vaenlastele — imperialistidele.

Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektis

on sotsialistliku riigi ja teoreetilise mõtte areng NSV Liidus esitatud moonutatud kujul ja tehakse katset kujutada Nõukogude riigi ajalugu mingi «bürokraatlik-etatistliku tendentsina», sotsialistliku riigi kui kommunismi ülesehitamise tööriista kasutamise vajalikkuse idee aga kuulutatakse «marksismi etatistlik-pragmaatiliseks revideerimiseks». Nagu teada, räägib Marx «Gotha programmi kriitikas» «kommunistliku ühiskonna tulevasest riiklusest». V. I. Lenin märkis, et «riigi täielikuks väljasuremiseks on tarvis täielikku kommunismi». Sotsialismi ehitamise rahvusvahelised kogemused kinnitavad neid Marxi ja Lenini geniaalseid järeldusi. Õigustatult tekib küsimus: kes siis revideerib Marxi ja Lenini õpetust riigist?

Jugoslaavia juhid astuvad välja bürokratismi vastu, kuid nad käsitavad seda kui mingit «sotsiaalset jõudu» sotsialistlikes maades. Mistahes sotsiaalne jõud on eelkõige klassijõud. Millest siis bürokratism kasvab sotsialismi tingimustes «sotsiaalseks jõuks»? Sellele küsimusele saab olla ainult kaks vastust. Bürokratism on kas mineviku ühiskonna jäänus, igand, millest tema vastu peetava visa võitluse tulemusena sotsialistliku ülesehitustöö käigus edukalt jagu saadakse ja mis ei saa muutuda eriliseks «sotsiaalseks jõuks», või annab see tunnistust mingi «uue klassi» ilmumisest, nagu väidab laimaja ja renegaat Džilas. Otsida siin keskmist, kolmandat teed, nagu teeb E. Kardel, on asjatu töö.

Jugoslaavia juhtide mõtteavaldustes on sotsialistliku riigi arengule sageli vastandatud sotsialistliku demokraatia areng. Sellise vastandamisega ignoreerivad nad leninismi seisukohta, mille järgi sotsialistliku riigi areng ongi sotsialistliku demokraatia areng.

Nõukogude sotsialistliku riigi kogemused, eriti viimastel aastatel, annavad kujuka näite sotsialistliku demokraatia laialdasest arenemisest. Ühiskondliku elu sfääris on kasvanud ja kasvab järjekindlalt sõna laiemas tähenduses tootmise arendamise küsimuste osatähtsus, kaasa arvatud ka hoolitsus tehnika arengu ja kaadri ettevalmistuse eest. Need küsimused hakkavad järk-järgult hõlmama kogu ühiskonna peamist tegevust. V. I. Lenin ütles, et rahvamajandusnõukogudel «ainsatena kõigist riiklikest asutustest tuleb säilitada oma kindel koht», kusjuures «valitsemisaparaat sõna õiges, otseses, kitsas tähenduses, vana riigi aparaat on määratud surmale,

kuna Kõrgema Rahvamajandusnõukogu tüüpi aparaat on määratud kasvama, arenema ja tugevnema, hõlmates kogu organiseeritud ühiskonna peamise tegevuse».

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei on oma XX kongressi ajaloolisi otsuseid täites viimasel ajal välja töötanud ja viib ellu tõeliselt grandioosset plaani majanduse juhtimise ümberkorraldamiseks Lenini poolt näidatud suunas, sotsialistliku demokraatia arendamiseks. Nõukogude riigi seaduspärane areng seisab üha sügavamas demokraatliku tsentralismi printsiibi elluviimises, mis annab kõige avaramad võimalused rahvahulkade loovaks aktiivsuseks ja on ühteviisi vaenulik nii bürokratismile kui ka anarhismile. Meie maal viimastel aastatel elluviidud abinõud tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise ümberkorraldamiseks, kolhoosikorra edasiarendamiseks ja masina-traktorijaamade reorganiseerimiseks, ametiühingute, komsomoli ja teiste ühiskondlike massiorganisatsioonide osatähtsuse suurendamiseks tähistavad tähtsat etappi sotsialistliku demokraatia arengus, rikastavad sotsialismi ja kommunismi ehitamise kogemusi ning on tähtsaks panuseks marksismi-leninismi varaaita.

*

Tänapäeva tingimustes on igale kommunistlikule ja töölisparteile tähtsaimaks küsimuseks küsimus tema suhtumisest kogu rahvusvahelisse kommunistlikku liikumisse, nendesse programmdokumentidesse, milles marksismi-leninismi alusel on üldistatud rahu, demokraatia ja sotsialismi eest peetava võitluse kogemused ning kindlaks määratud selle võitluse ülesanded. Ajastul, kus maailm on jagunenud kaheks süsteemiks, kaheks leeriks — sotsialistlikuks ja kapitalistlikuks, seisab rahvusvahelise kommunistliku liikumise, iga marksistlik-leninliku partei ülesanne selles, et õigesti näha ühise vaenlase — imperialismi — vastu võitlemise perspektiive, tugevdada töölisklassi parteide kõigi jõudude ühtsust ja monoliitsust reaktsiooni sepitsustele vastulöögi andmiseks, sotsialistliku maailmasüsteemi tugevdamiseks ja arendamiseks. Nendes tingimustes viib ka kõige väiksem marksismi-leninismi printsiipidest taganemine, mistahes eraldatuse või sektantluse avaldus paratamatult revisionismi rappa,

mille kui peamise ohu vastu resoluutselt võitlevad kõik marksistlik-leninlikud parteid.

Rahvusvahelise kommunistliku liikumise, maailma sotsialistliku leeri suur ja võitmatu eluline jõud seisab nende ühtsuses ja monoliitsuses, mille aluseks on marksismi-leninismi põhimõtted. Hoida seda ühtsust nagu silmatera ja teda kõigiti tugevdada ühise vaenlase, agressiivse imperialismi poolt ähvardava ohu ees — selles seisab kõigi kommunistlike ja töölisparteide püha kohus.

Sotsialistlike maade kommunistlikud ja töölisparteid teatasid oma deklaratsioonis:

«Hoolimata imperialismi valelikest väidetest niinimetatud «kommunismi kriisi» kohta, kommunistlik liikumine kasvab ja tugevneb. NLKP XX kongressi ajaloolistel otsustel on suur tähtsus mitte üksnes NLKP ja kommunistliku ülesehitustöö jaoks NSV Liidus, vaid nad panid aluse ka uuele etapile rahvusvahelises kommunistlikus liikumises, soodustasid tema edasiarenemist marksismi-leninismi alusel. Viimasel perioodil edukalt läbiviidud Hiina, Prantsusmaa, Itaalia ja teiste maade kommunistlike parteide kongressid demonstreerisid veenvalt partei ridade ühtsust ja monoliitsust, nende ustavust proletaarse internatsionalismi printsiipidele.»

Mis puutub Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteisse, siis tema, olles ustav marksismi-leninismi lipule, on võidelnud ja võitleb ka edaspidi sotsialistliku leeri, kogu maailma kommunistliku liikumise monoliitsuse edasise tugevdamise eest.

Pidades leppimatut võitlust revisionismi ja dogmatismi vastu, kaitstes marksistlik-leninliku teooria puhtust, ühte liites oma ridu ja sel alusel ühte liites kõigi maade töölisklassi ja töörahvast, ületavad kommunistlikud ja töölisparteid kõik tõkked oma edasiliikumise teel ning saavutavad uusi võite võitluses rahu, demokraatia ja sotsialismi eest.

Ajalehest «Pravda», 9. mail 1958

SISUKORD

Eessõna 3
Intensiivistada võitlust kodanliku ja reformistliku ideoloogia vastu 6
D. Ševljagin. Vennalike kommunistlike parteide võitlus kaasaegse oportunismi vastu 25
V. Semjonov. Teadusevastased klasside ja klassivõitluse teooriad tänapäeva kodanlikus sotsioloogias 56
T. Timofejev. Kaasaegse revisionismi mõningatest joontest 85
B. Ponomarjov. Ülemaailmse kommunistliku liikumise võitlusprogramm 114
Marksismi võitmatu jõud ja tema «arvustajate» pankrot . . . 141
M. Rõndina. Tänapäeva kodanliku poliitilise ökonoomia kriis (Põhijooned ja -suunad) 170
P. Fedossejev. Revolutsiooniline dialektika on marksismi-leninismi hing 201
F. Konstantinov. Kaasaegse revisionismi vastu 213
I. Kuzminov. Revisionism ja kaasaegne kapitalism 225
William Foster. Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei kriis ja selle ületamine 233
Harry Pollitt. Marksism ja töölisliikumine Suurbritannias 262
V. Tšhikvadze, S. Zivs. Austria Sotsialistliku Partei programmi projektist 278
P. Fedossejev, I. Pomelov, V. Tšeprakov. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projektist 318
Kaasaegne revisionism tuleb hukka mõista! *«Ženminžibao», 5. mail 1958* 356
On tarvis lõpuni võidelda kaasaegse revisionismi vastu. *«Ženminžibao», 4. juunil 1958* 362
Rudolf Kostka, Karel Sršen. Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmi projekti kohta 371
Jugoslaavia Kommunistide Liidu kongressi tulemuste kohta. *«Rude Pravo», 1958. a.* 390
Vastuolus marksismi-leninismi teooria ja praktikaga. *«Zeri i Popullit», 4. mail 1958* 408
B. Ponomarjov. Rahvusvaheline töölisliikumine uutes tingimustes 420
Marksistlik-leninlike parteide ühtsuses ja monoliitsuses on sotsialistliku maailmasüsteemi edasiste võitude pant . . 432

О СОВРЕМЕННОМ РЕВИЗИОНИЗМЕ

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja P. Freidin

Tehniline toimetaja E. Lumet

Korrektorid V. Pillau ja M. Amon

Ladumisele antud 2. VII 1958. Trükkimisele antud 15. VIII 1958. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 28,5. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 23,4. Arvutuspoognaid 27,23. Trükiarv 2000. MB-06372. Tellimise nr. 2127. Hans Heidemanni nimeline trükikoda, Tartu, Vallikraavi 4.

Hind rbl. 4.90

1—15

Rbl. 4.90

A-22211

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00386531 0